

PROGRAM OSNOVNE ŠOLE MONTESSORI

KAZALO

PROGRAM OSNOVNE ŠOLE MONTESSORI	1
KAZALO	3
1. SPLOŠNI DEL.....	6
1.1. Ime programa.....	6
1.2. Cilji vzgojno izobraževalnega programa	7
1.3. Osnove pedagogike montessori	7
1.3.1. ŽIVLJENJE IN DELO MARIE MONTESSORI.....	7
1.3.2. ANTROPOLOŠKE OSNOVE	9
1.3.2. TEMELJNE KOMPONENTE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA PROCESA	11
1.3.3. RAZVOJNE STOPNJE OTROKA IN VZGOJNO IZOBRAŽEVALNI KONCEPT	13
1.3.4. DIDAKTIČNI PRINCIPI PEDAGOGIKE MONTESSORI.....	14
A. Gibanje in kognicija	14
B. Izbira.....	15
C. Interesi	15
Č. Izogibanje zunanjim nagradam	15
D. Učenje z vrstniki in ob njih	15
E. Učenje znotraj konteksta.....	15
F. Red v okolju in v umu.....	16
1.3.5. VZGOJNI CILJI IN NAČELA	16
A. Svoboda in meje	16
B. Moralna vzgoja – stopnje poslušnosti in disciplina	16
C. Religiozni razvoj – religiozna vzgoja	18
Č. Kozmični vidik – kozmična vzgoja	18
D. Vzgoja za mir	19
1.3.6. PEDAGOŠKO-METODOLOŠKA URESNIČITEV	20
A. Svobodna izbira dela in učni načrt	20
B. Didaktični materiali za prosto delo	21
C. Heterogeni oddelki	21
Č. Projektno delo.....	22
D. Domače naloge.....	23
E. Vloga staršev	23
1.4. Pogoji za vključitev	24
1.5. Preverjanje in ocenjevanje.....	25
1.6. Trajanje izobraževanja.....	28
1.7. Pogoji za napredovanje v programu	28
1.8. Pogoji za dokončanje programa	28
1.9. Prehodnost v času šolanja	28
1.10. Izvajalci programa: znanja učiteljev.....	29
2. POSEBNI DEL.....	30
2.1. Obvezni del programa	30
2.1.1. PREDMETNIK OSNOVNE ŠOLE MONTESSORI.....	30
2.1.2. DNEVI DEJAVNOSTI.....	31
2.2. Razširjeni del programa.....	32
3. UČNI NAČRTI	33
3.1. Matematika.....	35
3.1.1. OPREDELITEV PREDMETA MATEMATIKA	36

3.1.2. SPLOŠNI CILJI	37
3.1.3. OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE	39
3.1.4. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA	63
3.2. Slovenščina.....	66
3.2.1. OPREDELITEV PREDMETA	67
3.2.2. SPLOŠNI CILJI	69
3.2.3. OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE	71
3.2.4. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA	118
3.3. Angleščina.....	127
3.3.1. OPREDELITEV PREDMETA	128
3.3.2. SPLOŠNI CILJI	130
3.3.3. OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE	133
3.3.4. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA	139
3.4. Drugi tuji jezik	141
3.4.1. OPREDELITEV PREDMETA	142
3.4.2. SPLOŠNI CILJI	143
3.4.3. OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE	147
3.4.4. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA	153
3.5. Glasbena vzgoja	155
3.5.1. OPREDELITEV PREDMETA	156
3.5.2. NAČIN DELA V UČILNICI MONTESSORI.....	159
3.5.3. SPLOŠNI CILJI PREDMETA.....	159
3.5.4. OPERATIVNI CILJI PREDMETA IN VSEBINE	161
3.5.5. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA	168
3.6. Likovna vzgoja	170
3.6.1. OPREDELITEV PREDMETA	171
3.6.2. NAČIN DELA V UČILNICI MONTESSORI.....	172
3.6.3. SPLOŠNI CILJI	172
3.6.4. OPERATIVNI CILJI	173
3.6.5. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA	185
3.7. Športna vzgoja.....	188
3.7.1. OPREDELITEV PREDMETA	189
3.7.2. SPLOŠNI CILJI	190
3.7.3. OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE	191
3.7.4. TEMELJNA RAVEN ZNANJA.....	203
3.7.5. VREDNOTENJE UČNIH DOSEŽKOV	206
3.8. Zgodovina	207
3.8.1 OPREDELITEV PREDMETA ZGODOVINA	208
3.8.2 NAČIN DELA V UČILNICI MONTESSORI / OKOLJU MONTESSORI.....	209
3.8.3 SPLOŠNI CILJI	209
3.8.4 OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE	210
3.8.5 MINIMALNI STANDARDI ZNANJA	231
3.9. Geografija	234
3.9.1 OPREDELITEV PREDMETA GEOGRAFIJA.....	235
3.9.2 NAČIN DELA V UČILNICI MONTESSORI / OKOLJU MONTESSORI.....	236
3.9.3 SPLOŠNI CILJI	238
3.9.4 OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE	239
3.9.5 MINIMALNI STANDARDI ZNANJA	260
3.10. Naravoslovje s tehniko.....	263
3.10.1 OPREDELITEV PREDMETA NARAVOSLOVJE S TEHNIKO	264
3.10.2 NAČIN DELA V MONTESSORI UČILNICI/OKOLJU	265
3.10.3 SPLOŠNI CILJI	266
3.10.4 CILJI IN VSEBINE	267

3.10.5 MINIMALNI STANDARDI ZNANJA	302
3.11. Praktikum.....	307
3.11.1. OPREDELITEV PREDMETA	308
3.11.2. OPERATIVNI CILJI PREDMETA	308
3.12. Biologija	314
3.12.1 OPREDELITEV PREDMETA BIOLOGIJA	315
3.12.2 SPLOŠNI CILJI PREDMETA.....	316
3.12.3 CILJI PREDMETA IN VSEBINE	317
3.12.4. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA	328
3.13. Kemija.....	331
3.13.1 OPREDELITEV PREDMETA KEMIJA.....	332
3.13.2 SPLOŠNI CILJI PREDMETA	333
3.13.3 CILJI PREDMETA IN VSEBINE	334
3.13.4. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA	342
3.14. Fizika.....	343
3.14.1 OPREDELITEV PREDMETA FIZIKA	344
3.14.2 SPLOŠNI CILJI PREDMETA.....	344
3.14.3 CILJI PREDMETA IN VSEBINE	345
3.14.4 MINIMALNI STANDARDI ZNANJA	355
3.15. Vera in kultura.....	357
3.15.1. OPREDELITEV PREDMETA	358
3.15.2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA.....	360
3.15.3. CILJI PREDMETA VERA IN KULTURA V TRETJEM TRILETJU.....	361
3.15.4. VSEBINSKI POUDARKI	362
3.15.5. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA	363
3.16. Državlјanska in domovinska vzgoja ter etika	365
3.16.1. OPREDELITEV PREDMETA	366
3.16.2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA.....	367
3.16.3. OPERATIVNI CILJI, VSEBINE TER MINIMALNI STANDARDI ZNANJA	368
4. ZAKLJUČEK.....	375
5. LITERATURA.....	378

1. SPLOŠNI DEL

1.1. Ime programa

»Moja vizija prihodnosti ni v tem, da bodo ljudje pisali teste, hodili na izpite in nato segali po vedno višjih nazivih ter certifikatih..., ampak v tem, da bodo posamezniki prehajali iz ene ravni samostojnosti / neodvisnosti na višjo raven. To bodo dosegali s pomočjo lastne dejavnosti, z naporom lastne volje, kar konstituira notranjo evolucijo posameznika.«¹

Marija Montessori je pred več kot pol stoletja pisala svojo vizijo vzgoje in izobraževanja, ki je še zmeraj aktualna. Našla je drugačno pot vzgoje in izobraževanja – ne le teoretično, ampak tudi metodološko. Ob svojih pedagoških in filozofskih izhodiščih je pripravila celovit in z materiali dodelan kurikulum, ki ga že desetletja izvajajo v ustanovah mnogih držav sveta, v vseh državah Evropske unije.

Tudi v Sloveniji si želimo, da bi imeli otroci in starši možnosti izbire osnovne šole montessori.

Zasebni vzgojno-izobraževalni program osnovne šole v okviru Zavoda Antona Martina Slomška deluje po posebnih pedagoških načelih pedagogike montessori in se imenuje Program osnovne šole montessori.

¹ Khan, David, ur. (1995), What is Montessori Elementary, North American Montessori Teachers' Association

1.2. Cilji vzgojno izobraževalnega programa

Splošni cilji vzgoje in izobraževanja, katerim sledimo tudi mi, so opredeljeni v 2. členu Zakona o osnovni šoli.

Ob tem, da bomo v Osnovni šoli montessori ohranjali in negovali otrokovo radovednost ter vedoželjnost z možnostjo pridobivanja znanja in vrednot v otrokovem lastnem ritmu, bomo otroku pomagali pri osebnem razvoju in pridobivanju delovnih navad s tem, da ga bomo spodbujali k:

- krepitvi samozavesti in pozitivne samopodobe,
- vedno daljši sposobnosti koncentracije,
- urjenju v spretnosti (samo)organizacije,
- dobremu načrtovanju in uporabi časa,
- samostojnemu izbiranju nalog in vsebin, ki so mu v izziv,
- lastnemu reševanju problemov,
- vaji v samokontroli (fizični in verbalni),
- pozitivni interakciji z vrstniki in učenju timskega dela,
- prevzemanju odgovornosti,
- upoštevanju usmeritev, napotkov in navodil s strani odraslih,
- spoštljivemu odnosu do okolja,
- oblikovanju pozitivnega odnosa do domovine.

Program osnovne šole montessori temelji na krščanstvu, zato k ciljem, ki so navedeni v 2. členu Zakona o osnovni šoli dodajamo še dva cilja:

- seznaniti učence s krščansko vero, njeno tradicijo in njenimi vrednotami ter jih naučiti spoštovati drugače misleče;
- vključiti razsežnosti slovenske in evropske verske in kulturne tradicije v zavest lastne identitete.

1.3. Osnove pedagogike montessori

Program osnovne šole montessori in njegove učne načrte izvajamo po načelih pedagogike montessori, ki so opisani v tem poglavju.

1.3.1. ŽIVLJENJE IN DELO MARIE MONTESSORI

Zadnji dan avgusta leta 1870 nam je dal veliko pedagoginjo in borko za ženske pravice Mario Montessori. Rodila se je v Chiaravalleu v vzhodni Italiji kot edinka finančnega uradnika Alessandra Montessori in njegove žene Renilde.

Nekaj let otroštva je preživela v Firencah, kasneje pa so se preselili v Rim. Že od malih nog so se kazale njene močne značajske lastnosti: močan značaj, gospodovalna narava, izrazit občutek za dolžnost in stremljenje, da bo drugačna. Želela je postati inženirka. Takšna želja je botrovala odločitvi, da gre po osnovni šoli na srednjo naravoslovno-tehnično šolo za dečke, ki ni bila niti prostorsko namenjena deklicam.

Veliko preprek je Mariji Montessori onemogočalo miren potek študija. Odločitev za študij naravoslovja, odločitev za zdravnico je bila edinstvena. Pred njo v Italiji še ni bilo nobene zdravnice. Uveljavljati se je morala kot ženska. Do konca življenja je ostala zavzeta borka za ženske pravice. Vendar ne v duhu ekstremnega feminističnega nastopanja, temveč v doseganju pravic z razumnim prepričevanjem in v pravem prijateljstvu do moških.

10. julija 1896 je promovirala in postala prva zdravnica v Italiji. Delala je na kirurgiji, psihiatriji, predavala na mednarodnih kongresih žensk, postala je tudi mati sinu Mariu. Nacionalna liga je leta 1900 ustanovila v Rimu medicinsko-pedagoški inštitut za vzgojo prizadetih otrok (s poskusno šolo) in za izobraževanje učiteljev za prizadete, ki ga je vodila Maria Montessori. Tukaj je razvila svojo posebno metodo za vzgojo in poučevanje otrok s posebnimi potrebami. Čutni pripomočki, s katerimi se otroci lahko učijo s pomočjo dotika, vida, vonja in zvoka, so postali prepoznavni. Njena metoda je bila tako uspešna, da si jo je želela preizkusiti tudi na drugih otrocih.

Ob prelomu stoletja je pričela s temeljitejšim študijem pedagogike, eksperimentalne psihologije in antropologije. Odpovedala se je vodenju inštituta, predavala je še na univerzi, poučevala učiteljice in objavljala številne medicinske spise.

6. januarja 1907 je ustanovila prvo Casa dei bambini (Hišo otrok) v rimski četrti San Lorenzo. To so bile že dolgo njene sanje. Tukaj je uporabljala učne pripomočke in metode po vzoru tistih, ki jih je uporabljala pri delu z otroki s posebnimi potrebami. Le-ti otrokom omogočajo, da se skozi preizkušanje in napake sami učijo. Za vsakodnevno delo v hiši je skrbela upravnikova hči Candida Nuccitella. Njej je še posebej naročala, naj otrok ne uči. Le pazi naj nanje, oni pa naj sami izbirajo, kaj bodo počeli in odkrivali, kaj je s pripomočki mogoče storiti. V tej hiši se na otroke ni kričalo, prepiralo, niso jih kaznovali, otroci so preprosto začeli uživati. Postali so živahni, dobili zdrav videz in neskončno radi so se vračali. Prvi Casi so sledile še mnoge, njeni poskusi so postali metoda in njena metoda gibanje.

Sledila so izobraževanja, predavanja, pisanje razprav in člankov ter mednarodni uspeh njene metode, t. i. pedagoške antropologije. Montessorino metodo so uvajali v italijanskih in švicarskih osnovnih šolah, tudi v angleških, argentinskih ter poizkusnih šolah v Franciji in Združenih državah Amerike. Ustanovila je Mednarodno Montessori združenje (A.M.I.) in se od takrat izključno ukvarjala s širjenjem svoje metode. Odpovedala se je svojemu službovanju kot zdravnica in docentka.

Maria Montessori je veliko potovala po Združenih državah Amerike v času po ustanovitvi A.M.I. Prav tako je začela delovati v skandinavskih deželah ter po celotni Evropi in Južni Ameriki. Po letu 1930 so se pričeli organizirati mednarodni kongresi. Za te kongrese je skrbel njen sin Mario, katerega je uradno priznala šele po smrti v oporoki. V času do njene smrti je bil njen najpomembnejši pomočnik, njena opora, kasneje pa je prevzel vodstvo gibanja montessori.

Zaradi vojne nevarnosti in po sporu z Mussolinijem se je preselila v Španijo, kasneje še za tri leta v Amsterdam, do konca druge svetovne vojne pa je zapustila Evropo in se naselila v Adyarju, v Indiji. Tudi tam je zacvetelo gibanje montessori. Za ta čas velja, da je bil zanjo eden najsrečnejših v njenem življenju, saj je ponovno naletela na občudovalce, na ljudi, ki so razumeli njeno filozofijo (teza o notranjem miru, ki ga ima vsak otrok prirojenega, se namreč popolnoma ujema s hindujsko vero).

Ko se je po drugi svetovni vojni vrnila na Nizozemsko, ji je njeno delo narekovalo še veliko potovanj in pisanja knjig. Praznovala je 40. obletnico ustanovitve prve Case dei bambini ter načrtovala ustanovitev univerze montessori v Madrasu. Po devetem mednarodnem kongresu je še potovala na Tirolsko, imela zadnji tečaj izobraževanja v Innsbrucku in 6. maja je umrla na Nizozemskem, stara enainosemdeset let.

Kdorkoli je v zadnjih štiridesetih letih obiskoval vrtec ali šolo, se ga je v nekem trenutku dotaknilo Mariino raziskovanje, odkritje, delo. Zapustila nam je v prvi vrsti nove poglede in razumevanje otroštva. Vzgojne igrice, pohištvo po meri otrok, učenje z raziskovanjem in odkrivanjem, svetle učilnice, učitelji, ki imajo čas poslušati, vse to nam je danes domače, vendar to dolgujemo njej.

Prvo, kar nam je pokazala, je, da imajo otroci svoj svet, v katerem imajo pravico živeti. In najpomembnejše – svet otroka je boljši. Odrasli bi se morali od otrok učiti! Druga pomembna Mariina

dediščina je dognanje, da se otroci bolje učijo v sproščenem ozračju, kjer si sami svobodno odmerjajo, koliko in kaj se bodo učili.

Njeno ime je postalo vodilno v zgodovini sodobnega izobraževanja že v času njenega življenja. Odprtje prve Otroške hiše v San Lorenzu je pomenilo začetek revolucije izobraževanja. Spremenilo se je razmerje odraslih do otrok, razumevanje otroškega sveta in celo igrač.

Svojo metodo je Maria Montessori razvila iz opazovanja otrok. Metoda je nastala iz tega, kar so otroci počeli spontano. Bila je prepričana, da otroci sami vedo, kako naj se učijo. Proces učenja se začne pri otroku in ne učitelju. To je postal temelj vseh vrtcev in šol. Njeno osnovno načelo je, naj otroci sami spoznavajo. Otroci se želijo učiti, če jim ponudimo primerne pripomočke in izkušnje. Napak je otroke siliti k učenju. Otroci bodo delali in si želijo delati, če jim omogočimo delo, primerno njihovi starosti in stopnji razvoja. Z opazovanjem je ugotovila, da otroci raje delajo kot se igrajo. Hočejo so se učiti, vendar na način, kot ga izberejo sami.

1.3.2. ANTROPOLOŠKE OSNOVE

Maria Montessori človeka razume kot celoto, sestavljeno iz telesa, duše in duha. Otroštvu pripisuje velik pomen in ga interpretira kot življenjsko obdobje, ki je vrednota samo po sebi. Izhaja iz prepričanja, da se otrok na osnovi naravnih dispozicij v pripravljenem okolju razvija individualno.

V razvoju se pojavljajo občutljiva obdobja, v katerih se otrok odpre spoznavanju nečesa novega, s čimer se potem ukvarja in to predeluje.

Maria Montessori zastopa stališče, da je vzgoja izrednega pomena, ker se človek ne rodi z vnaprej določenimi vzorci vedenja, temveč s sposobnostjo, da jih v mladostnem obdobju šele razvije. Odrasli kot sestavni del okolja so najpomembnejši vir informacij in otrokov zgled, pri tem pa je otrokovo celotno nezavedno prizadevanje usmerjeno k samostojnosti in neodvisnosti od odraslih.

Otrok postane samostojen in se razvije v svobodno in neodvisno osebnost s pomočjo lastne dejavnosti, aktivnega ukvarjanja z okolico in komunikacije z njo. Postane človek, ki – zavedajoč se svojih sposobnosti in meja – ustvarja takšen življenjski prostor, ki je v korist tako svetu kot ljudem.

Človeško bitje je globoko v sebi nagnjeno k temu, da dela z drugimi. Ta notranja težnja, ki omogoča človeku, da tvori družbo ter v njej in z njo tudi živi, se začne naravno pojavljati prav v otrokovem drugem razvojnem obdobju, v katerem so naši šolarji. Kaže se kot notranja sila, ki išče možnosti, kjer lahko preizkuša svoje spretnosti in tehnike, da se lahko kasneje adaptira v odraslo družbo.

Zaradi tega metoda montessori omogoča takšno okolje, kjer lahko otrok svobodno razvija notranje težnje po gradnji zdrave družbe. Najbolj izstopajoče posebnosti, ki omogočajo socialni razvoj, so heterogeni razredi, svobodna izbira dela ter skupinsko delo.

Polarizacija pozornosti in normalizacija

Polarizacija pozornosti je bistvo pedagogike montessori. Celotno pedagoško ravnanje, pripravljeno okolje, predstavitev, svobodna izbira, nevmešavanje, privlačno pripravljene materiali, vse to služi temu, da omogoči otroku polarizacijo pozornosti in normalizacijo, ki iz nje izhaja. Izhodišče za odkritje pojavnosti, ki ga Maria Montessori poimenuje »polarizacija pozornosti«, je dogodek, ki ga opiše v knjigi Skrivnost otroštva (The Secret of the Childhood):

»Prvi pojav, ki je pritegnil mojo pozornost, je bila deklica kakšnih treh let, ki je delala s kladami. Vanje je dajala valje in jih potem spet jemala ven. Valji naraščajo po velikosti in gredo v klado kot zamašek v steklenico. Bila sem presenečena, da je lahko tako majhna deklica z največjim zanimanjem vajo tolikokrat ponovila. Pri tem ni bilo videti, da bi kakorkoli napredovala v spretnosti ali hitrosti. Prej je šlo za neke vrste stalno gibanje. Ker sem navajena, da merim stvari, sem začela šteti, kolikokrat je deklica vajo ponovila. Potem sem pomislila, da bi preverila, kako dolgo lahko kljub motnjam vztraja v tej nenavadni koncentraciji. Zato sem prosila učiteljico, da z otroki hodi okoli deklice in kaj poje. To so tudi storili, a deklica ni niti za hip prenehala z delom. Nežno sem prijela naslanjač, na katerem je sedela, in ga postavila na malo mizo. Deklica je hitro zgrabila valje in jih stisnila k sebi, da ne bi popadali na tla. Potem pa si jih je postavila na kolena in nadaljevala z delom. Od časa, ko sem začela šteti, je vajo ponovila že dvainštiridesetkrat. Končno se je ustavila, kot bi se prebudila iz sanj, in se nasmehnila. Na videz je bila zelo zadovoljna. Oči so ji žarele in pogledala je okoli sebe. Videti je bilo, da sploh ni opazila naših manevrov, ko smo jo hoteli zmotiti. A sedaj je bilo njeno delo brez kakšnega vidnega razloga končano. Kaj je končala in zakaj?«²

Za Mario Montessori je postal ta dogodek vir in ključ za njeno celotno delo. Imenovala ga je odkritje. Takšno obnašanje otrok je vedno znova odkrivala. Za polarizacijo pozornosti je po eni strani značilna intenzivnost, s katero se otrok posveča delu, po drugi strani pa sproščen in zadovoljen izraz na obrazu otroka, ko delo konča. Kot posledica polarizacije pozornosti se otrokova celotna osebnost pozitivno spremeni. Ta fenomen, pogosto opisan kot Montessori-fenomen, Maria Montessori pogosto analizira v svojih knjigah. Skupna značilnost analiz je v tem, da je otrok ob polarizaciji pozornosti postajal mirnejši, razumnejši. Izražal je izredne notranje kvalitete, ki spominjajo na najvišje zavestne fenomene. Polarizacija pozornosti ne služi temu, da bi si vtisnili znanje ali si prilastili spoznanje, ampak služi izgradnji moči in sposobnosti, razvoju celotne osebe.

Da pride do polarizacije pozornosti, mora biti izpolnjena vrsta pogojev:

- otrok mora biti pri svoji spontani dejavnosti svoboden (svobodna izbira vsebine, trajanja, gibanja);
- nihče se ne sme v to dejavnost vmešavati (potrebna je zadržanost vzgojiteljev);
- otrok mora v svojem okolju najti nekaj, kar odgovarja aktualni potrebi v njegovem psihičnem razvoju.

Ko so pogoji za polarizacijo pozornosti ugodni, pride v otroku do normalizacije osebnosti. To pomeni, da pride v otroku na površje njegova prava narava: mir, dejavno življenje, radovednost in veselje.

Občutljiva obdobja

Občutljiva obdobja so eno izmed ključnih odkritij, do katerih je prišla Maria Montessori pri svojih opazovanjih otrok. Občutljivo obdobje je strnjeni čas v življenju otroka, ko je posebej dojemljiv za določene dražljaje do te mere, da ostali stopijo v ozadje. Občutljivo obdobje opazimo, ko se pri otroku pojavi močan interes za določeno stvar. Otrok bi neko stvar ponavljal v nedogled – iz nam nerazumljivih razlogov. To traja tako dolgo, dokler se zaradi ponavljanja nenadoma ne pojavi neka nova pridobitev. Otrok občuti veselje in polnost življenja, ki je posledica močne želje, da bi bil čimbolj povezan s svetom. Sila, ki ga žene k dejavnosti, je ljubezen do okolja. Ta ljubezen ni čustveno, marveč intelektualno in duhovno hrepenenje. Če otroka oviramo pri tem, da bi sledil svojim naravnim interesom določenega občutljivega obdobja, za zmeraj izgine priložnost za naravno osvajanje določene spretnosti. Razumevanje občutljivih obdobji nam razkrije sistem, ki mu sledi otrok pri pridobivanju znanja o svojem okolju in pri razvijanju svojih sposobnosti.

² Montessori, M. (2000). The secret of the childhood. New York: Ballantine books.

Značilnosti občutljivih obdobj:

- pojavi se samo v določenem obdobju življenja in kasneje nikoli več;
- traja omejen čas, ne moremo z gotovostjo predvidevati, kdaj bo nastopil;
- občutljiva obdobja so značilna za vse otroke po svetu,
- določene sposobnosti otroka so zelo občutljive: otroci si jih bodo z večjo gotovostjo pridobili v tem obdobju;
- otroci bodo v tem obdobju zelo zavzeto delali (učenje je popolno veselje, to je tisto, kar si najbolj želijo).

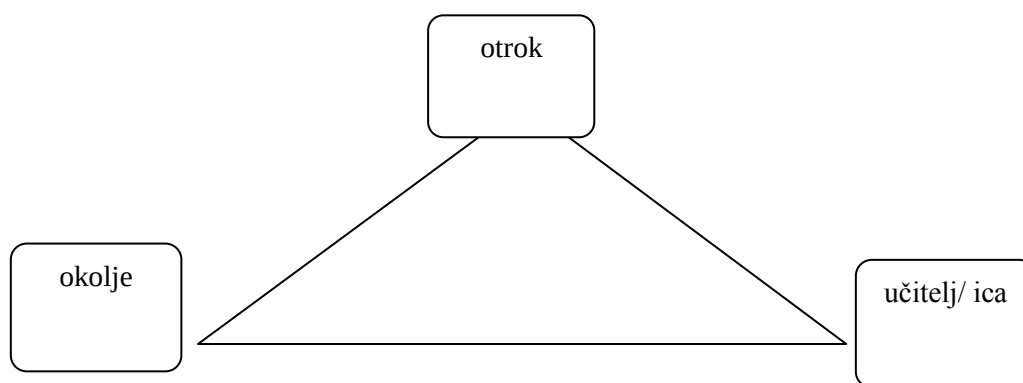
Določena občutljiva obdobja je mogoče zelo natančno zaznati v predšolskem obdobju (občutljivo obdobje za pisanje, za štetje, branje ...), medtem ko se v drugem razvojnem obdobju kažejo predvsem v zanimanju za posamezne teme, vsebine, spretnosti.

Učiteljeva naloga je, da pozorno opazuje in zaznava porajajoče se zanimanje za določene dejavnosti ali teme, na kar odgovarja z ustrezno pripravo okolja in didaktičnih materialov. Torej je otrok tisti, ki nakazuje izbor tem, področij delovanja in zanimanja. Zaradi tega se naša metoda poslužuje svobodne izbire dela, iz katere izhaja svoboden, zadovoljen in miren otrok.

1.3.2. TEMELJNE KOMPONENTE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA PROCESA

Temeljne komponente v pedagogiki montessori so tri in so medsebojno povezane, soodvisne in enakovredno pomembne.

- A. Okolje: ki ga mora znati pripraviti izobraženi odrasli, otrok pa iz njega črpa navdih, izkušnje in znanje.
- B. Učitelj se za otroka zanima in pozna njegove razvojne potrebe, metodološke rešitve za zadovoljitev potreb ter zna temu primerno pripraviti okolje.
- C. Otrok: odrasli ga mora opazovati, odkrivati, poznati, razumeti, varovati (biti advokat), mu služiti. Otrok pa iz okolja jemlje, kar potrebuje.

A. Pripravljeno okolje

Svobodna izbira dejavnosti po Marii Montessori predpostavlja premišljeno in strukturirano ponudbo materialov, ki se nahajajo v »pripravljenem okolju«.

Učilnica, v kateri vlada prijazna atmosfera, je prostor, v katerem se odvija prevladujoči del šolskega pouka. Razred je zasebni prostor določene skupine otrok in njihovih učiteljev. Z večanjem obsega učnih vsebin se primarni učilnici pridružijo tudi drugi, za strokovne predmete ustrezni postori (telovadnica, glasbena učilnica, likovna učilnica, kemija, fizika ...).

Učilnica je razdeljena na več delov in jo sestavljajo različna delovna področja in kotički. Na ta način se ohranja preglednost prostora, ki otrokom omogoča, da v miru delajo samostojno, da se vključijo v skupino ali se po potrebi tudi umaknejo.

Materiali, ki so na voljo v odprtih regalih, so pregledno urejeni in dostopni. Velik pomen pa imajo tudi področja zunaj učilnice: gozd, travnik, mlaka, muzej ...

B. Pripravljeni učitelj, njegova vloga in pomen

Učitelj na šoli montessori je pomočnik spontano učečih se otrok, ki z njegovo pomočjo brez strahu oblikujejo svoj učni proces. Pri tem učitelj nenehno reflektira vzgojne in izobraževalne cilje, ki jih zasleduje šola montessori, z namenom, da bi našel primerna sredstva in načine, s katerimi otrokom pomaga doseči zastavljene cilje v skladu z načelom Marie Montessori: *»Pomagaj mi, da bom naredil sam.«*

Učiteljevi najpomembnejši nalogi sta opazovanje in pripravljanje okolja. Pri tem pa se mora učitelj zavedati, da je tudi sam sestavni del tega okolja.

Učitelj v razredu montessori mora biti kot najobčutljivejši radar, ki spremlja posameznika in celotno skupino, si sproti beleži opažanja in na svoja opažanja odgovarja z ustrezno pripravo okolja. Ko pri posamezniku ali skupini otrok prepozna interes oz. zanimanje za določeno področje, jih usmeri, predstavi ustrezne materiale, jih postavi pred določene izzive.

Oblikovanje didaktično dobro pripravljenega, urejenega in otrokovim aktivnostim prilagojenega okolja, kateremu bi otroke preprosto prepustili, ne zadošča. Učitelj skrbi za spoštovanje dogovorjenih pravil, za spoštovanje reda, za mirno delo. Učitelj pazi, da učenci z materiali primerno ravnajo, saj morejo le na ta način spoznati notranjo strukturo in pravila posameznih materialov. Samo tako bodo didaktični materiali postali »sredstva za samostojno učenje«, ki lahko nadomestijo neposredno učiteljevo razlago.

Učitelj ves čas reflektira svoj odnos do otroka, do njegovih razvojnih zakonitosti in do lastne vloge v vzgojnem in izobraževalnem procesu ter jo vedno znova prilagaja dani situaciji in potrebam otrok. Pri oblikovanju šolskega okolja mora učitelj upoštevati tako interese posameznega otroka kot tudi osnovnošolski učni načrt.

C. Otroci in mladostniki

Značilnosti otroka, njegovih potreb in njegovega razvoja je opredelila z razvojnimi stopnjami, ki jih imenuje »planes of development«.

1.3.3. RAZVOJNE STOPNJE OTROKA IN VZGOJNO IZOBRAŽEVALNI KONCEPT

Izobraževanju Marie Montessori bi lahko rekli tudi razvojni pristop, saj v svoji metodi dosledno sledi razvojnim potrebam otroka v različnih obdobjih. Na celotni otrokov razvoj, od 0 do 24 let, gleda skozi 4 razvojne stopnje, ki jih je osnovala na podlagi svojih dolgoletnih znanstvenih opazovanj.

1. razvojna stopnja od 0 do 6 let: zgodnje otroštvo;
2. razvojna stopnja od 6 do 12 let: otroštvo;
3. razvojna stopnja od 12 do 18 let: adolescenca;
4. razvojna stopnja od 18 do 24 let: zrelost.

Izpostavili bomo samo drugo in tretjo razvojno stopnjo, ki se dotikata prav osnovnošolskega obdobja. V ta okvir pa bomo tudi postavili trajanje izobraževanja na naši osnovni šoli.

Vzgojno-izobraževalni koncept: obdobje otroštva – 6 do 12 let

Pri otrocih v obdobju otroštva je moč opaziti veliko fizičnih sprememb: izpadanje mlečnih zob; telo postaja močnejše, višje, s tem vitkejšo; otroci dobijo temnejše lase... Hkrati pa se pojavijo velike spremembe tudi na psihološki ravni.

Lahko bi rekli, da je to najbolj intelektualno obdobje življenja. Otrok ima na tej razvojni stopnji neverjetne sposobnosti za sprejemanje abstraktnega, hkrati pa ga zaznamuje naravna radovednost, ki jo je potrebno gojiti in vzgajati, predvsem pa z otrokovo lastno raziskovalno aktivnostjo potešiti, da ne zamre. Otrok na tej stopnji je intelektualni raziskovalec, ki raziskuje s pomočjo razuma in domišljije.

Zaradi tega dobiva na tej stopnji veliko moč in tudi pomen prav domišljija oz. zmožnost predstavljalnosti. Otrok more samo skozi svojo predstavo priti do tja, kjer ni več moč videti ali čutiti. Maria Montessori opisuje domišljijo kot veliko luč, ki razsvetljuje intelekt. Zmožnost predstavljanja kot kreativna sposobnost pomaga otroku poleteti v abstraktno (na primer: pri zgodovini in geografiji smo brez domišljije izgubljeni, saj nam le-ta omogoča, da se z njo podamo na drugo stran predstavljalnega okolja, ki nas trenutno obdaja).

V tem obdobju se intenzivno razvija um, ki sklepa, zaključuje, razlaga, argumentira, dokazuje. Otrok ima težnjo po raziskovanju, orientiranju in ustvarjanju reda na področju abstraktnega in moralnega.

“Postal je močno bitje, bitje ki vstopa v nov svet, v svet abstraktnega. To je bogat svet, v katerem ga dejanja, ki jih lahko stori z lastno voljo, zanimajo bolj kot stvari same. Dosegel je novo stopnjo, začenja izražati svoja mnenja in presoje. To je zanj novo. Pred tem je bilo njegovo zanimanje usmerjeno v stvarni svet (rožam zamenjati vodo, nahraniti ribice ...), sedaj pa je njegovo zanimanje usmerjeno zlasti v “kako” in “zakaj”. Vse, kar ga je do zdaj privlačilo senzorično, ga zdaj privlači z drugega zornega kota. Raziskuje, kaj mora biti storjeno, to pomeni, da se začenja zavedati vzroka in posledice problema.”³

To močno zanimanje po »kako« in »zakaj« (vzrok in posledica) je v smeri in mejah intelektualnega in moralnega. Montessorijeva pravi, da je to obdobje čas, ko se pojavi občutljivo obdobje tudi za vse, kar je moralno. Otrok na podlagi notranje potrebe v sebi razvija izreden občutek za pravico. Spontano se postavi na stran tistega, ki je ponižan in oškodovan, ter izkazuje sočutje ubogemu. Zaposluje ga pomen etičnosti v življenju. To je obdobje, v katerem s strani otrok nenehno slišimo besede: “To ni

³ M. Montessori (2004): From childhood to adolescence, Oxford, England, Clio press.

pravično!” Hkrati pa je to čas, ko se vrstniki med seboj presojujejo, tožarijo in obrekujejo. To jim omogoča neke vrste raziskovanje tega, kaj je dobro, kaj je moralno primerno oz. neprimerno.

V tem obdobju se izrazito pojavi ekstravertiranost oz. zanimanje za družbo ter s tem težnja po gradnji individualnega posameznika kot člana družbenega okolja ali skupnosti. Za otroke na tej razvojni stopnji ni le prijetno, da se družijo s svojimi vrstniki, ampak je to zanje osnovno. Če otrok pri svojem izobraževalnem delu ne dobi možnosti druženja in sodelovanja z vrstniki, potem se bo upiral, kar vodi v nastanek negativnih vzorcev vedenja. Kot odraz socialne interakcije nastajajo spontane vrstniške skupine, znotraj katerih se upoštevajo pravila, določena s strani vodij, ki jih sami izberejo, in le-ta so pomembnejša od mnenja odraslih. To se dogaja na pobudo nezavednega notranjega impulza, ki otroke naravno pripravlja na kasnejše prilagajanje širši družbi.

To je tudi obdobje oblikovanja samostojnega mišljenja. Pojavi se potreba po ocenjevanju samega sebe. Otrok si želi oblikovati svoje lastno mnenje in ne le sprejeti našega, hkrati pa išče izkazovanje spoštovanja do svojega lastnega mišljenja.

“Notranja sprememba se je začela odvijati, a narava je pravzaprav logično osnovana tako, da v otroku ne vzbuja le lakote in želje po znanju in razumevanju, ampak tudi zahtevo po duševni samostojnosti, željo po razlikovanju med dobrim in zlim s svojimi lastnimi močmi, in zavračanje mej, postavljenih s strani avtoritete. V okvirih moralnega otrok sedaj stoji v potrebi po svoji lastni notranji luči.”⁴

Vzgojno-izobraževalni koncept: obdobje adolescence – 12 do 18 let

Tu otrok vstopi v novo razvojno obdobje, ki je povsem drugačno od ostalih. Potrebe odraščajočega učenca so jasne in zahtevajo odgovarjajoči izobraževalni program. Program montessori za otroke med 12. in 15. letom temelji na prepoznavanju posebnih karakteristik odraščajočih oseb.

To so leta velikega fizičnega in socialnega razvoja, leta kritičnega mišljenja in prevrednotenja, to je obdobje samozavedanja in samoocenjevanja. Gre za prehodno obdobje med otroštvom in odraslostjo, kjer se skladno razvija tudi fizična, miselna in spolna zrelost. V mladem človeku narašča želja po samostojnosti: želi sam načrtovati, izbirati, odločati. To je čas velikih diskusij in debat, čas za raziskovanje in utrjevanje misli in odgovorov na pomembna moralna vprašanja.

1.3.4. DIDAKTIČNI PRINCIPI PEDAGOGIKE MONTESSORI

Montessorijeva je s pomočjo opazovanj otrok in raziskovanj prišla do zanimivih uvidov, ki so osnova njenega pristopa do šolanja. Ti uvidi so danes v veliki meri utemeljeni z raziskavami v psihologiji in pedagogiki.⁵ V sistemu montessori so ti principi medsebojno prepleteni in koeksistirajo v praksi.

A. Gibanje in kognicija

Gibanje ter kognicija sta močno prepletena; gibanje lahko spodbuja mišljenje ter učenje. Naši možgani se razvijajo v svetu, kjer se gibljemo in delamo, ne v svetu, kjer sedimo za mizo in abstraktno tuhtamo. Montessorijeva je opazila, da je mišljenje najprej izraženo v rokah, šele nato v besedah.

Na temeljih teh uvidov je razvila sistem vzgoje in izobraževanja, kjer je v veliki meri prisotna manipulacija s predmeti. V zadnjih letih je prišlo do eksplozije fascinantnih raziskav o povezavi

⁴ M. Montessori (2004): To Educate the Human Potential, Oxford, England, Clio press.

⁵ Lillard, A.S. (2005). Montessori: The science behind the genius. New York: Oxford University Press.

gibanja in kognicije. Rezultati kažejo, da bi naj vzgoja in izobraževanje vključevali gibanje in s tem spodbujali učenje.

B. Izbira

Drugi princip je svobodna izbira. Montessorijeva je opazila, da otroci vzcvetijo, če imajo izbiro in nadzor nad svojim okoljem. Čeprav imajo dobri programi montessori postavljene jasne meje tej svobodi, lahko otroci v šolah montessori sprejemajo mnogo odločitev: kaj bodo delali, kako dolgo bodo delali, s kom bodo delali in tako naprej. Raziskave na psihološkem področju kažejo, da sta svoboda in izbira (znotraj skrbno pripravljene, urejene strukture) povezani z boljšimi psihološkimi in učnimi rezultati.

C. Interesi

Najboljše učenje se pojavi v kontekstu interesov. Marija Montessori je spoznala, da je samomotivacija otroka edini verodostojni impulz za učenje. Otroci sami v sebi so nagnjeni k učenju. Vzgojiteljica pripravi okolje, usmerja dejavnost, spodbuja otroke, vendar pa je otrok tisti, ki se uči, ki je s pomočjo dejavnosti same motiviran, da vztraja.

Interes je lahko osebnejši, ko npr. nekoga zanimajo pikapolonice ali psi in to prihaja iz notranjosti, ali pa je situacijski, ko se zanimanje sproži v mnogih ljudeh hkrati, ki so izpostavljeni določeni dejavnosti ali dogodku. Montessorijeva je ustvarjala situacijski interes, ko je oblikovala materiale, s katerimi so si otroci želeli delati.

Prav tako je učila učitelje, kako naj izvajajo predstavitve, učne ure, ki bodo otroke navdihovale. Recimo, da posredujejo ravno dovolj informacij, ki vzbudijo radovednost, ter z uporabo dramatizacije, igre (posebej z osnovnošolskimi otroki). V osnovnih šolah montessori otroci pišejo in predstavljajo poročila o tem, kar jih fascinira, namesto da se učijo dejstev, ki jih je za njih izbralo oddaljeno državno telo, in to povezujejo v temeljni kurikulum. Materiali montessori in osnovne predstavitve zagotavljajo bistvo učnih vsebin, ki se prepletajo na kurikularnih področjih, vendar je domišljija vsakega otroka vpletena v to, katere poti učenja izbira zunaj tega jedra.

Č. Izogibanje zunanjim nagradam

Montessorijeva je na nagrade, kot so zvezdice in ocene, gledala kot na moteče dejavnike učenja, saj so motile proces otrokove koncentracije. Intenzivna obdobja koncentracije so osrednjega pomena v pedagogiki montessori. V osnovni šoli lahko otroci delajo, npr. ustvarjajo svojo razpredelnico ves dan ali več dni zapovrstjo. Velik del raziskav svetuje, da interes za dejavnost, ki jo imamo radi (kakor je učenje za večino otrok), najbolje ohranjamo in razvijamo, če zunanje nagrade niso del tega konteksta.

D. Učenje z vrstniki in ob njih

Vzgoja in izobraževanje v oddelkih montessori deluje v skladu z razvojem otrok: mlajši otroci se bolj igrajo drug ob drugem, a ne nujno skupaj, medtem ko so osnovnošolci intenzivno socialni. V predšolskih oddelkih montessori bodo otroci pogosto izbrali, da bodo delali sami, medtem ko otroke v osnovnošolskih oddelkih redko vidimo delati same. Znanje pridobivajo v samooblikovanih skupinah, ustvarjajo produkte, poročila, tabele, časovne trakove, skladbe, razred zapuščajo v majhnih skupinah za delo na terenu (intervjuji, obiski muzejev, podjetij ...), kar je relevantno za tekoči projekt, ki izhaja iz njihovih interesov.

E. Učenje znotraj konteksta

Marija Montessori je ustvarila niz materialov znotraj sistema učenja, v katerem naj bi vsak otrok dojel uporabnost in pomen tega, kar se je učil prej. Zato ker se otroci učijo z delom, ne pa predvsem s

poslušanjem in pisanjem, je njihovo učenje umeščeno med dejavnosti in predmete. Kakor je opisano zgoraj, osnovnošolci znotraj svojih projektov, ki so del šolske rutine, delajo zunaj šole. Če npr. proučujejo mostove v svojem okolišu, obiščejo lokalnega gradbenika, ki jim bo razložil, kako gradimo mostove.

F. Red v okolju in v umu

Razredi v osnovni šoli montessori so zelo urejeni, organizirani, tako fizično (v smislu postavitve) kakor tudi konceptualno (v smislu progresivnosti uporabe materialov). Vse je natančno, včasih se komu zdi celo obsesivno-kompulzivno. Vendar psihološke raziskave kažejo, da red zelo pomaga pri učenju in razvoju in da je Montessorijeva bila na pravi poti, ko je v šolah uvajala urejena okolja.⁶ Če se je otrok v okolju montessori pripravljen učiti in vzgajati, je to zato, ker je pridobil »notranjo disciplino« – tako s pomočjo zunanjega kakor tudi notranjega reda. To je jedro vzgojne filozofije montessori. Vzorci koncentracije, vztrajnosti, vestnosti, temeljitosti, ki jih utemeljimo v zgodnjem otroštvu, pripomorejo k temu, da bo otrok samozavesten, sposoben učenec v kasnejših letih. Marija Montessori je uvedla otroke v veselje do učenja v zgodnjih letih in zagotovila okvir, v katerem gresta intelektualna in socialna disciplina z roko v roki.

1.3.5. VZGOJNI CILJI IN NAČELA

A. Svoboda in meje

Kaj razume Maria Montessori, ko govori o otrokovi svobodi? V knjigi 'Srkajoči um'⁷ beremo:

»Vzgojna metoda, ki temelji na svobodi, mora nastopiti kot pomoč otroku, da bi svobodo osvojil, in mora imeti za cilj osvoboditev otroka tistih vezi, ki omejujejo njegovo spontano izražanje. Ko bo otrok postopoma napredoval po tej poti, bo njegovo spontano izražanje vse bolj pristno v svoji resničnosti, razodelo nam bo njegovo pravo naravo.«

Svobodo razume kot osvoboditev posameznikovih zmožnosti in s tem poslušnost življenjskemu nagibu, ki je – predpostavljamo – nagnjen k pozitivnemu. Ta sposobnost osvoboditve zahteva spoštovanje in obenem primerno (le nujno potrebno) pomoč, da bi svoboda postala dosežek in ne dar brez obveznosti.

Učiteljeva veščina je ravno v razločevanju, kdaj otrok določene starosti sledi oz. ne sledi temu nagibu resnice, kdaj ta svoboda postane divjaštvo, lenoba, nered ali katerikoli drugi negativni pojav.

Otroku ne nameravamo dopustiti vsake dejavnosti, vsakega nagiba. Dovoliti, da daje noge na mizo, prste v nos ali da poriva sošolce, ne da bi posegli in ga popravili, ne pomeni spoštovati svobode niti ne pomeni pomagati k osvoboditvi.⁸

Otrokova svoboda, če jo razumemo kot osvoboditev, zahteva spoštovanje, da bi se zmogljivosti lahko izrazile v vseh najrazličnejših oblikah, v skladu z značilnostmi starostnega obdobja.

B. Moralna vzgoja – stopnje poslušnosti in disciplina

Maria Montessori v knjigi Srkajoči um analizira stopnje poslušnosti. Naravni razvoj poslušnosti ima tri stopnje.

1. Na prvi stopnji otrok uboga, čeprav ne vedno, kar imamo za odraz muhavosti. Dejansko pa stvari ne razumemo in je potrebna globlja analiza.

Poslušnost ni odvisna samo od tega, čemur navadno pravimo 'dobra volja'... Da bi lahko izpolnil ukaz, mora otrok doseči določeno stopnjo zrelosti in mero sposobnosti, ki jo potrebuje za izvedbo ukaza.

⁶ Lillard, A.S. (2005). Montessori: The science behind the genius. New York: Oxford University Press.

⁷ M. Montessori (2008), Srkajoči um, Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.

⁸ Gobbi, G. (2006): Skupaj z otroki prisluhnimo Bogu: Uršulinski zavod, Ljubljana

Zato je poslušnost v predšolskem obdobju treba ocenjevati odvisno od že obstoječih sposobnosti. Neumno bi bilo nekemu ukazati, naj hodi po nosu. To je fizično nemogoče. Enako noro je od nepismenega zahtevati, naj napiše pismo. Podobno moramo najprej vedeti, ali je poslušnost sploh mogoča in izvedljiva na trenutni stopnji otrokovega razvoja.

Poslušnost ni nujno vedno negativno opredeljena. Pomeni predvsem delovanje v skladu z voljo nekoga drugega ... Otrokova poslušnost je odvisna predvsem od razvoja njegovih sposobnosti. Lahko se zgodi, da otrok enkrat ukaz izpolni, drugič pa ne. To pogosto razumemo kot izraz zlobe. Če učitelj kljub temu vztraja še naprej ali otroka celo ošteva in kaznuje, zavira njegov nadaljnji razvoj.

Nič ni bolj škodljivega kot jemanje poguma otroku v obdobju, ko se še samoizgrajuje. Če otrok ni gospodar svojih dejanj in se ne more pokoravati niti lastni volji, bo še toliko manj sposoben pokoravati se volji nekoga drugega.

Prva stopnja ubogljivosti je tista, ko otrok sicer lahko uboga, a ne vedno.

2. Druga stopnja nastopi, ko otrok lahko vedno uboga, ker ni več nobenih ovir, ki bi izvirale iz njegove nezmožnosti samokontrole. Njegove sposobnosti so se že dovolj ustalile, da jih lahko usmerja ne samo njegova volja, ampak tudi volja nekoga drugega. Otrok lahko sprejme želje drugega in jih odseva s svojim obnašanjem. To je najvišja oblika poslušnosti, h kateri stremi današnje izobraževanje. Povprečen učitelj zahteva samo to, da ga ubogajo.

3. Otrok pa, ki mu je omogočeno, da se polno razvije v skladu z naravnimi zakoni, gre veliko dlje, kot bi od njega sploh mogli pričakovati. Napreduje k tretji stopnji poslušnosti. Njegova ubogljivost se na tretji stopnji obrne k osebnosti, za katero čuti, da ga v sposobnostih prekaša. Kot da bi se otrok zavedel, da učitelj zna stvari, ki njega za sedaj še presega, kot bi rekel samemu sebi: 'Tukaj je nekdo, ki je pametnejši od mene in lahko vpliva name, da bom tudi jaz pameten. Deluje znotraj mene!' Taki občutki otroka navdajo z veseljem. Da se lahko ravna po nekom, ki ga presega, je nenadno odkritje, ki otroku prinese novo vrsto navdušenja. Postane željan in neučakan, da bi ubogal. To je čudovit in povsem naraven pojav. Očitno je otrok neverjetno pripravljen ubogati in zdi se, da si tega tudi zelo želi.

Sposobnost ubogati je tretja in zadnja stopnja v razvoju volje in omogoča pojav ubogljivosti. Naši otroci imajo tako zelo močno voljo, da učitelja ubogajo takoj, pa naj prosi karkoli. Učitelj čuti, da mora biti pazljiv in obziren, da svoje moči ne sme izrabljati v svojo korist, da je nesebičnost zakon. Učitelj tako spozna, kakšne kvalitete bi moral imeti vsakdo, ki sta mu dani moč in avtoriteta. Dobremu menedžerju ni treba ukazovati in biti oblasten, mora pa imeti globoko razvit občutek za odgovornost.⁹

Obstaja še drugačna disciplina tradicionalnega značaja, ki pomeni problem, s katerim se ukvarjamo odrasli. Odrasli mislimo, da lahko disciplino dosežemo s pomočjo splošno poznanih sredstev, s prepričevanjem, karanjem in ukazovanjem. Taka oblika discipline je lahko v nekaterih primerih pri starejših otrocih potrebna in koristna in lahko v začetku daje vtis učinkovitosti. Vendar ta oblika discipline s časom izgine in se skozi svobodno izbiro dela spreobrne v spontano disciplino, ki prihaja iz notranjosti in ki bo kasneje postala odraz volje. To je disciplina, ki jo je M. Montessori opazila pri otrocih in ki je naraven, spontan pojav.

Tedaj se pri otroku pokaže preobrazba, ki nas pogosto začudi in ki se odraža v vsej skupini otrok. Nastane zbranost pri delu (polarizacija pozornosti), vztrajanje pri delu. Otrok je sposoben discipline, ker le-ta prihaja kot vzgib iz notranjosti njegovega bitja, ki je usmerjen k samozaupanju, k samostojnosti ter se razširi v dobrobit celotne skupine.

⁹ M. Montessori (2008), *Srkajoči um*, Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo, str. 266 - 275.

Reda in discipline ne moremo pripisovati samo spoštovanju skupnih pravil, temveč spoštovanju reda in discipline, ki izvirata iz otrokovih notranjih sil. Sam je sposoben skladno uravnotežiti okolje in svojo osebnost ter ustvariti red v svojem umu.¹⁰

C. Religiozni razvoj – religiozna vzgoja

V nasprotju z mnogimi še danes veljavnimi teorijami o otroku je M. Montessori opazila in odkrila v otrocih sposobnost za globoko in spontano zbranost, zmožnost in ljubezen do tišine, sposobnost za ljubezen in red, ljubezen do dela, sposobnost za medsebojno pomoč in sodelovanje in sposobnost za veselje. Razvijanje naslednjih otrokovih sposobnosti je temelj religiozne vzgoje:

- Sposobnost kontemplacije

Kontemplacija pomeni, da nas pritegne nekaj, kar je zunaj nas samih, in se v to poglobimo, zamaknemo. Otroka zelo prevzamejo preproste vsakodnevne stvari, kot tekanje po pločniku, kako počiva metuljček na cvetu, kako drsijo kapljice. Vse to so za otroka skrivnosti, da se otroci ob njih ustavijo, pogledajo in počivajo v čudenju in globokem spoštovanju. Vse drugo izključijo in vstopijo v to novo izkušnjo. Gre za več kot samo razum, vpleteno je celotno telo. Kontemplacija preoblikuje otroka. Ko otrok stopi v zbranost in kontemplacijo, postane tih, vesel in miren.¹¹

- Sposobnost za tišino

Naša zahodna kultura ne uči in ne vzgaja za tišino. Otroci se zelo veselijo in so sposobni biti v tišini. To ne pomeni tiste tišine, ko učiteljica ukaže »tišina«; da preneha hrup v razredu in se ponovno začne pouk; ta je podana avtoritarno, včasih tudi nasilno.

Pravo »tišino« dosežemo postopoma z nadzorovanjem volje, s ponavljanjem vaj, dokler ne dosežemo popolne umirjenosti telesa, v katerem prisluhnemo notranji tišini, ki pride na površje in postopoma ustvari ozračje tišine. M. Montessori jo imenuje »tišina negibnosti«. Prisiljena tišina služi učiteljici, notranja tišina pa služi otroku. Prva tišina je prazna, druga izpolnjena.¹²

- Sposobnost veselja kot izraz verskih zmožnosti otroka

To sposobnost je M. Montessori opazila pri otroku, ko je naredila eksperiment o verski vzgoji v Barceloni. Religiozna izkušnja je za otroka zelo bistvena – spremljata jo veselje in globoka sposobnost za molitev. Kar potrebuje otrok od učitelja je, da poimenuje ta odnos, ljubezen in veselje.

Sofija Cavalletti in Gianna Gobbi sta nadaljevali delo Marie Montessori na področju religiozne vzgoje in oblikovali »Katehezo Dobrega pastirja«, kjer sta prepletli znanje pedagogike montessori in krščanske teologije. Na podlagi dolgoletnih izkušenj dela z otroki na religioznem področju po principih pedagogike montessori sta izbrali vsebinske sklope in metodo dela, ki upošteva otrokove značilnosti določenega starostnega obdobja, ter oblikovali obsežni kurikulum za religiozno vzgojo otrok.

Č. Kozmični vidik – kozmična vzgoja

Kozmična vzgoja ni omejena samo na obravnavo družboslovnih in naravoslovnih znanosti, ampak je sestavni del celotnega šolskega dogajanja in temeljni odnos omenjene celovite vzgoje.

¹⁰ Gobbi, G. (2006): Skupaj z otroki prisluhnimo Bogu: Uršulinski zavod, Ljubljana.

¹¹ Cerar, M.; Kordeš M. (2003): Montessori metoda v katehezi predšolskih otrok, Zaključna naloga, Teološka fakulteta, Ljubljana.

¹² Gobbi, G. (2006): Skupaj z otroki prisluhnimo Bogu: Uršulinski zavod, Ljubljana

Kozmična vzgoja služi kot izhodišče za prikaz in razlago okolja (med drugim vesolja, Zemlje, otroškega okolja, rastlinskega in živalskega sveta). Otroka želi naučiti, da narava in človek drug na drugega sovplivata. Kozmična vzgoja izhaja iz celote (kozmosa, Božjega reda) in otroka v skladu z njegovimi razvojnimi fazami vključuje v ta sistem. Otroku najprej posreduje pregled oziroma shemo sistema: pri študiju posameznih podrobnosti ostaja celota vselej razpoznavna. Otrok razvija »vizijo celote«.

Cilj kozmične vzgoje je, da otrok postane odgovoren svetovljan, ki se zaveda svojega mesta in odgovornosti v kozmosu ter svoje moči zastavlja za ustvarjanje uspešnega, humanega in življenja vrednega sveta.

Kozmična vzgoja ni samostojen predmet, ampak se vključuje v vse predmete (npr. velika zgodba o nastanku števil, velika zgodba o izumu pisanja, velika zgodba o nastanku življenja ...) ali pa se izvaja kot projektno delo.

D. Vzgoja za mir

Maria Montessori pravi, da so otroci upanje v evoluciji človeštva. Da bi lahko ustvarili svet miru in spoštovanja, je potrebno, da se osredotočimo na vzgojo za mir zelo zgodaj. V kolikor imamo kurikulum za mir v oddelku, smo na dobri poti priprave svojih otrok za ustvarjalce miru. Kurikulum za mir v osnovnošolskem obdobju vsebuje študij kultur sveta, spoznavanje temeljnih človekovih potreb. Otroci odkrivajo, da poteka zadovoljevanje potreb različno – ne le glede na zgodovinsko obdobje, marveč tudi glede na geografsko lego. S poudarkom na človeški družini in na medsebojnih odnosih med vsemi živimi bitji začnejo učenci odkrivati, da niso ločeni od preostalega sveta, ampak integralni del pri ustvarjanju harmoničnega sveta.

Maria Montessori je verjela, da je vzgoja in izobraževanje najbolj vplivna in univerzalna pot za rekonstrukcijo družbe, pot za tranzicijo od vojn k miru. Medtem ko v kurikulumu učimo o miru, ta ne more rezultirati v miru. Samo govorjenje o miru ne zadošča, otroci morajo izkusiti okolje, ki bo omogočalo razvoj miroljubnih posameznikov. Zato vzgoja za mir zahteva najprej spremenjeno držo učitelja. Njegova priprava na vzgojo za mir mora biti fizična, umska in duhovna.¹³

Fizična: vsi telesni vidiki, posebej gibanje: hitri gibi odraslega negativno vplivajo na razumevanje otroka (zaradi dejstva nezrelega živčnega sistema, mielizacije). Otrok ni sposoben ponoviti hitrih gibov, zato pride do zmede in nereda.

Umska: pridobitev ustreznih informacij o vzgoji za mir (študij teorije in metodologije). Ne gre le za pridobitev znanja, ampak mora to voditi k razumevanju, tako da je uporaba znanja smiselna, inteligentna.

Duhovna priprava mora pomagati odraslemu, da "vidi" čez kavzalni pogled: mora videti to, kar mora prebuditi v otroku. Če ne more videti teh notranjih izrazov otrokove duše, ne bo sposoben voditi otroka, ne glede na to, kako dobro je fizično in umsko pripravljen. Odrasel se nauči videti s pomočjo znanstvenih opazovanj otroka.

Vsaki generaciji otrok je namenjeno, da spremeni človeštvo – njihovo poslanstvo je preoblikovati človeštvo na vedno višjo raven zavedanja in občutljivosti za to, kar je dobro za vse. A to se ne more nikoli zgoditi, če otroci utelesijo sovraštva, predsodke in napačni ponos starejše generacije.

¹³ Cuevas, E. (2007). The spiritual preparation of the adult, Communications, AMI, str. 36-44.

1.3.6. PEDAGOŠKO-METODOLOŠKA URESNIČITEV

Montessorijeva je natančno oblikovala svoj kurikulum do 12. leta, medtem ko je za obdobje po tem napisala le iztočnice in smernice, nato pa sta ga razvijala njen sin Mario Montessori in še danes v svetu najbolj cenjeni pedagog montessori za adolescenco David Kahn.

A. Svobodna izbira dela in učni načrt

Vsak šolski dan se po jutranjem pogovoru otrok oddelka začne s svobodno izbiro dejavnosti. Izraz razumemo kot »prostovoljno izbiro dela« in predstavlja središčno obliko poučevanja na šoli montessori.

K tej učni obliki sodijo:

- svoboda gibanja v »pripravljenem okolju«;
- svoboda interesov in izbira materialov;
- časovna svoboda oziroma čas trajanja skoncentriranih učnih procesov (»relativna časovna svoboda«) znotraj časa za svobodno izbiro dejavnosti;
- svoboda sodelovanja (izbira socialnih oblik: samostojno – v paru – v skupini);
- svoboda izbire nivoja izobraževanja, t. j. prostovoljno razvrščanje v učne skupine različnih starosti.

Svobodna izbira dejavnosti z možnostmi samostojnejšega odločanja in neposredne komunikacije s sošolci in učitelji ustvarja nenehno priložnost za socialno učenje, hkrati pa otroku omogoča, da izbrano učno snov obdelata tako izčrpno, kolikor je to pomembno za njegov razvoj.

Obseg časa, namenjenega svobodni izbiri dejavnosti, je na šoli montessori odvisen od:

- a) učne skupine in
- b) »pripravljenega okolja«.

K a)

O časovnem intervalu svobodne izbire dejavnosti učitelj odloča glede na izkušnje, ki jih otroci s tovrstno učno obliko že imajo. Otroci, ki so npr. že obiskovali vrtec montessori, kažejo pri organizaciji in rešitvah svojih težav, povezanih z delom, večjo mero samostojnosti. Ker poznajo učno obliko in učni material, se pri svobodnem delu hitreje znajdejo kot otroci, ki teh izkušenj nimajo. Za spoznavanje tovrstne učne oblike je pomembno, da je zanjo v vsakem šolskem dnevu predviden čas (vsaj 2 uri).

K b)

Ker se »pripravljenemu okolju« oblikuje in razrašča postopoma, mora učitelj obseg svobodne izbire dejavnosti temu okolju prilagoditi oziroma otroku ponuditi tisti material, ki mu omogoča, da mu je prostovoljna izbira dela v korist, ne da bi pri tem od otroka zahtevala premalo ali preveč.

Časovna svoboda hkrati omogoča otroku globljo koncentracijo, saj lahko neko dejavnost opravlja, dokler ga zanima in ima interes in je ne prekinja učiteljeva razlaga nove snovi ali šolski zvonec.

V šoli montessori so vsebine učnih načrtov za prvi dve izobraževalni obdobji, v katerih povsem sledimo metodi montessori, večinoma pripravljene tako, da jih morejo učenci samostojno osvajati v času svobodne izbire dejavnosti.

Vsebine, ki dodatno zahtevajo vodeni pouk, pa so npr.:

- športa vzgoja,
- glasbena vzgoja,
- likovna vzgoja,
- tuji jeziki,

- religijski pouk,
- uvod v novo temo s področja naravoslovja, geografije in zgodovine,
- prebiranje in pogovor o knjižnih delih,
- pogovori o raznolikih temah v krogu,
- priprava ekskurzij in projektov,
- vaje gledaliških predstav in plesne vaje.

Vodeni pouk je vezan na predmet, učno snov, delovna gradiva, sedežni red, čas in na učitelja. V tem času se izbrane učne vsebine obravnavajo v celotnem razredu ali pa v različnih učnih skupinah, pri čemer se učitelj poslužuje oblik notranje diferenciacije in tako upošteva različne sposobnosti otrok. Vodeni pouk in svobodna izbira dejavnosti se medsebojno lahko prepletata. Izhodišče za delo lahko predstavlja tako ena kot druga oblika. Pri vodenem pouku se npr. uvajajo tiste vsebine in načini dela, ki jih otroci v času svobodne izbire dela poglobljajo in razširijo.

B. Didaktični materiali za prosto delo

Osrednje mesto »pripravljenega okolja« predstavljajo t. i. materiali montessori. Izbor ustreznih materialov je nastajal na podlagi dolgoletnih izkušenj in opazovanja otrok.

Posamezne materiale odlikujejo naslednje značilnosti:

- so estetski, da otroka lahko nagovorijo;
- definirajo zahtevnostno stopnjo in so vedno omejeni samo na en naslednji miselni korak;
- spodbujajo k samodejavnosti z neomejenim številom ponovitev, tako da otrok lahko odkrije svojo lastno učno strukturo;
- ponujajo možnost za samokontrolo.

Z učnega vidika so ti materiali pomembni v dveh točkah: preko njih se lahko otrok uči samostojno in ob njih odkriva svoje lastne napake, ki se jih zave in se jih nauči sam odpravljati.

»Samopreverjanje je v šoli nujno potrebno. Preverjanje samo po sebi ni tako pomembno, ampak to, da se posameznik zaveda lastnih napak. /.../ Otroci v običajnih šolah pogosto sploh ne vedo, da delajo napake. Motijo se nezavedno in popolnoma brezbržno, saj vendar popravljanje napak ni njihovo delo, ampak učiteljevo. Kako daleč je to od resnične svobode.«¹⁴

Z vzgojnega vidika je to pomembno, ker se otrok ob tem zave, da nihče ni popoln – kar seveda predpostavlja, da tudi učitelj priznava svoje napake – hkrati pa mu dviguje samospoštovanje, ker ga ne presojuje odrasli.

Materiali montessori pa imajo še eno posebnost. V učilnici je samo po en primerek vsakega materiala. Če učenec uporablja nek material, bo moral drugi učenec, ki bi si tudi želel delati s tem materialom, počakati ali pa si medtem izbrati drugega. *»Iz tega izhajajo pomembne družbene kvalitete. Otroci se nauči, da mora spoštovati delo drugih. Ne zato, ker bi mu to kdo zapovedoval, ampak ker je tak svet njegove vsakdanje izkušnje. /.../ Ko se to dogaja vsako uro in po več let, postane ideja spoštovanja drugega in čakanja na svojo priložnost del otrokovega življenja.«*¹⁵

C. Heterogeni oddelki

Na naši šoli želimo v prvih dveh izobraževalnih obdobjih uresničevati koncept heterogenih oddelkov, ki ga je zasnovala Maria Montessori in ustreza otrokovim razvojnim fazam. To pomeni, da so v

¹⁴ M. Montessori (2008), Srkajoči um, Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.

¹⁵ M. Montessori (2008), Srkajoči um, Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.

oddelku v enaki meri zastopani otroci treh različnih starosti, in sicer od 6 do 9 let in od 9 do 12 let, 12 do 15 let.

Znanstvena spoznanja in izkušnje iz šolske prakse jasno govorijo v prid uvedbi heterogenih razredov na šolah montessori iz dveh vidikov:

a) Pridobivanje znanja

- starejši učenci navdihujejo mlajše učence;
- mlajši učenci spoznajo svoje meje, s čimer se spodbuja sposobnost za samopresojo;
- starejši učenci utrjujejo in poglobljajo znanje, ko snov razlagajo mlajšim;
- učni procesi potekajo pospešeno: otroci so si, kar zadeva duhovno stopnjo razvoja, med seboj bližje kot z odraslimi, zato se drug od drugega lažje učijo;
- ker v ospredju ni učna snov določenega letnika, se lahko pri obravnavi določenih učnih vsebin pomudimo dlje časa oz. se nekaterih drugih dotaknemo bolj površinsko. »Ne vsem enako, temveč vsakemu svoje.«;
- prevzemanje delovnih tehnik je lažje, ker otroci obstoječe strukture že poznajo.

b) Socialno učenje

- spodbuja se vzajemna pomoč in tolerantnost;
- v komunikaciji z otroki različnih starostnih skupin je v splošnem mogoče dobiti več izkušenj. Tovrstna oblika sobivanja je naravna razvojna ponudba in dragocena protiutež »egoizmu otroka«, ki zaznamuje današnji čas;
- medsebojna tekmovalnost je manj izrazita, ker so »vloge« (veliki–mali, izkušeni–šibki ipd.) jasneje opredeljene;
- spekter »ponudbe vlog«, katere posameznik lahko prevzame, je večji (vsak otrok dobi jasno izkušnjo, kaj pomeni biti najmlajši, vmes in najstarejši).

Izkušnje heterogenih razredov spodbujajo razvoj zdravega in trdnega občutka lastne vrednosti.

Otroci praviloma ostajajo v istem oddelku tri leta in imajo v teh letih čas, da spoznajo vse materiale in s tem celotno vsebino posameznega predmeta in vse predmete za tri razrede.

Četudi se v določenem letu npr. bolj posveti matematiki, bo na drugem področju lahko dejavnejši v prihodnjem letu. Vsak otrok skupaj z učiteljem pripravlja svoj učni načrt. Glede na starost, otrokove sposobnosti in značaj učni načrt pripravlja dnevno, tedensko ali mesečno.

Č. Projektno delo

Projektno delo je v smislu celovite kozmične vzgoje ena od pomembnih učnih oblik šole montessori.

Projekti so usmerjeni na dogajanje, proces in izdelek ter so tako vezani na določeno učno vsebino. Pobude za teme lahko dajejo tako učenci (kot rezultat svobodnega izbire dejavnosti) in učitelji kot tudi starši.

Pri načrtovanju in izvajanju projektov so otroci aktivno udeleženi. Lahko izražajo svoje želje, potrebe in interese ter na ta način proces spreminjajo ali razširjajo.

Vsebinska področja lahko raziskujemo in obdelujemo na več načinov – z zbiranjem materialov in informacij, z izvajanjem eksperimentov in zbiranjem dobljenih rezultatov, z izdelovanjem preglednic in shem ter z opazovanjem postopkov ipd.

Projekti, ki navadno presegajo okvire enega predmeta, otroku ponujajo možnost, da pri njih sodeluje v skladu s svojimi interesi in sposobnostmi. Poleg načrtovalnih tehnik (npr. izdelave časovnega načrta

za določeno aktivnost – kaj kdo dela, kdaj, kje in kako) in predstavitvenih oziroma dokumentacijskih tehnik (npr. razstave fotografij, plakatov, biltenov, poročil, razrednega časopisa, iger vlog itd.) otroci spoznavajo tudi pomembne tehnike zbiranja informacij (npr. z izdelavo vprašalnika, intervjuja, s pridobivanjem informacij s pomočjo pisma ali telefonskega pogovora, fotografiranja, z uporabo enciklopedij oziroma priročnikov, interneta, s komuniciranjem s strokovnjaki in s šolskimi ekskurzijami itd.).

Raznolike oblike sodelovanja pri projektih, kot npr. samostojno delo, delo v paru ali skupini, od otrok zahtevajo komunikacijo in sodelovanje. Na ta način se učenci postopoma urijo v samoodločanju in samoorganizaciji.

Ob zaključku posameznega projekta otroci svojemu razredu, drugim razredom, staršem ali vsej šoli predstavijo dobljene rezultate. Pri projektu lahko sodeluje posamezna skupina učencev ali celoten razred, lahko pa je projekt zasnovan tako, da presega okvire enega razreda ali celo ene šole. Projekti lahko variirajo glede obsega časa – trajajo lahko en dan, več tednov ali celo šolsko leto.

D. Domače naloge

Pedagogika montessori otroku omogoča, da si znotraj določenega okvira samostojno izbira učno vsebino in učni tempo.

Domače naloge otroku ponujajo priložnost, da delo prevzame in ga odgovorno opravi. Poleg tega predstavljajo tudi pomoč, da naučeno snov vadi in jo pogloblja.

Domače naloge so npr.:

- prevzemanje praktičnih nalog, kot npr. zbiranje materialov,
- prinašanje učnih materialov od doma,
- čiščenje delovnih inštrumentov in orodij,
- dokončevanje začetega dela,
- učenje poštevanka ali abecede,
- branje besedil.

Domačo nalogo si otrok lahko naloži tudi sam ali pa za to prosi svojega učitelja. Prav tako učitelj otroku lahko ponudi druge, njemu primerne naloge.

Cilj vsake domače naloge je, da otrokom pomaga pri samoocenjevanju lastne stopnje sposobnosti. Če otrok takšne presoje še ni zmožen, ima učitelj možnost, da otroku namenoma da obvezne domače naloge, ki so prilagojene otrokovi trenutni razvojni stopnji in stopnji znanja.

Opravljanje domačih nalog mora potekati brez starševske pomoči. Naloga staršev je, da otroku omogočijo potrebni delovni okvir (mir, čas in prostor) ter da poskrbijo za vestno opravljanje domačih nalog.

E. Vloga staršev

Pedagogiko montessori si je pa mogoče predstavljati samo, če pri delu učiteljev sodelujejo tudi starši. Starševska odgovornost se torej začne že pri domači vzgoji. Od staršev se pričakuje, da temeljito spoznajo pedagogiko montessori, in sicer z branjem ustrezne literature, z obiskovanjem predavanj in z udeležbo pri drugih izobraževalnih možnostih.

Starši pri razvojnih in učnih procesih sodelujejo kot spremljevalci. Redni individualni pogovori med učitelji in starši so namenjeni svetovanju in spodbudam, pa tudi razumevanju specifičnih razvojnih

težav. Udeležba na obveznih večerih za starše je priložnost za izmenjavo izkušenj. Starši razvoj zaznavnih procesov lahko spremljajo s pomočjo hospitacij.

Poleg tega so starši povabljeni, da s konkretnimi prispevki razširjajo znanje in sposobnosti otrok ter da pomagajo pri izpeljavi projektov in izdelovanju materialov.

Naš pedagoški koncept je lahko smiselno uresničen samo, če starši pedagogiko montessori v določeni meri prakticirajo in sooblikujejo tudi doma.

1.4. Pogoji za vključitev

V osnovno šolo montessori lahko vpišejo svoje otroke vsi zainteresirani starši ne glede na njihovo narodnostno, etnično in versko pripadnost, spol, jezik, standard ali socialni status staršev. Pomembno je, da se starši se strinjajo z vzgojo po posebnih načelih pedagogike montessori in da so odprti za šolo, ki je naravnana po krščanskih vrednotah.

V šolo lahko vstopijo otroci, ki bodo v koledarskem letu, v katerem bodo začeli obiskovati šolo, dopolnili starost 6 let. Otroku se lahko pričetek šolanja na predlog staršev, zdravstvene službe ali komisije za usmerjanje, odloži za eno leto, če se ugotovi, da otrok ni pripravljen za vstop v šolo. Učenci se lahko vključijo v osnovno šolo tudi v višjih razredih, če ima šola razpoložljiva prosta mesta.

V primeru, da se želi vpisati več otrok, kot jih šola lahko sprejme, imajo prednost tisti otroci, katerih bratje oz. sestre so že vpisani v šolo. Med ostalimi otroki, imajo prednost so tisti, ki so že obiskovali vrtec montessori – vrtec mora biti član Združenja montessori Slovenije. Če za omejitev vpisa ne zadoščajo zapisani kriteriji, se o vpisu otrok izreče ravnatelj šole oz. njegov pooblaščenec na podlagi razgovorov z družinami otrok, ki se želijo vpisati in imajo glede na postavljene kriterije enake možnosti.

Vsi starši, ki se zanimajo za vpis svojih otrok v Osnovno šolo montessori, bodo na informativnih srečanjih in s pisnimi materiali seznanjeni z osnovnimi značilnostmi pedagogike montessori, načinom dela šole in njenimi pravilniki ter z medsebojnimi obveznostmi: šole do njih in njih do šole.

Ko se starši odločijo za vpis, se opravi z njimi vse potrebne razgovore in se jih seznani s celotnim programom in načinom izobraževanja, organizacijo in pravnim področjem ter akti šole montessori. Sprejem je odvisen tudi od tega, ali obstajajo osnovni pogoji, ki omogočajo plodno sodelovanje na področju vzgoje in izobraževanja med šolo in starši:

- sprejemanje osnovnih načel pedagogike montessori,
- sprejemanje vzgojno-izobraževalnega programa in pravil šole montessori,
- pripravljenost staršev na sodelovanje z učitelji šole v vseh vprašanjih, ki se tičejo njihovega otroka, ob upoštevanju pedagoških kompetenc učitelja.

Ob vpisu starši in šola podpišejo dogovor o medsebojnih obveznostih in sodelovanju.

Ob določenih pogojih je v vse razrede možen tudi prepis iz drugih osnovnih šol. Učenec(ka) je praviloma vključen(a) v razred, ki ustreza njegovi (njeni) kronološki starosti. Sprejem v določen oddelek je odvisen od situacije v oddelku, v katerega se želi posameznik vpisati, ter njegovih (njenih) individualnih potreb in zmožnosti. Za predmetna področja, ki so posebnost osnovne šole montessori, se učencu(ki) v dogovoru s starši s strani šole zagotovi dodatna pomoč.

1.5. Preverjanje in ocenjevanje

Otrok razvija svoje sposobnosti s tem, da dela. Na tem prepričanju temelji naše razumevanje sposobnosti: sposobnost, ki prihaja iz otroka in je dinamična, služi osebnostnemu razvoju. Otroci se v šoli želijo učiti in razvijati svoje sposobnosti. V šolo prihajajo z različnim predznanjem in v zanimivem okolju morejo svoje zmožnosti razvijati. Med letom napredujejo v njim lastnem ritmu z tolikšno stopnjo ponavljanja, ki posamezniku omogoča razumevanje in utrditev snovi. Pisanje testov za ugotavljanje doseženih standardov znanja ni potrebno, ker otroci pokažejo svoje znanje z delom z materiali. Po učiteljevi presoji, lahko otroci pišejo tudi teste, v prvih dveh triadah so namenjeni predvsem pridobivanju spretnosti pisanja testov.

PROCES

Učitelj večkrat letno ugotavlja in vrednoti pridobljeno znanje učenca. Ugotavljanje, vrednotenje in spremljanje pridobljenega znanja pomagajo učitelju pri načrtovanju pedagoškega procesa kot tudi učencu za spoznavanje nekaterih individualnih sposobnosti in značilnosti, saj dosežke lahko primerja z dosežki slovenskih vrstnikov.

Učitelj spremlja, ugotavlja in vrednoti napredek pridobivanja znanja posameznega učenca preko:

- opazovanja procesa učenja učenca
- uporabe razvojnih materialov ter
- samovrednotenja učenca v pogovoru z učiteljem.

Za učitelja v razredu montessori je opazovanje delovno-učnega procesa v razredu temeljnega pomena za njegovo delo pri oblikovanju učnega procesa za posameznega učenca.

Učenec v času učnega procesa izdela urnik lastnega učnega procesa ter vodi dnevnik njegovega izvajanja. Na podlagi tega in samokritičnosti lahko izdela lastno mnenje in sam ovrednoti svoj lastni učni proces.

Učitelj učenčev napredek v primerjavi z doseganjem ciljev učnega načrta spremlja preko zgoraj navedenih oblik. Tako v pogovoru z učencem skupaj pripravita načrt dela in učne cilje, ki so učencu v pomoč pri njegovem lastnem učnem procesu, obema pa predstavlja tudi osnovo za kasnejše vrednotenje in samovrednotenje doseganja zastavljenih učnih ciljev.

Učitelj v učnem procesu na podlagi učenčeve zmožnosti ter skladno z učnim načrtom ter načrtom dela spremlja, izvaja in vzpodbuja učenca k osvajanju potrebnih vsebin.

Med letom učitelj in učenec sproti ugotavljata doseganje zastavljenih učnih ciljev. Pri tem da učitelj kakovostno in izčrpno povratno informacijo, ki učencu pomaga razumeti, kako razvite so njegove zmožnosti, ter spodbuja njegovo nadaljnje prizadevanje za pridobivanje potrebnega znanja.

V tem procesu učenec razvija kritični odnos do svojega dela in spoznava različne možne pristope, ki mu omogočajo samoizobraževanje.

DOKUMENTACIJA

- Doseženi rezultati se vrednotijo individualno, pri vsakem otroku posebej. Posameznikove sposobnosti učitelji ugotavljajo na osnovi intenzivnega vsakodnevnega opazovanja otrok.
- Svoja opažanja beležijo ter se o njih pogovarjajo z otroki in starši ter jih dokumentirajo s pomočjo opazovalnih vprašalnikov in tabel, ki jih učitelj oblikuje sam in mu jih na začetku šolskega leta potrdi vodstvo šole.
- Tovrstno dokumentacijo učenci dobijo ob koncu šolskega leta. V opisni oceni učitelj oriše (okarakterizira) učenčeve kognitivne, čustvene, socialne in motorične dosežke z vidika doseganja zastavljenih ciljev in standardov znanj ter v luči njegovega individualnega napredka.

- Opisna ocena ni omejena zgolj na posameznikovo doseganje standardov znanj, ampak zajema doseganje ciljev celotnega programa osnovne šole montessori. Poleg dosežkov vsebuje tudi individualne okoliščine, v katerih je nastal nek izdelek ali je bilo pokazano določeno znanje.
- Ocena naj vsebuje hkrati povzetek sedanjega stanja kot tudi predloge za nadaljnje delo, nakaže naj tudi vizijo prihodnjega razvoja. Ocenjuje se z jasnimi, strnjenimi, nedvoumnimi izrazi, ki dovolj natančno opišejo individualno situacijo učenke oz. učenca.
- Številčno ocenjevanje se v prvih dveh triadah uporablja izključno za potrebe morebitnega prehoda učenk in učencev na druge šole. V primeru prehodov se oceni učenčevo znanje pri predmetih, ki so sicer obvezni znotraj javnega programa. *Ocenjuje po petstopenjski ocenjevalni lestvici: odlično (5), prav dobro (4), dobro (3), zadostno (2), nezadostno (1).*
- V tretji triadi ostaja opisno ocenjevanje, kjer učitelj oriše (okarakterizira) učenčeve kognitivne, čustvene, socialne in motorične v luči njegovega individualnega napredka. Ta opisna ocena bo informativne narave za učenca in starše. Sicer pa je ocenjevanje znanja številčno. *Učenčevo znanje se ocenjuje po petstopenjski ocenjevalni lestvici: odlično (5), prav dobro (4), dobro (3), zadostno (2), nezadostno (1).* Šolsko leto je razdeljeno na dve ocenjevalni obdobji. Datum konca prvega ocenjevalnega obdobja določi ravnatelj šole po posvetu z učiteljskim zborom.
- Ob zaključku osnovnega šolanja bodo učenci v skladu s 64. členom Zakona o osnovni šoli opravljali nacionalni preizkus znanja.

Primer opazovalnega vprašalnika

OSEBNI IN SOCIALNI RAZVOJ	zmeraj	včasih	redko
Ima pozitivno držo do šole			
Ima pozitivno samopodobo			
Kaže dobre organizacijske sposobnosti			
Zna se obvladovati (fizični samonadzor)			
Zna se obvladovati (verbalni samonadzor)			
Do drugih je spoštljiv in kaže senzibilnost za druge			
Ima pozitivne interakcije z vrstniki			
Upošteva usmeritve, navodila odraslih			
Spoštuje okolje			
Sprejema odgovornost			
DELOVNE NAVADE			
Modro načrtuje in uporablja čas			
Zaključi delovni cikel			
Izbira delo, ki mu je v izziv			
Se zna skoncentrirati na izbrano delo			
Efektivno uporablja materiale			
Sledi navodilom			
Dela natančno in urejeno			
Spoštuje delo ostalih			
Zna sam izbirati delo			
Dobro dela v skupinskih dejavnostih			
Posluša in sodeluje, odgovarja, ko se sreča cel oddelek			
Ima spretnosti potrebne za reševanje težav			
Dela samostojno			
MATEMATIKA	Pred - stavitev	dela	zna
<i>Linearno 0-9</i>			
Ustno šteje do 9			
Kvantiteta 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9			
Prepoznavna 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9			
Piše številke 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9			
Razume več, manj, enako			
Razume sodo – liho			
Sešteva z rdeče modrimi palicami			
<i>Linearno 10-19</i>			
Ustno šteje do 19			
Kvantiteta 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19			
Prepoznavna 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19			
Piše številke 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19			
Seguanova tabla do 20, kvantiteta			
Seguanova tabla do 20, številke			
Seguanova tabla do 20, povezovanje količine in simbolov			
Tabla za seštevanje do 18			

1.6. Trajanje izobraževanja

Program traja devet let. Šolsko leto se prične 1. septembra in konča 31. avgusta, pouk poteka praviloma 5 dni v tednu, od ponedeljka do petka, 38 tednov v šolskem letu, izjeme so lahko določene v letnem delovnem načrtu šole.

Počitnice in delitev šolskega leta so praviloma usklajene z javnimi šolami v Sloveniji, razen če ni v letnem delovnem načrtu drugače določeno. Prvo vzgojno-izobraževalno obdobje traja od 1. do 3. razreda. Drugo vzgojno-izobraževalno obdobje traja od 4. do 6. razreda. Tretje vzgojno-izobraževalno obdobje traja od 7. do 9. razreda.

Z vstopom v 1. razred osnovne šole otrok pridobi status učenca. Učenec zaključi osnovnošolsko izobraževanje, ko uspešno konča 9. razred. Učenec izpolni osnovnošolsko obveznost po devetih letih izobraževanja.

1.7. Pogoji za napredovanje v programu

Po zaključku razreda v prvem in drugem izobraževalnem obdobju praviloma vsi učenci in učenke napredujejo v višji razred. Učenci v tretjem izobraževalnem obdobju napredujejo v naslednji razred, če so ob koncu šolskega leta pozitivno ocenjeni pri vseh predmetih. Izjeme so ob izrazitem odstopanju pri dosežkih ali v napredku možne na podlagi odločitve pedagoške konference in dogovora s starši.

Ne glede na zgoraj zapisano lahko učenec zaradi slabšega učnega uspeha, ki je posledica daljše odsotnosti, bolezni, preselitve, ali zaradi drugih opravičljivih razlogov ponavlja razred, če to zahtevajo njegovi starši oziroma ponavlja razred na podlagi strokovne utemeljitve učiteljskega zbora in šolske svetovalne službe.

Učenci, ki so v 7. in 8. razredu ob koncu pouka v šolskem letu negativno ocenjeni iz največ dveh predmetov, do konca šolskega leta opravljajo popravni izpit. Popravni izpit lahko opravljajo največ dvakrat v šolskem letu.

1.8. Pogoji za dokončanje programa

Učenec uspešno konča 9. razred, če ima pozitivne ocene vseh predmetov 9. razreda.

Učenci 9. razreda lahko opravljajo popravni izpit iz predmetov, iz katerih so ob koncu šolskega leta negativno ocenjeni. Popravni izpit lahko opravljajo dvakrat v istem šolskem letu in najmanj štirikrat v naslednjem šolskem letu. Če učenec popravnih izpitov ne opravi uspešno, ponavlja razred.

1.9. Prehodnost v času šolanja

Program osnovne šole montessori zagotavlja, da so ob koncu vsakega triletja doseženi vsi minimalni standardi znanj, ki so potrebni za nemoten prehod na javno osnovno šolo. Če starši prepisujejo otroka iz šole montessori na javno osnovno šolo, je priporočljivo, da to storijo ali po 3. ali po 6. razredu Osnovne šole montessori.

1.10. Izvajalci programa: znanja učiteljev

Osnovna šola montessori izobražuje po posebnih pedagoških načelih (3. odstavek 17. člena ZOFVI), tako kot že obstoječa waldorfska osnovna šola¹⁶, zato v skladu z drugim odstavkom 104. člena Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja ne veljajo pogoji, predpisani za strokovne delavce javnih vrtcev in šol.

Strokovni delavci v osnovni šoli montessori imajo praviloma končano visoko izobrazbo ter pridobljena dodatna znanja za poučevanje po načelih pedagogike montessori. Priporočljivo je (v zadnjem triletju pa obvezno), da sodeluje s strokovnjakom poučevanega področja, če seveda nosilec predmeta ni sam strokovnjak za to področje.

V izjemnem primeru lahko poučuje določen predmet učitelj, ki ne izpolnjuje vseh pogojev. V teh izjemnih primerih je ključna odločitev direktorja.

¹⁶ Vzgojno izobraževalni program waldorfske osnovne šole, za katerega je strokovni svet RS za splošno izobraževanje je na 55. seji dne 30. 1. 2003 sprejel sklep, s katerim ugotavlja, da izobraževalni program waldorfske osnovne šole zagotavlja minimalna znanja, ki omogočajo uspešen zaključek izobraževanja.

2. POSEBNI DEL

Program osnovne šole montessori je sestavljen iz obveznega in razširjenega dela.

2.1. Obvezni del programa

Obvezni del je sestavljen iz dveh delov:

- Predmetnik Osnovne šole montessori
- Dnevi dejavnosti (15 dni v vseh razredih osnovne šole)

2.1.1. PREDMETNIK OSNOVNE ŠOLE MONTESSORI

Predvideno število tednov	35	35	35	35	35	35	35	35	32	
RAZRED	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Skupaj ure
PREDMET										
Matematika	4	4	4	5	5	5	4	4	4	1353
Slovenščina	6	6	6	5	5	5	4	4	4	1563
Angleščina	2	2	2	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	727,5
Tuji jezik*	1	1	1	2	2	2	2	2	2	519
Glasbena vzgoja	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1	1	1	417
Likovna vzgoja	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1	1	1	417
Športna vzgoja	3	3	3	3	3	3	2	2	2	834
Zgodovina	1	1	1	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	415,5
Geografija	1	1	1	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	415,5
Naravoslovje s tehniko	1	1	1	2	2	2				315
Praktikum							4	4	4	408
Biologija							2	2	2	204
Kemija							1,5	1,5	1,5	153
Fizika							1,5	1,5	1,5	153
Vera in kultura							0,5	0,5	0,5	51
Državlјanska in domovinska vzgoja ter etika							0,5	0,5	0,5	51
Skupno število tedenskih ur	22	22	22	25,5	25,5	25,5	29,5	29,5	29,5	7996,5

* šola lahko glede na lokacijo in potrebe izbira med naslednjimi tujimi jeziki: nemščina, italijanščina, španščina, francoščina.

Ker imamo heterogene oddelke, smo ure enega triletja razdelili na tri razrede. Pri izračunu obremenitve za predmete se uporablja izračunano povprečno število ur preko celega leta. To predstavlja zunanji okvir. Otrok bo te ure doživljal kot celoto ter glede na znanje, sposobnosti in interes porabil toliko ur, kot bo potreboval.

2.1.2. DNEVI DEJAVNOSTI

Šola tri tedne dejavnosti razporedi z letnim delovnim načrtom, praviloma med kulturne, naravoslovno-tehnične, športne in družinske dneve.

Tabela kaže eno od možnosti: število dni, ki so razporejeni po posameznih razredih.

DEJAVNOST / RAZRED	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Kulturni dan	3	3	3	2	2	2	2	2	2
Naravoslovno tehnični dan	5	5	5	6	6	6	7	7	7
Športni dan	5	5	5	5	5	5	4	4	4
Družinski dnevi	2	2	2	2	2	2	2	2	2
SKUPAJ	15	15	15	15	15	15	15	15	15

Kulturni dnevi so namenjeni izobraževanju otrok na kulturnem področju.

Naravoslovno-tehnični dnevi so namenjeni stiku z naravo, spoznavanju naravnih pojavov in predvsem pridobivanju praktičnih znanj. V okviru teh dni bi naj učenci izkusili čim več samostojnega praktičnega dela, predvsem v zadnji triadi prišli v stik s kmetijo.

Športni dnevi so namenjeni obiskovanju športnih prireditev, aktivnemu športu in zdravemu življenju. Plavalni tečaj: 20 urni plavalni tečaj ima otrok v prvi triadi in poteka v mesecu maju ali juniju dve uri dnevno. Polovico dneva imajo običajni pouk, polovico dneva pa »športni dan« v bazenu. Tako imajo v tednu dni 2 športna dneva (4-krat po pol dneva), za peto polovico dneva pa koristijo ure športne vzgoje.

Opravljanje kolesarskega izpita sodi med športne dni v drugi triadi - 5. razredu.

Družinski dnevi so zelo pomembni zaradi enotnosti vzgojne skupnosti in so novost. V vzgojo so poleg delavcev šole vključene cele družine, zato je pomembno njihovo srečevanje na osebni, strokovni in verski ravni. Tem srečevanjem so namenjeni prav »družinski dnevi«, ki se izvajajo med vikendi in med počitnicami. Z udeležbo na dveh družinskih dnevih učenci nadomestijo prosta dneva, namenjena pripravi na praznovanje v krogu družine (24. 12. in veliki petek). Ta dva dni v osnovni šoli montessori ni rednega pouka, po potrebi se organizira varstvo za tiste otroke, ki bi varstvo nujno potrebovali. Prvi družinski dan je skupen za vse družine, katerih otroci so vpisani v montessori osnovno šolo – to je prva nedelja v septembru. Drugi dan družine izberejo po svoji presoji – možnosti so podane v šolskem koledarju, ki ga učenci dobijo na začetku šolskega leta.

2.2. Razširjeni del programa

Ta del je za učenke in učence neobvezen, a ga šola izvaja oziroma ga ponudi kot možnost.

Jutranje varstvo in podaljšano bivanje

Pred pričetkom pouka, glede na potrebe, organizira šola jutranje varstvo. Čas trajanja varstva se določi za vsako šolsko leto v okviru letnega delovnega načrta.

Podaljšano bivanje se prične po končanem pouku, ko učenci in učenke odidejo v spremstvu učitelja na kosilo. Po kosilu poteka usmerjeni in neusmerjeni prosti čas oz. druge dejavnosti, za katere se, v skladu z letnim delovnim načrtom, kjer je opredeljen podrobni načrt dela, in trenutnimi potrebami dogovorita učitelj podaljšanega bivanja in razrednik. Je čas za medgeneracijsko sodelovanje in dejavnosti na prostem. V začetku podaljšanega bivanja je za vsak razred praviloma določen en učitelj, izjemoma dva, kasneje pa se skupine združujejo glede na število otrok.

Interesne dejavnosti

V okviru interesnih dejavnosti bodo na osnovni šoli montessori imele posebno mesto naslednje dejavnosti: zborovsko petje, astronomski, hortikulturni, kmetijski, ročnodelski, tehnični, dramski, glasbeni, literarni, športni krožek, kateheza dobrega pastirja.

Šola v naravi je namenjena neposrednemu stiku učencev z naravo. Otroci imajo možnost preživeti 5 dni v naravi v 5. in 7. razredu.

3. UČNI NAČRTI

Ker poteka učni proces v oddelkih osnovne šole montessori v heterogenih skupinah, torej v oddelkih, kjer so otroci najmanj treh različnih starosti: običajno 6-9 let in 9-12 let ter 12-15 let so pripravljeni učni načrti temu primerno: za prvo triado, za drugo triado in za tretjo triado.

Naj najprej predstavimo sliko razreda montessori, iz katere bo razviden tudi vanjo prepleten kurikulum:

Učilnica montessori je ponavadi velik prostor, z občutkom odprtosti. V njej so nizke odprte omare s policami, mize različnih velikosti, pri katerih lahko udobno sedijo eden do štirje otroci. Tradicionalni oddelki montessori imajo zmeraj kombinirane vsaj tri starostne skupine, v majhnih osnovnih šolah je lahko tudi 6 letnikov otrok skupaj.

Razred je razdeljen na področja, ki jih pogosto razmejujejo omare. Na vsakem področju so »materiali«, to je izraz za razvojne, učne predmete za delo na določeni vsebini nekega področja (umetnost, matematika, jezik, zgodovina, geografija, naravoslovje). Knjige postanejo pomembnejša sredstva za učenje v osnovni šoli montessori, ko so otroci starejši, vendar imajo tudi tam obilico konkretnih materialov. Montessorijeva je menila, da je globoka koncentracija bistvenega pomena, da otroci najbolje oblikujejo svojo osebnost in da do globoke koncentracije pride s pomočjo dela z rokami, torej z materiali.

Materiali so razporejeni po policah, kjer imajo stalno mesto. Otroci jih vedno pospravljajo na svoje mesto, da so tam pripravljeni za drugega otroka. Zelo je cenjena občutljivost za skupnost in spoštovanje za potrebe drugega.

Otroci nimajo stalnih sedežev, lahko delajo za katerokoli mizo, tudi na tleh na preprogah in se tekom dneva gibljejo prosto po razredu. Otroci lahko izberejo delo sami ali v lastno oblikovanih skupinah, razen ko ima učitelj predstavitev. Z nekaj izjemami je večina predstavitev individualnih ali skupinskih (v 6-12 oddelkih je največ predstavitev v majhnih skupinah: parih ali trojicah). Predstavitve (ali učne ure) ima učitelj, ko so otroci za to pripravljeni.

Materiali na policah morajo biti mikavni za otroke, da pritegnejo njihovo pozornost in da se s pomočjo ponavljajoče se uporabe naučijo konceptov. Večina materialov je lesenih, pobarvanih. Vsak material ima primarni namen, zaradi katerega ga imamo v razredu, ima pa tudi več sekundarnih namenov. Raje kot da montessori učitelj s testi preverja, ali so otroci osvojili cilje, znanja, jih opazuje pri delu in je pozoren, ali znajo materiale dobro uporabljati. To namreč učitelju pove, ali snov razume. Učitelj ponovi predstavitev, učno uro, če materiala ne uporablja natančno, pravilno. Ko učitelj vidi, da je osvojil prejšnje vaje in je pripravljen za nov material v zaporedju, naredi novo predstavitev (z istim materialom novo vajo, varianto ali razširitev ali pa začne z drugim materialom).

Ob tem, da je uporaba materialov izredno strukturirana, je tudi celoten kurikulum močno strukturiran. Materiale znotraj kurikularnega področja učitelj predstavlja v hierarhičnem zaporedju. Med materiali na različnih področjih kurikula pa obstaja kompleksna mreža medsebojnih povezav.

Ljudje se najbolje učimo, kadar smo aktivno vpleteni. Dobri učitelji spodbujajo aktivnost učencev s pomočjo vprašanj, ki jih postavljajo med predavanji. Še bolje je, če imajo otroci možnost delati, raziskovati in učiti se sami s svojimi rokami ali s svojo iniciativo iskati informacije po knjigah in spletu.

Model šole montessori se zdi, kot majhen eklektični univerzitetni raziskovalni laboratorij. Montessori otroci delajo svoje projekte kakor raziskovalci v svojih laboratorijih. Kakor univerzitetni raziskovalci, otroci – glede na to, kar jih zanima – izberejo, o čem bi se radi učili. Znotraj kurikulumu imajo učne ure (predstavitve), kar spominja na raziskovalce, ki se dobijo s svojimi kolegi na diskusijah, študijskih skupinah ali konferencah, da se naučijo (spoznajo) katero novo tehniko ali pridobijo znanje s kakšnega področja. Otroci se pogovarjajo z vrstniki o svojih izbirah. Sadove svojega dela dajo naprej drugim – s tem da imajo govor pred razredom ali v drugih razredih v šoli ali da napišejo nalogo. Na tak način je v šoli montessori otrok motiviran delavec v 'raziskovalni ustanovi'.

Učni načrt v osnovni šoli montessori zato ni časovno vezan. V razredu so na voljo materiali, ki si hierarhično sledijo, učitelj pa je tisti, ki pozna to zaporedje materialov. Vsak material je natančno izdelan in pripravljen na polici – za otroka, ki ga bo potreboval glede na raven svojega znanja in interesa. Material vsebuje opredeljeni cilj, namen, zakaj se nahaja v sobi. Vsak material ima ob osnovi vaji, načinu uporabe, še različice in razširitve. Te ponudimo otrokom, ki jih potrebujejo: enim zato, da bi koncept pogledali z drugega vidika in ga morda tako bolje usvojili, drugim zato, ker potrebujejo več ponavljanja, utrjevanja, spet drugim pa zato, ker jih ta snov zelo zanima in želijo svoje znanje poglobiti, nadgraditi.

Ko otrok dela z vsemi materiali (včasih bolj nadarjeni katere izpustijo), vemo, da je dosegel tudi vse cilje. Zato v učilnici učitelju montessori ni treba za vsak cilj oz. vsebino pisati priprav in pripravljati didaktičnega materiala, s katerim bi snov približal učencem, ampak je material že domišljen in pripravljen. Učiteljeva vloga je, da z opazovanjem otrok, analizo njihovega dela, pozna vsakega otroka in njegov nivo znanja ter razumevanja pri vsakem predmetu in ga usmerja, če je to potrebno k nadaljnjim izzivom.

Učni načrt, ki ga pedagog montessori v resnici vsakodnevno uporablja, je otrok sam: izhaja iz tega, kar otrok sedaj je in ga pelje k znanjem, ki sledijo. Pri tem mu pomagajo priročniki, ki jih je sestavil v času študija pedagogike montessori. Priročnik obsega vse materiale določenega predmeta: opisana je sestava materiala, posredni, neposredni cilj, ki ga dosegamo, starost, pri kateri običajno otroci posegajo po tem materialu, ter razširitve. V teh priročnikih je torej opisan kurikulum. Sledeče učne načrte smo oblikovali po sistemu, ki ga uporabljamo za javne učne načrte v Sloveniji: torej smo izpisali cilje (zapisane pri materialih), opisali vsebine in v nekaterih učnih načrtih tudi dodali material, s pomočjo katerega jih dosegamo.

Delo ni bilo lahko, saj je kurikulum pedagogike montessori med seboj izredno prepleten in so se v tako zapisanih učnih načrtih določene stvari izgubile ali pa se podvojile. Želimo poudariti, da glede na več-desetletno prakso osnovnih šol montessori v svetu, program montessori zagotovo dosega minimalne standarde znanja. Analize kažejo, da otroci šol montessori v pridobljenem znanju prehitevajo otroke klasičnih programov v povprečju za dva razreda.¹⁷

¹⁷ Lillard, A.S. (2005). Montessori: The science behind the genius. New York: Oxford University Press.

Učni načrt:

3.1. Matematika

3.1.1. OPREDELITEV PREDMETA MATEMATIKA

Predmet matematika je prisoten vsa leta v osnovni šoli montessori.

Predvideno število tednov	35	35	35	35	35	35	35	35	32	
RAZRED	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Skupaj ure
PREDMET										
Matematika	4	4	4	5	5	5	4	4	4	1353

Osnova za pripravo učnega načrta je javni učni načrt za matematiko¹⁸ in posodobljeni učni načrt, sprejet na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje leta 2008.

Metodološko bomo program izvajali v skladu z posebnimi pedagoškimi načeli pedagogike montessori. Učni proces z uporabo metode montessori predvideva heterogene razrede. To pomeni, da so v razred vključeni učenci med 6 in 9 letom (prva triada), učenci med 9 in 12 letom (druga triada) in učenci med 12 in 15 letom (tretja triada). Zaradi tega je zapis ciljev razdeljen po triletnih.

Učenci med 12. in 15. letom (7., 8. in 9. razred) lahko tvorijo heterogen razred (kot pri prvih dveh triadah) ali imajo kabinetni pouk, podobno, kot ga poznamo v ostalih osnovnih šolah.

Izvedba programa je individualizirana, učenci napredujejo glede na lastne sposobnosti in interese. Najbolj pogoste oblike dela so:

- skupinske predstavitve (velike in ključne zgodbe),
- delo z materiali (individualno ali skupinsko),
- projektno delo (individualno ali skupinsko),
- mrežni pouk, kjer določena vsebina pokriva več ali vse predmete,
- daljši sklopi ur posameznih predmetov v zadnji triadi (dnevni).¹⁹

Pri poučevanju po metodi montessori je iztočnica za snov, ki jo predstaviš posamezniku ali skupini učencev, učenčevu zanimanje in njegovo predznanje. Ker so otroci na različnih stopnjah znanja in zanimanja, je nemogoče pripraviti učni načrt, ki bi lahko bil splošen za vse učence. Zato smo v našem učnem načrtu izhajali iz ciljev, ki smo jih po sklopih razdelili na smiselne operativne cilje, te pa podprli z vsebinami. V poseben stolpec smo dopisali specialne razvojne materiale montessori, ki so posebej značilni za pedagogiko montessori in imajo že sami v sebi zelo natančno določene cilje. Posameznih sklopov in vsebin nismo časovno omejevali, saj se čas prilagaja učenčevim potrebam.

O PREDMETU MATEMATIKA

Maria Montessori človeški um skupaj s Pascalom imenuje "matematični um". S tem želi povedati, da matematika ni zahteven, izredni fenomen do katerega bi imeli dostop samo redki, posebej nadarjeni, ampak da je matematika nekaj, kar spada k človeku, je univerzalna lastnost človeka.

Povsod, kjer delamo primerjave, tvorimo serije ali kjer razvrščamo, gre za izražanje matematičnega uma. Tako je celotna človeška kultura, predvsem pa tehnična civilizacija visoko razvite industrijske kulture naših dni, prepletena z matematiko. Da človek zavestno šteje in meri, lahko zasledimo že pri Sumerjih (pribl. 3000 let pr.Kr.). Že dolgo pred tem pa je v ravnanju s predmeti in silami narave človek ravnal matematično.

¹⁸ Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Matematika. [[pripravila] Predmetna kurikularna komisija za matematiko Gabrijel Tomšič... et al.]. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2006.

¹⁹ Thrush, Ursula (1980), Maria Montessori Farmschool Erdkinder, Half Moon Bay, California.

Podobno se dogaja pri otroku. Najprej pridobiva raznovrstne konkretne izkušnje pri ravnanju s predmeti in šele kasneje doseže stopnjo, ko abstrahira pridobljena spoznanja. Pri tem mu je lahko v veliko pomoč zaznavni material, ki ga je razvila Maria Montessori, ker mu ponuja materializirane abstrakcije. Ravno ta material hkrati odpre otroku dostop do matematičnega dojemanja sveta. Zato ga M. Montessori izrecno imenuje »osnovni matematični material«. Primer: roza kocke: 10 kock, ki jih zloži v stolp, najmanjša je $1 \times 1 \times 1 \text{ cm}$, največja $10 \times 10 \times 10 \text{ cm}$. Kocke med seboj primerja, razvršča, kombinira z drugimi materiali (rjave klade, rdeče palice itd.). Te izkušnje namreč posredno pripravljajo na matematična spoznanja; kajti zmeraj ko otrok primerja, razvršča, šteje, meri itd., gre za izražanje matematičnega uma. Tako otroški um po naravni poti - s pomočjo raznovrstnih senzoričnih in hkrati motoričnih izkušenj - absorbira temeljna matematična spoznanja.

Razvojni materiali na področju matematike, iz njih izhajajoče dejavnosti in način dela v učilnici montessori vzpodbujajo otrokovo željo po štetju, primerjavi, seštevanju in merjenju. Otrok začne z razvojem od konkretne izkušnje do abstrakcije. Konkretni materiali so otrokom privlačni, zasnovani so tako, da razkrivajo načela in pojme, ter narejeni za izkušnjo in delo. Skozi aktivnost, tako fizično kot mentalno, s temi materiali otrok pridobi temelje matematike.

Niz dejavnosti na področju matematike skozi osnovnošolska leta naravno in postopno pripelje otroka do točke, ko razume tudi abstraktne matematične operacije. Zgradba desetiškega sistema, operacije seštevanja, odštevanja, množenja in deljenja ter drugi ključni pojmi sledijo istemu vzorcu. Šele ko dovolj dobro razumejo pojme, pričnejo otroci s pomnjenjem. Tako ohranijo pot lastnega napredka in delajo tako v skupinah kot samostojno. Ob uporabi matematičnih materialov montessori večina otrok zgodaj izkusi pojme, ki jih običajno poučujejo veliko kasneje, vključno z ulomki, kvadratnimi in kubičnimi števili, večkratniki in faktorji. S konkretnim materialom lahko tudi mlajši otroci rešijo naloge, ki se zdijo na prvi pogled zahtevne.

Po učiteljevi natančni predstavitvi, kako ravnati z matematičnim materialom, pride otrok do temeljnih spoznanj s pomočjo raznolikih ponavljajočih se vaj. Dolga obdobja vadbe mu omogočajo, da lahko samostojno abstrahira in pridobljena spoznanja uporabi.

Razvojni materiali montessori tudi jasno pokažejo povezavo med aritmetiko, algebro in geometrijo: ko otrok dela z zlatimi zrnji, se ne nauči samo števil in ravnanja z njimi, ampak pridobi tudi jasne predstave o enici kot točki, o desetici kot daljici, o stotici kot kvadratu desetice in tisočici kot kubu (kocki) desetice.

Tudi računanje ploščine, površine, potenciranje in korenjenje so dober primer za povezavo aritmetike in geometrije. Celovitost matematike postane tako jasna in dojemljiva. Kovinski liki, geometrijska omara in konstrukcijski trikotniki spodbujajo zaznavnih materialov omogočajo posredni uvod v geometrijo.

M. Montessori vidi otrokovo matematično izobraževanje kot celoto. S svojimi materiali želi usposobiti mladega človeka, da bi ta s pomočjo svojega matematičnega uma razumel svet narave in kulture v njihovi matematičnih strukturah in jih obvladoval – v dobrem smislu.

3.1.2. SPLOŠNI CILJI

S splošnimi cilji pouka matematike opredelimo namen poučevanja matematike. Učenci/učenke pri pouku matematike:

- razvijajo matematično mišljenje: abstraktno-logično mišljenje in geometrijske predstave;
- oblikujejo matematične pojme, strukture, veščine in procese ter povezujejo znanje znotraj matematike in tudi širše;
- razvijajo uporabo različnih matematičnih postopkov in tehnologij;
- spoznavajo uporabnost matematike v vsakdanjem življenju;

- spoznavajo matematiko kot proces ter se učijo kreativnosti, ustvarjalnosti in natančnosti;
- razvijajo zaupanje v lastne (matematične) sposobnosti, odgovornost in pozitiven odnos do dela in matematike;
- spoznavajo pomen matematike kot univerzalnega jezika;
- sprejemajo in doživljajo matematiko kot kulturno vrednoto.

V okviru matematične kompetence v skladu z naštetimi splošnimi cilji razvijamo:

- poznavanje, razumevanje, uporabo matematičnih pojmov in povezav med njimi ter izvajanje in uporabo postopkov;
- sklepanje, posploševanje, abstrahiranje, raziskovanje in reševanje problemov;
- razumevanje in uporabo matematičnega jezika (branje, pisanje in sporočanje matematičnih besedil, iskanje in upravljanje z matematičnimi viri);
- zbiranje, urejanje, strukturiranje, analiziranje, predstavljanje podatkov ter interpretiranje in vrednotenje podatkov oz. rezultatov;
- uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije.

3.1.3. OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE

I. triletnje

TEMA: GEOMETRIJA IN MERJENJE

Cilji	Operativni cilji	Vsebine	Specialni montessori materiali
SKLOP: ORIENTACIJA			
Se orientira v prostoru in na ravnini;	- Opišejo položaj predmetov v prostoru in na ravnini in se pri opisu natančno izražajo; - opisujejo odnos med dvema smerema: navpično, vodoravno; levo, desno; spredaj, zadaj; - premikajo se po navodilih po prostoru in oblikujejo navodilo; - orientirajo se na ravnini (na listu papirja, zaslonu računalnika, tipkovnici ...); - berejo različne načrte (npr.: učilnice, šolskih prostorov, šolske okolice, mest), se orientirajo po njih in oblikujejo navodilo za gibanje po prostoru. - razvijajo strategije branja in orientacije v mrežah, poteh, labirintih.	Orientacija v prostoru in na ravnini Mreže in poti	
SKLOP: GEOMETRIJSKE OBLIKE IN UPORABA GEOMETRIJSKEGA ORODJA			
- Pozna geometrijske oblike in jih opiše. - Uporablja geometrijsko orodje in merilne instrumente.	- Prepoznajo in poimenujejo geometrijska telesa ter pri opisu lastnosti uporabljajo matematične izraze (ploskev, rob, oglišče); - izdelajo modele teles ter jih opišejo. - Izdelajo modele likov ter jih opišejo; - prepoznajo in poimenujejo geometrijske like ter pri opisu lastnosti uporabljajo matematične izraze (stranica, oglišče). - Seznani se s pojmom skladnost ob življenjskih primerih in v matematičnih okoliščinah; - prepoznajo in narišejo skladen lik. - Prepoznajo in rišejo različne črte (ravne, krive, sklenjene, nesklenjene,	Geometrijska telesa Liki Skladnost likov	Set geometrijskih teles Zaboj barvnih paličic Kovinski set Zaboj barvnih

Program osnovne šole montessori

	lomljene); - narišejo in označijo točko z veliko tiskano črko; - označijo presečišče črt; - narišejo črte med dvema točkama in spoznajo pojem najkrajša razdalja med dvema točkama. - Uporabljajo geometrijsko orodje (šablono) pri risanju črt in likov. - narišejo večkotnik in ga pravilno poimenujejo glede na število stranic.	Črte Geometrijsko orodje	paličic
SKLOP: TRANSFORMACIJA			
▪ Prepozna in nariše simetrične oblike.	- Spoznajo in poiščejo simetrijo pri predmetih iz vsakdanjega življenja; - prepoznajo in pokažejo simetrijo pri predmetih in likih; - prepoznajo in opišejo simetrične oblike; - narišejo simetrične oblike.	Simetrija	
SKLOP: MERJENJE			
▪ Oцени in meri količine in meritve izrazi z merskim številom in ustrezno mersko enoto. ▪ Pozna in bere denarne vrednosti.	- Ocenijo, primerjajo in merijo dolžino, maso in prostornino z nestandardnimi (relativnimi in konstantnimi) in s standardnimi enotami; - poznajo in uporabljajo merilne instrumente (ravnilce, tehtnica, menzura ...) za merjenje količin; - poznajo in izbirajo (glede na situacijo) ustrezne merske enote za merjenje dolžine, mase, prostornine, časa in denarja; - ocenijo, primerjajo, merijo količine in meritev zapišejo z merskim številom in mersko enoto; - računajo z enoimenskimi merskimi enotami; - spoznajo merski enoti za denar (€, cent) ter berejo zapisane denarne vrednosti (ceno) v decimalnem zapisu.	Ocenjujejo, primerjajo, merijo Merske enote in mersko število Računanje z merskimi enotami Denar	

TEMA: ARITMETIKA IN ALGEBRA

Cilji	Operativni cilji	Vsebine	Specialni montessori material
SKLOP: NARAVNA ŠTEVILA IN ŠTEVILO 0			
▪ Usvoji naravna števila do 1000, jih uporablja pri	- Ocenijo število predmetov v množici; - štejejo, zapisujejo in berejo števila do 10, vključno s številom 0;	Naravna števila	Številčne palice Peščene

Program osnovne šole montessori

izražanju količin v vsakdanjem življenju.	- štejejo, zapisujejo in berejo števila do 1000; - uredijo po velikosti naravna števila do 1000; - določijo predhodnik in naslednik števila; - nadaljujejo in oblikujejo zaporedja števil; - primerjajo števila po velikosti in zapišejo odnose med števili ($<$, $>$, $=$); - razlikujejo desetiške enote in pojasnijo odnose med njimi (E, D, S, T); - ločijo med kardinalnim (glavnim) in ordinalnim (vrstilnim) pomenom števila; - poznajo soda in liha števila.	do 10 Naravna števila do 1000 Hierarhija desetiškega sistema Glavni in vrstilni števniki Soda in liha števila	številk Zaboji z lesenimi vreteni Tabla »set«, tabla »najst«; Verige z barvnimi zrn; Komplet zlatih zrn Lesen hierarhičen material Žetoni
SKLOP: RAČUNSKE OPERACIJE IN NJIHOVE LASTNOSTI			
▪ Pisno sešteva in odšteva do 1000. ▪ Pozna zmnožke v obsegu 10×10 in količnike, ki so vezani na poštrevanko. ▪ Usvoji računske operacije: seštevanje, odštevanje, množenje in deljenje. ▪ Pozna matematično terminologijo.	- Seštevajo in odštevajo v množici naravnih števil do 100 brez prehoda in s prehodom; - pisno seštevajo in odštevajo naravna števila do 1000; - zapisujejo vsoto enakih seštevancev v obliki zmnožka in spoznajo operacijo množenja (simbol $\cdot$); - usvojijo do avtomatizma zmnožke (produkte) v obsegu 10×10 (poštrevanka); - spoznajo pojem večkratnik števila; - delijo s pomočjo konkretnih materialov in spoznajo operacijo deljenja (simbol $:$); - usvojijo do avtomatizma količnike, ki so vezani na poštrevanko; - spoznajo pojem količnik; - ocenijo rezultat pri seštevanju, odštevanju, množenju in deljenju; - poiščejo manjkajoči člen: $a \pm \square = b$, $\square \pm a = b$, $\square \cdot a = b$, $a \cdot \square = b$, $\square : a = b$, v množici naravnih števil do 100 ; - spoznajo, da sta množenje in deljenje obratni računski operaciji;	Seštevanje in doštevanje Množenje Deljenje Manjkajoči člen Računski zakoni	Kača za seštevanje in odštevanje Tabla za seštevanje in odštevanje Komplet zlatih zrn Komplet barvnih bisernih paličic Tabla za množenje in deljenje Verige barvnih zrn Malo računalo

Program osnovne šole montessori

	- uporabljajo računske zakone pri seštevanju in množenju; - poznajo vlogo števil 0 in 1 pri množenju in deljenju; - uporabljajo računske operacije pri reševanju problemov; - ocenijo in spretno izračunajo vrednost številskega izraza z upoštevanjem vrstnega reda računskih operacij.		
SKLOP: RACIONALNA ŠTEVILA			
▪ Prepozna dele celote, jih poimenuje in zapiše.	- Prepoznajo celoto in dele celote na modelu in na sliki; - delijo celoto na enake dele (na modelu in sliki); - poimenujejo del celote (iz konkretnih primerov) in ga zapišejo v obliki ulomka (npr. četrtnina, $\frac{1}{4}$; polovica, $\frac{1}{2}$).	Deli celote	Montessori material za ulomke

TEMA: DRUGE VSEBINE

Cilji	Operativni cilji	Vsebine	Specialni montessori material
SKOP: LOGIKA IN JEZIK			
▪ Razporeja po več lastnostih in razporeditev prikaže s preglednico in prikazom. ▪ Pozna matematično terminologijo.	- Razporejajo predmete, telesa, like, števila glede na izbrano eno ali več lastnosti in s tem oblikujejo množice in podmnožice; - odkrijejo in ubesedijo lastnost oz. lastnosti, po katerih so bili predmeti, telesa, liki, števila razporejeni; - razporejajo elemente po različnih kriterijih in razporeditev prikažejo s prikazi (Carollo prikaz, Euler-Vennov prikaz in drevesni prikaz); - prikažejo in berejo razporeditev predmetov z Euler-Vennovim prikazom, drevesnim prikazom in Carrollovim prikazom. - pravilno uporabljajo izraze večji, manjši, daljši, krajši, prej, potem, težji, lažji, višji, nižji...; - uredijo elemente po različnih kriterijih (npr. od najdaljšega do najkrajšega, od večjega do manjšega ...); - odkrivajo in ubesedijo kriterij, po katerih so bili elementi urejeni. - zapišejo odnos med elementi/pojmi s puščičnim prikazom; - prikažejo in berejo odnos med elementi dveh skupin s puščičnim diagramom;	Množice Predstavitev množic Relacije Puščični prikaz	
SKLOP: PRIKAZI			
▪ Bere podatke iz preglednic in	• Predstavijo podatke s preglednico, figurnim prikazom in prikazom z vrsticami	Preglednice	

Program osnovne šole montessori

prikazov. ▪ Zbrane podatke predstavi.	oz. stolpci; • preberejo preglednico, figurni prikaz, črtni prikaz in prikaz z vrsticami oz. stolpci; • zberejo in uredijo podatke ter jih čim pregledneje predstavijo in preberejo; • nastavijo in preštejejo vse možne izide pri kombinatoričnih situacijah; • predstavijo kombinatorične situacije grafično, s preglednico in s kombinatoričnim drevesom; • rešijo problem, ki zahteva zbiranje in urejanje podatkov, njihovo pregledno predstavitev ter branje in interpretacijo.	Prikazi Kombinatorične situacije	
SKLOP: MATEMATIČNI PROBLEMI IN PROBLEMI Z ŽIVLJENJSKIMI SITUACIJAMI			
▪ Reši besedilne naloge iz vsakdanjega življenja. ▪ Prepozna, nadaljuje in oblikuje vzorec.	- Predstavijo problemsko situacijo z različnimi didaktičnimi ponazorili, s konkretnimi in slikovnimi materiali ter s simboli; - verbalno in grafično rešujejo probleme, ki so predstavljeni na različnih ravneh: konkretni, grafični; - spoznajo sestavo (besedilnega) problema in ločijo: (besedilo), podatke, vprašanje; - rešujejo (besedilne) probleme (npr. s preveč podatki, s premalo podatki, z več rešitvami, iz logike ...); - spoznajo različne strategije reševanja problemov in jih uporabljajo pri reševanju podobnih problemov; - opredelijo in razčlenijo življenjsko problemsko situacijo na posamezne korake in oblikujejo problemsko vprašanje; - sistematično rešujejo probleme (branje besedila, oblikovanje vprašanj, analiza podatkov, matematični zapis postopka reševanja, grafična predstavitev, kritično vrednotenje rešitev, oblikovanje odgovora); - analizirajo in obnovijo problem s svojimi besedami ter utemeljijo rešitev; - oblikujejo slikovne in geometrijske vzorce; - prepoznajo pravilo v slikovnem in geometrijskem vzorcu ter vzorec nadaljujejo.	Problemi Problemi iz življenjskih situacij Vzorci	

II. triletje

TEMA: GEOMETRIJA IN MERJENJE

Cilji	Operativni cilji	Vsebine	Specialni montessori material
SKLOP: GEOMETRIJSKE OBLIKE			
- Pozna in riše geometrijske oblike in jih označi s simboli. - Opiše odnose med geometrijskimi oblikami in jih zapiše s simboli. - Nariše in opiše osno-simetrične oblike. - Pravilno uporablja geometrijsko orodje in merilne instrumente.	- Prepoznavajo ravne črte, določene z dvema točkama, jih opišejo in poimenujejo; - narišejo in označijo ravne črte z matematičnimi simboli (daljica AB, a; dolžina daljice AB; premica p, q ...; poltrak k, h ...); - narišejo daljico z dano dolžino; - opredelijo, ocenijo, izmerijo in simbolično zapišejo razdaljo med točko in premico ter med dvema vzporednima premicama (oznaka: $d(A, p)$, $d(p, q)$); - povežejo pojme: daljica, razdalja med točkama, dolžina daljice, mersko število, merska enota; - grafično seštevajo in odštevajo daljice; - prepoznajo, ocenijo, merijo, simbolično zapišejo in narišejo skladne daljice (oznaka: $AB \cong CD$). - Spoznavajo pojem ravnina; - poznajo odnose "leži na", "ne leži na", vzporednost, pravokotnost (sekanje); - poznajo in uporabljajo matematično simboliko: vzporednost $\parallel$, pravokotnost $\perp$, $A \in p$, $A \notin p$; - poznajo odnose med točko, premico, daljico in poltrakom; - poznajo odnose med dvema premicama; - v različnih situacijah prepoznavajo vzporednice in sečnice (poseben primer so pravokotnice);	Črta, daljica, premica, poltrak Matematični simboli Dolžina daljice Seštevanje in odštevanje daljic Skladnost daljic Ravnina Odnosi med geometrijskimi oblikami in matematični zapis odnosov	Zaboj barvnih paličic

Program osnovne šole montessori

	- narišejo in označijo presečišče dveh premic; - skozi dano točko narišejo vzporednico in pravokotnico k dani premici; - narišejo točko v določeni razdalji od premice in obratno; - dani premici narišejo vzporednico v določeni razdalji (pas), - pri risanju geometrijskih oblik uporabljajo geometrijsko orodje (geotrikotnik, šestilo). - Opazujejo odnos med sosednjima stranicama v večkotniku - opazujejo in primerjajo kote v večkotniku; - opazujejo in primerjajo kote, ki nastanejo pri sekanju premic; - usvojijo pojem kot; - usvojijo pojme in simboliko: vrh kota V, kraka k, h, ... , meja, notranjost kota, zunanost kota, oznaka kota ($< AVC$, α, β, χ); - razlikujejo vrste kotov: udrti/izbočeni, polni kot, kot nič, iztegnjeni kot, ostri kot, topi kot, pravi kot; - narišejo kote in opišejo velikost posameznih vrst kotov; - s pomočjo šestila zanjo razpoloviti kot - <i>določijo vsoto in razliko kotov grafično (koti le v stopinjah) in računsko.</i> - Poznajo in v različnih situacijah razlikujejo med pojmi središče, polmer, premer, krožnica, krog; - uporabljajo geometrijsko orodje (šestilo) pri risanju krožnice in kroga z danim polmerom ter premerom. - poznajo odnose med krožnico in ravno črto ter pojme s katerimi poimenujemo te odnose: sekanta, mimobežnica, tetiva, tangenta; - narišejo tetivo z dano dolžino in razlikujejo med tetivo in sekanto; - narišejo v dani razdalji od središča kroga premico in jo poimenujejo (sekanta, tangenta, mimobežnica); - narišejo tangento v dani točki krožnice; - <i>narišejo krožnici v različnih medsebojnih legah in lege opišejo s središčno razdaljo.</i>	Risanje geometrijskih oblik in medsebojnih odnosov Koti Pojmi in simboli pri kotih Vrste kotov Risanje kotov Seštevanje in odštevanje kotov Krog in deli kroga Risanje kroga in krožnice Krožnica in ravna črta Odnos med dvema krožnicama	Zaboj barvnih paličic Zaboj barvnih paličic Kovinski liki Modeli krožnic
SKLOP: LIKI IN TELESA			
▪ Razlikuje med obsegom in	- Razlikujejo pravokotnik, kvadrat in opišejo medsebojno lego stranic in njihove	Liki –	

Program osnovne šole montessori

ploščino, površino in prostornino. ▪ Oblikuje modele in računa površino in prostornino kocke/kvadra. ▪ Rešuje naloge z uporabo obsega in ploščine pravokotnika/kvadrata.	lastnosti. - opišejo in označijo oglišča ter stranice likov (trikotnik, štirikotnik, večkotnik); - narišejo pravokotnik in kvadrat z upoštevanjem medsebojne lege stranic in skladnosti daljic;. - Opredelijo obseg in ploščino lika; - izmerijo in izračunajo obseg lika (brez uporabe obrazcev) kot vsoto dolžin stranic; - izmerijo s konstantno nestandardno in standardno enoto ploščino pravokotnika in kvadrata; - na podlagi izkušenj s konkretnim materialom razvijajo potrebo po obrazcih za računanje obsega in ploščine pravokotnika/kvadrata ter obsega enakostraničnega trikotnika in drugih likov - izračunajo obseg pravokotnika in kvadrata (z obrazcem). - Razlikujejo in opišejo kocko in kvader ter opišejo njune lastnosti (mejna ploskev, rob, oglišče); - opišejo kocko in kvader ter sestavijo njuna modela; - skicirajo kocko in kvader (poševno projekcijo). - Izdelajo in opišejo mrežo kocke ter kvadra; - rišejo mrežo kocke in kvadra; - opredelijo pojem mreža telesa in oblikujejo različne mreže; - izračunajo ploščino pravokotnika in kvadrata z uporabo obrazcev in ju uporabljajo pri izračunu površine kocke in kvadra; - ugotovijo neznano količino iz obrazca z geometrijsko vsebino. - Spoznajo pojem površina in prostornina geometrijskih teles ob različnih aktivnostih; - izračunajo površino kocke in kvadra (brez obrazcev). - Poznajo in narišejo krožni izsek, krožni lok, središčni kot.	večkotniki Obseg in ploščina lika Geometrijska telesa Mreže teles Površina in prostornina Deli kroga	Rumeni material za ploščino Set geometrijskih teles
SKLOP: TRANSFORMACIJA			
	- Prepoznavajo in oblikujejo simetrične oblike; - določijo simetrane likom in predmetom.	Simetrija	

	- Oblikujejo vzorce s premiki, vrteži in z zrcaljenjem.		
SKLOP: MERJENJE			
- Oceni rezultat pred merjenjem. - Meri, zapiše, pretvarja in računa z merskimi količinami.	- Ocenijo in merijo količine (dolžino, maso, prostornino, čas in denar) s standardnimi enotami; - usvojijo pojem merska enota in mersko število; - ob praktičnem merjenju izbirajo primerne merilne instrumente in meritve izrazijo z ustrezno mersko enoto; - spoznajo standardne dolžinske merske enote, merske enote za maso, votle mere, merske enote za čas; - pretvarjajo sosednje večimenske enote v enoimenske enote in računajo s količinami; - pretvarjajo med sosednjimi enotami (večimenske enote v enoimenske in obratno) in računajo s količinami; - spremembo ene količine znajo povezati s spremembo druge količine; - pretvarjajo merske enote na izbrano enoto in računajo z njimi (manjše enote v večje); - uporabljajo pretvarjanje merskih enot pri reševanju geometrijskih nalog; - uporabljajo pretvarjanje merskih enot v funkciji reševanja besedilnih nalog; - zapisujejo in računajo merske količine z naravnim številom, decimalnim številom in ulomkom (npr. 5 dl, 0,5 l, $\frac{1}{2}$ l) ob primerih iz vsakdanjega življenja; - zapisujejo denarne vrednosti (cene) z decimalnim zapisom; - seštevajo in odštevajo denarne vrednosti ob primerih iz vsakdanjega življenja; - seštevajo in odštevajo denarne vrednosti v decimalnem zapisu ob primerih iz vsakdanjega življenja; - ocenijo, primerjajo in merijo ploščino z relativnimi, konstantnimi nestandardnimi in standardnimi enotami; - spoznavajo (standardne) ploščinske enote (mm^2, cm^2, dm^2, m^2 ter a, ha, km^2) in jih povežejo s primeri merjenja v vsakdanjem življenju; - opredelijo pojem prostornina in primerjajo prostornini dveh teles; - ocenijo, primerjajo in merijo prostornino z relativnimi, konstantnimi nestandardnimi in standardnimi enotami;	Ocenjevanje in merjenje Mersko število in merska enota Pretvarjanje in računanje s količinami Denar Ploščina Prostornina	Set votlih geometrijskih teles; Zabož kubičnih kock

Program osnovne šole montessori

	- povežejo votle mere s kubnimi; - razlikujejo med prostornino in površino (posebej na preprostih telesih); - s premislekom izračunajo prostornino kocke in kvadra; - usvojijo pojem velikost kota in primerjajo kota po velikosti (večji, manjši, skladen) brez merjenja; - poznajo in zapišejo skladnost kotov (oznaka: $\angle AVB \cong \angle EFG$); - simbolično zapišejo enako velikost dveh kotov (npr. $\alpha = \beta$); - usvojijo merske enote za merjenje kotov; - ocenijo, narišejo in izmerijo kot do stopinje natančno (geotrikotnik, kotomer); - pretvarjajo večimenske kotne enote v istoimenske in obratno ter računajo z njimi (tudi z uporabo žepnega računalja).	Merjenje kotov	Montessori kotomer
--	--	----------------	--------------------

TEMA: ARITMETIKA IN ALGEBRA

Cilji	Operativni cilji	Vsebine	Specialni montessori material
SKLOP: NARAVNA ŠTEVILA IN ŠTEVILO 0			
▪ Pozna in uporablja lastnosti in odnose med naravnimi števili.	- Poznajo, pišejo in berejo števila do milijona in prek; - usvojijo pojem neskončna množica naravnih števil; - razlikujejo desetiške enote; - nadaljujejo in oblikujejo zaporedja naravnih števil; - števila zaokrožijo na desetice, stotice, tisočice, ...; - na številski premici predstavijo naravna števila; - opredelijo predhodnik in naslednik števila; - poznajo in razlikujejo liha in soda števila; - uporabljajo pojme: je deljivo, je večkratnik, je delitelj; - poiščejo delitelje števila; - poznajo rimske številke; - zanjo šteti in izvajati osnovne računske operacije tudi v drugih številskih sistemih	Naravna števila do milijona Zaokroževanje Soda in liha števila Večkratniki in delitelji Rimske številke Nedesetiški številski sistemi	Lesen hierarhičen material, verige barvnih zrn; velike in male karte desetiškega sistema Tabela A; Tabela B; Tabela C

SKLOP: RAČUNSKÉ OPERACIJE IN NJIHOVE LASTNOSTI				
▪ V množici naravnih števil s številom 0 zanesljivo uporablja računske operacije in računske zakone. ▪ Zanesljivo uporablja računske operacije s števili v decimalnem zapisu. ▪ Število smiselno zaokroži. ▪ Napove rezultate računskih operacij. ▪ Uporablja žepno računalno. ▪ Pozna matematično terminologijo.	- Ocenijo rezultat pri računanju z velikimi števili; - pisno seštevajo in odštevajo naravna števila do milijona in prek; - ustno množijo in delijo z 10, 100, 1000, ...; - ustno in pisno množijo z enomestnim številom v množici naravnih števil do 10000; - pisno množijo naravna števila do milijona in prek; - pisno delijo z večmestnim naravnim številom; - poimenujejo člene posameznih računskih operacij;	- uporabljajo na konkretnih primerih zakon o zamenjavi in zakon o združevanju (komutativnost in asociativnost) pri seštevanju in množenju; - razumejo vlogo števila 0 in 1 pri računskih operacijah;	- ocenijo rezultat in izračunajo natančno vrednost številskega izraza; - zanesljivo izračunajo vrednost številskega izraza z žepnim računalom; - izračunajo vrednost številskega izraza in upoštevajo vrstni red izvajanja računskih operacij; - izračunajo vrednost številskega izraza z oklepaji; - izračunajo vrednost izraza, ki vsebuje črkovne oznake, za izbrano vrednost spremenljivke; - zanesljivo izračunajo vrednost izraza z žepnim računalom (zlasti izraze z več operacijami);	- uporabijo računske operacije pri reševanju besedilnih nalog;
	- prepoznajo, opišejo in pojasnijo zapis s potenco; - zapišejo s potenco zmnožek (produkt) enakih faktorjev in obratno; - izračunajo vrednost potence naravnega števila; - razčlenijo naravna števila na večkratnike potenc števila 10 (desetiški sestav);	- določijo večkratnike danega števila; - usvojijo in uporabljajo pojme: je deljivo, je večkratnik, je delitelj; - določijo delitelje števila; - opišejo velikostni odnos med številom in njegovim večkratnikom (deliteljem);	- uporabijo računske operacije pri reševanju besedilnih nalog;	
	- prepoznajo, opišejo in pojasnijo zapis s potenco; - zapišejo s potenco zmnožek (produkt) enakih faktorjev in obratno; - izračunajo vrednost potence naravnega števila; - razčlenijo naravna števila na večkratnike potenc števila 10 (desetiški sestav);	- določijo večkratnike danega števila; - usvojijo in uporabljajo pojme: je deljivo, je večkratnik, je delitelj; - določijo delitelje števila; - opišejo velikostni odnos med številom in njegovim večkratnikom (deliteljem);	- uporabijo računske operacije pri reševanju besedilnih nalog;	
	- prepoznajo, opišejo in pojasnijo zapis s potenco; - zapišejo s potenco zmnožek (produkt) enakih faktorjev in obratno; - izračunajo vrednost potence naravnega števila; - razčlenijo naravna števila na večkratnike potenc števila 10 (desetiški sestav);	- določijo večkratnike danega števila; - usvojijo in uporabljajo pojme: je deljivo, je večkratnik, je delitelj; - določijo delitelje števila; - opišejo velikostni odnos med številom in njegovim večkratnikom (deliteljem);	- uporabijo računske operacije pri reševanju besedilnih nalog;	
	- prepoznajo, opišejo in pojasnijo zapis s potenco; - zapišejo s potenco zmnožek (produkt) enakih faktorjev in obratno; - izračunajo vrednost potence naravnega števila; - razčlenijo naravna števila na večkratnike potenc števila 10 (desetiški sestav);	- določijo večkratnike danega števila; - usvojijo in uporabljajo pojme: je deljivo, je večkratnik, je delitelj; - določijo delitelje števila; - opišejo velikostni odnos med številom in njegovim večkratnikom (deliteljem);	- uporabijo računske operacije pri reševanju besedilnih nalog;	

Program osnovne šole montessori

	- spoznajo in uporabljajo pravila za deljivosti (npr. z 2, s 5, s 3, z 9 in z 10); - seštevajo in odštevajo decimalna števila (oz. desetiške ulomke); - decimalna števila množijo in delijo s potenco števila 10; - množijo dve decimalni števili; - delijo dve naravni števili (količnik je decimalno število) in naredijo preizkus; - delijo dve decimalni števili in naredijo preizkus; - ocenijo rezultat posamezne računske operacije; - rešujejo besedilne naloge (probleme); - uporabljajo računalnik pri računskih operacijah z decimalnimi števili; - učinkovito in zanesljivo izračunajo vrednost izraza, v katerem nastopajo decimalna števila;	Pravila deljivosti Decimalna števila Računske operacije z decimalnimi števili Številski izrazi z decimalnimi števili	Komplet zlatih zrn Sistemska decimalna tabla; karte s celimi in decimalnimi števili; Decimalna šahovnica
SKLOP: ENAČBE IN NEENAČBE			
▪ Reši enačbo in neenačbo v izbrani množici.	- Spoznajo in razumejo pomen oznake x v enačbah: $a \pm x = b$, $x \pm a = b$, $a \cdot x = c$, $x \cdot a = c$, $a : x = c$, $x : a = c$, ($x \neq 0$, $a \neq 0$), jih s premislekom rešijo in naredijo preizkus; - spoznajo in razumejo pomen oznake x v neenačbi oblike $a \leq x$, $x \leq b$ in $a \cdot x \leq b$; $a, b \in N$ in jih s premislekom rešijo; - enačbo in neenačbo razumejo kot izjavo (izjavo v smislu jezika); - rešujejo enačbe in neenačbe v dani osnovni množici s pomočjo tabele in določijo njeno množico rešitev; - s premislekom ali z diagramom rešijo enačbo, v kateri neznanka nastopi le enkrat.	Enačbe in neenačbe	
SKLOP: POVEZANOST KOLIČIN			
▪ Uporablja zapis razmerja dveh količin.	- Izpolnijo tabele; - sklepajo iz enote na množino in obratno; - rešijo naloge s sklepanjem iz enote na množino in obratno; - sklepajo iz množine na množino;	Tabeliranje Sklepanje iz enote na množino in obratno Sklepanje iz	

	- s sklepnim računom zapišejo situacije iz vsakdanjega življenja. - uporabijo sklepni račun pri reševanju besedilnih nalog; - delijo količine v razmerju.	množine na množino Sklepni račun Deljenje količine v razmerju	
SKLOP: RACIONALNA ŠTEVILA			
▪ Pozna pojem ulomek. ▪ Desetiški ulomek zapiše z decimalnim zapisom. ▪ Pozna matematično terminologijo.	- Na modelu in na sliki delijo celoto na enake dele (polovica, tretjina, ...); - določijo, kolikšen del celote prikazuje dana slika ali model; - grafično ali z modelom ponazorijo dele celote; - zapišejo dele celote z ulomkom (npr. $\frac{1}{3}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{2}{5}$...); - usvojijo pojem ulomka; - uporabljajo izraze: števec, imenovalec, ulomkova črta; - na modelih in na sliki prepoznajo dele celote, ki so večji ali manjši od celote in jih zapišejo v obliki ulomka; - mersko število, zapisano z ulomkom, napišejo z naravnim številom z ustrezno enoto (npr. $\frac{3}{4}$ h = ___ min); - ponazorijo dani ulomek na številski premici in kot del lika; - ugotovijo, kateri ulomek je predstavljen z grafičnim prikazom; - na modelu in sliki določijo celoto, če je dan del celote; - izračunajo vrednost enega dela celote, če je znana celota (npr. $\frac{1}{3}$ od 18 = ___); - izračunajo $\frac{a}{b}$ od c (samo v primeru, ko je c večkratnik števila b); - določijo vrednost celote, če je znan njen del (npr. $\frac{1}{3}$ od ___ = 5); - uporabijo strategijo računanja z deli celote pri reševanju besedilnih nalog; - s pomočjo modelov in slike seštevajo in odštevajo dele celote. - na modelih in na sliki prepoznajo ekvivalentne zapise delov celote (npr. $\frac{1}{2} = \frac{2}{4}$); - usvojijo pojem desetiških ulomkov $\frac{a}{10^n}$; - desetiški ulomek zapišejo z decimalno številko in obratno; - razložijo pomen decimalne vejice;	Deli celote Ulomki	Montessori material za ulomek
		Desetiški	Sistemska

Program osnovne šole montessori

	- uporabljajo simbole d, s, t; - decimalno število zaokrožijo na dano število decimalk; - zapisujejo in berejo decimalna števila na žepnem računalu; - primerjajo in urejajo po velikosti decimalna števila; - določijo celi približek decimalnega števila.	ulomek in njegov decimalni zapis Urejenost decimalnih števil	decimalna tabla; karte s celimi in decimalnimi števili;
--	---	---	---

TEMA: DRUGE VSEBINE

Cilji	Operativni cilji	Vsebine	Specialni montessori material
SKOP: LOGIKA IN JEZIK			
▪ Pozna in uporablja matematično terminologijo.	- Uporabljajo pojme množica, osnovna množica, podmnožica, unija, presek, prazna množica in jih znajo zapisati z ustrezno simboliko; - grafično prikažejo množice in odnose med njimi z ustreznimi prikazi .	Množice Prikazi	
SKLOP: ZBIRANJE IN PREDSTAVITEV PODATKOV			
▪ Zbere, uredi in prikaže podatke v preglednici, s prikazi in analizira rezultate (raziskava).	- Spoznajo in uporabljajo različne tehnike štetja; - pred štetjem znajo smiselno opredeliti razrede razporejanja podatkov; - beležijo štetje v preglednice; - oblikujejo preglednico za zapis podatkov; - opredelijo in utemeljijo kriterij urejanja podatkov; - uredijo podatke v tabeli po velikosti ali v skupine glede na izbrane kriterije; - prikažejo podatke s tortnim prikazom in prikazom s stolpci in vrsticami; - preberejo in primerjajo deleže na tortnem prikazu. - poznajo prednosti (linearno) urejenih podatkov pri delu s podatki; - dane (zbrane) podatke smiselno uredijo v preglednico; - spoznajo osnove računalniških preglednic; - uporabljajo računalniške preglednice (najosnovnejša znanja); - uporabijo računalniško preglednico za urejanje podatkov po velikosti (razvrščanje); - iz prikaza preberejo podatke in jih interpretirajo; - izberejo primeren prikaz za predstavitev podatkov; - berejo odnose med podatki; - razvijajo kritični odnos do interpretacije rezultatov.	Tehnike štetja Preglednice Prikazi Zbiranje podatkov Računalniške preglednice Strukturiranje podatkov	

SKLOP: MATEMATIČNI PROBLEMI IN PROBLEMI Z ŽIVLJENJSKIMI SITUACIJAMI			
▪ Oblikuje vzorce in številska zaporedja ter jih nadaljuje. ▪ Reši matematične probleme in probleme iz vsakdanjega življenja. ▪ Pri reševanju (besedilnih) problemov kritično razmišlja o potrebnih in zadostnih podatkih. ▪ Pri reševanju besedilnih nalog uporablja bralne strategije in besedilno nalogo opiše z matematičnim jezikom. ▪ Razišče kombinatorično situacijo in prikaže vse možne rešitve.	• Berejo z razumevanjem (samostojno oblikujejo vprašanja, razpravljajo o potrebnih in zadostnih podatkih v nalogi, izpišejo bistvene podatke oz. odnose med podatki itd.); • v besedilu opredelijo in razčlenijo problemsko situacijo, jo predstavijo z različnimi ponazorili, rešijo probleme, postavljajo raziskovalna oz. problemska vprašanja; • matematična pravila, obrazce, definicije ubesedijo in jih uporabijo pri reševanju problemov; • rešujejo besedilne naloge, ki vključujejo pretvarjanje merskih enot; • prepoznajo življenjske situacije, kjer količine izrazimo z negativnimi merskimi števili (odčitati temperaturo na termometru in zapisati njeno vrednost, npr. -6°C); • razvijajo kritični odnos do rešitve; • uporabljajo različne oblike predstavljanja problemske situacije (fizični ali abstraktni modeli, slikovne predstavitve, formule, diagrami, tabele, vzorci, geometrijske konstrukcije idr.); • matematična pravila, obrazce, definicije uporabijo pri reševanju problemov; • opazujejo vzorec, prepoznajo pravilo v vzorcu in ga nadaljujejo; • oblikujejo slikovne in geometrijske vzorce (poljubno ali po pravilu); • prepoznajo pravilo v številskem zaporedju, ga nadaljujejo in napovejo (npr. 20. člen zaporedja); • rešijo kombinatorični problem na konkretni ravni z uporabo konkretnih materialov, modelov in ponazoril; • rešijo kombinatorični problem na grafičnem nivoju in prikažejo rešitev kombinatoričnega problema s skico in preglednico; • rešujejo kombinatorične probleme povezane z življenjskimi situacijami.	Matematični problemi in problemi z življenjskimi situacijami	
		Vzorci	
		Zaporedja	
		Kombinatorični problemi	

III. triletje

TEMA: GEOMETRIJA IN MERJENJE

Cilji	Vsebine
SKLOP: GEOMETRIJSKE OBLIKE	
• Usvojiti pojem orientacije; • označiti oglišča danega lika v zahtevani orientaciji; • opisati in narisati medsebojno lego dveh krožnic ter središčno razdaljo; • opisati trikotnik (označiti oglišča, stranice, kote), klasificirati ga glede na kote in stranice ter spoznati odnos med dolžinami stranic (trikotniško pravilo); • razlikovati pojma notranji in zunanji kot trikotnika; • poznati vsoto notranjih in zunanjih kotov trikotnika ter to uporabiti v preprostih nalogah (računanje); • poznati odnose med notranjimi koti trikotnika in stranicami trikotnika ter to uporabljati pri načrtovalnih nalogah; • poznati potrebne in zadostne podatke za skladnost trikotnikov ter trikotnike načrtovati; • poznati višino in jo narisati; • poznati težišče in težiščnico (informativno); • razumeti pojem trikotniku očrtanega in včrtanega kroga ter določiti središče trikotniku očrtanega oz. včrtanega kroga; • načrtati trikotnik glede na dane podatke; • določiti osnosomerne trikotnike in jih načrtati; • ugotoviti ali prepoznati poseg, ki ohranja ploščino lika; • izračunati obseg in ploščino trikotnika z uporabo obrazcev; • opisati in poimenovati štirikotnik, označiti oglišča, stranice, kote, diagonalo; • opredeliti trapez, ga prepoznati in uporabljati izraze: osnovnica, krak, višina; • poznati vsoto notranjih kotov štirikotnika in rešiti preproste naloge o notranjih kotih štirikotnika; • načrtati štirikotnik glede na izbrane podatke in prepoznati njegove lastnosti; • določiti osno in središčno somerne štirikotnike (enakokrak trapez, deltoid, paralelogram) ter opisati njihove lastnosti; • načrtati središčno in osnosomerne štirikotnike; • usvojiti pojem višine v paralelogramu in trapezu ter jo narisati; • izračunati obseg in ploščino paralelograma: z uporabo obrazca (direktne in indirektne naloge); • s preoblikovanjem določiti ploščino trapeza in štirikotnika s pravokotnima diagonaloma; • opisati večkotnik, označiti oglišča, stranice, kote, diagonale;	• Usmerjena premica; • medsebojna lega dveh krožnic; • trikotnik; • štirikotnik; • obseg in ploščina paralelograma; • obseg in ploščina trapeza • večkotnik; • krog, krožnica; • Pitagorov izrek; • geometrijski elementi v prostoru; • podobnost; • kocka; • kvader; • prizma; • valj; • piramida; • stožec; • krogla.

• poznati vsoto notranjih in zunanjih kotov večkotnika (problemski pouk); • usvojiti pojem pravilni večkotnik; • uporabljati osnovne strategije za določanje obsega in ploščine večkotnika (npr. uporaba obrazca, merjenje, razbitje na trikotnike); • poznati vlogo števila; • izračunati obseg in ploščino kroga (direktne in indirektne naloge, uporaba obrazcev); • izračunati dolžino krožnega loka in ploščino krožnega izseka; • reševati besedilne naloge v zvezi s krogom; • uporabljati žepno računalnik pri nalogah v zvezi s številom; • poznati lastnosti pravokotnega trikotnika in poimenovati stranice; • poznati in uporabljati Pitagorov izrek ter izračunati dolžino neznane stranice v pravokotnem trikotniku; • reševati besedilne naloge in uporabljati Pitagorov izrek v kvadratu, pravokotniku, enakostraničnem in enakokrakem trikotniku, trapezu, rombu, krogu in v celoštevilčnem koordinatnem sistemu (tudi z uporabo žepnega računalnika); • poznati pojme: oglišče, osnovni rob, stranski rob, osnovna ploskev, stranska ploskev, višina telesa, diagonala mejne ploskve, telesna diagonala, plašč, presek; • sestaviti modela kocke in kvadra ter narisati mrežo kocke in kvadra; • izračunati plašč, površino in prostornino kocke ter kvadra in uporabljati Pitagorov izrek v kocki ter kvadru (tudi z žepnim računalnikom); • opredeliti odnose med točkami, premicami in ravninami v prostoru (ob modelih) ter odnose zapisati s simboli; • poznati načine določanja ravnine in opredeliti pravokotnost med premico ter ravnino; • ob modelu uporabiti Pitagorov izrek v prostoru; • opredeliti in zapisati razmerje dolžin dveh daljic; • poiskati računsko dolžino druge daljice, če poznamo dolžino ene daljice in razmerje dolžin obeh daljic; • odmeriti grafično drugo daljico, če poznamo dolžino ene daljice in razmerje dolžin daljic; • razdeliti daljico v danem razmerju; • prepoznati podobne like in s tem povezane pojme: istoležne stranice, istoležni koti; • opredeliti pojem podobna trikotnika; • zapisati sorazmerje dolžin istoležnih stranic dveh podobnih trikotnikov in izračunati ustrezno stranico; • spoznati prizmo in valj ter osnovne pojme: oglišče, osnovni rob, stranski rob, osnovna ploskev, stranska ploskev, telesna višina, diagonala mejne ploskve, telesna diagonala, plašč, presek, osni presek; • izračunati površino in prostornino prizme ter valja (direktne in indirektne naloge); • povezati pojme masa, gostota in prostornina telesa ter reševati s tem povezane naloge; • spoznati piramido in stožec ter usvojiti pojme: osnovna ploskev, stranska ploskev, stranski rob, osnovni rob, stranica, telesna višina, stranska višina, plašč;	
--	--

• izdelati model piramide ter stožca in narisati mrežo obeh teles; • izračunati plašč, površino in prostornino piramide ter stožca (naloge so direktne, tj. z uporabo obrazcev, in tudi indirektne); • uporabljati Pitagorov izrek ob zahtevnejših nalogah; • usvojiti pojem osnega preseka stožca in reševati s tem povezane preproste naloge; • opisati kroglo; • reševati preproste naloge v zvezi s površino in prostornino krogle (zgolj z uporabo obrazca); • spoznati valj in stožec kot vrtenini ter rešiti preproste naloge.	
SKLOP: TRANSFORMACIJE	
• Prepoznati osnovne transformacije (zrcaljenje, premik, vrtež) in njihove lastnosti; • narisati zrcalno sliko točke, premice, daljice, kota, lika čez izbrano premico oz. čez točko; • usvojiti simbolični zapis preslikave in opisati lastnosti zrcaljenja; • usvojiti pojem simetrale, daljice in kota ter načrtati in rešiti preproste konstrukcijske naloge; • prepoznati in poiskati osnosomerne (središnosomerne) množice točk in jim določiti somernice (središče somernosti); • s šestilom načrtati kote: 60°, 30°, 15°, 45°, 90°, 120°; • prepoznati kota s paroma vzporednimi kraki in ugotoviti odnos med njunima velikostima; • rešiti preprosto nalogo o dvojicah kotov (sovršna kota, sokota, kota s paroma vzporednima krakoma).	• Premik, vrtež; • zrcaljenje čez premico; • zrcaljenje čez točko; • dvojice kotov.

TEMA: ARITMETIKA IN ALGEBRA

Cilji	Vsebine
SKLOP: NARAVNA ŠTEVILA	
• Na pamet določiti in zapisati večkratnike danega števila; • usvojiti in uporabljati pojme: je deljivo, je večkratnik, je delitelj; • na pamet določiti in zapisati delitelje preprostega števila; • opisati velikostni odnos med številom in njegovim večkratnikom (deliteljem); • uporabiti pravila za deljivosti z 2, s 5, s 3, z 9 in z 10^n, $n \in \mathbb{N}$; • ugotoviti, ali je število sestavljeno ali praštevilo; • dano število razcepiti na prafaktorje; • na pamet določiti skupni večkratnik oz. delitelj števil; • na pamet določiti največji skupni delitelj oz. najmanjši skupni večkratnik števil; • prepoznati tuji si števili; • rešiti preproste besedilne naloge.	• Večkratniki in delitelji naravnega števila; • pravila deljivosti z 2, • s 3, s 5, z 9 in z $10n$, $n \in \mathbb{N}$; • skupni delitelj in skupni večkratnik števil; • zaporedja; • neenačbe.

SKLOP: REALNA ŠTEVILA	
• Spoznati potrebo po razširitvi množice naravnih števil; • ločiti med množicami N, Z, Q, R in razumeti odnos med njimi (N C Z C Q C R); • celo (racionalno) število prebrati in upodobiti na številski premici (realni osi); • racionalnemu številu poiskati nasprotno vrednost; • ugotoviti, kateri množici števil pripada dano število; • racionalnemu številu določiti absolutno vrednost; • poznati in uporabljati znak za absolutno vrednost; • urediti števila po velikosti; • spoznati iracionalna števila (le informativno); • v množici celih števil nadaljevati dano zaporedje ali ga oblikovati; • v množici celih števil rešiti neenačbe: $a \leq x$, $x \leq a$, $a \leq x \leq b$; • uporabljati žepno računal v zvezi z negativnimi števili.	• Cela števila; • absolutna vrednost; • racionalna števila; • urejenost števil; • iracionalna števila; • realna števila; • zaporedja.
SKLOP: RACIONALNA ŠTEVILA	
• Opredeliti pojem ulomka in ga upodobiti na številski premici ali kot del lika; • ugotoviti, kateri ulomek je predstavljen z danim grafičnim prikazom; • razširiti ulomek z danim številom ali razširiti ulomek na zahtevani imenovalec oz. števec; • krajšati ulomek z danim številom; • okrajšati ulomek; • danim ulomkom poiskati najmanjši skupni imenovalec; • ulomek primerjati s številom 1; • ugotoviti, med katerima naravnima številoma leži dani ulomek; • razčleniti ulomek na celi del in ulomek, ki je manjši od 1; • primerjati (urediti po velikosti) ulomke z enakimi, različnimi imenovalci; • oblikovati ali nadaljevati dano zaporedje ulomkov; • reševati preproste neenačbe oblike $a < x < b$, $x \in \mathbb{N}$.	• Razširjanje in krajšanje ulomkov; • primerjanje ulomkov; • urejanje ulomkov ($>$, $=$, $<$).
SKLOP: RAČUNSKE OPERACIJE	
• Ponazoriti na številski osi vsoto celih (racionalnih) števil; • seštevati cela števila in poznati vsoto nasprotnih števil; • prevesti odštevanje racionalnih števil v seštevanje in poenostaviti izraz z odpravljanjem oklepajev; • izračunati vrednost preprostega izraza s celimi števili (seštevanje in odštevanje); • seštevati in odštevati racionalna števila; • pomnožiti celo (racionalno) število z (-1);	• Seštevanje in odštevanje celih števil; • množenje in deljenje celih števil;

• pomnožiti dve celi (racionalni) števili ; • izračunati produkt ve; celih (racionalnih) števil; • poznati dogovor o opuščanju znaka za množenje; • poiskati danemu celemu (racionalnemu) številu obratno vrednost; • deliti celi (racionalni) števili; • reševati enačbe in neenačbe (glej sklop enačbe); • z žepnim računalom zanesljivo izvajati računske operacije z racionalnimi števili.	• vse štiri računske operacije z racionalnimi števili.
SKLOP: RAČUNSKE OPERACIJE Z ULOMKI	
• Seštevati in odštevati ulomke; • na pamet dopolniti do 1 ulomek, ki je manjši od 1; • odšteti ulomek grafično od celega števila; • ponazoriti grafično vsoto in razliko ulomkov z enakimi imenovalci; • množiti ulomke; • uporabiti enakost zapisov $a : b = ?y$; • izraziti z ulomkom ostanek pri deljenju dveh naravnih števil; • deliti ulomke; • določiti danemu ulomku obratni ulomek; • reševati preproste besedilne naloge; • sklepati iz enote na množino in obratno; • ulomek zapisati z decimalno številko in jo zaokrožiti na zahtevano število decimalnih mest.	• Seštevanje in odštevanje ulomkov; • množenje in deljenje ulomkov; • decimalni zapis ulomka; • potenca ulomka.
SKLOP: POTENCE	
• Zapisati produkt enakih faktorjev kot potenco in obratno; • izračunati vrednost potence (osnova je lahko celo število, ulomek, decimalno število in kvadratni koren števila); • razlikovati $(-a)^n$ in $-a^n$; • kvadrirati racionalno število; • določiti kvadratni koren popolnih kvadratov manjših števil; • rešiti enačbo oblike $x^2 = a$; • določiti kvadrat števila z žepnim računalom; • določiti kvadratni koren racionalnega števila; • poznati in uporabljati kvadriranje in korenjenje kot obratni računski operaciji; • poznati predznak kvadrata realnega števila; • oceniti korene nepopolnih kvadratov; • delno koreniti;	• Potenca z naravnim eksponentom; • kvadratni koren racionalnega števila; • računske operacije s potencami.

• racionalizirati ulomke; • računati kvadratni koren z žepnim računalom in izračunati vrednost izraza, kjer nastopajo kvadratni koreni; • množiti in deliti potence z enakimi osnovami; • potencirati produkt in obratno; • potencirati ulomek; • izračunati izraze s potencami (npr. $2a^2$, $4a^3$, a).	
SKLOP: IZRAZI	
• Izračunati vrednost številskega izraza, v katerem nastopajo tudi ulomki; • izračunati vrednost izraza, ki vsebuje črkovno oznako, za izbrano vrednost oznake; • izračunati vrednost številskih izrazov; • razumeti pomen spremenljivk v izrazih; • prepoznati izraze s spremenljivkami; • izračunati vrednost izraza s spremenljivkami za izbrano vrednost spremenljivke; • v izrazu prepoznati in razlikovati člene in faktorje; • računati z algebrajskimi izrazi; • izpostaviti skupni faktor; • izračunati produkt vsote in razlike dveh danih členov ter kvadrat dvočlenika; • izračunati kvadrat dvočlenika in razliko kvadratov; • poenostaviti izraz s spremenljivkami in izračunati njegovo vrednost za izbrano vrednost spremenljivke; • razstaviti izraz na faktorje.	• Številski izrazi; • Izrazi s spremenljivkami in operacije med njimi; • kvadrat dvočlenika; • razlika kvadratov; • razstavljanje.
SKLOP: LASTNOSTI OPERACIJ	
• Uporabljati računske zakone pri računanju z ulomki; • uporabljati računske zakone pri spretnem računanju; • z žepnim računalom pretvoriti ulomek v decimalno številko; • z žepnim računalom izračunati vrednost izraza, v katerem nastopajo ulomki.	• Komutativnost seštevanja in množenja; • asociativnost seštevanja in množenja; • distributivnostni zakon.
SKLOP: PROCENTNI RAČUN	
• Zapisati $p/100$ kot $p\%$ od a • prikazati $p\%$ od celote grafično, odčitati delež $v\%$ iz diagrama; • izračunati $p\%$ od a;	• Odstotek.

• povečati dano količino oz. zmanjšati za p %; • reševati besedilne naloge z odstotki in oceniti rezultat (tudi z uporabo žepnega računalu, vendar brez neposredne uporabe tipke % na žepnem računalu).	
SKLOP: FUNKCIJA	
• Upodobiti v koordinatni mreži urejen par ali odčitati dano točko v koordinatni mreži; • prikazati tabelarno medsebojno odvisnost dveh spremenljivk; • interpretirati dano tabelo; • grafično prikazati in interpretirati medsebojno odvisnost dveh spremenljivk; • interpretirati grafični prikaz; • sestaviti ob besedilni nalogi tabelo in narisati graf; • prepoznati odvisnost dveh diskretnih spremenljivk, kjer naraščanje ene spremenljivke pomeni naraščanje/padanje druge; • upodobiti točko z dano koordinato na realni osi; • uporabljati izraze: koordinatni sistem, koordinatni osi (abscisa, ordinata); • upodobiti točko z danima koordinatama v ravnini; • prebrati dani točki v koordinatnem sistemu ter ju zapisati kot urejen par števil; • poznati in uporabljati pojem neodvisne ter odvisne spremenljivke; • izraziti eno spremenljivko z drugo (npr. pri obrazcih); • brati grafe in iz njih poiskati podatke; • ugotoviti ali dani par (x, y) ustreza dani funkciji $y = f(x)$; • upodobiti na številski osi množico točk, ki ustrezajo pogojem $a \leq x$, $x \leq a$, $a \leq x \leq b$; • k besedilu sestaviti algebrski izraz, ga tabelirati in narisati ustrezeni graf; • upodobiti množico točk na realni osi in v koordinatnem sistemu; • usvojiti pomen zapisa $y = f(x)$ in $f(a)$; • opisati odvisnost dveh količin s funkcijskim (simboličnim) zapisom, s tabelo in z grafom (po točkah); • opredeliti premo in obratno sorazmerje ter zapisati ustrezna funkcijska zapisa: $f(x) = kx$ in $f(x)k/x$ in poznati pomen koeficienta k; • zapisati ustrezne funkcijske zapise v zvezi s premim in obratnim sorazmerjem; • opredeliti linearno funkcijo $y = kx + n$ (graf, pomen koeficientov k in n, lega točke glede na premico); • grafično in računsko ugotoviti, ali dana točka leži na premici; • določiti presečišči premice z obema koordinatnima osema; • grafično določiti presečišče dveh premic; • zapisati enačbo premice (če poznamo koeficienta ali koeficient in točko); • določiti ničlo na grafu linearne funkcije;	• Koordinatna ravnina; • medsebojna odvisnost dveh količin • koordinatni sistem v ravnini; • medsebojna odvisnost količin; • funkcije realne spremenljivke; • graf linearne funkcije.

• izračunati ničlo funkcije.	
SKLOP: PREMO IN OBRATNO SORAZMERJE	
• Prepoznati in opredeliti premo in obratno sorazmerje; • s sklepanjem reševati besedilne naloge o premem in obratnem sorazmerju; • narisati graf premega in obratnega sorazmerja (tabela); • poznati povezavo med procentnim računom in premim sorazmerjem ter reševati zahtevnejše naloge z odstotki (npr. določanje celote); • opredeliti in zapisati razmerje dveh količin; • poenostaviti razmerje; • opredeliti in zapisati sorazmerje; • izračunati neznani člen sorazmerja; • reševati naloge premega in obratnega sorazmerja s pomočjo sorazmerij.	• Premo in obratno sorazmerje; • razmerje in sorazmerje.
SKLOP: ENAČBE IN NEENAČBE	
• Oblikovati ob besedilni nalogi enačbo in jo rešiti; • reševati enačbe (s tabelo, z diagramom in s premislekom); • enačbe oblike $a \pm x = b$, $x \pm a = b$, $a \cdot x = b$ ($a, b \in \mathbb{Q}$) s premislekom; • reševati zahtevnejše enačbe z diagramom; • rešiti preproste razcepne enačbe; • opredeliti pojma identična enačba in ekvivalentna enačba; • uporabljati formalna pravila za reševanje linearnih enačb in jih utemeljiti; • rešiti linearno enačbo z realnimi koeficienti in napraviti preizkus; • rešiti linearno enačbo s parametri in napraviti preprosto obravnavo; • uporabiti linearno enačbo pri reševanju preprostih besedilnih nalog; • uporabiti znanje o reševanju enačb pri izražanju neznanke iz enačbe.	• Enačbe oblike: $a \pm x = b$, $x \pm a = b$, x: $a = b$, $a: x = b$, $a \cdot x = b$, $(a \neq 0, x \neq 0,$ $b \in \mathbb{Q})$ $a \cdot x = b$ ($a, b \in \mathbb{Q}$) • linearna enačba; • identična enačba; • ekvivalentna enačba; • reševanje linearnih enačb; • uporaba linearnih enačb.

TEMA: DRUGE VSEBINE

Cilji	Vsebine
SKLOP: PREDSTAVITVE PODATKOV	
- Razbrati podatke iz diagramov; - predstaviti podatke v obliki diagramov; - izdelati diagram s pomočjo računalniške preglednice; - predstaviti preprosto kombinatorično situacijo in jo analizirati s kombinatoričnim drevesom.	- Celoštevilčni diagrami; - tortni diagram; - točkovni diagram; - grafi; - drevesni prikaz (kombinatorično drevo).
SKLOP: ZBIRANJE IN PREDSTAVITVE PODATKOV	
Prikazati odvisnost diskretnih količin z obdelavo podatkov (s stolpičnim prikazom s kvantitativno spremenljivko).	- Celoštevilčni diagrami; - tortni diagram; - točkovni diagram; - grafi; - drevesni prikaz (kombinatorično drevo).
SKLOP: ZBIRANJE PODATKOV	
- Poznati osnovne vrste vprašanj (da-ne, izbina, številski odgovori, prosti odgovori ipd.); - sestaviti preprost vprašalnik.	Načrtovanje in izdelava preprostih vprašalnikov.
SKLOP: MERILA ZA SREDINO IN RAZPRŠENOST	
- Določiti aritmetično sredino, modus in mediano za dane podatke; - smiselno določiti tip sredine (glede na tip podatkov); - kritično primerjati sredine; - izračunati sredino z žepnim računalom in s preglednico; - določiti in grafično ponazoriti "medčetrtnski" (interkvartilni) razmik.	- Aritmetična sredina; - modus; - mediana; - medčetrtnski razmik.
SKLOP: SINTEZA ZNANJ	
- Izbrati primeren način zbiranja podatkov in njihovega prikazovanja; - kritično razmišljati o orodjih za zbiranje podatkov in o načinih predstavitve podatkov.	Uporaba naučenih orodij.

3.1.4. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA

1. triletje

1. Opiše osnovne geometrijske oblike, riše prostoročno in s šablono ter izdela modele likov.
2. Učenec opredeli položaj predmeta glede na sebe oz. glede na druge predmete in se zna pri opisu položajev pravilno izražati.
3. Prepozna osnovna geometrijska telesa in like. Like tudi nariše prostoročno ter s šablono.
4. Večkotnik označi in opiše sliko. Ponazori tudi simetrične oblike. Nariše večkotnik.
5. Uredi po velikosti množico naravnih števil do 20.
6. Določi predhodnik in naslednik števila.
7. Razvršča predmete glede na eno lastnost.
8. Meri in meritev zapiše z merskim številom ter z mersko enoto.
9. Sešteva in odšteva v množici naravnih števil do 100.
10. Šteje, zapisuje in bere števila do 1000.
11. Do avtomatizma usvoji produkte v obsegu do 10×10 (poštevanka).

2. triletje

1. Učenec oceni, meri, primerja dve količini. Količine zapiše tudi z decimalnim zapisom. Pretvarja med dvema sosednjima enotama (razen a, ha, km^2 , ml, mg, mm^2).
2. Meritev zapiše z merskim številom in z mersko enoto.
3. Izmeri in nariše kot v stopinjah, ga poimenuje, primerja dva kota po velikosti, kotu nariše skladien kot. Velikost kota označi z grško črko.
4. Računa s koti (merjenimi v stopinjah).
5. Prepozna, opiše in nariše medsebojno lego točke in premice ter dveh premic. Nariše par sečnic, vzporednic, pravokotnic. Premice in točke označi. Pri zapisovanju odnosov med geometrijskimi elementi delno uporablja simboliko.
6. Izmeri razdaljo med dvema točkama, skladnost dveh daljic poveže z enakostjo dolžin.
7. Grafično sešteje/odšteje par daljic.
8. Nariše krožnico (krog) z danim podatkom. Uporablja pojma: središče in polmer krožnice. Prepozna in opiše medsebojno lego premice ter krožnice. Nariše tetivo.
9. Nariše pravokotnik in kvadrat; označi oglišča in stranice. Pravokotniku in kvadratu izračuna obseg ter ploščino (lahko tudi brez uporabe obrazca).
10. Loči med geometrijskimi pojmi (mejna ploskev, rob, oglišče) in jih pokaže na modelu.
11. Med telesi prepozna kocko in kvader ter oblikuje mrežo.
12. Bere in piše števila do milijona. Dana števila zaokroži na desetice, stotice. Računa pisno.
13. Reši preproste besedne naloge: sklepa iz enote na množino in obratno.
14. Izračuna vrednost preprostih številskih izrazov z oklepaji.
15. Razdeli celoto na enake dele, del celote zapiše z ulomkom. Izračuna a/b od c (c je večkratnik števila b).
16. Desetiški ulomek zapiše z decimalno številko in obratno. Dano decimalno število upodobi na številski premici.
17. Primerja dve decimalni števili.
18. Računa z decimalnimi števili (število decimalk zapisa je omejeno). Reši preproste besedilne naloge. Sklepa iz enote na množino.
19. Izračuna vrednost preprostega številskega izraza (tudi z decimalnimi številkami, z eno decimalko).
20. Reši preproste enačbe s premislekom in z diagramom.

21. Zbere podatke, jih predstavi s tabelo in diagramom. Diagram zna tudi prebrati.

3. triletje

1. Učenec prepozna medsebojno lego dveh krožnic.
2. Poimenuje trikotnik glede na stranice, kote, trikotniku označi oglišča, stranice, notranje kote.
3. V trikotniku nariše vsaj eno višino.
4. Pozna vsoto notranjih kotov v trikotniku in lastnost uporabi v nalogi.
5. Načrta trikotnik s podatki: s-s-s; s-k-s; k-s-k.
6. Izračuna obseg in ploščino trikotnika (enostavni merski podatki).
7. Označi oglišča, stranice, notranje kote, diagonale štirikotnika.
8. Uporabi lastnosti paralelograma in ga nariše.
9. Prepozna in poimenuje trapez ter deltoid.
10. Izračuna obseg in ploščino paralelograma.
11. Nariše zrcalno sliko točke, premice, daljice in lika glede na premico oz. točko.
12. Nariše kote 60° , 30° , 120° , 90° s šestilom in simetralo daljice ter kota.
13. Določi večkratnike in delitelje danega števila, poišče skupne delitelje in najmanjši skupni večkratnik dveh števil.
14. Ulomek krajša in razširi z danim številom, ulomka razširi na skupni imenovalc, primerja ulomka po velikosti.
15. Ulomek zapiše kot celi del in ulomek, ki je manjši od ena, ter obratno.
16. Preproste ulomke sešteva, odšteva, množi in deli.
17. Izračuna vrednost preprostega številskega izraza z ulomki (brez oklepajev).
18. Izračuna $p \cdot y$ od a .
19. Reši enačbo, kjer nastopajo tudi ulomki.
20. V koordinatni mreži upodobi točko in odčita njeni koordinati. Interpretira tabelo in preproste diagrame.
21. Učenec prepozna pravilni večkotnik. Poljubnemu večkotniku označi oglišča, stranice, notranje kote, diagonale.
22. Izračuna obseg in ploščino kroga.
23. V pravokotnem trikotniku, kvadratu in pravokotniku prepozna ter uporabi Pitagorov izrek.
24. Opiše in skicira kocko, kvader ter s pomočjo obrazcev izračuna površino, plašč in prostornino kocke ter kvadra.
25. Računa s celimi in racionalnimi števili, izračuna vrednost preprostega številskega izraza (brez oklepajev) s celimi in racionalnimi števili.
26. Izračuna vrednost potence, kvadrat in kvadratni koren racionalnega števila.
27. Izračuna produkt in količnik potenc z enakimi osnovami.
28. Na številske osi upodobi točko z dano koordinato.
29. V koordinatni ravnini nariše točko in odčita njeni koordinati.
30. Opiše odvisnost dveh količin, reši preproste besedilne naloge premega sorazmerja (tudi procentni račun).
31. V izrazih s spremenljivkami sešteje podobne člene; zmnoži preproste izraze s spremenljivkami, npr. $3a + 2b$, $3 \cdot x \cdot (2y + 5)$, $(y - 2)(3 \cdot y + 4)$.
32. Reši enačbe oblike $x + a = b$, $x \cdot a = b$, kjer sta a in b racionalni števili.
33. Učenec na modelu opiše medsebojno lego geometrijskih elementov v prostoru.
34. Zapiše in poenostavi razmerje dveh daljic ter daljico razdeli v danem razmerju.
35. Opiše ob modelu prizmo, valj, piramido in stožec. Izračuna površino, prostornino in plašč omenjenih teles.
36. Izračuna produkt vsote in razlike dveh členov, kvadrat dvočlenika ter v izrazu izpostavi skupni faktor.
37. Reši preproste linearne enačbe brez in z oklepaji ter s preprostimi ulomki.

38. Izračuna neznani člen sorazmerja.
39. Nariše graf po točkah in bere graf.
40. Naloge premega sorazmerja reši s sklepanjem, s sorazmerjem.
41. Zapiše enačbo linearne funkcije pri danih koeficientih in nariše graf.
42. Pozna in uporablja osnovne načine zbiranja podatkov ter njihovega predstavljanja.

Učni načrt:

3.2. Slovenščina

3.2.1. OPREDELITEV PREDMETA

Slovenščina se poučuje od 1. do 9. razreda.

Predvideno število tednov	35	35	35	35	35	35	35	35	32	
RAZRED	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Skupaj ure
PREDMET										
Slovenščina	6	6	6	5	5	5	4	4	4	1563

Osnova za pripravo učnega načrta je javni učni načrt za slovenščino²⁰ in posodobljeni učni načrt, sprejet na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje leta 2008.

Metodološko bomo program izvajali v skladu z posebnimi pedagoškimi načeli pedagogike montessori. Učni proces z uporabo metode montessori predvideva heterogene razrede. To pomeni, da so v razred vključeni učenci med 6 in 9 letom (prva triada), učenci med 9 in 12 letom (druga triada) in učenci med 12 in 15 letom (tretja triada). Zaradi tega je zapis ciljev razdeljen po triletyh.

Učenci med 12. in 15. letom (7., 8. in 9. razred) lahko tvorijo heterogen razred (kot pri prvih dveh triadah) ali imajo kabinetni pouk, podobno, kot ga poznamo v ostalih osnovnih šolah.

Izvedba programa je individualizirana, učenci napredujejo glede na lastne sposobnosti in interese.

Najbolj pogoste oblike dela so:

- skupinske predstavitve (velike in ključne zgodbe),
- delo z materiali (individualno ali skupinsko),
- projektno delo (individualno ali skupinsko),
- mrežni pouk, kjer določena vsebina pokriva več ali vse predmete,
- daljši sklopi ur posameznih predmetov v zadnji triadi (dnevni).²¹

Pri poučevanju po metodi montessori je iztočnica za snov, ki jo predstaviš posamezniku ali skupini učencev, učenčevo zanimanje in njegovo predznanje. Ker so otroci na različnih stopnjah znanja in zanimanja, je nemogoče pripraviti učni načrt, ki bi lahko bil splošen za vse učence. Zato smo v našem učnem načrtu izhajali iz ciljev, ki smo jih po sklopih razdelili na smiselne operativne cilje, te pa podprli z vsebinami. Posameznih sklopov in vsebin nismo časovno omejevali, saj se čas prilagaja učenčevim potrebam.

O PREDMETU SLOVENŠČINA

“Ko se posvečamo raziskovanju jezika, se približujemo nečemu, kar bi nekateri imenovali bistvo človeštva. Govor je posebna kvaliteta razuma, ki človeka naredi enkratnega.”²²

“Pisana beseda je kreativna umetnost, ki vsebuje lepoto, formo in strukturo. Pomembno je, da jo razumemo kot vezno tkivo človeškega duha in ne le kot večino pisanja in branja. S pomočjo pisane besede lahko ustvarjamo različne domišljijske podobe ali običemo ljudi in kulturo, ki je že davno ni več. Z njo lahko gledamo ter snujemo prihodnost in hkrati puščamo dediščino našim zanamcem.

Poznavanje pisane besede je več kot le eden izmed elementov, ki nas dela drugačne od ostalih živih bitij. Pisana beseda je odraz modrosti človeštva. S pomočjo pisane besede ljudje izmenjavamo spoznanja, delimo svoje občutke, opozarjamo na nevarnosti. In vse to znanje in izkušnje prenašamo že stoletja na svoje otroke prav z njeno pomočjo.”²³

²⁰ Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Slovenščina. [[pripravila] Predmetna kurikularna komisija za slovenščino Martina Križaj Ortar... et al.]. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2005.

²¹ Thrush, Ursula (1980), Maria Montessori Farmschool Erdkinder, Half Moon Bay, California.

²² M. Montessori (2008), Srkajoči um, Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo

²³ M. Montessori (2008), Srkajoči um, Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo

Poznavanje in pravilna uporaba jezika zavzema pomembno vlogo in zajema od spoznavanja najbolj preprostega razvrščanja predmetov pa tja do najbolj zapletenih moralnih, matematičnih ali znanstvenih konceptov. Izgovorjene ali zapisane besede pa niso koncept sam, temveč so le kašipot do koncepta.

Pri vsem tam pa igra materni jezik pomembno vlogo. V njem se odraža okolje, zgodovina tega okolja, kultura, spoznanja, narodno izročilo in nenazadnje tudi moralne vrednote naroda in prostora v/na katerem ta narod živi.

Slovenščina je eden izmed mnogih svetovnih jezikov, eden izmed slovanskih jezikov, ki izhajajo iz skupnih korenin indoevropskega jezika. Danes je eden izmed uradnih jezikov v Evropski uniji. Kot materni jezik večine prebivalcev, ki živijo na področju Republike Slovenije, je slovenščina tudi uradni jezik Republike Slovenije. To pomeni, da je to jezik, s katerim se primarno sporazumevamo v vseh državnih ustanovah, hkrati pa predstavlja tudi temelj znanstvenega, socialnega, estetskega, kulturnega ter duhovnega izražanja ljudi, živečih v Republiki Sloveniji.

Slovenščina je tudi materni jezik slovenskih izseljencev, migrantov, izgnancev, ki pa predstavljajo manjšino v drugih deželah. S slovenščino in izročilom bogatijo prostor v katerem živijo, hkrati pa na svoj način bogatijo zakladnico slovenskega narodovega bogastva.

V Sloveniji živita dve avtohtoni manjšini ter veliko priseljencev, katerim slovenščina ne predstavlja maternega jezika. Kljub temu s svojo prisotnostjo in drugačnim kulturnim ozadjem pomagajo k vsestranskemu razvoju slovenskega naroda in na svoj način pomagajo krepiti identiteto slovenskega naroda.

Pri pouku slovenščine želimo, da bi učenci

1. razvili zmožnost učinkovitega sporazumevanja (praktično in ustvarjalno) v slovenščini (poslušanje, govorjenje, pisanje, branje),
2. pridobili znanje in praktično obvladali osnove jezika (slovnična pravila, uporaba knjižnega jezika),
3. pridobili sposobnost uporabe neumetnostnih besedil,
4. pridobili pozitiven odnos do umetnostnih/književnih besedil ter s tem zaznavanje kulturnih, etičnih, duhovnih in drugih razsežnosti, ki jih premore besedna umetnost,
5. ob prebiranju različnih besedil razvijali sposobnost vživljanja, vrednotenja in možnosti intelektualnega izziva.

Splošna opredelitev predmeta se preko splošnih ciljev udejanja v vseh treh triadah, pri čemer se delo prilagaja spoznavni zmožnosti in razvojni stopnji učenca. Pri tem se uporablja metoda montessori ter posebni razvojni materiali montessori za poučevanje jezika.

V prvem triletnem je predmet s cilji, z vsebinami in dejavnostmi učenca tesno povezan z drugimi predmeti. To obdobje je tudi obdobje začetnega opismenjevanja, ki se odvija skozi vse triletnje.

Učenec v tem obdobju poleg vstopanja v svet branja in pisanja opravljajo tudi druge dejavnosti, preko katerih razvijajo svojo poimenovalno, skladenjsko, pravorečno, slogovno, metajezikovno zmožnost in zmožnost nebesednega sporazumevanja.

Pri spoznavanju in uvajanju v ostale predmete učenci pridobivajo potrebni besedni zaklad, pogovorne spretnosti ter ustrezne spoznavno/domišljjske izzive. To mu pomaga pri razvoju kritičnega sprejemanja, vrednotenja, interpretiranja ter oblikovanju lastnega odziva ob prebranem besedilu.

O NAČINU DELA V UČILNICI MONTESSORI

Za vzgojni proces in doseganje učnih ciljev iz tega učnega načrta je odgovoren učitelj za poučevanje slovenščine. Njegova naloga je:

- opazovanje učnega procesa posameznega učenca,
- načrtovanje učnega procesa v skladu s tem učnim načrtom,
- skupaj z učencem pripravlja njegov osebni učni načrt ter
- predstavitev posameznih razvojnih materialov s področja slovenščine.

V učilnici imajo učenci na voljo mnogo razvojnih materialov s področja slovenščine, ki so razporejeni po odprtih policah v omarah, dosegljivim otrokom. Posamezni razvojni materiali so razdeljeni po naslednjih sklopih:

- Zgodovina nastanka jezika in pisane besede
- Pravila pisanja in besedna analiza
- Stavčna analiza
- Slovnična pravila
- Načini komunikacije in osebno izražanje
- Slogi pisanja
- Stili sporočanja in osebnega izražanja
- Književnost

Materiali, s katerimi otrok dela na tem področju, so:

- karte in specifične knjige za prvo branje (za otroke, ki pridejo v šolo iz ne- montessori vrtcev),
- vaje v analizi glasov (za otroke, ki pridejo v šolo iz ne- montessori programov vrtcev),
- delovne škatle za besedno analizo (grammar box) – za vsako besedno vrsto toliko, kot je specifik,
- delovne škatle za stavčno analizo, za vse elemente stavčne analize svoje škatle, posebej pa še za izjeme,
- delovni plakati za določanje priredja in podredja,
- delovne karte za definiranje časa,
- delovni plakati za zgodovino pisave,
- pomožne karte za interpretativno branje (književnost),
- polica z zbirko pesniških proznih in dramskih del, primerna za to starost,
- Slovar slovenskega knjižnega jezika,
- polica z zbirko enciklopedij in strokovno literaturo."

Učenec glede na pridobljeno stopnjo znanja (osebni učni načrt) in glede na poznavanje uporabe posameznega materiala (predstavitve učitelja) svobodno izbira in uporablja med razvojnimi materiali razporejenimi po njemu dostopnih policah.

Z uporabo razvojnih materialov učenec

- pridobiva razumevanje nanovo pridobljenega znanja,
- utrjuje pridobljeno znanje ter
- najde vzpodbude za poglobitev pridobljenega znanja preko leksikonov, učbenikov, enciklopedij in drugih strokovnih knjig ter uporabe sodobnih informacijskih tehnologij.

3.2.2. SPLOŠNI CILJI

1. Učenec si oblikuje pozitivno čustveno in razumsko razmerje do slovenščine ter se zavedajo pomembne vloge materinščine in slovenščine v svojem osebnem in družbenem življenju.
 - Oblikovanje jezikovne, narodne in državljske zavesti,
 - spoštovanje in strpnost do drugih jezikov in narodov,
 - krepitev svoje medkulturne in socialne zmožnosti.
2. Učenec razvija sporazumevalno zmožnost v slovenščini, t.j. zmožnost sprejemanja in tvorjenja raznih besedil.
 - Razmišljujoče in kritično sprejemajo raznovrstna neumetnostna besedila,
 - obvladajo temeljne bralne in učne pristope za učinkovito pridobivanje informacij iz zapisanih neumetnostnih besedil,
 - besedila tudi vrednotijo in utemeljujejo svoje mnenje,
 - v besedilih prepoznajo propagandne prvine ter si oblikujejo kritično stališče do njih,
 - razmišljujoče in kritično sprejemajo umetnostna/književna besedila slovenskih in drugih avtorjev,
 - branje prepoznavajo kot užitek, prijetno doživetje in intelektualni izziv,

- stopajo v dialog s književnim besedilom in v dialog o književnem besedilu,
 - branje jim nudi priložnost za oblikovanje osebne in narodne identitete, širjenje obzorja ter spoznavanje svoje kulture in kulture drugih v evropskem kulturnem prostoru in širše,
 - razvijajo svojo socialno, kulturno in medkulturno zmožnost,
 - razvijajo pripravljenost za pogovarjanje in dopisovanje ter govorno nastopanje in pisanje,
 - razvijajo svojo socialno, kulturno in estetsko zmožnost (se pogajajo ter miroljubno rešujejo probleme, v raznih življenjskih položajih, tvorijo praktičnosporazumevalna, uradovna in strokovna besedila (tudi o književnosti) in (po)ustvarjalna besedila,
 - motivirani so za vse štiri sporazumevalne dejavnosti,
 - zavedajo se, da jim te omogočajo spoznavanje sebe in sveta ter zadovoljevanje osnovnih čustvenih in družbenih potreb. Ob izkušnjah s temi dejavnostmi spoznavajo, da njihovo obvladovanje povečuje zmožnost delovanja v družbenem okolju ter spoznavanja in izražanja predmetnega, duhovnega in domišljjskega sveta. Tako se razvija njihova socialna, družbena in medkulturna zmožnost,
 - pri razvijanju sporazumevalne zmožnosti ob dejavnem stiku z neumetnostnimi in umetnostnimi besedili s pomočjo digitalnih tehnologij varno, ustvarjalno in kritično pridobivajo ter uporabljajo podatke/informacije. Ozaveščajo in presojujejo možnost uporabe in zlorabe digitalnih tehnologij oz. pridobljenih informacij – razvijajo svojo digitalno zmožnost.
3. Učenci ohranjajo in razvijajo pozitiven odnos do branja neumetnostnih in umetnostnih besedil.
- Stik z besedili je zanje potreba in vrednota, zato tudi v prostem času berejo/poslušajo besedila (objavljena v raznih medijih), obiskujejo knjižnico, filmske in gledališke predstave, literarne prireditve ipd.
4. Učenec razvijajo t. i. gradnike sporazumevalne zmožnosti, t.j. jezikovno zmožnost (poimenovalno, upovedovalno, pravorečno in pravopisno), slogovno zmožnost, zmožnost nebesednega sporazumevanja in metajezikovno zmožnost.
5. Učenec ob sprejemanju umetnostnih/književnih besedil poleg razvijanja sporazumevalne zmožnosti pridobivajo tudi književno znanje.
- Umeščanje besedil v časovni in kulturni kontekst ter pridobivanje literarnoteoretskega znanja jim omogoča globlje doživljanje, razumevanje in vrednotenje umetnostnih besedil. Literarnoestetsko doživetje, podprto z literarnovednim znanjem, omogoča poglobljeno spoznavanje besedne umetnosti in estetskih izraznih možnosti, povečuje užitek ob branju in prispeva k razvijanju pozitivnega odnosa do besedne umetnosti (branja), do ustvarjalnosti in (samo)izražanja v različnih medijih.

3.2.3. OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE

Prvo triletnje

Jezikovni pouk

1. Oblikovanje in razvijanje zavesti o jeziku, narodu in državi	
Učenci sodelujejo v vodenih pogovorih - o rabi in vlogah jezika, - o vrstah jezikov, - o svojem prvem/maternem jeziku ter o svojem odnosu do prvega/maternega jezika, do slovenščine in do drugih jezikov, - o posebnem položaju slovenščine v Republiki Sloveniji in o položaju svojega prvega/maternega jezika v Republiki Sloveniji, - o rabi knjižnega in neknjižnega jezika, - o tujih jezikih in o vzrokih za učenje tujih jezikov, - o spoznavnih, duševnostnih in pragmatičnih prednostih prvega/maternega jezika pred tujim jezikom.	
Učenci, katerih prvi/materni jezik ni slovenščina, predstavijo sošolcem svoj prvi jezik ter povedo, v katerih okoliščinah ga uporabljajo.	
2. Razvijanje zmožnosti pogovarjanja	
Učenci sodelujejo v vodenih pogovorih o pogovarjanju (spoznavajo in ustvarjajo načela vljudnega pogovarjanja)	
Sodelujejo v naslednjih vrstah pogovorov: - osebni pogovor družbeno enakovrednih sogovorcev (npr. sošolcev/prijateljev...), - osebni pogovor družbeno neenakovrednih sogovorcev (npr. učenca in ravnatelja...), - telefonski pogovor družbeno enakovrednih sogovorcev, - telefonski pogovor družbeno neenakovrednih sogovorcev.	<u>Pred pogovorom</u> se pripravijo nanj. <u>Med pogovorom</u> skušajo čim bolj upoštevati načela vljudnega pogovarjanja. <u>Po pogovoru</u> sodelujejo v pogovoru o njem: - razčlenjujejo in vrednotijo pogovor, - predstavljajo svoje občutke, - vrednotijo svojo zmožnost pogovarjanja.
3. Razvijanje zmožnosti poslušanja kratkih enogovornih neumetnostnih besedil	
Učenci pred poslušanjem (in gledanjem) prvega besedila sodelujejo v vodenem pogovoru o poslušanju – tako spoznavajo in ustvarjajo strategije	

učinkovitega poslušanja.	
Poslušajo (in gledajo) kratka enogovorna neumetnostna besedila (objavljena v raznih medijih), in sicer: • Pripovedi iz življenja, • novice o dogodkih, • opisovalna besedila, povezana s temami spoznavanja okolja (npr. Opis osebe), • opis živali, predmeta, prostora, zgradbe, poti).	<u>Pred poslušanjem</u> (in gledanjem) se pripravijo nanj. <u>Med poslušanjem</u> skušajo biti pozorni na pomensko in izrazno stran besedila; če je potrebno, besedilo poslušajo (in gledajo) večkrat. <u>Po poslušanju</u> sodelujejo v pogovoru o poslušanem besedilu: • razčlenjujejo, obnovijo in vrednotijo poslušano besedilo, • predstavljajo svoje doživljanje besedila in poslušanja, • vrednotijo svojo zmožnost kritičnega poslušanja (in gledanja) enogovornih neumetnostnih besedil, • se pripravijo na tvorjenje podobnega besedila (če je to načrtovano v sklopu razvijanje zmožnosti govornega nastopanja).

4. Razvijanje zmožnosti govornega nastopanja

Učenci sodelujejo v vodenih pogovorih o govornem nastopanju (spoznavajo in osvajajo načela učinkovitega govornega nastopanja)

Pridobivajo si zaupanje do novega okolja in razvijajo pripravljenost za govorno nastopanje pred skupino/ razredom; po želji spontano govorno nastopajo pred skupino/razredom.

Govorno nastopajo (z vnaprej napovedano temo), in sicer tako, da sprva ob učiteljevih vprašanjih (in ob slikovnem gradivu/drugih ponazorilih), nato pa čim bolj samostojno (in ob zgledovanju po podobnem poslušanem besedilu). ■ Pripovedujejo o tem, kar so doživeli/videli/slišali, ■ predstavljajo svoje načrte za dani dan, ■ obnavljajo knjigo/risanko/film, ■ opisujejo sebe, - igračo/predmet, - žival, - prostor, - zgradbo,	<u>Pred govornim nastopom</u> se v šoli ali doma pripravljajo po učiteljevih navodilih za govorni nastop. <u>Med govornim nastopom</u> skušajo čim bolj upoštevati načela učinkovitega govornega nastopanja. <u>Po govornem nastopu</u> sodelujejo v pogovoru o njem: • poslušajo mnenja sošolcev in izražajo svoje (ne)strinjanje z njimi, • predstavljajo svoje občutke, • vrednotijo svojo zmožnost govornega nastopanja.
--	---

5. Razvijanje zmožnosti branja in pisanja neumetnostnih besedil

Učenci sodelujejo v vodenih pogovorih o branju in pisanju – tako spoznavajo vlogo in pomen branja in pisanja v vsakdanjem življenju ter razvijajo

motivacijo za ti dve sporazumevalni dejavnosti. Glede na svoje predznanje branja/pisanja ter razvite veščine, spretnosti in zmožnosti prehajajo skozi naslednje tri faze oz. dejavnosti začetnega opismenjevanja: <u>1) sistematično razvijajo predopismenjevalne zmožnosti</u>, t.j. • vadijo vidno razločevanje, • vadijo slušno razločevanje in razčlenjevanje, • vadijo orientacijo na telesu, v prostoru in na papirju, pravilno držo telesa in pisala ipd., <u>2) če imajo oz. potem ko imajo ustrezno razvite predopismenjevalne zmožnosti, sistematično razvijajo tehniko branja in pisanja (najprej s tiskanimi črkami, nato s pisanimi)</u>, t.j. • učijo se pisanja s tiskanimi črkami in ga vadijo, • vadijo glasno branje besed, enostavnih povedi oz. kratkih preprostih besedil, napisanih s tiskanimi črkami, • učijo se pisanja s pisanimi črkami in ga vadijo, • vadijo glasno branje kratkih preprostih besedil, napisanih s pisanimi črkami. <u>3) če imajo oz. potem ko imajo ustrezno usvojeno tehniko branja in pisanja, sistematično razvijajo zmožnost branja z razumevanjem in zmožnost pisanja preprostih besedil</u>, t.j. • tiho oz. šepetajoče berejo krajša, svoji starosti ustrežna besedila (objavljena v raznih medijih), in sicer: -- neuradna zasebna povezovalna in pozivna besedila (npr. pozdrav na razglednici, voščilo, čestitko, vabilo), -- sezname (npr. urnik, kazalo), -- novice o dogodkih, -- pripovedi iz življenja,	<u>Pred branjem</u> se pripravijo nanj. <u>Med branjem</u> skušajo biti pozorni predvsem na pomensko stran besedila; če je potrebno, besedilo berejo večkrat. <u>Po branju</u> sodelujejo v pogovoru o prebranem besedilu: • razčlenjujejo, obnovijo in vrednotijo prebrano besedilo, • predstavljajo svoje doživljanje besedila in branja, • vrednotijo svojo zmožnost branja enogovornih neumetnostnih besedil, • se pripravijo na pisanje podobnega besedila (če je to načrtovano v naslednji točki).
---	--

-- opisovalna besedila, povezana s temami spoznavanja okolja (npr. opis osebe in njenega delovnika, opis prostora, zgradbe, poti).	
Učenec vstopajo v svet branja in pisanja postopoma, sistematično in individualizirano: • tvorijo kratka in preprosta zapisana besedila, in sicer tako, da: -- pisno odgovarjajo na učiteljeva vprašanja o sebi, o svojem okolju; -- po prebrnem zgledu pišejo podobno besedilo (npr. neuradni pozdrav na razglednici, neuradno voščilo, čestitko ali vabilo, opis osebe in njenega delovnika, opis prostora, zgradbe in poti, pripoved iz svojega življenja) – pri tem posnemajo značilno zgradbo dane besedilne vrste.	<u>Pred pisanjem</u> se pripravijo nanj. <u>Med pisanjem</u> pazijo na ustreznost, razumljivost in jezikovno pravilnost besedila ter na čitljivost in estetskost zapisa. <u>Po pisanju</u>: • primerjajo svoja besedila, jih presojujejo in izboljšujejo, • predstavljajo svoje občutke, • vrednotijo svojo zmožnost pisanja besedil.

6. Razvijanje jezikovne in slogovne zmožnosti ter zmožnosti nebesednega sporazumevanja (za izboljšanje sporazumevalne zmožnosti)

POIMENOVALNA ZMOŽNOST:

- pred sprejemanjem besedil ali po njem predstavijo pomen dane besede/besedne zveze iz besedila,
- poimenujejo bitja/predmete ... v svoji okolici/na sliki ...,
- k danim besedam dodajajo besede istega tematskega polja, besede z nasprotnim, enakim/podobnim, ožjim ali širšim pomenom,
- po analogiji tvorijo manjšalnice/ljubkovalnice, ženski par moškemu, samostalniške izpeljanke za živega in neživega vršilca dejanja ter za dejanje in za prostor dejanja, pridevniške izpeljanke za svojino in za snovnost ipd.

SKLADENJSKA ZMOŽNOST:

- po sprejemanju besedila predstavijo pomen dane povedi/zveze povedi iz besedila,
- opazujejo bitja/predmete (na sliki), njihovo količino, položaj in premikanje ter primerjajo stopnjo iste lastnosti; svoje ugotovitve izražajo v povedih in pri tem vadijo:
 - izražanje količine z glavnimi števnikami oz. s prislovi mere ter rabo pravilne oblike samostalnika in povedka ob količinskih izrazih,
 - rabo pravičnih predlogov in pravičnih oblik samostalnika za predlogom,
 - rabo pravičnih krajevnih vprašalnih prislovov,
 - stopnjevanje pridevnikov z obrazili (namesto opisnega stopnjevanja);

- opazujejo dogodek (oz. slike dejanj istega dogodka) ter razvrščajo njegova dejanja glede na čas sporočanja in glede na njihovo zaporedje; svoje ugotovitve izražajo v povedih in pri tem vadijo:
 - rabo časovnih prislovov zdaj/prej/potem in glagolskih časovnih oblik,
 - rabo časovnih prislovov najprej/potem/nazadnje,
 - rabo veznika ko;
- v povedih odpravljajo "kritična mesta" v svojem praktičnem obvladanju slovnice. (npr. v izražanju spola, v sklanjanju, v tvorjenju glagolskih časovnih in naklonskih oblik ipd.).

PRAVOREČNA ZMOŽNOST:

- vadijo razločno in naravno govorjenje (npr. vezani izgovor nezložnih predlogov) ter se postopoma navajajo na zborni izrek,
- vadijo "težje prvine" zborne izreke in odpravljajo vnašanje neknižnih glasovnih, naglasnih in intonacijskih prvin v svojo zborni izrek,
- skušajo med govornim nastopanjem in med pogovarjanjem z učiteljem govoriti čim bolj knjižno.

PRAVOPISNA ZMOŽNOST -- postopoma, sistematično in individualizirano spoznavajo, usvajajo in utrjujejo:

- zapis »nekritičnih glasov«,
- zapis "kritičnih glasov" (npr. polglasnika s črko e ter u in nezvočnikov na koncu in sredi besede),
- ločeno pisanje predlogov in nikalnice pred glagoli,
- rabo velike začetnice na začetku povedi,
- rabo velike začetnice v lastnih imenih bitij,
- rabo velike začetnice v bližnjih zemljepisnih lastnih imenih,
- rabo velike začetnice v svojilnih pridevniki, izpeljanih iz lastnih imen bitij,
- rabo končnih ločil (pike, vprašaja, klicaja),
- rabo vejice pri naštevanju,
- številčni zapis glavnih in vrstilni števniki (do 100).

SLOGOVNA ZMOŽNOST:

- izrekajo isto govorno dejanje (npr. ogovarjanje osebe, pozdravljanje, pozivanje, zahvaljevanje, opravičevanje) na razne načine, nato pa za vsak izrek povedo, v katerih okoliščinah bi ga lahko uporabili, ter vrednotijo njegovo vljudnost,
- vrednotijo vljudnost danih izrekov in jih (po potrebi) zamenjajo z vljudnejšimi,
- razčlenjujejo dane okoliščine sporočanja in uporabijo ustrezni izrek.

ZMOŽNOST NEBESEDNEGA SPORAZUMEVANJA:

- opazujejo nebesedna sporočila (npr. ilustracije, slike, fotografije, piktograme, kretnje, mimiko, držo telesa) in prepoznavajo njihovo vlogo,
- tvorijo nebesedna sporočila (npr. slike, piktograme), predstavljajo jih sošolcem, jih primerjajo z drugimi, presojujejo in izboljšujejo,
- opazujejo nebesedne zvočne spremljevalce govorjenja (npr. intonacijo, glasnost, hitrost), prepoznavajo njihovo vlogo in presojujejo njihovo

ustreznost, • opazujejo nebesedne vidne spremljevalce govorjenja (npr. očesni stik, kretnje, mimiko, držo telesa), prepoznavajo njihovo vlogo in presojaajo njihovo ustreznost, • pri govorjenju zavestno uporabljajo nebesedne zvočne in vidne spremljevalce govorjenja, nato sodelujejo v pogovoru o njihovi ustreznosti.
Učenci med razvijanjem vsake od navedenih zmožnosti presojaajo učinek pridobljenega vsebinskega in procesnega znanja na to svojo zmožnost ter izdelajo načrt za njeno izboljšanje.

7. Razvijanje metajezikovne zmožnosti

Učenci ob opazovanju, razčlenjevanju, razvrščanju in vrednotenju jezikov, sporazumevalnih dejavnosti, besedil, povedi in besed spoznavajo naslednje jezikoslovne izraze ter jih razumejo in uporabljajo:

- prvi/materni in tuji jezik,
- knjižni in neknjižni jezik,
- državni jezik,
- besedilo, poved, beseda, glas, črka,
- velika in mala začetnica,
- pika, vprašaj, klicaj, vejica,
- pozdrav, voščilo, čestitka, vabilo.

Književni pouk

Razvijanje zmožnosti sprejemanja z branjem/poslušanjem/gledanjem umetnostnih besedil/predstav in govorjenjem/pisanjem o njih

1.1 Razvijajo zmožnost sprejemanja književnih besedil/recepcijsko zmožnost – doživljanje, razumevanje in vrednotenje književnih besedil:

- prepoznavajo govorni položaj poslušanja/branja književnih besedil in pripravijo ustrezen model odzivanja;
- pripravijo se na ustvarjalni dialog z besedilom, tako da se npr. spomnijo dogodkov iz svojega življenja/doživetij v resničnosti in čustev, ki so jih spremljala (oblikujejo obzorje pričakovanj, kar izvira iz zunajliterarne in medbesedilne izkušnje);
- izražajo in primerjajo svoje doživetje, čustva, predstave in misli, ki se jim vzbudijo pri poslušanju/branju;
- zaznajo/ugotavljajo razlike v doživljanju in razumevanju istega besedila in različnost na ravni opažanja sestavin besedila; ob ponovnem branju/poslušanju zaznavajo sprva prezrte/preslišane sestavine;
- govorijo o razlogih, zaradi katerih so kaj izpostavili kot pomembno oz. povedo, zakaj se jim zdi pomembno;
- ob ponovnem poslušanju/branju besedila in pogovoru o njem poglobljajo prvotno doživetje in razumevanje ter izražajo mnenje o besedilu (predvsem govorno, tretješolci lahko tudi pisno);
- Posamezna besedila tudi medbesedilno primerjajo in vrednotijo (ustrezno razvojni stopnji, medbesedilni izkušnosti in spoznavnim zmožnostim)

učenca).
1.2 V procesu šolske interpretacije opazujejo posamezne prvine besedila in delna 'spoznanja' povezujejo v odzive na celotno besedilo. Ugotovitve primerjajo in spoznavajo razlike v 'branju' (osebne izkušnje, čustva, razpoloženje, povezovanje z že znanimi besedili ...). 1. Poezija Učenci poslušajo/berejo pesem, jo doživljajo, opazujejo, izražajo razumevanje in vrednotijo: · poslušajo pesem; sami poskušajo prebrati znano pesem, · po poslušanju kratke neznane pesmi sami tiho/poltiho berejo to pesem, · najdejo naslov pesmi in ga povežejo z besedilom (prepoznajo naslov kot del besedila), · opazujejo pesem in zaznavajo kitico kot zgradbeno in pomensko enoto, · izražajo svoje razumevanje pesmi in ga primerjajo z razumevanjem sošolcev; ob ponovnem branju poglobljajo razumevanje, · zaznavajo in doživljajo zvočnost pesmi, · zaznavajo ritem pesmi in ga povezujejo z njeno sporočilnostjo, · zaznavajo rimo, · zvok besede in zvočno slikanje (onomatopoijsko/podobnoglasje) povezujejo s podobami, ki jih vzbuja besedilo, · zaznajo rimo kot zvočni lik ter po poslušanju ponovijo rimane dvojice besed, · ustrezno se odzovejo na čustvene sestavine besedila (vesela, žalostna pesem), · ob poslušanju razvijajo asociativne zmožnosti – iščejo tematsko (osrednjo) besedo, · zaznavajo rabo čustveno obarvanih besed v pesmi, · razlikujejo pomensko podobne besede in pojasnjujejo pomen manj običajnih besed v pesmi. 2. Proza Učenci poslušajo/berejo prozo, jo doživljajo, opazujejo, razumevajo in vrednotijo: - prepoznavajo za pravljično značilne književne osebe, čudeže in pravljično dogajanje, nedoločenost kraja in časa dogajanja, - v tretjem razredu ločujejo pravljično in pripoved (besedilni svet je/ni oblikovan v skladu z zakonitostmi realnega sveta). 2.1 književna oseba – razvijajo zmožnost predstavljanja, vživljanja v osebo, 'poistovetenja' z njo in privzemanja vloge osebe: - spomnijo se, kako so si književno osebo ob poslušanju besedila predstavljali; - upovedujejo domišljijско-čutne predstave književnih oseb, pri ponovnem branju jih primerjajo in nadgrajujejo (upoštevajo podatke iz književnega besedila); - upovedujejo čustva in razpoloženja književnih oseb, ugotovitve utemeljujejo s podatki iz besedila. Ob branju dopolnijo domišljijско-čutno predstavo te književne osebe: · narišejo svojo domišljijско-čutno predstavo književne osebe; · domišljijско-čutno predstavo književne osebe izrazijo s kombinacijo risbe in zapisa; · s kombinacijo risbe in zapisa (npr. strip) postopoma izražajo motivacijo za ravnanje književnih oseb. Književni prostor in čas – razvijajo zmožnost doživljanja in razumevanja:

- spomnijo se, kako so si predstavljali dogajalni prostor/čas ob poslušanju besedila; ob branju in ponovnem branju dopolnjujejo domišljijско-čutno predstavo dogajalnega prostora/časa;
- prepoznavajo dva časa: nekoč in danes;
- dogajalni čas prepoznavajo tudi iz posrednih besedilnih signalov (npr. kočija, goldinar);
- izražajo predstavo književnega prostora v obravnavanem književnem besedilu (risba/zapis) in svojo predstavo primerjajo s predstavami sošolcev; ob ponovnem branju svojo predstavo dopolnjujejo;
- ločujejo realni in domišljijски svet, razlikujejo pravljični in realni dogajalni prostor;
- v preteklosti (nekoč – pravlјica);
- v sedanjosti (danes – aktualnost dogajanja).

Dogajanje in tema – razvijajo zmožnost razumevanja:

- zaznavajo in doživljajo posamezne dogodke v književnem besedilu kot zaokrožene celote. Sledijo zaporednemu toku dogodkov. Dogajanje povezujejo s svojimi izkušnjami;
- dogodke iz književnega besedila razvrščajo (vzročno-posledično, časovno);
- obnavljajo zgodbo/književno besedilo tako, kot so jo/ga slišali/prebrali;
- obnavljajo zgodbo tako, da dogajanje prikazujejo s pomočjo sličic/niza sličic oz. s kombinacijo sličic in zapisa;
- z učiteljevo pomočjo upovedujejo temo besedila.

2.4 Avtor in pripovedovalec – razumejo, da avtor besedila ni tisti, ki jim pripoveduje (učitelj ...).

3. Gledališče, radijska igra in risanka

3.1 Gledališka/lutkovna predstava

- Učenec si ogledajo gledališko/lutkovno predstavo (lahko tudi na videoposnetku).
- Neposredno po ogledu izražajo svoje doživljanje, razumevanje in vrednotenje predstave.
- Primerjajo že znano pravlјico in predstavo po literarni predlogi (spoznavajo značilnosti književnosti in gledališča).
- Prepoznavajo značilnosti glavne književne osebe in drugih pomembnih oseb, zaznavajo in doživljajo dogajalni prostor in druge prvine gledališkega dogodka.
- Ozaveščajo podobnost/različnost gledališkega dogodka in že znane pravlјice.
- Razumevajo potek dogajanja v predstavi.
- Pogovarjajo se o tem, kaj in zakaj jih je v predstavi pritegnilo/odvrnilo.

3.2 Radijska igra

- Poslušajo radijsko igro; po poslušanju izražajo doživljanje, razumevanje in vrednotenje
- Oblikujejo domišljijско-čutne predstave oseb na podlagi posebnosti njihovega govora in zvočne opreme radijskega besedila.
- Govorijo o prvinah zvočne opreme radijske igre.

3.3 Risanka

- Ogledajo si risanko in primerjajo svoje razumevanje zgodbe z razumevanjem sošolcev.
- Preberejo besedilo in si ogledajo risanko, posneto po literarni predlogi.

Učenci ustvarjanje književnega besedila prepoznajo kot poseben položaj, kar zaznajo v procesu tvorjenja (po)ustvarjalnega besedila, ko sami oblikujejo besedilni svet ter se pri tem opirajo na svoje (medbesedilne) izkušnje in znanje.

1. Govorjenje in pisanje

Književne zvrsti in vrste

Zmožnost govorenja/pisanja o književnih zvrsteh razvijajo s tvorjenjem/(po)ustvarjanjem besedil in z izražanjem mnenja o (doživljanju/razumevanju) posameznih književnih besedilih.

1.1 Poezija

- ustvarjajo zvoke z jezikovnimi in nejezikovnimi sredstvi,
- tvorijo zvočne nize, prepoznavajo in posnemajo izrazite vzorce iz pesmi, po vzorcu tvorijo onomatopoijske/podobnoglasje,
- tvorijo izrazita ritmična besedila,
- razvijajo občutek za zvočnost jezika tako, da iščejo besedne dvojice, ki se rimajo,
- tvorijo rimane verze tako, da dopolnjujejo manjkajoče rime na koncu verza,
- skušajo tvoriti enokitične pesmi,
- tvorijo sopomenske nize (nevtralna in zaznamovana raba),
- izmišljajo si nove besede (tudi nesmiselnice); besede daljšajo in krajšajo,
- tvorijo nove besede po vzorcu iz besedila,
- nizajo prilastke ob tematskem jedru in tako razvijajo zmožnost razumevanja besednih zvez,
- zapisujejo asociacije ob besedi (tematski besedni asociogram).

1.2 Proza

Razvijajo zmožnost življenja v osebo, 'poistovetenja' z njo/privzemanja vloge književne osebe:

- upovedujejo domišljjske svetove (kot avtorji besedila pojasnjujejo razloge za ravnanje svojih književnih oseb);
 - razvijajo zmožnost razumevanja in prepoznavanja književnih zvrsti/vrst – upoštevanje žanrskih določil pripovednih vrst:
- tvorijo pravljice in pri tem upoštevajo značilnosti literarne vrste,
- ob koncu triletja tvorijo narobe pravljice oz. povezujejo več pravljič.

1.3 Dramatika

- Dramatizirajo pravljico.
- V skupini dramatizirajo pesem ali prozno besedilo.

2. Glasno interpretativno branje književnih besedil

Učenci se pripravijo na glasno branje in glasno berejo književno besedilo. Pri tem z glasom (so)oblikujejo besedilno stvarnost ter tako posredno izražajo svoje literarno-estetsko doživetje, razvijajo motivacijo za literarno-estetsko doživetje, razvijajo domišljijško-čutne predstavne zmožnosti in poglobljajo literarno-estetsko doživetje.

Glasno berejo pesmi, prozo in dramatiko:

- berejo pesmi; s posebej oblikovanim govorom izražajo razpoloženje (doživeto recitirajo),
- pri pripovedovanju/branju pravljič uporabljajo poseben način govora, t. i. 'pravljичni ton',
- pri pripovedovanju/branju pripovedi s posebej oblikovanim govorom označijo osebe,
- samostojno berejo krajše dramsko besedilo po vlogah,
- za dramsko osebo poiščejo primeren glas in ga spreminjajo glede na spreminjajoče se lastnosti oseb,
- ob branju krajšega dramskega prizora razlikujejo navedbo osebe od njenega dramskega govora,
- v razredu uprizorijo dramsko besedilo (književno besedilo dramatizirajo in nadgradijo z gledališkimi izraznimi sredstvi: igra vlog, izdelava lutk, nakazovanje scene, kostumov).

3. Govorni nastopi

Učenci ob koncu triletja opravijo samostojni govorni nastop. Samostojno ali z učiteljevo pomočjo izberejo temo ter jo predstavijo sošolcem in učitelju (pri tem prosto in čim bolj naravno govorijo). Upoštevajo jezikovno pravilnost in ustreznost (knjižni jezik); pazijo na zvočne in tudi vidne prvine govora (spoznali in usvojili so jih pri jezikovnem pouku.)

Samostojno govorijo (izbirno) o svojih bralnih izkušnjah ali pa predstavijo svoje (po)ustvarjalno besedilo:

Predstavijo svojo bralno izkušnjo:

- obnovijo znano književno besedilo (lahko si pomagajo s slikovnim gradivom oz. z drugimi, tudi digitalnimi pomagali, ki jih ustrezno uporabijo); pojasnijo, zakaj so se odločili za izbrano besedilo (npr. moja najljubša knjiga);
- vživljajo se v književno osebo, upovedujejo svojo domišljijško-čutno predstavo te osebe, njeno razpoloženje in mnenje o ravnanju (npr. moja najljubša književna oseba/jaz – izbrana književna oseba);
- deklamirajo/recitirajo pesem in predstavijo ustvarjalca/pesniško zbirko ipd.

Predstavijo svoje (po)ustvarjalno besedilo:

- predstavijo narobe pravljico, nadaljevanje zgodbe ipd.;
- preberejo izvirno pesemsko besedilo; branje dopolnijo s pojasnilom, zakaj so pesem napisali oz. povedo kaj o književnem delu, ki jih je k temu

vzpodbudilo ipd.
Učenci ob razvijanju zmožnosti doživljanja, razumevanja in vrednotenja književnih besedil razumejo in uporabljajo naslednje izraze: – pesem, pravljica (naslov, pesnik/pisatelj, ilustrator), – kitica, – igralec (oder, igra, lutkovna igra), – odlomek, – pripoved, – književna oseba.

Drugo triletnje

Jezikovni pouk

1. Oblikovanje in razvijanje zavesti o jeziku, narodu in državi Učenci sodelujejo v vodenih pogovorih: • o sporazumevalnih dejavnostih in o sredstvih za sporazumevanje, • o vlogi slovenščine v njihovem življenju in o svojem odnosu do nje, • o vzrokih za učenje tujih jezikov ter o spoznavnih, duševnostnih in pragmatičnih prednostih prvega/maternega jezika pred tujimi jeziki, • o jezikih v Republiki Sloveniji in o posebnem statusu slovenščine v Sloveniji, • o državnih jezikih v sosednjih državah in v drugih državah EU, • o statusu slovenščine v organih EU, • o statusu italijanščine v delu slovenske Istre in madžarščine v delu Prekmurja, • o Slovencih zunaj RS ter o njihovi rabi in znanju slovenščine, • o rabi knjižnega (zbornega) in neknjižnega jezika ter o svojem znanju slovenskega knjižnega jezika. Učenci, katerih prvi/materni jezik ni slovenščina: • predstavijo sošolcem svoj prvi/materni jezik, okoliščine, v katerih ga uporabljajo, in svoj odnos do njega, • povedo, kje, kako, zakaj in čemu so se naučili slovenščine ter v katerih okoliščinah jo uporabljajo, • primerjajo okoliščine rabe prvega/maternega jezika in slovenščine, • primerjajo svoj odnos do prvega/maternega jezika in do slovenščine, • primerjajo svoje znanje prvega/maternega jezika in slovenščine, • predstavijo vzroke za svoje nadaljnje učenje slovenščine.
2. Razvijanje zmožnosti pogovarjanja

Poslušajo in gledajo naslednje vrste pogovorov ter nato tudi sami sodelujejo v pogovorih iste vrste: - neuradni osebni pogovor, - uradni osebni pogovor, - neuradni telefonski pogovor, - uradni telefonski pogovor.	<u>Pred poslušanjem in gledanjem</u> se v vodenem pogovoru pripravijo na kritično sprejemanje pogovora, npr. • opisujejo potek pogovarjanja, • naštevajo načela vljudnega pogovarjanja, • predstavljajo značilnosti dane vrste pogovora, • povedo, na kaj bodo pozorni med poslušanjem in gledanjem pogovora, • pripovedujejo o svojih izkušnjah z dano vrsto pogovora. <u>Med poslušanjem in gledanjem</u> so pozorni na okoliščine pogovora, na zgradbo pogovora, na namen pobudnega in odzivnega sogovorca, na temo in vsebino njunega pogovora ter na besedno in nebesedno govorico sogovorcev. <u>Po poslušanju in gledanju:</u> • razčlenjujejo, obnovijo in vrednotijo pogovor ter utemeljijo svoje mnenje, • prepoznavajo in povzemajo značilnosti dane vrste pogovora, • pripravijo se na sodelovanje v dani vrsti pogovora – v vodenem pogovoru obudijo svoje znanje o značilnostih te vrste pogovora ter o načelih vljudnega pogovarjanja, izberejo si sogovorca, z njim določijo okoliščine, temo in vsebino pogovora ter izdelajo strategijo svojega sodelovanja v pogovoru.
<u>S sošolcem ali drugim sogovorcem odigrajo pogovor dane vrste</u> – pri tem posnemajo značilno zgradbo dane vrste pogovora ter upoštevajo načela vljudnega pogovarjanja.	<u>Po pogovarjanju:</u> • sodelujejo v pogovoru o njem, • vrednotijo svojo zmožnost pogovarjanja in svoje obvladanje značilnosti dane vrste pogovora, • izdelajo načrt za razvijanje svoje zmožnosti pogovarjanja.

3. Razvijanje zmožnosti dopisovanja

Učenci berejo naslednje vrste dopisov in jih nato tudi pišejo: - neuradno opravičilo, - neuradno prošnjo, - neuradno zahvalo, - neuradno pismo, - neuradno in uradno voščilo, - neuradno in uradno čestitko, - neuradno, uradno in javno obvestilo, --mali oglas.	<u>Pred branjem</u> sodelujejo v vodenem pogovoru: • o svojih izkušnjah z dopisovanjem (npr. o poteku dopisovanja, o namenu dopisovalcev in o vrstah sprejetih/tvorjenih dopisov), • o značilnostih dane besedilne vrste; peto- in šestošolci tudi o razlikah med neuradnim in uradnim dopisom iste vrste ter o razlogih za te razlike, • o tem, na kaj bodo pozorni med branjem besedila. <u>Med branjem</u> so pozorni na zgradbo, obliko in vsebino dopisa. <u>Po branju:</u> • prepoznavajo okoliščine nastanka besedila (tudi družbeno razmerje med sporočevalcem in naslovnikom) in povedo, iz česa so jih prepoznali, • prepoznavajo namen tvorca besedila ter povedo, iz česa so ga prepoznali,
---	---

	• prepoznavajo sporazumevalno vlogo tvorca besedila (t.j. ali daje pobudo ali se odziva), utemeljijo svoje mnenje in tvorijo "pred- oz. pozgodbo", • povzamejo temo in bistvene podatke, • predstavijo značilne besedne in nebesedne prvine iz danega besedila ter njihovo vlogo, • vrednotijo ustreznost, razumljivost in jezikovno pravilnost dopisa, • predstavijo značilnosti danega dopisa, • povzemajo značilnosti dane vrste dopisov in jih primerjajo z značilnostmi dopisov druge vrste; peto- in šestošolci primerjajo tudi istovrstne neuradne in uradne dopise, • pripravijo se na pisanje dopisa dane vrste – v vodenem pogovoru obnovijo svoje znanje o načelih vljudnega dopisovanja in o značilnostih dane besedilne vrste ter izdelajo načrt.
<u>Pišejo dopis</u>, t.j. pretvarjajo »načrt« v besedilo – pri tem upoštevajo značilnosti dane besedilne vrste (npr. zgradbo, obliko, besedne prvine) ter pazijo na ustreznost, razumljivost in jezikovno pravilnost besedila pa tudi na čitljivost in estetskost pisave. Besedilo preberejo, najdejo napake in jih odpravijo ter besedilo še enkrat napišejo.	<u>Po pisanju</u>: • primerjajo svoja besedila, jih vrednotijo in utemeljujejo svoje mnenje, • odpravijo svoje napake oz. izboljšajo svoj dopis, • vrednotijo svojo zmožnost dopisovanja in svoje obvladanje značilnosti dane vrste dopisa, • izdelajo načrt za razvijanje svoje zmožnosti dopisovanja.

4. Razvijanje zmožnosti kritičnega sprejemanja enogovornih neumetnostnih besedil

Učenci sprejemajo kratka enogovorna neumetnostna besedila (objavljena v raznih medijih), in sicer: - opis osebe, - opis živali, - opis poklica, - novico o aktualnem/ zanimivem dogodku, - opis življenja vrstnikov/ drugih oseb, - opis rastline, - opis predmeta, - obnovo besedila, - besedilo ekonomske propagande,	<u>Pred sprejemanjem</u> sodelujejo v vodenem pogovoru: • o strategijah poslušanja oz. branja enogovornih neumetnostnih besedil, • o načelih učinkovitega poslušanja oz. branja enogovornih neumetnostnih besedil, • o značilnostih dane besedilne vrste, • o svojih izkušnjah z dano besedilno vrsto, • o svojih pričakovanjih do danega besedila in • o tem, na kaj bodo pozorni med sprejemanjem besedila. <u>Med sprejemanjem</u> skušajo biti pozorni na pomensko in stvarno stran besedila; če želijo, besedilo še enkrat sprejemajo. <u>Po (ponovnem) sprejemanju</u>: • prepoznavajo okoliščine nastanka besedila in povedo, iz česa so jih prepoznali, • prepoznavajo namen tvorca besedila in povedo, iz česa so ga prepoznali, • prepoznavajo temo, podteme/ključne besede in bistvene podatke, strukturirajo jih v obliki
--	---

- preprosto definicijo pojma, - opis ljudskega običaja, - aktualno/zanimivo publicistično besedilo katere koli vrste, - opis kraja, - opis igre/športa, - opis bolezni/naravnega pojava, - navodilo za delo, - oceno besedila, - opis razvoja človeka/živali.	miselnega vzorca, dispozicijskih točk, preglednice ipd. ter nato obnovijo besedilo, ● predstavljajo vlogo nebesednih prvin, ● predstavljajo značilnosti danega besedila (tj. zgradbo, besedne prvine), in sicer le tistega, ki ga nato tudi tvorijo, ● vrednotijo razumljivost, zanimivost, resničnost, aktualnost, uporabnost, živost, ustreznost in učinkovitost besedila ter utemeljijo svoje mnenje, ● vrednotijo svojo zmožnost kritičnega sprejemanja takih besedil ter izdelajo načrt za razvijanje te svoje zmožnosti, ● se pripravijo na tvorjenje podobnega besedila (če je to načrtovano v sklopu razvijanje zmožnosti tvorjenja enogovornih neumetnostnih besedil).
---	--

5. Razvijanje zmožnosti tvorjenja enogovornih neumetnostnih besedil

Učenci tvorijo enogovorna besedila, in sicer: - pripovedujejo o tem, kar so doživeli/videli/slišali, - obnavljajo neumetnostno ali umetnostno besedilo, - predstavljajo svoje poklicne ... načrte, - tvorijo besedilo tiste vrste, ki so jo pred tem že sprejemali, tj. opis osebe, živali, poklica, - novico o aktualnem/ zanimivem dogodku, - opis življenja vrstnikov/ drugih oseb, - opis rastline, predmeta, - obnovo besedila, - besedilo ekonomske propagande, - preprosto definicijo pojma, - opis ljudskega običaja, - aktualno/zanimivo publicistično besedilo katere koli vrste, - opis kraja - opis igre/športa,	Govor <u>Pred govornim nastopom:</u> ● sodelujejo v vodenem pogovoru o značilnostih dane vrste besedila, o strategijah govornega nastopanja in o načelih učinkovitega govornega nastopanja; ● z učiteljevo pomočjo ali samostojno izdelajo ogrodje miselnega vzorca (s ključnimi besedami in z bistvenimi podatki); ● po raznih virih iščejo manjkajoče podatke in jih vpišejo v ogrodje miselnega vzorca; ● določijo zaporedje podtem in bistvenih podatkov, za pripovedovalna besedila ustvarjajo še uvod in zaključek; ● pretvorijo miselni vzorec v pisno zasnovo govornega nastopa; ● pisno zasnovo govornega nastopa večkrat preberejo, odpravijo napake ter si skušajo popravljeno besedilo čim bolje zapomniti. <u>Med govornim nastopom:</u> ● napovedo temo in besedilno vrsto; ● govorijo ob pisni zasnovi, in to čim bolj razločno, naravno in knjižno. <u>Po govornem nastopu</u> poslušajo mnenja sošolcev, vrednotijo svojo zmožnost govornega nastopanja ter izdelajo načrt za razvijanje te svoje zmožnosti. Pisanje <u>Pred pisanjem:</u> ● sodelujejo v vodenem pogovoru o značilnostih dane vrste besedila, o strategijah pisanja »spisov« in o načelih učinkovitega pisanja »spisov«;
--	--

- opis bolezni/naravnega pojava, - navodilo za delo, - oceno besedila, - opis razvoja človeka/živali.	• z učiteljevo pomočjo ali samostojno izdelajo ogrodje miselnega vzorca (s ključnimi besedami in z bistvenimi podatki); • po raznih virih iščejo manjkajoče podatke in jih vpišejo v ogrodje miselnega vzorca; • določijo zaporedje potem in bistvenih podatkov, za pripovedovalna besedila ustvarjajo še uvod in zaključek. <u>Med pisanjem osnutka:</u> • napišejo naslov in besedilno vrsto; • pretvorijo miselni vzorec v zapisano besedilo – pri tem členijo besedilo na odstavke, pripovedovalno besedilo pa tudi na uvod, jedro in zaključek. <u>Po pisanju osnutka:</u> • preberejo besedilo in najprej sami, nato pa ob pomoči (jezikovnih) priročnikov/sošolcev/učitelja/staršev prepoznavajo vsebinske, slogovne, slovnične in pravopisne napake ter jih odpravijo; • prepišejo besedilo; pri tem pazijo na oblikovanost zapisanega besedila ter na čitljivost in natančnost pisave; • primerjajo svoja besedila, jih presojujejo in izboljšujejo; • vrednotijo svojo zmožnost pisanja enogovornih besedil ter izdelajo načrt za razvijanje te svoje zmožnosti.
--	--

6. Razvijanje zmožnosti selektivnega branja

Učenci berejo javno obvestilo v obliki seznama (npr. cenik/jedilni list/telefonski imenik/vozni red/tv-spored/vremensko napoved ipd.).

V vsakem letu naj si ogledajo najmanj 2 taki besedili.

Nato:

- poimenujejo dano vrsto seznama,
- predstavijo vlogo besednih in nebesednih prvin,
- povedo, kdo je tvorec takih seznamov,
- povedo, komu so namenjeni taki seznam, kako pridejo do naslovnika ter čemu in v katerih okoliščinah jih ljudje berejo/uporabljajo,
- pripovedujejo o svojih izkušnjah z branjem takih seznamov,
- primerjajo branje seznamov z branjem časopisnega ali strokovnega besedila,
- poiščejo zahtevani podatek (tudi v njegovem nebesednem delu),
- primerjajo podatke s seznama in jih razvrščajo ipd.,
- vrednotijo svojo zmožnost selektivnega branja in izdelajo načrt za razvijanje te svoje zmožnosti.

7. Razvijanje zmožnosti izpolnjevanja obrazcev

Učenci si ogledajo obrazec (npr. vprašalnik o osebnih podatkih/anketni list/naročilnico/prijavnico ipd.).

V vsakem letu naj si ogledajo najmanj eno tako besedilo.

Pri vsakem obrazcu:

- poimenujejo dano vrsto obrazca,
- predstavljajo vlogo besednih in nebesednih prvin,
- povedo, kako pridejo taki obrazci do naslovnika, čemu in v katerih okoliščinah jih ljudje izpolnjujejo,
- pripovedujejo o svojih izkušnjah z izpolnjevanjem takih obrazcev,
- povedo, kako izpolnjujejo take obrazce,
- ob učiteljevi pomoči ali sami izpolnjujejo obrazec ter pri tem upoštevajo pravila za izpolnjevanje,
- vrednotijo učinkovitost, ustreznost, razumljivost in jezikovno pravilnost obrazca ter predlagajo popravke/izboljšave,
- vrednotijo svojo zmožnost izpolnjevanja obrazcev ter izdelajo načrt za razvijanje te svoje zmožnosti.

8. Razvijanje jezikovne in slogovne zmožnosti ter zmožnosti nebesednega sporazumevanja (za izboljšanje sporazumevalne zmožnosti)

POIMENOVALNA ZMOŽNOST:

- pred sprejemanjem besedil ali po njem predstavijo pomen dane besede/besedne zveze iz besedila,
- k danim besedam dodajajo besede protipomenke, sopomenke, nadpomenke, podpomenke ter besede iz iste besedne družine,
- ob danem korenu navajajo besede iz iste besedne družine,
- po analogiji tvorijo pridevniške izpeljanke za izvor in namembnost ter samostalniške izpeljanke za nosilca lastnosti, za napravo in za abstraktno lastnost,
- navajajo pomene dane večpomenske besede in jih ponazorijo v povedih,
- v besedilu/povedih poiščejo besede/besedne zveze s prenesenim pomenom, jih razložijo in smiselno uporabijo v novih povedih,
- berejo/poslušajo preproste pomanjkljive definicije (brez definirane pojma) in poimenujejo definirani pojem,
- tvorijo preproste definicije danih besed/pojmov,
- med tvorjenjem besedil poimenujejo bitja, predmete, dejanja, lastnosti ... s knjižnimi besedami in pazijo, da ne ponavljajo istih besed,
- prepoznavajo poimenovalne napake v svojih in tujih besedilih ter jih odpravljajo.

SKLADENJSKA ZMOŽNOST:

- po sprejemanju besedil predstavijo pomen dane povedi/zveze povedi,
- iz niza besed (v imenovalni/slovarski obliki) tvorijo poved in pri tem pazijo na njihova pomenska in oblikovna razmerja,
- nepopolne povedi dopolnijo s pomensko in oblikovno pravilnimi besedami,
- iz trdilnih povedi delajo nikalne in pri tem pazijo na oblikovne spremembe besed v povedi,
- v povedih odpravljajo "kritična mesta" v svojem praktičnem obvladanju slovnice (npr. v poznavanju spola in števila samostalnikov, v sklanjanju samostalnikov, pridevnikov, osebnih zaimkov in vprašalnic kdo/kaj, v rabi vprašalnic kdo/kaj ter kakšen in kateri, v stopnjevanju pridevnikov z obrazili, v tvorbi in spreganju glagolskih časovnih oblik, v rabi nedoločnika in namenilnika ipd.),

- poročajo o prvotnem dogodku s premim govorom in z odvisnim govorom ter pretvarjajo premi govor v odvisnega,
- opazujejo zvezo dveh časovno povezanih povedi in povedo, ali sta dejanji potekali istočasno ali ne; nato izrazijo istočasnost z veznikom medtem ko, neistočasnost pa z veznikom ko/potem ko; kasneje izrazijo istočasnost s predlogom med, neistočasnost pa s predlogom pred oz. po,
- opazujejo zvezo dveh vzročno-posledično povezanih povedi in povedo, v kateri povedi je predstavljen vzrok in v kateri posledica; nato izrazijo posledico z veznikom zato oz. vzrok z veznikom ker; kasneje izrazijo vzrok s predlogom zaradi,
- opazujejo zvezo dveh namerno-posledično povezanih povedi in povedo, v kateri povedi je predstavljen namen in v kateri posledica; nato izrazijo namen z veznikom da bi,
- opazujejo zvezo dveh pogojno-posledično povezanih povedi in povedo, v kateri povedi je predstavljen pogoj in v kateri posledica; nato izrazijo pogoj z veznikom če (bi/bo),
- opazujejo zvezo dveh povedi s ponovljeno besedo, odkrivajo napako in jo odpravijo tako, da ponovljeno besedo izpustijo oz. zamenjajo s sopomenko ali z osebnim/kazalnim/oziralmim zaimkom,
- med tvorjenjem besedil skladajo besede v povedi, povedi v zveze povedi in replike v zveze replik – pri tem upoštevajo pomenska in oblikovna razmerja,
- prepoznavajo skladenjske napake v svojih in tujih besedilih ter jih odpravljajo.

PRAVOREČNA ZMOŽNOST:

- poslušajo knjižno izreko in si jo skušajo uzavestiti,
- spoznajo slovenske knjižne samoglasnike ter vadijo in utrjujejo njihovo izreko (v besedah); razumejo in uporabljajo strokovna izraza samoglasnik, soglasnik,
- vadijo in utrjujejo knjižni izgovor posameznih besed in povedi,
- skušajo med govornim nastopanjem in med pogovarjanjem z učiteljem govoriti čim bolj knjižno,
- prepoznavajo pravorečne napake v svoji in tuji govorici in jih odpravljajo.

PRAVOPISNA ZMOŽNOST:

- opazujejo zapis besed in povedi ter prepoznavajo in usvajajo:
 - pisanje »kritičnih glasov« (npr. polglasnika, u in nezvočnikov na koncu in sredi besede, w/m na začetku besede, soglasniških sklopov lj/nj),
 - pisanje predlogov ločeno od naslednje besede,
 - izbiro variante predloga z/s in k/h,
 - pisanje nikalnice ne pred glagoli,
 - deljenje domačih besed,
 - pisanje glavnih in vrstilnih števnikov do 100 in stotic s številkami in z besedami,
 - pisanje glavnih in vrstilnih števnikov od 100 do 1000 (razen stotic) s številkami,
 - pisanje začetka povedi,
 - pisanje lastnih imen bitij,
 - pisanje svojilnih pridevnikov iz lastnih imen bitij,

- pisanje bližnjih/znanih/slovenskih eno-/večbesednih zemljepisnih lastnih imen,
- pisanje znanih eno-/večbesednih stvarnih lastnih imen,
- pisanje vrstnih pridevnikov iz zemljepisnih lastnih imen,
- pisanje imen dni in mesecev,
- pisanje imen praznikov,
- pisanje imen jezikov,
- rabo končnih ločil (pike, vprašaja, klicaja) na koncu enostavčnih in večstavčnih povedi,
- rabo vejice pri naštevanju in med stavki,
- rabo ločil v premem govoru (s spremnim stavkom pred dobesečnim navedkom ali za njim),
- rabo oklepaja,
- pisanje krajšav (tj. okrajšav, kratic in simbolov).
- med pisanjem členijo besedilo na odstavke, upoštevajo pravopisna pravila, skrbijo za čitljivost in estetskost pisave, ustrezno se odločajo za pisanje s pisanimi oz. tiskanimi črkami ipd.,
- uporabljajo pravopisne priročnike (v knjižni in elektronski obliki), pri oblikovanju besedil z računalnikom pa tudi urejevalnike besedil,
- prepoznavajo pravopisne napake v svojih in tujih besedilih, jih odpravljajo in utemeljijo svoje popravke.

SLOGOVNA ZMOŽNOST:

- izrekajo isto govorno dejanje (npr. pozdravljanje, pozivanje, opravičevanje, zahvaljevanje) na razne načine, vrednotijo vljudnost vsakega izreka in predstavijo zanj ustrezne okoliščine,
- vrednotijo vljudnost danih izrekov in jih (po potrebi) zamenjajo z vljudnejšimi,
- po sprejemanju besedila sklepajo o okoliščinah nastanka besedila in povedo, iz katerih prvin besedila so jih prepoznali,
- pred tvorjenjem besedila razmišljajo o okoliščinah sporočanja in o značilnostih dane besedilne vrste, med tvorjenjem pa izbirajo okoliščinam in besedilni vrsti ustrezne besede, besedne zveze, stavčne vzorce ipd.,
- prirejajo isto besedilo za razne naslovnike in pojasnjujejo svoje priredbe,
- prepoznavajo svoje in tuje slogovne napake, jih odpravljajo in utemeljujejo svoje popravke.

ZMOŽNOST NEBESEDNEGA SPORAZUMEVANJA:

- povedo, na kaj so med poslušanjem govorca/sogovorca najbolj pozorni,
- naštejejo nekaj vidnih in zvočnih nebesednih spremljevalcev govorenja ter povedo, s katerimi imajo največ težav,
- poslušajo in gledajo govorce, opazujejo nebesedne spremljevalce njihovega govorenja, jih poimenujejo ter vrednotijo njihovo ustreznost,
- med govornim nastopanjem zavestno uporabljajo nebesedne spremljevalce govorenja, nato poslušajo mnenja sošolcev o njihovi ustreznosti ter izražajo svoje (ne)strinjanje z njimi,
- opazujejo nebesedna zapisana sporočila (npr. piktograme, grafikone, zemljevide, slike) ter predstavljajo njihovo vlogo in pomen,
- predstavljajo/ponazarjajo podatke iz besedil z nebesednimi sporočili (npr. s piktogrami, z grafikoni, zemljevidi),
- opazujejo zapisano besedilo in povedo, ali je tvorjeno samo z besednim jezikom; poimenujejo nebesedne spremljevalce pisanja (npr. velikost in

barvo papirja, barvo, velikost, obliko in čitljivost črk ipd.), • v zapisanem besedilu opazujejo nebesedne spremljevalce pisanja, predstavljajo njihovo vlogo ter vrednotijo njihovo ustreznost in učinkovitost, • med pisanjem zavestno uporabljajo nebesedne spremljevalce pisanja, nato poslušajo mnenja sošolcev o njihovi ustreznosti ter izražajo svoje (ne)strinjanje z njimi.
Učenci med razvijanjem vsake od navedenih zmožnosti presojujejo učinek pridobljenega vsebinskega in procesnega znanja na to svojo zmožnost ter izdelajo načrt za njeno izboljšanje.

9. Razvijanje metajezikovne zmožnosti Učenci postopoma usvajajo: • NAČELA USPEŠNEGA DVOGOVORNEGA IN ENOGOVORNEGA SPORAZUMEVANJA ter jih upoštevajo pri tvorjenju in sprejemanju besedil, • STRATEGIJE SPREJEMANJA IN TVORJENJA NEUMETNOSTNIH BESEDIL ter jih upoštevajo pri tvorjenju in sprejemanju besedil, • MERILA ZA VREDNOTENJE BESEDIL ter jih upoštevajo pri vrednotenju svojih in tujih besedil, • MERILA ZA VREDNOTENJE ZMOŽNOSTI SPREJEMANJA IN TVORJENJA BESEDIL ter jih upoštevajo pri vrednotenju svoje in tuje zmožnosti sprejemanja in tvorjenja besedil, • ZNAČILNOSTI TISTIH BESEDILNIH VRST, KI JIH NATO SAMI TVORIJO (gl. seznam besedilnih vrst v sklopih razvijanje zmožnosti pogovarjanja, razvijanje zmožnosti dopisovanja, razvijanje zmožnosti kritičnega sprejemanja enogovornih neumetnostnih besedil in razvijanje zmožnosti tvorjenja enogovornih neumetnostnih besedil); svoje znanje o značilnostih dane besedilne vrste nato uporabijo (in tudi preverijo) tako, da tvorijo besedilo iste vrste. Učenci sistematično usvajajo POMENKE, SLOGOVNE, OBLIKOVNE IPD. LASTNOSTI BESEDE: • Povedo, ali je dana beseda enopomenska ali večpomenska, in utemeljijo svoj odgovor. Razumejo in uporabljajo strokovna izraza enopomenka, večpomenka. • V besedilu/povedih poiščejo besede z nasprotnim, enakim/podobnim, ožjim ali širšim pomenom; spoznajo strokovne izraze za te skupine besed in oblikujejo njihove preproste definicije. Razumejo in uporabljajo strokovne izraze sopomenka, protipomenka, nadpomenka in podpomenka. • V besedilu/povedih poiščejo besede iz iste besedne družine; svoje rešitve utemeljijo z določanjem korena teh besed. Razumejo in uporabljajo strokovna izraza besedna družina. • V besedilu/povedih poiščejo besede, s katerimi neposredno poimenujemo bitja, stvari ali pojme; spoznajo strokovni izraz za to skupino besed (t.j. samostalnik). Samostalnikom določijo vlogo, oblikujejo njihovo preprosto definicijo, določajo jim spol in število ter prepoznavajo njihovo enospolskost, običajno trištevskost in posebno enoštevskost. Razumejo in uporabljajo strokovne izraze samostalnik, spol (moški, ženski, srednji), število (ednina, dvojina, množina). • V besedilu/povedih poiščejo besede, s katerimi neposredno poimenujemo lastnost, vrsto ali pripadnost bitja ali stvari; spoznajo strokovni izraz za to skupino besed (t.j. pridevnik). Pridevnikom določijo vlogo, oblikujejo njihovo preprosto definicijo, prepoznavajo tri vprašalnice zanje in ločijo tri vrste pridevnikov, določajo jim spol in število, prepoznavajo njihovo trispolskost in trištevskost ter oblikovno odvisnost od samostalnika. Razumejo in uporabljajo strokovni izraz pridevnik (lastnostni, vrstni, svojilni). • V besedilu/povedih opazujejo sklonске oblike istega samostalnika, prepoznavajo spremembe v končnicah in razloge zanje. Odkrijejo šest vprašalnic za sklone in šest slovenskih sklonov ter spoznajo njihova slovenska imena. Razumejo in uporabljajo strokovne izraze končnica, osnova, sklanjanje, sklon, imenovalnik, roditelj, dajalnik, tožilnik, mestnik, orodnik.
--

- V besedilu/povedih poiščejo osebne zaimke ter jim določijo vlogo (t.j. nanašalnico v sobesedilu/ okoliščinah) in oblikovne lastnosti (tj. osebo, število, spol). Razumejo in uporabljajo strokovne izraze osebni zaimke, oseba (prva, druga, tretja).
- V povedih stopnjujejo lastnostne pridevnike (z obrazili); nato določajo vlogo pridevniških stopenjskih oblik in spoznajo strokovne izraze zanje. Razumejo in uporabljajo strokovne izraze stopnjevanje, osnovnik, primernik in presežnik.
- V besedilu/povedih poiščejo besede, s katerimi poimenujemo dejanje ali dogajanje, in spoznajo strokovni izraz za to skupino besed (t.j. glagol). Opazujejo vse tri časovne oblike istega glagola ter prepoznavajo njihovo vlogo in spreganje. Razumejo in uporabljajo strokovne izraze glagol, sedanjik, preteklik, prihodnjik, spreganje.
- V besedilu/povedih poiščejo glagole v osebni obliki in v dveh neosebnih oblikah (t.j. v nedoločniku in namenilniku); opazujejo obliko in rabo nedoločnika in namenilnika. Nato oblikujejo preprosto definicijo nedoločnika oz. namenilnika (t.j. predstavijo njegovo obliko in rabo). Razumejo in uporabljajo strokovna izraza nedoločnik, namenilnik.
- V besedilu/povedih poiščejo besede, s katerimi poimenujemo okoliščine (t.j. kraj, čas, način) dejanja/ dogajanja; nato spoznajo strokovni izraz za to skupino besed (tj. Prislov). Prislovom določijo vlogo, oblikujejo njihovo preprosto definicijo, naštevajo vprašalnice zanje in ločijo tri vrste prislovov. Razumejo in uporabljajo strokovne izraze prislov (krajevni, časovni, načinovni).
- V besedilu/povedih poiščejo besede, s katerimi izražamo števila; nato spoznajo strokovni izraz za to skupino besed (t.j. števniki). Vprašujejo se po števnikih – uporabljajo dve vprašalnici in tako ločijo dve vrsti števnikov. Razumejo in uporabljajo strokovna izraza glavni števniki, vrstilni števniki.

Učenci sistematično usvajajo POVEDNO SESTAVO VEČPOVEDNEGA BESEDILA, npr.:

- zapisano poved primerjajo z zapisano besedo in predstavijo njene razločevalne lastnosti; preberejo krajše večpovedno besedilo; nato povedo, iz koliko povedi je, in utemeljijo svoj odgovor. Razumejo in uporabljajo strokovni izraz poved;
- v zapisanem besedilu poiščejo pripovedne/vprašalne/vzklične povedi in utemeljijo svoje rešitve. Predstavijo vlogo vsake od teh vrst povedi, njen zapis in izgovor. Razumejo in uporabljajo strokovne izraze pripovedna poved, vprašalna poved, vzklična poved;
- v zapisanem besedilu poiščejo trdilne in nikalne povedi ter utemeljijo svoje rešitve. Predstavijo vlogo vsake od teh vrst povedi in njene razločevalne lastnosti. Razumejo in uporabljajo strokovna izraza trdilna poved, nikalna poved;
- v zapisanem besedilu poiščejo premi govor ter povedo, po čem so ga prepoznali in čemu ga je pisec uporabil; nato predstavijo sestavo in zapis premega govora (z dobesečnim navedkom za spremnim stavkom in pred njim). Premi govor pretvorijo v odvisnega in povedo, kaj so pri tem naredili; nato predstavijo sestavo in zapis odvisnega govora. Razumejo in uporabljajo strokovne izraze premi govor, spremni stavek, dobesečni navedek, odvisni govor.

Učenci postopoma usvajajo POVEDNOZVEZNO SESTAVO ENOGOVORNIH BESEDIL – to delajo tako, da

- preberejo zvezo dveh povedi, razmišljajo, ali je druga poved pomensko in oblikovno povezana s prvo, odkrivajo pomenske/oblikovne napake ter jih odpravljajo; nato utemeljijo svoje popravke;
- preberejo krajše enogovorno besedilo, vrednotijo pomensko in oblikovno povezanost njegovih povedi in odpravljajo napake; svoje popravke utemeljijo;
- opazujejo zapisana besedila ter povedo, iz koliko odstavkov so, po čem to vedo in zakaj je besedilo členjeno na odstavke; razumejo in uporabljajo strokovni izraz odstavek; v pripovedovalnih besedilih poiščejo še uvod in zaključek ter predstavijo njuno vlogo; razumejo in uporabljajo

strokovne izraze uvod, jedro, zaključek.

Učenci postopoma usvajajo SEKVENČNO-REPLIČNO SESTAVO DVOGOVORNIH BESEDIL – to delajo tako, da

- primerjajo pogovor z govornim nastopom in predstavijo značilno sestavo dvogovornih besedil;
- opazujejo zvezo dveh replik, poiščejo pobudno in odzivno repliko, povedo, ali je odzivna replika pomensko povezana s pobudno in ali je prav, da je aktualnostno (skladenjsko) nepopolna/popolna; odkrivajo pomenske/aktualnostne napake v zvezi replik in jih odpravljajo; nato utemeljijo svoje popravke;
- preberejo zapis krajšega pogovora, vrednotijo pomensko in aktualnostno povezanost replik v zvezi replik, odpravljajo napake in utemeljijo svoje rešitve.

Učenci postopoma spoznavajo TEMELJNE VRSTE BESEDIL IN NJIHOVE ZNAČILNOSTI – to delajo tako, da

- primerjajo zasebno in javno besedilo, predstavijo svoje ugotovitve in povedo, katero besedilo je javno; svoje mnenje utemeljijo. Povzamejo značilnosti javnih besedil. Razumejo in uporabljajo strokovna izraza zasebno besedilo, javno besedilo;
- primerjajo neuradno in uradno besedilo, predstavijo svoje ugotovitve in povedo, katero besedilo je uradno; svoje mnenje utemeljijo. Povedo, v katerih okoliščinah je neuradno besedilo ustrezno in v katerih ni. Povzamejo značilnosti neuradnih besedil. Razumejo in uporabljajo strokovna izraza uradno in neuradno besedilo.

Učenci sproti vrednotijo učinek pridobljenega vsebinskega in procesnega znanja:

- na rabo in razumevanje besed,
- na tvorjenje in na razumevanje povedi,
- na tvorjenje in razumevanje zvez povedi oz. enogovornih besedil,
- na tvorjenje in razumevanje zvez replik oz. dvogovornih besedil,
- na poznavanje značilnosti raznih vrst besedil ter na tvorjenje in sprejemanje besedil raznih vrst.

Nato izdelajo načrt za odpravo svojih težav:

- pri rabi in razumevanju besed,
- pri tvorjenju in razumevanju povedi,
- pri tvorjenju in razumevanju zvez povedi oz. enogovornih besedil,
- pri tvorjenju in razumevanju zvez replik oz. dvogovornih besedil,
- pri poznavanju značilnosti raznih vrst besedil ter pri tvorjenju in sprejemanju besedil raznih vrst.

Književni pouk

1. Razvijanje recepcijske zmožnosti z branjem/poslušanjem/gledanjem umetnostnih besedil/predstav in govorjenjem/pisanjem o njih

1 književna besedila

Učenci berejo/poslušajo svoji starosti primerna književna besedila in govorijo/pišejo o njih. Spoznavajo besedila po izbiri učitelja in učencev.

Ob tem razvijajo recepcijsko zmožnost – doživljanje, razumevanje in vrednotenje književnih besedil (šolska interpretacija):

- **pred branjem** se pripravijo na ustvarjalni dialog z besedilom (oblikujejo obzorje pričakovanj),
 - **po branju/poslušanju** primerjajo svoja doživetja, predstave, misli;
 - **po razčlenjevanju** književnega besedila sintetizirajo spoznanja o besedilu ter izražajo razumevanje celotnega besedila/odlomka in vrednostne sodbe o njem.
- Posamezna književna besedila tudi medbesedilno primerjajo in vrednotijo. Zavedo se razlik v 'branju' (osebne izkušnje, znanje, čustva, razpoloženje ...), ob ponovnem branju in opazovanju književnega besedila so pozorni na morebitne pomanjkljivosti svojega razumevanja zaradi spregledanih oz. nerazumljenih sestavin besedila – tako poglobljajo svoje razumevanje besedila. Ločujejo umetnostna besedila od neumetnostnih.

A PRVINE KNJIŽEVNEGA BESEDILA

A 1. Književna oseba

Zmožni so razumeti značaj in ravnanje književne osebe, ki doživlja take dogodivščine, ki bi si jih želeli doživljati sami, ter se vživeti v osebo, ki jim je podobna vsaj v eni konkretni lastnosti.

Sestavljajo domišljjsko-čutno predstavo književnih oseb (avtorjev opis, izkušnje, domišljija ..., posredne informacije).

Ločujejo glavne in stranske književne osebe.

Oblikujejo lastno stališče do ravnanja književnih oseb in ga utemeljujejo.

Pri književni osebi opazujejo več značajskih lastnosti (poimenovane oziroma razvite v nazorno sliko).

Postopoma zaznavajo tudi tako značajsko lastnost, ki se zdi v nasprotju z njeno splošno značajsko oznako (npr. negativno lastnost pri sicer pozitivni osebi).

Zaznavajo perspektivi glavne in vsaj še ene stranske književne osebe ter ju primerjajo. V besedilu samostojno zaznavajo perspektive več književnih oseb.

Prepoznavajo motive za ravnanje književnih oseb (ali: Zakaj kdo kaj stori?); opazujejo tudi tako ravnanje osebe, ki ni v skladu z ravnanjem, za kakršnega bi se v sorodni situaciji odločili sami.

A 2. Književni prostor in čas

V književnem besedilu najdejo osnovne informacije o prostoru in času dogajanja; povezujejo dogajalni čas in prostor.

Oblikujejo domišljjsko-čutno predstavo dogajalnega prostora in časa (avtorjev opis/informacije iz književnega besedila; pri zapolnjevanju odprtih vprašanj v besedilu dodajajo manjkajoče predstave iz svojih izkušenj, znanja).

Razvijajo zmožnost slediti dogajanju na več dogajalnih prostorih/časih hkrati (obdržijo v spominu domišljjsko-čutno predstavo dogajalnega prostora in časa, medtem ko teče dogajanje v drugem dogajalnem prostoru in času, in jo v nespremenjeni podobi prikličejo v zavest, ko se književno dogajanje spet preseli vanj).

A 3. Dogajanje, tema/sporočilo

Književno dogajanje sprejemajo in razumejo, če je povezano v trden vzročno-posledični sistem (razen pri fantastičnih besedilih).

Sledijo dogajanju na več dogajalnih prostorih in dogajanju, pri katerem se dogajalni časi prepletajo.

Po branju/poslušanju obnovijo/povzamejo dogodke.

V književnem besedilu zaznavajo informacije o poteku dogajanja; potrebne podatke za sklenitev dogajalnega toka, ki jih besedilo ne ponuja (ali so podani posredno in jih ne zaznajo), dobijo z zapolnitvijo odprtih, nedoločenih mest s svojo domišljijo (upoštevajo verjetnost).

Spoznajo značilnosti dogajanja v trivialnem besedilu.

Z učiteljevo pomočjo ugotavljajo, o čem govori književno besedilo (tema).

Naštejejo nekaj književnih besedil na isto temo.

Osrednje teme so:

- otroštvo,
- besedna igra – nonsens,
- družina,
- nenavadna stvarnost,
- tradicija in izročilnost,
- prijateljstvo,
- odraščanje in vrstništvo,
- stvarnost kot pustolovščina/ skrivnost,
- ustvarjalnost.

A 4. Avtor – pripovedovalec

Ločujejo avtorja književnega besedila od pripovedovalca.

Zaznavajo kategorijo pripovedovalca, kadar je ta v besedilu naveden/poimenovan.

Zaznavajo, da avtor in pripovedovalec nista isto.

B književne zvrsti in vrste

Učenec ob napovedi branja/poslušanja književne zvrsti/vrste priključuje v spomin temeljna določila književne zvrsti/vrste. Književno besedilo v procesu šolske interpretacije doživlja, razčlenjuje (opazuje posameznosti in njihovo vlogo v besedilu), spoznanja primerja, utemeljuje in sintetizira (pogloblja prvotno razumevanje) in besedila vrednoti. Posamezna besedila primerja. Svoje ugotovitve izražajo govorno/pisno.

Prepoznavajo/ugotavljajo osnovne značilnosti obravnavanih zvrsti/vrst.

Ločujejo ljudsko književno besedilo od umetnega. V drugi polovici triletnega obdobja ločujejo pesništvo, pripovedništvo in dramatiko. Ugotavljajo osnovne značilnosti posamezne zvrsti.

B 1. Poezija

Zaznavajo ritem pesmi (sprva ob pomoči učitelja). Prepoznavajo menjavanje ritma glede na spremembo razpoloženja. Doživljajo razliko med hitrim in počasnim ritmom; opazuje svoje čustvene odzive, povezane z menjavo ritma.

Zvočnost pesmi – doživljajo jo ter opazuje ponavljanja posameznih glasov.

Zaznavajo rimo kot zvočni slog. Opazuje pomenska razmerja med rimanima besedama.

Sprva zaznavajo likovno podobo pesmi, kasneje razumevajo tudi povezavo med likovnostjo in sporočilnostjo besedila. Zaznavajo členjenost besedila – najprej verz, kitica; nato dolžina verza, število kitic, dolžina kitic. Ob sprejemanju različnih vrst pesmi razvijajo asociativne zmožnosti glede na besedilno stvarnost (lirika, pripovedna poezija, nesmiselnice). Doživljajo čustveno in domišljjsko bogastvo pesniškega jezika. Razlikujejo pomensko podobne besede in njihovo rabo glede na sobesedilo. Zaznavajo pomanjševalnice, sprva ob pomoči učitelja. Zaznavajo in razumevajo preproste primere. Ugotavljajo njihov učinek v književnem besedilu. Zaznavajo in doživljajo rabo nenavadnih besednih zvez, tvorijo nenavadne besedne zveze in na podlagi takih zvez tvorijo krajše besedilo. Zaznavajo in opazujejo rabo okrasnih pridevkov. Ugotavljajo njihovo vlogo v obravnavanem književnem besedilu (pomenske nianse, učinek v konkretnem besedilu). Opazujejo in doživljajo posebnosti besedila: nenavaden besedni red, dolžina povedi, ponavljanje besed/besednih zvez. Najprej zaznavajo, nato razumevajo in na koncu triletja poimenujejo poosebitev/poosebljanje. Ugotavljajo njen učinek v književnem besedilu.

B 2. Proza

Berejo/poslušajo pripovedno prozo. Po metodi dolgega branja doživijo skupaj vsaj dve besedili vsako leto (eno fantastično in eno realistično):

- ljudska pravljica:
 - prepoznavajo značilnosti ljudske pravljice (formalni začetek in konec, prepovedi, zapovedi in prerokbe, pravljica števila, tipične pravljicne osebe), jo pišejo/pripovedujejo in razlikujejo od realistične pripovedi;
 - sprejemajo klasične slovenske ljudske pravljice in prepoznavajo njihove tipične lastnosti (slovenske pravljicne osebe, pravljicni motivi, pravljica struktura) ter živalske pravljice;
 - sprejemajo pravljice drugih narodov sveta in primerjajo njihove značilnosti z značilnostmi slovenskih ljudskih pravljič.
 - klasična avtorska pravljica;
 - kratka sodobna pravljica;
 - fantastična pripoved;
 - realistična kratka pripovedna proza;
 - realistična daljša pripovedna proza – pustolovska pripoved, mladinska detektivka (v leposlovni in trivialni različici);
 - prepoznavajo značilnosti stripa.

B 3. Dramatika

Improvizirajo (igra vlog).

Ločijo in opišejo zgradbo dramskega besedila (dejanje/prizor; glavno/stransko besedilo – navedba govorečega in njegov govor).

Sledijo dogajanju, ločijo glavno književno osebo od ostalih književnih oseb ter povzamejo, kaj se ji je zgodilo.

2. Razvijanje recepcijske zmožnosti s tvorjenjem/(po)ustvarjanjem ob umetnostnih besedilih (pisanje, interpretativno branje, govorjenje)

Ustvarjanje umetnostnega besedila učenci prepoznajo kot poseben položaj; kar zaznajo v procesu tvorjenja (po)ustvarjalnega besedila (oblikujejo besedilni svet in se pri tem opirajo na svoje izkušnje in znanje).

Razvijajo recepcijsko zmožnost (doživljanje, razumevanje in vrednotenje književnih besedil), tako da se govorno (po)ustvarjalno in/ali 'strokovno' (govorni nastop) odzivajo na književna besedila oz. Pišejo (po)ustvarjalna besedila, ki vključujejo prvine umetnostnega jezika in/ali druge značilnosti književnega besedila.

2.1 Pisanje

Izberejo 2 ali 3 možnosti, ponujene v naslednjih točkah, oz. najdejo svoji/svoje možnosti:

- **Razvijajo zmožnosti doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe:**

Upovedujejo svojo domišljjsko-čutno predstavo književnih oseb, tudi takih, pri katerih je ena značajska lastnost v nasprotju z njeno splošno značajsko oznako (naštevaje lastnosti, upoštevanje izkušenj, znanja, drugih literarnih svetov ...).

Pišejo zgodbe – "Kaj bi bilo, če bi jaz enkrat ..." (glavna oseba ravna v nasprotju z njihovimi pričakovanji).

Zapisujejo "manjkajoči del zgodbe" – (racionalna) razlaga, dopolnitev avtorjeve zgodbe (zamolčani del), upoštevanje logike dogajanja/predzgodbe/nadaljevanja zgodbe. .

- **Razvijajo zmožnosti doživljanja in razumevanja književnega prostora in časa:**

Upovedujejo dogajalni prostor in čas (avtorjev opis – predmeti, okoliščine, domišljija, izkušnje, znanje,...)

Tvorijo nove domišljjske svetove s podobnim dogajalnim prostorom in časom, kot je v književnem besedilu; zgodbe, ki se dogajajo danes/v preteklosti/v prihodnosti. Pri tem izhajajo iz znanja in izkušenj.

- **Razvijajo zmožnost razumevanja dogajanja in teme v književnem besedilu:**

Tvorijo "premico dogajanja" in tako spremljajo književno dogajanje.

Upovedujejo zgodbo tudi s perspektive tistih književnih oseb, ki jim niso blizu.

Upovedujejo zgodbo vsak s perspektive druge književne osebe; utemeljujejo svoje videnje s primeri iz besedila.

- **Ločijo avtorja in pripovedovalca:**

Spremenijo pripovedovalca v znanem književnem besedilu – pripoveduje glavna ali ena izmed stranskih književnih oseb.

B Zmožnost razumevanja književnih besedil dokazujejo tako, da tvorijo (po)ustvarjalna besedila oziroma fragmente besedil. Upoštevajo znane značilnosti zvrsti/vrst.

B1 Poezija

Ustvarjajo zvočno učinkovite/zanimive kombinacije besed (podobnoglasje/onomatopoiija, zvočno slikanje).

Ustvarjajo rime, rime verze.

Nizajo asociacije, prilastke ob opazni besedi (tematskem jedru).

Tvorijo sopomenske nize, nenavadne besedne zveze, pomanjševalnice, metafore, primere, besedne zveze z okrasnim pridevkom.

B2 Proza

Pišejo realistične, fantastične in nesmiselne zgodbe.

Napišejo 2 besedili; pri tem lahko izbirajo med naslednjimi možnostmi oziroma najdejo svoje možnosti.

Spreminjajo književna besedila – predzgodbe, novi konci, manjkajoča poglavja.

Posnemajo jezik in slog književnega besedila.

Preoblikujejo krajše književno besedilo v strip ali obratno.

Pišejo naslednje književne zvrsti/vrste:

Pravljice (formalni začetek in konec pravljice, preteklik, pravljicična števila, zapovedi, prerokbe, tipične pravljicične osebe).

'Tipično slovenske pravljice' (pravljicični motivi, tipično slovenske pravljicične osebe, npr. Rojenice, sojenice, povodni mož, kača z belo kronico).

Okvirne pravljice (posnemanje sloga, vpletanje elementov, npr. leteča preproga, duh v steklenici,...).

Pravljice po vzoru **klasičnih avtorskih pravljic**, živalske pravljice; pravljice, katerih glavni junaki so čudežna bitja, in pravljice, v katerih oživijo predmeti, narobe pravljice, kombinacije dveh pravljic, predzgodbe/ nadaljevanje pravljic.

Pravljice **po vzorcu kratke sodobne pravljice**: dogajanje je razpeto med realni in fantastični svet.

Realistične zgodbe, v katerih veljajo zakonitosti realnega sveta in v katerih je dogajanje povezano v trden vzročno-posledični sistem.

(Proti koncu triletja pišejo zgodbe, v katerih se glavne osebe – otroci – zapletajo v nevsakdanje dogodivščine ter rešujejo probleme, pri katerih so odrasli odpovedali.)

Realistično pripoved s tematiko iz vsakdanjega življenja – z zakoni trivialnega romana omejeno pustolovsko, kriminalno besedilo.

B3 Dramatika

Izbirno tvorijo 1 ali 2 enoti (oz. najdejo svojo možnost):

Pišejo dramske prizore.

Dramatizirajo krajše prozno besedilo.

Ustvarjajo radijsko igro.

2.2 Interpretativno branje književnega besedila

Učenec se pripravi na glasno branje in na to, da z glasom (so)oblikuje besedilno stvarnost.

2.2.1 Poezija

Razumljivo in doživeto glasno berejo/recitirajo/deklamirajo – (upoštevajo hitrost, register, intonacijo, barvo).

2.2.2 Proza

Glasno razumljivo in interpretativno berejo književnega besedila (upoštevajo slušne prvine govora).

2.2.3 Dramatika

Glasno berejo besedilo, razčlenjeno na več prizorov, po vlogah – izražanje spremembe razpoloženja oseb, čim bolj naravno govorjenje (v skladu z dogajanjem in okoliščinami dogajanja).

V igri vlog improvizirajo dramske fragmente (dialoge).

V razrednem gledališču uprizorijo odlomek/krajše dramsko delo/ (izdelajo sceno, kostume, pripravijo rekvizite; razdelijo si vloge ...).	
2.3 Govorni nastopi Učenec izberejo temo ter prosto in čim bolj naravno govorijo; upoštevajo jezikovno pravilnost in ustreznost (knjižni jezik); pazijo na zvočne in vidne prvine govora. Utemeljijo svoj izbor teme. Pri govornem nastopanju upoštevajo dejavnosti, ki so navedene v modulu razvijanje zmožnosti tvorjenja enogovornih neumetnostnih besedil. V vsakem razredu pripravijo po 1 samostojni govorni nastop; lahko v povezavi z domačim branjem. Izbirajo med navedenimi možnostmi/se z učiteljem dogovorijo za temo, ki je ni na seznamu. Predstavitev razumevanja književnega besedila: Predstavitev celotnega besedila (na podlagi v šoli obravnavanega odlomka): umestitev odlomka v kontekst, zvrstna/vrstna/žanrska oznaka dela, predstavitev književnih oseb, dogajanja, vrednotenje prepričljivosti in medbesedilnost (npr. Moja najljubša knjiga); Predstavitev pesnika/pisatelja/dramatika (predstavitev avtorja in njegovih besedil, eno je podrobno predstavljeno). Predstavitev književne osebe/dogajanja/dogajalnega prostora in časa v šoli neobravnavanega besedila. <u>Poezija</u>: recitacija/deklamacija pesmi, navajanje nekaj književnih besedil na isto temo, predstavitev najbolj opaznih pesniških izraznih sredstev in njihove vloge v besedilu. <u>Proza</u>: predstavitev: - (lastne) pravljice, - nadaljevanja pravljic/predzgodbe, - narobe pravljice, - primerjave dveh pravljic – tema, književne osebe, dogajanje, kraj in čas dogajanja, značilnosti, - besedila, v katerem je dogajanje razpeto med realni in domišljijijski svet, - realistične zgodbe, - nesmiselne zgodbe. <u>Dramatika</u>: Uprizoritev odlomka iz dramskega dela/krajšega dramskega dela/dramatizirane proze (individualno ali skupinsko delo).	
3. Pridobivanje literarnovednega znanja	
Učenec pozna, razume, pravilno uporablja naslednje strokovne izraze: ljudsko književno besedilo umetno književno besedilo rima zvočno slikanje ljudska pravljica gledališče	Učenec spoznavajo dela in avtorje mladinske književnosti: Slovenske narodne pravljice in pripovedke Kajetan Kovič Leopold Suhodolčan Boris A. Novak Dane Zajc H. C. Andersen

recitacija, deklamacija književna oseba (glavna, stranska) dogajalni/književni prostor dogajalni/književni čas verz pravljica: kratka sodobna pravljica, klasična avtorska pravljica, živalska pravljica dejanje, prizor režiser, scena, kostumi pripovedništvo, pesništvo, dramatika ponavljanje poosebitev/poosebljenje fantastična pripoved, realistična zgodba (pustolovska zgodba, detektivka, kriminalka) radijska igra strip	
--	--

Tretje triletnje

Jezikovni pouk

OBLIKOVANJE IN RAZVIJANJE ZAVESTI O JEZIKU, NARODU IN DRŽAVI

Učenci/učenke sodelujejo v vodenih pogovorih

- o vlogi slovenščine v njihovem življenju ter o svojem odnosu do nje,
- o jezikih, ki jih govorijo slovenski državljani, o svojem odnosu do teh jezikov in o njihovem pravnem statusu,
- o državnem in uradnem jeziku v R Sloveniji ter o uradnih jezikih v delu slovenske Istre in v delu Prekmurja,
- o uradnih jezikih v organih EU,
- o slovenskih zamejcih in izseljencih ter o statusu slovenščine v državah, v katerih živijo slovenski zamejci oz. izseljenci,
- o okoliščinah rabe in o značilnostih zbornega jezika, knjižnega pogovornega jezika, njihovega narečja/pokrajinskega pogovornega jezika in najstniškega slenga,
- o začetkih slovenskega (knjižnega) jezika in o njegovem razvijanju skozi stoletja.

RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI POGOVARJANJA

Poslušajo in gledajo naslednje vrste **posnetih/odigranih** pogovorov (objavljene v raznih medijih) ter nato tudi sami sodelujejo v pogovorih iste vrste:

■ neuradni in uradni osebni/telefonski raziskovalni pogovor, ■ neuradni in uradni osebni/telefonski prepričevalni pogovor, ■ neuradni in uradni osebni/telefonski pogajalni pogovor.
<u>Pred poslušanjem in gledanjem</u> se v vodenem pogovoru pripravijo na kritično sprejemanje pogovora, npr. • opisujejo potek pogovarjanja, • naštevajo načela vljudnega pogovarjanja, • predstavljajo značilnosti dane vrste pogovora, • povedo, na kaj bodo pozorni med poslušanjem in gledanjem pogovora, • pripovedujejo o svojih izkušnjah z dano vrsto pogovora, • predstavljajo svoja pričakovanja do danega pogovora. <u>Med poslušanjem in gledanjem</u> so pozorni na okoliščine pogovora, na zgradbo pogovora, na namen pobudnega in odzivnega sogovorca, na temo in vsebino njunega pogovora ter na besedno in nebesedno govorico sogovorcev. <u>Po poslušanju in gledanju</u> • razčlenjujejo, obnovijo in vrednotijo pogovor ter utemeljijo svoje mnenje, • prepoznavajo in povzemajo značilnosti dane vrste pogovora ter jih primerjajo z značilnostmi pogovorov drugih vrst, • predstavljajo svojo strategijo kritičnega poslušanja pogovorov in jo primerjajo s strategijami sošolcev, • pripravijo se na sodelovanje v dani vrsti pogovora – izberejo si sogovorca, z njim določijo okoliščine, temo in vsebino pogovora, obudijo svoje znanje o značilnostih pogovora dane vrste in svoje poznavanje načel vljudnega pogovarjanja ter izdelajo strategijo svojega sodelovanja v pogovoru. <u>S sošolcem ali drugim sogovorcem odigrajo pogovor dane vrste</u> – pri tem posnemajo značilno zgradbo dane vrste pogovora ter upoštevajo načela učinkovitega in vljudnega pogovarjanja. <u>Po pogovarjanju</u> • sodelujejo v pogovoru o njem (nastopajoča učenca vrednotita tudi svoj in sogovorčev prispevek v pogovoru), • vrednotijo svojo zmožnost pogovarjanja in svoje obvladanje značilnosti dane vrste pogovora, • izdelajo načrt za razvijanje svoje zmožnosti pogovarjanja, • presojaajo učinek pridobljenega procesnega in vsebinskega znanja na svojo zmožnost pogovarjanja ter na svoje poznavanje značilnosti dane besedilne vrste.

RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI DOPISOVANJA		
Učenci/učenke berejo naslednje vrste dopisov in jih nato tudi pišejo:		
■ neuradno in uradno pismo, ■ neuradno, uradno in javno vabilo,	■ neuradno in uradno zahvalo, ■ neuradno in uradno opravičilo,	■ uradno prošnjo, ■ <i>neuradno in uradno sožalje.</i>
<u>Pred branjem</u> • opisujejo potek dopisovanja, • naštevajo načela vljudnega dopisovanja, • predstavljajo značilnosti dane vrste dopisa ter razlike med neuradnim in uradnim istovrstnim dopisom,		

- pripovedujejo o svojih izkušnjah s sprejemanjem oz. tvorjenjem dopisov dane vrste,
- povedo, na kaj bodo pozorni med branjem dopisa.

Med branjem so pozorni na zgradbo, obliko in vsebino dopisa.

Po branju

- razčlenjujejo dopis (npr. tvarno/oblikovno, okoliščinsko, naklonsko, pomensko, besedno, povedno),
- vrednotijo njegovo ustreznost, razumljivost in pravilnost,
- prepoznajo, posplošujejo in povzemajo značilnosti dane vrste dopisov ter jih primerjajo z značilnostmi dopisov drugih vrst; primerjajo tudi istovrstne neuradne in uradne dopise,
- pripravijo se na pisanje dopisa dane vrste – v vodenem pogovoru obnovijo svoje znanje o načelih vpljudnega dopisovanja in o značilnostih dane besedilne vrste ter izdelajo načrt.

Pišejo dopis, tj. pretvarjajo »načrt« v besedilo – pri tem upoštevajo značilnosti dane besedilne vrste (npr. zgradbo, obliko, besedne prvine) ter pazijo na ustreznost, razumljivost in jezikovno pravilnost besedila pa tudi na čitljivost in estetskost pisave. Besedilo preberejo, najdejo napake in jih odpravijo ter besedilo še enkrat napišejo.

Po pisanju

- primerjajo svoja besedila, jih vrednotijo in utemeljujejo svoje mnenje,
- odpravijo svoje napake oz. izboljšajo svoj dopis ter utemeljijo svoje popravke,
- poročajo o svoji strategiji pisanja dopisa in jo primerjajo s strategijami sošolcev,
- presojujejo učinek pridobljenega procesnega in vsebinskega znanja na svojo zmožnost dopisovanja in na svoje obvladanje značilnosti dane vrste dopisa,
- izdelajo načrt za izboljšanje svoje zmožnosti dopisovanja.

RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI KRITIČNEGA SPREJEMANJA ENOGOVORNIH NEUMETNOSTNIH BESEDIL

Učenci/učenke sprejemajo (tj. **berejo in/ali poslušajo /in gledajo/**)* naslednja enogovorna neumetnostna besedila (objavljena v raznih medijih):

■ publicistično besedilo katere koli vrste (npr. **intervju/poročilo/...**),

- opis življenja osebe,
- opis države,
- definicijo pojma,
- *opis življenja ljudi v dani državi/ skupnosti,*

- opis naprave,
- opis postopka,
- razlago nastanka naravnega pojava,
- nasvet strokovnjaka,
- besedilo ekonomske propagande,

- opis in oznako osebe,
- življenjepis,
- opis poti,
- oceno besedila,
- *pripoved o življenju osebe,*
- *potopis.*

* Navedene besedilne vrste spoznavajo predvsem z branjem; svoje poznavanje naj čim večkrat nagradijo s poslušanjem (in gledanjem).

Pred sprejemanjem sodelujejo v vodenem pogovoru

- o strategijah branja oz. poslušanja enogovornih neumetnostnih besedil,
- o načelih učinkovitega branja oz. poslušanja enogovornih neumetnostnih besedil,
- o značilnostih dane besedilne vrste,
- o svojih izkušnjah z dano besedilno vrsto,

• o svojih pričakovanjih do danega besedila in • o tem, na kaj bodo pozorni med sprejemanjem besedila. <u>Med sprejemanjem</u> so pozorni na pomensko, jezikovno in stvarno stran besedila ter uporabljajo razne strategije branja oz. poslušanja (si izpisujejo oz. zapisujejo bistvene podatke). Če želijo, besedilo še enkrat sprejemajo ter si dopolnjujejo svoje izpiske oz. zapiske. <u>Po (ponovnem) sprejemanju</u> • prepoznavajo okoliščine nastanka besedila in povedo, iz česa so jih prepoznali, • prepoznavajo namen tvorca besedila in povedo, iz česa so ga prepoznali, • povzamejo temo, podteme/ključne besede in bistvene podatke v obliki miselnega vzorca, dispozicijskih točk, preglednice ipd. ter nato obnovijo besedilo, • prepoznavajo značilne besedne in nebesedne prvine ter njihovo vlogo v danem besedilu, • predstavljajo značilnosti danega besedila ter iz njih posplošujejo značilno zgradbo dane besedilne vrste in zanjo značilne jezikovne prvine, • vrednotijo razumljivost, zanimivost, resničnost, aktualnost, uporabnost, živost, ustreznost in učinkovitost besedila ter utemeljijo svoje mnenje, • predstavljajo svojo strategijo kritičnega sprejemanja besedil in jo primerjajo s strategijami sošolcev, • vrednotijo svojo zmožnost kritičnega sprejemanja takih besedil in izdelajo načrt za razvijanje te svoje zmožnosti, • presojujejo učinek pridobljenega procesnega in vsebinskega znanja na svojo zmožnost kritičnega sprejemanja besedil ter na svoje poznavanje značilnosti dane besedilne vrste, • se pripravijo na tvorjenje podobnega besedila (če je to načrtovano v sklopu Razvijanje zmožnosti tvorjenja enogovornih neumetnostnih besedil).

RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI TVORJENJA ENOGOVORNIH NEUMETNOSTNIH BESEDIL		
Učenci/učence tvorijo (tj. govorno nastopajo in/ali pišejo) enogovorna besedila, in sicer: ■ pripovedujejo o svojih doživetjih, ■ obnavljajo neumetnostno ali umetnostno besedilo, ■ predstavljajo svoje poklicne ipd. načrte, ■ <i>poročajo o zanimivih/aktualnih dogodkih</i>, ■ <i>predstavljajo svoje doživljanje aktualnih dogodkov in svoje mnenje o njih</i>, ■ tvorijo besedilo tiste vrste, ki so jo pred tem že sprejemali, tj.		
■ opis življenja osebe, ■ opis države, ■ <i>opis življenja ljudi v dani državi/skupnosti</i>,	■ opis naprave, ■ opis postopka, ■ razlago nastanka naravnega pojava, ■ <i>besedilo ekonomske propagande</i>,	■ opis in oznako osebe, ■ življenjepisa, ■ oceno besedila, ■ opis poti. ■ <i>pripoved o življenju osebe</i>.
DEJAVNOSTI UČENCEV/UČENK OB GOVORNEM NASTOPANJU: <u>Pred govornim nastopom:</u> • sodelujejo v vodenem pogovoru o značilnostih dane vrste besedila, o strategijah govornega nastopanja in o načelih učinkovitega govornega nastopanja;		

- razmišljajo, kaj vse bi o temi povedali, in si izdelajo ogrodje miselnega vzorca;
- uporabljajo razne vire in iščejo potrebne podatke; te vpišejo v ogrodje miselnega vzorca;
- določijo zaporedje podtem in bistvenih podatkov, za pripovedovalna besedila ustvarjajo še uvod in zaključek;
- urejeni miselni vzorec pisno ali ustno ubesedijo z ustreznimi besedami in povedmi;
- pripravijo vidna ponazorila;
- vadijo govorni nastop ter si skušajo čim bolj zapomniti vsebino.

Med govornim nastopom:

- napovedo temo in besedilno vrsto;
- samostojno govorijo ob pisni zasnovi ali ob miselnem vzorcu in uporabljajo vidna ponazorila (prosojnice, e-prosojnice, fotografije ...); govorijo razločno, naravno in čim bolj knjižno ter zavestno uporabljajo nebesedne spremljevalce govorjenja;
- opazujejo nebesedno odzivanje poslušalcev in skušajo pritegniti njihovo pozornost;
- navajajo svoje vire.

Po govornem nastopu:

- odgovarjajo na vprašanja sošolcev in učitelja oz. spodbujajo sošolce k vsebinskim vprašanjem in odgovarjajo na njihova vprašanja;
- sodelujejo pri vrednotenju svojega govornega nastopa – poslušajo mnenja sošolcev ter izražajo svoje (ne)strinjanje z njimi;
- vrednotijo svojo zmožnost govornega nastopanja ter izdelajo načrt za razvijanje te svoje zmožnosti;
- razčlenjujejo in presoja govorne nastope sošolcev (pozorni so tudi na knjižno izreko in na nebesedne spremljevalce govorjenja) ter utemeljijo svoje mnenje;
- presoja učinek pridobljenega procesnega in vsebinskega znanja na svojo zmožnost govornega nastopanja.

DEJAVNOSTI UČENCEV/UČENK OB PISANJU ENOGOVORNIH BESEDIL:

Pred pisanjem:

- sodelujejo v vodenem pogovoru o značilnostih dane vrste besedila, o strategijah pisanja »spisov« in o načelih učinkovitega pisanja »spisov«;
- razmišljajo, kaj vse bi o temi povedali, in si izdelajo ogrodje miselnega vzorca;
- uporabljajo razne vire in iščejo potrebne podatke; te vpišejo v ogrodje miselnega vzorca;
- določijo zaporedje podtem in bistvenih podatkov, za pripovedovalna besedila ustvarjajo še uvod in zaključek.

Med pisanjem osnutka:

- napišejo naslov in besedilno vrsto;
- pretvorijo miselni vzorec v zapisano besedilo – pri tem členijo besedilo na odstavke, pripovedovalno besedilo pa tudi na uvod, jedro in zaključek.

Po pisanju osnutka:

- preberejo besedilo in najprej sami, nato pa ob pomoči jezikovnih priročnikov/sošolcev/učitelja/staršev prepoznajo vsebinske, slogovne, slovnične in pravopisne napake ter jih odpravijo;
- prepišejo besedilo – pri tem pazijo na oblikovanost zapisanega besedila ter na čitljivost in natančnost pisave;
- primerjajo svoja besedila, jih presoja in izboljšujejo;
- vrednotijo svojo zmožnost pisanja enogovornih besedil ter izdelajo načrt za razvijanje te svoje zmožnosti;
- presoja učinek pridobljenega vsebinskega in procesnega znanja na svojo zmožnost govornega nastopanja.

RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI SELEKTIVNEGA BRANJA
Učenci/učenke berejo javno obvestilo v obliki seznama (npr. teletekst/športni spored/kulturni spored ipd.). V vsakem razredu naj si ogledajo najmanj eno tako besedilo.
Nato • poimenujejo dano vrsto seznama, • povedo, katere podatke vsebuje in kako so ti izraženi, ter predstavijo vlogo besednih in nebesednih prvin, • povedo, kdo je tvorec takih seznamov, • povedo, komu so namenjeni taki sezname, kako pridejo do naslovnika ter čemu in v katerih okoliščinah jih ljudje berejo/uporabljajo, • pripovedujejo o svojih izkušnjah z branjem takih seznamov, • povedo, kako berejo take seznane, • poiščejo zahtevani podatek (tudi v njegovem nebesednem delu), • primerjajo podatke s seznama in jih razvrščajo, • vrednotijo učinkovitost, ustreznost, razumljivost in jezikovno pravilnost seznama ter predlagajo popravke/izboljšave, • vrednotijo svojo zmožnost selektivnega branja in izdelajo načrt za razvijanje te svoje zmožnosti.
RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI IZPOLNJEVANJA OBRAZCEV
Učenci/učenke si ogledajo obrazec (npr. poštne obrazce/bančne obrazce ipd.). V vsakem razredu naj si ogledajo najmanj eno tako besedilo.
Nato • poimenujejo dano vrsto obrazca, • povedo, kako pridejo taki obrazci do naslovnika, čemu in v katerih okoliščinah jih ljudje izpolnjujejo, • pripovedujejo o svojih izkušnjah z izpolnjevanjem takih obrazcev, • izpolnjujejo obrazec ter pri tem upoštevajo pravila za izpolnjevanje, • vrednotijo učinkovitost, ustreznost, razumljivost in jezikovno pravilnost obrazca ter predlagajo popravke/izboljšave, • vrednotijo svojo zmožnost izpolnjevanja obrazcev in izdelajo načrt za razvijanje te svoje zmožnosti.
RAZVIJANJE JEZIKOVNE IN SLOGOVNE ZMOŽNOSTI TER ZMOŽNOSTI NEBESEDNEGA SPORAZUMEVANJA (ZA IZBOLJŠANJE SPORAZUMEVALNE ZMOŽNOSTI)
Učenci/učenke razvijajo POIMENOVALNO ZMOŽNOST: • pred sprejemanjem besedil ali po njem predstavijo pomen dane besede/besedne zveze iz besedila, • predstavijo pomen danih besed (npr. ozko knjižnih, neknjižnih, prevzetih ali nesodobnih, blizuzvočnic, večpomenk) in stalnih besednih zvez ter jih smiselno uporabljajo v povedih, • berejo/poslušajo definicije brez definiranega pojma in poimenujejo definirani pojem, • k danim besedam dodajajo protipomenke, sopomenke, podpomenke in nadpomenke ter besede iz iste besedne družine,

- iz danih skladenjskih podstav delajo tvorjenke (npr. samostalniške izpeljanke za vršilca dejanja, za dejanje oz. glagolnike, samostalniške izpeljanke iz predložne zveze, samostalniške in pridevniške zloženke ipd.), dane tvorjenke pa pretvarjajo v (približne) skladenjske podstave,
- med tvorjenjem besedil poimenujejo bitja, predmete, dejanja, lastnosti ... s knjižnimi besedami in pazijo, da ne ponavljajo istih besed,
- uporabljajo slovarske priročnike v knjižni in elektronski obliki (npr. SSKJ, Veliki slovar tujk),
- v svojih in tujih besedilih prepoznavajo poimenovalne napake in jih odpravljajo.

Učenci/učenke razvijajo SKLADENJSKO ZMOŽNOST:

- po sprejemanju besedil predstavijo pomen dane povedi/zveze povedi,
- dopolnijo enostavčne povedi s pomensko in oblikovno pravilnimi besedami,
- sprašujejo po danih delih povedi,
- dopolnijo (glavne) stavke z opisom vršilca/prizadetega/prejemnika/kraja/časa/načina dejanja iz glavnega stavka oz. s stavčnim vzrokom/namenom/pogojem/izjemo dejanja iz glavnega stavka,
- opazujejo zvezo dveh stopnjevano povezanih povedi, prepoznajo njuno stopnjevanost in jo izrazijo z dvodelnim veznikom ne samo – temveč tudi,
- opazujejo zvezo dveh povedi, v kateri vsebuje druga poved nepričakovano/izjemno dejanje (druga poved je torej nasprotna/neskladna s prvo), in razložijo neskladje med povedma; nato pretvorijo zvezo povedi v dvostavčno poved, in sicer na dva načina:
 - izrazijo nepričakovanost/izjemnost dejanja iz druge povedi, in sicer z veznikom toda/vendar/ampak,
 - izrazijo izjemoma odstranjeno oviro iz prve povedi, in sicer z veznikom čeprav/četudi/kljub temu da; kasneje to izrazijo s predlogom kljub,
- opazujejo zvezo dveh pojasnjevalno-sklepalno povezanih povedi in povedo, v kateri povedi je predstavljen sklep in v kateri pojasnilo; nato pretvorijo zvezo povedi v dvostavčno poved, in sicer na dva načina:
 - najprej izrečejo sklep in tega nato dopolnijo s pojasnilom (ta se začne z veznikom saj),
 - najprej izrečejo pojasnilo in mu nato dodajo iz njega izpeljani sklep (ta se začne z veznikom torej),
- v eni povedi izrazijo mnenje o čem in ga utemeljijo (pri tem uporabijo veznik saj); to poved nato spremenijo tako, da najprej predstavijo pojasnila/dokaze, nato pa izrečejo iz njih izpeljani sklep (pri tem uporabijo veznik torej);
- vadijo in utrjujejo prepoznavanje
 - istočasnih oz. neistočasnih dejanj ter izrekanje istočasnosti z veznikom medtem ko in s predlogom med, neistočasnosti pa z veznikoma potem ko oz. preden in s predlogoma po oz. pred,
 - vzroka in posledice ter izrekanje posledice z veznikom zato oz. vzroka z veznikom ker in s predlogom zaradi,
 - namena ter njegovo izrekanje z veznikom da bi in z namenilnikom,
 - pogoja ter njegovo izrekanje z veznikom če bi/bom,
 - stopnjevanosti in njeno izrekanje z veznikom ne samo – temveč tudi,
 - nasprotja/neskladja in njegovo izrekanje z veznikom toda/vendar/ampak oz. čeprav/četudi/kljub temu da in s predlogom kljub,
 - sklepa ter njegovo izrekanje z veznikom torej,
 - pojasnila in njegovo izrekanje z veznikom saj,
- v povedih odpravljajo "kritična mesta" v svojem praktičnem obvladanju slovnice (npr. v sklanjanju "posebnih" samostalnikov, pridevnikov, osebnih zaimkov, vprašalnih zaimkov kdo/kaj in oziralnih zaimkov kdor/kar, v rabi povratnega svojilnega zaimka, oziralnih zaimkov ki oz. kateri in čigar oz. katerega/katere/katerih ter istostnih zaimkov enak oz. isti, v tvorbi in spreganju velelnika, v tvorbi in rabi dovršnika in nedovršnika. v rabi protipomenskih

predlogov in v tvorbi predložnih zvez, v stopnjevanju pridevnikov z obrazili, v rabi nedoločnika in namenilnika ipd.), • poročajo o prvotnem govornem dogodku s premim govorom, z odvisnim govorom <i>ali s predložno zvezo</i> ter pretvarjajo premi govor v odvisnega, <i>tega pa v predložno zvezo</i>, • strnjujejo podredno zložene povedi v enostavčne (pri tem pretvarjajo osebkove/predmetne/prislovnodoločilne odvisnike v navadne osebkove/predmete/prislovna določila, prilastkove odvisnike pa v polstavke/desne oz. leve prilastke ipd.), • enostavčne povedi razširjajo v podredno zložene (pri tem pretvarjajo predložna prislovna določila v prislovno-določilne odvisnike, prilastke pa v prilastkove odvisnike ipd.), • <i>pretvarjajo skladenjsko zapletene povedi v preprostejše</i>, • opazujejo zveze povedi/krajše besedilo, poiščejo besede, s katerimi je poimenovana ista prvina predmetnosti in vrednotijo njihovo ustreznost; predstavljajo razloge za odpravljanje ponavljanja besede in navajajo še druge možnosti za nadomeščanje dane besede (npr. sopomenko, parafrazo, nadpomenko, osebni/svojlilni/kazalni zaimek, izpust), • v povedih opazujejo zaporedje njihovih delov (stavčnih členov) in za vsako možnost presoja, v katerih okoliščinah bi bila pravilna, • med tvorjenjem besedil skladajo besede v povedi, povedi v zveze povedi oz. replike v zveze replik ter pri tem upoštevajo pomenska in oblikovna razmerja in členitev po aktualnosti, • prepoznajo pomenske, oblikovne in aktualnostne napake v svojih in tujih besedilih ter jih odpravljajo.	Učenci/učenke razvijajo PRAVOREČNO ZMOŽNOST: • vadijo in utrjujejo knjižni izgovor besed, povedi in besedil, • izgovarjajo besede in opisujejo njihovo izreko, npr. predstavijo mesto naglasa, trajanje naglašnega samoglasnika in naglašeni samoglasnik ter položajne variante zvočnika <u>v</u> oz. <u>l</u> in premene nezvočnikov (vendar pri tem ne uporabljajo strokovnih izrazov oz. naglasnih znamenj), • skušajo med govornim nastopanjem in med pogovarjanjem z učiteljem govoriti čim bolj knjižno, • prepoznajo pravorečne napake v svojih in tujih besedilih ter jih odpravljajo.
Učenci/učenke razvijajo PRAVOPISNO ZMOŽNOST: • opazujejo zapis besed, povedi in besedil ter prepoznajo, utrjujejo, poglobljajo in nadgrajujejo -- pisanje »kritičnih glasov«, -- izbiro variante predloga <u>z/s</u> in <u>k/h</u>, -- pisanje glavnih in vrstilnih števnikov s številkami in z besedami, -- pisanje prevzetih besed, -- pisanje lastnih imen bitij, -- pisanje svojilnih pridevnikov iz lastnih imen bitij, -- pisanje imen prebivalcev krajev, držav ..., -- pisanje eno-/večbesednih zemljepisnih lastnih imen, -- pisanje eno-/večbesednih stvarnih lastnih imen, -- pisanje vrstnih pridevnikov iz zemljepisnih lastnih imen, -- pisanje imen praznikov, -- pisanje imen jezikov,	

-- pisanje imen pripadnikov ras, -- pisanje občnih imen, nastalih iz lastnih, -- rabo končnih ločil v eno-/večstavčnih povedih, -- rabo vejice v večstavčnih povedih ter v povedih s polstavki in pastavki, -- zapis premega govora (s spremnim stavkom pred dobesednim navedkom ali za njim), -- pisanje krajšav (tj. okrajšav, kratic in simbolov), • med pisanjem členijo besedilo na odstavke, upoštevajo pravopisna pravila, skrbijo za čitljivost in estetskost pisave, ustrezno se odločajo za pisanje s pisanimi oz. tiskanimi črkami ipd., • uporabljajo pravopisne priročnike (v knjižni in elektronski obliki), pri oblikovanju besedil z računalnikom pa tudi urejevalnike besedil, • prepoznavajo pravopisne napake v svojih in tujih besedilih, jih odpravljajo in utemeljijo svoje popravke.
Učenci/učenke razvijajo SLOGOVNO ZMOŽNOST: • opazujejo svoje in tuje sporazumevanje v slovenščini v raznih okoliščinah, prepoznavajo jezikovne zvrsti in jim določajo ustrezne okoliščine sporočanja, • po poslušanju (svojih in tujih) pogovorov in govornih nastopov vrednotijo ustreznost jezikovne zvrsti in utemeljijo svoje mnenje, nato povedo, katera jezikovna zvrst bi bila ustreznejša, in utemeljijo svoj predlog, • izrekajo isto govorno dejanje na razne načine, vrednotijo vljudnost vsakega izreka in predstavijo zanj ustrezne okoliščine, • po sprejemanju besedila sklepajo o okoliščinah nastanka besedila in povedo, iz katerih prvin besedila so jih prepoznali, • med razčlenjevanjem besedila dane besedilne vrste prepoznavajo in si uzaveščajajo njeno značilno zgradbo in zanjo značilne jezikovne prvine, • pred tvorjenjem besedila razmišljajo o okoliščinah sporočanja in o značilnostih dane besedilne vrste, med tvorjenjem pa izbirajo okoliščinam in besedilni vrsti ustrezne besede, besedne zveze, stavčne vzorce ipd., • prireajo isto besedilo za razne naslovnike in pojasnjujejo svoje priredbe, • sopomenkam določajo slogovno vrednost in povedo, v katerih okoliščinah bi lahko uporabili slogovno zaznamovane besede, • v besedilu poiščejo slogovno zaznamovane besede/oblike besed in jih zamenjajo s slogovno nezaznamovanimi; nato povedo, zakaj je (po njihovem mnenju) sporočevalec uporabil slogovno zaznamovane prvine, • prepoznavajo svoje in tuje slogovne napake, jih odpravljajo in utemeljujejo svoje popravke.
Učenci/učenke razvijajo ZMOŽNOST NEBESEDNEGA SPORAZUMEVANJA: • naštejejo vidne in zvočne nebesedne spremljevalce govorjenja, jih ponazarjajo ter predstavljajo njihovo vlogo v govornih nastopih/pogovorih in njihov učinek na poslušalce/sogovorce, • primerjajo nebesedne spremljevalce govorjenja v pogovorih in govornih nastopih, prepoznavajo razlike in navajajo pragmatične razloge zanje, • poslušajo in gledajo govorce/sogovorce, opazujejo nebesedne spremljevalce njihovega govorjenja, jih poimenujejo ter vrednotijo njihovo ustreznost in učinkovitost, • med govornim nastopanjem/pogovarjanjem zavestno uporabljajo nebesedne spremljevalce govorjenja; nato sodelujejo v pogovoru o njihovi ustreznosti in učinkovitosti, • opazujejo nebesedna zapisana sporočila (npr. piktograme, grafikone, zemljevide, fotografije), predstavljajo njihovo vlogo ter vrednotijo njihovo nazornost, razumljivost in učinkovitost,

• berejo besedila z nebesednimi deli (npr. z grafikoni), predstavljajo vlogo nebesednih delov ter vrednotijo njihovo nazornost, razumljivost in učinkovitost, • pretvarjajo zapisana besedila/njihove dele v nebesedna sporočila (npr. v grafikone), • naštejejo nebesedne spremljevalce pisanja, jih ponazarjajo ter predstavljajo njihovo vlogo v zapisanih besedilih in njihov učinek na bralce, • primerjajo nebesedne spremljevalce pisanja v neuradnih in uradnih dopisih, prepoznavajo razlike in navajajo pragmatične razloge zanje, • v zapisanih besedilih opazujejo nebesedne spremljevalce pisanja, jih poimenujejo ter povedo, ali jih je pisec uporabil hote ali nehote in kako učinkujejo na bralca, • med pisanjem/dopisovanjem zavestno uporabljajo nebesedne spremljevalce pisanja; nato sodelujejo v pogovoru o njihovi ustreznosti in učinkovitosti.
Učenci/učenke med razvijanjem vsake od navedenih zmožnosti presojujejo učinek pridobljenega vsebinskega in procesnega znanja na to svojo zmožnost ter izdelajo načrt za njeno izboljšanje.

RAZVIJANJE METAJEZIKOVNE ZMOŽNOSTI	
Učenci/učenke postopoma usvajajo • NAČELA USPEŠNEGA DVOGOVORNEGA IN ENOGOVORNEGA SPORAZUMEVANJA ter jih upoštevajo pri tvorjenju in sprejemanju besedil, • STRATEGIJE SPREJEMANJA IN TVORJENJA NEUMETNOSTNIH BESEDIL ter jih upoštevajo pri tvorjenju in sprejemanju besedil, • MERILA ZA VREDNOTENJE BESEDIL ter jih upoštevajo pri vrednotenju svojih in tujih besedil, • MERILA ZA VREDNOTENJE ZMOŽNOSTI SPREJEMANJA IN TVORJENJA BESEDIL ter jih upoštevajo pri vrednotenju svoje in tuje zmožnosti sprejemanja in tvorjenja besedil, • ZNAČILNOSTI TISTIH BESEDILNIH VRST, KI JIH NATO SAMI TVORIJO (gl. seznam besedilnih vrst v sklopih Razvijanje zmožnosti pogovarjanja, Razvijanje zmožnosti dopisovanja, Razvijanje zmožnosti kritičnega sprejemanja enogovornih neumetnostnih besedil in Razvijanje zmožnosti tvorjenja enogovornih neumetnostnih besedil); svoje znanje o značilnostih dane besedilne vrste nato uporabijo (in tudi preverijo) tako, da tvorijo besedilo iste vrste.	
Učenci/učenke sistematično usvajajo POMENSKE, SLOGOVNE, OBLIKOVNE IPD. LASTNOSTI BESEDE, npr.:	
7.	• V besedilu/povedih poiščejo sopomenske besede/besedne zveze ter jim določijo ustrezne okoliščine oz. slogovno vrednost. Razumejo in uporabljajo strokovna izraza slogovno zaznamovana beseda, slogovno nezaznamovana beseda. • V besedilu/povedih poiščejo besedne zveze in povedi s prenesenim pomenom (tj. stalne besedne zveze), razložijo njihov pomen (tudi pomen pregovorov) in jih smiselno uporabijo v svojih besedilih. Razumejo in uporabljajo strokovni izraz stalna besedna zveza. • V besedilu/povedi/nizu besed poiščejo besede iz tistih skupin (tj. iz besednih vrst in podvrst), ki so jih obravnavali doslej (tj. v 5. in 6. razredu); svoje rešitve utemeljujejo s strokovnimi argumenti. • Spoznavajo tipično sklanjanje samostalnikov moškega, ženskega in srednjega spola (vendar samostalnikov ne razvrščajo po sklanjatvah). V povedih vadijo sklanjanje t. i. kritičnih samostalnikov, tj. samostalnikov s posebnimi končnicami ter s spremembami v osnovi in naglasu. • V besedilu/povedih poiščejo svojilne zaimke ter jim določijo vlogo (tj. nanašalnico v sobesedilu/okoliščinah) in oblikovne lastnosti. V besedilu/povedih poiščejo povratni svojilni zaimek in ugotavljajo, kdaj ga uporabljamo. Razumejo in uporabljajo strokovna izraza svojilni zaimek, povratni svojilni zaimek. • V besedilu/povedih poiščejo vprašalne zaimke ter jim določijo vlogo; opazujejo sklanjanje zaimkov <u>kdo</u> in <u>kaj</u> ter odkrivajo pogoste napake pri

	njunem sklanjanju, v rabi zaimkov <u>kakšen</u> in <u>kateri</u> ipd. Razumejo in uporabljajo strokovni izraz vprašalni zaimek. ● V besedilu/povedih poiščejo oziralne zaimke ter jim določijo vlogo in tvorjenost iz vprašalnih zaimkov; opazujejo sklanjanje zaimkov <u>kdor</u> in <u>kar</u> ter odkrivajo pogoste napake pri njunem sklanjanju, v rabi zaimkov <u>ki</u> in <u>kateri</u> ipd. Razumejo in uporabljajo strokovni izraz oziralni zaimek. ● V besedilu poiščejo kazalne zaimke in jim določijo vlogo (tj. nanašalnico v sobesedilu/ okoliščinah). Razumejo in uporabljajo strokovni izraz kazalni zaimek. ● V besedilu/povedih opazujejo naklonske oblike istega glagola ter prepoznajo njihovo različno vlogo. Razumejo in uporabljajo strokovne izraze povedni naklon/povednik, velelni naklon/velelnik, pogojni naklon/pogojnik. ● V besedilu/povedi poiščejo predloge in jim določijo vlogo. Opazujejo protipomenske predloge (npr. <u>v</u> – <u>iz</u>) in večfunkcijske predloge (npr. <u>v</u>), prepoznavajo njihove pomene in njihov vpliv na obliko besede/besedne zveze za njimi. Razumejo in uporabljajo strokovni izraz predlog.
8.	● V besedilu/povedi poiščejo domače in tuje sopomenske besede/besedne zveze in jim določijo izvor (tj. domače/prevzeto). Spoznajo pragmatične razloge za ohranjanje domačih besed in za prevzemanje tujih besed. Spoznajo in utrjujejo pravila o pisnem prilagajanju prevzetih besed. Razumejo in uporabljajo strokovni izraz prevzeta beseda. ● V besedilu/povedi/nizu besed poiščejo besede iz tistih skupin (tj. iz besednih vrst in podvrst), ki so jih obravnavali doslej (tj. v 5., 6. in 7. razredu); svoje rešitve utemeljujejo s strokovnimi argumenti. ● V besedilu/povedih opazujejo vidski obliki istega glagola ter prepoznajo njuno različno vlogo. Razumejo in uporabljajo strokovna izraza dovršnik, nedovršnik. ● V povedih poiščejo prvotne veznike in jim določijo vlogo. Nato opazujejo povedi, v katerih nastopajo v vlogi veznika vprašalni in oziralni zaimki, ter prepoznavajo drugotno, tj. vezniško vlogo teh besed. Razumejo in uporabljajo strokovni izraz veznik.
9.	● V povedih/v dvojicah besed poiščejo tvorjenke in utemeljijo svoje rešitve. Predstavijo pragmatične razloge za rabo tvorjenk (namesto besednih zvez). Razumejo in uporabljajo strokovni izraz tvorjenka. ● V besedilu/povedi/nizu besed poiščejo besede iz tistih skupin (tj. iz besednih vrst in podvrst), ki so jih obravnavali doslej (tj. v 5., 6., 7. in 8. razredu); svoje rešitve utemeljujejo s strokovnimi argumenti. ● V besedilu/povedih poiščejo medmete in jim določijo vlogo. Razumejo in uporabljajo strokovni izraz medmet. ● V besedilu/povedih poiščejo členke in jim določijo vlogo. Razumejo in uporabljajo strokovni izraz članek. ● Dane besede razvrstijo po skupinah (tj. v besedne vrste ali podvrste) in utemeljijo svoje rešitve. ● Predstavijo pomenske in oblikovne značilnosti dane skupine besed (tj. dane besedne vrste ali podvrste) in jo ponazorijo s svojimi primeri.
Učenci/učenke sistematično usvajajo STAVČNOČLENSKO SESTAVO STAVKA, npr.:	
7.	● Opazujejo stavek iz golih in zloženih stavčnih členov ter v njem s pomočjo vprašalnic prepoznajo tisti del, ki izraža dejanje/stanje/dogajanje, vršilca dejanja/nosilca stanja, prizadetega/naslovnika dejanja ... Prepoznane dele stavka poimenujejo s strokovnimi izrazi za stavčne člene in navajajo vprašalnice zanje. Nato oblikujejo definicijo posameznih stavčnih členov. Razumejo in uporabljajo strokovne izraze stavek, stavčni člen, povedek, osebek, predmet, prislovno določilo (kraja, časa, načina, vzroka).
8.	● Stavkom (z golimi in zloženimi stavčnimi členi) določajo stavčnočlensko sestavo (tj. povedek, osebek, predmet, prislovno določilo) – stavčne člene poimenujejo s strokovnimi izrazi in navedejo vprašalnice zanje.
9.	● Stavkom (z golimi in zloženimi stavčnimi členi) določajo stavčnočlensko sestavo (tj. povedek, osebek, predmet, prislovno določilo) – stavčne

	člene poimenujejo s strokovnimi izrazi in navedejo vprašalnice zanje.
	Učenci/učenke sistematično usvajajo STAVČNO SESTAVO POVEDI, npr.:
8.	• Primerjajo enostavno in dvostavno poved – pozorni so na število glagolov v osebni obliki; nato oblikujejo definicijo stavka. Razumejo in uporabljajo strokovne izraze poved, stavek, enostavna poved, zložena poved. • V dvostavni povedi določijo število stavkov. Opazujejo razmerje med stavkoma ter na podlagi tega ločijo priredno zložene povedi od podredno zloženih. Razumejo in uporabljajo strokovna izraza priredno zložena poved, podredno zložena poved. • Opazujejo podredno zložene dvostavne povedi, prepoznavajo vlogo obeh stavkov in tako ločijo glavni stavek od odvisnega. Razmišljajo o vlogi odvisnega stavka in izrekajo vprašalnico zanj. Razumejo in uporabljajo strokovne izraze glavni stavek, odvisni stavek/odvisnik, osebkov odvisnik, predmetni odvisnik, časovni odvisnik, krajevni odvisnik, načinovni odvisnik, vzročni odvisnik, namerni odvisnik, pogojni odvisnik, dopustni odvisnik, prilastkov odvisnik.
9.	• Opazujejo dvostavne povedi in povedo, katere so zložene podredno; podredno zloženim povedim določijo stavčno sestavo – povedo, kateri stavek je glavni, navedejo vprašalnico za odvisni stavek in poimenujejo vrsto odvisnega stavka. • Opazujejo dvostavne povedi in povedo, katere so zložene priredno; nato utemeljijo svoje rešitve. Razumejo in uporabljajo strokovni izraz priredno zložena poved. • V priredno zloženih dvostavnih povedih opazujejo vlogo drugega/dopolnjevalnega stavka.
	Učenci/učenke postopoma usvajajo POVEDNOZVEZNO SESTAVO ENOGOVORNIH BESEDIL – to delajo tako, da • primerjajo enogovorno besedilo z dvogovornim ter prepoznavajo značilnosti enogovornih besedil, • v enogovornem besedilu prepoznajo povedi in njihovo povezanost v zveze povedi, • opazujejo pomensko, oblikovno in aktualnostno povezanost povedi v zvezi povedi, odkrivajo pomenske/oblikovne/aktualnostne napake ter jih odpravljajo; nato utemeljijo svoje popravke.
	Učenci/učenke postopoma usvajajo SEKVENČNO-REPLIČNO SESTAVO DVOGOVORNIH BESEDIL – to delajo tako, da • primerjajo dvogovorno besedilo z enogovornim ter prepoznavajo značilnosti dvogovornih besedil, • opazujejo raziskovalni/prepričevalni/pogajalni pogovor -- povedo, katera replika je pobudna in katera odzivna, določajo namen tvorca pobudne in odzivne replike ter nato povzamejo značilnosti raziskovalnega/prepričevalnega/pogajalnega pogovora, • primerjajo skladenjsko sestavo pobudne in odzivne replike ter prepoznajo skladenjsko nepopolnost odzivne replike, • opazujejo zveze replik (oz. sekvence), odkrivajo napake in jih odpravljajo; nato utemeljijo svoje popravke.
	Učenci/učenke postopoma spoznavajo TEMELJNE VRSTE BESEDIL IN NJIHOVE ZNAČILNOSTI – to delajo tako, da • primerjajo umetnostno in neumetnostno besedilo, predstavijo svoje ugotovitve in povedo, katero besedilo je umetnostno; svoje mnenje utemeljijo. Povzamejo značilnosti neumetnostnih besedil. Razumejo in uporabljajo strokovna izraza umetnostno besedilo, neumetnostno besedilo; • primerjajo objektivno in subjektivno besedilo, predstavijo svoje ugotovitve in povedo, katero besedilo je subjektivno; svoje mnenje utemeljijo. Povedo, v katerih okoliščinah je subjektivno besedilo ustrezno in v katerih ni; pretvorijo ga v objektivno besedilo. Povzamejo značilnosti objektivnih besedil. Razumejo in uporabljajo strokovna izraza objektivno besedilo, subjektivno besedilo; • primerjajo opisovalno in pripovedovalno besedilo, predstavijo svoje ugotovitve in povedo, katero besedilo je opisovalno; svoje mnenje utemeljijo.

Povzamejo značilnosti opisovalnega in pripovedovalnega besedila. Razumejo in uporabljajo strokovna izraza opisovalno besedilo, pripovedovalno besedilo; • primerjajo prikazovalno in propagandno besedilo, predstavijo svoje ugotovitve in povedo, katero besedilo je propagandno; svoje mnenje utemeljijo. Povzamejo značilnosti propagandnih besedil. Prikazovalno besedilo pretvorijo v propagandno. Razumejo in uporabljajo strokovna izraza prikazovalno besedilo, propagandno besedilo.
Učenci/učenke sproti vrednotijo učinek pridobljenega procesnega in vsebinskega znanja • na rabo in razumevanje besed ter na poznavanje značilnosti besed, • na tvorjenje in na razumevanje enostavnih povedi ter na prepoznavanje stavčnočlenske sestave stavka, • na tvorjenje in razumevanje večstavčnih povedi ter na prepoznavanje stavčne sestave povedi, • na tvorjenje in razumevanje zvez povedi oz. enogovornih besedil, • na tvorjenje in razumevanje zvez replik oz. dvogovornih besedil in • na poznavanje značilnosti raznih vrst besedil ter na tvorjenje in sprejemanje besedil. Nato izdelajo načrt za odpravo svojih težav • pri rabi in razumevanju besed, • pri tvorjenju in razumevanju enostavnih povedi ter pri določanju stavčnočlenske sestave stavka, • pri tvorjenju in razumevanju večstavčnih povedi ter pri določanju stavčne sestave povedi, • pri tvorjenju in razumevanju zvez povedi oz. enogovornih besedil, • pri tvorjenju in razumevanju zvez replik oz. dvogovornih besedil, • pri poznavanju značilnosti raznih vrst besedil ter pri tvorjenju in sprejemanju besedil raznih vrst.

Književni pouk

RAZVIJANJE RECEPCIJSKE ZMOŽNOSTI Z BRANJEM, POSLUŠANJEM (GLEDANJEM) UMETNOSTNIH BESEDIL/PREDSTAV IN GOVORJENJEM, PISANJEM O NJIH
1 KNJIŽEVNA BESEDILA
Učenci/učenke berejo/poslušajo svoji starosti primerna književna besedila in govorijo/pišejo o njih. Spoznavajo obvezna in v UN predlagana oz. druga književna besedila po izbiri učitelja in učencev (npr. besedila lokalnih avtorjev in besedila, povezana z aktualnimi dogodki ipd.).
Razvijajo recepcijsko zmožnost – doživljanje, razumevanje in vrednotenje književnih besedil (šolska interpretacija): pred branjem se pripravijo na ustvarjalni dialog z besedilom (oblikujejo obzorje pričakovanj), po branju/poslušanju književnega besedila primerjajo svoje doživljanje, predstave, misli in razumevanje, po ponovnem branju, opazovanju in razčlenjevanju besedila sintetizirajo spoznanja ter izražajo razumevanje besedila in vrednostne sodbe o njem. Posamezna besedila tudi medbesedilno primerjajo in vrednotijo. Zavedo se razlik v 'branju' (vpliv osebnih izkušenj, znanja, pridobljenega pri šolskih predmetih in zunaj šole, čustev, razpoloženja ...), zaznajo morebitne pomanjkljivosti svojega razumevanja zaradi spregledanih oz. nerazumljenih sestavin besedila; ob ponovnem branju in opazovanju besedila primanjkljaje odpravljajo in svoje razumevanje nadgrajujejo. Primerjajo estetsko polnovredna in trivialna/zabavna književna besedila (zavedo se, da je tudi taka književnost legitimna izbira branja).

A PRVINE KNJIŽEVNEGA BESEDILA

Učenci/učenke v procesu šolske interpretacije opazujejo posamezne prvine književnega besedila (upoštevajo neposredne in *posredne* informacije v besedilu). Ugotovitve primerjajo, utemeljujejo/ponazarjajo ter zagovarjajo s sklicevanjem na besedilo in logično sklepanje; izražajo jih govorno in pisno.

A 1. Književna oseba

Zaznavajo perspektive več književnih oseb in razumevajo njihovo soodvisnost; ugotavljajo, kako in kje se to kaže v književnem besedilu; na podlagi perspektive posamezne književne osebe vzpostavljajo svoj odnos do nje.

- Ločujejo glavne in stranske književne osebe in utemeljujejo svoje ugotovitve; zaznavajo, primerjajo *ter presoja*o ravnanje in govorjenje/mišljenje oseb.
- Najdejo književno osebo, ki jim je blizu (značaj, ravnanje, način razmišljanja, zunajliterarni razlogi); do osebe vzpostavijo tudi kritično razdaljo.
- Vživljajo se v književno osebo, ki je drugačna od njih, in se od nje kritično distancirajo.
- Zaznavajo značilnosti socialnega položaja književnih oseb; poskušajo razumeti tudi psihološke *in etične* lastnosti posamezne osebe.
- Ozaveščajo značilnosti književnih oseb v trivialnih/zabavnih besedilih in jih primerjajo z osebami v drugih besedilih.
- Prepoznavajo motive za ravnanje književnih oseb (namere, misli, čustva ...) in jih primerjajo s svojim pogledom na svet; razumejo socialne motive za ravnanje oseb

A 2. Književni prostor in čas

- Oblikujejo domišljjskočutne predstave književnega prostora; ugotavljajo, v kateri dogajalni čas je postavljeno dogajanje (medpredmetne povezave: zgodovina, zemljepis, likovna umetnost ...).
- Zavedanje književnega prostora in časa gradijo tudi s pomočjo uporabljenih jezikovnih sredstev (časovna in socialna zvrstnost)
- Dogajalni prostor in čas povezujejo s temo književnega besedila.
- Ozaveščajo značilnosti dogajalnega prostora v trivialnem/zabavnem besedilu in jih primerjajo z značilnostmi v estetsko polnovrednem književnem besedilu.

A 3. Dogajanje, motiv, tema/sporočilo, snov

- Opazujejo vzročno-posledična in časovna razmerja med dogodki v besedilu (zgodba/fabula).
- Kronološko razvrščajo dogodke, tudi ko gre za analitično oz. retrospektivno dogajalno zgradbo.
- Ločijo glavno in stransko dogajanje ter dogajanje v različnih časih in na različnih krajih.
- Obnavljajo/povzemajo dogajanje (podrobno in strnjeno).
- Spoznavajo značilnosti dogajanja v trivialnem/zabavnem besedilu (klišeziranost).
- Zaznavajo (glavne) motive v književnem besedilu.
Doživljajo pesemske slike in se zavedo njihovega učinka na bralca (razpoloženjskost, čustveni odzivi v povezavi z jezikovno rabo).
- Iščejo osrednjo idejo (sporočilo) in temo književnega besedila; naštejejo nekaj besedil na isto temo.
- Opazujejo razvijanje teme v besedilu: npr. na dogajalni ravni (izpostavljeni so vsi bistveni dogodki : samostojno jih je treba ugotoviti/predvideti/'brati' med vrsticami), na jezikovni ravni (povedano je naravnost : izraženo je metaforično), na ravni časovne ureditve dogajanja

(kronološko razvrščanje: retrospektivno razvrščanje) ipd. *Primerjajo in presojuje tematsko sorodna besedila glede na razvijanje teme.*

- Ločijo teme: ljubezenska, socialna, razpoloženjska, domovinska.
- Prepoznavajo snov (npr. zgodovinski dogodki) in opazujejo njeno preoblikovanje v besedilno stvarnost.

A 4. Avtor – pripovedovalec

- Vedo, kdo je avtor književnega besedila in ga ločijo od pripovedovalca.
- Prepoznavajo vsevednega pripovedovalca (opombe/komentar pripovedovalca, 3. oseba, preteklik).

A 5. Književna perspektiva

- Doživljajo, prepoznavajo in razumevajo komično književno perspektivo; najdejo humorne prvine v književnem besedilu in ugotavljajo, zakaj vzbujajo smeh (povezovanje z jezikovno rabo).

B KNJIŽEVNE ZVRSTI IN VRSTE

Učenci/učenke ob napovedi branja/poslušanja književne zvrsti/vrste priključijo v spomin temeljna določila književne zvrsti/vrste. Književno besedilo v procesu šolske interpretacije doživljajo, razčlenjujejo (opazujejo posameznosti in njihovo vlogo v besedilu ter jezikovno rabo v besedilu – pomenska in estetska raven), spoznanja primerjajo, utemeljujejo in sintetizirajo (nadgrajujejo prvotno razumevanje) ter besedila vrednotijo, nekatera tudi primerjajo in pri tem upoštevajo že znane vrstne značilnosti književnih besedil. Svoje ugotovitve izražajo govorno/pisno.

B 1. Poezija

- Ritem pesmi – povezujejo ritem z besedilno stvarnostjo in s sporočilnostjo.
- Podobnoglasje/onomatopoiija – zaznavajo, opazujejo učinek v pesmi in poimenujejo.
- Rima – poiščejo jo v besedilu (prepoznavanje) in ugotavljajo/opazujejo njen učinek v pesmi; povezujejo jo s sporočilnostjo pesmi.
- Likovna podoba pesmi – zaznavajo razlike med verzi (dolžina verzov) in posebnosti likovne podobe svobodnega verza.
- Jezikovna 'uresničitev' pesmi (pomenska in estetska raven):
 - Zaznavajo učinek posebne jezikovne rabe na bralca (doživljanje).
 - Razumejo besede/besedne zveze z več pomeni v sobesedilu.
 - Zaznavajo in poimenujejo besede/besedne zveze s prenesenim pomenom oz. posebnosti na ravni rabe: primera, poosebljenje/poosebitev, okrasni pridevek in nagovor/ogovor; opazujejo in razumevajo pesniško sredstvo in ugotavljajo njegovo vlogo na pomenski ravni konkretne pesmi (pomenotvorna vloga); *zaznavajo estetski učinek pesniškega sredstva.*
 - Zaznavajo zamenjavo besednega reda/inverzijo; razumejo njegovo/njeno vlogo v pesmi, poimenujejo pesniško sredstvo.
 - Zaznavajo in opazujejo rabo določenih slogovnih sredstev (sopomenke, nadpomenke, tvorjenke ...) v pesmi glede na časovno in čustveno zaznamovanost.
 - Zaznavajo, opazujejo in poimenujejo pretiravanje.
 - Zaznavajo, opazujejo ter kasneje poimenujejo stopnjevanje in refren (pripev).

- Zaznavajo, opazujejo govorniško vprašanje, ob koncu triletja ga tudi poimenujejo.
- Lirska in epska pesem – razumejo razliko in to dokažejo z izpostavljanjem značilnosti obravnavane pesmi.
 - Prepoznavajo ep, balado, romanco in sonet; ob izbranem primeru znajo razložiti bistvene značilnosti; pri vrednotenju posamezne pesmi opazujejo tudi vrstne značilnosti.

B 2. Proza

Berejo/poslušajo pripovedno prozo. Po metodi dolgega branja doživijo skupaj vsaj eno književno besedilo vsako leto.

- Zaznamovanost sloga – opazujejo in utemeljujejo vlogo tovrstnih prvin v književnem besedilu.
- Slogovni postopek – v književnem besedilu najdejo primere, s katerimi ponazorijo: opisovanje (opis), subjektivno opisovanje (oris), označevanje (označitev književne osebe), pripovedovanje, dvogovor.
- Značilnosti pripovednih vrst – opazujejo in izpostavljajo jih pri primerjanju in vrednotenju književnih besedil iste vrste:

B 3. Dramatika

- Ločujejo govor dramskih oseb in informacije o prostoru, času, videzu, načinu govorjenja, ravnanju oseb, njihovem čustvovanju ipd. (odrska navodila).
- Komedija – opazujejo in razumejo komično perspektivo.

2 GLEDALIŠČE, RADIJSKA IGRA IN FILM

Učenci/učenke si vsako leto ogledajo vsaj eno gledališko/filmsko predstavo (ali videoposnetek gledališke/filmske predstave) in poslušajo posnetek radijske igre ter tako ozaveščajo značilnosti medijskih predelav/realizacij/aktualizacij književnih besedil oz. osnovne značilnosti posameznih medijev. Posamezne predstave tudi primerjajo s književnim besedilom. Doživljanje, razumevanje in vrednotenje izražajo govorno/pisno.

- **Gledališka/lutkovna predstava**
 - Opazujejo in razumejo dramsko dogajanje in odnose med dramskimi osebami; ločijo glavno in stransko dogajanje – pozorni so na to, kako so v predstavi prikazani (neposredno/posredno).
 - Opazujejo prvine gledališke predstave (dejanje/prizori, igralci/igra, kostumi, scena, rekviziti, luč/osvetlitev, zvočna oprema) – izpostavljajo in presojujejo njihovo vlogo pri doživljanju in razumevanju gledališkega dogodka.
 - Zaznavajo in izpostavljajo morebitne humorne prvine v dramski predstavi oz. z izpostavljanjem značilnosti dokazujejo razumevanje komične/tragične perspektive pri komediji/tragediji.
- **Radijska igra**
 - Na osnovi zvočnih informacij oblikujejo domišljjskočutne predstave književnih oseb (videz, osebnostne lastnosti, motivi za ravnanje), dogajalnega prostora in časa ter drugih okoliščin dogajanja; svoje ugotovitve primerjajo in utemeljujejo.
 - Vrednotijo radijsko igro – upoštevajo nazornost glasovne predstavitev oseb in prostora, ustreznost in učinkovitost zvočne opreme dogajanja ipd.
- **Primerjanje gledališke/filmske izraznosti s književnim besedilom (izbrana besedila in predstave):**
 - Izpostavljajo značilnosti 'predstavitev' oseb, dogajalnega prostora in časa v književnem besedilu in gledališki predstavi/filmu.
 - Opazujejo motive za ravnanje književnih oseb (socialne, psihološke, etične).

- Opazujejo sklenjenost dogajanja.
- Opisujejo perspektivo (komična, *tragična*).

RAZVIJANJE RECEPCIJSKE ZMOŽNOSTI S TVORJENJEM/(PO)USTVARJANJEM OB UMETNOSTNIH BESEDILIH (PISANJE, INTERPRETATIVNO BRANJE, GOVORJENJE)

Ustvarjanje umetnostnega besedila učenci/učenke prepoznajo kot poseben položaj, kar zaznajo v procesu tvorjenja (po)ustvarjalnega besedila, ko sami oblikujejo besedilni svet in se pri tem opirajo na svoje (medbesedilne) izkušnje in znanje.

Razvijajo recepcijsko zmožnost (doživljanje, razumevanje in vrednotenje književnih besedil), tako da se govorno (po)ustvarjalno in/ali 'strokovno' (govorni nastopi) odzivajo na književna besedila oz. pišejo (po)ustvarjalna besedila, ki vključujejo prvine umetnostnega jezika in/ali druge značilnosti književnih besedil.

1. PISANJE

A Izberejo 2 ali 3 možnosti, ponujene v naslednjih točkah, oz. najdejo svoji/svoje možnosti:

▪ Razvijajo zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe:

- Ustvarjajo nove, književne osebe; sestavijo jih iz oseb, ki so jih spoznali v drugih književnih delih/ filmu/realnem življenju ali pa jih tvorijo po analogiji z osebami iz znanega književnega besedila.
- Pišejo nove prigode znanih književnih oseb.
- Presajajo osebe iz enega književnega dela v zgodbo drugega dela.
- Pišejo realistične/fantastične sestavke, v katerih se prepoznajo različni motivi za ravnanje književnih oseb (socialni, psihološki, *etični*).

▪ Razvijajo zmožnost doživljanja in razumevanja književnega prostora in časa:

- Ustvarjajo nove domišljijske svetove – dogajanje postavljajo v preteklost, sedanost in prihodnost; z omenjanjem okoliščin, dogodkov in predmetov izražajo dogajalni čas (neposredni podatki), pomagajo si tudi s časovno oz. socialnozvrstno zaznamovanimi besedami (posredni podatki: arhaizmi, neologizmi, slengizmi ...).

▪ Razvijajo zmožnost razumevanja dogajanja in teme (motivov/snovi) v književnem besedilu:

- Tvorijo domišljijsko pripoved s sintetično/retrospektivno dogajalno zgradbo.
- Tvorijo nova pripovedna besedila na določeno temo s podobnimi/različnimi motivi.

▪ Ločijo avtorja in pripovedovalca:

- Tvorijo besedila, tako da privzemajo vlogo vsevednega/prvoosebnega pripovedovalca ali *lirskega izpovedovalca*.

▪ Prepoznajo književno perspektivo:

- V (po)ustvarjalnih besedilih vzpostavljajo komično/*tragično* književno perspektivo.

B Receptijsko zmožnost oz. zmožnost razumevanja književnih besedil dokazujejo tako, da tvorijo (po)ustvarjalna besedila oz. fragmente besedil (pisno/govorno). Pri tem upoštevajo že znane značilnosti književne vrste.

▪ **Poezija**

- Samostojno tvorijo nove pesemske slike (v povezavi z določeno temo).
- V povezavi s pesemsko sliko iz obravnavane pesmi tvorijo nove primere, poosebitve, okrasne pridevke in preproste metafore.
- Razumevanje vloge zvočnega, besednega, skladenjskega in besedilnega sloga na pomenski *in estetski* ravni pesmi ponazarjajo tako, da jih zamenjujejo z nevtralnimi jezikovnimi sredstvi in vrednotijo učinek teh zamenjav v pesmi.
- Tvorijo likovno pesem/pesem lepljenko v povezavi z določeno ali samostojno izbrano temo.
- Preoblikujejo pesniško besedilo v prozno *in obratno*

▪ **Proza**

Izberejo 1 predlagano enoto ali predlagajo svojo:

- Povestim in romanom 'dopisujejo' nove predzgodbe, konce ali 'manjkajoča' epizodna poglavja.
- Krajše literarno delo preoblikujejo v strip in obratno.
- Ustvarjalen in kritičen dialog z besedilom vzpostavljajo tako, da posnemajo njegov jezik in slog, spreminjajo socialno in funkcijsko zvrstnost jezika v besedilu ter ga slogovno preoblikujejo (prestavljanje dogajanja v sodobnost ali v drug prostor, parodija, travestija).
- Razvijajo zmožnost razumevanja in prepoznavanja pripovednih vrst, tako da pišejo izvirna besedila in pri tem upoštevajo žanrska določila teh vrst; upoštevajo tudi značilnosti pripovedne zgradbe, sloga in sporočevalnega postopka. **Napišejo/Zapišejo (izbirno 1 enota):**

- basen/bajko,
- pripovedke, bajke (skupinsko zbirajo ustno izročilo in ga zapišejo),
- fantastično zgodbo (osnova: ljudske pripovedi/antični miti),
- fabulativno pismo/fiktivni dnevnik,
- kratko realistično pripoved na podlagi časopisne vesti (zakovitosti realnega sveta, trden vzročno-posledični dogajalni sistem),
- črtico.

▪ **Dramatika**

1. Razvijajo zmožnost doživljanja in razumevanja dramskega besedila, tako da **(izbirno 1 enota):**

- dramatizirajo pripovedno/pesemsko besedilo,
- napišejo krajše dramsko besedilo,
- posnamejo kratko radijsko igro,
- pišejo komične dramske fragmente in prizore,
- v izvirnem besedilu posnemajo slog dramskega besedila.

2. INTERPRETATIVNO BRANJE KNJIŽEVNIH BESEDIL

Učenci/učenke se pripravijo na glasno branje in na to, da z glasom (so)oblikujejo besedilno stvarnost.

▪ **Poezija**

- Razumljivo in doživeto recitirajo/deklamirajo – slušne prvine svojega govora (glasovno barvanje, intonacija, register, poudarjanje, glasnost, premori, hitrost) uskladijo s sporočilnostjo/razpoloženjem pesmi.

- **Proza**

- Razumljivo in interpretativno berejo književno besedilo – slušne prvine govora uskladijo z dogajanjem v književnem besedilu.

- **Dramatika**

- Glasno berejo krajše dramsko besedilo po vlogah – izražajo spremembe razpoloženja oseb, govorijo čim bolj naravno (v skladu z dogajanjem in okoliščinami dogajanja).
- V igri vlog improvizirajo dramske fragmente (dialoge).

Možnosti **(izbirno 1 ali 2 enoti)**:

- V "razrednem gledališču" uprizorijo odlomek iz dramskega dela ali krajše dramsko besedilo (izdelajo osnutke za sceno, kostume in rekvizite; razdelijo si vloge: režiser, igralci, scenograf, kostumograf, glasbeni opremljevalec ...).
- Uprizorijo lastno dramatizacijo krajšega besedila.
- Oblikujejo in posnamejo kratko radijsko igro – govorno plast dopolnjujejo z radiofonskimi prvinami (šumi, glasba, drugi zvoki).

3. GOVORNI NASTOPI

Učenci/učenke izberejo temo ter prosto in čim bolj naravno govorijo; upoštevajo slovnična pravila, okoliščine sporočanja (strategije in načela učinkovitega govornega nastopanja so spoznali in usvojili pri jezikovnem pouku). Skušajo biti čim bolj prepričljivi (premišljena priprava govornega nastopa na ravni razvijanja teme, načina predstavitve, suverenosti nastopa – zvočne in vidne prvine govora, očesni stik s poslušalci).

V vsakem razredu opravijo samostojni govorni nastop, **(izberejo 1 od ponujenih možnosti, lahko tudi v povezavi z domačim branjem, oziroma v dogovoru z učiteljem izberejo temo, ki je ni na seznamu).**

- **'Književnostrokovni' govorni nastopi (obravnavajo književnega besedila):**

- Predstavitev v šoli neobravnavanega književnega besedila (avtor, vsebinske in slogovne značilnosti, zvrst/vrsta besedila, ovrednotenje besedila s pomočjo sklicevanja na značilnosti besedila, ponazoritve z zgledi iz besedila).
- Primerjava dveh književnih besedil (tema, književne osebe, dogajanje, kraj in čas dogajanja, zvrst/vrsta, slogovne značilnosti, literarnozgodovinsko obdobje ...).
- Predstavitev avtorja/-ev in njegovega/njihovih dela/del – predstavitev teme govornega nastopa in pojasnilo glede odločitve za temo; bio- in bibliografski podatki o avtorju/-ih, izbor slikovnega materiala; ponazoritev dela/del z odlomki iz književnega/-ih besedila/besedil, navedki iz strokovne literature.
- Intervju z ustvarjalcem (lahko tudi fiktivni intervju, npr. s F. Prešernom) – predstavitev življenja in dela avtorja, bistvene značilnosti njegovega dela: književno obdobje, zvrstna/vrstna označitev, tema/ideja ipd.).
- Predstavitev bralnega interesa med učenci/učenkami oz. najbolj priljubljenih književnih del (anketa) – vprašalnik o določenem književnem/-ih besedilu/-ih, predstavitev in interpretacija rezultatov anketiranja ipd. (npr. vprašanja o priljubljenosti določene/-ih knjige/knjig in razlogov za to – upoštevanje vsebinskih in slogovnih značilnosti besedila/besedil).

- **(Po)ustvarjalni govorni nastopi:**

- Recitacija/deklamacija učenčeve/učenkine lastne pesmi oz. (po)ustvarjalne predelave izbrane pesmi, navajanje pesmi različnih avtorjev z isto

temo/tematiko, izpostavitve temeljnih podobnosti in razlik med temi besedili, utemeljitev odločitve za predstavitev lastnega besedila. ○ Priprava in predstavitev parodije/travestije znanega književnega besedila, utemeljitev izbora književnega besedila za predelavo in izpostavitve bistvenih potez poustvarjalnega postopka. ○ Nastop z dramskim monologom in orisna predstavitev celotnega književnega besedila, utemeljitev izbire besedila oz. sodelovanje pri predstavitvi dramskega prizora (skupinsko delo), pri čemer mora biti razviden delež vsakega udeleženca pri pripravi govornega nastopa (izbira besedila, načrtovanje nastopa, oblikovanje posamezne vloge ipd.).
PRIDOBIVANJE LITERARNOVEDNEGA ZNANJA
1 Učenci/učenke poznajo in uporabljajo naslednje strokovne izraze ter jih znajo opisati: – komična perspektiva, ljubezenska tema(tika), vsevedni pripovedovalec, lirska in epska pesem, ritem, onomatopoiija/podobnoglasje, nagovor/ogovor, pretiravanje, inverzija, basen, pripovedka, bajka; – socialna tema(tika), kitica: štirivrstičnica, trivrstičnica, rima, refren, primera, okrasni pridevek, stopnjevanje, ep (pesnitev), balada, romanca, sonet, roman, komedija; – tema, sporočilnost/ideja, razpoloženska, domovinska tema(tika), prvoosebni pripovedovalec, <i>lirski izpovedovalec</i>, svobodni verz, likovna pesem, govorniško vprašanje, <i>novela</i>, črtica, – literarnozgodovinska obdobja in smeri: pismenstvo, protestantizem, razsvetljenstvo, romantika, realizem, moderna (nova romantika), književnost po 2. svet. vojni
2 Učenci/učenke pregledno poznajo književnike in njihova dela: - Fran Levstik, Josip Jurčič, Prežihov Voranc, Tone Pavček, Homer, Anton Tomaž Linhart, Valentin Vodnik, France Prešeren, Janko Kersnik, Ivan Tavčar, Anton Aškerc, Janez Menart, Niko Grafenauer, Lev Nikolajevič Tolstoj, Primož Trubar, Simon Gregorčič, Ivan Cankar, Oton Župančič, Josip Murn, Dragotin Kette, Srečko Kosovel, Ciril Kosmač, trije sodobniki (po izbiri učenca in učitelja), William Shakespeare. Učenci/učenke navedejo pglavitne značilnosti literarnih obdobj in smeri ter izbrane predstavnike in njihova dela. Avtorje tudi razvrščajo v literarna obdobja
3 Obvezna besedila: - Ljudska: Pegam in Lambergar - T. Pavček: Pesem - F. Levstik: Martin Krpan (celotno besedilo) - F. Prešeren: Povodni mož - N. Grafenauer: Življenje - J. Kersnik: Mačkova očeta (celotno besedilo) - F. Prešeren: Zdravljica - O. Župančič: Žebljarska - I. Cankar: Bobi (celotno besedilo)

3.2.4. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA

1. triletnje

JEZIKOVNI POUK

1. Učenec sodeluje v osebni ali telefonski pogovor, pri čemer:
 - zna začeti in končati osebni ali telefonski pogovor,
 - se smiselno odzove na: govorjenje drugega oz. na telefonski klic,
 - izbere okoliščinam ustrezen odgovor in pozdrav (vključno z vikanjem/tikanjem),
 - zna vljudno izraziti zahtevo, zahvalo, opravičilo, voščilo, čestitko.
2. Učenec posluša krajše, svoji starosti ustrezno poljudnoznanstveno besedilo ali novico o aktualnih/zanimivih dogodkih. Po poslušanju (gledanju):
 - odgovori na učiteljeva vprašanja o bistvenih podatkih,
 - dopolni besedilo (npr. napiše nadaljevanje oz. konec),
 - ugotovi razlike med prvotnim besedilom in t. i. narobe zgodbo.
3. Učenec glasno in tiho bere krajše, svoji starosti ustrezno povezovalno in pozivno besedilo (pozdrav, čestitko, pohvalo, voščilo in vabilo); pri tem
 - bere tekoče, pravilno in čim bolj knjižno.Po branju:
 - odgovori na učiteljeva vprašanja
 - *o sporočevalcu in naslovniku,
 - *o sporočevalčevem namenu,
 - *o bistvenih podatkih,
 - predvidi odziv naslovnika,
 - našteje priložnosti, ob katerih se tvori dana besedilna vrsta.
4. Učenec glasno in tiho bere krajše, svoji starosti ustrezno poljudnoznanstveno besedilo, novico o aktualnih/zanimivih dogodkih in seznam; pri tem
 - bere tekoče, pravilno in čim bolj knjižno.Po branju:
 - odgovori na učiteljeva vprašanja o bistvenih podatkih,
 - dopolni besedilo (npr. napiše nadaljevanje oz. konec),
 - v seznamu najde zahtevane podatke.
5. Učenec ob zgledu, ponujenih izrazih ali drugih spodbudah govorno nastopi z vnaprej pripravljeno temo;
 - tvori krajši, preprostejši opis in pripoved,
 - tvori čim bolj smiselno, sovisno in zaključeno besedilo,
 - govori čim bolj razločno, naravno in zborna.
6. Učenec s pisanimi črkami:
 - ob zgledu ali spodbudi napiše preprost pozdrav (na razglednici), čestitko, voščilo ali vabilo,
 - odgovarja na učiteljeva vprašanja o sebi, svojem okolju in svojih doživetjih,
 - ob zgledu ali spodbudi (npr. nizu slik ...) napiše preprost opis ali pripoved.Pri tem:
 - tvori čim bolj smiselno, sovisno in zaključeno besedilo,
 - piše čitljivo, čim bolj estetsko in pravilno,
 - pravilno zapisuje nezvočnike na koncu besede, veliko začetnico na začetku povedi, v osebnih in

bližnjih zemljepisnih lastnih imenih, končna ločila, vejico pri naštevanju.

7. Učenec piše po nareku.
8. Učenec v besedilu najde in popravi temeljne slovnične in pravopisne napake (npr. zapis nezvočnikov na koncu besede, veliko začetnico na začetku povedi, v osebnih in bližnjih zemljepisnih lastnih imenih, končna ločila, vejico pri naštevanju).
9. Učenec
 - pove, kateri jezik je v Republiki Sloveniji državni jezik,
 - loči materni jezik od tujega/druega,
 - loči knjižni jezik od neknjižnega,
 - praktično obvlada svoji starosti ustrezne govorne položaje za rabo knjižnega jezika.

KNJIŽEVNI POUK

1. Učenec posluša in razume pripovedovanje/branje umetnostnega besedila.
Po branju odgovori na vprašanja o bistvenih podatkih:
 - o čem pripoveduje književno besedilo,
 - kje in kdaj se je dogajalo,
 - kdo so književne osebe,
 - zakaj se je kaj zgodilo,
 - po branju pripoveduje skrženo obnovo književnega dogajanja.
2. Učenec tiho prebere neznano umetnostno besedilo in ga razume.
Po drugem branju odgovori na vprašanja o bistvenih podatkih:
 - o čem pripoveduje književno besedilo,
 - kje in kdaj se je dogajalo,
 - kdo so književne osebe,
 - zakaj se je kaj zgodilo.
3. Učenec se identificira z eno izmed književnih oseb, kar pokaže, tako da:
 - sodeluje v skupinski dramatizaciji proznega, pesemskega oz. dramskega besedila,
 - imenuje svojo književno osebo,
 - govorno ali pisno opiše svojo domišljjsko-čutno predstavo književne osebe,
 - opisuje književno dogajanje z zornega kota osebe, s katero se je identificiral,
 - označi književno osebo s posebej oblikovanim govorom.
4. Učenec razume dve skupini motivov za ravnanje književne osebe ("dobra" oseba, "slaba" oseba), kar pokaže, tako da:
 - pojasnjuje vzroke, zakaj je književna oseba kaj storila,
 - pove/napiše nadaljevanje zgodbe.

2. triletje

JEZIKOVNI POUK

POSLUŠANJE (IN GLEDANJE) POGOVOROV

1. Učenec posluša (in gleda) svoji starosti ustrezn pogovor, nato pa:
 - določi temo in sogovorca,
 - odgovori na učiteljeva vprašanja o bistvenih podatkih,
 - prepozna "čustveno ozračje" in družbeno razmerje med sogovorci,

- presodi vljudnost sogovorcev in ustreznost njune nebesedne govorice ter svoje mnenje utemelji,
- pove, ali je bil pogovor uraden ali neuraden,
- nastopi v simuliranem (telefonskem) pogovoru, in sicer neuradnem in uradnem,
- po pogajanju v dvojicah predstavi skupno mnenje/dogovor,
- pripravi in izvede preprosto anketo ter poroča o njenih rezultatih.

POSLUŠANJE (IN GLEDANJE) GOVORNIH NASTOPOV

2. Učenec posluša (in gleda) svoji starosti ustrezne govorne nastope (navedene v učnem načrtu), nato pa:
 - prepozna namen in temo besedila,
 - ustno in pisno odgovori na učiteljeva vprašanja o vsebini besedila,
 - v pripravljeno shemo vpiše bistvene podatke iz besedila,
 - prepozna namen in vsebino reklame ter predvidi naslovnikov odziv nanjo,
 - sam govorno nastopi (z vnaprej pripravljeno temo), in sicer ob pisni pripravi (ubesedenem miselnem vzorcu) govori razločno, naravno in čim bolj zorno.

BRANJE NEURADNIH, URADNIH IN JAVNIH BESEDIL

3. Učenec prebere svoji starosti ustrezna krajša neuradna, uradna in javna besedila (navedena v učnem načrtu), nato pa:
 - določi sporočevalca in naslovnika, čustveno in družbeno razmerje med njima ter navede tiste jezikovne prvine, iz katerih je to razvidno,
 - pove, ali je besedilo uradno ali neuradno,
 - določi sporočevalčev namen in navede tiste jezikovne prvine, iz katerih je to razvidno,
 - odgovori na učiteljeva vprašanja o bistvenih podatkih oz. jih podčrta in uredi v miselni vzorec,
 - sam tvori podobno besedilo, pri tem posnema zunanjo oblikovanost uradnih in neuradnih besedil ter
 - piše čitljivo in pravopisno pravilno.

BRANJE STROKOVNIH IN PUBLICISTIČNIH BESEDIL

4. Učenec prebere strokovna in publicistična besedila (navedena v učnem načrtu), nato pa:
 - prepozna namen in temo besedila,
 - ustno in pisno odgovori na učiteljeva vprašanja o vsebini besedila,
 - v pripravljeno shemo vpiše bistvene podatke iz besedila oz. sam uredi bistvene podatke v miselni vzorec,
 - izpolni obrazec,
 - v seznamu najde zahtevani podatek,
 - prepozna namen in vsebino reklame ter predvidi naslovnikov odziv nanjo,
 - določi število povedi v besedilu,
 - najde pripovedne, vzklične in vprašalne ter trdilne in nikalne povedi,
 - v vprašalni povedi najde vprašalnico in nanjo smiselno odgovori,
 - najde samostalnike in jim določi spol, število in sklon,
 - najde pridevnike, jim določi spol, število in sklon ter jih uvrsti v pomenske skupine,
 - najde osebne glagolske oblike in jim določi osebo, število, spol in čas,
 - najde osebne zaimke in jim določi osebo, spol in število ter nanašalnico v besedilu ali okoliščinah sporočanja,
 - najde prislove in jih razvrsti v pomenske skupine,
 - podčrta premi govor in pove, zakaj ga je pisec uporabil,
 - preprostejše primere premega govora spremeni v odvisnega,
 - razloži pomen besede/besedne zveze (tudi take s prenesenim pomenom in jo zamenja s pomensko prvotno) v rabi, s sopomenko ali protipomenko,
 - najde krajšave in jih razveže,

- zaznamuje uvod, jedro in zaključek ter pojasni njihovo vlogo v besedilu,
- zaznamuje odstavke in pojasni, zakaj je besedilo členjeno na odstavke,
- besedilu najde temeljne slovnične in pravopisne napake ter jih popravi,
- napiše krajše besedilo, in sicer ob pisni pripravi (miselnem vzorcu) upošteva tudi zunanjo oblikovanost besedila in pravopisna pravila (zadnja tudi pri pisanju nareka),
- pravilno napiše težje pogosto rabljene besede (s polglasnikom, z zvočniki na koncu in sredi besede, z W in M na začetku besede, s soglasniškimi sklopi),
- deli domače besede,
- napiše nikalnico ne,
- uporabi veliko začetnico (v osebnih lastnih imenih in svojilnih pridevniki iz njih, v eno- in večbesednih slovenskih zemljepisnih imenih, v znanih stvarnih imenih, v izrazih spoštovanja),
- uporabi malo začetnico (v vrstnih pridevniki iz zemljepisnih lastnih imen, v častnih, strokovnih funkcijskih nazivih, imenih praznikov, imenih jezikov),
- napiše glavne in vrstilne števnike do 1000 s števki in črkami,
- napiše prislove s števki,
- uporabi pravilno ločilo na koncu povedi,
- uporabi vejico pri naštevanju in pred obravnavanimi vezniki,
- uporabi ločila v premem govoru (s spremnim stavkom pred dobesednim navedkom in za njim),
- uporabi oklepaj,
- uporabi krajšave (okrajšave, kratice in simbole),
- utemelji zapis glasov v besedi, rabo velike/male začetnice, ločil ter zapis premega govora.

OBVLADANJE POIMENOVANJA IN UPOVEDOVANJA

5. Učenec

- iz preprostih opisov/definicij prepozna bitja/predmete/prostore/pojme/... in jih poimenuje (tudi s sopomenkami),
- danim besedam določi sopomenke, nadpomenke in podpomenke,
- sopomenkam določi stilno vrednost in stilno zaznamovani besedi določi ustrezni govorni položaj,
- razloži pomen besede s preprosto definicijo,
- navede čim več pomenov večpomenke in jih ponazori v povedi/besedni zvezi,
- danim besedam (iste besedne družine ali različnih besednih družin) poišče koren oz. ob danem korenu tvori besedno družino
- tvori (po analogiji) samostalniške izpeljanke iz pridevnika (za nosilca lastnosti), pridevniške izpeljanke iz samostalnika (za izvor), pridevniške izpeljanke iz glagola (za namembnost) ter jih pravilno uporabi v danem besedilu,
- s pravilnim veznikom oz. prislovom izrazi logična razmerja med dejanji (dobnostno, vzročno–posledično, namerno, pogojno razmerje),
- v zaporednih povedih izrazi isto osebo/žival/predmet/kraj/... v osebni glagolski obliki ob izpuščenem osebku, z osebnim ali kazalnim ali oziralnim zaimkom in s sopomenko.

RAZUMEVANJE VLOGE IN POLOŽAJA SLOVENŠČINE TER ZNAJDENJE V SLOVENSKEM JEZIKOVNEM OKOLJU

6. Učenec

- prepozna prvine nebesednega jezika in pove, kaj se z njimi sporoča,
- navede državni in uradni jezik v Republiki Sloveniji ter uradni jezik na delu slovenske Istre in v Prekmurju,
- pove, kje živijo slovenske narodne manjšine in kakšna je razlika med zamejci in izseljenci,
- navede imena državnih jezikov v državah, ki mejijo na Slovenijo,
- oči knjižni in neknjižni jezik ter praktično obvlada okoliščine, ki narekujejo rabo prvega

ali drugega.

OBVLADANJE TEMELJNIH JEZIKOSLOVNIH POJMOV

7. Učenec

- pri obravnavi besedila uporablja temeljne jezikoslovne izraze (naštete v učnem načrtu),
- besede iz besedila uvrsti med samostalnike, pridevnike, osebne zaimke, glagole, prislove in jim določi osnovne oblikoslovne kategorije,
- našteje samoglasnike in soglasnike slovenskega knjižnega jezika,
- razvrsti besede po abecedi.

POUK KNJIŽEVNOSTI

1. Učenec posluša in razume pripovedovanje/branje umetnostnega besedila.
 - Po branju odgovori na vprašanja o bistvenih podatkih: o čem pripoveduje književno besedilo, kje in kdaj se je dogajalo, kdo so književne osebe, zakaj se je kaj zgodilo in katere posledice je imelo ravnanje književnih oseb.
2. Učenec tiho prebere neznano umetnostno besedilo in ga razume.
 - Po branju odgovori na vprašanja o bistvenih podatkih: o čem pripoveduje književno besedilo, kje in kdaj se je dogajalo, kdo so književne osebe, zakaj se je kaj zgodilo in katere posledice je imelo ravnanje književnih oseb.
3. Učenec razume motive za ravnanje književnih oseb, kar pokaže, tako da:
 - pojasnjuje vzroke, zakaj so književne osebe kaj storile,
 - pove/napiše nadaljevanje zgodbe,
 - pove/napiše "predzgodbo", t.j. izmisli si dogajanje, ki se je verjetno zgodilo, preden se je začela "naša zgodba",
 - napiše "manjkajoči del zgodbe", ki pojasni motive za ravnanje književne osebe.
4. Učenec loči realni in domišljjski dogajalni prostor in si ustvari njegovo domišljjsko-čutno predstavo, kar pokaže, tako da:
 - opiše svojo predstavo dogajalnega prostora; pri tem dopolni avtorjeve "opise" s svojo domišljijo,
 - opiše svojo predstavo realističnega dogajalnega prostora; pri tem dopolni avtorjeve "opise" s svojo izkušnjo.
5. Prepozna dogajalni čas nekoč in danes, kar dokaže, tako da:
 - piše zgodbe, ki se dogajajo danes; v njih opisuje svet, kakršnega pozna iz svojega okolja,
 - piše zgodbe, ki se dogajajo v preteklosti (nekoč); dogajalni čas v njih upovedi tudi tako, da uporablja arhaizme in omenja stvari, ki jih v današnjem svetu več ni.
6. Učenec prepozna in doživi pravljico, kar dokaže, tako da:
 - samostojno pripoveduje/piše pravljico in pri tem upošteva njene značilnosti,
 - piše/pripoveduje nadaljevanje pravljice,
 - tvori narobe pravljice.
 - 6.a Učenec doživi in prepozna slovensko ljudsko pravljico, kar dokaže, tako da:
 - samostojno pripoveduje/piše pravljico in pri tem upošteva značilnosti, tipične za slovensko pravljico.
 - 6.b Učenec prepozna in doživi fantastično pripoved/moderno avtorsko pravljico, kar dokaže, tako da:
 - piše domišljjska besedila, pri katerih je dogajanje razpeto med realni in domišljjski svet. Pri tem posebej pazi na razlog, zakaj pride v zgodbi do

potovanja v domišljijo.

7. Učenec prepozna in doživi realistično pripoved, kar dokaže, tako da:
 - pripoveduje/piše realistično zgodbo, v kateri je dogajanje podobno tistemu, ki ga pozna iz svojega sveta
 - piše realistično zgodbo, v kateri glavni junaki — otroci — rešujejo probleme, pri katerih so odrasli odpovedali,
 - prozno besedilo preoblikuje v dramsko besedilo.
8. Učenec zazna in doživi pesem, kar pokaže, tako da:
 - s posebej oblikovanim govorom ponazarja razpoloženje besedila,
 - doživeto recitira pesemsko besedilo, ki se ga je naučil na pamet,
 - dopolnjuje verze, ki se rimajo,
 - zapisuje asociacije ob besedi,
 - tvori preproste primere,
 - tvori preproste metafore,
 - slika z besedami,
 - tematiko izraža z ilustriranjem pesmi,
 - po branju pesmi našteje nekaj književnih besedil, ki jih pozna na isto temo.
9. Učenec gleda/posluša in doživi dramsko besedilo, kar dokaže, tako da:
 - sodeluje v domišljijski igri vlog,
 - po gledanju (videoposnetka) gledališke predstave našteje glavne in stranske osebe ter odgovarja na vprašanja, kaj se je zgodilo in zakaj se je zgodilo; napiše dramski prizor, ki ga je videl,
 - po gledanju otroškega filma, posnetega po literarni predlogi, našteje razlike med enim in drugim medijem,
 - po poslušanju radijske igre našteje književne osebe in pove, kakšne so bile osebe in kakšen je bil dogajalni prostor,
 - pove, kaj se je zgodilo in zakaj se je zgodilo, zapiše predlogo za snemanje radijske igre.

3. triletje

JEZIKOVNI POUK

- Učenec posluša (in gleda) svoji starosti ustrezen posneti pogovor, nato pa:
 - določi temo in sogovorca,
 - odgovori na učiteljeva vprašanja o bistvenih podatkih,
 - pove, ali se je pogovor končal s sporazumom ali ne
 - označi pogovor kot uraden\neuraden,
 - pove, kateri govorec je vodil\usmerjal pogovor,
 - presodi vljudnost sogovorcev,
 - s sošolci izvede podoben pogovor
- Učenec posluša (in gleda) svoji starosti ustrezna prosto govorjena\glasno brana\posneta\ekranizirana poljudnoznanstvena besedila (navedena v učnem načrtu) in radijska\TV-poročila ter reklame, nato pa:
 - določi naslovnik besedila, prepozna sporočevalčev namen in temo besedila,
 - si ob učiteljevih vprašanjih izpiše bistvene podatke iz besedila in jih uredi v miselni vzorec,
 - presodi (ne)resničnost navedenih podatkov v besedilu

- govorno nastopi (z vnaprej pripravljeno temo), in sicer ob pisni pripravi govori razločno, naravno in čim bolj zorno,
- po govornem nastopu odgovori na vprašanja sošolcev in učitelja.

- Učenec prebere svoji starosti ustrezna krajša neuradna, uradna in javna besedila (navedena v učnem načrtu), nato pa:

- določi sporočevalca in naslovnika ter čustveno in družbeno razmerje med njima
- določi sporočevalčev namen; če je bil sporočevalec nevljuden, take izraze zamenja z vljudnejšimi,
- označi besedilo kot uradno ali neuradno,
- najde bistvene podatke,
- sam tvori podobno neuradno in uradno besedilo, pri tem upošteva temeljne pravine zunanje oblikovanosti uradnih in neuradnih besedil ter piše pravopisno pravilno in čitljivo.

- Učenec prebere strokovna in publicistična besedila (navedena v učnem načrtu), nato pa:

- prepozna namen in temo besedil,
- izpiše bistvene podatke iz besedila in jih uredi v miselni vzorec,
- v seznamu poišče zahtevani podatek (tudi v njegovem nebesednem delu),
- izpolni obrazce,
- presodi (ne)resničnost navedenih podatkov,
- določi, ali je besedilo knjižno ali narečno, umetnostno ali neumetnostno, prikazovalno ali propagandno,
- najde besede/besedne zveze s prenesenim pomenom ter jih zamenja s pomensko prvotnimi besedami/besednimi zvezami,
- najde slogovno zaznamovane besede/besedne zveze in jih zamenja z nezaznamovanimi sopomenkami,
- najde besede, s katerimi je poimenovana ponovljena prvina,
- najde strokovne besede in jih razloži z uporabo slovarja,
- najde samostalnike in jim določi spol, število, sklon in sklanjatev,
- najde glagole v osebni obliki in jim določi osebo, spol, število, čas, naklon,
- glagolom iz besedila zamenja vid,
- glagole iz besedila postavi iz osebne v nedoločniško obliko,
- nedoločnike uporabi v povedi (ob naklonskih in faznih glagolih),
- loči nedoločnik od namenilnika,
- najde glavne in vrstilne števnike in jim določi vlogo/pomen,
- najde medmete in pojasni njihovo vlogo v besedilu,
- najde predloge in pojasni njihovo vlogo v besedilu,
- najde eno- in dvostavčne povedi ter jim določi stavčno in stavčnočlensko zgradbo,
- najde okrajšane besede in jih razveže,
- v besedilu najde temeljne slovnične in pravopisne napake ter jih popravi,
- pravilno napiše nezvočnike sredi besede, začetni W\M v sestavljenih glagolih in neobstojni polglasnik,
- uporabi veliko začetnico v imenih prebivalcev krajev (tudi dvobesednih), pokrajin, držav, celin, planetov,
- uporabi malo začetnico v imenih pripadnikov ras, prebivalcev vrste naselja, zgodovinskih dogodkov,
- uporabi vejico pri naštevanju v stolpcih, med glavnim in odvisnim stavkom, v priredju,
- uporabi dvopičje,
- uporabi tri pike,
- zapiše premi govor,
- upošteva stičnost obravnavanih ločil,

- Učenec

- iz definicije prepozna definirani pojem in ga poimenuje,
- besedam išče protipomenke, nadpomenke, podpomenke in sopomenke,

- besedam poišče člane iste besedne družine in jim določi koren,
- blizuzvočne pare pravilno uporabi v povedih,
- različne pomene iste besede ponazori v rabi,
- dani stalni besedni zvezi določi preneseni pomen,
- pojasni pomen danih pregovorov,
- ob danem podstavnem glagolu navede čim več glagolskih sestavljenk in jih uporabi v povedih,
- s pravilnim veznikom izrazi logična razmerja med dejanji (dobnostno, vzročnopolosledično, namerno, pogojno, sklepavno in dopustno razmerje),
- premi govor pretvori v odvisnega,
- v zaporednih povedih izrazi isto osebo\žival\predmet\kraj\... v osebni glagolski obliki ob izpuščenem osebk, z osebnim ali kazalnim ali oziralnim zaimkom, s sopomenko,

▪ Učenec

- loči knjižni in neknjižni jezik ter praktično obvlada okoliščine, ki narekujejo rabo prvega ali drugega,
- navede nekaj slengovskih izrazov in jih zamenja s knjižnimi< navede okoliščine za rabo slenga,
- navede glavne jezikovne družine v Evropi< pove, v katero skupino spadajo slovenski jezik in drugi jeziki, ki jih pozna,
- pove, kateri jezik je v Republiki Sloveniji državni, in pojasni, kaj to pomeni,
- pove, kje v Republiki Sloveniji sta zakonsko predpisana dva uradna jezika, in pojasni, kaj to pomeni,
- navede države (in pokrajine), kjer živijo Slovenci kot zamejci in izseljenci,
- navede nekaj bistvenih podatkov o začetkih slovenskega jezika in o začetkih slovenskega knjižnega jezika,

▪ Učenec

- pri obravnavi besedil uporablja temeljne jezikoslovne izraze,
- besede v besedilu uvrsti med svojilne, vprašanje zaimke, predloge, veznike, medmete,
- v enostavnih povedih določi glavne stavčne člene, v dvostavnih pa glavne in odvisne stavke, vrste odvisnikov,
- našteje samoglasnike in soglasnike slovenskega knjižnega jezika, glavne stavčne člene.

POUK KNJIŽEVNOSTI

1. Učenec samostojno in z razumevanjem tiho ali glasno bere umetnostna besedila.
 - Po branju odgovori na vprašanja o bistvenih podatkih: o čem pripoveduje književno besedilo, kje in kdaj se je dogajalo, kdo so književne osebe, zakaj se je kaj zgodilo in katere posledice je imelo ravnanje književnih oseb.
2. Učenec razume motive za ravnanja književnih oseb, kar pokaže, tako da:
 - po branju imenuje glavne in stranske književne osebe v znanem,
 - ustno oz. pisno opiše posebnosti videza, književne osebe,
 - govori oz. piše (tudi v poustvarjalnem in ustvarjalnem spisu) o identifikaciji s književno osebo v znanem in neznanem besedilu.
3. Učenec si ustvari domišljjskočutno predstavo književnega prostora in dogajalnega časa, kar pokaže, tako da:
 - opiše svojo predstavo književnega prostora in časa.
4. Učenec sledi dogajanju in ga povezuje s temo besedila, kar pokaže, tako da:
 - razčleni dogajanje na dogajalne enote,
 - govorno oz. pisno obnovi zgodbo prebranega književnega besedila,

5. Učenec prepozna književne zvrsti, kar pokaže, tako da:

– jih poimenuje (poezija, proza, dramatika).

6. Učenec zazna in doživi pesem, kar pokaže, tako da:

- doživeto recitira pesemsko besedilo, ki se ga je naučil na pamet,
- v besedilu najde rimo, uporablja rimo, aliteracijo,
- dopolnjuje verze, ki se rimajo,
- zapisuje asociacije ob besedi,
- izpiše, poimenuje, opiše komparacijo, stalni okrasni pridevek, tvori preproste primere komparacij, stalnih okrasnih pridevkov,
- razloži simbol,
- govorno razčleni zunanjo zgradbo pesmi (kitica),
- poimenuje in opiše pesniške vrste: balada
- po branju pesmi našteje nekaj književnih besedil na isto temo,

7. Učenec zazna in doživi vrstnost različnih pripovednih besedil, kar dokaže, tako da:

- poimenuje in opiše pripovedne vrste: basen, pripovedko, roman, črtico,
- napiše doživljajski in spominski spis,
- poimenuje in opiše vrsto slogovnega postopka v književnem delu: opisovanje (opis) in subjektivno opisovanje (oris), dvogovor,
- govorno oz. pisno uporabi vrste slogovnih postopkov (opisovanje, orisovanje, dvogovor),
- govorno oz. pisno razčleni zunanjo zgradbo (odstavke, poglavje).

8. Učenec gleda\posluša in doživi dramsko besedilo, kar pokaže, tako da:

- po ogledu (videoposnetka) gledališke predstave našteje prvine gledališkega dogodka (oder, zvočna oprema, scena,
- po poslušanju radijske igre imenuje prvine zvočne opreme zvočnega posnetka.

9. Učenec pregledno pozna književnike in njihova dela:

Fran Levstik, Josip Jurčič, Tone Pavček, Valentin Vodnik, France Prešeren, Janez Menart, Niko Grafenauer, Primož Trubar, Ivan Cankar, Oton Župančič.

Učenec pozna besedila literarnega kanona:

Ljudska: Pegam in Lambergar, T. Pavček: Pesem, F. Levstik: Martin Krpan,
F. Prešeren: Povodni mož, N. Grafenauer: Življenje, I. Tavčar: Visoška kronika (odlomek), O.
Župančič: Žebljarska, B. A. Novak: Narcis in Eho, I. Cankar: Bobi (odlomek).

Učni načrt:

3.3. Angleščina

3.3.1. OPREDELITEV PREDMETA

Učenci se učijo angleščino od 1. do 9. razreda.

Predvideno število tednov	35	35	35	35	35	35	35	35	32	
RAZRED	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Skupaj ure
PREDMET										
Angleščina	2	2	2	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	727,5

Osnova za pripravo učnega načrta je javni učni načrt za angleščino²⁴ in posodobljeni učni načrt, sprejet na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje leta 2008.

Metodološko bomo program izvajali v skladu z posebnimi pedagoškimi načeli pedagogike montessori. Učni proces z uporabo metode montessori predvideva heterogene razrede. Zaradi tega je zapis ciljev razdeljen po triletjih.

Učenci med 12. in 15. letom (7., 8. in 9. razred) lahko tvorijo heterogen razred (kot pri prvih dveh triadah) ali imajo kabinetni pouk, podobno, kot ga poznamo v ostalih osnovnih šolah.

Izvedba programa je individualizirana, učenci napredujejo glede na lastne sposobnosti in interese. Najbolj pogoste oblike dela so:

- skupinske predstavitve (velike in ključne zgodbe),
- delo z materiali (individualno ali skupinsko),
- projektno delo (individualno ali skupinsko),
- mrežni pouk, kjer določena vsebina pokriva več ali vse predmete,
- daljši sklopi ur posameznih predmetov v zadnji triadi (dnevni).²⁵

Pri poučevanju po metodi montessori je iztočnica za snov, ki jo predstaviš posamezniku ali skupini učencev, učenčevo zanimanje in njegovo predznanje. Ker so otroci na različnih stopnjah znanja in zanimanja, je nemogoče pripraviti učni načrt, ki bi lahko bil splošen za vse učence. Zato smo v našem učnem načrtu izhajali iz ciljev, ki smo jih po sklopih razdelili na smiselne operativne cilje, te pa podprli z vsebinami. Posameznih sklopov in vsebin nismo časovno omejevali, saj se čas prilagaja učenčevim potrebam.

O PREDMETU ANGLEŠČINA

Angleščina je danes zelo razširjen jezik. Zaradi svoje razširjenosti pa je pogosto uporabljen tudi kot mednarodni jezik. Uporablja ga več tujih kot tudi domačih govorcev. Služi sporazumevanju na področju znanosti, tehnologije, trgovine, letalstva, meddržavnih dogovarjanj itn. ter omogoča najširši dostop do podatkov.

Znanje angleščine je danes pomembno in potrebno iz več razlogov: prvič, omogoča boljše razumevanje sveta, saj je večina poljudnih, književnih in znanstvenih besedil, pa naj gre za pisna ali slušna besedila, ravno v tem jeziku. To je tudi jezik, ki omogoča posamezniku uspešnejšo mobilnost tako na osebni in profesionalni kot geografski ravni. Prav tako pa je angleščina jezik najhitreje se

²⁴ Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Angleščina. [[pripravila] Predmetna kurikularna komisija za angleščino Meta Grosman... et al.]. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2006.

²⁵ Thrush, Ursula (1980), Maria Montessori Farmschool Erdkinder, Half Moon Bay, California.

razvijajoče računalniško - komunikacijske tehnologije in orodij, kot so osebni računalniki, svetovni splet, elektronska pošta, ...

Evropske smernice pa priporočajo učenje vsaj še enega tujega jezika v osnovnošolskem programu in tako uresničevanja cilja, da se je sleherni Evropejec poleg svojega maternega jezika zmožen sporazumevati še v dveh jezikih.

V osnovni šoli Montessori pride učenec v stik z več jeziki. Tako prihaja angleščina v dejaven stik z materinščino, z jezikom okolja, s sosedskimi jeziki in z drugimi tujimi jeziki, kjer se vsi jeziki prepletajo ter vplivajo na posameznika in ga sooblikujejo.

Učenci imajo različne materinščine. Za večino učencev v osnovni šoli je to slovenščina, na jezikovno mešanih področjih pa sta to tudi italijanščina in madžarščina. Že desetletja so prisotni jeziki narodov in etničnih skupin nekdanje Jugoslavije, v novejšem času pa tudi jeziki drugih evropskih držav in tudi iz držav zunaj Evrope. Ob vključevanju v pouk angleščine je zato potrebno upoštevati dejstvo, da so učenci lahko enojezični (obvladajo eno materinščino), večjezični (poleg materinščine obvladajo še kakšen drug jezik) ali poljezični (učenci, ki niti maternega niti uradnega jezika ne obvladajo dovolj dobro). Večja jezikovna in kulturna pestrost učencev osnovnih šol pa vpliva tudi na pouk angleščine v osnovni šoli in narekuje vedno bolj individualizirane in diferencirane pristope.

Pri poučevanju angleščine v osnovni šoli montessori se v vseh treh vzgojno-izobraževalnih obdobjih vključuje, če je to le mogoče, učitelje, katerih angleščina je materin jezik. Le ta pa ne sodeluje samo pri poučevanju angleščine pač pa pomaga tudi pri poučevanju ostalih predmetov, kar pripomore k poglobljanju razumevanja angleščine in praktičen prikaz uporabnosti tujega jezika.

NAČIN DELA V MONTESSORI UČILNICI

Za vzgojni proces in doseganje učnih ciljev iz tega učnega načrta je odgovoren učitelj za poučevanje angleščine. Njegova naloga je:

- opazovanje učnega procesa posameznega učenca,
- načrtovanje učnega procesa v skladu s tem učnim načrtom
- skupaj z učencem pripravlja njegov osebni učni načrt ter
- predstavitev posameznih razvojnih materialov s področja angleščine.

V učilnici imajo učenci na voljo mnogo razvojnih materialov s področja angleščine, ki so razporejeni po odprtih policah v omarah, dosegljivim otrokom. Posamezni razvojni materiali so razdeljeni po naslednjih sklopih:

- Zgodovina nastanka jezika in pisane besede
- Pravila pisanja in besedna analiza
- Stavčna analiza
- Slovnična pravila
- Načini komunikacije in osebno izražanje
- Slogi pisanja
- Stili sporočanja in osebne izražanja
- Književnost

Učenec glede na pridobljeno stopnjo znanja (osebni učni načrt) in glede na poznavanje uporabe posameznega materiala (predstavitve učitelja) svobodno izbira in uporablja med razvojnimi materiali razporejenimi po njemu dostopnih policah.

Z UPORABO RAZVOJNIH MATERIALOV UČENEC

- Pridobiva razumevanje nanovo pridobljenega znanja,
- utrjuje pridobljeno znanje ter
- najde vzpodbude za poglobitev pridobljenega znanja preko leksikonov, učbenikov, enciklopedij in drugih strokovnih knjig ter uporabe sodobnih informacijskih tehnologij.

3.3.2. SPLOŠNI CILJI

Pouk angleščine učencem omogoča razvoj njihovih sposobnosti, osebno rast in samouresničitev. Učenci pridobivajo in razvijajo jezikovna in nejezikovna znanja, jezikovne in medkulturne zmožnosti, spretnosti, stališča in vrednote ter ključne kompetence za vseživljenjsko učenje, ki so medsebojno prepletene in jim omogočajo dejavno, uspešno in kritično vključevanje v njihovo osebno, šolsko in družbeno okolje, nadaljnje šolanje in bodoče poklicno udejstvovanje.

Tako usposobljeni učenci se bodo smelo vključevali v slovensko, evropsko in globalno skupnost narodov in narodnosti na osnovi spoštovanja medjezikovnega in medkulturnega sporazumevanja.

Glavni cilj učenja angleščine je doseganje celostne zmožnosti za medkulturno in medjezikovno sporazumevanje, ki jo sestavljajo naslednja tri velika področja:

- 1. ključne kompetence za vseživljenjsko učenje,**
- 2. splošne zmožnosti in**
- 3. medkulturna sporazumevalna zmožnost v angleščini.**

1 KLJUČNE KOMPETENCE ZA VSEŽIVLJENJSKO UČENJE

Ključne kompetence za vseživljenjsko učenje sestavljajo veščine, znanja, sposobnosti oz. nadarjenosti, stališča in prepričanja. Pomembni dejavniki pri vseh ključnih kompetencah so kritično mišljenje, ustvarjalnost, dajanje pobud, reševanje problemov, ocena tveganj, sprejemanje odločitev, konstruktivno obvladovanje čustev, odgovornost do znanja in ravnanja v družbi.

Ključne kompetence so potrebne za osebno izpolnitev in vseživljenjski razvoj, aktivno državljanstvo in vključevanje v družbo ter zaposljivost.

1.1 SPORAZUMEVANJE V MATERNEM JEZIKU

Učenci v povezavi z materinščino razvijajo sporazumevalne zmožnosti v angleščini in premagujejo jezikovne ovire:

- o pri sporazumevanju v angleščini uporabljajo sporazumevalne zmožnosti in strategije, ki so jih razvili v materinščini za razumevanje sporočil drugih in za prilagajanje svojih sporočil glede na okoliščine;
- o pri sporočanju uporabljajo poznavanje načel tvorjenja besedil v maternem jeziku;
- o poznajo različne načine sporazumevanja in jezik kot eno od sredstev sporazumevanja;
- o pri sprejemanju besedila v angleščini se lahko odzivajo tudi v materinščini, ki jo uporabljajo pri jezikovno miselno zahtevnejših dejavnostih, ki presegajo njihove jezikovne in sporočanske zmožnosti v angleščini;
- o s primerjanjem razlik in podobnosti med maternim jezikom in angleščino (besedišče, tipične slovnične strukture, pravorečje, pravopis itn.) se ozaveščajo o delovanju sistemov obeh jezikov in tako bolje razumejo jezikovni sistem materinščine.

1.2 SPORAZUMEVANJE V ANGLEŠČINI

Razvijanje sporazumevalne zmožnosti v angleščini je eden od glavnih ciljev pouka angleščine.

Učenje angleščine spodbuja pri učencih radovednost in zanimanje za sosedске, regionalne, manjšinske, starodavne, znakovne in umetne jezike.

Pri vsakem nadaljnjem učenju novega tujega jezika učenci uporabljajo znanja, veščine in strategije, ki so jih pridobili pri učenju angleščine.

1.3 SPLOŠNA PISMENOST IN OSNOVNE KOMPETENCE V ZNANOSTI IN TEHNOLOGIJI

Učenci pri pouku angleščine:

- o poznajo in uporabljajo osnovne računske operacije in znanja različnih oblik nebesednih predstavitev podatkov (grafi, preglednice), osnovne statistične postopke, mere in druge količine, spoznavajo cene in preračunavajo vrednosti v različnih valutah, poznajo in uporabljajo osnovne geometrijske pojme, razvijajo splošno prostorsko predstavljalnost;

- uporabljajo zmožnost matematičnega mišljenja – abstrahiranja in posploševanja, kritičnega mišljenja (razlikovanje med dejstvi in mnenji, utemeljevanje mnenj oz. tez), logično strukturiranje in nizanje argumentov, tako pri sprejemanju kot pri tvorjenju besedil v angleščini in pri spoznavanju posebnosti angleškega jezikovnega sistema;
- razvijajo in uporabljajo svoje spoznavne zmožnosti višje ravni, to je analize, sinteze, presojanja in vrednotenja;
- uporabljajo znanja o živi in neživi naravi in znanja ter veščine s področja tehnologije (upravljanje naprav; uporaba najosnovnejših znanstvenih metod);
- spremljajo in kritično premišljajo o razvoju znanosti in napredku tehnologije, predvsem z vidika osebne in splošne varnosti ter etičnih vprašanj.

1.4 DIGITALNA KOMPETENCA

Učenci pri pouku angleščine:

- kritično uporabljajo informacijsko komunikacijsko tehnologijo za pridobivanje, vrednotenje, shranjevanje informacij in za njihovo tvorjenje, predstavitev in izmenjavo pri uporabi svetovnega spleta;
- poznajo in uporabljajo glavno programsko opremo, svetovni splet, elektronsko pošto, posebno programsko opremo za učenje angleščine;
- se zavedajo razlik med realnim in navideznim svetom;
- spoznajo možnosti tehnologije informacijske družbe (TID), ki podpirajo ustvarjalnost in inovativnost, vključevanje v družbo ter razvija kritično mišljenje in ustvarjalnost;
- prepoznajo in upoštevajo osnovno zanesljivost in veljavnost različnih informacij in se zavedajo, da je pri interaktivni uporabi treba spoštovati etična načela;
- imajo pozitiven odnos do uporabe TID za samostojno in timsko delo, znajo varno in odgovorno rabiti svetovni splet (spoštovanje zasebnosti in kulturnih razlik), ki ga želijo uporabljati predvsem za širjenje svojih obzorij.

1.5 UČENJE UČENJA

Učenci pri pouku angleščine:

- se zavedajo, da so soodgovorni za svoje učenje in znanje in prevzemajo del odgovornosti zanj;
- oblikujejo osebne cilje učenja, spoznavajo in vrednotijo svoje dosežke ter si prizadevajo za izboljšanje;
- spoznajo različne metode učenja oz. pridobivanja in ohranjanja znanj in spretnosti ter jih nadgrajujejo;
- spoznavajo svoje izobraževalne možnosti;
- znajo se učinkovito organizirati in načrtovati učenje in razvijati sposobnost koncentracije ter vztrajnosti;
- kritično razmišljajo o predmetu, učni snovi, o namenih učenja in o lastnem procesu učenja;
- razvijejo vrednote in stališča, ki podpirajo učenje: samomotivacija, samozaupanje, sprejemanje potrebe po stalnem učenju itn.

1.6 MEDOSEBNA, MEDKULTURNA, DRUŽBENA IN DRŽAVLJANSKA KOMPETENCA

Učenci pri pouku angleščine:

- poznajo pojme kot posameznik, skupina, družba in kultura;
- razumejo pravila ravnanja v različnih družbah in druge medkulturne razsežnosti;
- spoznavajo svoje občutke in čustva, pokažejo zanimanje za druge in spoštovanje do drugih, se izogibajo stereotipom in predsodkom, so pripravljeni sprejemati kompromise, imajo osebno integriteto in spoštujejo integriteto drugih ter so primerno asertivni;
- so zmožni in pripravljeni za konstruktivno sporazumevanje v različnih družbenih situacijah;
- se zavedajo svoje nacionalne identitete in jo razumejo ter oblikujejo zavest o sebi kot posamezniku in kot pripadniku skupnosti v odnosu z drugimi v Evropi in svetu. Ob tem razvijajo in krepijo lastne kulturne vrednote;

- poznajo osnove pojmov, kot so demokracija, državljanstvo, najpomembnejše dogodke, osebe in drugo, kar je v preteklosti sooblikovalo nacionalno, evropsko in svetovno zgodovino in sedanjo situacijo;
- so zmožni in pripravljeni sodelovati v aktivnostih svoje skupnosti, razvijati čut pripadnosti svoji lokalni, nacionalni in evropski skupnosti;
- poznajo in spoštujejo razlike v vrednostnih sistemih različnih skupin, npr. nacionalnih, verskih.

1.7 PODJETNOST IN SAMOINICIATIVNOST

Učenci pri pouku angleščine:

- poznajo različne možnosti in priložnosti in prepoznajo tiste, ki so primerne za njihove osebne in izobraževalne dejavnosti;
- razvijajo spretnosti načrtovanja, organiziranja, razčlenjevanja, sporočanja, izvajanja, vrednotenja, beleženja in sodelovanja v timu in pozitiven odnos do tega;
- prepoznajo svoja močna in šibka področja, dajejo pobude, se pozitivno odzivajo na spremembe in so sposobni oceniti tveganje;
- krepijo svojo radovednost, željo in potrebo po novem znanju.

1.8 KULTURNA ZAVEST IN IZRAŽANJE

Učenci pri pouku angleščine:

- poznajo najpomembnejše kulturne dosežke z različnih področij kulture: glasbe, likovne in gledališke umetnosti, plesa, filma, dediščine in književnosti, vključno s pop kulturo;
- se zavedajo evropske in svetovne kulturne dediščine in kulturne ter jezikovne raznolikosti Evrope;
- cenijo umetniška dela in kulturne dogodke;
- so odprti za različnosti kulturnega izražanja in pripravljeni razvijati svoje estetske sposobnosti;
- razvijajo ustvarjalnost, potrebo po izražanju in občutek za estetske vrednote.

CILJ: Učenci pri pouku angleščine pridobivajo in nadgrajujejo kompetence vseživljenjskega učenja.

2 SPLOŠNE ZMOŽNOSTI

Med splošne zmožnosti sodijo:

- splošna znanja oz. vedenja (deklarativno znanje) o svetu, ki izhaja iz učenčevih izkušenj, učenja ali drugih virov (tudi t.i. vsebinsko znanje) in učenčevo poznavanje sveta (npr. o krajih, naravi, procesih, organizacijah, osebah, itn.) in vrste bitnosti (npr. konkretno/abstraktno, živo/neživo, in njihovih lastnosti in razmerij: prostorska in časovna, asociativna, analitična, logična, vzrok/posledica-učinek). Ta znanja pridobimo z izkušnjo, z izobraževanjem ali iz različnih virov;
- znanje o družbenokulturnih značilnostih različnih kultur in zavedanje o medkulturnih razlikah, medkulturne veščine in spretnosti oz. veščine: praktične, družbene, življenjske, poklicne in prostočasne;
- vrednote, stališča, motivacija, kognitivni stili in osebnost;
- zmožnost učenja in učne strategije.

CILJ: Učenci pridobivajo in nadgrajujejo svoja splošna znanja, razvijajo splošne medkulturne veščine, vrednote, motivacijo in svoje osebnostne lastnosti.

3 MEDKULTURNA SPORAZUMEVALNA ZMOŽNOST V ANGLEŠČINI

Znanje jezika je sestavljen pojem in v tem dokumentu ga opredeljujemo kot medkulturno sporazumevalno zmožnost v angleščini, ki je sestavljena iz:

- **jezikovnih zmožnosti** (leksikalna, oblikoslovna, skladenjska, semantična, glasoslovna, pravopisna in pravorečna sestavina ter druge razsežnosti jezikovnega sistema);

cilj: učenci spoznavajo jezikovni sistem angleščine in razvijajo zmožnost uporabe jezikovnih znanj za razumevanje pomena sporočil oz. besedil in za tvorjenje novih sporočil oz. besedil;

- **sociolingvističnih zmožnosti** (družbeno-kulturne in medkulturne okoliščine jezikovne rabe, to je poznavanje družbenih dogovorov, npr. o vljudnosti, norme v zvezi s starostjo, spolom, družbenimi skupinami);

cilj: učenci spoznavajo družbenojezikovna in družbeno-kulturna pravila, norme in navade in se ozaveščajo o pomenu teh znanj ter razvijajo strategije za ustrezno sporazumevanje, interpretacijo in rabo sporočil glede na ta pravila;

- **pragmatičnih zmožnosti** (ustrezna raba jezikovnih virov, ki vključuje tudi vsebinsko natančnost in tekoč govor, razvijanje teme, prožnost in prilagodljivost govorcev, govorne menjave; razumevanje in strukturiranje besedila;

cilj: učenci spoznavajo osnovne lastnosti besedil in razumejo pravila ustrezne tvorbe pisnih in govornih besedil ter sporazumevanja. Na osnovi teh znanj besedila pri sprejemanju ustrezno interpretirajo, pri tvorjenju besedil pa pravila upoštevajo;

3.3.3. OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE

Zapisani cilji odražajo znanja, ki jih učenec dosega ob zaključku triade za napredovanje v naslednjo triado.

Učenec napreduje tudi, če dosega zgolj delna znanja in zmožnosti in pri tem pokaže, da:

- razume govorna in bralna besedila v angleščini, ustrezna glede na leto učenja jezika in stopnjo znanja, ob precejšnji podpori in možnosti večkratnega vračanja k besedilu in
- tvori preprosta, kratka, in malo zahtevna govorna in pisna besedila o njemu znanih temah, ki kljub precejšnji podpori (slikovna gradiva, slovarji, učiteljeva povratna informacija itn.) še vedno vsebujejo jezikovne in druge napake ter pomanjkljivosti.

Cilji so razdeljeni po sklopih:

1. **poslušanje in slušno razumevanje:** učenci razumejo besedna sporočila v angleščini in nebesedne slušne prvine sporazumevanja;
2. **govorno sporazumevanje:** učenci se govorno sporazumevajo v ustreznem pogovornem angleščini;
govorno sporočanje: učenci govorno sporočajo v angleščini;
3. **branje in bralno razumevanje:** učenci razumejo pisna besedila v angleščini;
4. **pisanje, pisno sporazumevanje in pisno sporočanje:** učenci zapisujejo, pisno sporočajo in se pisno sporazumevajo v angleščini;
5. **posredovanje ali mediacija:** učenci govorno in/ali pisno posredujejo iz angleščine v slovenščino in obratno v okoliščinah, ko se osebe iz različnih razlogov ne morejo neposredno sporazumevati.

Zgoraj naštetil cilji niso zapisani po vrstnem redu pomembnosti, saj so prepleteni, soodvisni in se največkrat razvijajo integrirano. V nadaljevanju so podrobneje predstavljeni cilji in vsebine, predvideni za posamezno vzgojno-izobraževalno obdobje.

Prvo triletnje

Zaradi organizacije dela v razredu v osnovni šoli montessori se določena znanja angleščine pridobiva že v prvi triadi. Poudarek dela je predvsem na širjenju besednega zaklada. To dosegamo s pomočjo učitelja, ki govori v angleščini, ko je stalno ali občasno prisoten pri učnem procesu in enakovredno na

vseh področjih sodeluje ter dela z otroki kakor razredni učitelj. Menjavanje med tujim in materinim jezikom ni primerno. Učitelj se trudi, da se izraža tudi neverbalno. Pomemben vidik doseganja znanja angleščine pa so tudi izdelani razvojni materiali pedagogike montessori, kjer njihova predstavitev ter lastno aktivno delo učenca pomaga le-temu v procesu osvajanja besed v angleščini.

Slušno razumevanje

- Razumejo preprosta navodila, vprašanja, opozorila in izjave učitelja in sošolcev ter nanje (ne)jezikovno reagirajo;
- razumejo pogovor v razredu in se vanj vključujejo;
- razumejo krajša besedila, sestavljena iz znanih informacij;
- razumejo na določeno temo vezano besedilo, tudi če to vsebuje neznane informacije, ki pa za razumevanje niso ključnega pomena.

Bralno razumevanje

- Razumejo kratka, z minimalnimi jezikovnimi sredstvi izražena sporočila, vabila, čestitke, navodila, opozorila, nasvete;
- razumejo dialogična besedila, ki so temelj za razvijanje govornih spretnosti;
- razumejo pesmi, uganke in preprosta besedila, ki komajda presegajo njihov besedni zaklad.

Govorno sporazumevanje

- Sodelujejo v pogovoru z učiteljem in s sošolci;
- znajo v preprosti obliki vprašati po željah in informacijah in na vprašanja odgovoriti;
- znajo vzpostaviti stike in jih nadaljevati;
- znajo v okviru obravnavanih tem in besedil postavljati preprosta vprašanja in nanje tudi odgovoriti;
- recitirati in zapeti preproste pesmice, igrati kratke dialoge.

Pisano sporazumevanje

- Znajo prepisovati besedila in reševati preproste pisne naloge;
- znajo preoblikovati obravnavane učne vsebine v osebna sporočila in pripovedi.

Drugo triletnje

Poslušanje in slušno razumevanje

Učenci uporabljajo za dejavnosti poslušanja slovenščino, nebesedni odziv ali kratek besedni odziv v angleščini.

<i>Učenci:</i>	
○ poslušajo preprosta, kratka besedila, najprej z bogato nebesedno podporo, ki se postopoma zmanjšuje; poslušajo in gledajo, npr. video posnetke; ○ razvijajo osnovne strategije poslušanja in slušnega razumevanja in sporazumevalne strategije.	
Jezikovna zmožnost	○ Spoznavajo preproste, pogosto rabljene jezikovne strukture in besedišče ter njihov pomen in rabo v sobesedilu.
Pragmatična zmožnost	○ Spoznavajo pomen osnovnih sporazumevalnih funkcij (npr. vprašanja, pozdravi); ○ spoznavajo osnovne lastnosti krajših in preprostih besedil (npr. enogovorna in večgovorna besedila); ○ spoznavajo najosnovnejše prvine nebesedne podpore govoru (pri poslušanju in gledanju).
Sociolingvistična/ družbeno-kulturna zmožnost	○ Spoznavajo najosnovnejše jezikovne označevalce družbenih razmerij (pozdravi, naslavljanja); nekatere vljudnostne dogovore (npr. zahvala, opravičilo).

Medkulturna ozaveščenost	○ Se ozaveščajo o nekaterih najosnovnejših medkulturnih podobnostih in razlikah (skozi pesmi, izštevanka, igre, pravljice itn.); ○ v osnovi razvijajo svojo medkulturno občutljivost.
---------------------------------	--

Branje in bralno razumevanje

Učenci uporabljajo za bralne dejavnosti slovenščino, nebesedni ali kratek besedni odziv v angleščini.

<i>Učenci:</i>	
○ pregledujejo in berejo kratka neumetnostna in tudi umetnostna (književna) besedila, sprva preprosta, z obilo nejezikovne podpore, (npr. stripi), kasneje daljša in z manj podpore; ○ razvijajo osnovne bralne in učne strategije.	
Jezikovna zmožnost	○ Spoznavajo osnovno, pogosto rabljeno besedišče in preproste jezikovne strukture ter pomene v sobesedilu; ○ spoznavajo osnovna razmerja med glasovi in črkami (izgovorom in zapisom).
Pragmatična zmožnost	○ Spoznavajo nekatere osnovne lastnosti izbranih pisnih besedil (npr. razglednica) in jih upoštevajo pri tvorjenju besedil; ○ spoznavajo najosnovnejša sredstva medpovednega povezovanja (npr. zaimke).
Sociolingvistična/ družbeno-kulturna zmožnost	○ Spoznavajo najosnovnejše jezikovne označevalce družbenih razmerij (pozdravi, naslavljanja); ○ spoznavajo nekatere vljudnostne dogovore (npr. zahvala, opravičilo).
Medkulturna ozaveščenost	○ Se ozaveščajo o nekaterih najosnovnejših medkulturnih podobnostih in razlikah (skozi pesmi, izštevanka, igre, pravljice); ○ razvijajo svojo medkulturno občutljivost in ozaveščenost; ○ spoznavajo medkulturne podobnosti in razlike na primerih izvirnih besedil (npr. pesmi) in nekatere značilnosti tradicionalne in sodobne kulture dežel ciljnega jezika in drugih, zlasti evropskih kultur.

Govor in govorno sporočanje ter sporazumevanje

<i>Učenci</i>	
○ tvorijo kratka govorna besedila, npr. poimenujejo, povedo sezname, medosebne dialoge, kratko se odzovejo na slišano oz. prebrano, govorijo ali pojejo primerna izvirna avtentična besedila v tujem jeziku (npr. pesmi, izštevanka itn.); ○ razvijajo osnovne učne strategije, primerne starosti in jezikovnemu znanju učencev; ○ razvijajo in uporabljajo najosnovnejše sporazumevalne strategije.	
Jezikovna zmožnost	○ Uporabljajo ožji nabor osnovnih jezikovnih struktur; ○ uporabljajo pogosto rabljeno, omejeno besedišče s področij, primernih in zanimivih za učence; ○ razvijajo najosnovnejše veščine, razumljive in pomensko ustrezne izgovorjave in intonacije.
Pragmatična zmožnost	○ Spoznavajo in uporabljajo osnovne funkcije (npr. iskanje podatkov, izražanje mnenj, pozdrave) in vzorcev socialne interakcije; ○ spoznavajo osnovne značilnosti ustreznega govora glede na sogovornika in namen; ○ spoznavajo pomen nebesedne podpore in uporabljajo osnovno nebesedno podporo v govoru (npr. mimika, kretnje); ○ spoznavajo osnovne lastnosti krajših in preprostih besedil (npr. enogovorna: večgovorna besedila).
Sociolingvistična/ družbeno-kulturna zmožnost	○ V govoru uporabljajo najosnovnejše jezikovne označevalce družbenih razmerij (pozdravi, naslavljanja) in nekatere vljudnostne dogovore (npr. zahvala, opravičilo).

Medkulturna ozaveščenost	○ ozaveščajo se o osnovnih medkulturnih značilnostih pri govorjenju v angleščini (podobnosti s slovenskimi in razlike med njimi)
---------------------------------	--

Pisanje in pisno sporočanje ter sporazumevanje

<i>Učenci</i>	
○ tvorijo krajša pisna besedila o njim najbližjih temah (npr. dom, šola, hrana itn.); ○ razvijajo osnovne strategije tvorjenja pisnega besedila, npr. pisanje osnutka, pisanje čistopisa, preverjanje besedila in se ozaveščajo o napakah kot delu učnega procesa.	
Jezikovna zmožnost	○ Uporabljajo pogosto rabljeno, omejeno besedišče v povezavi s temami, ki zanimajo učence; ○ uporabljajo osnovne jezikovne strukture in vezniška sredstva ter besedni red v enostavnih povedih; ○ spoznavajo osnovna načela za zapisovanje v angleščini in razmerja med glasovi in zapisom; ○ spoznavajo in uporabljajo osnovna pravila pravilnega zapisovanja zelo znanih besed (tudi začetnica, ločila).
Pragmatična zmožnost	○ Uporabljajo najosnovnejša sredstva medpovednega navezovanja (npr. zaimke); ○ pri tvorjenju besedil upoštevajo nekatere osnovne lastnosti (zgradba in oblika) posameznih preprostih besedilnih vrst (npr. razglednica);
Sociolingvistična/ družbeno-kulturna zmožnost	○ V pisanju uporabljajo najosnovnejše jezikovne označevalce družbenih razmerij (pozdravi, naslavljanja) in nekatere vljudnostne dogovore (npr. zahvala, opravičilo).
Medkulturna ozaveščenost	○ Ozaveščajo se o osnovnih medkulturnih značilnostih pri tvorjenju pisnih besedil v angleščini (podobnosti in razlike s slovenskimi).

Posredovanje ali mediacija

<i>Učenci</i>	
○ v materinščini govorno posredujejo bistvo preprostega besedila v angleščini, ki je bogato podprto z nebesedilnimi prvinami (npr. risanke) in pomen preprostih slikovnih oznak.	

Tretje triletno

Poslušanje in slušno razumevanje

<i>Učenci:</i>	
○ poslušajo manj predvidljiva besedila v polavtentičnih okoliščinah, poslušajo in gledajo video posnetke ○ razvijajo širši nabor strategij poslušanja in učnih strategij in sporazumevalnih strategij	
Jezikovna zmožnost	○ spoznavajo kompleksnejše, pogosto rabljene jezikovne strukture in širši nabor besedišča ter njihov pomen in rabo v sobesedilu
Pragmatična zmožnost	○ spoznavajo pomen in rabo osnovnih sporazumevalnih funkcij in vzorcev socialne interakcije ○ spoznavajo osnovne prvine zgradbe različnih besedil glede na njihovo vlogo (npr. pripovedna besedila), prepoznavajo govorne menjave, razvoj teme in logično sosledje, stopnjo »formalnosti« besedila, sporočevalni namen ○ spoznavajo in interpretirajo osnovne prvine nebesedne podpore govoru (pri poslušanju)

	in gledanju)
Sociolingvistična/ družbeno- kulturalna zmožnost	- o spoznavajo osnovne jezikovne označevalce družbenih razmerij (pozdravi, naslavljanja); - o spoznavajo nekatere vljudnostne dogovore in prepoznavajo očitne oblike nevljudnosti, ki so odraz medkulturnih razlik, - o prepoznavajo najočitnejše razlike v registrih in v narečjih; - o spoznavajo ljudsko modrost (pregovore...)
Medkulturna ozaveščenost	- o spoznavajo medkulturne podobnosti in razlike – skozi tradicionalno in kasneje sodobno kulturo ciljnih in drugih, zlasti evropskih kultur - o razvijajo svojo medkulturno občutljivost in zmožnost prepoznavanja in uporabe različnih strategij pri stikih s pripadniki drugih kultur

Branje in bralno razumevanje

<i>Učenci:</i>	
	- o berejo krajša in daljša ter zmerno kompleksnejša neumetnostna in tudi umetnostna (književna) besedila z manj nebesedne podpore, primerna starosti in interesom učencem ter njihovem jezikovnemu znanju; nabor besedilnih vrst je širši. - o razvijajo razširjen nabor bralnih in učnih strategij.
Jezikovna zmožnost	- o spoznavajo pogosto rabljeno besedišče in jezikovne strukture, njihov pomen in rabo v sobesedilu. - o spoznavajo razmerja med glasovi in črkami (izgovorom in zapisom).
Pragmatična zmožnost	- o spoznavajo osnovne lastnosti izbranih pisnih besedil (npr. zgradba in oblika) in jih upoštevajo pri tvorjenju besedil. - o spoznavajo osnovna sredstva medpovednega povezovanja.
Sociolingvistična/ družbeno- kulturalna zmožnost	- o spoznavajo osnovne jezikovne označevalce družbenih razmerij (pozdravi, naslavljanja). - o spoznavajo nekatere vljudnostne dogovore in prepoznavajo očitne oblike nevljudnosti, ki so odraz medkulturnih razlik. - o prepoznavajo najočitnejše razlike v registrih in narečjih. - o spoznavajo ljudsko mod
Medkulturna ozaveščenost	- o spoznavajo medkulturne podobnosti in razlike – skozi tradicionalno in kasneje sodobno kulturo ciljnih in drugih, zlasti evropskih kultur. - o razvijajo svojo medkulturno občutljivost in zmožnost prepoznavanja in uporabe različnih strategij pri stikih s pripadniki drugih kultur. - o spoznavajo kulture ciljnega jezika in druge kulture ter vzpostavljajo povezave med njimi ter domačo kulturo (primerjajo, analizirajo itn.). - o razumejo razlike in posebnosti branja v medkulturnem položaju

Govor in govorno sporočanje ter sporazumevanje

<i>Učenci</i>	
	- o se govorno sporazumevajo medosebno in s pomočjo tehnologije (telefon, internetni telefon, video konference...) oz. simulirajo te dejavnosti. - o govorno sporočajo, opisujejo, predstavljajo stvari, izdelke, osebe itn. - o razvijajo in uporabljajo osnovne učne strategije. - o razvijajo in uporabljajo osnovne sporazumevalne strategije.
Jezikovna zmožnost	- o uporabljajo širši nabor osnovnih jezikovnih struktur in kompleksnejše strukture. - o uporabljajo nekoliko širše, pogosto rabljeno, a razmeroma, dokaj omejeno, besedišče s področij, primernih in zanimivih za učence. - o razvijajo veščine razumljive in pomensko ustrezne izgovorjave in intonacije.

Pragmatična zmožnost	○ spoznavajo in uporabljajo širši nabor funkcij in vzorcev socialne interakcije. ○ spoznavajo osnovne značilnosti ustreznega govora glede na sogovornika in druge okoliščine. ○ prilagajajo govor glede na situacijo, sogovornike in namen. ○ razvijajo svoj govor v tekočnosti in propozicijski natančnosti. ○ spoznavajo širši nabor nebesedne podpore v (po)govoru in ga uporabljajo v govoru. ○ spoznavajo osnovne značilnosti nekaterih besedilnih vrst (npr. pripoved, opis) in jih uporabljajo pri tvorjenju besedil. ○ spoznavajo in uporabljajo osnovne prvine zgradbe različnih besedil glede na njihovo vlogo (npr. pripovedna besedila), govorne menjave, razvoj teme in logično sosledje, stopnjo »formalnosti« besedila, sporočevalni namen itn. ○
Sociolingvistična/ družbeno-kulturna zmožnost	○ uporabljajo osnovne jezikovne označevalce družbenih razmerij (pozdravi, naslavljanja). ○ uporabljajo nekatere vljudnostne dogovore in se izogibajo najočitnejšim oblikam nevljudnosti, ki so tudi odraz medkulturnih razlik. ○ upoštevajo razlike v registrih (nevtralen in neformalen). ○ uporabljajo posamezne prvine ljudske modrosti (pregovore itn.).
Medkulturna ozaveščenost	○ v govoru, zlasti sporazumevanju, upoštevajo osnovne medkulturne razlike in prilagajajo svoje ravnanje in govor. ○ uporabljajo najosnovnejše strategije pri stikih s pripadniki drugih kultur. ○ ustrezno ravna v primerih medkulturnih nesporazumov. ○ presegajo stereotipe.

Pisanje in pisno sporočanje ter sporazumevanje

<i>Učenci</i>	
	○ tvorijo krajša in daljša ter zmerno kompleksnejša pisna besedila v realističnih okoliščinah o njim znanih in bližnjih temah in idejah. ○ tvorijo pisna besedila in se z njimi sporazumevajo (dopisi: elektronska sporočila, pisma, forumi itn.). ○ uporabljajo postopke procesnega pisanja (načrtovanje pisanja, pisanje v fazah, urejanje besedil in druge strategije tvorjenja pisnega besedila).
Jezikovna zmožnost	○ uporabljajo razmeroma pogosto rabljeno, dokaj omejeno, a nekoliko širše besedišče s področij, primernih in zanimivih za učence. ○ uporabljajo jezikovne strukture in z njimi tvorijo enostavne povedi in jih nato povezujejo v kompleksnejše in ob tem spoznavajo pravila besednega reda v angleščini. ○ spoznavajo načela za zapisovanje v angleščini in razmerja med glasovi in zapisom. ○ spoznavajo in uporabljajo pravila pravilnega zapisovanja znanih besed.
Pragmatična zmožnost	○ uporabljajo osnovna sredstva medpovednega navezovanja. ○ uporabljajo osnovna pravila tvorjenja besedila – razvoj teme, logični vrstni red. ○ pri tvorjenju besedil upoštevajo osnovne lastnosti izbranega širšega nabora besedilnih vrst (zgradba in oblika).
Sociolingvistična/ družbeno-kulturna zmožnost	○ pri tvorjenju pisnih besedil, posebej v pisnem sporazumevanju, uporabljajo osnovne jezikovne označevalce družbenih razmerij (pozdravi, naslavljanja). ○ uporabljajo nekatere vljudnostne dogovore in se izogibajo najočitnejšim oblikam nevljudnosti, ki so lahko odraz medkulturnih razlik. ○ upoštevajo osnovne razlike v registrih (nevtralen: neformalen). ○ uporabljajo posamezne elemente ljudske modrosti (pregovore...).
Medkulturna ozaveščenost	○ pri tvorjenju pisnih besedil, zlasti sporazumevanju, upoštevajo osnovne medkulturne razlike in prilagajajo svoje pisanje ter presegajo stereotipe ○ uporabljajo medkulturno pogojene posebnosti pisnega sporočanja (npr. odstavki)

Posredovanje ali mediacija

<i>Učenci</i>
○ v materinščini govorno in pisno posredujejo bistvo pisnega ali govornega angleškega besedila ter oznak v okviru svojih zmožnosti sprejemanja v angleščini. ○ v angleščini govorno ali pisno posredujejo bistvo besedil in pomen oznak v okviru svojih zmožnosti govornega in pisnega sporočanja.

3.3.4. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA

Poslušanje in slušno razumevanje

Učenci poslušajo kratka besedila z znano tematiko in besediščem, govor je počasnejši od normalnega in razločen.

Učenci

ob koncu prvega triletja:

- sledijo preprostim navodilom;
- pokažejo razumevanje bistva besedil z ustreznim nebesednim odzivom ali odzivom v slovenščini:

Ob koncu drugega triletja:

- sledijo preprostim navodilom;
- pokažejo razumevanje bistva besedil:
 - z ustreznim nebesednim odzivom (razvrščanje slik, povezovanje),
 - s kratkim besednim odzivom,
 - s kratkimi odgovori na odločevalna vprašanja,
 - z odzivom v slovenščini,
 - s kratkimi odgovori na Wh-vprašanja (ključna beseda).

Ob koncu tretjega triletja:

- sledijo preprostim navodilom za delo v razredu;
- poiščejo določene informacije;
- pokažejo razumevanje bistva besedil z ustreznim besednim in nebesednim odzivom:
 - s kratkimi odgovori na odločevalna vprašanja o besedilu,
 - z odgovori na Wh-vprašanja,
 - s pripovedjo v slovenščini o poslušanem besedilu,
 - prepoznajo razpoloženje govornca\ev.

Govorno sporočanje

Učenci

ob koncu prvega triletja:

- poimenujejo predmete in dejanja iz vsakdanjega življenja;
- znajo uporabljati izraze vljudnosti in spoštovanja: pozdravijo, se opravičijo, prosijo.

Ob koncu drugega triletja:

- poimenujejo;
- sprašujejo in odgovarjajo;
- v vodeni interakciji s sogovornikom (učiteljem ali učencem) se ob vidni ali pisni podpori pogovarjajo o znanih (obravnavanih) temah.

Ob koncu tretjega triletja:

- v krajši vodeni ali delno vodeni interakciji s sogovornikom (učiteljem ali učencem) ob vidni ali

pisni podpori govorijo o znanih, a širših temah (opis oseb, krajev; učenčeve izkušnje).

Pri govoru učenca je pomembno, da je sporočilni namen razumljiv in komunikacija ni prevečkrat prekinjena. Dopuščamo slovnične pomanjkljivosti, napake pri izgovorjavi in intonaciji.

Branje in bralno razumevanje

Učenci berejo krajša funkcionalna (opozorila, sporočila, zapise, anekdote, šale, stripe) in daljša besedila (zgodbe).

Učenci

ob koncu prvega triletja:

- berejo posamezne besede, ki jih poznajo iz vsakodnevnega življenja (primer: vaja 1: Preberi besedo in jo odnesi k odgovarjajočemu predmetu.).

Ob koncu drugega triletja:

- razumejo sporočilo (smisel) besedil, ki vsebujejo tematiko in besedišče, obravnavano pri pouku angleščine. Razumevanje pokažejo:
 - z odzivi na vodene pisne naloge;
 - z odgovori ali odzivi na vprašanja oz. trditve, ki se nanašajo na jasno izražene misli v besedilu;
 - s pripovedovanjem o prebranem v slovenščini.

Ob koncu tretjega triletja:

- razumejo bistvo neznanih besedil, ki vsebujejo znano tematiko in besedišče. Razumevanje pokažejo:
 - z odzivi na vodene naloge,
 - z odgovori o besedilu na ustna ali pisna vprašanja v angleščini,
 - s pripovedovanjem o prebranem v slovenščini in v preprostih stavkih v angleščini.

Pisanje in pisno sporočanje

Učenci

ob koncu prvega triletja:

- pravilno prepišejo posamezne besede (s premično abecedo ali lastnoročno).

Ob koncu drugega triletja:

- pravilno prepišejo posamezne povedi, navodila, krajša besedila;
- zapišejo posamezne besede, povedi, navodila;
- dopolnijo krajša besedila.

Ob koncu tretjega triletja:

- z modeli ali iztočnicami napišejo krajše funkcionalno besedilo (sporočilo, dialog, kratko zasebno pismo),
- opišejo sebe in druge (videz, konjičke, kaj jim je všeč in kaj ne).

Dopuščamo okorno izražanje ali oblikovne slabosti, ki bralca ne ovirajo pri razumevanju bistva oziroma sporočilnosti besedila, in posamezne pravopisne ter jezikovne napake.

Učenci naj ob koncu devetletke dosegajo minimalne standarde znanja pri vseh štirih spretnostih, razen v primeru objektivnih, individualnih posebnosti učenca (npr. slepi in slabovidni, gluhi, legasteniki, izrazite učne posebnosti ali osebnostne motnje).

Učni načrt:

3.4. Drugi tuji jezik

3.4.1. OPREDELITEV PREDMETA

Učenci se učijo drugi tuji jezik od 1. do 9. razreda.

Predvideno število tednov	35	35	35	35	35	35	35	35	32	
RAZRED	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Skupaj ure
PREDMET										
Tuji jezik*	1	1	1	2	2	2	2	2	2	519

* nemščina je ena izmed možnosti za drugi tuj jezik. Šola, ki izvaja program OŠ montessori pa ima možnost izbrati še med drugimi svetovnimi jeziki kot so: španščina, francoščina, italijanščina....

Osnova za pripravo učnega načrta je javni učni načrt za angleščino²⁶ in posodobljeni učni načrt, sprejet na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje leta 2008.

Metodološko bomo program izvajali v skladu z posebnimi pedagoškimi načeli pedagogike montessori. Učni proces z uporabo metode montessori predvideva heterogene razrede. Zaradi tega je zapis ciljev razdeljen po triletnih.

Učenci med 12. in 15. letom (7., 8. in 9. razred) lahko tvorijo heterogen razred (kot pri prvih dveh triadah) ali imajo kabinetni pouk, podobno, kot ga poznamo v ostalih osnovnih šolah.

Izvedba programa je individualizirana, učenci napredujejo glede na lastne sposobnosti in interese. Najbolj pogoste oblike dela so:

- skupinske predstavitve (velike in ključne zgodbe),
- delo z materiali (individualno ali skupinsko),
- projektno delo (individualno ali skupinsko),
- mrežni pouk, kjer določena vsebina pokriva več ali vse predmete,
- daljši sklopi ur posameznih predmetov v zadnji triadi (dnevni).²⁷

Pri poučevanju po metodi montessori je iztočnica za snov, ki jo predstaviš posamezniku ali skupini učencev, učenčevo zanimanje in njegovo predznanje. Ker so otroci na različnih stopnjah znanja in zanimanja, je nemogoče pripraviti učni načrt, ki bi lahko bil splošen za vse učence. Zato smo v našem učnem načrtu izhajali iz ciljev, ki smo jih po sklopih razdelili na smiselne operativne cilje, te pa podprli z vsebinami. Posameznih sklopov in vsebin nismo časovno omejevali, saj se čas prilagaja učenčevim potrebam.

Znanje tujih jezikov je danes pomembno in potrebno iz več razlogov: prvič, omogoča boljše razumevanje sveta, drugič pa omogoča posamezniku uspešnejšo mobilnost tako na osebni in profesionalni kot geografski ravni.

Evropske smernice pa priporočajo učenje vsaj še enega tujega jezika v osnovnošolskem programu in tako uresničevanja cilja, da se je sleherni Evropejec poleg svojega maternega jezika zmožen sporazumevati še v dveh jezikih. Eden izmed dveh tujih jezikov na osnovni šoli je angleščina.

V osnovni šoli montessori pride učenec v stik z več jeziki. Tuji jezik prihaja v dejaven stik z materinščino, z jezikom okolja, s sosedskimi jeziki. Prepletanje tujih jezikov odpira meje sporazumevanja posameznika, zato nujno vpliva na posameznika in ga sooblikujejo.

²⁶ Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Angleščina. [[pripravila] Predmetna kurikularna komisija za angleščino Meta Grosman... et al.]. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2006.

²⁷ Thrush, Ursula (1980), Maria Montessori Farmschool Erdkinder, Half Moon Bay, California.

Učenci imajo različne materinščine. Za večino učencev v osnovni šoli je to slovenščina, na jezikovno mešanih področjih pa sta to tudi italijanščina in madžarščina. Že desetletja so prisotni jeziki narodov in etničnih skupin nekdanje Jugoslavije, v novejšem času pa tudi jeziki drugih evropskih držav in tudi iz držav zunaj Evrope. Ob vključevanju tujega jezika v pouk je zato potrebno upoštevati dejstvo, da so učenci lahko enojezični (obvladajo eno materinščino), večjezični (poleg materinščine obvladajo še kakšen drug jezik) ali poljezični (učenci, ki niti maternega niti uradnega jezika ne obvladajo dovolj dobro). Večja jezikovna in kulturna pestrost učencev osnovnih šol pa vpliva tudi na pouk tujega jezika v osnovni šoli in narekuje vedno bolj individualizirane in diferencirane pristope.

Pri poučevanju tujega jezika v osnovni šoli montessori se v vseh treh vzgojno-izobraževalnih obdobjih vključuje, če je to le mogoče, učitelje, katerih materin jezik je tuji jezik, ki ga poučujejo. Učitelj tujega jezika ne sodeluje samo pri poučevanju tujega jezika, pač pa pomaga tudi pri poučevanju ostalih predmetov, kar pripomore k poglobljanju razumevanja tujega jezika in praktičen prikaz uporabnosti tujega jezika.

NAČIN DELA V MONTESSORI UČILNICI

Za vzgojni proces in doseganje učnih ciljev iz tega učnega načrta je odgovoren učitelj za poučevanje tujega jezika. Njegova naloga je:

- opazovanje učnega procesa posameznega učenca,
- načrtovanje učnega procesa v skladu s tem učnim načrtom,
- skupaj z učencem pripravlja njegov osebni učni načrt ter
- predstavitev posameznih razvojnih materialov s področja tujega jezika.

V učilnici imajo učenci na voljo mnogo razvojnih materialov s področja tujega jezika, ki so razporejeni po odprtih policah v omarah, dosegljivih otrokom. Posamezni razvojni materiali so razdeljeni po naslednjih sklopih:

- Zgodovina nastanka jezika in pisane besede
- Pravila pisanja in besedna analiza
- Stavčna analiza
- Slovnična pravila
- Načini komunikacije in osebno izražanje
- Slogi pisanja
- Stili sporočanja in osebnega izražanja
- Književnost

Učenec glede na pridobljeno stopnjo znanja (osebni učni načrt) in glede na poznavanje uporabe posameznega materiala (predstavitve učitelja) svobodno izbira in uporablja med razvojnimi materiali, razporejenimi po njemu dostopnih policah.

Z UPORABO RAZVOJNIH MATERIALOV UČENEC

- Pridobiva razumevanje nanovo pridobljenega znanja,
- utrjuje pridobljeno znanje ter
- najde vzpodbude za poglobitev pridobljenega znanja preko leksikonov, učbenikov, enciklopedij in drugih strokovnih knjig ter uporabe sodobnih informacijskih tehnologij.

3.4.2. SPLOŠNI CILJI

Pouk tujega jezika učencem omogoča razvoj njihovih sposobnosti, osebno rast in samouresničitev. Učenci pridobivajo in razvijajo jezikovna in nejezikovna znanja, jezikovne in medkulturne zmožnosti, spretnosti, stališča in vrednote ter ključne kompetence za vseživljenjsko učenje, ki so medsebojno prepletene in jim omogočajo dejavno, uspešno in kritično vključevanje v njihovo osebno, šolsko in družbeno okolje, nadaljnje šolanje in bodoče poklicno udejstvovanje.

Tako usposobljeni učenci se bodo smelo vključevali v slovensko, evropsko in globalno skupnost narodov in narodnosti na osnovi spoštovanja medjezikovnega in medkulturnega sporazumevanja.

Glavni cilj učenja tujega jezika je doseganje celostne zmožnosti za medkulturno in medjezikovno sporazumevanje, ki jo sestavljajo naslednja tri velika področja:

- **ključne kompetence za vseživljenjsko učenje,**
- **splošne zmožnosti in**
- **medkulturna sporazumevalna zmožnost v tujem jeziku.**

1 KLJUČNE KOMPETENCE ZA VSEŽIVLJENJSKO UČENJE

Ključne kompetence za vseživljenjsko učenje sestavljajo veščine, znanja, sposobnosti oz. nadarjenosti, stališča in prepričanja. Pomembni dejavniki pri vseh ključnih kompetencah so kritično mišljenje, ustvarjalnost, dajanje pobud, reševanje problemov, ocena tveganj, sprejemanje odločitev, konstruktivno obvladovanje čustev, odgovornost do znanja in ravnanja v družbi.

Ključne kompetence so potrebne za osebno izpolnitev in vseživljenjski razvoj, aktivno državljanstvo in vključevanje v družbo ter zaposljivost.

1.1 SPORAZUMEVANJE V MATERNEM JEZIKU

Učenci v povezavi z materinščino razvijajo sporazumevalne zmožnosti v tujem jeziku in premagujejo jezikovne ovire:

- pri sporazumevanju v tujem jeziku uporabljajo sporazumevalne zmožnosti in strategije, ki so jih razvili v materinščini za razumevanje sporočil drugih in za prilagajanje svojih sporočil glede na okoliščine;
- pri sporočanju uporabljajo poznavanje načel tvorjenja besedil v maternem jeziku;
- poznajo različne načine sporazumevanja in jezik kot enega od sredstev sporazumevanja;
- pri sprejemanju besedila v tujem jeziku se lahko odzivajo tudi v materinščini, ki jo uporabljajo pri jezikovno miselno zahtevnejših dejavnostih, ki presegajo njihove jezikovne in sporočanje zmožnosti v tujem jeziku;
- s primerjanjem razlik in podobnosti med maternim jezikom in tujim jezikom (besedišče, tipične slovnične strukture, pravorečje, pravopis itn.) se ozaveščajo o delovanju sistemov obeh jezikov in tako bolje razumejo jezikovni sistem materinščine.

1.2 SPORAZUMEVANJE V TUJIH JEZIKIH

Razvijanje sporazumevalne zmožnosti v tujem jeziku je eden od glavnih ciljev pouka tujega jezika.

Učenje tujega jezika spodbuja pri učencih radovednost in zanimanje za sosedске, regionalne, manjšinske, starodavne, znakovne in umetne jezike.

Pri vsakem nadaljnjem učenju novega tujega jezika učenci uporabljajo znanja, veščine in strategije, ki so jih pridobili pri učenju že znanega tujega jezika.

1.3 SPLOŠNA PISMENOST IN OSNOVNE KOMPETENCE V ZNANOSTI IN TEHNOLOGIJI

Učenci pri pouku tujega jezika:

- poznajo in uporabljajo osnovne računske operacije in znanja različnih oblik nebesednih predstavitev podatkov (grafi, preglednice), osnovne statistične postopke, mere in druge količine, spoznavajo cene in preračunavajo vrednosti v različnih valutah, poznajo in uporabljajo osnovne geometrijske pojme, razvijajo splošno prostorsko predstavljalnost;
- uporabljajo zmožnost matematičnega mišljenja – abstrahiranja in posploševanja, kritičnega mišljenja (razlikovanje med dejstvi in mnenji, utemeljevanje mnenj oz. tez), logično strukturiranje in nizanje argumentov, tako pri sprejemanju kot pri tvorjenju besedil v tujem jeziku in pri spoznavanju posebnosti tujega jezikovnega sistema;
- razvijajo in uporabljajo svoje spoznavne zmožnosti višje ravni, to je analize, sinteze, presojanja in vrednotenja;

- uporabljajo znanja o živi in neživi naravi in znanja ter veščine s področja tehnologije (upravljanje naprav; uporaba najosnovnejših znanstvenih metod);
- spremljajo in kritično premišljajo o razvoju znanosti in napredku tehnologije, predvsem z vidika osebne in splošne varnosti ter etičnih vprašanj.

1.4 DIGITALNA KOMPETENCA

Učenci pri pouku tujega jezika:

- kritično uporabljajo informacijsko komunikacijsko tehnologijo za pridobivanje, vrednotenje, shranjevanje informacij in za njihovo tvorjenje, predstavitev in izmenjavo pri uporabi svetovnega spleta;
- poznajo in uporabljajo glavno programsko opremo, svetovni splet, elektronsko pošto, posebno programsko opremo za učenje tujega jezika;
- se zavedajo razlik med realnim in navideznim svetom;
- spoznajo možnosti tehnologije informacijske družbe (TID), ki podpirajo ustvarjalnost in inovativnost, vključevanje v družbo ter razvija kritično mišljenje in ustvarjalnost;
- prepoznajo in upoštevajo osnovno zanesljivost in veljavnost različnih informacij in se zavedajo, da je pri interaktivni uporabi treba spoštovati etična načela,
- imajo pozitiven odnos do uporabe TID za samostojno in timsko delo, znajo varno in odgovorno rabiti svetovni splet (spoštovanje zasebnosti in kulturnih razlik), ki ga želijo uporabljati predvsem za širjenje svojih obzorij.

1.5 UČENJE UČENJA

Učenci pri pouku tujega jezika:

- se zavedajo, da so soodgovorni za svoje učenje in znanje in prevzemajo del odgovornosti zanj,
- oblikujejo osebne cilje učenja, spoznavajo in vrednotijo svoje dosežke ter si prizadevajo za izboljšanje;
- spoznajo različne metode učenja oz. pridobivanja in ohranjanja znanj in spretnosti ter jih nadgrajujejo;
- spoznavajo svoje izobraževalne možnosti;
- znajo se učinkovito organizirati in načrtovati učenje in razvijati sposobnost koncentracije ter vztrajnosti;
- kritično razmišljajo o predmetu, učni snovi, o namenih učenja in o lastnem procesu učenja;
- razvijajo vrednote in stališča, ki podpirajo učenje: samomotivacija, samozaupanje, sprejemanje potrebe po stalnem učenju itn.

1.6 MEDOSEBNA, MEDKULTURNA, DRUŽBENA IN DRŽAVLJANSKA KOMPETENCA

Učenci pri pouku tujega jezika:

- poznajo pojme kot posameznik, skupina, družba in kultura;
- razumejo pravila ravnanja v različnih družbah in druge medkulturne razsežnosti;
- spoznavajo svoje občutke in čustva, pokažejo zanimanje za druge in spoštovanje do drugih, se izogibajo stereotipom in predsodkom, so pripravljeni sprejemati kompromise, imajo osebno integriteto in spoštujejo integriteto drugih ter so primerno asertivni;
- so zmožni in pripravljeni za konstruktivno sporazumevanje v različnih družbenih situacijah;
- se zavedajo svoje nacionalne identitete in jo razumejo ter oblikujejo zavest o sebi kot posamezniku in kot pripadniku skupnosti v odnosu z drugimi v Evropi in svetu. Ob tem razvijajo in krepijo lastne kulturne vrednote;
- poznajo osnove pojmov, kot so demokracija, državljanstvo, najpomembnejše dogodke, osebe in drugo, kar je v preteklosti sooblikovalo nacionalno, evropsko in svetovno zgodovino in sedanjo situacijo;
- so zmožni in pripravljeni sodelovati v aktivnostih svoje skupnosti, razvijati čut pripadnosti svoji lokalni, nacionalni in evropski skupnosti;
- poznajo in spoštujejo razlike v vrednostnih sistemih različnih skupin, npr. nacionalnih, verskih.

1.7 PODJETNOST IN SAMOINICIATIVNOST

Učenci pri pouku tujega jezika:

- poznajo različne možnosti in priložnosti in prepoznajo tiste, ki so primerne za njihove osebne in izobraževalne dejavnosti;
- razvijajo spretnosti načrtovanja, organiziranja, razčlenjevanja, sporočanja, izvajanja, vrednotenja, beleženja in sodelovanja v timu in pozitiven odnos do tega;
- prepoznajo svoja močna in šibka področja, dajejo pobude, se pozitivno odzivajo na spremembe in so sposobni oceniti tveganje;
- krepijo svojo radovednost, željo in potrebo po novem znanju.

1.8 KULTURNA ZAVEST IN IZRAŽANJE

Učenci pri pouku tujega jezika:

- poznajo najpomembnejše kulturne dosežke z različnih področij kulture: glasbe, likovne in gledališke umetnosti, plesa, filma, dediščine in književnosti, vključno s pop kulturo;
- se zavedajo evropske in svetovne kulturne dediščine in kulturne ter jezikovne raznolikosti Evrope;
- cenijo umetniška dela in kulturne dogodke;
- so odprti za različnosti kulturnega izražanja in pripravljeni razvijati svoje estetske sposobnosti;
- razvijajo ustvarjalnost, potrebo po izražanju in občutek za estetske vrednote.

CILJ: Učenci pri pouku tujega jezika pridobivajo in nadgrajujejo kompetence vseživljenjskega učenja.

2 SPLOŠNE ZMOŽNOSTI

Med splošne zmožnosti sodijo:

- splošna znanja oz. vedenja (deklarativno znanje) o svetu, ki izhaja iz učenčevih izkušenj, učenja ali drugih virov (tudi t. i. vsebinsko znanje) in učenčevo poznavanje sveta (npr. o krajih, naravi, procesih, organizacijah, osebah, itn.) in vrste bitnosti (npr. konkretno/abstraktno, živo/neživo, in njihovih lastnosti in razmerij: prostorska in časovna, asociativna, analitična, logična, vzrok/posledica-učinek). Ta znanja pridobimo z izkušnjo, z izobraževanjem ali iz različnih virov;
- znanje o družbeno-kulturnih značilnostih različnih kultur in zavedanje o medkulturnih razlikah, medkulturne veščine in spretnosti oz. veščine: praktične, družbene, življenjske, poklicne in prostočasne;
- vrednote, stališča, motivacija, kognitivni stili in osebnost;
- zmožnost učenja in učne strategije.

CILJ: Učenci pridobivajo in nadgrajujejo svoja splošna znanja, razvijajo splošne medkulturne veščine, vrednote, motivacijo in svoje osebne lastnosti.

3 MEDKULTURNA SPORAZUMEVALNA ZMOŽNOST V TUJEM JEZIKU

Znanje jezika je sestavljen pojem in v tem dokumentu ga opredeljujemo kot medkulturno sporazumevalno zmožnost v tujem jeziku, ki je sestavljena iz:

- **jezikovnih zmožnosti** (leksikalna, oblikoslovna, skladenjska, semantična, glasoslovna, pravopisna in pravorečna sestavina ter druge razsežnosti jezikovnega sistema);

cilj: učenci spoznavajo jezikovni sistem tujega jezika in razvijajo zmožnost uporabe jezikovnih znanj za razumevanje pomena sporočil oz. besedil in za tvorjenje novih sporočil oz. besedil;

- **sociolingvističnih zmožnosti** (družbeno-kulturne in medkulturne okoliščine jezikovne rabe, to je poznavanje družbenih dogovorov, npr. o vljudnosti, norme v zvezi s starostjo, spolom, družbenimi skupinami);

cilj: učenci spoznavaajo družbeno-jezikovna in družbeno-kulturna pravila, norme in navade in se ozaveščajo o pomenu teh znanj ter razvijajo strategije za ustrezno sporazumevanje, interpretacijo in rabo sporočil glede na ta pravila;

- **pragmatičnih zmožnosti** (ustrezna raba jezikovnih virov, ki vključuje tudi vsebinsko natančnost in tekoč govor, razvijanje teme, prožnost in prilagodljivost govorcev, govorne menjave; razumevanje in strukturiranje besedila;

cilj: učenci spoznavaajo osnovne lastnosti besedil in razumejo pravila ustrezne tvorbe pisnih in govornih besedil ter sporazumevanja. Na osnovi teh znanj besedila pri sprejemanju ustrezno interpretirajo, pri tvorjenju besedil pa pravila upoštevajo.

3.4.3. OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE

Zapisani cilji odražajo znanja, ki jih učenec dosega ob zaključku triade za napredovanje v naslednjo triado.

Učenec napreduje tudi, če dosega zgolj delna znanja in zmožnosti in pri tem pokaže, da:

- razume govorna in bralna besedila v tujem jeziku, ustrezna glede na leto učenja jezika in stopnjo znanja, ob precejšnji podpori in možnosti večkratnega vračanja k besedilu in
- tvori preprosta, kratka, in malo zahtevna govorna in pisna besedila o njemu znanih temah, ki kljub precejšnji podpori (slikovna gradiva, slovarji, učiteljeva povratna informacija itn.) še vedno vsebujejo jezikovne in druge napake ter pomanjkljivosti.

Cilji so razdeljeni po sklopih:

6. **poslušanje in slušno razumevanje:** učenci razumejo besedna sporočila v tujem jeziku in nebesedne slušne prvine sporazumevanja;
7. **govorno sporazumevanje:** učenci se govorno sporazumevajo v ustreznem pogovornem tujem jeziku;
govorno sporočanje: učenci govorno sporočajo v tujem jeziku;
8. **branje in bralno razumevanje:** učenci razumejo pisna besedila v tujem jeziku;
9. **pisane, pisno sporazumevanje in pisno sporočanje:** učenci zapisujejo, pisno sporočajo in se pisno sporazumevajo v ustreznem pisnem tujem jeziku;
10. **posredovanje ali mediacija:** učenci govorno in/ali pisno posredujejo iz tujega jezika v slovenščino in obratno v okoliščinah, ko se osebe iz različnih razlogov ne morejo neposredno sporazumevati.

Zgoraj naštetih cilji niso zapisani po vrstnem redu pomembnosti, saj so prepleteni, soodvisni in se največkrat razvijajo integrirano. V nadaljevanju so podrobneje predstavljeni cilji in vsebine, predvideni za posamezno vzgojno-izobraževalno obdobje.

Prvo triletnje

Zaradi organizacije dela v razredu v osnovni šoli montessori se določena znanja tujega jezika pridobiva že v prvi triadi. Poudarek dela je predvsem na širjenju besednega zaklada tujega jezika. To dosegamo s pomočjo učitelja, ki govori v tujem jeziku, ko je stalno ali občasno prisoten pri učnem procesu in enakovredno na vseh področjih sodeluje ter dela z otroki kakor razredni učitelj. Pomemben vidik doseganja znanja tujega jezika pa so tudi izdelani razvojni materiali pedagogike montessori, kjer njihova predstavitev ter lastno aktivno delo učenca pomaga le-temu v procesu osvajanja besed v tujem jeziku.

Slušno razumevanje

- Razumejo preprosta navodila, vprašanja, opozorila in izjave učitelja in sošolcev ter nanje (ne)jezikovno reagirajo;
- razumejo pogovor v razredu in se vanj vključujejo;
- razumejo krajša besedila, sestavljena iz znanih informacij;
- razumejo na določeno temo vezano besedilo, tudi če to vsebuje neznane informacije, ki pa za razumevanje niso ključnega pomena.

Bralno razumevanje

- Razumejo kratka, z minimalnimi jezikovnimi sredstvi izražena sporočila, vabila, čestitke, navodila, opozorila, nasvete;
- razumejo dialogična besedila, ki so temelj za razvijanje govornih spretnosti;
- razumejo pesmi, uganke in preprosta besedila, ki komajda presegajo njihov besedni zaklad.

Govorno sporazumevanje

- Sodelujejo v pogovoru z učiteljem in s sošolci;
- znajo v preprosti obliki vprašati po željah in informacijah in na vprašanja odgovoriti;
- znajo vzpostaviti stike in jih nadaljevati;
- znajo v okviru obravnavanih tem in besedil postavljati preprosta vprašanja in nanje tudi odgovoriti;
- recitirati in zapeti preproste pesmice, igrati kratke dialoge.

Pisno sporazumevanje

- Znajo prepisovati besedila in reševati preproste pisne naloge;
- znajo preoblikovati obravnavane učne vsebine v osebna sporočila in pripovedi.

Drugo triletnje

Poslušanje in slušno razumevanje

Učenci uporabljajo za dejavnosti poslušanja slovenščino, nebesedni odziv ali kratek besedni odziv v tujem jeziku.

<i>Učenci:</i>	
○ poslušajo preprosta, kratka besedila, najprej z bogato nebesedno podporo, ki se postopoma zmanjšuje; poslušajo in gledajo, npr. video posnetke; ○ razvijajo osnovne strategije poslušanja in slušnega razumevanja in sporazumevalne strategije.	
Jezikovna zmožnost	○ Spoznavajo preproste, pogosto rabljene jezikovne strukture in besedišče ter njihov pomen in rabo v sobesedilu.
Pragmatična zmožnost	○ Spoznavajo pomen osnovnih sporazumevalnih funkcij (npr. vprašanja, pozdravi); ○ spoznavajo osnovne lastnosti krajših in preprostih besedil (npr. enogovorna in večgovorna besedila); ○ spoznavajo najosnovnejše prvine nebesedne podpore govoru (pri poslušanju in gledanju).
Sociolingvistična/družbeno-kulturna zmožnost	○ Spoznavajo najosnovnejše jezikovne označevalce družbenih razmerij (pozdravi, naslavljanja); nekatere vljudnostne dogovore (npr. zahvala, opravičilo).
Medkulturna ozaveščenost	○ Se ozaveščajo o nekaterih najosnovnejših medkulturnih podobnostih in razlikah (skozi pesmi, izštevanka, igre, pravljice itn.); ○ v osnovi razvijajo svojo medkulturno občutljivost.

Branje in bralno razumevanje

Učenci uporabljajo za bralne dejavnosti slovenščino, nebesedni ali kratek besedni odziv v tujem jeziku.

<i>Učenci:</i>	
- pregledujejo in berejo kratka neumetnostna in tudi umetnostna (književna) besedila, sprva preprosta, z obilo nejezikovne podpore, (npr. stripi), kasneje daljša in z manj podpore; - razvijajo osnovne bralne in učne strategije.	
Jezikovna zmožnost	- Spoznajo osnovno, pogosto rabljeno besedišče in preproste jezikovne strukture ter pomene v sobesedilu; - spoznajo osnovna razmerja med glasovi in črkami (izgovorom in zapisom).
Pragmatična zmožnost	- Spoznajo nekatere osnovne lastnosti izbranih pisnih besedil (npr. razglednica) in jih upoštevajo pri tvorjenju besedil; - spoznajo najosnovnejša sredstva medpovednega povezovanja (npr. zaimke).
Sociolingvistična/družbeno-kulturna zmožnost	- Spoznajo najosnovnejše jezikovne označevalce družbenih razmerij (pozdravi, naslavljanja); - spoznajo nekatere vljudnostne dogovore (npr. zahvala, opravičilo).
Medkulturna ozaveščenost	- Se ozaveščajo o nekaterih najosnovnejših medkulturnih podobnostih in razlikah (skozi pesmi, izštevanka, igre, pravljice); - razvijajo svojo medkulturno občutljivost in ozaveščenost; - spoznajo medkulturne podobnosti in razlike na primerih izvirnih besedil (npr. pesmi) in nekatere značilnosti tradicionalne in sodobne kulture dežel ciljnega jezika in drugih, zlasti evropskih kultur.

Govor in govorno sporočanje ter sporazumevanje

<i>Učenci</i>	
- tvorijo kratka govorna besedila, npr. poimenujejo, povedo sezname, medosebne dialoge, kratko se odzovejo na slišano oz. prebrano, govorijo ali pojejo primerna izvirna avtentična besedila v tujem jeziku (npr. pesmi, izštevanka itn.); - razvijajo osnovne učne strategije, primerne starosti in jezikovnemu znanju učencev; - razvijajo in uporabljajo najosnovnejše sporazumevalne strategije.	
Jezikovna zmožnost	- Uporabljajo ožji nabor osnovnih jezikovnih struktur; - uporabljajo pogosto rabljeno, omejeno besedišče s področij, primernih in zanimivih za učence; - razvijajo najosnovnejše veščine, razumljive in pomensko ustrezne izgovorjave in intonacije.
Pragmatična zmožnost	- Spoznajo in uporabljajo osnovne funkcije (npr. iskanje podatkov, izražanje mnenj, pozdrave) in vzorcev socialne interakcije; - spoznajo osnovne značilnosti ustreznega govora glede na sogovornika in namen; - spoznajo pomen nebesedne podpore in uporabljajo osnovno nebesedno podporo v govoru (npr. mimika, kretnje); - spoznajo osnovne lastnosti krajših in preprostih besedil (npr. enogovorna: večgovorna besedila).
Sociolingvistična/družbeno-kulturna zmožnost	V govoru uporabljajo najosnovnejše jezikovne označevalce družbenih razmerij (pozdravi, naslavljanja) in nekatere vljudnostne dogovore (npr. zahvala, opravičilo).
Medkulturna ozaveščenost	Ozaveščajo se o osnovnih medkulturnih značilnostih pri govorjenju v tujem jeziku (podobnosti s slovenskimi in razlike med njimi).

Pisanje in pisno sporočanje ter sporazumevanje

<i>Učenci</i>	
○ tvorijo krajša pisna besedila o njim najbližjih temah (npr. dom, šola, hrana itn.); ○ razvijajo osnovne strategije tvorjenja pisnega besedila, npr. pisanje osnutka, pisanje čistopisa, preverjanje besedila, in se ozaveščajo o napakah kot delu učnega procesa.	
Jezikovna zmožnost	○ Uporabljajo pogosto rabljeno, omejeno besedišče v povezavi s temami, ki zanimajo učence; ○ uporabljajo osnovne jezikovne strukture in vezniška sredstva ter besedni red v enostavnih povedih; ○ spoznavajo osnovna načela za zapisovanje v tujem jeziku in razmerja med glasovi in zapisom; ○ spoznavajo in uporabljajo osnovna pravila pravilnega zapisovanja zelo znanih besed (tudi začetnica, ločila).
Pragmatična zmožnost	○ Uporabljajo najosnovnejša sredstva medpovednega navezovanja (npr. zaimke); ○ pri tvorjenju besedil upoštevajo nekatere osnovne lastnosti (zgradba in oblika) posameznih preprostih besedilnih vrst (npr. razglednica).
Sociolingvistična/ družbeno-kulturna zmožnost	○ V pisanju uporabljajo najosnovnejše jezikovne označevalce družbenih razmerij (pozdravi, naslavljanja) in nekatere vljudnostne dogovore (npr. zahvala, opravičilo).
Medkulturna ozaveščenost	○ Ozaveščajo se o osnovnih medkulturnih značilnostih pri tvorjenju pisnih besedil v tujem jeziku (podobnosti in razlike s slovenskimi).

Posredovanje ali mediacija

<i>Učenci</i>
○ v materinščini govorno posredujejo bistvo preprostega besedila v tujem jeziku, ki je bogato podprto z nebesedilnimi prvinami (npr. risanke) in pomen preprostih slikovnih oznak.

Tretje triletno

Poslušanje in slušno razumevanje

<i>Učenci:</i>	
○ poslušajo manj predvidljiva besedila v polavtentičnih okoliščinah, poslušajo in gledajo video posnetke ○ razvijajo širši nabor strategij poslušanja in učnih strategij in sporazumevalnih strategij	
Jezikovna zmožnost	○ spoznavajo kompleksnejše, pogosto rabljene jezikovne strukture in širši nabor besedišča ter njihov pomen in rabo v sobesedilu
Pragmatična zmožnost	○ spoznavajo pomen in rabo osnovnih sporazumevalnih funkcij in vzorcev socialne interakcije ○ spoznavajo osnovne prvine zgradbe različnih besedil glede na njihovo vlogo (npr. pripovedna besedila), prepoznavajo govorne menjave, razvoj teme in logično sosledje, stopnjo »fornalnosti« besedila, sporočevalni namen ○ spoznavajo in interpretirajo osnovne prvine nebesedne podpore govoru (pri poslušanju in gledanju)
Sociolingvistična/ družbeno-	○ spoznavajo osnovne jezikovne označevalce družbenih razmerij (pozdravi, naslavljanja);

kulturna zmožnost	- o spoznavajo nekatere vljudnostne dogovore in prepoznavajo očitne oblike nevljudnosti, ki so odraz medkulturnih razlik, - o prepoznavajo najočitnejše razlike v registrih in v narečjih; - o spoznavajo ljudsko modrost (pregovore...)
Medkulturna ozaveščenost	- o spoznavajo medkulturne podobnosti in razlike – skozi tradicionalno in kasneje sodobno kulturo ciljnih in drugih, zlasti evropskih kultur - o razvijajo svojo medkulturno občutljivost in zmožnost prepoznavanja in uporabe različnih strategij pri stikih s pripadniki drugih kultur

Branje in bralno razumevanje

<i>Učenci:</i>	
- o berejo krajša in daljša neumetnostna in tudi umetnostna (književna) besedila, primerna starosti in interesom učencem ter njihovem jezikovnemu znanju; nabor besedilnih vrst je širši. - o razvijajo razširjen nabor bralnih in učnih strategij.	
Jezikovna zmožnost	- o spoznavajo pogosto rabljeno besedišče in jezikovne strukture, njihov pomen in rabo v sobesedilu. - o spoznavajo razmerja med glasovi in črkami (izgovorom in zapisom).
Pragmatična zmožnost	- o spoznavajo osnovne lastnosti izbranih pisnih besedil (npr. zgradba in oblika) in jih upoštevajo pri tvorjenju besedil. - o spoznavajo osnovna sredstva medpovednega povezovanja.
Sociolingvistična/ družbeno-kulturna zmožnost	- o spoznavajo osnovne jezikovne označevalce družbenih razmerij (pozdravi, naslavljanja). - o spoznavajo nekatere vljudnostne dogovore in prepoznavajo očitne oblike nevljudnosti, ki so odraz medkulturnih razlik. - o spoznavajo ljudsko modrost.
Medkulturna ozaveščenost	- o spoznavajo medkulturne podobnosti in razlike – skozi tradicionalno in kasneje sodobno kulturo ciljnih in drugih, zlasti evropskih kultur. - o razvijajo svojo medkulturno občutljivost in zmožnost prepoznavanja in uporabe različnih strategij pri stikih s pripadniki drugih kultur. - o spoznavajo kulture ciljnega jezika in druge kulture ter vzpostavljajo povezave med njimi ter domačo kulturo (primerjajo, analizirajo itn.). - o razumejo razlike in posebnosti branja v medkulturnem položaju.

Govor in govorno sporočanje ter sporazumevanje

<i>Učenci</i>	
- o se govorno sporazumevajo medosebno in s pomočjo tehnologije (telefon, internetni telefon, video konference...) oz. simulirajo te dejavnosti. - o govorno sporočajo, opisujejo, predstavljajo stvari, izdelke, osebe itn. - o razvijajo in uporabljajo osnovne učne strategije. - o razvijajo in uporabljajo osnovne sporazumevalne strategije.	
Jezikovna zmožnost	- o uporabljajo širši nabor osnovnih jezikovnih struktur in kompleksnejše strukture. - o uporabljajo nekoliko širše, pogosto rabljeno, a razmeroma dokaj omejeno, besedišče s področij, primernih in zanimivih za učence. - o razvijajo veščine razumljive in pomensko ustrezne izgovorjave in intonacije.
Pragmatična zmožnost	- o spoznavajo in uporabljajo širši nabor funkcij in vzorcev socialne interakcije. - o spoznavajo osnovne značilnosti ustreznega govora glede na sogovornika in druge okoliščine. - o prilagajajo govor glede na situacijo, sogovornike in namen. - o razvijajo svoj govor v tekočnosti in propozicijski natančnosti.

	- o spoznavajo širši nabor nebesedne podpore v (po)govoru in ga uporabljajo v govoru. - o spoznavajo osnovne značilnosti nekaterih besedilnih vrst (npr. pripoved, opis) in jih uporabljajo pri tvorjenju besedil. - o spoznavajo in uporabljajo osnovne prvine zgradbe različnih besedil glede na njihovo vlogo (npr. pripovedna besedila), govorne menjave, razvoj teme in logično sosledje, stopnjo »formalnosti« besedila, sporočevalni namen itn.
Sociolingvistična/ družbeno- kulturna zmožnost	- o uporabljajo osnovne jezikovne označevalce družbenih razmerij (pozdravi, naslavljanja). - o uporabljajo nekatere vljudnostne dogovore in se izogibajo najočitnejšim oblikam nevljudnosti, ki so tudi odraz medkulturnih razlik. - o upoštevajo razlike v registrih (nevtralen in neformalen). - o uporabljajo posamezne prvine ljudske modrosti (pregovore itn.).
Medkulturna ozaveščenost	- o v govoru, zlasti sporazumevanju, upoštevajo osnovne medkulturne razlike in prilagajajo svoje ravnanje in govor. - o uporabljajo najosnovnejše strategije pri stikih s pripadniki drugih kultur. - o ustrezno ravna v primerih medkulturnih nesporazumov. - o presegajo stereotipe.

Pisanje in pisno sporočanje ter sporazumevanje

<i>Učenci</i>	
- o tvorijo krajša in daljša pisna besedila v realističnih okoliščinah o njim znanih in bližnjih temah in idejah. - o tvorijo pisna besedila in se z njimi sporazumevajo (dopisi: elektronska sporočila, pisma, forumi itn.). - o uporabljajo postopke procesnega pisanja (načrtovanje pisanja, pisanje v fazah, urejanje besedil in druge strategije tvorjenja pisnega besedila).	
Jezikovna zmožnost	- o uporabljajo razmeroma pogosto rabljeno, dokaj omejeno, a nekoliko širše besedišče s področij, primernih in zanimivih za učence. - o uporabljajo jezikovne strukture in z njimi tvorijo enostavne povedi. - o spoznavajo načela za zapisovanje in razmerja med glasovi in zapisom. - o spoznavajo in uporabljajo pravila pravilnega zapisovanja znanih besed.
Pragmatična zmožnost	- o uporabljajo osnovna sredstva medpovednega navezovanja. - o uporabljajo osnovna pravila tvorjenja besedila – razvoj teme, logični vrstni red. - o pri tvorjenju besedil upoštevajo osnovne lastnosti izbranega širšega nabora besedilnih vrst (zgradba in oblika).
Sociolingvistična/ družbeno- kulturna zmožnost	- o pri tvorjenju pisnih besedil, posebej v pisnem sporazumevanju, uporabljajo osnovne jezikovne označevalce družbenih razmerij (pozdravi, naslavljanja). - o uporabljajo nekatere vljudnostne dogovore in se izogibajo najočitnejšim oblikam nevljudnosti, ki so lahko odraz medkulturnih razlik. - o upoštevajo osnovne razlike v registrih (nevtralen: neformalen). - o uporabljajo posamezne elemente ljudske modrosti (pregovore...).
Medkulturna ozaveščenost	- o pri tvorjenju pisnih besedil, zlasti sporazumevanju, upoštevajo osnovne medkulturne razlike in prilagajajo svoje pisanje ter presegajo stereotipe - o uporabljajo medkulturno pogojene posebnosti pisnega sporočanja (npr. odstavki)

Posredovanje ali mediacija

<i>Učenci</i>	
- o v materinščini govorno in pisno posredujejo bistvo pisnega ali govornega besedila v tujem jeziku. - o v tujem jeziku govorno ali pisno posredujejo bistvo besedil v okviru svojih zmožnosti govornega in pisnega sporočanja.	

3.4.4. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA

Učenci naj ob koncu devetletke dosegajo minimalne standarde znanja pri vseh štirih spretnostih, razen v primeru objektivnih, individualnih posebnosti učenca (npr. slepi in slabovidni, gluhi, legasteniki, izrazite učne posebnosti ali osebnostne motnje).

Poslušanje in slušno razumevanje

Učenci poslušajo kratka besedila z znano tematiko in besediščem, govor je počasnejši od normalnega in razločen.

Učenci:

ob koncu prvega triletja:

- sledijo preprostim navodilom;
- pokažejo razumevanje bistva besedil z ustreznim nebesednim odzivom ali odzivom v slovenščini;

ob koncu drugega triletja:

- sledijo preprostim navodilom;
- pokažejo razumevanje bistva besedil:
 - z ustreznim nebesednim odzivom (razvrščanje slik, povezovanje),
 - s kratkim besednim odzivom,
 - s kratkimi odgovori na odločevalna vprašanja,
 - z odzivom v slovenščini,
 - s kratkimi odgovori na Wh-vprašanja (ključna beseda);

ob koncu tretjega triletja:

- sledijo preprostim navodilom za delo v razredu;
- poiščejo določene informacije;
- pokažejo razumevanje bistva besedil z ustreznim besednim in nebesednim odzivom:
 - s kratkimi odgovori na odločevalna vprašanja o besedilu,
 - s pripovedjo v slovenščini o poslušanem besedilu,
 - prepoznajo razpoloženje govorca\-ev.

Govorno sporočanje

Učenci:

ob koncu prvega triletja:

- poimenujejo predmete in dejanja iz vsakdanjega življenja;
- znajo uporabljati izraze vljudnosti in spoštovanja: pozdravijo, se opravičijo, prosijo;

ob koncu drugega triletja:

- poimenujejo;
- sprašujejo in odgovarjajo;
- v vodeni interakciji s sogovornikom (učiteljem ali učencem) se ob vidni ali pisni podpori pogovarjajo o znanih (obravnavanih) temah;

ob koncu tretjega triletja:

- v krajši vodeni ali delno vodeni interakciji s sogovornikom (učiteljem ali učencem) ob vidni ali pisni podpori govorijo o znanih, a širših temah (opis oseb, krajev; učenčeve izkušnje).

Pri govoru učenca je pomembno, da je sporočilni namen razumljiv in komunikacija ni prevečkrat prekinjena. Dopuščamo slovnične pomanjkljivosti, napake pri izgovorjavi in intonaciji.

Branje in bralno razumevanje

Učenci berejo krajša funkcionalna (opozorila, sporočila, zapise, anekdote, šale, stripe) in daljša besedila (zgodbe).

Učenci:

ob koncu prvega triletja:

- berejo posamezne besede, ki jih poznajo iz vsakodnevne življenja (primer: vaja 1: Preberi besedo in jo odnesi k odgovarjajočemu predmetu.);

ob koncu drugega triletja:

- razumejo sporočilo (smisel) besedil, ki vsebujejo tematiko in besedišče, obravnavano pri pouku tujega jezika;

Razumevanje pokažejo:

- z odzivi na vodene pisne naloge,
- z odgovori ali odzivi na vprašanja oz. trditve, ki se nanašajo na jasno izražene misli v besedilu,
- s pripovedovanjem o prebranem v slovenščini;

ob koncu tretjega triletja:

- razumejo bistvo neznanih besedil, ki vsebujejo znano tematiko in besedišče. Razumevanje pokažejo:

- z odzivi na vodene naloge,
- z odgovori o besedilu na ustna ali pisna vprašanja v tujem jeziku,
- s pripovedovanjem o prebranem v slovenščini in v preprostih stavkih v tujem jeziku.

Pisanje in pisno sporočanje

Učenci

ob koncu prvega triletja:

- pravilno prepišejo posamezne besede (s premično abecedo ali lastnoročno).

ob koncu drugega triletja:

- pravilno prepišejo posamezne povedi, navodila, krajša besedila;
- zapišejo posamezne besede, povedi, navodila;
- dopolnijo krajša besedila;

ob koncu tretjega triletja:

- z modeli ali iztočnicami napišejo krajše funkcionalno besedilo,
- opišejo sebe in druge.

Dopuščamo okorno izražanje ali oblikovne slabosti, ki bralca ne ovirajo pri razumevanju bistva oziroma sporočilnosti besedila, in posamezne pravopisne ter jezikovne napake.

Učni načrt:

3.5. Glasbena vzgoja

3.5.1. OPREDELITEV PREDMETA

Glasbeno vzgojo imajo učenci od 1. do 9. razreda.

Predvideno število tednov	35	35	35	35	35	35	35	35	32	
RAZRED	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Skupaj ure
PREDMET										
Glasbena vzgoja	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1	1	1	417

Osnova za pripravo učnega načrta je javni učni načrt za glasbeno vzgojo²⁸ in posodobljeni učni načrt, sprejet na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje leta 2008.

Metodološko bomo program izvajali v skladu z posebnimi pedagoškimi načeli pedagogike montessori. Učni proces z uporabo metode montessori predvideva heterogene razrede. Zaradi tega je zapis ciljev razdeljen po triletjih.

Učenci med 12. in 15. letom (7., 8. in 9. razred) lahko tvorijo heterogen razred (kot pri prvih dveh triadah) ali imajo kabinetni pouk, podobno, kot ga poznamo v ostalih osnovnih šolah.

Maria Montessori je cenila umetnost. Na glasbeno umetnost je gledala kot na elementarni jezik človekovega razvoja (Kley-Auerswald, 2003).

Poudarila je pomen pripravljenega glasbenega okolja in opredelila umetniške materiale kot tiste, ki pomagajo otroku, da izrazi sam sebe in svoje ideje (Meyer, 2001).

V grobem je nakazala nekaj prvih korakov otroka pri srečevanju z glasbo in pustila odprte možnosti za nadaljnje oblikovanje pripravljenega okolja znotraj glasbenega področja.

Prvi korak, katerega je poudarila, je prebuditi v otroku ljubezen do glasbe. Temu sledi razvoj občutka za ritem, nato prepoznavanje harmonije in melodije in na koncu učenje branja in pisanja notnega zapisa. Za ta štiri področja je razvila nekaj vaj in materialov (Lillard, 1988).

Maria Montessori je stremela za človekovim celostnim razvojem. Spoznala je, da razvoj človekovega zaznavanja doprinese velik del na poti doseganja polnega celostnega človeka.

Predstavila je tudi pomembnost izostritve čutov kot dragoceno naložbo za življenje odraslega človeka, ki se usmeri v poklic, kjer potrebuje takšne sposobnosti. Na primer: kako pomembno je, da ima zdravnik izostren čut za vonj, barvo, dotik (Standing, 1998).

Izkušnje otroka, ko pride v osnovno šolo

Otrok je v predšolskem obdobju (z zaznavnimi materiali v vrtcu montessori ali z drugimi izkušnjami v prvih petih letih življenja) razvijal sluh in posluš ter tudi gibalne sposobnosti. Razvoj in nadgradnja teh dveh področij (zaznavnega in motoričnega) se v osnovnošolskem obdobju nadaljuje pri delu z glasbenimi materiali v različnih glasbenih dejavnostih (izvajanje, ustvarjanje, poslušanje).

Pomen razvoja glasbenih sposobnosti

V osnovni šoli je glasbeni razvoj zastavljen celostno, saj se med seboj povezujejo razvoj čuta za sluh, drugih čutov, razvoj izraznosti, razvoj gibanja, razvoj jezika, znanstveni razvoj ... Delo s toni, zveni in šumi razvija v učencu ustvarjalne moči, razširja zmožnosti in diferencira izražanje. Vsebuje tudi socialni razvoj, ko lahko učenci, ki so različnih porekel in iz različnih kultur, v skupini preko petja, igranja na instrumente, plesa, bolje spoznajo sebe in druge (Kley-Auerswald, 2001).

28 Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Glasbena vzgoja. [[pripravila] Predmetna kurikularna komisija za glasbeno vzgojo Breda Oblak... et al.]. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2006.

Celostni glasbeni razvoj po svoji naravi in strukturi močno vpliva na fizični, duševni in čustveni razvoj učenca, ga uravnoveša in vodi k bolj polnemu življenju.

Na fizični razvoj učenca vplivajo konkretne izkušnje z materiali, ki izostrijo slušno zaznavo. Učenec zaigrani ali zapeti ton absorbira. V glasbenem spominu mu ostane ne kot nekaj abstraktnega, ampak kot točno določen ton z vsemi kvalitetami, kot so barva, višina, trajanje, jakost.

Vaje za celotno koordinacijo gibanja telesa so rezultat različnih aktivnosti, ki so povezane z ritmom in sprožijo spontan telesni odgovor na to, kar je učenec slišal, prav tako vplivajo na njegov fizični razvoj.

Na intelektualni razvoj glasba vpliva s tem, da omogoči napredovanje mentalnih sposobnosti. Glasba po svoji urejeni strukturi vpliva na matematični um. Vpliva na gibljivost in fleksibilnost možganov oz. na kapaciteto možganske aktivnosti, povečuje zmoglosti spomina, spodbuja ustvarjalnost in domišljijo, krepi sposobnost pozornosti, kar vpliva na koncentracijo. Petje spodbuja povezovanje obeh možganskih polovic in krepi živčne povezave med levo in desno polovico možganov.

Kot tretje vpliva na čustveni razvoj. Glasba je verjetno glavni element v širokem svetu učenca, ki najbolj vpliva na čustveni razvoj. Dotika se duše, prinaša v srce najgloblje, neopisljive občutke. Skozi glasbo lahko učenci prodrejo v skrivnost različnih čustev, kot so veselje, žalost, uspeh, ljubezen, jeza, vznemirjenost, bolečina, strah ... Učenčeva religiozna občutljivost se vedno začne z glasbo in ritmičnim izražanjem, saj vse svetovne religije izražajo svojo vero skozi glasbo in druge glasbene oblike.

Pripravljeno okolje za glasbeno vzgojo

Prvo, kar je potrebno na področju glasbe, kot je poudarila Maria Montessori, je prebuditi v učencu ljubezen do glasbe. Tu ima največji pomen dobro pripravljeno okolje, v katerem otrok najde primerne spodbude za ukvarjanje z glasbo in kvalitetno glasbo (Lillard, 1988).

V pripravljenem okolju montessori se lahko učenec z glasbo srečuje na dva načina.

Prvi način je skupinski, pri katerem učenci skupaj izvajajo (pojejo, plešejo, igrajo na instrumente), poslušajo glasbo, jo interpretirajo in ustvarjajo.

Drugi način je individualen ali v paru, ko s pomočjo pripravljenih materialov odkrivajo skrivnosti glasbe, pri čemer razvijajo slušne in glasovne sposobnosti, spoznavajo temeljne glasbene pojme, odkrivajo neizčrpno zakladnico glasbene kulture in njene vrednote.

Za skupinske aktivnosti je potrebno imeti primerno opremljeno sobo kot pripravljeno okolje za skupno glasbeno življenje: klavir, Orffov inštrumentarij, **akustični blok**, obsežen izbor ritmičnih instrumentov, ritmične in zvočne vaje, CD-ji za poslušanje glasbenih primerov, pesmarice, glasbena literatura. Mize in stoli, ki so postavljeni ob steni, in na tleh narisana elipsa. Sredina sobe mora biti prazna in namenjena različnim vajam gibanja in plesa.

Za individualno delo na področju glasbe je prav tako potrebno pripravljeno okolje. V prvi vrsti so tu posebni glasbeni materiali metode montessori z velikim številom različnih vaj: glasbeni zvonci in **klaviaturne palice**. Potrebna je bogata ponudba materiala za razvoj posluha, oblikovanja glasu, vaje za uvod v glasbene osnove, glasbene zgodbe, primeri za poslušanje glasbe, glasbena literatura o skladateljih, zgodovinskih obdobjih, značilnostih ljudske glasbene zapuščine ... (Wilms, 2001).

Glasbene dejavnosti

Poslušanje

Sluh je čut, ki sprejema vtise iz gibanja. Ko vse okolje miruje, nastane absolutna tišina.

Poslušanje predpostavlja tišino. Le-ta omogoči drugačno pripravljenost za intenzivno poslušanje. Učenje poslušanja se mora tako začeti s tišino, ki je del mirovanja celotnega okolja, in voditi k sprejemanju zvokov, ki nastanejo z gibanjem. Tišina je tudi rezultat skupnega prizadevanja, ko vse ali vsakdo postane popolnoma negiben. Nobenega dvoma ni, da poskus, ustvariti tišino, zbudi med učenci posebno zainteresiranost. To jim ugaja, posebno ko spoznajo pomen tišine. Igra tišine je posebna, samostojna vaja, ki poleg razvoja sluha pomaga ohranjati disciplino in vzgaja za spoštovanje vsakega človeka.

Področje poslušanja mora biti sistematično in pozorno načrtovano, da pušča učencem možnost, da doživljajo glasbo po svojih sposobnostih glede na starost. Pri poslušanju glasbe sodelujeta dve

človekovi sposobnosti: čustvena in racionalna. Na čustveni ravni se zbudijo različni občutki, čustva, doživljanje, predstave, racionalna raven pa vodi k prepoznavanju izvajalcev, razpoloženja, barve, zgradbe skladbe, stila ...

Različne vaje omogočijo učenje pozornejšega poslušanja in vodijo učenca k intenzivnejšemu poslušanju glasbe.

Maria Montessori je najprej želela, da otroci razlikujejo med šumom in zvenom, nato je nadaljevala z razlikovanjem različnih barv zvoka, npr. človeški glas, instrument ... in nazadnje razlikovanje tonskih višin. Na ta način je izoblikovala štiri osnovne skupine zvokov: tišina, človeški glas, šum in zven. Za vsako skupino zvokov je Maria Montessori pripravila posebne vaje in materiale.

Za prepoznavanje različnih šumov je Maria Montessori izoblikovala vajo z zvočnimi valji, skrivnostno vrečo in različne skupinske igre.

Sledi poslušanje glasbe. Posnetki za poslušanje morajo biti izbrani glede na tematiko in vedno povezani s primerno poslušalsko nalogo. Primeri:

- glasba določenega skladatelja,
- tradicionalna glasba in ljudska glasba različnih kontinentov in kultur,
- različne zvrsti glasbe,
- glasba različnih instrumentov,
- glasba, ki izraža različna razpoloženja,
- glasba, ki opisuje različne pojave v naravi in stvarnem svetu ...

Glasbeno izvajanje in gibanje

Petje

Učenci v osnovni šoli pojejo v skupini, lahko pa se pesem naučijo tudi sami s pomočjo zvoncev. Vsak razred se oblikuje kot pevski zbor.

Učenci imajo možnost sodelovati tudi v pevskem zboru kot interesni dejavnosti, kjer še poglobljajo svoje glasbeno znanje in doživljanje, usvajajo glasbeno literaturo in sooblikujejo zdravo glasbeno okolje.

Izvajanje

Igranje na ritmične instrumente je čudovita pot ustvarjanja glasbe in razvoja ritmičnih disciplin, samokontrole in skupinskega sodelovanja.

Učenci imajo možnost, da svobodno uporabljajo preproste instrumente.

Učenci lahko ustvarjajo ritmično spremljavo ob petju pesmi, zgodbi, poslušanju glasbenega posnetka, ustvarjajo določeno razpoloženje, dogajanje v naravi ...

Gibanje

V nasprotju z odraslim, ki pri poslušanju glasbe sedi v tišini in miru ter sledi melodiji, je pri učencu ritem velika spodbuda, ki ga sili v gibanje, da glasbo izrazi s celim telesom. Glasbena doživetja učenci izrazijo gibalno.

Pri razvoju gibalnih sposobnosti učencev je cilj, da doseže čim popolnejšo koordinacijo gibanja in dojame glasbeni jezik. Glasbena zaznava ni samo preko sluha ampak obsega še zaznavo ritma, tempa, metruma, fraziranja, dinamike skozi celotno telo in se izraža z gibalnim aparatom.

Razvoj pri učencu je postopen in vodi od osvojitve ravnotežja do plesa.

Prvi cilj je, da obvlada telo, da njegovo gibanje postane koordinirano. Kot pomoč pri teh vajah je Maria Montessori pripravila na tleh narisano črto, ki jim je v pomoč pri gibanju.

Ko učenci nimajo več težav pri hoji po črti (z ravnotežjem), jim pozornost usmerimo k tempu glasbe. Učenci prevzamejo tempo glasbe in ga prenesejo v gibanje. Sledijo različni plesni koraki in koreografije ob glasbi.

Ustvarjanje

Ustvarjanje je vključeno v vsako glasbeno področje, kjer se učenci sami izražajo – petje, igranje na instrumente, gibanje, igranje na zvonce. Lahko pa učence posebej povabimo, da po poslušanem posnetku, zapeti pesmi ... doživetje upodobijo likovno ali besedno.

Glasbeni jezik

Maria Montessori je na glasbeno umetnost gledala kot na elementarni univerzalni jezik človekovega razvoja. S pomočjo glasbenega jezika lahko človek na univerzalni način izrazi svoja občutja, misli, okolje in svoje mesto v njem. In kot ima vsak jezik svojo jezikovno strukturo, ima tudi glasbeni jezik svoja pravila, s pomočjo katerih prepoznavamo sporočilo, ki nam ga skladatelj preko svojega dela posreduje.

Pri tem je pomembno, da jezikovna pravila glasbenega jezika učenec spoznava tako, da so mu v pomoč pri razumevanju ter ustvarjanju lastnega glasbenega izraza.

3.5.2. NAČIN DELA V UČILNICI MONTESSORI

Za vzgojni proces in doseganje učnih ciljev iz tega učnega načrta je odgovoren učitelj za poučevanje glasbene vzgoje. Njegova naloga je:

- opazovanje učnega procesa posameznega učenca,
- načrtovanje učnega procesa v skladu s tem učnim načrtom,
- priprava osebnega učnega načrta skupaj z učenecem ter
- predstavitev posameznih razvojnih materialov s področja glasbene vzgoje.

V učilnici imajo učenci na voljo mnogo razvojnih materialov s področja glasbene vzgoje, ki so razporejeni po odprtih policah v omarah, dosegljivih otrokom. Posamezni razvojni materiali so razdeljeni po naslednjih sklopih:

- glasbena teorija,
- poslušanje,
- glasbeno izvajanje in gibanje,
- ustvarjanje.

Učenec glede na pridobljeno stopnjo znanja (osebni učni načrt) in glede na poznavanje uporabe posameznega materiala (predstavitve učitelja) svobodno izbira in uporablja med razvojnimi materiali, razporejenimi po njemu dostopnih policah.

Z uporabo razvojnih materialov učenec pridobiva razumevanje na novo pridobljenega znanja, utrjuje pridobljeno znanje ter najde vzpodbude za poglobitev pridobljenega znanja preko lastne izkušnje, leksikonov, učbenikov, enciklopedij in drugih strokovnih knjig ter uporabe sodobnih informacijskih tehnologij.

3.5.3. SPLOŠNI CILJI PREDMETA

- Vzbujanje pozitivnih čustev, interesa in aktivnega odnosa do glasbe ;
- sodelovanje v različnih oblikah glasbenega udejstvovanja;
- oblikovanje odnosa do nacionalne in svetovne glasbene dediščine;
- razvijanje občutljivosti in strpnosti do različnih glasbenih kultur;
- oblikovanje pozitivnega odnosa do aktivnega poslušanja in doživljanja glasbe;
- poznavanje glasbene literature, glasbenih ustvarjalcev in poustvarjalcev;
- razvijanje kritične presoje in vrednotenja glasbe;
- spodbujanje estetskega razvoja skozi dejavnosti glasbenega izvajanja, poslušanja in ustvarjanja;
- vzgajanje za zdravo zvočno okolje;
- razvijanje glasbenih sposobnosti in spretnosti;

- spoznavanje zakonitosti glasbenega jezika;
- razvijanje sporazumevanja in komuniciranja v glasbenem jeziku;
- ustvarjanje glasbenih vsebin z uporabo glasbenega jezika;
- izražanje glasbenih doživetij in predstav gibalno-rajalno, plesno, likovno in besedno;
- povezovanje glasbe z drugimi umetnostmi in predmetnimi področji;
- usmerjanje v kreativno uporabo glasbenega znanja v procesu šolskega in izvenšolskega izobraževanja;
- ozaveščanje o pomenu glasbenega delovanja in razvoja z vidika trajnostnega razvoja;
- razvijanje smiselne uporabe sodobne tehnologije.

3.5.4. OPERATIVNI CILJI PREDMETA IN VSEBINE

Prvo triletnje

POSLUŠANJE
Operativni, procesno razvojni cilji
• Pozorno poslušajo glasbo za različne sestave s programsko in absolutno vsebino. • Ob poslušanju glasbene pravljice poglobljajo sposobnost doživljanja ob glasbi. • Poslušajo glasbo ter izražajo svoja doživetja in zaznave glasbenih elementov gibalno-plesno, likovno ali besedno. • Pozorno poslušajo, prepoznavajo, razlikujejo in urejajo zvočne barve glasov ter instrumentov, lastnosti tonov in smer gibanja melodije. • Prepoznavajo oblikovne dele in znane skladbe. • Prepoznavajo pesem po njenem ritmu ali melodiji. • Poslušajo glasbo s pomočjo sodobne tehnologije.
GLASBENO IZVAJANJE IN GIBANJE
Operativni, procesno razvojni cilji
• V skupini in samostojno pojejo otroške pesmi, ljudske in umetne pesmi. • Pojejo pesmi iz preteklosti in sedanjosti ter širijo pevski repertoar • Pri petju posnemajo interpretacijo (upoštevajo glasno, tiho in počasnejše, hitrejše izvajanje). • Pojejo in poglobljajo prvine estetskega oblikovanja. • Urijo se v pevskem dihanju in jasni izreki. • Širijo glasovni obseg, izboljšujejo tehniko petja in intonacijo. • Poglobljajo natančno ritmično izreko besedil. Izbrana besedila ritmizirajo. • Poglobljajo občutek za dvo- in tridobni metrum. Zaznavajo odnose med dobo in prvo poddelitvijo. • Z glasom in glasbilo izvajajo ritmične in melodične vzorce ter poglobljajo glasbeni spomin. • Spremljajo petje in izreko z lastnimi, improviziranimi in Orffovimi glasbilo. • Raziskujejo načine igranja in osvajajo elementarno tehniko igranja na zvočila in glasbila. • Urijo spretnost igranja (drža glasbil, koordinacija gibov) na glasbila in usklajujejo zahtevnejšo koordinacijo gibov. • Izvajajo instrumentalne spremljave in razvijajo občutljivost za kombinacije zvočnih barv, sozvočja ter ritmično večglasje. • Z gibanjem in plesom izražajo zvočna doživetja in predstave o tonskih trajanjih, višinah ter oblikovnih delih.

USTVARJANJE

Operativni, procesno razvojni cilji

- Raziskujejo zvočne barve ter z njimi izražajo zvočne zamisli. Z zvoki posnemajo dogajanja v naravi. Ustvarjajo zvočne slike.
- Ustvarjajo slikovne simbole za posamezne elemente zvoka in oblikovne dele ter jih urejajo v slikovni zapis zvočnih dogodkov.
- Uvajajo se v vrednotenje poustvarjalnih dosežkov.
- Poustvarjajo pesmi, besedila in instrumentalne spremljave.
- Ustvarjalno izražajo in vrednotijo glasbena doživetja in predstave v likovni, besedni in gibalni komunikaciji.
- Oblikujejo lastne glasbene zamisli: melodije na dano besedilo ter besedila na dano melodijo.
- Uvajajo se v vrednotenje ustvarjalnih dosežkov.
- Ustvarjajo spremljave in zvočne slike.

GLASBENI JEZIK

Operativni, procesno razvojni cilji

- Seznanjajo se s slikovnim zapisom glasbe.
- Sledijo slikovnemu zapisu glasbe, prepoznajo smeri gibanja melodije in zvočna trajanja.
- Poglobljajo orientacijo v slikovnem zapisu (tonske višine in trajanja).
- V zvočnih primerih ugotavljajo enake in različne dele.
- V zvočnih primerih prepoznajo ponavljajoče in različne vzorce.
- Zvočne vzorce sestavljajo v smiselne enote.
- Prepoznajo in poimenujejo glasbene pojme:
 - petje, pevec, solist, pesem, spored pesmi,
 - izrekanje, izštevanka,
 - zvočne barve: otroški in odrasli pevski glas,
 - glasbilo, igranje, spremljava,
 - ljudska glasbila, Orffovi instrumenti; posamezni instrumenti: kitara, harmonika, klavir, violina, boben,
 - glasbena prireditev, koncert,
 - uspavanka, izštevanka,
 - hitro/počasi, glasno/tiho,
 - rajalna pesem,
 - pevski zbor, zborovodja, pesem, kitica,
 - instrument, orkester, dirigent,

- zvočne barve različnih glasov in glasbil,
- otroška glasbila (vrbova piščalka, rog), Orffovi instrumenti, posamezni instrumenti: kljunasta flavta, violončelo, trstenka,
- skladba, skladatelj,
- naraščajoče/pojemajoče,
- glasbena pravljica, rajalna pesem,
- predigra, medigra, poigra,
- ljudska pesem, umetna pesem, pesmarica, glasbeni spored,
- zvok, ton, višji/nížji, krajši/daljši toni,
- tišina/pavza, znak za ponavljanje,
- melodija, deli melodije,
- metronom, metrum, poudarjena/nepoudarjena doba,
- instrumenti: lončeni bas, fagot, harfa,
- pihalni orkester, koračnica, balet, ljudski ples, kolo.

Drugo triletnje

POSLUŠANJE

Operativni, procesno razvojni cilji

- Poslušajo vokalno, instrumentalno in vokalno-instrumentalno glasbo.
- Ob poslušanju poglobljajo doživetja in jih izražajo glasbeno, likovno, besedno in gibalno.
- Ob poslušanju poglobljajo zaznavo izvajalskih sredstev (pevski glasovi, instrumenti, zasedbe).
- Ob poslušanju poglobljajo zaznavo izraznih prvin (ritem, melodija, oblika, tempo, dinamika, zvočna barva) in oblikovnih značilnosti.
- Ob poslušanju in izvajanju vzporednih dejavnosti (gibno-plesno izvajanje, instrumentalno izvajane, pevsko izvajanje, spremljanje glasbenih zapisov ...)
- poglobljajo doživljanje in glasbene predstave.
- Ob ponovnem poslušanju spremljajo potek skladbe ali posameznega dela z lastnimi, ljudskimi ali Orffovimi instrumenti.
- Ob zbranim poslušanju poglobljajo predstave o tonskih trajanjih, višinah, metričnih enotah in tonalitetah (dur, mol).
- Doživljajsko-analitično poslušajo in prepoznavajo zvočnost instrumentalnih zasedb, instrumentalnih skupin, zvrsti in žanrov.
- Izbirajo in poslušajo glasbo ter urejajo zvočne zapise s pomočjo digitalne tehnologije.

GLASBENO IZVAJANJE IN GIBANJE

Operativni, procesno razvojni cilji

- Poglobljajo zanesljivost petja eno- in dvoglasnih ljudskih in umetnih pesmi iz domače in tuje glasbene zakladnice.
- Poustvarjajo ljudske in umetne pesmi z elementi interpretacije in vrednotijo izvedbe.
- Urijo in izboljšujejo tehniko pevskega dihanja in petja.
- Razvijajo kontrolo glasu, stopnjujejo in izboljšujejo tehniko pevskega dihanja, artikulacijo, dikcijo
- Izboljšujejo zmožnost pevskega fraziranja z vključevanjem elementov interpretacije.
- Z ritmiziranimi besedili izvajajo zahtevnejše ritme in jih prevajajo v ritmične zloge.
- Z instrumenti (lastnimi, improviziranimi, Orffovimi instrumenti) spremljajo petje in izreko. Igrajo instrumentalne skladbe.
- Igrajo odlomke iz glasbenih del z Orffovimi, ljudskimi in klasičnimi instrumenti v durovi in molovi tonaliteti.
- Z gibanjem in plesom izražajo glasbena doživetja in poglobljajo predstave o glasbenih elementih.
- Ob različnih glasbenih vsebinah z gibanjem in plesom izražajo glasbena doživetja in poglobljajo predstave o glasbenih elementih.
- Izvajajo rajalne igre in plese.
- Izvajajo slovenske ljudske plese in plese drugih narodov.

USTVARJANJE

Operativni, procesno razvojni cilji

- Pevsko ustvarjajo v različnih tonskih vrstah.
- Z ritmično izreko ustvarjajo eno-, dvo- in večglasne vsebine in oblike.
- Z instrumenti dopolnjujejo in ustvarjajo glasbene vsebine.
- Z instrumenti ustvarjajo v danih tonskih vrstah.
- Gibalno-plesno izražajo glasbena doživetja in predstave.
- Likovno izražajo glasbena doživetja in predstave.
- Besedno izražajo glasbena doživetja in predstave.
- Predstavijo, izvedejo in vrednotijo lastne dosežke.

GLASBENI JEZIK

Operativni, procesno razvojni cilji

Prepoznavajo, razumejo in uporabljajo tonska trajanja, tonske višine, pavze, tonska zaporedja, durove lestvice, molove lestvice in sozvočja.

Uporabljajo notni zapis.

Razumejo in uporabljajo glasbene pojme:

- ljudska in umetna glasba,
- enoglasje, dvoglasje,
- pevski zbor: ženski, moški, mešani; pevska skupina, oktet,
- jurjevske, kresne, koledniške, ponarodele pesmi; dvoglasje,

- priredba, glasbeni slovar, himna, slovenska in tuja glasba,
- pevske glasovi: sopran, mezzosopran, alt, tenor, bariton, bas,
- interval, akord; harmonija,
- oblikovni deli: enaki, podobni, različni,
- pesemska oblika, kanon, rondo,
- motiv, tema, variacija,
- notni zapis, partitura, težka in lahka doba, takt, taktnica, predtakt,
- notno črtovje: črte, prostori, pomožne črte,
- violinski ključ, znak za ponavljanje, končaj,
- tonska trajanja in pavze: druga poddelitev, triola,
- taktovski načini: dvo-, tri- in štiridobni,
- tonska abeceda: c, d, e, f, g, a, h,
- zvišani toni, višaj, nižani toni, nižaj, razvezaj, celi in poltoni,
- glasbeni stavek, pesemske oblike, enostavne in večstavne oblike,
- glasbeni ritem, mera, doba, ritmični zlogi: ta, ta-ta,
- ritmična posebnost, sinkopa, korona; enostavni in sestavljeni taktovski načini,
- tonska trajanja in pavze: doba, prva poddelitev, podaljševalna pika,
- tonske višine, solmizacija,
- solmizacijski zlogi: sol/so, la, si/ti, DO, RE MI, FA, SOL/SO, LA, SI/TI,
- durova lestvica, molova lestvica,
- oznake za interpretacijo izvajanja: dinamika, tempo in agogika,
- glasbena vsebina, programska, absolutna glasba,
- zabavna, popularna, plesna glasba, musical,
- ljudska glasbila: oprekelj, žvegla, stržek, pokalica, citira in bunkula, cimbale, tamburice, godčevska skupina,
- instrumenti: orgle, čembalo,
- instrumentalne skupine: godala, pihala, trobila, tolkala, brenkala, instrumenti s tipkami, elektronski instrumenti,
- v orkestrski sestavi,
- v manjši sestavi: duo/duet, trio/tercet, kvartet, kvintet, sekstet, oktet, nonet, komorne zasedbe,
- glasbene ustanove: glasbena šola, Slovenska filharmonija, Cankarjev dom, RTV, SNG.

Tretje triletnje

POSLUŠANJE

Operativni, procesno razvojni cilji

- Aktivno in doživljajsko analitično poslušajo skladbe iz slovenske in svetovne glasbene literature.
- Ob poslušanju poglobljajo glasbena znanja in sposobnosti.
- Vrednotijo dela svetovne in nacionalne glasbene kulture.
- Poglobljajo estetsko občutljivost in odnos do zvočnega okolja.

GLASBENO IZVAJANJE IN GIBANJE

Operativni, procesno razvojni cilji

- Pojejo eno, dvo in večglasne ljudske in umetne pesmi različnih obdobj in okolij ter stopnjujejo sposobnost estetskega oblikovanja in vrednotenja.
- Z instrumentalno igro poglobljajo pojme o instrumentalnih oblikah, zasedbah, žanrih in zvrsteh.
- S petjem in igranjem razvijajo in poglobljajo ritmični, melodični in harmonski posluh ter občutek za kombinacijo zvokov.
- Izvajajo glasbene vsebine z imitacijo in po glasbenem zapisu.
- Izboljšujejo pevske tehnike in stopnjujejo tehnike igranja na instrumente.
- Izražajo glasbena doživetja in predstave o izbrani srednjeveški, renesančni in baročni glasbi v drugih umetnostnih zvrsteh ter izbrani glasbi 18., 19., 20. in 21. stoletja v drugih umetnostnih zvrsteh.

USTVARJANJE

Operativni, procesno razvojni cilji

- Ustvarjajo pevske in instrumentalne glasbene vsebine.
- Poustvarjajo izbrana vokalna in instrumentalna glasbena dela.
- Ustvarjalno izražajo doživetja in glasbene predstave v drugih umetnostnih zvrsteh.

GLASBENI JEZIK

Operativni, procesno razvojni cilji

- Prepoznavajo, primerjajo, ugotavljajo, vrednotijo temeljne značilnosti srednjeveške glasbe, renesanse in baroka. klasicizma in romantike, glasbe 20. in 21. stoletja.
- Poglobljajo razumevanje elementov glasbenega oblikovanja.
- Pri glasbenih dejavnostih uporabljajo glasbene zapise.
- Razumejo in uporabljajo glasbene pojme:
 - antika, srednji vek, renesansa, barok, klasicizem, romantika, nacionalne šole,
 - večglasje, imitacija, polifonija, motet, maša, homofonija, madrigal, opera, oratorij, kantata, koral, arija, recitativ, preludij, fuga, tokata, suita, koncert,
 - trubadurji, mojstri pevci,
 - paleolitska piščal, aulos, tibia, lira, fidel, portativ, lutnja, čembalo, baročni orkester,
 - cerkvena in posvetna glasba,
 - renesančni in baročni plesi,
 - absolutna glasba, programska glasba,
 - sonata, godalni kvartet, koncert, simfonija, uvertura, opera, glasbena drama, simfonična pesnitev, balet, opereta, scenska glasba,
 - samospev, miniature: valček, poloneza, mazurka,
 - popularna glasba,
 - impresionizem: zvočna barva, pentatonika, celotonska lestvica, disonanca, glissando, ostinato ekspresionizem: dvanajsttonska vrsta – serija, neoslogi, neoklasicizem, neobarok, folklorizem, ova glasba, avantgarda, tonalna glasba, atonalna glasba, zvočni grozdi,
 - elektronska (elektro-akustična) glasba, eksperimentalna glasba, improvizirana glasba,
 - Jazz, popularna, plesna, narodnozabavna glasba.

3.5.5. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA

Prvo triletnje

Učenci znajo:

- v skupini ali individualno zapeti izbor (okoli trideset) ljudskih in umetnih pesmi skladno s svojimi individualnimi sposobnostmi in v različnih izvedbah (enoglasno ali ob instrumentalni spremljavi);
- ritmična besedila (izštevanka, reke, uganke, otroško poezijo);
- posnemati melodične in ritmične motive skladno s svojimi individualnimi sposobnostmi;
- spremljati pesmi in igrati krajše skladbe za otroška glasbila;
- prepoznati poslušane skladbe ter inštrumente ali zasedbe po zvočni barvi;
- razlikovati zvočne barve glasbil in pevskih glasov;
- razlikovati zvoke, tone in tišino;
- razlikovati pojme glasno – tiho, hitro – počasi ter višje in nižje tone;
- poimenovati melodijo in vsebine, kot so koračnica, uspavanka, nagajivka, izštevanka in glasbena pravljica;
- razlikovati delo skladateljev in izvajalcev: pevci, zbor, zborovodja, orkester, dirigent;
- uporabljati pojem skladba in se orientirati v elementarnih simboličnih zapisih.

Minimalni standard znanja se v pogledu pesemskih vsebin in poslušanih skladb lahko omeji na polovico zgoraj predpisanega temeljnega znanja. Poudarek je predvsem na sprejemanju glasbe.

Drugo triletnje

Po drugem triletnju učenci:

- obvladajo repertoar slovenskih in tujih ljudskih ter umetnih pesmi (okoli 25);
- pesmi izvajajo v skupini ali posamezno, eno- ali večglasno;
- igrajo spremljave in skladbe za Orffov instrumentarij;
- poznajo repertoar skladb domačih in tujih ustvarjalcev;
- razlikujejo vokalno, instrumentalno in vokalno-instrumentalno glasbo;
- prepoznavajo pevske glasove, glasbila in njihove družine;
- razlikujejo nekatere sestave: mladinske in odrasle pevske zборе, pevske skupine (oktet), soliste, instrumentalne skupine (trio, kvartet), orkestre;
- poznajo delo ustvarjalcev in poustvarjalcev;
- vedo, da je glasba urejena v oblikovnih delih (motiv, tema) in oblikah, ki imajo svoja imena (sonata, suita, koncert, opera, balet);
- poznajo okvirno orientacijo v notnem zapisu (sistem tonskih višin, trajanj, taktovskih načinov);
- razumejo pomen lestvic in razlikujejo dur ter mol;
- razlikujejo absolutno in programsko glasbo;
- razlikujejo posamezne glasbene zvrsti in žanre.

Minimalni standardi se v skladu z razvojem glasbenih sposobnosti pri izvajanju, ustvarjalnosti in analitični zaznavi preverjajo s petjem ali igro na Orffove inštrumente. V ospredju je doživljajsko poslušanje in sprejemanje glasbene literature.

Tretje triletnje

Po tretjem triletju učenci:

- obvladajo repertoar pesmi iz slovenske in tuje ljudske ter umetne glasbene zakladnice;
- obvladajo repertoar spremljav in skladb za Orffov instrumentarij;
- poznajo skladbe različnih oblik in vsebin za vokalne, instrumentalne in vokalno-instrumentalne zasedbe;
- poznajo temeljne značilnosti glasbenega razvoja ter glasbeno sedanjost v svetovnem in slovenskem prostoru, poimenujejo stilna obdobja;
- poznajo nekaj del domačih in tujih ustvarjalcev posameznih obdobj ter sodobne poustvarjalce;
- poznajo različne glasbene zvrsti in žanre (ljudsko, umetno, glasbeno-gledališko, filmsko, plesno, jazz, popularno glasbo);
- poznajo imena glasbenih oblik;
- razlikujejo absolutno in programsko glasbo.

Minimalni standardi znanja poudarjajo glasbeno recepcijo in prepoznavanje glasbene literature v povezavi z nakazanimi glasbenimi pojmi.

Učni načrt:

3.6. Likovna vzgoja

3.6.1. OPREDELITEV PREDMETA

Likovno vzgojo imajo učenci od 1. do 9. razreda.

Predvideno število tednov	35	35	35	35	35	35	35	35	32	
RAZRRED	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Skupaj ure
PREDMET										
Likovna vzgoja	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1	1	1	417

Osnova za pripravo učnega načrta je javni učni načrt za likovno vzgojo²⁹ in posodobljeni učni načrt, sprejet na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje leta 2008.

Metodološko bomo program izvajali v skladu z posebnimi pedagoškimi načeli pedagogike montessori. Učni proces z uporabo metode montessori predvideva heterogene razrede. Zaradi tega je zapis ciljev razdeljen po triletjih.

Učenci med 12. in 15. letom (7., 8. in 9. razred) lahko tvorijo heterogen razred (kot pri prvih dveh triadah) ali imajo kabinetni pouk, podobno, kot ga poznamo v ostalih osnovnih šolah.

Temeljna naloga likovne vzgoje je razvijanje učenčevega razumevanja prostora. Dr. Maria Montessori pravi, da moramo na svet okoli sebe gledati kot celoto. Likovna vzgoja nam pomaga pri uresničevanju tega cilja. Likovna vzgoja učenca navaja, da prostor, ki ga obdaja (živo in neživo naravo) razgrajuje na kognitivni ravni, na izrazni ravni pa ga likovno oblikuje. Preko likovnega izraza učenci na ustvarjalen in inovativen način izražajo osebna občutja, stališča in vrednote.

Celotna dejavnost predmeta temelji na odkrivanju učenčeve ustvarjalnosti. Preko spoznavanja posameznih likovnih področij, osnove likovne teorije, osnov likovne tehnologije in likovne zgodovine vzpodbuja učenca k odkrivanju posebnosti likovnega izražanja ter omogoča spopolnjevanje in poglobljanje učenčevega osebnega likovnega izraza. Poznavanje nekaterih likovnih del velikih umetnikov v različnih obdobjih pomaga učencu razumeti razvoj likovnega izraza in hkrati vzpodbuja njegovo osebno ustvarjalnost. Pomemben cilj predmeta je tudi priprava učenca za sodelovanje v kulturnem življenju ožjega in širšega okolja ter razumevanje sodobne vizualne komunikacije.

Pri predmetu **likovne vzgoje** učenec, ob komunikaciji in interakciji z učiteljem pri teoretičnem in praktičnem delu, razvija zmožnost zaznavanja, likovnega mišljenja, čustva in gibalne spretnosti, vizualnega spomina in domišljije. Ob tem učitelj vzpodbuja celostno sodelovanje in prepletanje ustvarjalnih ter likovnih dejavnikov učenca. Učenci tako svojstveno vizualizirajo misli in občutja. Z likovnimi izraznimi sredstvi v različnih materialih oblikujejo v notranjem svetu nastale miselne modele predmetov in pojavov iz narave in okolja ter osmišljajo praktično delo.

Vsebine predmeta:

- posamezna likovna področja (risanje, slikanje, kiparstvo, oblikovanje prostora in grafika), zasnovana na temeljnih likovnih pojmi, ki jih učenec usvaja in pogloblja glede na svoje likovne oblikotvorne zmožljivosti;
- pojmi iz likovne teorije,
- zgodovine umetnosti in
- likovne tehnologije.

Nepretrgoma pa se vsebine povezujejo tudi s pojmi v vsebinah drugih predmetnih področij.

29 Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Likovna vzgoja. [[pripravila] Predmetna kurikularna komisija za likovno vzgojo Tonka Tacol... et al.]. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2006.

3.6.2. NAČIN DELA V UČILNICI MONTESSORI

V učilnici razreda montessori je likovna umetnost organizirana v določenem predelu učilnice, kjer so materiali razporejeni po odprtih policah v omarah, dosegljivih otrokom. Posamezni razvojni materiali so razdeljeni po naslednjih sklopih:

- različni materiali za delo z likovnega področja,
- knjige o umetnosti,
- knjige o življenju posameznih umetnikov in njihovih delih,
- knjige in literatura za zgodovino likovne umetnosti.

Za vzgojni proces in doseganje učnih ciljev iz tega učnega načrta je odgovoren učitelj. Njegova naloga je:

- opazovanje učnega procesa posameznega učenca,
- načrtovanje učnega procesa v skladu s tem učnim načrtom,
- priprava osebnega učnega načrta skupaj z učencem,
- predstavljane posameznih materialov in tehnike s področja likovne umetnosti,
- organiziranje ogleda razstave v razstavnem prostoru oz. galeriji, obisk umetnika/strokovnjaka v šoli.

Učenec glede na pridobljeno stopnjo znanja (osebni učni načrt) in glede na poznavanje uporabe posameznega materiala (predstavitve učitelja) svobodno izbira in uporablja med razvojnimi materiali razporejenimi na njemu dostopnih policah.

Z uporabo razvojnih materialov učenec:

- pridobiva razumevanje na novo pridobljenega znanja,
- utrjuje pridobljeno znanje ter
- najde vzpodbude za poglobitev pridobljenega znanja preko leksikonov, učbenikov, enciklopedij in drugih strokovnih knjig ter uporabe sodobnih informacijskih tehnologij.

3.6.3. SPLOŠNI CILJI

Učenci:

- razvijajo opazovanje, predstavljalnost, likovno mišljenje, likovni spomin in domišljijo,
- razvijajo interes za različne oblike likovne dejavnosti,
- bogatijo in ohranjajo zmožnost za likovno izražanje,
- usvajajo znanje likovne teorije in ostrijo čut za likovne vrednote,
- se seznanjajo z likovnimi izrazi in se usposabljaajo za njihovo samostojno uporabo,
- ob uporabi različnih materialov in orodij razvijajo motorično spretnost in občutljivost,
- z oblikovanjem prostorov in kiparskih volumnov razvijajo telesnokiparski odnos in občutenje likovnega prostora,
- se seznanjajo z razlikami in povezavami med vizualnim in likovnim svetom,
- razvijajo likovnoizrazne zmožnosti in ustvarjalnost,
- ob likovno dejavnem delu bogatijo čustvene, socialne in estetske osebne kvalitete,
- ob ozaveščanju čustev razvijajo čut za lepo,
- spoznavajo vlogo in pomen vizualnih komunikacij v ožjem in širšem okolju,
- razvijajo zmožnost doživljanja lepote v naravi in umetninah,
- razvijajo odnos za likovne stvaritve, nacionalne in splošne človeške likovne kulturne dediščine,
- razvijajo zmožnost oblikovanja meril za kritično vrednotenje svojih del, del vrstnikov ter stvaritev umetnikov,
- razvijajo zmožnost razumevanja različnih medijev vizualne kulture in zmožnost vrednotenja uporabnih predmetov ter likovne problematike v okolju.

3.6.4. OPERATIVNI CILJI

Prvo triletnje

TEMA	CILJI	USVAJANJE POJMOV
Črte	- Otrok spozna osnovne pojme v zvezi s črtami - Našteje kaj v okolju in naravi vidijo kot črto - Riše različne vrste črt - Na izdelkih umetnikov ali vrstnikov loči in poimenujejo črte ter pojasni pojem risba	krivulja, ravna črta, kriva črta, vodoravna, navpična, prekinjena, neprekinjena, debela, tanka, črna ploskev v okolju in naravi, črtno izpolnjena ploskev, nizanje in križanje črt
Ploskev oz. prostor	- Pozna sestavne dele prostora (tla, stena, strop) - Opiše oblike prostora - Opredeli namembnost prostorov - Opiše različnost razporeditve prostorov - Opiše opremo v prostoru - Spozna pojem trdnost stavbe - Spozna se z gradbenimi materiali zgradb ter z zdravimi naravnimi materiali - Pojasni smisel črtnega izpopolnjevanja narisanih ploskev, pojasni nastanek svetle in temne ploskve s pomočjo križanja črt - Odkriva svetle in temne ploskve	zunanji, notranji prostor, načrtovalec prostorov – arhitekt, uporabnost prostora, naravni material, svetlost, zračnost prostora, barva v prostoru, okrasni predmeti, gostota, nizanje črt, križanje črt, svetla ploskev, temna ploskev
Barve in slikanje	- Spozna se s tehniko prelivanja in mešanja barv - Poimenuje barve in njihove različica - Pozna značilnosti nemešanih in mešanih barv na paleti - Poišče primere svetlih in temnih barv v okolju	svetla barva, temna barva, najsvetlejša barva, najtemnejša barva, mešana barva, postopno dodajanje barve, slikarska paleta, temnitev barve, svetlitev barve
Materiali in orodja	- Našteje znane tekoče in trde slikarske materiale in pripomočke - Opiše posebnosti poznanih slikarskih materialov in orodij - Spozna slikarske materiale in njihovo pravilno uporabo pri izvajanju tehnik - Razlikuje oblike po svetlosti in barvi - Na umetniških delih ugotovi uporabljene slikarske materiale in orodja	risba, trdi in tekoči risarski materiali, risarska orodja
Risba	- Spozna se s tehnikami senčenja - Prepozna risbo na umetniških delih - Risanje celote k posameznostim	

kiparjenje	- Pozna dele kipa - Se seznani z možnostmi odzemanja in dodajanja kiparskih materialov - Razlikuje samostojen in sestavljen kip - Osvojene pojme obrazloži ob umetniških kipih - Ob umetniških stvaritvah odkriva posebnosti in tehnike ter jih obrazloži	razgiban, nerazgiban kip, obhodni kip, votel, poln, velik, majhen, stabilnost kipa, trdnost kipa, kip ki izhaja iz ploskve, izbočena, vbočena oblika, nizek, visok, vdolbljen, površina kipa
tiskarstvo	- Se seznami z delom tiskarja in grafika - Se spozna z materiali za tiskanje - Izdela pečatnike iz naravnih materialov	grafika, tiskarstvo, šablona, matrica, pečatnik, odtis, tiskanje, hrapave, gladke površine materialov, umetniška grafika, ročno tiskanje

Drugo triletnje

TEMA	CILJI	USVAJANJE POJMOV
Črte	- Pojasni kaj v naravi in okolju vidi kot črto, - v umetniških delih in likovnih, izdelkih sošolcev opredeli črte ter pojasni njihove značilnosti, - pove posebnosti gostega in redkega nizanja črt, - pove, kaj je prostoročna in s pripomočki narisana črta, - loči prostoročno in tehnično črto, - spozna pojem obris ali kontura, - pojasni posebnosti gostega in redkega nizanja črt na ploskvah, nastalih z obrisom, - spozna pojem struktura in tekstura predmeta, - pojasni možnosti črtne upodobitve strukture in teksture, - nariše kompozicijo z obrisi in s črtami predstavijo različne, površine, - komponira različna ritmična, zaporedja podob (enakomerna, neenakomerna).	točka, črta, prostoročna, tehnična črta, obris ali kontura, struktura, tekstura, faktura, naravna umetna površina, ravnotežje, likovno ravnotežje, simetrično ravnotežje, asimetrično ravnotežje
Ploskev in prostor	- Loči značilnosti naravnih in umetnih površin, - pozna delo arhitekta (skica, gradbeni načrt, idejni načrt, izvedbeni načrt), - pozna značilnosti zunanega in notranjega prostora, - opredeli zaprt, polzaprt, odprt, polodprt prostor, - se seznani s konstrukcijo in stabilnostjo	ploskev, prostor, stavbarstvo, arhitektura, skica, idejni, gradbeni, izvedbeni načrt, polodprt, odprt, zaprt, polzaprt prostor, enovit, razčlenjen prostor, konstrukcija, stabilnost prostora, gradbenik, scenski prostor, gledališče, scenograf

	▪ zgradbe, ▪ našteje primere različnih prostorov, ▪ iz embalažnih škatel, kartona oblikuje prostorsko tvorbo s prehodi iz zaprtih v polzaprte in polodprte prostore, ▪ opiše gradbene materiale ki določajo trdnost zgradbe, ▪ pozna namembnost notranjih in zunanjih prostorov, ▪ oblikuje sceno v scenskem prostoru z uporabo različnih materialov in uporabnih predmetov.	
Zgodovina likovne umetnosti	▪ Se spozna z zgodovino likovne umetnosti na tujem in domačem področju, ▪ raziskuje življenja in dela umetnikov.	
Slikarski materiali	▪ Se seznani z novimi slikarskimi materiali in orodji ter njihovo uporabo, ▪ spozna različnost prekrivanja barvnih ploskev z uporabo različnih slikarskih materialov, ▪ oblikujejo kompozicijo z lepljenjem in barvanjem barvnih ploskev.	slikarski pripomočki, prekrivanje barvne ploskve, lepljenka, tekoči, trdi slikarski materiali
Risba in njena kompozicija (sestava)	▪ Ob primerjavi risbe in slike išče razlike ter opiše risbo, ▪ spozna pomembnost, uravnoteženega razporejanja narisanih podob po risalnem formatu, ▪ spozna pomembnost navidezne središčne osi na likovnem modelu, ▪ razlikuje simetrične in asimetrične kompozicije, nariše risbo po tem načelu, ▪ na primerih umetniških del primerja kompozicijo, ▪ ve da so besede in črke zaporedja znakov, ki se uporabljajo kot sporočilo, ▪ spozna možnosti oblikovanja črk (kaligrafija), ▪ oblikuje kompozicijo v kombinaciji risbe in besedila, sestavljenega iz izrezanih tiskanih črk, ▪ pozna razliko med tiskarsko in osebno pisavo.	ravnotežje, simetričnost, asimetričnost, kompozicija v sliki, risbi, kipu, zgradbi, sporočilo črke in besedila, ročno napisani znaki, znaki napisani s pripomočki
Barva in barvni krog	▪ Spozna pomen svetlobe za nastanek barve, ▪ meša barve iz barvnega kroga ▪ naslika motiv z mešanjem nevtralnih barv, ▪ spozna posebnosti barvnega kroga in pojem nasičena barve, ▪ pozna barve 1.2. in 3. stopnje, ▪ razlikuje peestre in nepeestre barve, ▪ spozna postopek nastajanja manj pestrih	barvni spekter in prehodi (mavrica), čista (nasičena) barva, barvni krog, barve 1., 2., 3. stopnje, nevtralna barva, tonska lestvica, pestra, nepestra barva, manj pestra barva, barvna lastnost (svetlost, barvnost, čistost), različica barve, stetlostni odtenek, barvni odtenek, siva barva, tople in

	- barv, ▪ opredeli uporabo nepestrih in pestrih barv, našteje primere pestrih in nepestrih barv v okolju, ▪ naslika sliko ali z lepljenjem barvnih ploskev oblikuje sliko z motivom v pestrih ali nepestrih barvah, ▪ pozna spreminjanje barve z belo in črno, ▪ razume nastanek različice barv – barvni odtenek, ▪ izbrano barvo svetli in temni z belo in črno ter oblikuje kompozicijo, ▪ naslika sliko z barvnimi in svetlostnimi odtenki, ▪ na umetniških delih opiše svetlostne in barvne odtenke, ▪ s pomočjo barvnih listov določi svetle, najsvetlejše in temne, najtemnejše barve, ▪ na primeru pojavov in v okolju opredeli tople in hladne barve, prav tako na umetniških slikah, ▪ naslika motiv s toplimi in hladnimi barvami.	hladne barve, sorodnost, podobnost barve
kiparjenje	▪ Spozna različne možnosti oblikovanja kipov iz različnih materialov – oblikuje kip in različnih materialov (montažni kip), ▪ na fotografijah kipov ali umetniških delih opiše različne materiale, ki so uporabljeni (naravne, umetne), ▪ pozna značilnosti reliefa kot kiparske oblike, loči nizek, visok in vgreznjen relief, ▪ pojasni namembnost kipov, ▪ oblikuje razgiban obhodni kip iz mehkega materiala, ▪ oblikuje vrste reliefov iz različnih materialov, ▪ opredeli stabilnost kipa v simetrični kompoziciji in asimetrični kompoziciji, ▪ pojasni značilnosti malega in velikega kipa, ▪ iz različnih materialov oblikuje kipe v simetrični in asimetrični kompoziciji, ▪ iz različnih materialov oblikuje doprski kip, ▪ pojasni razlike med doprskim in celim kipom, ▪ opiše posebnosti oblikovanja detajlov na kipih, ▪ oblikuje portret in ga pojasni, ▪ vse zgoraj naštete nove pojme pojasni ob	obhodni kip, visok, nizek, vgreznjen relief, domača obrt in ljudska umetnost, industrijsko oblikovanje predmetov, otipljivost oblike, barva materiala, somerna, nesomerna kompozicija kipa, stabilnost kipa, simetrična kompozicija in asimetrična kompozicija kipa, doprski kip, izraz na obrazu, mimika, detajl, poenostavljanje oblik, portret, naravni umetni materiali, površina kipa, barva kipa, barvno poenotenje kipa, montažni kip

	- kipih domačih in tujih umetnikov, - ob opazovanju različnih materialov pojasni posebnosti njihovih površin, barvo ter določi naravnost in umetnost materiala, - oblikuje kip iz različnih materialov in ga barvno poenoti, - spozna kulturne spomenike v domačem okolju.	
grafika	- Spozna možnosti reproduciranja podob z matrico, - našteje primere naravnih in umetnih materialov za izdelavo matrice, - razloži značilnosti umetniške grafike (osnutek, risba, matrica, tiskanje, omejeno število dotisov, označitev), - spozna značilnosti industrijske grafike (osnutek, strojni tisk, visoka naklada, podpis oblikovalca), - spozna postopke zahtevnejših grafik, - na primerih umetniških grafik ugotavlja izvedbo različnih grafičnih tehnik, - izdela matrico in odtisne grafični list v visokem tisku, - izvede ploski tisk s tempera ali tiskarskimi barvami, - razloži razliko med sliko, risbo in grafiko.	grafika, reproduciranje podob z matrico, osnutek, risba, matrica, tiskanje, omejeno število odtisov, označitev, industrijska grafika, strojni tisk visoka naklada, grafični list, umetniška grafika, naklada, unikat, oblikovalec, grafične tehnike (linorez, lesorez, suha igla, monotipija)

Tretje triletnje

USVAJANJE LIKOVNIH POJMOV	LIKOVNO IZRAŽANJE	PRIVZGAJANJE DOŽIVLJAJSKIH NARAVNOSTI
RISANJE: kompozicija risbe Učenci:		
- usvojijo pojme: simetrična, asimetrična, razgibana (dinamična), nerazgibana (statična) kompozicija - razlikujejo pojem odnos delov do celote - na primerih umetniških del pojasnijo različne oblike kompozicij	z linearnimi elementi upodobijo različne oblike kompozicij	- se navajajo na samostojno odkrivanje posebnosti kompozicij na umetniških delih - ostrijo čut za ravnovesje - razvijajo likovno domišljijo
RISANJE: okrasek, ornament Učenci:		

• Spoznajo ornamentalne zakonitosti: enakost, nasprotja, razdelitev podob (intervalD, stilizacija) • ločijo oblike in motive ornamentov • naštejejo ornamentalne posebnosti na demonstriranih umetniških delih	• Komponirajo različne oblike okrasov z različno motiviko	• Privzgajajo smisel za ritmično razporejanje podob • se navajajo na doslednost pri nizanju podob • razvijajo likovno domišljijo in likovni spomin
RISANJE: vidni (vizualni) prostor na risbi Učenci:		
• usvojijo pojem vidni prostor na ploskvi – likovni prostor • spoznajo načine upodobitve prostora na ploskvi (prostorski ključi) • nizanje podob v višino, nizanje planov z zmanjševanjem podob, delno prekrivanje, geometrijska ali linearna perspektiva, spreminjanje intenzivnosti linij in obrisov podob, risarska modelacija (svetloba in senca), fantazijski način upodobitve tretje dimenzije	• narišejo risbe po opazovanju ali spominu in upoštevajo različne • načine upodobitve prostora na ploskvi	• se navajajo na poglobljeno opazovanje predmetov in pojavov v okolju • pridobivajo zmožnost povezovanja opazovanja predmetov v prostoru in risarskega izražanja s pravili • razvijajo smisel za samostojno vizualno interpretacijo
RISANJE: konstrukcijsko risanje predmetov Učenci:		
• osvojijo pojme: razmerje (proporc), sorazmerje, nesorazmerje (disproporcionalnost), vizirka, viziranje • spoznajo postopke konstrukcijskega risanja predmeta s pomočjo vizirke (določanje višine, dolžine, širine predmeta) • spoznajo posebnosti risanja razmerij med več	• narišejo predmete s pomočjo viziranja po pravilih konstrukcijskega risanja • narišejo motiv po opazovanju z določanjem različnih velikosti opazovanih predmetov	• razvijajo občutek za razmerja pri predmetu in več predmetov v prostoru • se navajajo na doslednost upoštevavanja pravil odmerjanja dimenzij
RISANJE: perspektivno risanje Učenci:		
• usvojijo pojme: optična prevara, navidezna skrajšava, gledišče, očišče, obzornica (horizont), kot gledanja, bežišče • spoznajo pravila risanja prostora in predmetov (tridimenzionalnih razsežnosti) na ploskvi (risalni površini) • ločijo posebnosti linearne perspektive • spoznajo pravila risanja okroglih predmetov	• rišejo predmete po pravilih perspektivnega risanja • narišejo motiv po opazovanju in upoštevajo zakonitosti perspektivnega risanja	• razvijajo zmožnost za razumevanje pravil prikazovanja navideznega prostora • krepijo čut odgovornosti za sprejemanje posredovanih pravil • se navajajo na vztrajnost pri opazovanju in odmerjanju navideznih skrajšav

• se seznanijo z načini prikazovanja prostora in predmetov v preteklosti		
RISANJE: sorazmerje (proporc) Učenci:		
• si poglobijo principe risanja razmerij na predmetu in med več predmeti • spoznajo pravila določanja razmerij človeškega telesa • se seznanijo z načini odmerjanja velikosti delov človeškega telesa v preteklosti in danes	• narišejo oblečeno sedečo figuro v prostoru z upoštevanjem proporcev • narišejo sedečo figuro s spremi-njanjem proporcev	• razvijajo občutek za določanje razmerij na predmetih in človeškem telesu • razvijajo zmožnost risanja figur po svojih zamislih • privzgajajo samozaupanje pri individualnem izvajanju likovne naloge
SLIKANJE: barvna ubranost (harmonija) Učenci:		
• osvojijo pojem ubranost (harmonija) • opišejo posebnosti barvne ubranosti z dvema, tremi barvami • pojasnijo pojem neskladje • opredelijo pojem disharmonija • določijo pomen barvne kompozicije	• mešajo barve in naslikajo kompozicijo s harmoničnimi barvami	• bogatijo zmožnost mešanja barv in njihovega kombiniranja • se navajajo na samostojnost pri kombiniranju barv • razvijajo občutljivost za določanje skladnih tonov
SLIKANJE: barvna nasprotja (kontrasti) Učenci:		
• osvojijo pojem nasprotje (kontrast) • navedejo posebnosti komplementarnega nasprotja in odnose barvnih parov • podajo značilnosti toplo hladne kombinacije barv • pojasnijo učinke svetlo temne kombinacije barv • analizirajo barvna nasprotja na predmetih v okolju, naravi in na umetniških delih • opredelijo pojem vrednostno (kakovostno) barvno nasprotje (kontrast) • ugotovijo učinek svetlih in temnih barv na slikarski površini • med komplementarnimi dvojicami določijo količinsko razmerje svetle in temne barve za uravnoteženost barvne kompozicije • pojasnijo vpliv tople in hladne barve na količinsko razmerje barvnih ploskev • opredelijo pojem količinsko	• naslikajo sliko z uporabo enega ali več barvnih nasprotij • Naslikajo kompozicijo v kombinaciji čiste (nasičene, pestre) in mešane barve z belo in črno barvo • gradijo barvno kompozicijo v uravnotežene m količinskem razmerju barvnih ploskev komplementarnih parov	• razvijajo smisel za barvne kombinacije • Privzgajajo doslednost pri izvajanju slikarske tehnike • se navajajo na samostojno izvedbo likovne naloge v celoti • razvijajo občutek za kombiniranje čiste in mešane barve • razvijajo senzibilnost za barvne kvalitete • privzgajajo smisel za oblikovanje harmoničnega barvnega ravnovesja • se navajajo na samostojno analizo likovnih del

(kvantitativno) nasprotje (kontrast) • analizirajo kakovostno in količinsko nasprotje na umetniških delih • poiščejo primere kakovostnega in količinskega nasprotja v okolju in naravi		
SLIKANJE: zračna perspektiva		
Učenci:		
• spoznajo način prikazovanja prostora na ploskvi s spreminjanjem moči barve • ob opazovanju narave pojasnijo učinek barv in nadržnosti na bližnjih in oddaljenih predmetih • pojasnijo vzrok postopnega izgubljanja moči barv na oddaljujočih se predmetih • pojasnijo pojav zračne perspektive na primerih umetniških del	• naslikajo kompozicijo z odvzema-njem moči barve (dodajanje bele, črne, sive ali modre barve)	• bogatijo opazovalne zmožnosti • ostrijo občutek za postopno spreminjanje moči posameznih barv • razvijajo senzibilnost za barvne kvalitete
SLIKANJE: prostorsko učinkovanje čistih barv		
Učenci:		
• spoznajo način upodobitve prostora s pomočjo čutne prevare (iluzije) • opredelijo lastnosti toplih in hladnih barv • opišejo pojav navideznega oddaljevanja in približevanja barv • na reprodukcijah umetniških del pojasnijo pojav fiziološkega in psihološkega	• naslikajo kompozicijo po načelih barvne perspektive	• razvijajo zmožnost za razumevanje različnih načinov prikazovanja prostora z barvo na ploskvi • krepijo občutljivost za barvne odnose • se navajajo na opazovanje barvnih pojavov v naravi
SLIKANJE: modelacija (tonsko slikanje)		
Učenci:		
• slikarski volumen in tonsko slikarije (modelacija) • pojasnijo razliko med ploskovito barvno površino in barvno površino s tonskim stopnjevanjem barve • opišejo prikaz tridimenzionalne oblike s pomočjo svetlostnih razlik ene barve • doumejo prikaz globine prostora na ploskvi s tonskim načinom slikarija • ob opazovanju predmetov razložijo njihovo osvetljenost (lastna in vržena senca) • na reprodukcijah umetniških del obrazložijo, kako slikar s stopnjevanjem barve od svetlega do temnega tona ustvarja iluzijo zaobljenosti predmetov ali prostora	• s tonskim slikanjem prikažejo plastičnost predmetov in globino prostora	• se navajajo na dosledno opazovanje predmetov v okolju • razvijajo občutek za ustvarjanje slikarskega volumna • razvijajo samozaupanje pri samostojnem oblikovanju kompozicije
SLIKANJE: modulacija (koloristično slikanje)		
Učenci:		

• spoznajo način prikazovanja tretje dimenzije na ploskvi s pomočjo tople in hladne barve ter svetle in temne barve • usvojijo pojme: kolorizem, koloristično slikarje (modulacija) • analizirajo koloristični način slikanja ob umetniških delih	• naslikajo kompozicijo tako, da tridimenzionalnost oblike poudarijo s pomočjo toplih in hladnih barv	• razvijajo zmožnost samostojnega določanja toplih in hladnih barv za osvetljene in osenčene dele predmetov • krepijo zmožnost prikaza tretje dimenzije na ploskvi • razvijajo vztrajnost pri poslikavanju površin
KIPARSTVO: relief Učenci:		
• ugotovijo razliko med obhodno in reliefno plastiko • opredelijo vrste reliefov: nizek, visok, ugreznjen • naštejejo značilnosti posameznih vrst reliefov • spoznajo posebnosti kiparskih tehnik in ustreznih pripomočkov • pojasnijo pojem negativ in pozitiv (odlitek) reliefa • na fotografijah reliefov umetnikov določijo reliefne značilnosti	• oblikujejo reliefe različnih oblik, formatov, velikosti iz različnih materialov	• privzgajajo smisel za razgibanost upodobljenega motiva • razvijajo zmožnost izvajanja različnih postopkov za izvedbo kiparske tehnike
KIPARSTVO: obhodni kip (plastika) Učenci:		
• usvojijo kiparske pojme: prostor (volumen), gmota (masa), oblika, kompozicija, stojnost, površina, barva • spoznajo pomen vida in tipa za zaznavanje kiparskih oblik • opredelijo pojem obhodni kip (plastika) • opišejo pomen kompozicije v kiparskem delu • naštejejo značilnosti otipljivih oblik – geometrijske in negeometrijske oblike • na primerih kiparskih umetnin ugotovijo namembnost kipov • naštejejo kiparske materiale in orodja	modelirajo obhodne (prosto stoječe) razgibane kipe z dodajanjem in odvzemanjem materiala	• razvijajo občutek za tretjo dimenzijo • se navajajo na sproščeno vgrajevanje lastnih idej za oblikovanje razgibane figure • ob izvajanju različnih likovnih tehnik si razvijajo samostojnost in ročno spretnost
KIPARSTVO: oblikovanje telesnih (plastičnih) oblik Učenci:		
• ločijo obhodni (obli) in reliefni kip (plastiko) kot zvrsti kiparstva • opredelijo pojem montažni kip • glede na vlogo in nalogo, ki ju ima kip, razlikujejo med samostojnim in arhitekturnim kipom • pojasnijo pojem portalni kip • usvojijo pojem mala in velika	• v mehke ali trde materiale oblikujejo figuralni ali nefiguralni kip • izdelajo montažni kip (plastiko) iz	• razvijajo prostorsko predstavljivost in domišljijo • se navajajo na samostojno realizacijo svojih kiparskih idej • se navajajo na vrednotenje figuralnih in nefiguralnih

(monumentalna) plastika • ločijo predmetni (figuralni) in nepredmetni (nefiguralni) kip • spoznajo dela znanih slovenskih in drugih kiparjev	odpadnih materialov	kiparskih oblik
KIPARSTVO: votla plastika		
Učenci:		
• razlikujejo pojma polna in votla plastika • usvojijo pojme: keramično modeliranje, keramika, keramično kiparstvo • spoznajo keramiko kot votlo plastiko • ločijo pojma umetniška keramika in industrijska keramika • spoznajo ljudsko keramiko (lončarstvo) kot umetno obrt • opredelijo vrteno in modelirano keramiko • spoznajo različne postopke oblikovanja modelirane keramike • spoznajo pojme uporabna umetnost, umetna obrt in industrijsko oblikovanje • utemeljijo estetsko vrednost uporabnih izdelkov (umetnost in kič)	• z različnimi postopki modelirane keramike oblikujejo votlo plastiko	• privzgajajo čut za estetsko obliko samostojno oblikovanega predmeta • se navajajo na oblikovanje izvirnih oblik po svojih zamislih z različnimi postopki modelirane keramike • razvijajo pravilen odnos do slovenske kulturne dediščine • privzgajajo kritičen odnos do umetnosti kot oblike človekove ustvarjalnosti
KIPARSTVO: kiparski prostor		
Učenci:		
• opredelijo kiparske pojme: masa, oblika (forma), površina, proporc • pojasnijo otipljiv kiparski prostor (kiparski volumen) in prostor (praznino), ki obdaja kiparski volumen (interjer, eksterier) • na primerih umetniških del (obhodnih kipih in reliefih) — figuralnih in nefiguralnih — ugotovijo povezapost kiparskega in zunanjega prostora • analizirajo posebno vrsto kiparskih del—gibljive kipe (mobile)	• z upoštevanjem povezanosti kiparskega in zunanjega prostora izrazijo svoje zamisli	• razvijajo prostorsko predstavljivost • krepijo zavest o pomembnosti povezave kiparskega in zunanjega prostora • se navajajo na estetsko oblikovanje in vredpotenje figuralnih in nefiguralnih kiparskih oblik
GRAFIKA: tiskarstvo – umetniška in industrijska grafika		
Učenci:		

• naštejejo grafične pojme: osnutek, matrica, tiskanje, grafični list, originalni grafični list, unikat • opišejo značilnosti in posebnosti industrijske in umetniške grafike • opišejo ročni in industrijski tisk • spoznajo posebnosti grafičnih tehnik • na demonstriranih umetniških grafikah opišejo posebnosti kompozicijskih rešitev, grafične tehnike in tiskov	• oblikujejo matrico in odtisnejo grafični list v visokem tisku • oblikujejo preprosto kompozicijo in jo realizirajo v globokem ali ploskem tisku	• se navajajo na dejavno sodelovanje pri skupinski demonstraciji • razvijajo zmožnost ustvarjalne uporabe posredovanih navodil za izvajanje grafične tehnike • se navajajo na izvirno linearno izpolnjevanje površin pri upodabljanju motiva • se navajajo na čisto izvedbo grafičnega lista
---	--	---

GRAFIKA: umetniška in grafično oblikovanje

Učenci:

• si utrdijo pojma: umetniška in industrijska (uporabna) grafika • pojasnijo pomen učinkovitosti, hitrega posredovanja podatkov in estetskega oblikovanja uporabne grafike • si razložijo umetniško grafično dejavnost: osnutek, risba, matrica, odtis, izvirni grafični list, reprodukcija, avtoriziranje • razlikujejo vrste tiska in njihove osnovne tehnike umetniške grafike: visoki tisk, ploski tisk, globoki tisk, sitotisk • pojasnijo značilnosti male grafike (exlibris)	• izdelajo malo grafiko v poljubni grafični tehniki	• privzgajajo pravilen odnos do vrednosti umetniške grafike • razvijajo estetski čut ob izvirno oblikovanih primerih uporabne grafike • ob oblikovanju male grafike razvijajo zmožnost oblikovanja izvirnih, svojih idej
---	---	--

PROSTORSKO OBLIKOVANJE: zunanji in notranji arhitekturni prostori

Učenci:

• opišejo doživljanje arhitekturnega prostora (neposredno izkustvo) • analizirajo zunanji prostor • razložijo pojem urbanistični prostor • pojasnijo značilnosti tipov naselja • analizirajo ureditev okolja glede na funkcionalnost in estetskost • spoznajo vrste gradenj: masivna, skeletna, ploska • navedejo posebnosti gradenj (poudarek na moderni gradnji) • naštejejo posebnosti notranjih prostorov	• oblikujejo različne prostorske tvorbe	• razvijajo samostojnost ob oblikovanju različnih prostorov • razvijajo natančnost pri izrezovanju posameznih ploskev • pridobivajo občutek za uporabno ureditev prostora • razvijajo smisel za kombiniranje različnih vrst prostorov • se navajajo na vrednotenje ob primerjavi arhitekturnih prostorov
--	---	--

PROSTORSKO OBLIKOVANJE: arhitekturni prostor in materiali

Učenci:

• utemeljijo funkcijo lupine pri oblikovanju prostorske tvorbe • ugotovijo pomen ogrodja (konstrukcije) in trdnost materialov za stabilnost stavbe • spoznajo možnosti načrtovanja raznolikih uporabnih (funkcionalnih) prostorov iz sodobnih materialov • ugotovijo posebnosti oblikovanja stavbe glede na njen namen • spoznajo značilnosti sestavnih delov stavbe in učinek različnih materialov na njihovi površini • utemeljijo primernost oblik stavb in materialov glede na značilnost okolja	• oblikujejo prostorske tvorbe iz naravnih ali odpadnih materialov	• razvijajo občutek za likovno oblikovani arhitekturni prostor • razvijajo smisel za ravnesje v masi in skladnosti materialov ter njihovih barv in površin • razvijajo zmožnost oblikovanja svojih idej v kompozicijskem urejanju prostorov in njihovih delov • privzgajajo pravilen odnos do slovenske arhitekturne dediščine
PROSTORSKO OBLIKOVANJE: načrtovanje in oblikovanje stavb, notranjih prostorov in opreme Učenci:		
• analizirajo ureditev skupnega okolja (okolje, oblika in velikost zgradb glede na stavbno okolico, namembnost stavb, novogradnje in prenove, varovanje stavbne dediščine — kulturni spomeniki), opredelijo osnovne naloge arhitekta kot načrtovalca stavb (uporabnost, konstrukcijska stabilnost, oblika stavbe, materiali) • analizirajo posebnosti načrtovanja notranjih prostorov (oblika prostorov, velikostna razmerja notranjih prostorov—uporabnost, skladnost, namembnost prostorov, svetlost, zračnost, temperatura prostorov)	• z različnimi materiali oblikujejo prostorske tvorbe s poudarkom na obliki in konstrukcijski stabilnosti • načrtujejo preureditev ožjega bivalnega prostora	• privzgajajo čut za funkcionalno in estetsko obliko zgradb • se navajajo na oblikovanje skladnih in uporabnih oblik notranjih prostorov po svoji zamisli • razvijajo pravilen odnos do varovanja slovenske kulturne dediščine • privzgajajo zavest o uporabi zdravih, naravnih gradbenih materialov

3.6.5. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA

Ob zaključku prvega triletja

- Otrok pozna in razume osnovne komponente likovne umetnosti, prav tako pojme ki sodijo zraven:
 - črte in koti,
 - površina oz. prostor,
 - perspektive,
 - svetloba in sence,
 - barva,
 - kompozicija,
 - 3-d umetnost .
- Otrok pozna različne materiale/medije, ki jih uporabljamo pri likovnem ustvarjanju:
 - risanje s svinčnikom,
 - risanje s flomastrom,
 - uporaba voščenk,
 - uporaba vodnih barv in tempera barv, ter s tem v povezavi čopiča,
 - oljni pasteli,
 - različne vrste papirja,
 - delo z glino, plastelinom,
 - delo s tekstilom, iglo (npr. vezenje, tkanje),
 - tiskarski pripomočki (valjček, plošča za valjanje barve, lopatke, preša; tisk s pečatniki),
 - rezbarjenje in uporaba rezbarskega noža,
 - kolaž in lepilo (npr. mozaik),
 - barvila,
 - škarje,
 - uporaba kartona in embalaže,
- Otrok spozna naslednje likovne tehnike in se nauči postopka dela ter pozna pojme:
 - risanje,
 - slikanje:
 - z vodnimi barvicami,
 - s temperami,
 - z oljnimi pasteli,
 - kiparjenje,
 - rezbarjenje,
 - tiskanje in grafika,
 - izdelovanje mozaikov:
 - s trganjem papirja in lepljenjem,
 - delo z blagom (vezenje, tkanje),
 - izdelava 3-d skulptur:
 - s kartonom in embalažo.

Ob zaključku drugega triletja

Spoznajo pojme:

- ravnotežje, porušenje ravnotežja, ravnotežje v risbi;
- sporočilo črke in besedila (znaki); ročno napisani znaki; znaki, napisani s pripomočki; besedili;
- tiskarstvo (grafika), umetnik, grafik, umetniška, grafika, matrica, grafični pripomočki, površina materiala, enobarvni tisk, barvni tisk.

Poznajo pojme:

- risarski material in orodje, risarski postopek, velikost podlage, oblika podlage, materiali podlag;
- ritem ponavljanje (oblik, ..), enakomerno ponavljanje, neenakomerno ponavljanje;
- različnost pisave, osebna pisava, tiskarska pisava (tipografija);
- barvna ploskev, prekrivanje (barvne ploskve), lepljenka, tekoči, trdi slikarski materiali, slikarski pripomočki;
- celota, sestavni del, odzemanje, dodajanje materiala, razgibana figura, stabilnost kipa;
- otipljivost oblike, obhodni kip; relief - nizek, visok, ugreznjen; barva materiala; patina;
- prostor, stavbarstvo (arhitektura), arhitekt (skica, idejni, izvedbeni, gradbeni načrt); naravni, umetni materiali; namembnost prostora, notranji, zunanji prostor; zaprt, polzaprt, polodprt prostor; enovit, razčlenjen prostor; konstrukcija, stabilnost prostora.

Razlikujejo pojme:

- črta, prostoročna črta in narisana s pomočjo pripomočka, oblika črte, smer črte, debelina črte, dolžina črte;
- redko nizanje črt – svetla ploskev, gosto nizanje črt – temna ploskev;
- enakomerno razporejanje svetlih in temnih črtnih ploskev;
- risba, slika, barvna ploskev, nemešane barve, mešane barve;
- različnost barve in sorodnost (podobnost) barve, topla barva, hladna barva;
- svetla, temna barva, svetlejša, temnejša, najsvetlejša, najtemnejša barva
- točka; črta (linija); črta po obliki, smeri, debelini, dolžini; gosto, redko nizanje črt;
- svetla, temna črna ploskev;
- umetniška grafika, ročni tisk, osnutek, matrica, odtis, število odtisov, označitev grafike, strojni tisk, oblikovalec, množičnost izvodov, naklada, unikat, grafične tehnike (linorez, lesorez, suha igla, monotipija).

Razumejo pojme:

- format, (slikovna ploskev), velikost, oblika, kakovost slikovne ploskve;
- kip — telo, kipar, umetnik, kip, umetvina, kiparski material (trdi, tekoči, mehki, upogibni, ploski), naravni materiali, umetni material;
- ponavljanje podob, ritem enakomeren ritem, neenakomeren ritem, presledek;
- nasičena (čista) barva, pestra, nepestra barva, manj pestra barva.

Opredeležijo pojme:

- doprsni kip; izraz na obrazu — mimika; detajl; poenostavljanje oblik; portret; primernost oblik, velikosti, materialov stavb; uporabnost stavb; kulturni spomeniki;
- točka, črta, prostoročna, tehnična črta; obris ali kontura, struktura, tekstura, faktura, naravna, umetna površina.

Razložijo pojme:

- obhodni kip, površina kipa, relief (nizek, visok), dodajanje, odzemanje, celota, detajl, razgiban kip, ravnotežje – stabilnost, enovitost kiparske gmote.

Opišejo:

- kiparske materiale (naravne, umetne), površino, barvo materiala, montažni kip.

Osvojijo pojme:

- gledališče, gledališka igra, igralec, gledališki oder (gibljev, negibljev), scena, scenograf, režiser;

- barvni spekter, barvni krog, nasičena barva, barve 1., 2., 3. stopnje, nevtralna barva, tonska lestvica.

Utrdijo pojme:

- ravnotežje, simetričnost (somernost), asimetričnost (nesomernost); kompozicija v risbi, sliki, kipu, stavbi, stabilnost kipa;
- barvna lastnost (barvnost, barvna svetlost, barvna čistost), svetlostni odtenek, različica barve – barvni odtenek.

Ob zaključku tretjega triletja

Razumejo pojme:

- razmerje (proporc) – sorazmerje, nesorazmerje (disproporcionalnost), konstrukcijsko risanje, zorni kot, vidno (vizualno) razmerje, pozitiven / negativen prostor.

Razložijo pojme:

- točka, črta (linija), ploskve z obrisom, tekstura, raster, odnos delov do celote, kompozicija (vodoravna, navpična, poševna, krožna, svobodna), sorazmerje, ravnovesje;
- obhodni kip, relief, zvrst kiparstva, montažni kip, samostojni kip, arhitekturni kip, portalni kip, mala plastika, velika mentalna plastika, predmetni (figuralni) kip, nepredmetni (nefiguralni kip);
- vizirka (viziranje), kanov (splošno merilo), simetrala, realistična podoba, idealizirana podoba;
- moč barve, čistost barve, kakovost barve, zračna perspektiva, slikarski prostor, prostorski ključ;
- tiskanje, osnutek, matrica, grafični list, originalna grafika, unikat, industrijska grafika, umetniška grafika, naklada, označitev grafičnega lista, material, orodje, grafična tehnika.

Povežejo pojme:

- črti (linearni) okrask (ornament), okrask z barvno ploskvijo, ritmično ponavljanje, interval, stilizacija.

Opredeležijo pojme:

- kip (plastika), volumen, prostor, gmota, stojnost, oblika, površina, barva, kiparstvo (plastično oblikovanje), obhodni kip, geometrijska, negeometrijska oblika, kiparski materiali in orodja.

Precizirajo pojme:

- vidni (vizualni) prostor, likovni prostor, prostorski ključ, prostorski plani, stekanje linij, geometrijska, linearna perspektiva, risarska modelacija.

Naštejejo posebnosti pojmov:

- arhitekturna umetnost, lupina, podnožje stavbe, fasadna lupina, streha, pročelje, gradbeni material, učinek materiala, uporabnost prostora, kulturna dediščina;
- masa, oblika (forma), proporc, kiparski prostor, zunanji prostor, povezanost kiparskega in zunanjega prostora.

Utemeljijo posebnosti pojmov:

- načrtovalec, uporabnost zgradbe, konstrukcijska stabilnost, oblika zgradbe, stavbna dediščina, kulturni spomeniki, oblikovalec prostorov notranje opreme.

Predstavijo posebnosti pojmov:

- optično približevanje in oddaljevanje barv (iluzija), tople barve, hladne barve, moč barve, učinek barve (fiziološki, psihološki), barvna perspektiva.

Likovne pojme učenci usvojijo tako, da jih opišejo in uporabijo v svojih likovnih delih pri neposrednem likovnem izražanju. To so minimalni in hkrati tudi temeljni standardi znanja, saj pri njihovem usvajanju ni poudarjeno širjenje, temveč poglobljanje njihove vsebine.

Učni načrt:

3.7. Športna vzgoja

3.7.1. OPREDELITEV PREDMETA

Športno vzgojo imajo učenci od 1. do 9. razreda.

Predvideno število tednov	35	35	35	35	35	35	35	35	32	
RAZRED	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Skupaj ure
PREDMET										
Športna vzgoja	3	3	3	3	3	3	2	2	2	834

Osnova za pripravo učnega načrta je posodobljeni učni načrt, sprejet na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje leta 2008. Temeljna raven znanja, ki naj bi jo učenci dosegali ob posameznih triletjih pa je povzeta iz Učnega načrta za športno vzgojo³⁰.

Metodološko bomo program izvajali v skladu z posebnimi pedagoškimi načeli pedagogike montessori. Učni proces z uporabo metode montessori predvideva heterogene razrede. Zaradi tega je zapis ciljev razdeljen po triletjih.

Učenci med 12. in 15. letom (7., 8. in 9. razred) lahko tvorijo heterogen razred (kot pri prvih dveh triadah) ali imajo kabinetni pouk, podobno, kot ga poznamo v ostalih osnovnih šolah.

Otroci v šoli montessori so fizično dejavni ves dan. Ne glede na to, pa potrebo po aerobni dejavnosti in razvoju spretnosti omogoča športna vzgoja. Učitelji poučujejo različne dejavnosti od joge, nogometa, košarke glede na letni čas in prostorske zmožnosti. Določen sklop dejavnosti je za otroke pripravljen zunaj šole (drsanje, plavanje, smučanje). Naš poudarek je na pridobivanju spretnosti, razvoj zavestnega, nadzorovanega gibanja, na povečanju samozaupanja in na učenju tehnik in vrednot timskega dela / igre in kooperativnosti.

Športna vzgoja je pomembno sredstvo za oblikovanje osebnosti in odnosov med posamezniki.

Športna vzgoja je proces, v katerem učenec:

- spoznava in razvija svoje motorične sposobnosti,
- spoznava funkcije svojega telesa,
- pridobiva znanja o zdravem načinu življenja,
- pridobiva znanje o športnih vsebinah ter
- se seznanja s povezanostjo med telesno in duševno ravno človeške osebnosti.

Prav tako pa učenca v času športne vzgoje vzpodbujamo h gradnji socialnih odnosov, ki temeljijo na sodelovanju, medsebojni pomoči, spoštovanju drugačnih, k upoštevanju pravil igre ter k športnemu obnašanju.

Zato si prizadevamo, da z izbranimi cilji, vsebinami, metodami in oblikami dela prispevamo k skladnemu celostnemu razvoju mladega človeka ter sprostitev in kompenzaciji negativnih učinkov sedenja.

Ob sprotni skrbi za zdrav razvoj ga vzgajamo in učimo, kako bo v vseh obdobjih življenja bogatil svoj prosti čas s športnimi vsebinami. Z zdravim načinom življenja bo tako lahko skrbel za dobro počutje, zdravje, vitalnost in življenjski optimizem.

Pri športni vzgoji se zato držimo načel spoštovanja različnih zmožnosti in drugačnosti med učenci, motivacije učencev, vključevanje igre v učni proces ter varnost pri vadbi.

³⁰ Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Športna vzgoja, avtorici besedila Marjeta Kovač, Doljana Novak, Zavod RS za šolstvo 2004.

3.7.2. SPLOŠNI CILJI

Splošni cilji:

- skrb za skladen telesni in duševni razvoj,
 - skladna telesna razvitost, pravilna drža,
 - zdrav način življenja (telesna nega, zdrava prehrana, ravnovesje med učenjem, športno dejavnostjo, počitkom in spanjem, odpornost proti boleznim ter sposobnost prenašanja naporov, kompenzacija negativnih učinkov sodobnega življenja),
 - krepitev zdravega občutka samozavesti in zaupanja vase,
 - oblikovanje pozitivnih vedenjskih vzorcev (spodbujanje k medsebojnemu sodelovanju, zdravi tekmovalnosti, spoštovanju športnega obnašanja, strpnosti in sprejemanju drugačnosti),
 - razumevanje koristnosti športa in navajanje na kakovostno preživljanje prostega časa,
 - razvoj ustvarjalnosti,
- razbremenitev in sprostitev,
- pozitivno doživljanje športa, ki bogati posameznika,
- oblikovanje pristnega, čustvenega, spoštljivega in kulturnega odnosa do narave in okolja kot posebne vrednote,
- spoštovanje naravne in kulturne dediščine.

Primerno izbrane vsebine, ustrezne metode in oblike dela omogočajo, da se učenci ob športnem udejstvovanju počutijo prijetno, se psihično sprostijo, hkrati pa osmislijo in bolje razumejo šport. Učenci si oblikujejo stališča in vrednostni odnos do športa kot kulturne sestavine človekovega življenja.

Pri izvajanju programa smo posebej pozorni na:

- zadovoljitev otrokove prvinske potrebe po gibanju in igri,
- posamezniku prilagojen razvoj gibalnih in funkcionalnih sposobnosti,
- pridobivanje številnih in raznovrstnih športnih znanj ter
- čustveno in razumsko dojemanje športa.

Ključne kompetence

Ključne kompetence za vseživljenjsko učenje (vezane na evropski referenčni okvir) so vključene v učni načrt športne vzgoje tako, da se smiselno navezujejo na cilje, praktične in teoretične vsebine ter ravni znanja in sposobnosti.

Sporazumevanje v slovenskem jeziku; sporazumevanje v tujem jeziku

Uporaba ustreznega slovenskega športnega izrazoslovja; tuje športne izraze nadomeščajo s slovenskimi oz. spoznajo njihov pomen.

Matematična kompetenca ter osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji; digitalna kompetenca

Uporaba IKT sredstev za pridobivanje informacij, na osnovi katerih izgrajujejo različna znanja ter spremljajo, primerjajo in vrednotijo kakovost znanja in dosežkov. Učenci pri športni vzgoji razvijajo tudi zmožnost logičnega mišljenja in prostorske predstavljalnosti.

Učenje učenja

Učenci v času šolanja nadgrajujejo temeljna gibalna in teoretična znanja do stopnje, ko jih varno in samostojno uporabljajo. Izberejo si tako športno rekreativno dejavnost, vezano na okolje, v katerem živijo, ki jo bodo lahko varno in uspešno izvajali v različnih obdobjih življenja.

Socialne in državljanske kompetence

Učenci spoznajo pomen dobrega telesnega in duševnega zdravja za uspešno življenje ter pridobijo znanje o tem, kako zdravje doseči, ga vzdrževati z redno telesno aktivnostjo ter zdravim načinom življenja.

Spoznajo pomen splošno sprejetih načinov (kodeksov) ravnanja v različnih skupinah, skupnostih in okoljih. Zmožnost medsebojnega sodelovanja, sprejemanja drugačnosti, medkulturnega dialoga, športnega obnašanja razvijajo skozi raznovrstne situacije, s katerimi se srečujejo pri aktivnem vključevanju v športno vzgojo.

Samoiniciativnost in podjetnost

Samoiniciativnost in podjetnost pri športni vzgoji učenci razvijajo z iskanjem rešitev gibalnih problemov, z vključevanjem v organizacijo različnih športnih dejavnosti in prireditev na šoli ter odkrivanjem priložnosti za kakovostno delovanje v poklicnem, družbenem in zasebnem življenju. Učenci razvijajo samozavest, samoiniciativnost in odgovornost za svoje znanje.

Kulturna zavest in izražanje

Z izvajanjem znanih in ustvarjanjem novih gibanj učenci razvijajo občutek za gibalno ustvarjalnost in estetiko gibanja, uživanje v umetnostnih delih ter povezovanje lastnih ustvarjalnih in izraznih pogledov z mnenji drugih. Skozi izražanje z gibanjem učenci razvijajo pozitiven odnos do narave v vseh letnih časih in do športno-kulturne dediščine naroda. Spoznajo možnosti vključevanja v športne dejavnosti na šoli, v društvih, na počitnicah; spoznajo pomen športa v turizmu, gospodarstvu, zdravstvu (fizioterapija, rehabilitacija).

3.7.3. OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE

Operativni cilji predmeta so zapisani po triletyh in so razdeljeni v štiri skupine, ki poudarjajo:

- telesni razvoj in razvoj gibalnih ter funkcionalnih sposobnosti,
- osvajanje in nadgradnjo športnih znanj,
- seznanjanje s teoretičnimi vsebinami,
- oblikovanje in razvoj stališč, navad ter načinov ravnanja in prijetno doživljanje športa.

Cilji prvega triletja:

Telesni razvoj, razvoj gibalnih in funkcionalnih sposobnosti
• izvajajo gibalne naloge za pravilno telesno držo, • razvijajo gibalne sposobnosti (koordinacija gibanja, ravnotežje, moč, hitrost, gibljivost, natančnost) z naravnimi oblikami gibanja, zahtevnejšimi igrami, štafetami, poligoni in drugimi prvinami različnih športnih zvrsti, • razvijajo orientacijo v omejenem prostoru z obvladovanjem telesa v različnih statičnih položajih in z dinamičnimi nevsakdanjimi elementi gibanja na širši ali ožji stabilni ter labilni površini, • razvijajo koordinacijo gibanja z zahtevnejšimi gibalnimi nalogami, ki jih izvajajo v različnem ritmu ob glasbeni spremljavi, • razvijajo funkcionalne sposobnosti (splošno vzdržljivost) z igrami in drugimi, dalj časa trajajočimi gibalnimi nalogami v naravi, • spoznavajo telesne značilnosti, gibalne in funkcionalne sposobnosti.
Osvajanje različnih naravnih oblik gibanja, iger in športnih znanj

• pridobivajo temeljne gibalne podlage in izkušnje, na katerih je mogoče razvijati sposobnosti ter nadgrajevati različna športna znanja, • spoznajo različne položaje telesa in jih izvajajo samostojno ali s pomočjo sošolca, • sproščeno izvajajo naravne oblike gibanja, • z igro posnemajo najrazličnejše življenjske situacije v naravi, • izražajo občutke in razpoloženja z gibanjem ter izvajajo gibanja ob glasbeni spremljavi, • ravnaajo z različnimi športnimi pripomočki (skrinja, klopi, letvenik, koza, žoge, kolebnice, kiji, obroči, ovire, loparji ...), • spoznajo in se učijo osnovnih elementov atletike, • pridobivajo različne gibalne izkušnje in znanja s prvinami gimnastike, • spoznajo in se učijo gibanj z žogo, • spoznajo nekatere moštvene igre, • izvajajo nekatere otroške plesne in plesne igre, • dojemajo različnost v kakovosti gibanja in ta spoznanja vpletajo v gibalno izraznost, • naučijo se vsaj ene izmed tehnik plavanja do stopnje znanja plavanja 25 metrov v globoki vodi, • spoznajo zimske športe.
Prijetno doživljanje športa in vzgoja z igro
• z igro razvijajo veselje do športne dejavnosti, • razvijajo pozitivno motiviranost za športne dejavnosti in kasnejše pravilno vrednotenje športa, • zadovoljujejo potrebo po gibanju z zahtevnejšimi gibalnimi nalogami, • doživljajo občutke zadovoljstva ob obvladanju lastnega telesa in izražanju z gibanjem, • razvijajo samozavest, odločnost, borbenost in vztrajnost, • oblikujejo strpno in prijateljsko vedenje v skupini in v igri, • oblikujejo pozitivne vedenjske vzorce, • pridobivajo osnovne higienske navade, • privzgajajo odnos do športne opreme, • razvijajo kulturni odnos do narave in okolja.
Seznanjanje s teoretičnimi vsebinami
• seznanijo se z zahtevnejšo športno opremo, primernim športnim oblačilom in obutvijo, • poimenujejo položaje telesa, različne gibe in nekatere organizacijske oblike, • spoznajo različne športne površine, naprave, orodja in pripomočke, ki jih poimenujejo, • razumejo pravila zahtevnejših elementarnih in nekaterih moštvenih iger z žogo, • poznajo in upoštevajo osnovna načela varnosti v telovadnici, na igrišču, bazenu, • razumejo pomen pravilne drže telesa v funkciji zdravja, telesne nege in higiene.

VSEBINE

Gibanje

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Naravne oblike gibanja: različne oblike hoje, teki, elementarni meti, skoki, poskoki, preplezanja, plezanja, lazenja, valjanja, visenja, nošenja, kotaljenja, potiskanja, vlečenja, padanja, joga...	Zakaj se ogrevamo; kaj pomeni biti hiter, močan, gibljiv, natančen in vzdržljiv. Pravila enostavnih iger in spoštovanje športnega obnašanja. Vrednotenje osebnega in skupinskega dosežka.
Igre z različnimi vzgojno-izobraževalnimi cilji.	Povezava s spoznavanjem okolja

Atletika

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Sproščen in koordiniran tek v naravi.	Začetni položaj, zalet, odzivno mesto, ritem teka,

Štafetne igre z elementi tekov, skokov in metov. Sproščen in koordiniran tek na krajše razdalje z visokega starta. V ritmičnem teku preskakovanje nizkih ovir z enonožnim odzivom. Skok v daljino z zaletom z enonožnim odzivom. Skok v višino z naskokom. Meti žogice z zaletom v cilj in daljino. Meti večjih žog na različne načine.	doskok, naskok, merjenje razdalje. Povezava s spoznavanjem okolja, matematiko in slovenščino.
---	--

Gimnastika

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Gimnastične vaje, tudi z različnimi pripomočki in ob glasbeni spremljavi. Premagovanje orodij kot ovir. Poligoni z večnamenskimi blazinami. Osnove akrobatike: stoja na lopaticah, preval naprej in nazaj. Preskoki: skrinja vzdolž (100 cm) – naskok v klek ali čep. Vaje v vesi: plezanje po letveniku, zviralih, plezalih koleb, prevlek. Plezanje po žrdi. Nizka gred ali klop: hoja v različnih smereh, obrat sonožno, seskoki. Ritmika (ob glasbeni spremljavi): skoki, obrati, razovka. Preskakovanje kolebnice.	Poimenovanje osnovnih položajev (stoja, leža, sed, čep, klek, vesa, opora ...). Gimnastične vaje - nekateri pojmi: ročiti (predročiti, odročiti, zaročiti, vzročiti, priročiti), nožiti (prednožiti, odnožiti, zanožiti, raznožiti), kloniti (predkloniti, odkloniti, zakloniti). Povezava s slovenščino, likovno in glasbeno vzgojo.

Ples

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Igre s hojo, tek, skoki, obrati na mestu in v različnih smereh v prostoru v enostavnem in sestavljenem ritmu. Gibanja z različnimi deli telesa. Povezovanje gibanja in ritma ob glasbeni spremljavi. Interpretacija različnih enostavnih ritmov s ploskanjem in preprostim gibanjem. Osnovni koraki preprostih družabnih in ljudskih plesov. Posnemanje in ustvarjanje lažjih tematskih sekvenc ter preprostih koreografij. Vaje dihanja in sproščanja. Aerobika v elementarni obliki.	Enakomeren in neenakomeren ritem. Različne glasbene zvrsti kot podlaga plesnemu gibanju. Razlike v kakovosti giba. Povezava z glasbeno in likovno vzgojo, s spoznavanjem okolja, slovenščino in matematiko.

Igre z žogo

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Zahtevno poigravanje z različnimi žogami z roko, ного, glavo, palico ali loparjem na mestu. Vodenje žoge z roko, vodenje z menjavanjem rok spredaj, vodenje z ного ali palico v različne smeri. Zadevanje gibljivih ciljev z roko, ного, palico ali loparjem med gibanjem.	Izrazi in pojmi, ki se pojavljajo v gibanjih in igrah z žogo. Pravila posameznih iger in spoštovanje poštene igre.

Nadzorovano odbijanje žoge v steno ali soigralcu z rokami ali loparjem. Podajanje in lovljenje žoge z rokami, povezano z vodenjem žoge. Podajanje in zaustavljanje z notranjim ali zunanjim delom stopala med gibanjem. Izbrane elementarne in male moštvene igre z žogo.	Povezava s spoznavanjem okolja in slovenščino.
---	---

Vodne aktivnosti

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Vaje za prilagajanje na odpor vodo, plovnost in drsenje. Skakanje na noge v vodo. Povezava elementov prilagajanja na vodo z izbranimi elementarnimi igrami v vodi. Vaje za varnost v vodi in osnovna tehnika plavanja prsno ali kravl ali hrbtno.	Nevarnosti v vodi, še zlasti pri skokih v vodo. Varnostni ukrepi. Pomen preoblačenja mokrih kopalk in vzdrževanja higiene v vodi in zunaj nje. Povezava s spoznavanjem okolja.

Zimske dejavnosti

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Igre na snegu. Sankanje. Drsanje. Hoja in drsenje na tekaških smučeh. Smučanje: Začetne oblike smučanja- zavoj s klinastim odzivom; poudarek izvedbi razbremenitve, povezanem gibanju (dol-gor) in izkoriščanju oblike smuči ter na ustrezni kontrole hitrosti smučanja. Zavoj s klinastim odzivom z vbodom palice. Uporaba smučarskih naprav.	Nevarnosti na smučišču, sankališču in drsališču. Oprema za zimske športe. Povezava s spoznavanjem okolja. Kroskurikularne povezave: vzgoja za zdravje, okoljska vzgoja, kulturna vzgoja

Pohodništvo

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Najmanj dva pohoda. Eden od pohodov je zahtevnejši glede višine vzpetine in dolžine poti. Ekipni orientacijski pohod po označeni poti.	Osnovno pohodniško znanje (obutev, oblačilo, nahrbtnik, tempo hoje, pitje tekočine, termoregulacija). Spoznavanje geografskih, zgodovinskih in naravoslovnih značilnosti območja, po katerem poteka pohod. Naravovarstveno ozaveščanje. Povezava s spoznavanjem okolja, likovno vzgojo in slovenščino.

Ugotavljanje in spremljanje gibalnih sposobnosti ter telesnih značilnosti

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Poleg sprotnega vrednotenja športnih znanj učitelj večkrat letno ugotavlja in spremlja razvoj gibalnih sposobnosti (moč, gibljivost, koordinacija gibanja, hitrost, ravnotežje, splošna vzdržljivost) ter telesnih značilnosti.	Uporaba in razumevanje različnih merskih enot (minuta, sekunda, meter, centimeter, število ponovitev ...). Postopki merjenja. Povezava s spoznavanjem okolja in matematiko.

Cilji drugega triletja:

Telesni razvoj, razvoj gibalnih in funkcionalnih sposobnosti
• z izbranimi nalogami oblikujejo pravilno telesno držo, • razvijajo gibalne sposobnosti z malimi igrami, zahtevnejšimi štafetami in poligoni, • razvijajo gibalne sposobnosti (koordinacija gibanja, moč, hitrost, gibljivost, ravnotežje, natančnost) z izbranimi nalogami, tudi z različnimi pripomočki in ob glasbeni spremljavi, • razvijajo funkcionalne sposobnosti z dalj časa trajajočimi različnimi gibalnimi nalogami v naravi (npr. pohodništvo, tek, smučarski tek, orientacijski tek, kolesarjenje ...), • spremljajo telesne značilnosti, gibalne in funkcionalne sposobnosti.
Osvajanje različnih športnih znanj
• nadgrajujejo različna sestavljena športna znanja, • znajo ravnati z različnimi športnimi pripomočki (žoge, kolebnice, kiji, obroči, ovire, loparji ...), • usvojijo pravilno tehniko tekov, skokov in metov, • usvojijo tehniko nekaterih elementov gimnastike in jih povezujejo v sestave, • naučijo se osnovnih tehničnih in taktičnih elementov športnih iger ter jih uporabljajo v igralnih situacijah, • plešejo nekatere ljudske in družabne ples, • naučijo se eno od osnovnih tehnik plavanja ter jo izpopolnjujejo (osvojijo bronastega delfina), • varno smučajo.
Seznanjanje s teoretičnimi vsebinami
• poznajo športna orodja in pripomočke, njihovo poimenovanje in varno uporabo, • razumejo nekatere pojme športnega izrazoslovja, • poznajo značilnosti posameznih športov, posebno tistih, ki so povezani z našo preteklostjo (pohodništvo in gornišstvo, smučanje ...), • upoštevajo pravila malih športnih iger, • razvijajo občutek za ritem, takt in tempo v gibanju, • razumejo prednosti primerne športne oblačila in obutve v različnih pogojih (vadba, tekmovalstvo, različne vremenske razmere ...), • spoštujejo pravila obnašanja in načela varnosti, posebno na plavalšču, v gorah, na smučišču ..., • razumejo pomen vpliva redne športne vadbe na držo, postavo, zdravje in dobro počutje.
Prijetno doživljanje športa, oblikovanje in razvoj stališč, navad ter načinov ravnanja
• v različnih situacijah razvijajo samozavest, odločnost, borbenost in vztrajnost, • z aerobno vadbo razvijajo vztrajnost, • razvijajo pozitivne vzorce športnega obnašanja, medsebojnega sodelovanja in pomoči, • sprejemajo drugačnost, • razvijajo higienske navade, odnos do šolske lastnine in športne opreme, • čustveno se navezujejo na naravo in razumejo pomen varovanja naravne in kulturne dediščine.

VSEBINE

Gibanje

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Naravne oblike gibanja, igre in vaje za razvoj skladnosti gibanja, moči, hitrosti, ravnotežja, gibljivosti in vzdržljivosti. Igre z različnimi vzgojno-izobraževalnimi cilji	Spoznati osnovne gibalne sposobnosti (moč, hitrost, gibljivost ...). Pomen dobre kondicijske pripravljenosti za zdravo življenje in uspeh pri športu.

(razvoj gibalnih in funkcionalnih sposobnosti, ogrevanje in umirjanje, spopolnjevanje gibalnih znanj, razvijanje ustvarjalnosti, medsebojna pomoč, socializacija, razvedrilo).	Spremljanje gibalnih in funkcionalnih sposobnosti ter telesnih značilnosti. Merjenje športnih dosežkov – uporaba različnih merskih enot. Povezava z naravoslovjem, tehniko, družbo in matematiko. Kroskurikularne povezave: vzgoja za zdravje.
--	--

Atletika

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Osnovne vaje za spopolnjevanje tehnike teka (stopnjevanje, tek s poudarjenim odzivom, hopsanje, "skiping" ...). Štarti iz različnih položajev in tehnika nizkega štarta. Štafetni teki, vaje hitrega reagiranja, teki prek nižjih ovir. Dolgotrajnejši tek v naravi v pogovornem tempu, kros in fartlek. Skok v daljino z zaletom z odzivne cone; mnogostoki. Skok v višino z zaletom s prekoračno tehniko. Met žogice (teniške in 250 g) s kratkim zaletom in suvanje težke žoge (2-4 kg).	Osnovni atletske pojmi: tekališče, štart, cilj, štartno povelje za visoki štart, odzivna noga, odzivno mesto Merjenje s stoparico in metrom; merjenje srčnega utripa. Povezava z naravoslovjem in tehniko ter matematiko, likovno vzgojo. Kroskurikularne povezave: informacijsko komunikacijska tehnologija.

Gimnastika

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Kompleksi gimnastičnih vaj. Premagovanje orodij kot ovir, poligoni in štafete. Akrobatika: prevali v različnih kombinacijah; prevali na kup mehkih blazin; premet v stran, stoja na rokah z varovanjem. Preskok: naskok na skrinjo v oporo čepno in raznožno z varovanjem; raznožka čez kozo z varovanjem, seskoki in doskoki. Mala prožna ponjava: naskoki na ponjavo z enonožnim odzivom s klopi ali nižje skrinje, skok stegnjeno in skrčno. Vaje v vesi in opori: vzmik s pomočjo, koleb v vesi in opori, premah odnožno z varovanjem, seskok iz opore. Plezanje po različnih plezalih, plezanje po žrdi (3 m). Nizka gred: povezovanje hoje, skokov, obratov, drž, seskoka. Ritmika: preskakovanje kolebnice (pet načinov), mačji skok, razovka, cel obrat na eni nogi, vaje z obroči, vaje s trakovi (deklice).	Pomen in skrb za pravilno držo. Izbiranje vaj za ogrevanje, razvijanje gibljivosti in moči. Namen gimnastičnih vaj. Poimenovanje položajev in vaj. Varnost in medsebojna pomoč – pomen, pravila in prijemi.

Ples

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
-------------------	--------------------

Osnove plesnih tehnik (balet, jazz, sodobni ples) družabno-plesne igre. Povezovanje ljudskih plesov posameznih pokrajin v sklop. Nekateri družabni plesi svetovnega plesnega programa. Preprosti standardni in latinsko-ameriški plesi svetovnega plesnega programa. Povezovanje gibalnih sekvenc v preproste koreografije. Gibalno ustvarjanje na določeno temo. Elementi aerobike: Osnovni elementi gibanja na mestu in v prostoru v povezavi s komponentami časa ter dinamiko giba. Improvizacije na temo. Vaje pravilnega dihanja in sproščanja.	Pomen ritma, takta in tempa v gibanju. Estetika gibanja. Plesni bonton. Ljudski plesi slovenskih pokrajin. Povezava plesa z drugimi umetnostmi (literatura, glasba, likovna umetnost, film) in različnimi mediji. Povezava z glasbeno vzgojo, družbo, slovenščino in likovno vzgojo.
--	---

Igre z žogo

MALA KOŠARKA	
Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Osnovni tehnični in taktični elementi: vodenje s spremembami ritma in smeri ter z menjavanjem rok spredaj; zaustavljanje po vodenju. Obračanje – pivotiranje. Različne podaje in lovljenje žoge med tekom, po odkrivanju in vtekanju ter obrat proti košu; odkrivanje in vtekanje ter različni zaključki po sprejemu žoge (meti na koš). Meti iz dvokoraka. Postavljen napad s tremi igralci. Pokrivanje napadalca z žogo in brez nje. Igralne različice 3:3 na en koš proti pasivni obrambi. Igra 3:3 po pravilih igre na dva koša proti pasivni obrambi.	Temeljna pravila male košarke in najpomembnejši sodniški izrazi. Izrazi in pojmi, vezani na tehniko in taktiko male košarke. Pravila poštenih igr.

Mala odbojka

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Elementarne in štafetne igre, ki vključujejo osnovne odbojkarske elemente. Osnovni tehnični in taktični elementi: zgornji in spodnji odboj s spremembami smeri leta žoge, podaja, servis, sprejem servisa. Igra »žoga čez vrv« 2 z 2 in 2:2, 3 s 3 in 3:3 ter mala odbojka.	Osnovni izrazi in pojmi odbojkarske igre (odboj, podaja, serviranje ...). Temeljna pravila odbojke. Pravila poštenih igr.

Mali roket

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Elementarne igre, šafete in igre s prirejenimi pravili, ki vključujejo osnovne tehnične elemente roketne igre. Lovljenje žoge, komolčna podaja, podaja z dolgim zamahom iznad glave, vodenje žoge, prodor z žogo, strel z dolgim zamahom iznad glave. Odkrivanje igralca brez žoge, kritje napadalca	Temeljna pravila malega rokmeta. Osnovni izrazi, vezani na tehniko in taktiko malega rokmeta. Pravila poštenih igr.

brez žoge. Igra malega rokometu 1+3 in 1+4 z osebno obrambo.	
---	--

Mali nogomet	
Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Elementarne in štafetne igre, ki vključujejo osnovne tehnične elemente nogometa. Osnovni tehnični elementi brez žoge (odkrivanja, varanja) in z žogo (poigravanja, vodenja, podajanja, sprejemanja, udarjanja). Taktični elementi: osnove medsebojnega sodelovanja v igri dveh, treh ali več igralcev. Enostavne igralne različice 1:1 do 7:7.	Osnovni izrazi nogometne igre (podajanje, udarjanje, vodenje ...). Osnovna pravila nogometa. Pravila poštene igre.

Vodne dejavnosti

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Učenje ene ali dveh osnovnih tehnik plavanja. Šolski štartni skok, šolski obrat, potop s prelomom.	Pomen znanja plavanja. Higiena v vodi in ob njej, nevarnosti skakanja na glavo, nevarnosti v globoki vodi. Lastnosti vode. Spoznavanje prirejenih tekmovalnih pravil. Povezava z naravoslovjem in tehniko ter družbo. Kroskurikularne povezave: vzgoja za zdravje, okoljska vzgoja, kulturna vzgoja

Zimske dejavnosti

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Igre na snegu. Sankanje. Drsanje. Hoja in drsenje na tekaških smučeh. Smučanje: Nadaljevalne oblike smučanja-vijuganje v širšem oziroma ožjem hodniku; kombinirana tehnika; paralelni položaj smuči, izkoriščanje oblike smuči ter ustrezna kontrola hitrosti smučanja. Smučanje v parih, skupinsko smučanje. Stopnjevanje hitrosti smučanja. Uporaba smučarskih naprav.	Vrste snega. Pravila vedenja na smučišču, drsališču in sankališču. Nevarnosti na smučišču, drsališču in sankališču ter ravnanje v primeru nesreče. Oprema za zimske športe. Povezava z geografijo, tehniko, družbo in naravoslovjem. Kroskurikularne povezave: vzgoja za zdravje, okoljska vzgoja, trajnostni razvoj

Pohodništvo

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Dva pohoda na višjo razgledno vzpetino – eden od njih je zahtevnejši pohod po poti, označeni z rdeče-belimi oznakami. Orientacijski pohod "po označeni poti".	Varnost na pohodih: oblačilo, nahrbtnik, tempo hoje, prehrana, pitje tekočine. Nevarnosti v gorah, vpliv hoje na organizem, Določitev strani neba s pomočjo sonca in ure, spoznavanje okolice s pomočjo karte. Prva pomoč pri praskah, žuljih, pikih žuželk, zaščita pred insekti. Kulturen in spoštljiv odnos do narave.

	(spoznavanje narave, skrb za čistočo okolja, ravnanje v naravi) Povezava z geografijo, zgodovino, tehniko, družbo in naravoslovjem. Kroskurikularne povezave: vzgoja za zdravje, kulturna vzgoja, trajnostni razvoj, informacijsko komunikacijska tehnologija, knjižnična informacijska znanja
--	---

Ugotavljanje in spremljanje gibalnih sposobnosti ter telesnih značilnosti

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Učitelj večkrat letno spremlja in ugotavlja razvoj gibalnih sposobnosti (moč, gibljivost, koordinacija gibanja, hitrost, ravnotežje, splošna vzdržljivost) ter telesnih značilnosti. Učitelj skupaj z učencem spremlja napredovanje športnih znanj.	Zakaj spremljamo svoj telesni in gibalni razvoj. Vrednotenje svojih športnih dosežkov. Različne merske enote in postopki merjenja. Povezava z matematiko, naravoslovjem in tehniko, Kroskurikularne povezave: knjižnično informacijska znanja, informacijsko-komunikacijska tehnologija.

Cilji tretjega triletja:

telesni razvoj, razvoj gibalnih in funkcionalnih sposobnosti
• razvijajo gibalne sposobnosti (moč, hitrost, koordinacija gibanja, gibljivost, ravnotežje, natančnost) z različnimi nalogami v različnih organizacijskih oblikah, tudi z različnimi pripomočki in ob glasbeni spremljavi, • razvijajo funkcionalne sposobnosti (aerobna in anaerobna vzdržljivost) s pomočjo merilcev srčnega utripa in individualnimi programi • razvijajo funkcionalne sposobnosti z različnimi športi aerobnega značaja v naravi (npr. tek, pohodništvo, tek na smučeh, orientacijski tek, veslanje, plavanje, kolesarjenje ...), • ohranjajo pravilno telesno držo in z izbranimi nalogami oblikujejo skladno postavo z izbranimi nalogami, • ugotavljajo, spremljajo in primerjajo lastne gibalne ter funkcionalne sposobnosti in telesne značilnosti ter jih primerjajo s povprečnimi vrednostmi vrstnikov.
osvajanje in izpopolnjevanje različnih športnih znanj
• izpopolnjujejo tehniko osnovnih elementov atletike, gimnastike in različnih plesov, • izpopolnjujejo tehniko in taktiko športnih iger do stopnje, ki omogoča sproščeno in učinkovito igro, • skladno in estetsko izvajajo različne sestavljene gibalne naloge sami in v skupini in izražati občutke ter razpoloženja z gibanjem ob glasbeni spremljavi, • izpopolnjujejo znanje plavanja in spoznajo elemente samoreševanja.
seznanjanje s teoretičnimi vsebinami
• razumejo vpliv športa in redne vadbe na zdravje in dobro počutje • razumejo pojave v telesu pri različnih načinih vadbe (aerobna, anaerobna) ter spoznajo in razumejo odzivanje organizma na napor in prilagoditev na različne oblike vadbe • poznajo primerno prehrano ob določenih športnih dejavnostih, hidracijo, uporabo vitaminov, poživil in preparatov, ki vsebujejo hormone • spoznajo nevarnosti dehidracije

- spoznajo nevarnosti poživil
- spoznajo primerno prehrano ob določenih športnih dejavnostih
- upoštevajo osnovna načela varnosti v športu
- spoznajo in razumejo preventivno vlogo športa v ozaveščanju proti zasvojenosti (kajenje, alkohol, droge ...) in drugim patološkim pojavom sodobne družbe (nasilje, samomorilstvo ...)
- seznanijo se z možnostmi vključevanja v športne dejavnosti v šoli, društvu, na počitnicah ...
- poznajo pomen športa v turizmu, gospodarstvu, rehabilitaciji

prijetno doživljanje športa, oblikovanje in razvoj stališč, navad in načinov ravnanja

- oblikujejo odgovoren odnos do lastnega zdravja (redno ukvarjanje s športom v šoli in prostem času, telesna nega, zdrava prehrana, pravilna telesna drža, redno spremljanje telesne teže, razmerja med delom in počitkom),
- razvijajo vztrajnost z različnimi dalj časa trajajočimi aerobnimi dejavnostmi
- doživljajo medsebojno sodelovanje, zdravo tekmovalnost in sprejemanje drugačnosti
- z dejavnostmi v naravi razvijajo kulturni odnos do nje, spoznajo ekološke probleme ter pomen varovanja okolja
- razumejo dileme sodobnega športa in spoštujejo pravila športnega obnašanja (fair playa)
- s primernimi vsebinami doživljajo sprostitveni vpliv športne vadbe in razumejo pomen telesne obremenitve v funkciji sprostitve

VSEBINE

SPLOŠNA KONDICIJSKA PRIPRAVA

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Vaje za razvoj in vzdrževanje različnih pojavnih oblik moči, hitrosti, skladnosti/koordinacije gibanja, gibljivosti ter vzdržljivosti.	Zakonitosti športne vadbe. Spoznavanje različnih sodobnih programov kondicijske priprave (fitnes, aerobika ...). Ugotavljanje gibalnih in funkcionalnih sposobnosti (tudi z merilci srčnega utripa) ter telesnih značilnosti in analiza večletne spremljave. Povezava z biologijo, fiziko, kemijo in matematiko. Kroskurikularne povezave: informacijsko komunikacijska tehnologija, vzgoja za zdravje.

ATLETIKA

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Vaje za spopolnjevanje tehnike teka, predaja štafetne palice v teku, fartlek, daljši tek v naravi v pogovornem tempu, kros. Skok v daljino z zaletom. Skok v višino s prekoračno tehniko, vaje za učenje tehnike flop. Met žogice (250 g) z zaletom, suvanje težke žoge, suvanje krogle (2-4 kg) z mesta ali s prisunskim korakom.	Sredstva atletske vadbe za razvoj različnih gibalnih sposobnosti. Spremljanje in vrednotenje srčnega utripa. Povezava z biologijo, matematiko, fiziko Kroskurikularne povezave: informacijsko komunikacijska tehnologija

GIMNASTIKA Z RITMIČNO IZRAZNOSTJO

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Gimnastične vaje. Parter: preval naprej in nazaj, preval letno na mehke blazine, premet v stran, stoja na rokah, povezovanje elementov. Učenke: povezovanje akrobatskih in ritmičnih elementov.	Vodenje sklopov gimnastičnih vaj. Pomoč in varovanje - uporaba prijemov.

Gred (učenke): kratka sestava z obveznimi elementi: hoja, obrat, drža, skok, seskok. Preskok: raznožka in skrčka z varovanjem. Mala prožna ponjava: osnovni skoki. Vaje v vesi in opori: vaje na drogu in bradlji. Ritmika (učenke): poljubna vaja s pripomočkom po izbiri (trak, kolebnica, obroč ali žoga).	Povezava z likovno vzgojo.
---	----------------------------

PLES

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Osnovne slike in kombinacije standardnih in latinsko-ameriških plesov, <i>rock'n'rolla</i> , <i>nekaterih disco in skupinskih plesov</i> . Jazz: <i>pozicije, kombinacije v prostoru, skoki</i> . Pantomima, <i>različne oblike sproščanja</i> . Aerobika. Skupinsko ustvarjanje.	Pomen sproščenega gibanja in komuniciranja. Ples kot kulturna in družabna dejavnost. Kultura vedenja na družabnih in plesnih prireditvah. Povezava z glasbeno vzgojo in slovenščino, likovno vzgojo. Kroskurikularne povezave: kulturna vzgoja

Učenke in učence imajo možnost, da se s pomočjo staršev in športnega pedagoga odločijo za trening ene izmed spodaj naštetih vsebin ali pa s pomočjo športne vzgoje dosežejo določen nivo pri spodaj naštetih.

KOŠARKA

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Izpopolnjevanje in uporaba osnovnih tehničnih in taktičnih elementov (vodenje, zaustavljanje po vodenju, obračanje–pivotiranje, podajanja, lovljenje, meti, prodor, odkrivanje, vtekanje, pokrivanje napadalca) v igri. <i>Križanje z napeljevanjem ali vročitvijo žoge. Odkrivanje in vtekanje centra in različni zaključki po sprejemu žoge. Postavljeni napad s centrom in štirimi igralci. Igra 4:4 s centrom na en koš in na dva koša in 5:5 brez centra ali z enim centrom na dva koša. Obramba je pasivna ali aktivna.</i>	Temeljna pravila košarke in najpomembnejši sodniški izrazi. Izrazi in pojmi, vezani na tehniko in taktiko košarke. Športno obnašanje.

ODBOJKA

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Uporaba osnovnih tehničnih elementov v igri: servis, sprejem servisa, podaja, napadalni udarec. <i>Izpopolnjevanje bloka in učenje nekaterih taktičnih elementov: sodelovanje v obrambnem sistemu s centrom (2-1-3), in W sprejemom servisa</i> Igra 6:6 na skrajšanem ali normalnem igrišču.	Temeljna pravila odbojke in najpomembnejši sodniški izrazi. Izrazi in pojmi, vezani na tehniko in taktiko odbojke. Športno obnašanje

ROKOMET

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Izpopolnjevanje osnovnih tehničnih elementov in učenje nekaterih <i>zahtevnejših tehničnih in taktičnih elementov rokometa (osnovni skupinski tehnično-taktični elementi za napadanje proti</i>	Temeljna pravila rokometa in najpomembnejši sodniški izrazi. Izrazi in pojmi, vezani na tehniko in taktiko rokometa. Športno obnašanje.

<i>conskim obrambam</i>). Igra z osebno in <i>consko obrambo</i> .	
---	--

NOGOMET

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Izpopolnjevanje osnovnih tehničnih elementov brez žoge in z žogo ter osnovnih taktičnih elementov (odkrivanje in napadanje v igri 3:1, 2:1 in 3:2, dvojna podaja, igra 2:2 v omejenem prostoru, igra 4:4 na dvoje malih vrat z individualnim in <i>conskim pokrivanjem</i>). Uporaba tehničnih elementov v vodeni igri. <i>Igra na različnih igralnih mestih</i> .	Temeljna pravila nogometa in najpomembnejši sodniški izrazi. Izrazi in pojmi, vezani na tehniko in taktiko nogometa. Športno obnašanje

POHODNIŠTVO

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Najmanj en zahtevnejši pohod - po možnosti v predalpski ali alpski svet.	Tempo hoje, pitje tekočine in termoregulacija. Vpliv hoje na organizem. Varovanje narave, skrb za ohranitev naravne in kulturne dediščine. Nudenje prve pomoči pri praskah, ranah, žuljih, udarninah (oteklinah) in pikih žuželk, zaščita pred insekti. Ukrepanje ob nezgodi. Povezava z biologijo, geografijo in zgodovino. Kroskurikularne povezave: okoljska vzgoja, trajnostni razvoj, vzgoja za zdravje, informacijsko komunikacijska tehnologija

UGOTAVLJANJE, SPREMLJANJE IN VREDNOTENJE GIBALNIH SPOSOBNOSTI TER TELESNIH ZNAČILNOSTI

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Poleg sprotnega vrednotenja športnih znanj učitelj večkrat letno ugotavlja, vrednoti in spremlja razvoj gibalnih sposobnosti (moč, gibljivost, skladnost /koordinacija gibanja, hitrost, ravnotežje, splošna vzdržljivost) ter telesnih značilnosti.	Spremljava svojega telesnega in gibalnega razvoja ter vrednotenje sprememb, lahko tudi z uporabo informacijsko komunikacijske tehnologije. Povezava z biologijo, tehniko in tehnologijo, kemijo. Kroskurikularne povezave: vzgoja za zdravje, informacijsko komunikacijska tehnologija

DODATNE VSEBINE

PLAVANJE IN NEKATERE VODNE DEJAVNOSTI

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Izpopolnjevanje znanja plavanja. Skok na glavo, obrat, potop z navpičnim prelomom, štafetne predaje.	Higiena na plavališču in urejenost plavališča. Pravila varnosti. Sile, ki vplivajo na gibanje telesa v vodi.

	Povezava z biologijo in fiziko.
--	---------------------------------

Šola mora organizirati plavalni tečaj za neplavalce.

SMUČANJE IN NEKATERE ZIMSKE DEJAVNOSTI

(za šole, ki imajo pogoje in na zimskem športnem dnevu)

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Igre na snegu. Sankanje. Drsanje. Drsenje na tekaških smučeh. Smučanje: Nadaljevalne oblike smučanje- vijuganje v širšem oziroma ožjem hodniku; kombinirana tehnika, zarezna tehnika; izkoriščanje oblike smuči ter ustrezna kontrola hitrosti smučanja. Smučanje v parih, skupinsko smučanje. Stopnjevanje hitrosti smučanja. Uporaba smučarskih naprav.	Vrste snega in nevarnosti v zimski naravi. Ravnanje v primeru nesreče. Primerna oprema za zimske športe. Povezava s fiziko, geografijo, biologijo Kroskurikularne povezave: vzgoja za zdravje, okoljska vzgoja

DRUGE VSEBINE

Praktične vsebine	Teoretične vsebine
Primeri: rokanje, kolesarjenje, judo, lokostrelstvo, namizni tenis, tenis, badminton, deskanje, orientacijski tek... Izbira športa je prepuščena učitelju in učencem glede na materialne ter kadrovske pogoje in tradicijo kraja.	Osnovna pravila izbranih športov. Varnost pri izbranih športih. Kroskurikularne povezave: prometna vzgoja, okoljska vzgoja

3.7.4. TEMELJNA RAVEN ZNANJA

Učni proces z uporabo metode montessori predvideva heterogene razrede. Zaradi tega so zapisane temeljne ravni znanja po posameznih triletjih in odražajo pričakovana znanja/spretnosti, ki jih učenec dosega ob zaključku triade.

Metodološko bomo program izvajali v skladu z posebnimi pedagoškimi načeli pedagogike montessori. Učenci med 12. in 15. letom (7., 8. in 9. razred) lahko tvorijo heterogen razred (podobno kot pri prvih dveh triadah) ali imajo kabinetni pouk, podobno, kot ga poznamo v ostalih osnovnih šolah.

Temeljna raven znanja ob koncu prvega triletja

Gibanje

- Učenec doseže sproščenost in skladnost v izvajanju naravnih oblik gibanja. Upošteva pravila izbranih iger. Izvaja gibalne naloge skladno z navodili.

Atletika

- Učenec skladno/koordinirano in sproščeno teče. Sposoben je neprekinjeno preteči daljše razdalje v lahkotnem pogovornem tempu. Hitro steče iz visokega štarta; skoči z mesta v daljino, skoči v višino, skoči v daljino s kratkim zaletom z enonožnim odzivom in sonožnim doskokom; meče žogico z mesta, meče nogometno ali košarkarsko žogo izpred prsi v daljino in v cilj.

Gimnastika

- Učenec pravilno izvaja osnovne gimnastične vaje. Tekoče in varno izvede preval naprej, preval nazaj, hojo po nizki gredi, naskok na skrinjo vzdolž, pleza, sonožno preskakuje kolebnico.

Ples

- Učenec obvladuje gibanja na mestu in v prostoru z menjavanjem smeri v enostavnem in sestavljenem ritmu. Povezuje gibe z raznovrstno glasbeno spremljavo. Pozna osnovne korake treh družabnih plesov ter petih preprostih ljudskih plesov. Gibalno ustvarja in improvizira na različne teme.

Igre z žogo

- Učenec vodi, meče, podaja in lovi žogo. Zadeva različne cilje z žogo. Vključuje se v izbrane elementarne in male moštvene igre z žogo.

Vodne dejavnosti

- Učenec je prilagojen na vodo in preplava 25 metrov.

Pohodništvo

- Učenec opravi vsako leto vsaj en pohod. Pozna osnovno pohodniško opremo, tempo hoje in pravila varne hoje v gore.

Ugotavljanje in spremljanje gibalnih sposobnosti ter telesnih značilnosti

- Učenec dosega v gibalnih sposobnostih rezultate, prilagojene individualno postavljenim ciljem. Pozna merske enote in postopke merjenja.

Zimske dejavnosti (za šolo, ki ima pogoje)

- Smučanje: učenec/učenka spreminja smer drsenja na manj zahtevnih terenih, pri majhni in nadzorovani hitrosti.
- Uporablja smučarske naprave.
- Drsanje: učenec/učenka izvede odziv in drsenje na obeh ter na eni nogi in se zaustavi.

Temeljna raven znanja ob koncu drugega triletja

Gibanje

- Učenec pozna naloge za razvoj gibalnih sposobnosti.

Atletika

- Učenec teče iz visokega in nizkega štarta, skoči v daljino z zaletom, skoči v višino z zaletom, meče žogico z zaletom. Sposoben/sposobna je koordinirano in sproščeno teči daljše razdalje v lahkotnem pogovornem tempu.

Gimnastika

- Učenec samostojno izvaja kompleks gimnastičnih vaj.
- Akrobatika: preval naprej, preval nazaj, premet v stran, razovka.
- Preskok: raznožka z varovanjem.
- Nizka gred: povezava hoje, obrata in seskoka.
- Drog, žrd: vzmik po strmini z varovanjem, pleza po žrdi.
- Ritmika (učenke): preskakuje kolebnico (5 različnih skokov), sestavi krajšo vajo ob glasbeni spremljavi s trakom ali obročem.

Ples

- Učenec vsako šolsko leto usvoji najmanj en ljudski ples. Sodeluje v družabno-plesnih igrah in v družabnih plesih.

Igre z žogo

- Mala košarka: Učenec uporablja temeljne tehnične in taktične elemente napada v igri 2:2 na en koš proti pasivni obrambi.
- Mala odbojka: Učenec uporablja osnovne tehnične elemente: zgornji odboj, spodnji odboj in spodnji servis v igrah "žoga čez vrv" 2:2 in 3:3 ter mali odbojki.
- Mali roket: Učenec uporablja osnovne tehnične in taktične elemente v igri malega rokometu 1+3 ter 1+4 z osebno obrambo.
- Mali nogomet: Učenec uporablja osnovne tehnične in taktične elemente v igri malega nogometa.

Vodne dejavnosti

- Učenec skoči v vodo na noge ali na glavo, varno preplava 50 metrov v eni od osnovnih plavalnih tehnik in med plavanjem opravi dodatno gibalno nalogo (znanje za bronastega delfina).

Zimske dejavnosti (za šolo, ki ima pogoje)

- Smučanje: učenec/učenka obvlada paralelni način vodenja zavojev. Na lažjih terenih uporabljajo zarezni način vodenja zavojev, na nekoliko zahtevnejših terenih pa osnovno vijuganje s kombinirano tehniko.
- Uporablja smučarske naprave.
- Pozna osnove hoje in teka na smučeh.
- Drsanje: varno drsa.

Pohodništvo

- Učenec/učenka opravi vsako leto vsaj en pohod. Zna določiti strani neba s pomočjo sonca in ure. Pozna vpliv hoje na organizem, pravila varne hoje v gore in prvo pomoč pri praskah, žuljih in pikih žuželk. Poznajo zaščito pred insekti. Ravna v skladu z načelom varovanja narave.

Ugotavljanje in spremljanje gibalnih sposobnosti ter telesnih značilnosti

- Učenec/učenka spremlja razvoj svojih gibalnih sposobnosti in telesnih značilnosti ter primerja svoje dosežke z dosežki vrstnikov.

Temeljna raven znanja ob koncu tretjega triletja

SPLOŠNA KONDICIJSKA PRIPRAVA

Učenci razvijajo oziroma vzdržujejo raven gibalnih in funkcionalnih sposobnosti na stopnji, ki prispeva k skladnemu telesnemu razvoju in omogoča učinkovitost v gibanju. Naučijo se spremljati svoje gibalne in funkcionalne sposobnosti ter izbrati oblike in vaje, s katerimi jih bodo izboljšali.

ATLETIKA

Učenci znajo koordinirano in sproščeno teči, teči iz visokega ter nizkega štarta, predati štafetno palico v hoji in teku, skočiti v daljino z izmerjenega zaleta, skočiti v višino s prekoračno tehniko, metati žogico z zaletom. Učenci so sposobni teči daljše razdalje v lahkotnem pogovornem tempu.

GINNASTIKA Z RITMIČNO IZRAZNOSTJO

Samostojno sestavljanje kompleksa gimnastičnih vaj. Akrobatika: kombinacija treh elementov akrobatike. Preskok: raznožka z varovanjem. Gred (učenke): povezava hoje, obrata in seskoka. Ritmika (učenke): vaja s poljubnim pripomočkom. Osnovni skoki z male prožne ponjave.

PLES

Znanje družabnih plesov do stopnje, ko lahko učenci sproščeno zaplešejo na šolski prireditvi.

KOŠARKA

Uspešna uporaba tehničnih in taktičnih elementov v napadu v igrah 1:1, 2:2 in 3:3 na en koš ter v igrah 4:4 ali 5:5 brez centra na dva koša proti aktivni obrambi.

ODBOJKA

Uspešna uporaba osnovnih tehničnih in taktičnih elementov v igri 6:6 na skrajšanem igrišču.

ROKOMET

Uspešna uporaba osnovnih tehničnih in taktičnih elementov v igri z osebno obrambo na lastni polovici igrišča z vratarjem in šestimi igralci ter igri s consko obrambo in proti njej z vratarjem ter šestimi igralci.

NOGOMET

Uspešna uporaba osnovnih tehničnih in taktičnih elementov v igri 5>5 do 11>11 ter poznavanje nalog igralcev na posameznih igralnih mestih.

IZLETNIŠTVO, POHODNIŠTVO, GORNIŠTVO

Učenci opravijo vsako leto vsaj en pohod. Znajo se orientirati s pomočjo karte. Poznajo vpliv hoje na organizem, nevarnosti v gorah in znajo nuditi prvo pomoč. Seznanijo se z naravovarstvenimi problemi in skrbjo za ohranitev naravne in kulturne dediščine.

UGOTAVLJANJE, SPREMLJANJE IN VREDNOTENJE GIBALNIH SPOSOBNOSTI TER TELESNIH ZNAČILNOSTI

Učenci spoznajo večletne spremembe svojih gibalnih sposobnosti in telesnih značilnosti ter načine, kako izboljšati posamezno sposobnost in kako vplivati na telesno težo.

Dodatne dejavnosti:

PLAVANJE IN NEKATERE VODNE DEJAVNOSTI

Učenci preplavajo 50 metrov v globoki vodi (znanje za bronastega delfina).

SMUČANJE IN NEKATERE ZIMSKE DEJAVNOSTI (za šolo, ki ima pogoje)

Varno smučanje na urejenih smučiščih, daljši pohod na tekaških smučeh, varno drsanje.

DRUGE VSEBINE (rolkanje, kolesarjenje, judo, lokostrelstvo, namizni tenis, tenis, badminton, deskanje ...).

Spoznavanje in spopolnjevanje različnih športnih znanj do stopnje, ki omogoča varno ukvarjanje z izbranim športom.

3.7.5. VREDNOTENJE UČNIH DOSEŽKOV

Vrednotenje stopnje usvojenosti posameznih športnih znanj in spremljanje osebnih športnih dosežkov ter učenčevega telesnega in gibalnega razvoja so neločljive in nepogrešljive sestavine vsakega vzgojno-izobraževalnega dela. Načrtno spremljanje in vrednotenje zbranih podatkov o učenčevem napredku ter opazovanje in analiziranje procesa dela omogočajo učitelju ustrezno načrtovanje športnovzgojnega procesa, prilagoditev pouka posamezniku, svetovanje pri izboljšanju njegovih dosežkov ali odpravljanju pomanjkljivosti in vključevanju v različne zunajšolske dejavnosti.

Športni pedagog vse leto načrtno spremlja učenčev telesni, gibalni ter funkcionalni razvoj, stopnjo usvojenosti različnih športnih znanj, osebne športne dosežke pri športni vzgoji, na razrednih, šolskih in drugih tekmovanjih, odsotnost, opravičevanje zaradi zdravstvenih problemov in vključevanje v zunajšolske športne dejavnosti.

Pri spremljanju in vrednotenju učenčevega napredka upoštevamo naslednja osnovna izhodišča:

- Vrednotimo predvsem učenčevo gibalno znanje ob upoštevanju individualnih sprememb v telesnem in gibalnem razvoju.
- Upoštevati je treba, da so otroci različni, saj so njihove značilnosti in sposobnosti odvisne od njihovih dispozicij, predhodnih izkušenj in družbenega okolja, v katerem živijo. Postaviti jim je treba individualne cilje, poiskati vsebine, kjer bodo uspešni, diferencirati metodične postopke in poudarjati pomembnost njihovega osebnega napredka.
- Osnova za vrednotenje učenčevih dosežkov so pričakovane ravni sposobnosti in znanja, ki jih iz obstoječega učnega načrta določi učitelj v svoji letni pripravi.
- Vrednotenje naj bo spodbuda, da se učenec vključi v šport.
- Merila in kriteriji morajo biti na začetku šolskega leta jasno predstavljena vsem učencem, da so v pomoč pri osvajanju temeljnih znanj in veščin športne vzgoje.

Ugotavljanje, spremljanje in vrednotenje gibalnih sposobnosti ter telesnih značilnosti

Športni pedagog večkrat letno ugotavlja in vrednoti poleg športnih znanj tudi gibalne sposobnosti ter telesne značilnosti učencev. Ugotavljanje, vrednotenje in spremljanje podatkov daje pomembne informacije tako športnemu pedagogu pri načrtovanju pedagoškega procesa kot tudi učencu za spoznavanje nekaterih individualnih sposobnosti in značilnosti, saj dosežke lahko primerja z dosežki slovenskih vrstnikov. Šola skladno s šolsko zakonodajo za učence, katerih starši pisno soglašajo, podatke enkrat letno centralno obdelata in ovrednoti skladno z navodili.

Učni načrt:

3.8. Zgodovina

3.8.1 OPREDELITEV PREDMETA ZGODOVINA

Otroci imajo zgodovino od 1. do 9. razreda.

Predvideno število tednov	35	35	35	35	35	35	35	35	32	
RAZRED	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Skupaj ure
PREDMET										
Zgodovina	1	1	1	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	415,5

Osnova za pripravo učnega načrta je javni učni načrt za predmet Spoznavanje okolja, Družba in Zgodovina³¹ ter posodobljeni učni načrt, sprejet na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje leta 2008.

Metodološko bomo program izvajali v skladu z posebnimi pedagoškimi načeli pedagogike montessori. Učni proces z uporabo metode montessori predvideva heterogene razrede. Zaradi tega je zapis ciljev razdeljen po triletyh.

Učenci med 12. in 15. letom (7., 8. in 9. razred) lahko tvorijo heterogen razred (kot pri prvih dveh triadah) ali imajo kabinetni pouk, podobno, kot ga poznamo v ostalih osnovnih šolah.

Izvedba programa je individualizirana, učenci napredujejo glede na lastne sposobnosti in interese. Najbolj pogoste oblike dela so:

- skupinske predstavitve (velike in ključne zgodbe),
- delo z materiali (individualno ali skupinsko),
- projektno delo (individualno ali skupinsko),
- mrežni pouk, kjer določena vsebina pokriva več ali vse predmete,
- daljši sklopi ur posameznih predmetov v zadnji triadi (dnevni).³²

Pri poučevanju po metodi montessori je iztočnica za snov, ki jo predstaviš posamezniku ali skupini učencev, učenčevo zanimanje in njegovo predznanje. Ker so otroci na različnih stopnjah znanja in zanimanja, je nemogoče pripraviti učni načrt, ki bi lahko bil splošen za vse učence. Zato smo v našem učnem načrtu izhajali iz ciljev, ki smo jih po sklopih razdelili na smiselne operativne cilje, te pa podprli z vsebinami. Posameznih sklopov in vsebin nismo časovno omejevali, saj se čas prilagaja učenčevim potrebam.

Z zgodbo o nastanku vesolja se v okolju montessori predstavi delo na področju predmeta zgodovina, geografija in biologija. Tako se tudi zgodovina prične z nastankom vesolja, z nastankom Zemlje, prihodom življenja na Zemljo in z njim tudi s prihodom človeškega bitja. Vse velike zgodbe, s katerimi se v pedagogiki montessori skuša navdušiti otroka za nadaljnje raziskovanje, lahko pokrivajo tudi področje predmeta geografije (Stvarnik brez rok), biologije (prihod življenja) ter s tem tudi zgodovine, saj se vsa ta področja medsebojno povezujejo. Lahko bi rekli, da vsaka izmed velikih zgodb vsebuje integracijo vseh predmetov. V sklopu predmeta zgodovina se dotaknemo vseh zgodovinskih obdobij: prazgodovina, stari vek, srednji vek, novi vek. Skozi delo na področju zgodovine raziskujemo nastanek vesolja, s katerim se sama zgodovina tudi prične. Tako s pomočjo pripovedovanja zgodb podajamo zgodovinska dejstva, ki so podana skozi bogat jezik, ki zajema zgodovinsko izrazoslovje, vse pa je podano glede na starostno obdobje otroka, kateremu je zgodba

31 Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Zgodovina. [[pripravila] Predmetna kurikularna komisija za zgodovino Božo Repe... et al.]. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2006.

32 Thrush, Ursula (1980), Maria Montessori Farmschool Erdkinder, Half Moon Bay, California.

predstavljena. To je zgodba, ki je univerzalna in si jo lahko delimo vsi skupaj, saj smo vsi del nje. V pedagogiki montessori se vedno k delu pristopa od celote k posameznim podrobnostim.

3.8.2 NAČIN DELA V UČILNICI MONTESSORI / OKOLJU MONTESSORI

Z delom v učilnici montessori želimo v otroku vzbuditi zanimanje za preteklost celotne človeške družbe, med katero spada tudi slovenski narod. V otrocih naj bi s pomočjo velikih zgodb – podanih celot – vzbudili zanimanje za raziskovanje in preučevanje najpomembnejših zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov iz svetovne in slovenske zgodovine. V vsem pa pogledamo na razvoj celotne človeške družbe, vključujemo razvoj vsakdanjega življenja, kako so se ljudje vsak dan znova borili za preživetje in kako so si skušali narediti vsakdanje življenje udobnejše. Kako so zadovoljevali svoje potrebe, ne le fizične, ampak tudi psihične, in iz tega razloga poudarjamo tri pomembne darove, ki jih ima človek: um za razmišljanje, srce za sposobnost imeti rad in roke za to, da lahko z njimi dela. Pri predmetu zgodovina je osnovni ključ, ki vodi raziskovanje, vedno »osnovna potreba«. Ključni material za raziskovanje človeka skozi čas in prostor je tako »potreba«, potrebe pa so lahko materialne: hrana, zatočišče, oblačila, obramba in transport, ter duhovne potrebe: kultura, umetnost, religija in samovšečnost (v smislu, da smo vsi samemu sebi oziroma da smo sami s seboj notranje zadovoljni in srečni). Ugotavljajo, da se je človek skozi zgodovino nenehno razvijal in nadgrajeval, tako da je izumil nove pripomočke za delo, jih izpopolnjeval, vse do današnjega dne. Pri delu uporabljajo impresionistične karte in časovne trakove, ki so jim v pomoč. Celotna zgodovina se nato odkriva po delčkih, skozi čas ali določeno obdobje. Tako naj bi v otroku skozi delo raslo spoštovanje, hvaležnost in občutek za čudenje do vseh ljudi, ki so živeli pred nami, da je današnje življenje takšno, kot je. Vodilna osnova za raziskovanje pa so vprašanja: »Kaj je funkcija človeštva na Zemlji?«, »Kaj je bilo delo človeštva?«, »Kakšne spremembe je človeštvo prineslo na Zemljo?«.

Čim več dela pa bi se naj opravilo tudi v naravnem zgodovinskem okolju, kar pomeni: obisk muzeja, arheološkega najdišča, arhiva, kjer se hranijo pomembne zgodovinske stvari, ogled zgodovinskih predmetov ... Skozi raziskovanje otrok spozna strokovni jezik, povezan z izrazoslovjem, ki se uporablja v zgodovini.

3.8.3 SPLOŠNI CILJI

Z delom v skupinah v okolju montessori se otroci učijo medsebojnega spoštovanja in sodelovanja. Eden izmed glavnih ciljev pouka zgodovine pa je vzbujati v otroku zanimanje za samostojno raziskovanje zgodovinskih dejstev in dogodkov z različnih stališč. Otroci starosti od 6 do 12 let imajo veliko željo in težnjo po občudovanju vsega, kar je veliko, nenavadno, rad občuduje velike osebnosti, heroje, tako da učitelj tudi s tega vidika skuša pripraviti okolje, v katerem bo čim več celot, skozi katere bodo raziskovali drobne delce zgodovine. Glavni in veliki cilj na področju zgodovine, ki ga je poudarjala že Maria Montessori, pa je vzgajati občutek za človeško solidarnost v času in prostoru. Eden izmed ciljev predmeta zgodovina v okolju montessori je otroku tudi skozi tako imenovano »pripravljeno okolje« omogočati pogoje in zagotavljati priložnosti za razvoj spretnosti raziskovanja in aktivnih oblik dela, raziskovanja preteklosti s pomočjo različnih pristopov, z uporabo različnih informacijskih virov, delom na terenu, spoznavanjem različnih virov, ki pomagajo pri spoznavanju življenja nekoč in danes.

S splošnimi cilji pouka zgodovine opredelimo namen poučevanja zgodovine. Učenci/učenke pri pouku zgodovine:

- razumevajo razvoj zgodovine in dogodke, povezane s temeljnimi zgodovinskimi obdobji: prazgodovina, stari vek, srednji vek, novi vek,

- razvijajo spretnosti časovne in prostorske predstavljalnosti posameznih zgodovinskih obdobj,
- pridobivajo znanja o svojem kulturnem, družbenem in zgodovinskem okolju v času in prostoru, o najpomembnejših dogodkih iz svetovne, evropske in nacionalne zgodovine ter razvijajo sposobnost uporabe zgodovinskih pojmov,
- spoznavajo življenje ljudi v preteklosti (tudi v domači pokrajini), delo in miselnost ljudi v posameznih zgodovinskih obdobjih in ga primerjajo z današnjim življenjem,
- spoznavajo primere iz slovenske kulturne tradicije, oblike kulture, vsakdanjega načina življenja in si oblikujejo zavest o slovenski državni pripadnosti,
- spoznavajo razdeljenost preteklosti na zgodovinska obdobja in se orientirajo s pomočjo časovnega traku,
- primerjajo dediščino in sodobnost ter krepijo pomen ohranjanja kulturne dediščine,
- razvijajo aktivne oblike dela, spretnosti uporabe zgodovinskih virov in s pomočjo uporabe enostavnih zgodovinskih raziskovalnih metod raziskujejo preteklost s pomočjo informacijskih virov, dela na terenu in spoznavanja različnih virov (arhivi, knjižnično gradivo, stare slike, muzejski predmeti: oblačila, najdbe ...).

V okviru področja zgodovine v skladu z naštetimi splošnimi cilji razvijamo tudi širše cilje, ki so:

- razvijanje osnovne komunikacije med ljudmi, odnosi med učenci in učiteljem,
- razvijanje razumevanja in spoštovanja različnih kultur, ver, ras, skupnosti, pozitivnega odnosa do enakopravnosti med spoloma in do ljudi s posebnimi potrebami,
- razvijanje delovnih navad in motivacije za raziskovanje zgodovinskih dogodkov ter zanimanje za dogodke, povezane z zgodovino v njihovem okolju (arheološka najdišča, muzeji, zgodovina domačega kraja) in na podlagi primerjanja, analiziranja, sintetiziranja, presojanja, oblikovanja stališč in mnenj ter kritične presoje zgodovinskih dogodkov in pojavov v preteklosti in sodobnosti,
- razumevanje in uporaba strokovnega zgodovinskega jezika (branje, pisanje in sporočanje besedil, iskanje in upravljanje z viri),
- razvijanje zanimanja in sposobnosti za samostojno raziskovanje kulturne dediščine, obisk muzeja, arheoloških najdišč v njihovi bližnji ali širši okolici,
- razvijanje pozitivne samopodobe in odnosa do zgodovinske kulturne dediščine,
- spoznavanje različnih načinov življenja s pomočjo stikov z učenci iz Slovenije in tujine,
- razvijanje dojemljivosti za vrednote sodobne demokratične družbe, strpnosti v medsebojnih stikih in odnosih, medsebojnega sodelovanja, spoštovanja človekovih pravic.

3.8.4 OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE

Za okolje montessori je značilno, da se k delu pristopa od celote k posameznim delcem, ki tvorijo celoto. Tak je tudi uvod za delo: Zgodba o nastanku vesolja in Časovni trak razvoja življenja posegata tudi na področje biologije in geografije, tako da se delo tudi medsebojno povezuje. Pri poučevanju zgodovine po metodi montessori k delu pristopamo tako, da vzamemo določeno znanje in ga organiziramo glede na sistem, shemo, kar je tudi iztočnica za snov, ki jo predstavimo posamezniku ali skupini učencev, glede na učenčevo zanimanje in njegovo predznanje. Otroci so na različnih stopnjah znanja in zanimanja, zato je pripraviti učni načrt, ki bi lahko bil splošen za vse učence, nemogoče. Iz tega razloga se v našem učnem načrtu izhaja iz pričakovanih rezultatov, ki so po sklopih razdeljeni na

smiselne operativne cilje, ti cilji pa so podprti z vsebinami. Ob tem pa so v stolpcu zapisani še specialni razvojni materiali montessori, ki so posebej značilni za pedagogiko montessori in imajo že sami v sebi zelo natančno določene cilje. Vsebine in posamezni sklopi niso časovno omejeni, saj se čas prilagaja potrebam učenca. Pouk poteka v starostno mešanih skupinah, iz tega razloga so tudi cilji, ki bi jih naj otroci dosegli v eni triadi, zajeti skupaj.

PRVA TRIADA			
CILJI	OPERATIVNI CILJI	VSEBINE	MATERIALI MONTESSORI
ZGODBA O NASTANKU VESOLJA (zgodba pokriva delo na področju biologije, geografije in zgodovine) • Učenec ve, da je tudi nastanek Zemlje del zgodovine, • razume osnovne zakonitosti nastanka vesolja.	ZGODBA O NASTANKU VESOLJA • Spoznavajo, da na začetku ni bilo ničesar, razen velika količina hladnega in temnega prostora, • skozi zgodbo in eksperimente spoznavajo, da so se za začetek nastanka vesolja delci v vesolju ohlajevali, se skrčili in tako postajali vedno manjši, • spoznavajo, da so se delčki skozi ohlajevanje združevali v tri različne oblike agregatnih stanj: trdne, tekoče in plinaste, • skozi eksperimente dojemajo, da snovi spreminjajo svoja stanja glede na točko, pri kateri se pričnejo taliti, • spoznavajo, da je iz ene od gmot snovi v vesolju nastal naš planet Zemlja, ki je bila sprva vroča in podobna ognjeni krogli, na kateri so delovali vulkani, nato pa se je vse se je pričelo ohlajati in oblikovala zemeljska skorja.	ZGODBA O NASTANKU VESOLJA • Nastanek vesolja je del zgodovine.	ZGODBA O NASTANKU VESOLJA • Besedilo zgodbe o nastanku vesolja, • eksperimenti in pripomočki, ki spremljajo zgodbo (6 eksperimentov), • impresionistične karte, ki spremljajo zgodbo: karta 1a – Zunanja oblika Zemlje, karta 2a – Velikost planeta Zemlja v primerjavi z drugimi planeti v našem osončju, karta 3a – Ples elementov, karta 4a – Obdobje vulkanov, karta 5a – Končna razporeditev gora, vodovja in zraka.

ZGODBA O PRIHODU ŽIVLJENJA (zgodba pokriva delo na področju biologije, geografije in	ZGODBA O PRIHODU ŽIVLJENJA • Spoznavajo časovni potek in	ZGODBA O PRIHODU ŽIVLJENJA • Nastanek in razvoj življenja ob	ZGODBA O PRIHODU ŽIVLJENJA • Časovni trak prihoda življenja,
---	--	--	--

Program osnovne šole montessori

zgodovine) • Zna se orientirati na časovnem traku, • pozna razvoj dogodkov v preteklosti vse do nastanka življenja, • pozna razvoj življenja.	zaporedje dogodkov v preteklosti – nastanek in razvoj življenja s pomočjo časovnega traku, • skozi zgodbo in s pomočjo časovnega traku prisluhnejo zgodbi o prihodu življenja, • spoznajo, kako se je življenje živih bitij na Zemlji razvijalo skozi različna obdobja, • opazujejo karto in se seznanjajo s strokovnim izrazoslovjem, povezanim z zgodovinskimi obdobji.	časovnem traku, • razvoj življenja pri živih bitjih (izumrla živa bitja in živa bitja danes).	• zgodba o prihodu življenja, • 2 sliki dinozavrov, kot primerjava velikosti.
ČRNI TRAK • Pozna razvoj življenja in sodeluje pri predstavitvi ali ga ponovno predstavi samostojno, • zna časovno opredeliti nekatere bistvene dogodke in pojave v razvoju življenja na Zemlji, • ve, da je človek na Zemlji zelo kratek čas glede na celotni razvoj dogodkov v preteklosti.	ČRNI TRAK • Prisluhnejo ključni zgodbi o razvoju življenja ter dobivajo vtis, kako dolgo nazaj se je pričel začetek razvoja življenja in kdaj se je pojavilo prvo človeško bitje, • spoznavajo, da je človek v primerjavi na dolgo obdobje od začetka življenja na Zemlji zelo kratek čas, • samostojno delajo s črnim trakom (dolžina 30 m), pripovedujejo, prisluhnejo drug drugemu in se uri v veščini nastopanja/predstavljanja, • pripravijo za svojim delom.	ČRNI TRAK • Človek v zgodovini.	ČRNI TRAK • 30 metrov dolg črni trak na kolutu, ki je na kocu označen z rdečo obrobo, ki ponazarja prihod človeka.

ZGODBA O PRIHODU ČLOVEKA • Ve, da je ima človek posebno mesto v zgodovini, • pozna tri osnovne darove človeka, ki so glavni vzrok za nadaljnji razvoj človeka, • zaveda se, da je delo glavno vodilo človeka.	ZGODBA O PRIHODU ČLOVEKA • Skozi zgodbo spoznajo, da ima človek prav posebno mesto v zgodovini, saj ima tri posebne darove: sposobnost razmišljati, imeti rad in hoditi pokončno, • pridejo do spoznanja, da iz razloga, ker človek lahko hodi pokončno, ima proste roke, da lahko z njimi dela – je to prav poseben dar človeka.	ZGODBA O PRIHODU ČLOVEKA • Trije posebni darovi/talenti človeka, • človek in delo.	ZGODBA O PRIHODU ČLOVEKA • Zgodba o prihodu človeka.
ČASOVNI TRAK ROKE • Predstavi nekatere glavne značilnosti razvoja človeka v obdobjih preteklosti, • na primeru zna predstaviti spremembe v človekovem razvoju skozi čas in navesti nekaj vzrokov zanje, • pozna glavne pripomočke za delo nekoč in danes.	ČASOVNI TRAK ROKE • Spoznavajo, kaj vse je človek delal z rokami in kako so mu bila v pomoč pri izboljšanju vsakdanjega življenja (gradil zavetišče, lovil ribe, lovil živali, pil vodo, nabiral hrano, slikal na stene jam ...), • skozi zgodbo spoznajo, da je bilo dolga stoletja osnovno človeško orodje ž pripomoček za delo ravno kamen, • spoznavajo, da je skozi razvoj človek prišel do trenutka, ko je začel »sporočati« svojim naslednikom: tako da je slikal na stene jam, da je klesal v kamen ... in tako nič več ni bilo pozabljeno.	ČASOVNI TRAK ROKE • Človek in delo, • pripomočki za delo, • sporočanje.	ČASOVNI TRAK ROKE • Zgodba, pripovedovana ob časovnem traku roke, • trak dolžine širine 30 cm in dolžine 3 m z belimi oznakami – v sredini traku je slika roke s kamnom.

URA ER (DOB) • Predstavi razdeljenost preteklosti na obdobja in opiše nekatere značilnosti za določene dobe, • časovna obdobja ponazori s pomočjo ure.	URA ER (DOB) • Spoznavajo razvoj in nastanek vesolja, dogajanja na Zemlji pred prihodom človeka in prihod človeka, skozi ere in dobe s pomočjo prikaza ur na analogni uri, • poimenujejo različna obdobja in jih pobarvajo z značilno barvo: oblikovanje Zemljine skorje, arhaična doba, paleozoik, mezozoik, kenozoik, neozoik, • spoznavajo imena er in terminologijo, • prikazujejo milijone let v stopinjah kroga in narišejo krog ter ga razdelijo.	URA ER (DOB) • Časovne dobe / ere.	URA ER (DOB) • Impresionistična karta »Ura er«.
KARTA OSNOVNIH POTREB • Pozna definicijo izraza »potreba«, • ve, da je razvoj živih bitij, kot so rastline, živali in človek, voden na podlagi potreb, • na primerih zna predstaviti primere človekovih potreb nekoč in danes ter zakaj je prišlo do sprememb, • ločuje in našteje materialne in duhovne potrebe.	KARTA OSNOVNIH POTREB • Definirajo izraz »potreba« in iz tega ugotavljajo, kaj so potrebe človeka, • pogledajo na življenje z vidika rastlin, živali in človeka ter ugotavljajo, kako so njihova življenja vodena glede na potrebe, • spoznavajo, da ima človek v osnovi dve vrsti potreb – duhovne in materialne – ter naštevajo oboje, • spoznavajo, da so morale	KARTA OSNOVNIH POTREB • Kaj je to potreba, • osnovne človekove potrebe, • človekove potrebe nekoč in danes.	KARTA OSNOVNIH POTREB • Impresionistična karta osnovnih človekovih potreb (predstavljene materialne in duhovne potrebe), • impresionistična karta potreb za hrano, • impresionistična karta duhovnih potreb.

	najprej biti zagotovljene materialne potrebe, saj so povezane s preživetjem, • naštevajo materialne potrebe in utemeljujejo, katere so bistvene in katere manj bistvene, • naštevajo duhovne potrebe ter utemeljujejo njihov izbor.		
PRVI ČASOVNI TRAK ČLOVEKA (PRIHOD PRAČLOVEKA) • Spremlja preprost časovni trak in se na njem orientira, • predstavi razdeljenost preteklosti na obdobja in opiše nekatere značilnosti, • predstavi osnovne značilnosti življenja pračloveka glede na tri osnovne potrebe človeka, • raziskuje določeno temo in jo zna predstaviti skozi čas nekoč in danes ter vzroke za spremembe (npr.: nastanek ognja, uporaba nekoč in danes).	PRVI ČASOVNI TRAK ČLOVEKA (PRIHOD PRAČLOVEKA) • Spoznavajo temeljna zgodovinska obdobja: prazgodovina, stari vek, srednji vek, novi vek, • Ugotavljajo, katere so tri osnovne potrebe človeškega bitja: potreba po hrani, zavetju in oblačilih, • spoznavajo osnovne značilnosti življenja pračloveka glede na te tri osnovne potrebe (izdelava orodja, ogenj, oblačila, orodja iz različnih materialov, urejanje bivališč...), • raziskujejo in ugotavljajo, katere živali so bile prisotne takrat in katere so se ohranile do danes, katere so izumrle in zakaj, • spoznavajo in raziskujejo razvoj človeške kulture,	PRVI ČASOVNI TRAK ČLOVEKA (PRIHOD PRAČLOVEKA) • Tri osnovne človeške potrebe, • značilnosti življenja pračloveka, • živali iz preteklosti, • razvoj kulture, • časovni potek in zaporedje dogodkov, časovni trak.	PRVI ČASOVNI TRAK ČLOVEKA (PRIHOD PRAČLOVEKA) • Zgodba o življenju pračloveka, • impresionistična karta – časovni trak, ki predstavlja življenje pračloveka.

	- glede na interes posameznika se odločajo in osredotočajo na podrobnejše raziskovanje posamezne teme, ki je predstavljena na časovnem traku (npr.: nastanek ognja ...), - razvijajo sposobnost branja in iskanja informacij iz različnih virov (knjige, učbeniki, internet, časopis, leksikon, slovar ...).		
DRUGI ČASOVNI TRAK - Se zaveda, da se ljudje in okolje skozi čas spreminjajoč, - prikaže in kronološko uredi nekatere ključne dogodke in značilnosti v zgodovini v obliki časovnega traku, - sooča se z različnimi materiali, kot so: viri informacij (pisni, ustni), in širi znanje o preteklosti, - pozna ter časovno razvršča dejstva in podatke iz lokalne preteklosti glede na širša zgodovinska obdobja.	DRUGI ČASOVNI TRAK - Spoznavajo temeljna zgodovinska obdobja: prazgodovina, stari vek, srednji vek, novi vek, - spoznavajo razvoj življenja po obdobju pračloveka, - proučujejo pomen ledenih dob, segrevanje ozračja danes in spoznavajo vzroke in posledice ter iščejo rešitve, - spoznavajo osnovne značilnosti življenja človeka v takratnem obdobju glede na tri osnovne potrebe (uporaba orodja, izdelovanje oblačila, orodja iz različnih materialov, urejanje bivališč, težnja po življenju v skupnosti, želja po udomačevanju – da ni treba več na lov vsak dan ...), - raziskujejo in ugotavljajo, katere živali so bile prisotne	DRUGI ČASOVNI TRAK - Človeške potrebe, - življenje ljudi v preteklosti, - časovni potek in zaporedje dogodkov – časovni trak, - časovno opredeljevanje dogodkov in koledar, - razvoj poljedelstva, - delitev del in specializacija v družbi, - razvoj prvih večjih civilizacij.	DRUGI ČASOVNI TRAK - Impresionistična karta – drugi časovni trak, - karte s prikazi in poimenovanji različnih časov, - časovni trak, ki prikazuje čas pred našim štetjem in po našem štetju.

	takrat in katere so se ohranile do danes, katere so izumrle in zakaj, • spoznavajo in raziskujejo razvoj kulture (barva, slikanje, risanje na stene jam, sporočanje), • razlikujejo preteklost in sedanjost, spoznavajo, da je bilo življenje nekoč drugačno od današnjega ter potek dogodkov in s tem izrazoslovje za časovno opredeljevanje dogodkov: prej, potem, včeraj, danes, jutri, teden, dnevi v tednu, • glede na interes posameznika se odločajo in osredotočajo na podrobnejše raziskovanje posamezne teme, ki je predstavljena na časovnem traku (npr.: razvoj poljedelstva in kmetijstva, način lovljenja živali: pasti, puščica, sulica, kopje, harpuna ...), • razvijajo sposobnost branja in iskanja informacij iz različnih virov (knjige, učbeniki, internet, časopis, leksikon, slovar ...), • spoznavajo izrazoslovje, povezano z zgodovinskimi obdobji in značilnostmi, • spoznavajo, da se je z ogrevanjem ozračja začela razvijati tudi vegetacija (tundra, stepa, borovi gozdovi, hrastov gozd) ter gojenje različnih		
--	--	--	--

	rastlin in razvoj poljedelstva, • ugotavljajo, kako je prišlo do začetka prvih civilizacij, ki so se pričele s človekovo težnjo po življenju v skupnosti (delitev dela, specializacije), • seznanjajo se z razvojem prvih civilizacij: ob reki Nil – Egipt – in klasična civilizacija – Grčija.		
RAZVOJ KULTURE – KARTE MIGRACIJ • Zna naštetih razloge za selitev ljudi, • pozna vzroke in posledice selitev ljudi na področju domačega kraja.	RAZVOJ KULTURE – KARTE MIGRACIJ • Spoznavajo razloge za selitev ljudi: voda, hrana, ugodne podnebne razmere za obdelovanje zemlje, • spoznavajo značilnosti in razmere za življenje v času ledene dobe, • razumevajo različne tipe selitev človeka in razloge zanje, • spoznavajo, da so v zgodovini vedno potekale vojne za ozemlja in da je to del naše zgodovine, • razvijajo sposobnost samostojnega mišljenja glede na ugotovitve ter pozitivne in negativne posledice selitev ljudi, skupnosti, narodov in s tem razvoj različnih civilizacij, • povezujejo in zaključujejo, kakšne posledice so imele	RAZVOJ KULTURE – KARTE MIGRACIJ • Selitve in razlogi zanje, • tipi selitev, • posledice selitev nekoč na današnji način in ureditev življenja.	RAZVOJ KULTURE – KARTE MIGRACIJ • Karte za raziskovanje različnih tipov migracij.

	selitve v zgodovini glede na današnjo ureditev sveta in našega naroda.		
ZGODOVINA DOMAČE POKRAJINE • Pozna pomen kulturne dediščine, • pozna nekaj temeljnih obdobjih in dogajanj v slovenski preteklosti, • pozna pomen in nekaj značilnosti slovenske kulturne dediščine ter pomen ohranjanja le-te, • sprejema pomen slovenstva kot del svetovne kulturne raznolikosti, • na primeru predstavi spremembe v domačem kraju oz. domači pokrajini (tudi življenje nekoč in danes) skozi čas in navede nekaj vzrokov zanje, • predstavi osnovne značilnosti preteklosti domače pokrajine ali domačega kraja ali Slovenije, jih prikaže in kronološko uredi s pomočjo preprostega časovnega traku, • uporablja strategije za spoznavanje preteklosti: časovni trak, viri, muzeji.	ZGODOVINA DOMAČE POKRAJINE • Spoznavajo temeljna obdobja in dogajanja iz slovenske preteklosti (Karantanija, turški vpadi, kmečki upori, reformacija, življenje ljudi na Slovenskem v času Valvazorja, 19. in 20. stoletje, tehnološki razvoj, Slovenci v 20. stoletju – Avstro-Ogrska, Jugoslavija, samostojna Slovenija), • spoznavajo in kronološko urejajo različne sledove preteklosti, ki jih lahko najdemo v okolici: arheološka najdišča, gradovi, znamenja ..., • spoznavajo, da imamo v Sloveniji različne praznike, ki so povezani s kulturno, versko ali državotvorno tradicijo, • spoznavajo vzroke in posledice sprememb skozi stoletja z različnih zornih kotov: način življenja, prenos informacij, pisava, promet ...	ZGODOVINA DOMAČE POKRAJINE • Temeljna obdobja slovenskega zgodovinskega razvoja • Zgodovina domače pokrajine in domačega kraja, • kulturna dediščina, • razvoj gospodarskih in drugih dejavnosti, • arheološka najdišča in muzeji.	ZGODOVINA DOMAČE POKRAJINE • Časovni trak slovenskega zgodovinskega razvoja • Časovni trak razvoja domačega kraja.

Program osnovne šole montessori

AKTIVNOSTI, VEZANE NA ČAS • Zna uporabiti časovne izraze: minuta, ura, dan, teden, mesec, leto, letni časi, koledar, • pozna čas in dejstvo, da dan delimo na ure, ure na minute • zna prebrati čas z analogne ure, • zna pretvoriti čas iz digitalne oblike zapisa v analogno obliko.	AKTIVNOSTI, VEZANE NA ČAS • Spoznavajo potek dogodkov in s tem izrazoslovje za časovno opredeljevanje dogodkov: prej, potem, včeraj, danes, jutri, teden, dnevi v tednu, mesec, letni časi, leto, koledar, • delijo dan na ure in ure na minute.	AKTIVNOSTI, VEZANE NA ČAS • Izrazoslovje za čas.	AKTIVNOSTI, VEZANE NA ČAS • Knjižice s časovnimi poimenovanji.
--	--	---	---

DRUGA TRIADA			
CILJI	OPERATIVNI CILJI	VSEBINE	MATERIALI MONTESSORI
ZGODOVINSKE KARTE ZA RAZISKOVANJA • Učenec ve, da je preteklost razdeljena na obdobja in zna opisati nekatere značilnosti določenih obdobj ter določi časovne enote in obdobja v zgodovini, • opiše različne zgodovinske vire in pojasni njihov pomen, • oceni pomen knjižnic, muzejev in arhivov ter zna naštetih različne ustanove, kjer delajo zgodovinarji in kjer se hranijo zgodovinski viri, • razvije spretnosti razvrščanja različnih zgodovinskih virov po pomembnosti,	ZGODOVINSKE KARTE ZA RAZISKOVANJA • Naštejejo zgodovinska obdobja in znajo vanje umeščati leta, desetletja, stoletja, • pojasnjujejo pomen časa v zgodovini, • razlikujejo in primerjajo različne zgodovinske vire: pisni, ustni in materialni ter kje vse te vire shranjujemo: muzej, knjižnica, arhiv. <u>Raziskujejo in spoznavajo različne teme ter se osredotočajo na podrobnejše raziskovanje:</u> • spoznavajo izum pisave: pomen, različne pisave skozi zgodovino,	ZGODOVINSKE KARTE ZA RAZISKOVANJA • Zgodovinski čas • Zgodovinski viri <u>Raziskujejo in spoznavajo različne teme ter se osredotočajo na podrobnejše raziskovanje:</u> • prve pisave in načini zapisa,	ZGODOVINSKE KARTE ZA RAZISKOVANJA • Zgodovinske karte za raziskovanja (slike in kartoni z vprašanji, ki vodijo in usmerjajo) <u>Raziskujejo in spoznavajo različne teme ter se osredotočajo na podrobnejše raziskovanje:</u> • Časovni trak TL4.

Program osnovne šole montessori

• predstavi določen dogodek: ustno, pisno, ilustrativno, • primerja način gradnje skozi velika zgodovinska obdobja, • opiše posledice in pomen izumov za razvoj dejavnosti in delo človeka, • opiše in pojasni začetke znanosti, • pojasni, kako postopek balzamiranja vpliva na razvoj medicine, • opiše namen umetnosti, • pojasni smisel verovanja, • primerja vlogo in pomen družine v različnih zgodovinskih obdobjih, • primerja položaj moških, žensk in otrok v različnih zgodovinskih obdobjih, • opiše, kakšna je bila vzgoja otrok v različnih zgodovinskih obdobjih, • primerja življenje na podeželju in v mestu nekoč in danes, • pojasni razliko med pojmom kulturna in naravna dediščina • opiše primere naravne in stavbne dediščine, • opiše najbolj znane šege in navade v svoji domači pokrajini, • zbere podatke o domačih obrteh, ki so se ohranile do danes, • primerja način prehranjevanja	razvoj pisave, pisave narodov (Egipčani), tisk, knjiga in s tem širitve informacije, • ugotavljajo, kakšna so bila človeška bivališča nekoč in danes, • spoznavajo razvoj znanosti in različne izume skozi zgodovino in njihovo vlogo: pomen razvoja kolesa, parni stroj, elektrika, nafta, avto, • spoznavajo pomen in vlogo umetnosti, znanosti in verovanja nekoč (od starega veka) in danes: stare kulture, mumificiranje, medicina, matematika, astronomija, verovanja, • seznanjajo se z različnimi načini življenja: tipi družin, vloga očeta in matere skozi zgodovino, življenje na podeželju in v mestu, • spoznavajo pomen in vrste kulturne dediščine: šege in navade, rokodelska dediščina – domača obrt, kultura prehrane in prehranjevanja nekoč/danes, etnolog.	• sredstva za pisanje skozi zgodovino, • prvi zapisi, tisk in tiskana knjiga, • človeška bivališča skozi različna zgodovinska obdobja, • izumi skozi zgodovino, • začetki znanosti in umetnosti, • družina skozi zgodovino, • položaj in vloga moških, žensk in otrok skozi različna zgodovinska obdobja, • življenje na podeželju in v mestu (nekoč / danes), • kulturna dediščina, • šege in navade, • domača obrt, • tradicionalne jedi na Slovenskem in kultura prehranjevanja nekoč/danes.	
--	--	--	--

nekoč in danes, na primerih opiše, katere so tipične slovenske jedi.			
TRI OBDOBJA V ZGODOVINI Našteje vzroke za rast števila prebivalstva na Zemlji ter s tem povezanimi glavnimi obdobju v zgodovini.	TRI OBDOBJA V ZGODOVINI - Skozi raziskovanja spoznavajo tri glavna obdobja v zgodovini, - spoznavajo, da so pred 10.000 in 12.000 leti nekatera ljudstva pričela gojiti rastline in tako je bilo dovolj hrane za vse, s tem pa so se začela razvijati prva večja ljudstva (kroženje hrane), - spoznavajo, da so se nato pred 5.000 do 6.000 leti ob rekah Tigris, Evfrat, Nil in Indus začele razvijati prve glavne civilizacije in posledično s tem tudi specializacija v poklicih ter trgovanje, - ugotavljajo, da se je posledično z večjim trgovanjem, zapisovanjem trgovanja – začela tudi industrijska revolucija.	TRI OBDOBJA V ZGODOVINI Glavna obdobja v zgodovini.	TRI OBDOBJA V ZGODOVINI Časovni trak TL4.
PRVE CIVILIZACIJE - Utemelji, kje in zakaj so se razvijale prve civilizacije, - samostojno raziskuje nastanek prvih civilizacij, - pozna osnovne značilnosti	PRVE CIVILIZACIJE - Skozi raziskovanje spoznavajo, da so prve civilizacije nastajale ob večjih rekah in šele po tem, ko se je pričel zapis dogodkov, - skozi vprašanja, ki jih vodijo v	PRVE CIVILIZACIJE - Nastanek in razvoj prvih civilizacij, - Značilnosti prvih civilizacij.	PRVE CIVILIZACIJE Časovni trak TL4.

življenja prvih civilizacij in kaj je od tega ostalo še danes.	raziskovanje – Kje?, Kdaj?, Zakaj? in Kako? – spoznavajo glavne razloge in vzroke za nastanek prvih civilizacij, katerih vodilo so bile ravno človekove potrebe, tako materialne kot duhovne, • spoznavajo, da so se Sumeri ukvarjali z nabiranjem hrane in proizvodnjo hrane za prodajo, da so izumili mlinsko kolo, da so poznali mleko, koruzo, sir, koledar, steklo, pisavo ..., • spoznavajo, da so tudi v Egiptu imeli kontakte s Sumeri, da so bili zelo organizirano ljudstvo, • spoznavajo, da je ob dolini reke Ind nastajala Azijska civilizacija, ki je imela hiše organizirane v stanovanja, da so poznali piktografsko pisavo, • spoznavajo, da se je ob reki Huang He razvijala kitajska civilizacija, kjer so gojili pšenico, svinje, ovce, kokoši, ter da je posebej njihova značilnost kitajski porcelan.		
CIVILIZACIJE NOVEGA SVETA • Utemelji, kje in zakaj so se razvijale civilizacije novega sveta,	CIVILIZACIJE NOVEGA SVETA • Spoznavajo, da so bile na območju Amerike tri velike civilizacije novega sveta:	CIVILIZACIJE NOVEGA SVETA • Tri velike civilizacije novega sveta, • Maji,	CIVILIZACIJE NOVEGA SVETA

• samostojno raziskuje nastanek civilizacij novega sveta, • pozna osnovne značilnosti življenja civilizacij novega sveta in kaj je od tega ostalo še danes.	Azteki, Maji in Inki, • raziskujejo podobnosti in razlike med temi civilizacijami, razlike v razvoju s starejšimi in kaj nam je od njih ostalo še danes.	• Azteki, • Inki.	
--	---	--	--

ZGODOVINSKI ČASOVNI TRAKOVI (ČASOVNI TRAK RAZVOJA NARODA) • Uporablja različne strategije za spoznavanje preteklosti: viri, muzeji, arheološke najdbe in informacije predstavi v obliki časovnega traku, • izdelava preprost časovni trak in se orientira v njem, • razvija spretnosti za opisovanje in razumevanje najpomembnejših značilnosti posameznih zgodovinskih obdobj in razume smisel in pomen predmeta zgodovina, • predstavi dogodke s časovnega traku: ustno, pisno, ilustrativno.	ZGODOVINSKI ČASOVNI TRAKOVI (ČASOVNI TRAK RAZVOJA NARODA) • Skozi raziskovanje prihajajo do določenih informacij in nato ugotavljajo, kako bi jih lahko urejeno zapisali na časovni trak: vedo, da je potrebno označiti obdobja, zapisati glavne naslove, glavne osebnosti določenega obdobja, glavne podatke in informacije, izume, • razvijajo sposobnosti dela s časovnim trakom: na trak polagajo slike, ki ustrezajo že zapisanim informacijam določenega obdobja, • na trak dodajajo informacije, ki ustrezajo že narisanim podatkom, predstavljenim na časovnem traku, • spoznavajo, da lahko podatke predstavimo v obliki časovnega traku, grafa, ilustracije, zapisa ... in nato tudi sami pripravijo svoj časovni trak.	ZGODOVINSKI ČASOVNI TRAKOVI (ČASOVNI TRAK RAZVOJA NARODA) • Časovni trak, • izumi določenega obdobja, • osebnosti določenega obdobja, • način življenja, • bivališča, hrana, pripomočki • razvoj pisave ...	ZGODOVINSKI ČASOVNI TRAKOVI (ČASOVNI TRAK RAZVOJA NARODA) • Časovni trakovi za določena obdobja (raziskovanega) – napolnjeni, • slike glavnih značilnosti določenega (raziskovanega) obdobja in besedilo, ki ustreza k slikam (ločeno besedilo – slika), da polagajo na časovni trak, • prazen časovni trak za določeno (raziskovano) obdobje.
--	--	--	--

V prvih dveh triadah se učenci srečajo z nastankom vesolja, prvim življenjem na zemlji in prihodom človeka. Spoznajo prve civilizacije na svetu. V tretji triadi posebne montessori materiale nadomesti samostojno raziskovalno delo učencev s pomočjo knjig, enciklopedij, muzejev, seminarjev, spleta. Vsebine pogosto predstavijo drug drugemu v obliki referatov.

TRETJA TRIADA		
CILJI	TEMA	VSEBINE
Opišejo temeljne družbene značilnosti predvsem klasičnega obdobja grške zgodovine. Razložijo grški prispevek k nastanku evropskega načina mišljenja. Analizirajo vzroke širjenja grške kulture po sredozemskem prostoru.	Stara Grčija	Kretsko mikensko obdobje postavi temelje grški civilizaciji. Mesto ustvarja zgodovino: špartanska in atenska družba. Grki kot skupnost in kot tekmeči (grško-perzijske in peloponeške vojne). Prva demokracija. Obdobje klasične Grčije postavi temelje evropske misli. Aleksander Makedonski poveže tedanje civilizacije.
Opišejo razvoj rimske države od republike do cesarstva. Analizirajo vzroke, ki so pripeljali do nastanka sredozemskega imperija in vzroke njegovega propada. Opišejo novosti, ki so jih Rimljani prinesli v današnjo Slovenijo.	Rimska država	Mesto postane država. Rim ali Kartagina? Od republike do cesarstva. Rimljani v naših krajih.
Razložijo vzroke za propadanje antične civilizacije in nastajanje nove kulture srednjeveške Evrope. Razložijo nastajanje političnega zemljevida današnje Evrope. Razložijo fevdalno družbo kot posledico srednjeveškega razslojevanja in naturalnega gospodarstva. Opišejo značilnosti prvih slovanskih državnih tvorb. Razložijo položaj slovenskega prostora in ljudi v okviru Svetega rimskega cesarstva.	Evropski srednji vek	Preseljevanje ljudstev – nastajanje nove Evrope. Karolinška država – srednji vek. Karantanija, Karniola in Spodnja Panonija. Nastajanje novih evropskih držav.

Pojasniyo temeljne značilnosti življenja srednjeveške družbe Analizirajo kulturni in gospodarski pomen srednjeveških samostanov. Razložijo vse večji gospodarski in kulturni pomen srednjeveških mest. Opišejo srednjeveško umetnost in način razmišljanja.		Slovenski prostor v okviru Svetega rimskega cesarstva. Graščaki in kmetje. Samostani ohranjajo antično izročilo. Meščani. Kulturni dosežki srednjeveških ljudi in njihov pogled na svet.
Opišejo okoliščine (razmere), ki so pripeljale do velikih geografskih odkritij. S pomočjo zgodovinske karte analizirajo smeri potovanja velikih pomorščakov. Naštejejo razlike med starim in novim svetom. Pojasniyo posledice geografskih odkritij za stari in novi svet. Pojasniyo pomen trgovine s sužnji za novi svet in ga ocenijo z današnjega vidika človekovih pravic. Opišejo značilnosti humanizma in renesanse. Primerjajo dosežke humanizma in renesanse na tleh današnje Slovenije z evropskimi dosežki.	Meje znanega sveta se razširijo	Vzroki za začetek odkritij. Veliki raziskovalci in njihova odkritja. Posledice odkritij in trgovina s sužnji. Pomembni umetniki in znanstveniki iz obdobja humanizma in renesanse. Značilnosti renesančne umetnosti. Humanizem in renesansa na Slovenskem
Opišejo vlogo Martina Lutra in vrednotijo njegov pomen za pričetek reformacije. Pojasniyo vlogo in pomen slovenskih protestantov na domačih tleh in na tujem. Analizirajo vzroke za ohranitev protestantske vere v Prekmurju Pojasniyo vzroke za protireformacijo in sklepajo o posledicah njenega delovanja. Opredeležijo širino turških vpadov. Sklepajo o posledicah islamizacije na Balkanu.	Spremenjena politična in verska podoba Evrope	Nastop Martina Lutra in nastanek reformiranih cerkva. Slovenski protestanti in razvoj slovenske kulture. Odgovor katoliške cerkve. Širjenje Osmanskega imperija. Posledice širjenja Osmanskega imperija.

Primerjajo različne oblike vladanja pred in v času absolutizma glede na položaj vladarja in države. Opredelijo vpliv vladanja na gospodarstvo in družbene odnose med posameznimi sloji. Opišejo glavne predstavnike razsvetljenstva in razberejo osnovno miselnost razsvetljenstva. Na primeru države razsvetljenega absolutizma vrednotijo posledice reform. Argumentirajo pomen razsvetljenskih idej pri nastanku ZDA. Utemeljijo vpliv nastanka ZDA na stari red v Evropi. Analizirajo razmere v Franciji pred revolucijo in ocenijo vpliv na izbruh revolucije. Opišejo potek francoske revolucije. Opredelijo posledice francoske revolucije in jih razvrstijo: politične – gospodarske – družbene (kratkoročne/dolgoročne). Pojasnijo pomen Napoleona v času francoske revolucije. Ocenijo pomen Ilirskih provinc za razvoj slovenske narodne zavesti.	Od fevdalne razdrobljenosti do konca starega reda	Od česa je bila odvisna moč vladarja - Kraljevine Francije (absolutistična država), Anglija (parlamentarna monarhija). Značilnosti razsvetljenstva in glavni predstavniki. Pomen slovenskih narodnih buditeljev Država razsvetljenega absolutizma – Habsburška monarhija (stanovska država), Slovenske dežele v času Marije Terezije in Jožefa II. Nastanek ZDA. Družbena, politična in gospodarska podoba ZDA Francija pred revolucijo – politična, gospodarska in družbena podoba države pred letom 1789. Revolucija v Franciji. Napoleon njegove vojne.
Pojasnijo temelje kapitalistične miselnosti. Opišejo potek svetovnega gospodarskega trikotnika. Primerjajo gospodarske dejavnosti med razvitimi in nerazvitimi deli sveta. Opredelijo pojem industrijska revolucija. Razložijo, zakaj se je industrijska revolucija pojavila v Veliki Britaniji.	INDUSTRIALIZACIJA	Zgodnji kapitalizem. Gospodarski tokovi med razvitimi in nerazvitimi deli sveta. Industrijska revolucija v Veliki Britaniji. Posledice industrijske revolucije. Evropejci se selijo.

Naštejejo in pojasnijo pozitivne in negativne posledice industrijske revolucije.		
Analizirajo vzroke in posledice sprememb na zgodovinsko karti Evrope pred in po Dunajskim kongresom. Pojasnijo vzroke in posledice revolucije 1848. Utemeljijo značilnosti konservativnega in liberalnega političnega prepričanja v prvi polovici 19. stoletja, sredi stoletja in ob koncu stoletja. Povežejo nastanek političnih strank s širjenjem demokratičnih pravic. Utemeljijo prizadevanja za uveljavitev slovenskih nacionalnih zahtev – od kulturnega do političnega gibanja in nastanka strank.	Vzpon meščanstva	Evropa po dunajskem kongresu. Revolucije 1848 – vzroki in posledice Politične spremembe v Evropi v drugi polovici 19. stoletja Moderni narodi – med prizadevanji za narodne pravice in nacionalizmom. Širjenje demokratičnih pravic v drugi polovici 19. stoletja. Slovensko narodno gibanje od kulturnega delovanja do nastanka političnih strank.
Opredelijo in razlikujejo temeljne značilnosti političnih sistemov 20. stoletja. Pojasnijo razliko med demokratičnimi, diktatorskimi in totalitarnimi oblikami vladavine. Opišejo in analizirajo največje politične prelome v 20. stoletju. Primerjajo politične značilnosti Evrope in sveta pred svetovnima vojnama in po njih. Razlikujejo politične razmere v času hladne vojne in po njej. Na konkretnem primeru znajo razložiti razliko med vojaškim in političnim reševanjem sporov. Razložijo vzroke političnega povezovanja Evrope.	POLITIČNE ZNAČILNOSTI 20. STOLETJA	Svet v začetku 20. stoletja Prva svetovna vojna in mirovne pogodbe po vojni Kriza demokracije in vzpon diktatur in totalitarizmov Druga svetovna vojna Blokovsko razdeljeni svet Dekolonizacija tretjega sveta Povezovanje Evrope in Evropska skupnost
Opredelijo in razlikujejo temeljne značilnosti gospodarskih sistemov 20. in 21. stoletja. Primerjajo učinkovitost kapitalističnega in socialističnega	Gospodarske spremembe v 20. in 21. stoletju	Industrializacija kot gibalno razvitega sveta Prva svetovna vojna poruši gospodarska razmerja

Program osnovne šole montessori

gospodarskega modela. Pojasniro vzroke za gospodarsko rast in krize. Opišejo načine reševanja gospodarskih kriz. Analizirajo gospodarske vzpore po prvi in drugi svetovni vojni. Pojasniro vzroke za gospodarsko povezovanje Evrope. Opišejo temeljne značilnosti globalizacije.		Kapitalistična in socialistična ekonomska politika Gospodarsko povezovanje zahodnega sveta po 2. svetovni vojni Socialistični gospodarski model in njegov zlom Globalizacija in gospodarsko povezovanje na prehodu iz 20 v 21. stoletje
Opredelijo najpomembnejše zgodovinske odločitve Slovencev v 20. stoletju. Primerjajo nacionalni položaj Slovencev v Avstro-Ogrski, kraljevini Jugoslaviji, federativni Jugoslaviji in samostojni Sloveniji. Analizirajo gospodarski in kulturni razvoj Slovencev v 20. stoletju. Pojasniro vzroke za odločitev Slovencev za lastno državo Slovenijo. Opišejo značilnosti ustavne ureditve in življenje v Republiki Sloveniji.	Slovenci v 20. in 21. stoletju	Zadnja leta Avstro-Ogrske in nastanek Jugoslavije Slovenci med avtonomističnimi in centralističnimi težnjami Gospodarski in kulturni razvoj Slovenije Slovenci med 2. svetovno vojno V Jugoslaviji prevzame oblast Komunistična partija Življenje Slovencev v socialistični Jugoslaviji Samostojna Slovenija in mednarodno povezovanje Slovenije
Opišejo značilnosti miru: v človeku in naštejejo značilnosti zgodovinskih obdobj, ko je vladal mir. Naštejejo in opišejo vsebino najpomembnejših zgodovinskih prizadevanj za mir: kongresi, deklaracije, gibanja. Poznajo sodobna slovenska in svetovna združenja, ki si prizadevajo za mir. Izvedejo dejavnost / projekt, s katerim prispevajo k miru v ožji ali širši družbi.	Mir	Tehnike in notranja drža miru Prizadevanja za mir v zgodovini človeštva Deklaracije in kongresi o miru v 20 in 21. Stoletju Študije o miru Mir je naloga vseh nas

3.8.5 MINIMALNI STANDARDI ZNANJA

Učenec

ob koncu prvega triletja:

- razlikuje med sedanostjo in preteklostjo v svojem življenju,
- ve, da je vsako leto starejši,
- pozna nekatere temeljne izraze za opredeljevanje časa (prej, potem, danes, včeraj, jutri, dnevi v tednu, teden, mesec, leto),
- ve, da je bilo življenje ljudi v preteklosti drugačno,
- ve, da so nam nekatere stvari zapustili naši predniki,
- pozna razliko med otrokom in odraslim človekom,
- ve, da so ljudje včasih živeli (stanovali, se prehranjevali, oblačili, delali, se prevažali) drugače kot danes,
- ve, da ljudje določenim dnevom dajemo poseben pomen (npr. rojstni dan, dan šole, dan državnosti),
- ve, da so praznovanja različna,
- ve, da so nekateri prazniki povezani z bojem za pravice,
- pozna nekaj starih otroških pesmi, iger, plesov in običajev,
- ve, da se njegov/njen kraj skozi čas spreminja,
- pozna nekatere kulturnozgodovinske znamenitosti svojega kraja,
- pozna nekaj znanih zgodovinskih oseb iz svojega kraja,
- zna urediti dogodke po časovnem zaporedju,
- zna opisati potek dogodka,
- zna deliti dan na ure, ure na minute,
- uporablja različne ure,
- zna meriti kratkotrajne dogodke,
- zna časovno opredeliti svoje dejavnosti,
- zna narediti časovni trak zgodovine lastnega življenja.

Ob koncu drugega triletja zna učenec:

- naštetih vrste virov (ustni, materialni, pisni),
- povedati, zakaj so viri pomembni za vedenje o preteklosti,
- navesti velika zgodovinska obdobja,
- pravilno uporabiti časovne enote: desetletje, stoletje, tisočletje,
- s pomočjo navodil poiskati glavne informacije na zgodovinski karti,
- ob slikovnem gradivu naštetih različna sredstva za pisarije v preteklosti,
- naštetih nekaj različnih bivališč,
- ob slikovnem gradivu opisati delovanje vodnega kolesa,
- opisati otroštvo na vasi in v mestu (v preteklosti),
- naštetih ohranjene stare obrti,
- opisati star običaj.
- naštetih velike prazgodovinske dobe,
- ob zgodovinskem zemljevidu navesti najbolj znana arheološka najdišča na Slovenskem (Betljev Spodmol, Potočka zijalka, Vače, najbližje arheološko najdišče v domači pokrajini),

Ob koncu tretjega triletja zna učenec ob znanju iz drugega triletja, še:

- ob slikovnem gradivu prepozna tipične gradbene spomenike prvih visokih kultur,
- povedati, da so Grki živeli v več državah in naštetih nekaj povezovalnih prvin,
- ob slikovnem gradivu prepoznati in naštetih nekaj primerov grškega gradbeništva,
- ob odlomku zgodovinskega besedila navesti, kdo je v Atenah imel pravico odločati v ljudski skupščini,
- ob zgodovinskem zemljevidu opisati obseg rimskega imperija v Evropi, ko je bil na višku vzpona,
- ob slikovnem gradivu opisati položaj sužnjev,
- pomočjo zemljevida navesti čas propada zahodnega rimskega cesarstva,
- navesti najbolj znane spomenike rimske dobe na Slovenskem,
- ob slikovnem gradivu (tudi na primerih iz krajevne zgodovine) navesti rimske gradbene dosežke, pomembne za vsakdanje življenje,
- opredeliti čas pojava krščanstva,
- navesti glavne vzroke in posledice velikih selitev ljudstev,
- na zemljevidu razbrati največji obseg frankovske države,
- ob slikovnem gradivu opisati nastanek srednjeveških mest,
- ob slikovnem gradivu in odlomkih poljudnih besedil opisati položaj podložnika,
- s pomočjo zemljevida opisati naselitev prednikov Slovencev v Vzhodne Alpe
- opredeliti čas nastanka Karantanije,
- navesti zgodovinske dogodke, ki so vplivali na propad Karantanije,
- navesti cerkvena središča, pomembna za širjenje krščanstva med prednike Slovencev,
- poimenovati grška misijonarja, ki sta zaslužna za slovansko pismenstvo,
- poimenovati slovenske zgodovinske dežele,
- ob zgodovinski karti navesti slovenske zgodovinske dežele, ki so bile od začetka 16. stoletja pod habsburško oblastjo,
- navesti gospodarske in etnične posledice agrarne kolonizacije na Slovenskem,
- navesti vzroke za nastajanje mest na Slovenskem (trgovina, obrt, obramba),
- ob slikovnem gradivu naštetih najpomembnejše srednjeveške spomenike pri nas,
- navesti vzroke "velikih geografskih odkritij" • navesti pomen odkritij čezmorskih dežel za Evropo,
- pojasniti pojem trgovina s črnimi sužnji,
- navesti vzroke za pojav reformacije,
- opisati pomen Trubarja za Slovence,
- navesti večje kmečke upore na Slovenskem,
- pojasniti pojem "stara pravda",
- oceniti pomen uvedbe šolske obveznosti,
- opisati spremembe v položaju kmetov po reformah,
- razložiti pojma založništvo in manufaktura,
- navesti največje izume in iznajdbe prve in druge industrijske revolucije,
- pojasniti pojem "industrijska revolucija",
- opisati delovanje Bleiweisovega in Prešernovega kroga,
- pojasniti pojem "zemljiška odveza",
- navesti glavne zahteve programa "Zedinjena Slovenija",
- opredeliti pomen čitalnic in taborov,
- opisati vzroke in posledice propadanja kmetov pri nas,
- naštetih stranke, ki so delovale na Slovenskem konec 19. Stoletja,
- navesti glavne vzroke in povod za izbruh prve svetovne vojne,
- pravilno poimenovati nasprotna tabora,
- poznati soško fronto (odprtje, čas trajanja),
- poznati bistvo zahteve Majniške deklaracije,

- ob zemljevidu opredeliti nastanek Države SHS in Kraljevine SHS,
- poznati posledice mirovnih pogodb za naše etnično ozemlje,
- naštet totalitarne sisteme med svetovnima vojnama,
- ob zemljevidu navesti, katere dežele (pokrajine), so zasedli posamezni okupatorji,
- navesti in pojasniti oblike okupatorjevega nasilja ,
- navesti nekaj značilnosti obdobja hladne vojne,
- razložiti pojem dekolonizacija poznati oblikovanje slovenske zahodne meje (meje z Italijo),
- ob slikovnem gradivu opisati življenje v prvih povojnih letih,
- navesti nekaj primerov dviga življenjskega standarda,
- navesti glavne vzroke za razpad Jugoslavije,
- opisati osamosvojitve Slovenije (čas, vloga DEMOS-a).

Učni načrt:

3.9. Geografija

3.9.1 OPREDELITEV PREDMETA GEOGRAFIJA

Učenci imajo geografijo od 1. do 9. razreda.

Predvideno število tednov	35	35	35	35	35	35	35	35	32	
RAZRED	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Skupaj ure
PREDMET										
Geografija	1	1	1	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	415,5

Osnova za pripravo učnega načrta je javni učni načrt za predmet Spoznavanje okolja, Družba in Geografija³³ ter posodobljeni učni načrt, sprejet na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje leta 2008.

Metodološko bomo program izvajali v skladu z posebnimi pedagoškimi načeli pedagogike montessori. Učni proces z uporabo metode montessori predvideva heterogene razrede. Zaradi tega je zapis ciljev razdeljen po triletjih.

Učenci med 12. in 15. letom (7., 8. in 9. razred) lahko tvorijo heterogen razred (kot pri prvih dveh triadah) ali imajo kabinetni pouk, podobno, kot ga poznamo v ostalih osnovnih šolah.

Izvedba programa je individualizirana, učenci napredujejo glede na lastne sposobnosti in interese. Najbolj pogoste oblike dela so:

- skupinske predstavitve (velike in ključne zgodbe),
- delo z materiali (individualno ali skupinsko),
- projektno delo (individualno ali skupinsko),
- mrežni pouk, kjer določena vsebina pokriva več ali vse predmete,
- daljši sklopi ur posameznih predmetov v zadnji triadi (dnevni).³⁴

Pri poučevanju po metodi montessori je iztočnica za snov, ki jo predstaviš posamezniku ali skupini učencev, učenčevo zanimanje in njegovo predznanje. Ker so otroci na različnih stopnjah znanja in zanimanja, je nemogoče pripraviti učni načrt, ki bi lahko bil splošen za vse učence. Zato smo v našem učnem načrtu izhajali iz ciljev, ki smo jih po sklopih razdelili na smiselne operativne cilje, te pa podprli z vsebinami. Posameznih sklopov in vsebin nismo časovno omejevali, saj se čas prilagaja učenčevim potrebam.

Geografija je v okolju montessori področje, ki se ukvarja s proučevanjem in obravnavo Zemlje kot planeta, na katerem se nahajajo neživa bitja in bivajo živa bitja, med katere spada tudi človek. Geografe zanima predvsem, kje lahko najdemo ljudi, rastline in živali ter kje se nahajajo reke, jezera, gorovja, mesta ter druge geografske značilnosti. Z geografskega stališča nas zanima predvsem to, kako so te značilnosti medsebojno povezane. Geografija je v okolju montessori podana skozi zgodbe, ki zajemajo bogat jezik, in s pomočjo impresionističnih kart. Ključna in tako imenovana velika zgodba nosi naslov »Stvarnik brez rok« in govori o nastanku vesolja in sveta. Iz tega izhajajo vsa nadaljnja geografska raziskovanja, ki otroka navdušijo. Zgodbo spremlja večje število eksperimentov, skozi katere si lažje predstavljajo, kaj se je dogajalo ob nastajanju vesolja: segrevanje, ohlajanje, delci se privlačijo/odbijajo, vulkani, oblaki, vročina, padavine ...

³³ Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Geografija. [[pripravila] Predmetna kurikularna komisija za geografijo Jurij Kunaver... et al.]. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2006.

³⁴ Thrush, Ursula (1980), Maria Montessori Farmschool Erdkinder, Half Moon Bay, California.

Beseda geografija prihaja iz grške besede »geographia«, kar pomeni »opisovati Zemljo«. Ljudje so vedno gojili željo po poznavanju geografskih značilnosti okolja, v katerega so se naselili: možnost oskrbe z vodo, jame kot zaščita pred živalmi (dom), prav tako pa so imeli težnjo po življenju v bližini živali, saj so le te uporabljali kot hrano, njihovo kožo za oblačila. Svoje vsakdanje delo pa so prilagajali glede na letne čase, tako na primer jagod prav gotovo ni bilo mogoče nabirati pozimi in iz tega razloga so se naučili opazovati tudi vremenske razmere. Risali so preproste zemljevide na stene jam in si tako sporočali, kje so ugodne razmere za bivanje. Tako se v pedagogiki montessori pri geografiji pojavi izraz »kozmična vzgoja«, ki otroku pomaga uvideti medsebojne povezave v celotnem univerzumu. Osnova tega pristopa je pritegniti domišljijo in razvijati sposobnost predstavljanja, razmišljanja. Skozi celotno raziskovanje pa naj bi v otroku zbujali spoštovanje do vesolja, ki je nastajalo in se razvijalo milijone let nazaj, da je lahko danes naše življenje takšno, kot je. Otrokom skozi zgodbo o nastanku podamo prve povzročitelje aktivnosti v vesolju, ki so bili: skale, zrak in voda. Skozi zgodbo, z opazovanjem poskusov ter ogledom kart lažje razumejo, kaj se je dogajalo takrat, ko še ni bilo nobenega življenja in je univerzum šele nastajal. Tako je podana celota, od tega pa se nato prehaja k raziskovanju posameznih geografskih področij. Vsekakor pa je geografija tista, ki mora podajati izkušnjo realnega okolja: gozda, gora ... Otrok tako sledi lastnemu interesu in na primer skozi zanimanje spremlja okolje, v katerem živi, kako so se ljudje prilagodili na to okolje, s čim se ukvarjajo ter tako postopoma prehajajo celo na ekonomsko geografijo. S tem prihajajo do zaključka, da smo ljudje svoja življenja vedno prilagajali glede na geografske okoliščine. Postopoma spoznavajo, da smo vsi – rastline, živali, ljudje – postali del ene celote in sledili zakonom narave. Vsak od nas pa ima v tej celoti svojo vlogo in tako smo med seboj povezani. Posebnost okolja montessori je to, da vsebin in z njimi povezanega dela ne moremo opredeliti le na določeno starostno obdobje, ampak se vse delo med seboj povezuje in tudi nadgrajuje, tako je osnovna smernica ta, da otroka glede na notranje želje navdušujemo za delo, katerega nato sam nadaljuje.

3.9.2 NAČIN DELA V UČILNICI MONTESSORI / OKOLJU MONTESSORI

- MATERIALI

V osnovni šoli montessori so v okolju na policah v odprtih omarah materiali, ki so otrokom za pouk geografije nenehno na razpolago in tako na voljo, da zadovoljijo interese vsakega posameznika.

- VELIKE ZGODBE

Začetek dela se pri geografiji odvija s prvo izmed 5 velikih zgodb, ki jih je zapisala Maria Montessori, to je zgodbo o nastanku vesolja. S to zgodbo želi pritegniti otrokovo pozornost in zanimanje za nadaljnje raziskovanje na področju geografije. Učitelj/ica lahko zbere 5 ali več otrok in jim poda zgodbo. Zgodba mora biti pripovedovana z velikim navdušenjem, bogatim jezikom, geografskimi izrazi ter podana s pomočjo poskusov in kart.

- IMPRESIONISTIČNE KARTE

Posebno mesto v geografskem okolju montessori pedagogike imajo prav impresionistične karte, s pomočjo katerih si otrok lažje predstavlja. Njihov namen pa je tudi ta, da ga navdušijo za nadaljnje delo.

- EKSPERIMENTI

Delo pa se razvija tudi s pomočjo eksperimentov, ki jih najprej predstavi učitelj/ica, nato pa so vsi materiali na voljo tudi na poličkah, napotki za izvedbo pa podani na karticah. S tem si otroci pridobivajo samostojnost pri delu, odgovornost za pripravo okolja in zavedanje, da je treba prostor po opravljenem delu za seboj pospraviti.

- SESTAVLJENI ZEMLJEVIDI

Pri geografiji so v pomoč tudi sestavljeni zemljevidi, s pomočjo katerih otroci najprej spoznavajo, kje je kopno in kje voda, nato preidejo k imenom kontinentov, državam sveta in njihovim glavnim mestom, zastavam ...

- GEOGRAFSKO RAZISKOVANJE

Hkrati pa se skozi celotno geografsko delo seznanja s preprostimi postopki in načini dela, prisotnimi na področju geografskega raziskovanja, ter tako razvija sposobnost uporabe preprostih metod

geografskega raziskovanja: opazovanje, merjenje, razvrščanje, urejanje, eksperimentiranje, sklepanje, poročanje, preprosta analiza, intervju, kartiranje ter se že od vsega začetka uri v uporabi različnih statističnih virov ter literature, tako v učilnici montessori kot tudi pri delu na terenu. Pri svojem delu pa uporabljajo karte, razumevajo geografske pojave s pomočjo eksperimentov, z uporabo preprostih kart ukazov ter razvijajo geografsko izrazje.

Impresionistične karte so v pomoč otroku pri sposobnosti predstavljati si stvari. V področje geografije spadajo naslednje impresionistične karte, ki predstavljajo teme:

- impresionistična karta 1a: Sonce in Zemlja, - impresionistična karta 2a: Razporeditev planetov v našem osončju, - impresionistična karta 3a: Ples elementov, - impresionistična karta 4a: Obdobje vulkanov, - impresionistična karta 5a: Končna razporeditev gorovij, vode in zraka, - impresionistična karta 6a: zgradba Zemlje, - impresionistična karta 7a: Prikaz razmerja med velikostjo Sonca in Zemlje, - impresionistična karta 8a: Prikaz, kaj bi se zgodilo, če se Zemlja ne bi vrtela, - impresionistična karta 9a: Nastanek dneva in noči, - impresionistična karta 10a: Predstavitev dneva in noči, - impresionistična karta 11a: Nastanek toplotnih pasov, - impresionistična karta 12a: Prikaz padanja žarkov na Zemljo in posledično segrevanje Zemlje, - impresionistična karta 14a: Segrevanje Zemljine atmosfere, - impresionistična karta 15a: Nastanek letnih časov, - impresionistična karta 16a: Kje in kdaj je kateri letni čas glede na padanje sončnih žarkov na Zemljo, - impresionistična karta 17a: Predstavitev izmenjave letnih časov, - impresionistična karta 18a: Predstavitev toplotnih pasov, - impresionistična karta 19a: Zemlja kopiči toploto, - impresionistična karta 20a: Odbijajoča se toplota od Zemlje, - impresionistična karta 21a in 22a: Oddana in zadržana toplota, - impresionistična karta 23a: Orografske padavine, - impresionistična karta 24a: Vetrovi, - impresionistična karta 25a: Zračni pritisk – visok in nizek pritisk,	- impresionistična karta 1: Letni časi, ko je sonce nad rakovim povratnikom (severnim povratnikom), - impresionistična karta 2: Letni časi, ko je sonce nad južnim povratnikom, - impresionistična karta 3: Vetrovi, ko je sonce nad ekvatorjem, - impresionistična karta 3bis: Delovna karta za vetrove, - impresionistična karta 4: Vetrovi, ko je sonce nad severnim povratnikom, - impresionistična karta 5: Vetrovi, ko je sonce nad južnim povratnikom, - impresionistična karta 6: Padavine, nastale pod vplivom lokalnih pogojev, - impresionistična karta 7: Ekvatorialne padavine, - impresionistična karta 8: Ekvatorialne padavine, - impresionistična karta 9: Tokovi v oceanih, - impresionistična karta 10: Stalni tokovi in imena, - impresionistična karta 11: Nastanek erozije zaradi vetra, - impresionistična karta 12: Glavne reke sveta in rastje glede na vodovja, - impresionistična karta 13: Glavne reke v Evropi, - impresionistična karta 14: Reke, pritoki, vodotoki v Evropi, - impresionistična karta 15: Glavne reke sveta, - impresionistična karta 16: Nastanek rečne struge, - impresionistična karta 17: Rečna dolina v obliki črke V, - impresionistična karta 18: Oblika rečne doline imenovana kanjon, - impresionistična karta 19: Nastanek zemeljskih stolpov, - impresionistična karta 20: Led, - impresionistična karta 21: Taljenje ledu, - impresionistična karta 22: Nastanek rečne morene,
---	---

- impresionistična karta 26a: Področja visokega in nizkega pritiska, - impresionistična karta 27a: Vetrovi na kopnem in na morju podnevi, - impresionistična karta 28a: Vetrovi na kopnem in na morju ponoči.	- impresionistična karta 23: Ledeniško oblikovana dolina, - impresionistična karta 24: Dolina v obliki črke U, - impresionistična karta 25: Kroženje vodeč - impresionistična karta 26: Delo kroženja vode, - impresionistična karta 27: Vegetacija, - impresionistična karta 28: Življenje v tropskem pasu, - impresionistična karta 29: Življenje v zmerno toplem pasu, - impresionistična karta 30: Življenje v polarnem pasu.
- Impresionistična karta W1: karta za delo s časovnimi pasovi, - impresionistična karta W2: karta podnebnih pasov, - impresionistična karta W4: karta za delo s podnebji, - impresionistična karta W5: karta za delo na letnih časih.	- Impresionistična karta Ga: Zgradba Zemlje, - impresionistična karta Gb: Zgradba Zemljine skorje, - impresionistična karta Gc: Tektonska premikanja – nastajanja gorovij, - impresionistična karta Gd: Tektonska premikanja – nastajanja gorovij, - impresionistična karta Ge: Tektonska premikanja – nastajanja gorovij.

3.9.3 SPLOŠNI CILJI

Prvi in glavni cilj predmeta geografija v osnovni šoli montessori je s pomočjo velikih zgodb in ključnih ur vzbuditi zanimanje v otroku in ga tako navdušiti za raziskovanje na področju geografije. Vendar se delo med seboj povezuje tudi z drugimi področji in predmeti. Tako je nemalokrat nejasno, kje se delo konča, saj lahko otrok na primer raziskuje geografske značilnosti okolja, v katerem živi, zanimanje pa ga zanese na področje biologije, saj je na primer ugotovil, da v tem okolju uspevajo rastline, ki rastejo prav zaradi geografskih okoliščin: vreme, zgradba tal, ... Vse delo ga vodi tudi v raziskovanje naravnega okolja. Kozmična ali vesoljna narava je podana v celoti, otrok pa nato s pomočjo »ključev« raziskuje posamezna področja.

Cilj predmeta je, da spoznajo medsebojno povezanost med geografskim okoljem in živimi bitji. Ljudje imamo pri tem posebno mesto, saj smo se na to okolje prilagodili, ga morda celo spremenili (naselja, mesto). Eden izmed ciljev je tudi ta, da otrok spozna, da ima tudi on vlogo v tej zgodbi, saj so tudi oni aktivni oblikovalci okolja – otrokom so namenjeni parki, v katerih se lahko igrajo in so nastali s težnjo po tem, da so se odrasli preselili v mesta, otrok pa potrebuje prostor za igro. Tako se sproti razvija delo na področju fizične geografije, nastanka vesolja, spoznavajo prostorsko orientacijo, geografske značilnosti domačega kraja, domače pokrajine, domače dežele – Slovenije, Evrope in sveta.

Ob tem pa je glavni cilj geografije graditi zavedanje, da smo vsi med seboj povezani, sodelujemo, se razvijamo, imamo svoje pravice, stališča, vrednote ter živimo v različnih skupnostih, kot so: družina, šola, lokalna skupnost, širša družba, v vsaki od teh pa veljajo pravila, ki jih je potrebno upoštevati, da med seboj razvijamo spoštovanje, odgovornost in imamo svoje dolžnosti.

S splošnimi cilji pouka geografije opredelimo namen poučevanja geografije. Učenci pri pouku geografije:

- razumejo nastanek in delovanje geografskega okolja, v katerem živijo,

- aktivno spoznavajo svoje neposredno geografsko, kulturno, družbeno okolje, v katerem živijo, tako s stališča časa kot prostora,
- razvijajo sposobnosti spoznavanja in vrednotenja medsebojnih povezav med posameznikom, družbo, kulturnim in naravnim okoljem,
- aktivno raziskujejo, spoznavajo ter razlagajo geografske pojave,
- spoznavajo medsebojno povezanost družbenega, kulturnega in naravno-geografskega okolja,
- spoznavajo oblike vsakdanjega življenja,
- spoznavajo medsebojno soodvisnost ljudi, človekove pravice, dolžnosti in odgovornosti v današnjem času in prostoru,
- razvijajo sposobnost samostojnega razmišljanja, kritičnega pogleda, ustvarjalnosti, sposobnosti komunikacije ter sprejemanja odločitev.

V okviru geografskih kompetenc v skladu z naštetimi splošnimi cilji razvijamo tudi širše cilje, ki so:

- razvijanje sposobnosti za vseživljenjsko učenje: sporazumevanje v maternem jeziku, digitalna pismenost, pravilnost izražanja, sposobnost iskanja informacij, sporazumevanje v tujih jezikih,
- razvijanje osnovne komunikacije med ljudmi, pozitivnega odnosa do sošolcev in sošolk, do učitelja, delavcev na šoli, članov družine ter razumevanje pomena sodelovanja med ljudmi, spoznavanje načinov, oblik medsebojnega sodelovanja, vrst tekmovanja, nasprotovanja in načinov reševanja konfliktov,
- razvijanje delovnih navad ter odgovornosti za svoja dejanja, naloge,
- razumevanje in uporabo geografskega jezika in izrazoslovja (branje, pisanje in sporočanje besedil, iskanje in upravljanje z viri),
- eksperimentiranje, ki je pogoj za raziskovanje na področju geografije in za razumevanje nastanka vesolja,
- razvijanje pozitivne samopodobe ter pozitivnega odnosa do geografskega okolja, ki nas obdaja, ter do ljudi, s katerimi živijo in prihajajo z njimi v odnos.

Vsi ti cilji pa se med seboj povezujejo in prepletajo na socialnem, kognitivnem, emocionalnem, estetskem in moralno-etičnem področju.

3.9.4 OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE

Pri poučevanju geografije po metodi montessori k delu pristopamo tako, da najprej podamo celoto skozi zgodbo o nastanku sveta, nato iz te celote vzamemo določeno znanje in ga organiziramo glede na sistem, shemo, kar je tudi iztočnica za snov, ki jo predstavimo posamezniku ali skupini učencev, glede na učenčevo zanimanje in njegovo predznanje. Ker so otroci na različnih stopnjah znanja in zanimanja, je nemogoče pripraviti učni načrt, ki bi lahko bil splošen za vse učence. Zato smo v našem učnem načrtu izhajali iz pričakovanih rezultatov, ki smo jih po sklopih razdelili na smiselne operativne cilje, te pa podprli z vsebinami. V posebni stolpec smo dopisali specialne razvojne materiale montessori, ki so posebej značilni za pedagogiko montessori in imajo že sami v sebi zelo natančno določene cilje. Posameznih sklopov in vsebin nismo časovno omejevali, saj se čas prilagaja učenčevim potrebam.

Pri pouku geografije delo vodijo posamezni »geografski drobci«, ki so vzeti iz celotne zgodbe o nastanku sveta. Vsak drobec nato postopoma postane celota našega geografskega okolja v katerem živimo. Skozi celotno delo naj bi otrok dojel medsebojno povezavo geografskega okolja z našim današnjim načinom življenja.

PRVA TRIADA			
CILJI	OPERATIVNI CILJI	VSEBINE	MATERIALI MONTESSORI
PROSTOR - Loči različne tipe naselij, - opiše različne pokrajine, - pozna skice in preproste zemljevide, - pozna glavne smeri neba.	PROSTOR - Spoznavajo okolico (šola, pot v šolo, bivanjska okolica, naselje) ter se orientirajo, - spoznajo domači kraj/sosesko, pokrajine pri nas v primerjavi s svetom ter temeljne pojme o pokrajinskih značilnostih, - spoznajo različne vrste skic in zemljevidov, - spoznajo glavne smeri neba, - spoznajo življenje in delo na kmetiji, tržnico ter kaj ponuja.	PROSTOR - Orientacija v prostoru, - smeri neba (vzhod, zahod, sever, jug), - geografski pojmi: hrib (hribovje), gora (gorovje), ravnina, dolina, reka, potok, morje, cesta, železnica, naselje (mesto, vas), obdelovalne površine (polje, njiva, travnik, sadovnjak), gozd, puščava ...), - domača pokrajina – Slovenija, - pokrajina v svetu – Evropa, svet, celine, oceani.	PROSTOR

POJAVI - Pozna in opiše vremenske pojave, - Pozna, kaj vse vpliva na nastanek vremena: veter, sonce, voda, - pozna nekaj lastnosti svetlobe in čutilo za vid, - pozna nekaj lastnosti zvoka in pozna čutilo za zvok.	POJAVI - spoznavajo vremenske pojave: veter, oblaki, padavine, ter se seznanjajo z opisovanjem in merjenjem vremena, - spoznavajo izvor svetlobe, lastnosti svetlobe in kako predmete vidimo (čutilo za svetlobo),	POJAVI - Vremenska stanja, - vremenski pojavi, - opazovanje in merjenje, - svetloba (sonce, svetilo, pot svetlobe, odboj), - zvok (potovanje, glasnost, višina, trajanje).	POJAVI Impresionistične karte: 23a, 25a, 26a, 6, 7, 8.
--	--	---	---

	• spoznavajo nastanek in lastnosti zvoka ter čutilo za zvok.		
SKUPNOST, PREBIVALSTVO • Gradi spoštovanje do samega sebe in drugih, • zaveda se, da živi v državi Sloveniji, pozna državne simbole, denar in njegovo vrednost, himno ter ve, da v Sloveniji živijo Slovenci in pripadniki drugih narodov, • ve, da je Slovenija članica EU, • pozna različna praznovanja in pomen le-teh.	SKUPNOST, PREBIVALSTVO • Spoznavajo različne oblike skupnosti: družina, šola, država, • poznajo poimenovanja v družini, v šoli ter različne prostore, delavce in dejavnosti šole, • spoznavajo značilnosti Slovenije: s stališča praznikov (izvor, povezava z drugimi svetovnimi prazniki), državne simbole, denar, da živijo v Sloveniji tudi pripadniki drugih narodnosti, da je Slovenija pripadnica EU.	SKUPNOST, PREBIVALSTVO • Skupnosti: družina, šola ter odnosi, • država Slovenija, • organiziranost življenja v državi Sloveniji, • pozicija Slovenije v Evropi.	SKUPNOST, PREBIVALSTVO
ODNOSI, SKUPNOST, SODELOVANJE, DRUŽINA • Spoštuje različnost in drugačnost med ljudmi ter enakost med spoloma, • razume pomen dolžnosti in pravic, jih ob svojem ravnanju upošteva, • ve, kako ravnati v različnih situacijah in koga prositi za pomoč, tudi v primeru stiske,	ODNOSI, SKUPNOST, SODELOVANJE, DRUŽINA • Spoznavajo, da kljub temu, da smo si ljudje različni, živimo skupaj (družina, šola, država), delamo ter ob tem vstopamo v medsebojne odnose, • spoznavajo, da v življenju počnemo različne dejavnosti, imamo poklice, hobije, da smo ljudje, države, celine med seboj	ODNOSI, SKUPNOST, SODELOVANJE, DRUŽINA • Pravila za življenje v družbi kot skupnosti, sporazumevanje, • medsebojni odnosi, sodelovanje, pomoč, • delo in hobiji.	ODNOSI, SKUPNOST, SODELOVANJE, DRUŽINA • Kartice za predstavitev medsebojne soodvisnosti ljudi v sedanji družbi.

Program osnovne šole montessori

nasilja, • pozna razliko med tem kar moramo in smemo delati (poklic, hobi)č • ve, da ljudje ne moremo živeti sami, ampak med seboj sodelujemo.	povezani, • spoznavajo, da smo zaradi soodvisnosti med seboj povezani, da je ob tem potrebno upoštevati določena pravila, da smo del skupnosti ter da si je treba med seboj pomagati (tudi negativne vrste vedenja, nasilje).		
PROMET • Pozna svojo okolico, prometne znake na poti v šolo in pravila varne hoje, • pozna pravila vedenja v prometu, ki veljajo za pešce in obnašanje kolesarjev v prometu, • pozna udeležence v prometu ter glede na to, pravila varne.	PROMET • Spoznavajo svojo okolico, prometne poti v okolici šole, v domačem okolju ter utrjujejo pravila vedenja v tej okolici – na poti v šolo (upoštevanje prometnih znakov, vidljivost – rumena rutica, kresnička, oblačila živahnih barv, vidljivost ob različnih vremenskih razmerah), • spoznavajo udeležence v prometu: kolesar, pešec, voznik ter pravila obnašanja v prometu, pravila varne hoje, prometne znake za vedenje pešcev in kolesarjev, • spoznavajo različne načine potovanja in različne vrste prometnih sredstev ter njihov vpliv na okolje (onesnaževanje zraka, vode, prsti).	PROMET • Upoštevanje pravil v prometu, • varna pot v šolo, • prometni znaki, • prometna sredstva.	PROMET • Knjižice s pravili obnašanja v prometu in slikami prometnih znakov.

DRUGA TRIADA			
CILJI	OPERATIVNI CILJI	VSEBINE	MATERIALI MONTESSORI
LJUDJE V DRUŽBI • Samostojno raziskuje neposredno družbeno okolje in pri tem spoznava sebe ter uporablja lastne razumske, čutne, čustvene, komunikacijske sposobnosti, • pozna in opiše različne skupnosti ter oblike sodelovanja med ljudmi • pozna družbene razlike med ljudmi, pomen pravic, dolžnosti in odgovornosti ter izkazuje strpno in odgovorno ravnanje do sebe in drugih, učenja, dolžnosti, • uporabi pridobljene strategije: učne, sodelovanja, v primeru reševanja sporov in nasilja, • pozna in razume organiziranost slovenske države in Evropske unije (EU) ter razvija pozitiven odnos do države, domovine in Evropske unije (EU).	LJUDJE V DRUŽBI • Spoznavajo sebe kot del skupnosti, svoje cilje, želje, vlogo, dolžnosti, pravice in odgovornosti tako v družini kot v šoli, • razumejo svojo vlogo v družini ter smisel povezovanja v družine (ljubezen, varnost, medsebojna pomoč, razumevanje), • spoznavajo vsakdanjik in način življenja, povezan z njim: prazniki, šege in navade, bonton, olik, kultura prehranjevanja, • spoznavajo razlike med ljudmi, pa vendar razumejo, da se kljub temu združujemo v skupnosti ter med seboj sodelujemo, se spoštujemo, imamo svoje pravice, • spoznavajo različne oblike skupnosti in združevanja: po spolu, starosti, religiji, etični pripadnosti ter formalne in neformalne načine usklajevanja različnih interesov ljudi, tudi medsebojnih sporov,	LJUDJE V DRUŽBI • Jaz v skupnosti, • družina in povezovanje – način življenja, • oblike združevanja in sodelovanja, • otrokove pravice, • prebivalstvo ter družbena vprašanja.	LJUDJE V DRUŽBI

	• spoznavajo pomen medsebojne pomoči v različnih stiskah, socialnih težavah, raznovrstnih oblikah nasilja, odvisnostih ter oblike prostovoljnega dela kot način razvijanja sočutja do sočloveka, • z neposrednim delom in vključevanjem v okolico otroci razvijajo navade, ki nam pomagajo živeti v skupnosti, spretnosti obvladovanja čustev, sprejemanje in spoštovanje drugačnih, sposobnost sodelovanja in učenja v skupni, izražanje kritičnega mnenja in spoštovanje mnenja drugih.		
--	--	--	--

LJUDJE V PROSTORU IN ČASU • Bere in uporablja različne zemljevide: domači kraj, domača pokrajina, Slovenija, Evropa ter se orientira z različnimi pripomočki, • zna skicirati preproste zemljevide ter skozi različne strategije pozna in primerja naravne in družbene značilnosti domače pokrajine in naravnih enot Slovenije, • vrednoti človeške posege v okolje.	LJUDJE V PROSTORU IN ČASU • Spoznavajo glavne smeri neba in uporabo kompasa, • seznanjajo se s sestavinami zemljevida: znaki, tloris, mreža, legenda, naslov, datum, avtor, grafično merilo, višinska barvna lestvica, nadmorska višina, relativna višina, • seznanjajo se z lego domačega kraja, lega Slovenije na zemljevidu Evrope, sveta, • spoznavajo značilnosti domačega kraja in pokrajine glede na geografsko lego in	LJUDJE V PROSTORU IN ČASU • Prostorska orientacija, • domači kraj, • domača pokrajina, • Slovenija – lega, značilnosti, • Republika Slovenija, • organiziranost Slovenije kot države in kot del Evropske unije, • vloga Slovenije v svetu.	LJUDJE V PROSTORU IN ČASU • Globus s kontinenti v barvah, • omara s sestavljenimi zemljevidi kontinentov in držav, • zastavice držav.
---	--	---	--

	naravne osnove (relief, voda, prst, podnebje, kamnine, tla, rudnine) ter glede na to tudi razvoj gospodarskih dejavnosti, poklicev, urejenost kraja, naravne in kulturne dediščine kraja, • opazujejo in razvijajo sposobnost prepoznavanja varnih poti v šolo (za pešce in kolesarje), • spoznavajo naravne enote Slovenije glede na njeno lego v Evropi: alpska, predalpska, obpanonska, dinarsko kraška in primorska pokrajina, ter družbene in naravne značilnosti le-teh, • spoznavajo posebnosti Slovenije in razvoj gospodarskih dejavnosti glede na pokrajinske osnove ter lego največjih mest, rek, gorovij, prometnic ..., • uri se v branju različnih zemljevidov Slovenije ter se spoznavajo s terenskim delom (orientacija, kartiranje, opazovanje, merjenje, anketiranje), • spoznavajo značilnosti življenja v državi Sloveniji: glavno mesto, državni simboli, organiziranost – demokracija, raznolikost prebivalstva, pomen in pravice narodnih manjšin,		
--	--	--	--

	slovenska naravna in kulturna dediščina, - vloga Slovenije v EU: pravice Slovencev v EU, organiziranost EU, države članice in glavna mesta EU, simboli, himna, valuta, slogan, dan Evrope, - spoznavajo medsebojno soodvisnost z ostalimi prebivalci Evrope in sveta nasploh.		
--	---	--	--

NASTANEK VESOLJA (Zgodba o nastanku in lastnosti elementov) - Si predstavlja, kako je prišlo do nastanka vesolja in z njim tudi našega domačega planeta Zemlja, - pozna gravitacijo Zemlje.	NASTANEK VESOLJA (Zgodba o nastanku in lastnosti elementov) - Poslušajo in spremljajo zgodbo o nastanku vesolja ter jo razumeva s pomočjo kart in spremljajočih eksperimentov, - spoznavajo različne načine kombiniranja snovi, - spoznavajo tri osnovna agregatna stanja snovi: plinasto, tekoče in trdno agregatno stanje, - spoznavajo, da Zemlja privlači predmete in da temu pojavu pravimo gravitacija.	NASTANEK VESOLJA (Zgodba o nastanku in lastnosti elementov) - Zgodba o nastanku vesolja, - eksperimenti in karte, - gravitacija Zemlje.	NASTANEK VESOLJA (Zgodba o nastanku in lastnosti elementov) - Zgodba o nastanku vesolja, impresionistične karte in pripomočki za izvedbo eksperimentov, ki spremljajo zgodbo, - impresionistične karte od 1a do 7a, 3 eksperimenti za ponazoritev gravitacije Zemlje.
--	--	---	---

MOJ DOMAČI PLANET – ZEMLJA Pozna položaj Zemlje in	MOJ DOMAČI PLANET – ZEMLJA Spoznavajo osnovno zgradbo	MOJ DOMAČI PLANET – ZEMLJA Zgradba, položaj in gibanje	MOJ DOMAČI PLANET – ZEMLJA Impresionistična karta 6a –
--	---	--	--

Program osnovne šole montessori

osnovne zakonitosti gibanja Zemlje v vesolju, • zna opisati zgradbo Zemlje in Zemljine skorje, • zna poimenovati imena kontinentov in oceanov ter jih oceniti po velikosti.	Zemlje, položaj in gibanje Zemlje v vesolju, • spoznavajo zunanje poteze in oblike notranjosti Zemlje in Zemljine skorje, • spoznavajo ravnotežno stanje Zemeljske skorje, • spoznavajo in s pomočjo kart opazujejo nastanek gorovij, • s pomočjo globusa s kontinenti v barvah in sestavljenih zemljevidov poimenuje dele kopnega, celine ter primerja celine in oceane po velikosti.	Zemlje v vesolju, • zgradba Zemlje, • zemeljska skorja, • nastanek gorovij, • globus in zemljevid, • kopno, celina, kontinent, ocean.	ponazoritev zgradbe Zemlje Ga in Gb, • globus s kontinenti v barvah, • sestavljeni zemljevidi, • pravokotne prizme, ki ponazarjajo nastanek gorovij • karte Gc, Gd in Ge.
---	--	--	---

SONCE IN ZEMLJA • Razume in opiše vrtenje Zemlje okoli osi in vrtenje Zemlje okoli Sonca ter posledice obeh vrst vrtenj, • razloži povezanost med letnim časom in dolžino dneva/noči v Sloveniji, • pozna časovne pasove, • ve, kako nastane leto, mesec, teden, dan, • pozna geografsko terminologijo in jo tudi pojasni: solsticij, ekvinokcij, letni časi, časovni pas, datumska meja, • navede nekaj rešitev za zaščito ozračja in padavin.	SONCE IN ZEMLJA • S pomočjo kart in dejanskim primerom spoznavajo, opišejo in ponazorijo dve vrsti gibanja Zemlje: vrtenje Zemlje okoli svoje osi (rotacija) in kroženje Zemlje okoli Sonca ter opisujejo posledice le-tega (dan-noč, letni časi), • razlagajo povezanost med letnimi časi in dolžino dneva/noči v Sloveniji, • spoznavajo časovne pasove in karto časovnih pasov, • spoznavajo pojme: leto, mesec, teden, dan, • skozi delo s kartami spoznavajo geografske pojave: solsticij,	SONCE IN ZEMLJA • Vrtenje Zemlje okoli svoje osi in kroženje Zemlje okoli Sonca, • letni časi/dan in noč v Sloveniji: • leto, mesec, teden, dan, • pojavi: solsticij, ekvinokcij, letni časi, časovni pas, datumska meja, • zaščita ozračja in dežja.	SONCE IN ZEMLJA • Impresionistične karte od 8a do 10a, • žogica na nitki za ponazoritev rotacije Zemlje, • globus, luč, velik list papirja z narisano elipso – za ponazoritev vrtenja Zemlje okoli Sonca in nastanek dneva ter noči, • karta časovnih pasov W1, • impresionistične karte od 12a do 22a, • impresionistična karta 1 in 2.
--	---	---	---

	ekvinokcij, letni časi, časovni pas, datumska meja, spoznavajo načine ter rešitve, kako zaščititi ozračje in dež.		
PODNEBNE ZNAČILNOSTI ZEMLJE - Razloži vpliv zunanjih dejavnikov na planet Zemlja, - razloži vzroke za podnebne raznolikosti na Zemlji, - opiše značilnosti posameznih toplotnih in rastlinskih pasov ter predstavi pogoje za življenje v njih, jih primerja.	PODNEBNE ZNAČILNOSTI ZEMLJE - Naštejejo letne čase in razložijo vzroke za spreminjanje le-teh, - ugotavljajo vzroke za nastanek vremena (nizek in visok zračni tlak), - ogledujejo si karto toplotnih pasov ter na podlagi te, razložijo vzroke za nastanek, lego toplotnih pasov na zemljevidu, - določajo in spoznavajo značilnosti toplotnih pasov: temperatura, padavine, rastlinski in živalski svet ter opisujejo pogoje za življenje ljudi v posameznih toplotnih pasovih.	PODNEBNE ZNAČILNOSTI ZEMLJE - Letni časi in vzroki za nastanek, - toplotni pasovi – lega in vzrok za nastanek, - značilnosti toplotnih pasov.	PODNEBNE ZNAČILNOSTI ZEMLJE - Impresionistične karte od 11a do 17a, - impresionistične karte 25a in 26a, - delovne karte W2 – toplotni pasovi, - karta W4 in W5, - karta W3 – delo na podnebjih.
DELOVANJE ZRAKA - Pojasni pomen vetrov pri oblikovanju Zemljinega površja, - predstavi različne vetrove, jih poimenuje in zna povedati, kako so nastali,	DELOVANJE ZRAKA - Opazujejo in opravljajo eksperimente, ki predstavljajo uvod v razumevanje delovanja in funkcije zraka, - spoznavajo delo zraka na	DELOVANJE ZRAKA - Funkcija zraka na Zemlji, - nastanek, pomen in vrste vetrov, - erozija, - lokalni vetrovi na kopnem,	DELOVANJE ZRAKA Impresionistične karte: 24a, 27a, 28a, 3, 3bis, 4, 5, 11.

• zna razložiti posledice delovanja vetrov: vpliv na padavine, nastanek erozije, • poimenuje različne vetrove na kopnem in na morju.	Zemlji: nastanek in pomen vetrov, različne vrste vetrov – kopenski in morski vetrovi, lokalni vetrovi, oceanski vetrovi, • spoznavajo pomen in vpliv vetrov na padavine (dež) ter sezonske spremembe v vetrovih, • spoznavajo nastanek erozije kot posledica delovanja vetrov, • s pomočjo kart spoznavajo in poimenujejo lokalne vetrove, ki delujejo na kopnem, • s pomočjo kart spoznavajo in poimenujejo vetrove, ki delujejo na morju.	• vetrovi na morju.	
---	---	---	--

DELOVANJE VODE • Predstavi različne oblike voda, • pozna največje reke sveta in domače dežele, jih poimenuje, ve, kam se stekajo, • pozna posledice delovanja vode v obliki valov, ledenikov, • zna razložiti potek kroženja vode in pomen, • razume pomembnost vode v obliki padavin in vpliv le-teh razvoj na rastja in vegetacije.	DELOVANJE VODE • Spoznavajo oblike voda na zemeljski površini: reka, dež, jezero, mlaka, led, ledenik, • opazujejo rečne tokove (s pomočjo kart), ugotavljajo, da se reke stekajo v morja in oceane, • ugotavljajo vzroke za nastanek tokov v oceanih, jih poimenujejo in locirajo, • spoznavajo delovanje vode v obliki valov – na oblikovanje	DELOLOVSNJE VODE • Oblike voda, • reke, • led in ledeniki, • valovi, • reliefni tipi obal, • kroženje vode, • vpliv vode na padavine in vegetacijo.	DELOVANJE VODE • Za padavine so impresionistične karte: 23a, 6, 7, 8, • tokovi: impresionistične karte 9 in 10, • reke in rečne doline: impresionistične karte 12 do 18, • led: impresionistične karte od 20 do 24, • tokovi: impresionistična karta 9 in 10, • kroženje vode: impresionistične karte 25 in 26, • rastje: impresionistične karte od
---	--	---	---

	obale ter različne tipe reliefnih oblik obal, • spoznavajo delovanje vode na oblikovanje rečnih dolin, • spoznavajo nastanek ledu in ledenikov ter njihov pomen nekoč in danes, ob tem se soočijo tudi s posledicami podnebnih sprememb, segrevanja ozračja in vpliva le-tega na taljenje ledenikov, • seznanjajo se z načinom kroženja vode na Zemlji, • ugotavljajo vpliv vode in padavin na razširjanje rastja in vegetacije na Zemljinem površju.		28 do 30.
--	---	--	-----------

ORIENTACIJA IN UPODABLJANJE ZEMLJINEGA POVRŠJA • Razume zemljevid sveta, • pravilno uporablja zemljevide in druge vire geografskih informacij, • pozna geografsko terminologijo in jo tudi pojasni: zemeljske poloble, ekvator, začetni poldnevnik, oba tečaja, strani neba, izhodiščni poldnevnik in vzporednika, • sposoben je določiti lego kraja	ORIENTACIJA IN UPODABLJANJE ZEMLJINEGA POVRŠJA • S pomočjo sestavljenih zemljevidov poimenujejo dele celin in oceanov, • uri se v uporabi zemljevida in globusa ter pokažejo: zemeljske poloble, ekvator, začetni poldnevnik, oba tečaja in se s pomočjo strani neba, izhodiščnega poldnevnika in vzporednika, • se znajo orientirati na globusu,	ORIENTACIJA IN UPODABLJANJE ZEMLJINEGA POVRŠJA • Celine in oceani, • zemljevid in globus: zemeljska polobla, ekvator, začetni poldnevnik, oba tečaja, strani neba, izhodiščni poldnevnik in vzporednik, • orientacija: uporaba kompasa in zemljevida, • prikaz Zemljinega površja.	ORIENTACIJA IN UPODABLJANJE ZEMLJINEGA POVRŠJA • Globus s kontinenti v barvah, • omara s sestavljenimi zemljevidi kontinentov in držav, • impresionistične karte: W3, 12.
---	---	---	---

Program osnovne šole montessori

in pokrajine ter zna uporabiti merilo zemljevida, • se zna orientirati v naravi in na zemljevidu ter opazuje, opisuje in razlikuje pokrajino ter ugotovitve predstavi.	• obiščejo naravo ter se v njej orientirajo s pomočjo kompasa in zemljevida, • predstavijo in opišejo različne načine prikazovanja Zemljinega površja.		
---	---	--	--

ČLOVEŠKA GEOGRAFIJA • Prepozna in opiše pogoje za življenje ljudi v različnih toplotnih in rastlinskih pasovih ter njihove prilagoditve, • predstavi pogoje za življenje ljudi ob morju, na otoku in celini, • pozna različne reliefne oblike in njihov vpliv na življenje, • pozna vrste naravnih virov, razvoj svetovne trgovine in soodvisnost človek z družbo.	ČLOVEŠKA GEOGRAFIJA • Spoznavajo, da ljudje živimo v različnih toplotnih pasovih in kako se na to prilagajamo z načinom življenja, • opisujejo pogoje za življenje ljudi ob morju, na otokih in celinah, • spoznavajo povezanost reliefnih oblik in pogoji za življenje ljudi na Zemljinem površju, • raziskujejo in ugotavljajo medsebojno povezanost in soodvisnost človeka z družbo, • proučujejo naravne vire in razvoj industrije na podlagi letih, kar vodi v razvoj svetovne trgovine.	ČLOVEŠKA GEOGRAFIJA • Življenje v različnih toplotnih pasovih, • življenje ob morju, na otoku in celini, • reliefne oblike in življenje, • naravni viri in razvoj svetovne trgovine.	ČLOVEŠKA GEOGRAFIJA • Impresionistične karte: 27, 28, 29, 30.
---	---	---	---

PROUČEVANJE DOMAČE DEŽELE – SLOVENIJE • Zna določiti pozicijo Slovenije v Evropi in svetu, • načrtuje, se pripravi, aktivno	PROUČEVANJE DOMAČE DEŽELE – SLOVENIJE • Določajo pozicijo Slovenije v Evropi in svetu, • skozi ekskurzije, terensko delo	PROUČEVANJE DOMAČE DEŽELE – SLOVENIJE • Slovenija v Evropi in svetu, • naravnogeografske enote Slovenije,	PROUČEVANJE DOMAČE DEŽELE - SLOVENIJE • Globus s kontinenti v barvah, • omara s sestavljenimi zemljevidi kontinentov in držav,
--	---	--	---

Program osnovne šole montessori

sodeluje in poroča o raziskovanju okolja (ekskurzija, domači kraj ...)č • predstavi načrt razvoja pokrajine, jo zna prostorsko uvrstiti, • pozna naravnogeografske značilnosti domačih pokrajin, ki gradijo Slovenijo ter določi njihovo lego, • pokaže okoljsko pismenost, se obnaša prijazno do okolja, skrbi za lastno zdravje in okolico ter razvija spoštljiv odnos do slovenske pokrajine in njene naravne in kulturne dediščine.	– spoznavajo naravnogeografske enote Slovenije, • pridobivajo prostorske predstave o domačem kraju, domači pokrajini in državi ter izdelujejo svoj reliefni zemljevid in panoramsko skico domače pokrajine, • skozi delo, opazovanje, merjenje, preproste analize, intervjuje, uporabo različnih virov in literature se urijo v uporabi preprostih metod geografskega raziskovanja ter razvijajo ljubezen in pozitiven odnos do slovenske pokrajine in njene naravne in kulturne dediščine.	• prostorska predstava o domačem kraju, pokrajini in državi, • uporaba preprostih metod geografskega raziskovanja.	• zastavice.
--	---	---	--

TRETJA TRIADA

Učenec/učenka:

- pozna osnovne geografske značilnosti Evrope in Azije in pogloblja ter na izbranih primerih konkretizira obče geografske pojme;
 - spozna skupne značilnosti Evrazije;
 - primerja naravno in družbeno geografske značilnosti posameznih delov Evrope;
 - primerja temeljne naravnogeografske in družbenogeografske značilnosti Evrope in Azije;
 - ob študiju primerov spozna aktualne probleme Evrope v odvisnosti od dogajanj v preteklosti;
 - zna oblikovati stališča in vrednote, kot so spoštovanje drugih narodov in kultur, mednarodno sodelovanje;
 - spozna potrebo po ohranjanju naravne in kulturne dediščine;
 - razume občutljivo povezanost med človekom in naravo;
 - razume geografske dimenzije in posledice povezanosti današnjega sveta;
 - spozna na študiju primera, območja ogrožanja okolja ter načine varovanja okolja v posameznih območjih Evrope in Azije;
 - zna uporabljati osnovne načine za zbiranje geografskih informacij v konkretnem primeru;
 - pridobljena znanja medpredmetno poglobi in nadgradi z interdisciplinarno ekskurzijo v izbrano naravno geografsko enoto Slovenije;
 - usposablja se za uporabo komunikacijskih, miselnih, praktičnih in socialnih veščin za raziskovanje geografskih tem na lokalni, regionalni in planetarni ravni;
-
- spozna geografske značilnosti Afrike, Avstralije in Oceanije, Amerike ter polarnih območij;
 - ob študiju primerov z različnih kontinentov spozna aktualne probleme sodobnega sveta;
 - Analizira in nakaže rešitve problemov nastalih v Afriki;
 - pojasni prednosti in slabosti geografske lege Avstralije;
 - oceni in primerja pomen Oceanije v preteklosti in sedanjosti;
 - ovrednoti pomen Amerike in ZDA v svetu;
 - sklepa o pomenu polarnih območij v prihodnosti;
 - zna oblikovati stališča in vrednote, kot so spoštovanje drugih narodov in kultur, mednarodno sodelovanje;
 - spozna potrebo po ohranjanju naravne in kulturne dediščine;
 - razume občutljivo povezanost med človekom in naravo;
 - razume geografske dimenzije in posledice povezanosti današnjega sveta;
 - spozna, na študiju primera, območja ogrožanja okolja ter načine varovanja okolja na posameznih celinah;
 - zna uporabljati osnovne načine za zbiranje geografskih informacij v konkretnem primeru.
-
- spozna geografske značilnosti Slovenije;
 - primerja in vrednoti položaj, vlogo in pomen Slovenije v Evropski Uniji;
 - razvija prostorsko predstavo o Sloveniji, Evropi in svetu;
 - ob primerih vrednoti in razvija odnos do naravne in kulturne dediščine svoje domovine;
 - povezuje naravno geografske pogoje z možnostmi gospodarskega razvoja in jih primerja s sosednjimi državami;
 - analizira posledice gospodarskega razvoja za okolje;
 - ozavešča pomembnost ohranjanja okolja za trajnostni razvoj družbe v sedanjosti in prihodnosti;
 - pri spoznavanju značilnosti prebivalstva nakazuje rešitve posameznih ključnih vprašanj demografskega razvoja;

- na primeru domače regije se uri in usposablja za uporabo preprostih metod raziskovalnega dela na lokalnem in regionalnem področju ter razvijajo sposobnost za vključevanje v odločanje o njihovem razvoju;
- razvija pozitivna čustva do domovine, razvija občutek pripadnosti svojemu narodu in državi ter ljubezni do njene naravne in kulturne dediščine ter spoštovanju narodnostnih pravic;
- razlikuje odgovorno in neodgovorno ravnanje s prostorom ter pridobiva izkušnje odgovornosti za prevzete obveznosti;
- na podlagi različnih virov, statističnih podatkov in digitalnih gradiv oblikuje izvlečke, zaključke in nakazuje rešitve;
- pridobljena znanja medpredmetno poglobi in nadgradi z interdisciplinarno ekskurzijo v izbrano naravno geografsko enoto Slovenije.

Cilji, zapisani v poševni pisavi, so učni nadstandard (izbirni cilji, namenjeni le nekaterim učencem).

Vsebina	Cilji
1. Naravno geografske značilnosti Evrope in Azije (Evrazije)	- na zemljevidu sveta določi geografsko lego in sklepa o posledicah, ki so povezane z razsežnostjo Evrazije, - na zemljevidu določi mejo med Evropo, Azijo in Afriko, - ob zemljevidu opiše površje, Evrope in Azije in ga primerja med seboj, - našteje največje reliefne oblike,
1.1 Podnebje in rastlinstvo Evrope in Azije	- imenuje in opiše posamezne toplotne in rastlinske pasove Evrope in Azije, jih primerja med seboj in sklepa o možnostih za življenje ljudi v posameznih toplotnih pasovih, - imenuje velika naravnogeografska območja Evrope in Azije ,
1.2 Prebivalstvo in poselitev Evrope in Azije	- opiše vzroke in posledice različne gostote poselitve, - ob tematskem zemljevidu opiše jezikovno in versko raznolikost Evrope in Azije in sklepajo o posledicah, - na izbranih primerih opiše način življenje ljudi v Evropi in Aziji,
2. Južna Evropa- naravnogeografske značilnosti	- določi geografsko lego J Evrope ter poimenuje večje polotoke in otoke, gorovja, nižine in morja, - ob zemljevidu imenuje države, ki jih prištevamo k J Evropi,
2.1 Sredozemsko morje je eno najtoplejših morij na svetu	- sklepa o posledicah gibanja morske vode in opiše lastnosti morske vode, - na primeru analizira vzroke in posledice onesnaževanja morij,
2.2 Podnebje in rastlinstvo ni povsod sredozemsko	- s pomočjo klimogramov in slikovnega gradiva sklepa o podnebjju in rastlinstvu J Evrope,
2.3 Območje potresov in vulkanov	- razloži tektonske vzroke za nastanek potresov in pojasni delovanje vulkanov, - opiše posledice vulkanskih izbruhov in potresnega delovanja na življenje ljudi,
2.4 Turizem-pomembna gospodarska panoga, ki prinaša tudi probleme	- opiše načine s katerimi človek izboljšuje naravne pogoje za kmetijstvo, - na izbranih primerih opiše značilnosti gospodarstva s poudarkom na turizmu,

2.5 Pestra verska in narodnostna sestava prebivalstva	- ob zemljevidu opiše pestro narodnostno in versko sestavo Prebivalstva in išče vzroke za neenakomerno razporeditev prebivalstva,
3. Srednja Evropa	- določi geog. lego Srednje Evrope, - na zemljevidu pokaže značilne pokrajinske enote in razloži prehodnost Srednje Evrope v reliefnem in prometnem smislu ter pomen te prehodnosti za življenje ljudi, - s pomočjo statističnih podatkov primerja države med seboj po velikosti, številu prebivalstva in opiše narodnostno in versko sestavo prebivalstva,
3.1 Panonska nižina	- s pomočjo zemljevida določijo lego Panonske nižine, - na temelju izbranih primerov analizira probleme, s katerimi se srečujejo ljudje, ki živijo ob rekah (poplave, onesnaževanje,...), - <i>ugotavlja povezanost podnebja, rastlinstva in prsti,</i> - <i>sklepa o načinu življenja ljudi,</i>
3.2 Alpe	- na zemljevidu določi geografsko lego Alp in imenuje države, v katere segajo Alpe, - s pomočjo zemljevida ugotovijo smer slemenitve, - opiše preoblikovanje Alp s poudarkom na delovanju ledenikov in njihove učinke na preoblikovanje rečnih dolin, - sklepa o možnostih za življenje in gospodarjenje s poudarkom na turizmu, Pašništvo, - <i>opišejo pomen prelazov in predorov za prometno povezanost alpskih pokrajin,</i> - <i>utemelji zakaj se podnebje in rastlinstvo z višino spreminja,</i>
3.3 Sredogorja s kotlinami, Nemško-poljsko nižavje in Karpati	- na zemljevidu pokaže in primerja reliefne značilnosti sredogorja s kotlinami, Nemško-poljskega nižavja in Karpatov, - ugotavlja posledice, ki sta jih izkoriščanje naravnih bogastev in nagla industrializacija prinesla naravno in družbenogeografskim dejavnikom in jih primerja s posledicami, ki jih prinaša postindustrijski oz. informacijski gospodarski razvoj - <i>razume načela trajnostnega razvoja in odgovornega ravnanja z okoljem.</i>
4. Zahodna Evropa	- na zemljevidu določi lego zahodne Evrope ter imenuje države, - s pomočjo zemljevida in slikovnega gradiva primerja značilnosti posameznih reliefnih enot Zahodne Evrope, - opiše obalo in gibanje morske vode ter vpliv le tega na življenje ljudi, - razume gospodarsko usmerjenost Z Evrope nekoč in danes, - <i>ovrednotijo pomen Zalivskega toka na podnebje in rastlinstvo,</i> - <i>analizirajo vpliv naravnih dejavnikov na poselitev in poimenuje glavne predstavnike prebivalstva, njihovo gospodarsko usmerjenost nekoč in danes,</i>
5. Severna Evropa	- na zemljevidu določi in opredeli geografsko lego severne Evrope glede na toplotne pasove, in imenuje države, - opiše klimatske značilnosti in reliefne oblike v S Evropi, jih primerja med seboj z vidika možnosti poselitve, - ob klimogramih razloži podnebje in sklepa o rastlinstvu in načinu življenja v severni Evropi, - <i>razloži ledeniško preoblikovanost površja in odvisnost ljudi od tega,</i> - <i>sklepa o dolžini dneva in noči v mrzlem pasu,</i> - <i>ovrednoti pomen Severnoatlantskega toka na podnebje in življenje ljudi,</i>
6.	- s pomočjo zemljevida določi lego in glavne geografske enote Vzhodne

Vzhodna Evropa in Severna Azija	Evrope in Severne Azije glede na toplotni pas, - ob klimogramih, slikovnem gradivu in zemljevidu sklepa o podnebjju in pogojih za življenje ljudi, - ob zemljevidu opiše politično in narodnostno sestavo Vzhodne Evrope in Severne Azije, - s pomočjo zemljevida imenuje večje reke, - <i>s pomočjo tematskega zemljevida glede na reke sklepa o gospodarskih možnostih prebivalstva in gostoti prebivalstva in pomenu rek za poselitve,</i>
7. Vzhodna Azija	- na zemljevidu poišče države Vzhodne Azije in določi geografsko lego območja, - ob zemljevidu in slikovnem gradivu primerja velike naravno geografske enote Vzhodne Azije, - na primeru Kitajske in Japonske analizira probleme povezane z velikim naravnim prirastkom, - <i>na izbranih primerih analizira vzroke in posledice za naravne nesreče v Vzhodni Aziji,</i> - <i>ob zemljevidu razloži različno gostoto prebivalstva,</i>
8. Južna in JV Azija	- s pomočjo zemljevida in slikovnega materiala določi naravne enote in opredeli vlogo Himalaje kot naravne pregrade, - na političnem zemljevidu poišče pomembnejše države J in JV Azije, - <i>opiše in ovrednoti vpliv monsunskega podnebja na življenje ljudi,</i>
9. Indijska podcelina	- s pomočjo zemljevida in slikovnega gradiva opiše razlike med pokrajinami indijske podceline in posledice naravne raznolikosti za življenje ljudi, - razume velik gospodarski potencial Indije, - <i>na primeru Indije opiše probleme verske raznolikosti, prenaseljenosti in odvisnosti kmetijstva od veroizpovedi,</i>
10. Jugozahodna Azija	- ob zemljevidu imenuje najpomembnejše države in pokaže naravno geografske enote ter jih primerja med seboj, - sklepa o strateškem pomenu območja(nafta, izvor treh svetovnih religij), - ovrednoti pomen nafte za območje in svet, - <i>sklepa o vzrokih za nastanek kriznih žarišč na območju JZ Azije,</i>
11. Afrika	
1.1 Lega in površje Afrike	- primerja geografsko lego Afrike z drugimi celinami, - na zemljevidu pokaže in imenuje velike naravnogeografske enote Afrike in jih primerja med seboj glede na geografsko lego,
1.2 Podnebje in rastlinstvo Afrike	- imenuje in opiše posamezne podnebne in rastlinske pasove Afrike, jih primerja med seboj, - primerja količino in razporeditev padavin z rastlinskimi pasovi, - opiše razširjenost rečnega omrežja in pomen rek za življenje, - sklepa o možnostih za življenje ljudi v posameznem podnebnem pasu,
1.3 Prebivalstvo Afrike	- opiše vzroke in posledice različne gostote poselitve, - seznani se s prenaseljenostjo nekaterih pokrajin Afrike, - zna naštet prispevke Afrike v svetovno zakladnico razvoja človeštva, - <i>analizira problem lakote v nekaterih delih Afrike,</i>
1.4 Severna Afrika	- ob zemljevidu imenuje države, ki jih prištevamo k Severni Afriki, - opiše pomen reke Nil za življenje ljudi nekoč in danes, - opiše značilnosti poselitve in prebivalstva Severne Afrike, - <i>sklepa o pogojih za življenje v Severni Afriki,</i>
1.5 Tropska Afrika	- opiše naravne značilnosti tropske Afrike, - razloži vpliv nadmorske višine na življenje ljudi v ekvatorialnem pasu, - <i>primerja med seboj družbenogospodarsko usmerjenost Nizke, Visoke ekvatorialne Afrike in Zahodne Afrike,</i>

1.6 Južna Afrika	- s pomočjo zemljevida opredeli obseg Južne Afrike, - primerja pokrajine južne Afrike s pokrajinami podobne geografske širine severno od ekvatorja, - prepozna in razume rasno razlikovanje in vpliv le-te na družbeni razvoj, - <i>analizira dejavnike, ki so vplivali na priseljevanje belega prebivalstva in vpliv njihovega gospodarjenja na spreminjanje pokrajin s posebnim poudarkom na izkoriščanju naravnih bogastev,</i>
2. Avstralija in Oceanija	
2.1 Naravnogeografske značilnosti Avstralije	- na zemljevidu določi geografsko lego Avstralije in Oceanije, - razloži vzroke za svojvrsten rastlinski in živalski svet Avstralije, - s pomočjo zemljevida in slikovnega gradiva opiše površinsko izoblikovanost Avstralije in sklepa o vplivu Velikega razvodnega gorovja na podnebje in vodovje, - razumejo nastanek Velikega koralnega grebena in ovrednotijo njegov pomen, - s pomočjo zemljevida in slikovnega gradiva primerja podnebno-rastlinske pasove Avstralije, - opiše probleme preskrbe z vodo v Avstraliji,
2.2 Prebivalstvo in način življenja, ki je posledica visoko razvitega gospodarstva	- opiše značilnosti poseljevanja kontinenta, - sklepa o vzrokih redke in zelo neenakomerne poselitve kontinenta, - <i>prepozna in razume prevladujoče gospodarske procese v Avstraliji ter ugotovi njihove pokrajinske učinke,</i> - <i>utemelji razvoj in pomen prometa,</i>
2.3 Oceanija- skupine otočij sredi oceana	- na zemljevidu določi lego otokov Oceanije, - našteje večje skupine otokov, - <i>sklepa o prometnem in gospodarskem pomenu Oceanije,</i>
3. Amerika in polarna območja	
3.1 Ameriko sestavlja več Amerik	- določi zemljepisno lego Amerike, - razlikuje pojme Severna, Srednja in Južna Amerika, Latinska Amerika, - <i>razloži pomen odkritja Amerike,</i>
3.2 Naravnogeografske značilnosti Severne Amerike	- na zemljevidu določi lego Severne Amerike, - primerja reliefne značilnosti naravnih enot Severne Amerike, - primerja podnebne in rastlinske pasove v Severni Ameriki, - <i>sklepa o vplivu lege in reliefa na podnebje Severne Amerike,</i> - <i>ovrednoti pomen podnebnih in rastlinskih pasov za gospodarstvo in poselitev,</i>
3.3 Prebivalstvo Severne Amerike	- opiše sestavo prebivalstva Severne Amerike, - sklepa o prednostih in slabostih večnacionalne skupnosti, - spozna procese asimilacije, integracije in segregacije različnih kultur, - <i>analizira vzroke in posledice za različno gostoto poselitve Severne Amerike,</i>
3.4 Kanada in ZDA	- prepozna in razume prevladujoče družbene, politične in gospodarske procese v Severni Ameriki ter ugotavlja njihove učinke na pokrajino, - ob analizi podatkov ovrednoti vpliv tehnološkega razvoja in postindustrijske dobe na pokrajino, - <i>vrednoti pomen prometnih povezav med vzhodom in zahodom celine,</i>
3.5 Latinska Amerika	- sklepa o naravnogeografskih značilnostih Latinske Amerike, - opiše vzroke in posledice kolonizacije Latinske Amerike, - ob zemljevidu in ustreznem slikovnem gradivu naštejejo velike pokrajinske enote in jih med seboj primerjajo in sklepajo o možnostih za življenje ljudi v posameznih enotah, - <i>na izbranem primeru ob grafičnem prikazu razložijo značilnosti podnebja in sklepajo o vplivu podnebja na rastlinstvo in življenje ljudi,</i>

	-analizirajo vzroke in posledice nepremišljenega posega človeka v pokrajino na primeru posega v Amazonski deževni gozd,
3.6 Polarna območja	- s pomočjo zemljevida določi lego Arktike in Antarktike, - sklepa o podnebjju in rastlinstvu polarnih območij, - sklepa o gospodarskem in političnem pomenu polarnih območij v sodobnem času, - <i>išče možnosti in načine življenja ljudi v polarnih območjih,</i>
SLOVENIJA	
1. Geografska lega Slovenije	- ob ustreznem zemljevidu opredeli lego Slovenije, - ovrednoti pomen lege na stičišču naravnih enot Evrope, jezikovnih skupin in širjenja EU na področju gospodarstva in prometa,
1.2 Evropska Unija-povezovanje evropskih držav in Slovenija	- ovrednoti pomen vključitve Slovenije v Evropsko Unijo na gospodarskem in političnem področju, - ozavešča se o pomenu znanja, ki omogoča zaposlovanje v okviru EU, - predvideva prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti vključenosti Slovenije v primerjavi z državami izven unije,
1.3 Slovenska prepoznavnost v Evropi in svetu	- našteje pomembne dosežke Slovencev v evropskem in svetovnem merilu, - izdela svoj seznam desetih slovenskih prepoznavnosti/značilnosti,
2. Naravnogeografske enote Slovenije (najprej obravnava tisto, v kateri je šola)	- na zemljevidu omeji pet naravnogeografskih enot Slovenije in jih primerja med seboj glede na geografsko lego, podnebje in reliefne značilnosti, - razloži glavne faze nastanka današnjega reliefa Slovenije in dejavnike, ki so ga oblikovali, - na podlagi spoznanj terenskega dela ovrednoti pomen površja in kamninske zgradbe za človeka,
2.1 -Obpanonske pokrajine -Obpanonske ravnine -Obpanonska gričevja	- na zemljevidu omeji Obpanonske pokrajine in na primeru izbranega naselja utemelji prehodnost območja, - opiše probleme kmetijstva, odseljevanja in onesnaževanje podtalnice in navede rešitve nastalih težav, - <i>na izbranem primeru pojasni soodvisnost življenja ljudi z reliefom, podnebjem, prstjo in vodovjem,</i> - <i>oceni pomen povezovanja ljudi na narodnostno mešanem ozemlju,</i>
2.2 -Predalpske pokrajine -Predalpska hribovja -Predalpske doline in kotline	- na zemljevidu omeji in razdeli pokrajine slovenskega predalpskega sveta, - s pomočjo zemljevida in klimogramov opiše značilnosti reliefa in podnebja v predalpskem svetu in jih primerja z alpskim oziroma s tistimi v domači pokrajini, - na podlagi slikovnega gradiva sklepa o gospodarskih možnostih predalpskih pokrajin, - opiše primere prizadevanj in ukrepov za ohranjanje naravne in kulturne dediščine, - <i>na primeru Ljubljanske kotline analizira naravno in družbeno geografske posebnosti kotlin,</i>
2.3 -Alpske pokrajine -Visokogorja in alpske kraške planote -Alpske doline in kotline	- na zemljevidu omeji in razdeli pokrajine slovenskega alpskega sveta, - ovrednoti pomembne reke glede na vodnatost in možnosti izrabe vode, - na primeru Karavanškega predora analizira pomembnost prometne povezave med dvema državama, - opiše primere prizadevanj in ukrepov za ohranjanje naravne in kulturne dediščine, - <i>na izbranem primeru razloži medsebojni vpliv reliefa, podnebja, rastlinstva in vodovja, na gospodarstvo in življenje ljudi alpskih pokrajin,</i>
2.4	- na zemljevidu omeji in razdeli slovenske dinarske pokrajine,

-Dinarskokraške pokrajine -Dinarskokraške planote in hribovja -Dinarskokraška podolja in ravniki	- s pomočjo zemljevida, slikovnega gradiva in klimogramov opiše značilnosti reliefa, podnebja in vodovja dinarsko kraških pokrajin Slovenije, - na primeru Postojnske jame predstavi primere prizadevanja in ukrepe za ohranjanje naravne in kulturne dediščine,
2.5 -Obsredozemske pokrajine -Flišna gričevja, hribovja in doline -Kraški ravniki, podolja in doline -Jadransko morje	- na zemljevidu omeji in razdeli slovenske primorske pokrajine, - analizira posledice (ne)rešenega mejnega vprašanja s sosednjima državama, - na primeru koprskega pristanišča opišejo pomen pristanišča za Slovenijo in izpostavijo z njim povezana ekološka vprašanja, - <i>ovrednotijo pomen Jadranskega morja za podnebje, rastlinstvo, promet, turizem, ribolov in kmetijstvo,</i>
3. Geografski prostor Slovenije kot omejitveni in spodbujevalen dejavnik razvoja Slovenije	- razume sonaravni razvoj ter odgovornost do ohranjanja ugodnih življenjskih razmer za prihodnje generacije in se tako tudi ravna, - razume najpomembnejše naravnogeografske in družbeno geografske pojave in procese, ter njihovo sovplivanje, na prebivalstvo in gospodarstvo, - našteje in razloži dejavnike, ki vplivajo na različno gostoto poselitve Slovenije, - razložijo dejavnike, ki vplivajo na rast prebivalstva, - primerjajo rast prebivalstva v Sloveniji z Evropsko Unijo, - na primeru statističnih podatkov domačega ali večjega bližnjega naselja opiše narodnostno sestavo prebivalstva Slovenije, - <i>razume celovitost prostorskih problemov in poznajo nekatere možnosti lastne aktivne udeležbe,</i>
3.1 Gospodarstvo	- pravilno uporablja in razlikuje pojme in dejavnosti, - povezuje gospodarski razvoj in izobrazbeno strukturo prebivalstva, - primerja starostno in spolno sestavo prebivalstva Slovenije z državami EU in izbranimi državami sveta, - razloži vzroke in posledice selitev prebivalstva v Sloveniji in EU, - našteje gospodarske dejavnosti in razloži povezanost naravnih in družbenih pogojev za razvoj gospodarstva, - <i>ovrednoti pomen kmetijstva in sklepa o možnosti kmetijske dejavnosti v različnih predelih Slovenije,</i> - razloži pomen industrije za človeka in vplive na okolje, - <i>ovrednoti pomen trgovine za gospodarski razvoj Slovenije in njeno povezovanje v okviru EU,</i> - našteje energijske vire v Sloveniji in <i>ovrednoti pomen energije za človeka in družbo,</i> - opiše vrste prometa, njihove prednosti in pomanjkljivosti glede na zmogljivost in onesnaževanje okolja, - na zemljevidu pokaže najpomembnejše prometne povezave na ozemlju Slovenije in <i>ovrednoti njihov pomen pri povezovanju z ostalim delom Evrope in sveta,</i> - <i>analizira povezanost prometa in gospodarstva ter vplive geografskih dejavnikov,</i> - <i>vrednoti naravno in kulturno dediščino Slovenije kot temelj za razvoj turizma,</i> - <i>oceni pomen turizma za človeka kot posameznika in družbo kot celoto,</i>

3.9.5 MINIMALNI STANDARDI ZNANJA

Ob koncu prvega triletja učenec:

- ve, da Sonce spreminja svoj položaj na nebu, Sonce vzhaja in zahaja, Luna spreminja svojo obliko in položaj na nebu;
- zna opisati, kaj dela ob določenem času dneva in razliko med dnevom in nočjo;
- poimenuje planete v našem osončju;
- imenuje in pokaže velike dele kopnega in morja na globusu in karti sveta (celina ali kontinent, ocean, Evropa, Azija, Afrika, Amerika, Avstralija, Antarktika, Tihi ocean (Pacifik), Atlantski ocean, Indijski ocean);
- zna ločevati kopno, zrak, voda;
- poimenuje več prevoznih sredstev po vodi, zraku in kopnem;
- poimenuje in prepozna oblike kopnega in vode (jezero, otok, zaliv, polotok);
- poimenuje in pokaže države, na katere meji Slovenija;
- prepozna zastave: Slovenije, EU, Italije, Avstrije, Madžarske in Hrvaške;
- pozna osnovne geografske pojme v zvezi s površjem v okolici šole;
- se zna orientirati v šoli in v njeni okolici;
- pozna naravne značilnosti okolice šole;
- zna narediti/izdelati zemljevid sveta (kontinenti) in zemljevid učilnice;
- zna narediti skico ali model opazovane pokrajine;
- zna opisati vreme;
- zna povezati vreme in neko dejavnost ljudi ali živali;
- zna povezati nekatere vremenske pojave;
- ve, da oblake poganja veter;
- ve, da je zrak povsod okoli nas;
- ve, da so vplivi človeka na okolje lahko negativni;
- ve, da je Slovenija država;
- prepozna obliko Slovenije na zemljevidu;
- pozna nekatere simbole slovenske države;
- ve, da imamo v Sloveniji vrsto praznikov, povezanih s kulturo, versko in državotvorno tradicijo;
- ve, katere ustanove delujejo v kraju, v katerem živi;
- pozna temeljne dejavnosti teh ustanov;
- ve, da vsega, kar rabimo, ne moremo izdelati v domačem kraju (v Sloveniji);
- ve, da med ljudmi obstajajo razlike;
- ve, da imamo z različnimi ljudmi različne odnose (npr. ljubezni, skrbi, prijateljstva, sodelovanja);
- ve, da ljudje živimo skupaj z drugimi in drugačnimi;
- ve, da človek ne živi sam;
- pozna pomen sodelovanja, pomoči in solidarnosti;
- zna se predstaviti z bistvenimi podatki;
- ve, da so družine različne;
- pozna poimenovanja osnovnih družinskih članov (brat, sestra, starši, stari starši, sin, hčerka);
- pozna pomen porazdelitve dela med člani družine;
- pozna bistvene podatke o svoji šoli;
- ve, da so v šoli različni prostori (npr. telovadnica, jedilnica, knjižnica ipd.);
- pozna varno pot v šolo;
- pozna osnovno organiziranost šolskih prostorov;
- ve, da v šoli poleg pouka potekajo tudi nekatere druge dejavnosti (npr. radio, časopis, šport ipd.);
- razume pomen vidnosti v prometu;
- ve, da prometna sredstva onesnažujejo okolje;

- pozna osnovna transportna sredstva (za kopno, morje, zrak).

Ob koncu drugega triletja

A Zemlja kot celota

Učenec:

- opiše obliko Zemlje;
- iz ustreznega grafičnega prikaza ugotovi, kolikšen del zemeljske površine je pokrit z vodo in s kopnim (70 % – 30 %);
- na izbranih primerih opiše pogoje za življenje ljudi ob morjih, rekah, jezerih, kontinentih in na njih;
- na zemljevidu in na globusu pokaže zemeljske poloble, ekvator, severni in južni povratnik, severni in južni tečajnik, začetni poldnevnik in oba tečaja.

B Gibanje zemlje in posledice

Učenec:

- opiše in razloži vrtenje Zemlje okoli svoje osi in njene posledice;
- opiše gibanje Zemlje okrog Sonca (kroženje);
- razloži vzroke za spreminjanje dolžine dneva in noči v letu in našteje letne čase;
- razloži vzroke za nastanek toplotnih pasov;
- določi lego posameznih toplotnih pasov na karti sveta.

C Upodabljanje zemeljskega površja

Učenec:

- opiše načine prikazovanja zemeljskega površja na zemljevidu, reliefu, globusu in njihovo uporabnost ter izdela svoj reliefni zemljevid in panoramsko skico domače pokrajine na terenu;
- naredi besedni opis pokrajine na podlagi dogovorjenih kartografskih znakov na zemljevidu;
- našteje in uporablja različne načine orientacije v naravi.

Ob koncu tretjega triletja

Učenec:

- imenuje in pokaže velike dele kopnega in morja na globusu in karti sveta;
- na izbranih primerih analizira pogoje za življenje ljudi ob in na morjih, rekah, jezerih, kontinentih;
- ob slikovnem gradivu primerja prevladujoče reliefne oblike na zemeljskem površju in na izbranem primeru opiše pogoje za življenje ljudi v odvisnosti od reliefnih oblik;
- na zemljevidu in na globusu pokaže zemeljske poloble in ekvator, severni in južni povratnik, severni in južni tečajnik, začetni poldnevnik in oba tečaja;
- razloži vzroke za spreminjanje dolžine dneva in noči v letu in našteje letne čase;
- določi lego posameznih toplotnih pasov na karti sveta;
- ob izbranih primerih analizira pogoje za življenje ljudi v posameznih toplotnih pasovih;
- uporablja različne vrste zemljevidov;
- na karti sveta določi geografsko lego;
- ob zemljevidu opiše naravnogeografske značilnosti kontinentov in jih primerja med seboj (površje, rastlinstvo, podnebje);
- ob tematskih zemljevidih opiše značilnosti prebivalstva in gospodarstva kontinentov;
- ob izbranih primerih z različnih kontinentov opiše sodobne probleme (prenaseljenost, oskrba z vodo, hrano, energijo, ekološki problemi ...) in vrednoti kontraste (jezikovne, verske, gospodarske);
- na karti omeji pet naravnogeografskih enot Slovenije in jih primerja med seboj glede na geografsko

- lego, podnebje in reliefne značilnosti razloži odnos industrija-okolje-človek in našteje primere ukrepov za varovanje okolja pred škodljivimi vplivi industrije v domačem okolju in v Sloveniji;
- pokaže na zemljevidu najpomembnejše prometne povezave na ozemlju Slovenije in ovrednoti njihov pomen.

Učni načrt:

3.10. Naravoslovje s tehniko

3.10.1 OPREDELITEV PREDMETA NARAVOSLOVJE S TEHNIKO

Učenci imajo predmet »Naravoslovje s tehniko« od 1. do 6. razreda.

Predvideno število tednov	35	35	35	35	35	35	35	35	32	
RAZRED	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Skupaj ure
PREDMET										
Naravoslovje s tehniko	1	1	1	2	2	2				315

Osnova za pripravo učnega načrta je javni učni načrt za predmet Spoznavanje okolja in Naravoslovje in tehnika³⁵ ter posodobljeni učni načrt, sprejet na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje leta 2008.

Metodološko bomo program izvajali v skladu z posebnimi pedagoškimi načeli pedagogike montessori. Učni proces z uporabo metode montessori predvideva heterogene razrede. Zaradi tega je zapis ciljev razdeljen po triletyh.

Izvedba programa je individualizirana, učenci napredujejo glede na lastne sposobnosti in interese. Najbolj pogoste oblike dela so:

- skupinske predstavitve (velike in ključne zgodbe),
- delo z materiali (individualno ali skupinsko),
- projektno delo (individualno ali skupinsko),
- mrežni pouk, kjer določena vsebina pokriva več ali vse predmete.

Pri poučevanju po metodi montessori je iztočnica za snov, ki jo predstaviš posamezniku ali skupini učencev, učenčevo zanimanje in njegovo predznanje. Ker so otroci na različnih stopnjah znanja in zanimanja, je nemogoče pripraviti učni načrt, ki bi lahko bil splošen za vse učence. Zato smo v našem učnem načrtu izhajali iz ciljev, ki smo jih po sklopih razdelili na smiselne operativne cilje, te pa podprli z vsebinami. Posameznih sklopov in vsebin nismo časovno omejevali, saj se čas prilagaja učenčevim potrebam.

V okolju montessori je pri predmetu naravoslovje s tehniko ključni poudarek na razvijanju pozitivnega odnosa do okolja, v katerem živimo kot posamezniki in kot skupnost, ter zavedanju odnosa do ljudi, narave, čistega okolja, nenazadnje do vseh živih bitij, ki se v tem neposrednem okolju nahajajo. Vsebine, ki jih skozi predmet naravoslovje s tehniko otroci spoznavajo, združujejo procese in postopke, s pomočjo katerih spoznavamo svet, v katerem živimo. Naravoslovje se nanaša na rastline, živali in neživo naravo. Le-to je sestavni del okolja otroka, ki svoj odnos do tega okolja z leti le še razvija in nadgrajuje. Ta razvoj odnosa do okolja se nanaša na izkušnje, ki jih 6-letni otrok že ima. Torej so otroci v nenehnem in vsakodnevnem odnosu z okoljem, v katerem so rastline in živali. Z vidika pedagogike montessori je pristop pri predmetu naravoslovje s tehniko ta, da je otroku na razpolago delo z materiali, ki so vezani na naravo, upoštevajoč tendence otroka te starostne skupine. Tako na primer otrok, mlajši od 6 let, zastavlja vprašanja, kot so: „Kaj?“ ali „Kje?“, otroci, stari nad 6 let, pa zastavljajo vprašanja, ki se navezujejo na: „Kako?“, „Kdaj?“ in „Zakaj?“. Pri delu tako sledimo tem otrokovim vprašanjem.

35 Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Naravoslovje in tehnika. [[pripravila] Predmetna kurikularna komisija za geografijo. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2005.

Naravoslovje s tehniko je podano tako, da je v pomoč pri razvoju celostne otrokove osebnosti in ne le kot predmet sam. Otroku bomo pomagali najti odgovore na vprašanja, kot so: „Zakaj so listi zeleni?“, „Kaj je naloga korenin?“...

Skozi raziskovanja v naravoslovju otrok raziskuje razloge, kako in zakaj, vendar pri tem ne prihaja le zgolj do zaključkov in odgovorov, ampak pri tem razvija tudi primeren jezik, ki se uporablja pri raziskovanju v svetu biologije. Otroka želimo predvsem navdušiti, da se prične spraševati in zastavljati vprašanje „Zakaj?“ ter da z razvojem notranje želje po raziskovanju prične iskati odgovore na vprašanja.

3.10.2 NAČIN DELA V MONTESSORI UČILNICI/OKOLJU

Otroci imajo za delo pri predmetu naravoslovje s tehniko na voljo različne predmete in razvojne materiale montessori, pripomočke (velike impresionistične karte, pripomočke za delo na poskusih, karte s poimenovanji), ki otroka navdušijo, vabijo k delu ter pomagajo pri razumevanju. Vsekakor pa delo po metodi Marie Montessori zagovarja čim več raziskovanja v realnem okolju, torej v naravi, kar pomeni: opazovanje rastlin in živali (na primer: opazovanje po zunanjih lastnostih) v njihovem naravnem okolju ter na podlagi tega izvajanje preprostih vaj razvrščanja, delo na vrtu, skrb za živali ... Želimo si, da nam otroci sledijo. Če želimo, da nam otrok sledi, pa je potrebno, da sledimo otrokovemu interesu in željam. S pomočjo neposredne izkušnje, širitvijo znanja in širjenjem besednega zaklada želimo otroku razširiti in poglobiti odnos ter ljubezen do okolja. Starejši otroci so s temi osnovami bolj obrnjeni navzven, poglobijo odnos do neposrednega okolja, v katerem živijo, pravzaprav do živali in rastlin, ki se nahajajo v okolju in oblikujejo njihovo življenjsko okolje.

Veliko vlogo pri tem raziskovanju opravlja domišljija ali sposobnost „predstavljanja“ in sposobnost sklepanja. Otrokom vedno podajamo veliko slik celote, kot je na primer celotni razvoj življenja s pomočjo »zgodbe o prihodu življenja«, ki jo učitelj/ica z bogatim jezikom in strokovnim izrazoslovjem poda ob prikazovanju časovnega traku razvoja življenja na Zemlji. Iz te celote se nato iščejo drobne poti, skozi katere lahko tudi sami raziskujejo področja, ki jih pritegnejo k delu in samem raziskovanju na področju naravoslovja in tehnike.

Vloga učitelja pa je, da dobro opazuje učence, iz tega izhaja ter nudi materiale, ki otroka pritegnejo k delu in raziskovanju. Vsekakor pa poskušamo otroku pomagati, da vse, kar raziskuje, postavlja v relacijo z vesoljem, v katerem živimo. Zelo pomemben je celostni in impresionistični pristop, ki otroka pritegne. Pri predmetu naravoslovje s tehniko tako uporabljamo velike impresionistične karte in eksperimente, ki pomagajo predstaviti delovanje narave in sveta okoli nas. Vse te funkcije pa so lahko raziskovane le s pomočjo intelekta in moči predstavljanja, seveda tudi s pomočjo realnih dejavnosti, saj do določenih zaključkov ni moč priti brez videnja le-teh.

Domišljija vsakega otroka naj bi oziroma mora graditi sliko vsakega posameznika, s pomočjo katere si bo lažje predstavljal delovanje zunanjega naravnega okolja. Ključ do raziskovanja so potrebe rastlin in živali. V kraljestvu živali imamo tako na primer veliko potrebo po hrani, ki je najpomembnejša od vseh potreb v okvirih preživetja vsakega posameznika v določeni vrsti. Živali se morajo tako na podlagi te notranje potrebe seliti, da najdejo hrano zase, naučiti se morajo, kako zaščititi samega sebe in svoje mladiče, kako se ubraniti. Naslednja potreba je potreba reprodukcije, razmnoževati svojo vrsto, težnja po preživetju.

Če v sklopu teh potreb pomislimo še na rastline: v svetu rastlin izgleda, da je razmnoževanje mnogo lažje, saj le producirajo same sebe. Postavlja se vprašanje, kaj rastline potrebujejo, da proizvajajo hrano? Vse te potrebe narekujejo fiziologijo rastline in živali. Otroku je treba pomagati razumeti fiziologijo, ki je določena z adaptacijo, prilagoditvijo na okolje, v katerem živi. Učiteljeva vloga pri

tem je, da poda dobre primere, s pomočjo katerih bo otrok lažje razumel pravila narave. Kot na primer: Nekateri živali lovijo druga drugo. Zakaj?

Potrebe živih bitij pomagajo otroku kot ključ, da lahko odklepa velika znanja. Otrok lahko prične na primer raziskovati potrebe po hrani in tako tovrstno raziskovanje pomaga odpirati eno veliko poglavje v biologiji. Tukaj so še drugi ključi, kot so: funkcija posameznih delov, medsebojne soodvisnosti živih in neživih bitij, klasifikacija. Vse to so ključi do raziskovanj in glavna točka vsega je *“potreba”*. Lahko pa se v botaniki na primer osredotočimo na vlogo posameznega dela rastline. Vloga ali funkcija se navezuje na opravljeno delo. Tako funkcija lista navdušuje otroka, da raziskuje, kako deluje list, kako lahko list proizvede hrano? Funkcija sama pa se navezuje na fiziologijo oziroma izgled živega bitja. Elementi, ki vodijo potrebe lista, pa so: voda, ogljikov dioksid, sonce in seveda zelena barva. Zaradi potrebe po svetlobi se lahko na primer list razvije do različnih velikosti, če mu je le potreba po svetlobi zadoščena, torej če ima rastlina na voljo veliko količino sonca. Korenine so tako na primer iskalci vode.

S takšnimi primeri poskušamo v otroku vzbuditi **medsebojne povezave** za nadaljnja raziskovanja in intelektualno usmeritev. Pomembno je tudi razvrščanje. Vzamemo določeno znanje in ga organiziramo glede na sistem, shemo. Kot na primer, če vzamemo vprašanje: “Kako se hranijo?” Ali je določena žival rastlinojeda ali mesojeda, ali celo oboje? Rastline so tako lahko razvrščane v enokaličnice ali dvokaličnice. Skozi večplasten pristop tako otrok pridobiva znanja in ga uzavešča skozi lastno aktivnost in izkušnjo ter **stikom z neposredno naravo**. Razvrščanje je razporejanje znanja in organiziranje le-tega glede na sistem, vzorec ali shemo. Ob tem podajamo **tehnični jezik**. Impresionistične karte so v pomoč otroku k sposobnosti predstavljati si stvari. V področje naravoslovja s tehniko spadajo naslednje impresionistične karte, ki predstavljajo teme:

- impresionistična karta A: Potrebe rastlin,
- impresionistična karta B: Opravljanje fotosinteze – list opravlja fotosintezo, proizvodnja hrane,
- impresionistična karta C: Častilci sonca – tempelj soncu,
- impresionistična karta D: Rastlina daje pijačo soncu,
- impresionistična karta E: Korenine so iskalci vode za rastlino,
- impresionistična karta F: Korenine imajo vlogo majhnih delavcev,
- impresionistična karta G: Listi opravljajo vlogo žlebov v primeru padavin,
- impresionistična karta H: Ureditve listov pri rastlini usmerja tekočino h koreninam,
- impresionistična karta I: Listi in steblo usmerjata vodo h koreninam,
- impresionistična karta J: Olesenelo in travnato steblo,
- impresionistična karta K: Korenine omogočajo pritrditev,
- impresionistična karta L: Korenine držijo skupaj zemljo,
- impresionistična karta M: Korenina rastline deluje kot vodna črpalka,
- impresionistična karta N: Rastlina se pritrdi na oporo,
- impresionistična karta O: Deli cveta,
- impresionistična karta P: Enokaličnice in dvokaličnice,
- impresionistična karta Q: Načini opraševanja.

3.10.3 SPLOŠNI CILJI

Prvi in glavni cilj naravoslovja s tehniko je **vzbuditi otrokov interes za raziskovanje okolja, v katerem živi**. To lahko naredimo tako, da ga vzpodbudimo k razmišljanju in se pri tem sklicujemo na težnjo po občudovanju narave in primerov iz narave. Karkoli je posebno, drugačno, edinstveno – vse to otroka napolnjuje z željo po čudenju in občudovanju. Kozmična ali vesoljna narava (na primer: listi čistijo naše ozračje) pomaga otroku raziskovati in prihajati do zaključkov **medsebojnih povezav v okolju**.

Otrok naj bi tako prišel do notranjega zavedanja, kako deluje narava okoli nas. S pomočjo naravoslovja s tehniko želimo vzbuditi spoštovanje do sveta **žive in nežive narave**. Otrok je v aktivnem raziskovanju in delu s svojimi lastnimi rokami v obliki eksperimentov (naravoslovnih in tehničnih), v raziskovanju zunanje narave (priprava različnih zbirk). Vse te aktivnosti vodijo otroka, da postaja postopoma vedno bolj in bolj radoveden. Iz tega konkretnega in neposrednega dela z naravo nastaja tudi želja po pisanju in branju, kar pa ni vedno nujno. Delo v naravoslovju se ponavlja prične v botaniki in karte botanike pomagajo otroku pri razvoju sposobnosti branja in pisanja.

Sproti se ob tem razvija tudi delo na področju zoologije. S pomočjo aktivnega delovanja, razvijanja odnosa in skrbi za okolje otrok prihaja do znanja, razumevanja in izkušenj, ki razvijajo kompleksnejše mišljenje ter kvalitetnejši odnos do žive in nežive narave, s katero sobivamo na našem planetu. Cilj predmeta naravoslovje s tehniko v okolju montessori je, da otroku s pomočjo tako imenovanega »pripravljenega okolja« omogočamo pogoje in zagotavljamo priložnosti, za razvoj spretnosti: primerjanja, razvrščanja, urejanja, merjenja, zapisovanja podatkov (matematična kompetenca v znanosti in tehnologiji), napovedovanja in sklepanja, eksperimentiranja ter sporočanja (kompetence sporazumevanja v maternem jeziku, digitalna pismenost).

S splošnimi cilji pouka naravoslovje s tehniko opredelimo namen poučevanja naravoslovja s tehniko. Učenci/učenke pri pouku naravoslovja s tehniko:

- razumejo delovanje naravnega okolja, v katerem živijo, ter ga tudi aktivno spoznavajo,
- z vso mero odgovornosti skrbijo za rastline in živali, ki jih lahko imamo v neposrednem okolju razreda/šole (vrt, živali, kot so riba, paličnjak, hrček ...),
- aktivno spoznavajo naravno okolje ter spoznavajo dejstva, pojme in povezave, na podlagi katerih to okolje deluje (obisk gozda, vinograda, sadovnjaka, kmetije ...),
- razvijajo sposobnosti primerjanja, razvrščanja, urejanja, merjenja, zapisovanja podatkov, eksperimentiranja ter sporočanja,
- spoznavajo različna družbena vprašanja okoljske problematike sedanjega in prihodnjega časa,
- razvijajo pozitiven odnos in skrb za ohranjanje naravnega okolja in naravno gospodarjenje z njim.

V okviru naravoslovnih kompetenc s tehniko v skladu z naštetimi splošnimi cilji razvijamo tudi širše cilje, ki so:

- razvijanje osnovne komunikacije med ljudmi, odnosi med učenci in učiteljem,
- razvijanje delovnih navad in motivacije za raziskovanje okolja,
- razumevanje in uporabo naravoslovnega in tehničnega jezika (branje, pisanje in sporočanje besedil, iskanje in upravljanje z viri),
- eksperimentiranje, ki je pogoj za raziskovanje naravoslovja s tehnologijo,
- razumevanje napotkov in varnosti pri delu,
- krepitev telesno gibalnih ciljev, vezanih na ročne spretnosti,
- razvijanje pozitivne samopodobe in odnosa do žive ter nežive narave, ki nas obdaja.

3.10.4 CILJI IN VSEBINE

Pri poučevanju naravoslovja s tehniko po metodi montessori k delu pristopamo tako, da vzamemo določeno znanje in ga organiziramo glede na sistem, shemo, kar je tudi iztočnica za snov, ki jo predstavimo posamezniku ali skupini učencev, glede na učenčevo zanimanje in njegovo predznanje. Ker so otroci na različnih stopnjah znanja in zanimanja, je nemogoče pripraviti učni načrt, ki bi lahko bil splošen za vse učence. Zato smo v našem učnem načrtu izhajali iz ciljev, ki smo jih po sklopih razdelili na smiselne operativne cilje, te pa podprli z vsebinami. V poseben stolpec smo dopisali specialne razvojne materiale montessori, ki so posebej značilni za pedagogiko montessori in imajo že

sami v sebi zelo natančno določene cilje. Posameznih sklopov in vsebin nismo časovno omejevali, saj se čas prilagaja učenčevim potrebam.

Ker pouk poteka v starostno mešanih skupinah, so cilji, ki naj bi jih učenci dosegli v eni triadi, zajeti skupaj.

V naravoslovju so potrebe živega bitja tiste, ki vodijo delo. Vendar ob tem nenehno vključujemo otrokovo zanimanje in interes. Vedno se je treba vprašati: „Zakaj predstavljamo otroku določeno temo?“

Delo na področju naravoslovja s tehniko je vedno tisto, s pomočjo katerega v otroku vzbujamo občutek za čudenje in občudovanje narave ter razvijamo odnosa do nje.

PRVA TRIADA			
CILJI	OPERATIVNI CILJI	VSEBINE	MATERIALI MONTESSORI
SNOVI - Različne snovi razvršča po določeni lastnosti ter pozna podobnosti in razlike med njimi, - prepozna in opisuje spreminjanje teles in snovi, - organizira delo ter delovno mesto za opravljanje dela, vključujoč s pripravo in pospravljanjem ter varnostjo za delo, - s poznavanjem lastnosti gradiv ter orodij raziskuje, oblikuje in gradi preproste tehnične predmete s sestavljanjki in gradivi.	SNOVI - Odkrivajo in določajo lastnosti trdnih, plinastih in tekočih snovi, - spoznavajo različne snovi, ki jih uporabljamo, opisujejo in določajo lastnosti snovi, - seznanjajo se z osnovnimi oznakami za nevarne snovi, - mešajo snovi in spoznavajo spreminjanja lastnosti, spoznavajo postopke za ločevanje trdnih zmesi, - spoznavajo snovi v različnih agregatnih stanjih (led, sneg in tekoča voda) ter ob tem spoznavajo, da so nekateri pojavi obrnljivi, - znajo se pripraviti na delo in po opravljenem delu vse za seboj pospraviti in počistiti.	SNOVI - Predmet in snov ter lastnosti predmetov in lastnosti snovi, - trdne snovi (sipke snovi, snovi v kosu), tekočine in plini (zrak, vodni hlapi)č - kemijska varnost, - trdne snovi (sipke snovi in snovi v kosu), tekočine in plini (zrak, vodni hlapi), - zmesi, ločevanje zmesi, spreminjanje snovi (sušenje, rjavenje, bledenje, preperevanje, gnitje, raztapljanje, ...), - spreminjanje snovi pri segrevanju, obrnljive (taljenje in strjevanje) in neobrnjljive spremembe (gorenje, spreminjanje snovi pri kuhanju,) raztapljanje, zrak, gorenje in dihanje.	SNOVI - Zgodbe, ki spremljajo eksperimente, - Materiali, potrebni za izvedbo eksperimentov prikazovanja treh različnih agregatnih stanj, - ob izvedbah poskusov v prostoru potrebujemo vedro s peskom za odlaganje vžigalic, - impresionistična karta 3a, 4a.
SILE IN GIBANJE Razlikujejo gibanja različnih teles (smer in hitrost gibanja),	SILE IN GIBANJE Opazujejo, opisujejo in poimenujejo lastno gibanje, gibanje živali in gibanje	SILE IN GIBANJE Gibanje, mirovanje, smer gibanja, hitrost gibanja, pospeševanje, zaviranje,	SILE IN GIBANJE Materiali, potrebni za izvedbo eksperimentov prikazovanja gibanja.

Program osnovne šole montessori

• poznajo različne sile, s katerimi na gibanje delujemo.	tehničnih naprav in vozil ter njihovih delov (gibanje teles v vodi in zraku ter po različnih trdnih površinah), • spoznavajo gibanje in kaj povzroča spreminjanje gibanja, da na gibanje lahko vplivamo ter da se lahko prenaša, • spoznavajo stanja (mirovanja) ravnovesja.	• vzrok in posledica gibanja (vzrok in učinek) ter prenašanje gibanja, • potisk in vlek, trenje, vodni in zračni upor.	
--	--	---	--

ŽIVA BITJA • Pozna, kaj so potrebe živih bitij za življenje ter njihove osnovne življenjske pogoje, • pozna medsebojno povezanost živih bitij, katerih osnova je hrana, ter povezuje živa bitja z življenjskimi okolji, v katerih le-ta živijo, • živa bitja (rastline in živali) razvrsti v skupine na osnovi podobnosti, • ve, da so rastline in živali živa bitja, ki se razvijajo, rastejo in razmnožujejo, ter da je sestavni del narave tudi človek.	ŽIVA BITJA • Primerjajo živa bitja ter okolja, v katerih žive, da so med seboj povezana z neživo naravo (letni časi, noč-dan), ter kaj živa bitja potrebujejo za življenje in ohranjanje zdravja, • spoznavajo razlike med rastlinami in živalmi ter iščejo podobnosti, • odkrivajo, da živa bitja potrebujejo za življenje vodo, hrano in zrak, da predelujejo in v okolje oddajajo, • spoznajo, da hrana vsebuje sestavine, ki so nujno potrebne, da se telo giblje, raste in pravilno deluje ter da potrebujejo okolje, v katerem lahko živijo,	ŽIVA BITJA • Živa in neživa narava – rastline in živali, • okolje in živa bitja, • raznolikost živega, • pogoji za življenje živali (hrana, voda, zrak) ter njihove potrebe, • pogoji za življenje rastlin (svetloba, voda, prst), • medsebojna odvisnost živih bitij, • življenjski krog (rojstvo – smrt, razkrajanje), • starši in otroci (potomci), • nastanek novega bitja (razmnoževanje).	ŽIVA BITJA • Časovni trak prihoda in razvoja življenja.
---	---	---	---

	• spoznavajo, da rastline potrebujejo za življenje vodo in svetlobo, mnoge tudi prst, • spoznavajo, da živali jedo rastline, druge živali ali oboje, rastline gojimo za hrano (polje in vrt), za pridelavo potrebujemo orodja in stroje, • spoznavajo sebe ter si oblikujejo predstave o tem, kako ljudje žive, rastejo, se hranijo, premikajo in uporabljajo svoja čutila, • spoznavajo, da se ljudje in živali rodijo (kot moški ali ženske), rastejo, imajo potomce, se postarajo in umrejo, • spoznavajo, kako otrok nastane, se razvija v materi, se rodi in raste, in odkrivajo, kako se razmnožujejo druga živa bitja, • spoznavajo, da imajo živali potomce, ki navadno izhajajo iz dveh staršev, spoznavajo, da so potomci podobni »staršem« in med seboj, toda ne povsem, • spoznajo, da ljudje živijo dlje kot večina drugih živali, toda vsa živa bitja umrejo ter se po smrti razgradijo, • raziskujejo, da mlade rastline lahko zrastejo iz semen, čebulic, gomoljev, potaknjencev, spoznavajo vrt kot življenjsko okolje,		
--	---	--	--

	• obiščejo in spoznavajo ter si s tem oblikujejo predstavo o značilnih okoljih v Sloveniji ter živalih in rastlinah v njih (park, travnik, gozd, sadovnjak, polje idr.).		
ČLOVEK • Poznajo, da obstajajo razlike in podobnosti med ljudmi, • pozna dele človeškega telesa, • razume, kolikšen je pomen zdravja pri človeku in kako ga ohraniti.	ČLOVEK <u>Jaz</u> • Spoznavajo podobnosti in razlike med ljudmi, da smo vsako leto starejši (otrok, odrasel), • prepoznavajo in vedo, da čustva vplivajo na vedenje ter katera so ta čustva: veselje, navdušenje, jeza, žalost, strah. <u>Telo</u> • Spoznavajo svoje telo ter poimenujejo zunanje dele telesa, • razvijajo spoznanja o notranji zgradbi človeškega telesa (skelet, organi) ter se seznanjajo z delovanjem človeškega telesa (čutila in možgani), • spoznavajo, da nekatere stvari, ki jih dobijo v telo iz okolja, lahko škodijo, ter da jim uživanje različne zdrave hrane, telesne vaje in počitek omogočajo rast in pomagajo	ČLOVEK <u>Jaz</u> • Jaz – kot človek v razvoju, • Čustva. <u>Telo</u> • Pogoji za zdravo življenje in rast so: ustrezna in zdrava prehrana, gibanje, počitek higiena, • nevarne snovi, ki ogrožajo zdravje, • bolezni ter zaščita pred boleznimič • človeško telo (zunanji deli, čutila, skelet, organi).	ČLOVEK

	ohranjati zdravje, med drugim tudi redna nega telesa, • seznanijo se s preprečevanjem bolezni, s pogostimi boleznimi, da bolezni povzročajo zelo majhna bitja, imenovana mikrobi, ki jih lahko razširjajo tako ljudje kot tudi živali, da nekatere bolezni lahko dobimo le enkrat, da bolezni preprečujemo s cepljenjem, kako bolezni zdravimo, ter nego in okrevanjem telesa, • pridobivajo znanja, veščine in stališča, ki jim omogočijo skrbeti za zdravje lastnega telesa in zdravje drugih, ter ugotavljajo, da se ljudje bolje počutijo, če so redno telesno aktivni, • spoznajo pomen raznovrstne prehrane ter razvijajo družabnost, povezano s prehranjevanjem.		
--	--	--	--

OKOLJSKA VZGOJA	OKOLJSKA VZGOJA	OKOLJSKA VZGOJA	OKOLJSKA VZGOJA
• Pozna, kakšno je ustrezno ravnanje z odpadki, ter se tako tudi sam ravna, • spoštuje naravno okolje in skrbi, da ga tudi sam vzdržuje in varuje.	• Spoznavajo, kako sami in drugi ljudje vplivajo na naravo in kako lahko dejavno prispevajo k varovanju in ohranjanju naravnega okolja in k urejanju okolja, v katerem živimo, ter da so posledica tega spremembe, ki	• Okolje: naravno okolje, grajeno okolje, • onesnaževanje okolja (vode, tal, zraka), • posledice onesnaževanja za živa bitja: človek, živali in rastline, • varčevanje z energijo,	

Program osnovne šole montessori

	vplivajo tako na človeka, živali kot na rastline iz tega okolja, • spoznavajo da ob proizvodnji in vsakdanjem življenju nastajajo odpadki, • spoznavajo glavne onesnaževalce okolja ter posledice onesnaženja vode, zraka, tal, • razvijajo čut za varovanje in vzdrževanje okolja ter kako lahko sami skrbijo za okolje z razvojem odnosa do okolja in primerne ravnanja z odpadki, ki nastajajo v vsakdanjem življenju, • seznanjajo se s potrebami človeka in ter spoznavajo nekatere pasti potrošništva.	• urejanje okolja, • odpadki in kako ravnati z odpadki.	
--	--	--	--

DRUGA TRIADA			
CILJI	OPERATIVNI CILJI	VSEBINE	MATERIALI MONTESSORI
SNOVI • Primerja, razvršča in uvršča snovi, snovne lastnosti ter glede na te lastnosti utemelji, da jih lahko shranjujemo oz. prevažamo v različnih posodah, • na osnovi primerjanja opredeli kriterije za razvrščanje in	SNOVI <u>Razvrščanje snovi, njihove lastnosti in uporaba</u> • Snovi razvrščajo po njihovih lastnostih ter ugotavljajo, da uporabljamo različne snovi z različnimi lastnostmi v različne namene ter da so snovi zgrajene iz delcev,	SNOVI <u>Razvrščanje snovi, njihove lastnosti in uporaba</u> • Različne posode in prostor za shranjevanje različnih snovi: tekočin, trdnih teles, plinov, • poskusi in sklepanje o lastnosti snovi: trdnih snovi, kapljevin in plinastih snovi:	SNOVI <u>Razvrščanje snovi, njihove lastnosti in uporaba</u>

uvrščanje, • s pomočjo poskusov sklepa o lastnostih snovi ter razlikuje agregatna stanja in njihov pomen, lastnosti pri segrevanju, ohlajanju in zmrzovanju, • pozna magnetne lastnosti snovi, • pozna električno prevodnost snovi, • razumeva pomen ločenega zbiranja odpadkov, • prepozna različne znake za strupene snovi, ter pozna njihov pomen, • pozna proces kroženja vode v naravi, njene zaloge ter pomen vode za živa bitja, • pozna, zakaj je pomembna prst za rast rastlin, ter našteje njihove glavne onesnaževalce, • opiše sestavo zraka, pomen ozračja za življenje ter pozna ukrepe, ki pripomorejo k čistejšemu zraku, • odnos ljudi do onesnaževanja zraka, vode in prsti vrednoti kritično ter skuša iskati najboljše rešitve, kako bi kot posamezniki lahko izboljšali svoj odnos, • riše preproste skice različnih predmetov ter bere načrte, gradi modele, potrebne za predstavitev preproste stavbe, in pri tem uporablja različna	• ugotavljajo tehnične in tehnološke lastnosti gradiv (papir, glina, plastelin in les): trdnost, propustnost, cepljivost, gnetljivost ..., • raziskujejo uporabo magneta in ugotavljajo, da lahko jeklene predmete namagnetimo ter da kovine dobro prevajajo elektriko, nekovine pa slabo. <u>Spreminjanje lastnosti snovi</u> • Opazujejo mešanje in ločevanje snovi v naravi ter spoznavajo, da je snovi mogoče ločiti na različne načineč • opisujejo vpliv segrevanja in ohlajanjač • spoznavajo pomen ločenega zbiranja odpadkov, škodljivost divjih odlagališč v naravi ter pomen urejenih odlagališč v povezavi s skrbjo za čistejše okolje in naravoč • prepoznavajo nevarne odpadke, ki jih je potrebno odlagati na posebna odlagališča (pralna sredstva, baterije, zdravila...)č • na osnovi skice gradijo modele zgradb iz ožjega ali širšega okolja, • s pomočjo orodij gradijo uporabne predmete iz papirnih gradiv, lesnih gradiv (uporabni	• tehnične in tehnološke lastnosti: trdota, plastičnost, prožnost, cepljivost, • magnetne lastnosti snovi, • električna prevodnost snovi. <u>Spreminjanje lastnosti snovi</u> • Mešanje in ločevanje snovič • lastnosti snovi lahko spreminjamo s segrevanjem, ohlajanjem in zmrzovanjemč • odlagališča odpadnih snovič • zgradbe (makete) iz različnih gradiv.	<u>Spreminjanje lastnosti snovi</u>
---	---	--	---

gradiva.	izdelek, maketa, značilno bivališče iz okolja ...), • berejo načrt. <u>Shranjevanje snovi</u> • Vedo, da vsako telo zavzema prostor in da gre v posodo čim več snovi, tem večja je prostornina posode oz. čim bolj jo stlačimo/zgostimo, • primerjajo med seboj prostornine različnih teles in različnih oblik, • spoznavajo posode in načine za shranjevanje snovi različnih agregatnih stanj ter ugotavljajo pomen embalaže za shranjevanje, • ugotavljajo gostoto snovi, • spoznavajo prepustne in neprepustne snovi za vodo in zrak. <u>Snovi v naravi</u> <u>Voda</u> • Spoznavajo lastnosti in agregatna stanja vode • razločujejo zgoščanje in izhlapevanje/izparevanje, • razumejo procese kroženja vode v naravi, • spoznavajo izraze: topilo, topljenec, raztopina, • ugotavljajo, da se v vodi določene snovi ne topijo, tiste,	<u>Shranjevanje snovi</u> • Shranjevanje in transport snovi: posode in prostor za shranjevanje različnih snovi (tekočine, trdna telesa, plini)č • Gostota. <u>Snovi v naravi</u> <u>Voda</u> • Voda, • agregatna stanja in spremembe vode, • kroženje vode v naravi, • površinske vode, • podtalnica, • onesnažena voda, čiščenje vode, • raztapljanje snovi – masa se	<u>Shranjevanje snovi</u> <u>Snovi v naravi</u> <u>Voda</u>
-----------------	---	---	---

	ki pa se, pa le v določeni količini, • spoznavajo pomen vode – podtalnice, ki je vir pitne vode, ter razlikujejo med podtalnico in površinskimi vodami, • spoznavajo pomen vode za življenje in problem krčenja zaloga pitne vode, ki je posledica onesnaževanja (naštejejo onesnaževalce površinskih voda in podtalnice), • razume stekanje tekoče vode v morje. <u>Prst</u> • Spoznavajo, da je prst vrhnja plast tal, • ugotavljajo, da je prst sestavljena iz razkrojenih rastlinskih in živalskih ostankov, opazujejo sestavine v prsti in njene lastnosti: barva, zrnatost, zračnost, prepustnost, ter da je prst različna glede na okolje, v katerem se nahaja, • ugotavljajo, kdo so glavni onesnaževalci prsti in kako pride do onesnaževanja le-te. <u>Zrak</u> • Spoznavajo, da Zemljo obdaja plast zraka, imenovana atmosfera, • spoznavajo sestavo zraka: dušik,	ohranja. <u>Prst</u> • Prst je zmes snovi, • zbirke in lastnosti prsti, • onesnaževanje prsti.	<u>Prst</u>
--	---	---	---

	kisik, ogljikov dioksid, • kritično vrednotijo človeški odnos do onesnaževanja zraka, opredeljujejo onesnaževalce, spoznavajo načine čiščenja zraka z zračnimi filtri.	<u>Zrak</u> • Zrak je zmes plinov, • čist zrak, • onesnažen zrak.	<u>Zrak</u>
--	---	---	---------------------------

SILE IN GIBANJA • Preizkuša različne načine povzročanja gibanja teles (sile ob dotiku in sile na daljavo) ter pozna ustrezno opremo za različna gibanja, • izdeluje in preizkuša različne modele, na podlagi katerih preizkuša in ugotavlja (model vozička, gugalnica), • pozna obvezno opremo kolesa, sestavne dele le-tega ter vse postopke in načine za pravilno vzdrževanje kolesa, • skladno s cestno-prometnimi predpisi se kot kolesar in pešec vključuje v promet ter se v njem ravna po predpisih in upošteva razmere na cestišču kjer se nahaja, • spozna jermensko gonilo, • po skici izdelava model in končni izdelek ter opiše delovanje	SILE IN GIBANJA <u>Premikanje in prevažanje</u> • Ugotavljajo vzroke za premikanje teles ter spoznavajo vlogo sil, ki delujejo med telesi (ob dotiku, brez dotika), • izdelujejo model vozička in ga preizkusijo, • primerjajo gibanje ljudi z nekaterimi živalmi, • seznanjajo se s pomenom pravil za različne vrste gibanja ter pomenom telesne pripravljenosti za gibanje (hoja, tek, smučanje, rolanje, plezanje), • spoznavajo, da je za udeležbo v prometu pomembno, da opazimo druge in da drugi opazijo nas ter da se medsebojno sporazumemo, • spoznavajo pomen signalizacije	SILE IN GIBANJA <u>Premikanje in prevažanje</u> • Model vozička, • gibanje ljudi in živali ter varnost pri gibanju, • prometna varnost, • udeležnost v prometu kot kolesar.	SILE IN GIBANJA <u>Premikanje in prevažanje</u>
--	---	--	---

• opiše spremembe, ki se v naravi dogajajo zaradi gibanja Zemlje (dan, noč, mrak, senca, prisojna in osojna lega).	in prometnih znakov, • ugotavljajo, da je za varnost v prometu treba poskrbeti z uporabo čelade pri vožnji s kolesom ter se pri vožnji v avtu pripeti z varnostnim pasom, • seznanjajo se s sestavnimi deli kolesa, obvezno opremo ter z pravilnim vzdrževanjem kolesa, • utemeljujejo, kako ravnamo v prometu glede na predpise in razmere na cestišču. <u>Gibanje Zemlje</u> • Po modelu ugotavljajo, da je posledica vrtenja Zemlje okoli njene osi nastanek dneva in noči, • spoznavajo, da ob tem, ko se dan prevesi v noč, nastane mrak, • skozi opazovanje spoznavajo, da se dan, noč in mrak razlikujejo po osvetljenosti, • ugotavljajo, da je vidljivost teles mogoča takrat, ko svetloba prihaja od njih v oči • ugotavljajo, kako nastane senca – lega med svetilom in osvetljenim predmetom, • prepoznavajo prisojno in osojno stran, • opazujejo nastanek Luninih men	<u>Gibanje Zemlje</u> • Nastanek dnevažnoči, • mrak, • vidljivost teles, • senca, • prisojna in osojna stran.	<u>Gibanje Zemlje</u> • Impresionistična karta 9a in 10a.
--	--	---	---

	ter Lunin in Sončev mrk. <u>Naprave in stroji</u> <u>Gugalnice</u> • Ob različnih primerih, ki ga tudi sami zgradijo (gugalnica nihalka) spoznavajo nihanje ter spoznavajo njene sestavne dele: stojalo, nihajni drog, vrtilišče, sedalo, • spoznavajo, da je za začetek nihanja potreben sunek, ter spoznavajo različne primere nihal pri napravah, • izdelajo model gugalnice za dva ter iščejo ravnovesje, • iščejo primere vzvoda v realnem okolju. <u>Stroji – dvigovanje bremen in transport</u> • Pri dvigalu opazujejo način dela ter poimenujejo delež • razmišljajo, kako bi lahko predmet dvignili na večjo višino s pomočjo vzvoda. <u>Jermenski prenos</u> • Spoznavajo, da jermen prenaša gibanje ali breme ter možnosti	<u>Naprave in stroji</u> <u>Gugalnice</u> • Preskušanje delovanja gugalnice nihalka, • izdelava modela gugalnice, • naprave z uporabo nihala, • vzvod olajša fizikalno delo pri strojih in napravah, • primeri vzvoda. <u>Stroji – dvigovanje bremen in transport</u> • Dvigovanje bremen na višino,	<u>Naprave in stroji</u> <u>Gugalnice</u> <u>Stroji – dvigovanje bremen in transport</u>
--	---	--	--

	uporabe le-tega, rišejo skico modela in ga tudi predstavijo pred sošolci.	- izdelava modela po pred tem pripravljeni skici. <u>Jermenski prenos</u> - Jermenski prenos nam omogoča prenašanje gibanja, - risanje skice modela in izdelava, - praktični primeri uporabe jermenskega gonila.	<u>Jermenski prenos</u>
--	--	--	--------------------------------

POJAVI - S pomočjo primera razloži, da se snovi pretakajo ter da tekočine tečejo zaradi višinske razlike ter razlike v tlaku, - meri temperaturo in razlikuje med toploto in temperaturo, pri tem pa uporablja merilne naprave: termometer, vetromer, barometer in naredi napravo za opazovanje, - pozna vpliv Sonca na vreme ter njegovo vlogo pri segrevanju in ohlajanju zraka – vode, - predstavi delovanje preprostega električnega kroga in ga zna sestaviti, - zaveda se pomena pazljivega ravnanja z električnimi napravami, ga zna utemeljiti in našteje vzroke nesreč.	POJAVI <u>Pretakanje snovi</u> - Spoznavajo lastnosti in pomen pitne vode ter njene porabnike in nevarnost onesnažene vode, - seznanjajo se s potjo vode od zajetja do pipe, kako se to zgodi ter kako so nekoč in danes shranjevali vodo (vodni tok po ceveh, rezervoar za vodo, mlinček ali vodno kolo ...), - ugotavljajo in spoznavajo zgradbo centralnega ogrevanja (pogon vode po ceveh, tekočo vodo mora nekaj poganjati), - oblikujejo skico, gradijo model, - obdelujejo različne materiale (papirna gradiva, umetne snovi, tanka pločevina, žica), - spoznavajo porabnike	POJAVI <u>Pretakanje snovi</u> - Tekočine se pretakajo (tudi po ceveh) in tako poteka oskrba z vodo, - model vodnega mlinčka, - centralno ogrevanje, - obdelovalni postopki, - preprosti električni krogi, - naprave, ki za svoje delovanje potrebujejo elektriko, ter varno delo z njimi in varovanje pred poškodbami.	POJAVI <u>Pretakanje snovi</u>
--	--	--	--

	električnega toka (šola, dom, okolje) ter pomen varčevanja z elektriko in z vzroki nesreč pri delovanju z električnimi napravami, • sestavljajo in razlagajo delovanje preprostega električnega kroga, pomen stikala ter izdelajo model. <u>Tekočine tečejo</u> • Ugotavljajo, na kak način tekočine tečejo (s pomočjo poskusov, črpalk). <u>Toplota in temperatura</u> • Spoznavajo dejstvo, da toplota teče s toplega na hladno, • razločujejo toploto in temperaturo, • seznanjajo se s toplotnimi izolacijami pri živih bitjih, da različne snovi različno prevajajo toploto (izolacijski materiali in njihov pomen). <u>Gibanje zraka</u> • Seznanjajo se s pomenom vetra pri opravljanju rastlin ter na kak način lahko le-tega izkoriščamo tudi ljudje, • spoznavajo načine merjenja	<u>Tekočine tečejo</u> • Spoznavajo različne črpalke. <u>Toplota in temperatura</u> • Toplota, • temperatura, • prevod toplote. <u>Gibanje zraka</u>	<u>Tekočine tečejo</u> <u>Toplota in temperatura</u> <u>Gibanje zraka</u>
--	---	--	---

	smeri, hitrosti vetra ter zračnega tlaka in s pomočjo načrtovanja izdelajo preprosto napravo za merjenje vetra. <u>Gorenje</u> • Spoznavajo, kaj vse je potrebno za gorenje: zrak (kisik), gorivo in dovolj visoka temperatura, • spoznavajo snovi, ki nastajajo pri gorenju, ter načine gašenja.	• Veter in opraševanje, • merjenje hitrosti, smeri in zračnega tlaka vetra. <u>Gorenje</u> • Potek gorenja.	• Impresionistična karta Q. <u>Gorenje</u>
--	---	--	--

ČLOVEK • Opiše osnovno zgradbo človeškega telesa in razume ter pojasni osnove delovanja letga, • pozna pomen uravnotežene in raznolike hrane za zdravje ljudi, • pozna spremembe v osebni rasti in razvoju človeka, • zaveda se svoje odgovornosti do skrbi za svoje lastno zdravje, • s spoštljivim ravnanjem pokaže spoštovanje do ljudi, • pozna pomen znakov za nevarne snovi, ki se nahajajo na izdelkih za vsakdanjo rabo, ter znake tudi utemelji.	ČLOVEK <u>Človeško telo</u> • Spoznavajo osnovno zgradbo človeka, da so ljudje in živa bitja sestavljena iz celic, • spoznavajo zgradbo okostja človeka, pomen mišic za gibanje telesa, • spoznavajo osnovne potrebe človeka (hrana, voda, reprodukcija ...), • opisujejo pomen hrane in vode za človeško telo ter kaj se z letem v človeškem telesu dogaja, • skrbijo in se zavedajo pomena osebne higiene kot preprečitve	ČLOVEK <u>Človeško telo</u> • Zgradba in delovanje človeškega telesa, • okostje, • gibala, • prebavila, • osebna higiena in zdravje, • srce in srčni utrip, kri, žile, • izločala, • dihal, • čutila in živčevje, • zaznavanje, • razlike med ljudmi,	ČLOVEK <u>Človeško telo</u> • Zgodba o veliki reki in karta.
--	---	---	--

	bolezni (higiena zob, rok, osebna higiena telesa), • spoznavajo pomen krvi, kako se kri pretaka ter kaj jo poganja, • spoznavajo delovanje srca, merijo frekvenco srčnega utripa ter ga grafično prikažejo, • spoznavajo vlogo ledvic pri izločanju vode iz telesa, • opišejo dihalno pot in spoznavajo delovanje pljuč (med drugim tudi skrb za zdravje: čisto okolje, zrak, škodljivo kajenje), • spoznavajo čutila, ki so sprejemniki podatkov iz zunanjega okolja, • seznanjajo se s potjo odziva čutil (živci – možgani), • ugotavljajo, da živčevje uravnava delovanje telesa in da je za normalno delovanje telesa potrebno, da usklajeno delujejo vsi deli, • opazujejo in ločujejo skupne značilnosti ljudi, po katerih se razlikujemo oz. smo si podobni, podobnost med sorodniki je večja, • spremljajo spremembe v telesni rasti (teža, višina, izpadanje mlečnih zob) in osebnotnem razvoju (puberteta, spremembe	• merjenje.	
--	---	---	--

	v spolnem razvoju), • razvijajo strpen in spoštljiv odnos do drugačnih. <u>Prehrana</u> • Spoznavajo pomen zdrave prehrane, ki naj bi bila pestra, uravnotežena, • seznanjajo se s pomenom hrane za rast telesa ter vzroki in posledicami podhranjenosti oz. preobilne hranjenosti, • pripravljajo različne vrste jedi, • spoznavajo, da imajo živila določeno trajnost in da se po tem roku pokvarijo in niso primerna za uživanje. <u>Skrb za zdravje</u> • Zavedajo se pomena skrbi za lastno zdravje (higiena, zdrava prehrana, varno izpostavljanje soncu ...), da lahko z odgovornim ravnanjem sami preprečimo nekatere bolezni, • spoznavajo, da je zasvojenost z alkoholom in mamili bolezen in jo lažje preprečimo kot zdravimo.	<u>Prehrana</u> • Zdrava prehrana, • izvor in pridelava hrane, • pokvarjena hrana. <u>Skrb za zdravje</u> • Nevarne snovi.	<u>Prehrana</u> <u>Skrb za zdravje</u>
--	--	--	--

ŽIVA BITJA • Prepozna osnovne značilnosti nekaterih večjih skupin rastlin in živali ter pojasni, zakaj živa bitja razvrščamo v skupine (glede na te značilnosti), • razlikuje živa bitja glede na zunanjo zgradbo, način prehranjevanja, življenjski prostor ter pojasni, zakaj se živa bitja spreminjajo (rast, razvoj), • pojasni, da so rastline tiste, ki si naredijo hrano same, in živali tiste, ki dobijo hrano iz okolja, • sestavi nekaj prehranjevalnih verig in spletov, • pozna najpogostejše vrste rastlin, živali in gliv v neposrednem okolju v, katerem živi, • opiše, kako se spreminja sestava zraka na podlagi dihanja živih bitij, • razloži kroženje vode med okoljem in živimi bitji, • pojasni pomen proizvajalcev, potrošnikov in razkrojevalcev.	ŽIVA BITJA <u>Razvrščanje živih bitij</u> • Razvrščajo živa bitja v skupine po skupnih značilnostih, • spoznavajo, da so glavne skupine živih bitij kraljestva ter da je osnova za razvrščanje – vrsta, • opazujejo in spoznavajo zunanjo zgradbo rastlin, katere so si podobne in katere ne (katere imajo cvetove in katere so brez cvetov), • spoznavajo pogoste vrste dreves in grmov na podlagi listov, cvetov in plodu (tudi les), • opazujejo in opisujejo zunanjo zgradbo živali ter na podlagi tega razlikujejo med vretenčarji (ribe, dvoživke, plazilci, ptiči, sesalci) in nevretenčarji (polži, pajki, školjke, kolobarniki, žuželke). <u>Rast in razvoj</u> • Spoznavajo razvoj živih bitij ter zunanji videz glede na: spol, vpliv okolja, način življenja, • ugotavljajo, da se živa bitja spreminjajo zaradi rasti in	ŽIVA BITJA <u>Razvrščanje živih bitij</u> • Rastline na kopnem: mahovi, praprotnice, semenke, • drevesa in grmi v okolju, • vretenčarji (ribe, dvoživke, plazilci, ptiči, sesalci), • nevretenčarji (polži, pajki, školjke, kolobarniki, žuželke). <u>Rast in razvoj</u> • Razvoj živega bitja, • prilagoditev živega bitja na	ŽIVA BITJA <u>Razvrščanje živih bitij</u> • Impresionistična karta O in P, • karte za klasifikacijo rastlin, • karte za klasifikacijo živali, • izrazoslovje. <u>Rast in razvoj</u> • Karta o prihodu življenja.
--	--	--	---

	razvoja ter da so njihove lastnosti odvisne tudi od okolja in dednosti, • ugotavljajo, da se živa bitja prilagajajo okolju in spremembam v okolju ter da je bilo na podlagi tega življenje na Zemlji nekoč drugačno od današnjega. <u>Živa bitja izmenjujejo snovi z okolico in jih spreminjajo</u> • Spoznavajo proces dihanja, da se ob njem sprošča energija, in ugotavljajo pomen le-tega za živa bitja, • spoznavajo pomen vode za živa bitja, • ugotavljajo, da je voda sestavni del živih bitij, da se nahaja v veliki večini živil in pijač ter da voda med živimi bitji tudi nenehno kroži, • ugotavljajo, da so v živih bitjih nakopičene snovi in energija, • spoznavajo, da so živa bitja med seboj soodvisna, tudi na podlagi prehranjevanja ter da so lahko živali rastlinojedci, mesojedci, zajedalci ali plenilci, • ocenjujejo, glede na zunanji videz, ali je žival plenilec ali ne.	okolje. <u>Živa bitja izmenjujejo snovi z okolico in jih spreminjajo</u> • Živali in rastline s svojim dihanjem spreminjajo sestavo zraka, • živa bitja vsebujejo vodo, • živa bitja so vir hrane, • rastline si hrano naredijo same, • živali dobijo hrano iz okolja.	<u>Živa bitja izmenjujejo snovi z okolico in jih spreminjajo</u> • Impresionistične karte: A, B, C, Dč • karta medsebojne soodvisnosti.
--	--	---	--

	<u>Prehranjevalne verige in spleti</u> • Spoznavajo pomen Sonca za življenje na Zemlji (rastline si s pomočjo sončne svetlobe delajo hrano ...), • ugotavljajo pomen proizvajalcev in potrošnikov v naravi, sestavljajo prehranjevalne verige ter medsebojno soodvisnost, • spoznavajo način kroženja snovi v naravi, pomen razkrojevalcev (tudi pri nastanku rodovitne prsti), • sestavljajo prehranjevalne spletke ter pomen le-teh pri prepletanju prehranjevalnih verig v prehranjevalne spletke za samo ravnovesje v naravi, • določajo in razlikujejo položaj človeka v prehranjevalnih verigah (lovec, nabiralec, poljedelec, živinorejec), • spoznavajo, da človek s svojim delovanjem nenehno posega v naravo, včasih tudi z negativnimi posledicami, • spoznavajo kulturne rastline in domače živali.	<u>Prehranjevalne verige in spleti</u> • Prehranjevalna veriga, • razkrojevalci, • prehranjevalni spleti, • človek s poljedelstvom in živinorejo vpliva in spreminja prehranjevalne spletke, • okoljska vzgoja.	<u>Prehranjevalne verige in spleti</u> • Karta medsebojne soodvisnosti.
--	---	---	---

ENERGIJA • Razume, da je sončna energija osnovni vir energije, ki se pretvarja tudi v druge oblike energije (energija vetra, rek, energija v rastlinah-biomasa ...), • zaveda se, da človek pridobiva električno energijo s pomočjo različnih virov: hidroelektrarna, vetrna elektrarna (odvisni od sonca), termoelektrarna, jedrska elektrarna, • ve, da je za vzdrževanje toka potrebna energija ter gonilna razlika in prevodnik.	ENERGIJA <u>Sonce – vir energije na Zemlji</u> • Spoznavajo in razumejo, da je sončna energija vir osnovne energije za življenje na Zemlji (da se le-ta pretvarja v druge oblike energije: energija vetra, rek, biomasa), • spoznavajo biomaso in fosilna goriva, v katerih se je s pomočjo fotosinteze nakopičila energija, • ugotavljajo, da sta geotermalna in jedrska energija neodvisni od sončne energije, • spoznavajo, kateri so obnovljivi viri energije (sončna energija, energija vetra, energija vode) in kateri neobnovljivi (fosilna goriva) ter problem neobnovljivih virov. <u>Pridobivanje električne energije</u> • Spoznavajo, da je človek porabnik električne energije v različne namene, • spoznavajo osnovne načine pridobivanja električne energije, • ugotavljajo načine in možnosti uporabe električne energije: stroji, hladilnik, grelnik, svetila,	ENERGIJA <u>Sonce – vir energije na Zemlji</u> • Sonce je osnovni vir energije na Zemlji, • biomasa, • fosilna goriva, • uporaba obnovljivih virov energije (zakaj). <u>Pridobivanje električne energije</u> • Človek, porabnik električne energije • načini pridobivanja električne energije,	ENERGIJA <u>Sonce – vir energije na Zemlji</u> • Karta o nastanku življenja (si ogledajo, kdaj so nastala fosilna goriva). <u>Pridobivanje električne energije</u>
--	--	--	--

	elektronske naprave...), • spoznavajo pomen varčevanja z električno energijo. <u>Tokovi in energija</u> • Spoznavajo, da je za vsak tok (snovni ali toplotni) potrebna gonilna razlika in prevodnik, • spoznavajo, primerjajo in razumejo različne vrste tokov (tok snovi, toplotni tok, električni tok), • seznanjajo se s primeri, kako se organizmi zaščitijo pred izgubo toplote ali se hitreje ohlajajo, kjer je to potrebno zaradi okoliščin, • razlikujejo med toplotnimi prevodniki in izolatorji.	• uporaba, • varčevanje energije, <u>Tokovi in energija</u> • Gonilna razlika in prevodnik, • različne vrste tokov: snovni tok, toplotni tok, električni tok, • zaščita organizma pred izgubo toplote oz. hitrejše ohlajanje, • toplotni prevodniki, • izolatorji.	<u>Tokovi in energija</u>
--	--	---	---

NEŽIVA NARAVA • Ločuje žive/biotske in nežive/abiotske dejavnike okolja, jih zna naštetih ter pozna, da se organizmi odzivajo in prilagajajo na spremembe dejavnikov okolja, • pozna kamnine in minerale ter jih deli glede na nastanek,	NEŽIVA NARAVA <u>Neživi dejavniki okolja</u> • Spoznavajo, da dejavnike okolja delimo na žive ali biotske in nežive ali abiotske (zemeljska privlačnost, svetloba, temperatura, zračni tlak, veter, vlažnost zraka, padavine, gostota snovi),	NEŽIVA NARAVA <u>Neživi dejavniki okolja</u> • Živi ali biotski dejavniki okolja, • neživi ali abiotski dejavniki okolja, • prilagajanje živih bitij na okolja, • vpliv neživih dejavnikov na oblikovanje zemeljskega površja.	NEŽIVA NARAVA <u>Neživi dejavniki okolja</u> • Karta o nastanku življenja.
---	---	---	--

sestavu in lastnosti.	• spoznavajo, da se živa bitja različno prilagodijo na okolja, v katerih živijo, ter tako določajo pogoje bivanja, • spoznavajo, kako se je zemeljsko površje oblikovalo pod vplivom neživih dejavnikov, • spoznajo, da na način življenja človeka vplivajo tudi neživi dejavniki. <u>Kamnine in prst</u> • Spoznavajo razliko med kamninami in minerali, • spoznajo, da so kamnine sestavljene iz enega ali več mineralov ter da jih delimo glede na nastanek, sestavo in lastnosti, • spoznajo, da prst sestavljajo delci, nastali iz preperelih kamnin, ostankov živih organizmov, • seznanjajo se z različnimi vrstami kamnin: glede na nastanek, lastnosti in možnosti uporabe, • preučujejo in spoznavajo kamnine s področja domačega okolja ter s področja Slovenije, • seznanjajo se s procesom	<u>Kamnine in prst</u> • Kamnine, • minerali, • prst in njen nastanek, • vrste kamnin, • kamnine s področja Slovenije, • pomen prsti za rast in razvoj rastlin.	<u>Kamnine in prst</u>
------------------------------	--	--	--------------------------------------

	nastanka prsti ter živa bitja, ki se nahajajo v tleh in prispevajo k nastanku rodovitne prsti, • spoznavajo (skozi poskuse), da so za razvoj in rast rastlin potrebne nekatere lastnosti in sestavine prsti.		
--	---	--	--

ŽIVA NARAVA • Opazuje in spozna, da so vsi organizmi zgrajeni iz celic, ki so osnovne gradbene in funkcionalne enote živega, • poznajo osnovno zgradbo celice (rastlinske in živalske) ter spozna, da posamezni deli celice opravljajo posebne naloge, • razume, da se rastline, živali, glive in bakterije razlikujejo po zgradbi in delovanju celic ter da glede na to poznamo enocelične in večcelične organizme, • ve, da se celice združujejo in sestavljajo tkiva, tkiva v večje enote – organe – in da ima na podlagi tega vsak tip celic, tkiv in organov posebno zgradbo in naloge,	ŽIVA NARAVA <u>Celica</u> • spoznavajo, da vse organizme gradijo celice ter da je celica osnovna enota, ki gradi živa bitja ter je s tem tudi funkcionalna enota vsega živega, • spoznajo, da ima celica notranjo zgradbo, pri kateri posamezni deli celice opravljajo svoje naloge, • opazujejo s pomočjo lupe in mikroskopa, ugotavljajo, da nekaterih stvari s prostim očesom ne vidimo in da so mikroorganizmi zgrajeni iz celic, • spoznajo osnovno zgradbo živalske in rastlinske celice, da same celice vsebujejo zelo	ŽIVA NARAVA <u>Celica</u> • Celica, • opazovanje s pomočjo lupe in mikroskopa, • zgradba mikroorganizmov, • rastlinska in živalska celica.	ŽIVA NARAVA <u>Celica</u>
---	--	---	---

• ve, da vsak organizem potrebuje energijo za rast, razvoj, življenjske procese in ter snovi, s pomočjo katerih izgradi telo, • spoznava, da organizmi rastejo in se razvijajo, celice pa rastejo in se delijo, • zaveda se, da je razmnoževanje značilnost vseh živih organizmov, • ve, da so organizmi med seboj povezani z drugimi organizmi, da so soodvisni, povezani v ekosisteme in tudi prilagojeni na okolje, v katerem živijo, • pojasni pretok energije v ekosistemu, da so rastline proizvajalci, saj iz nežive snovi in svetlobe izgrajujejo biomaso, medtem ko so glive in bakterije glavni razkrojevalci ter pomagajo pri kroženju snovi, • ve, da si organizmi v ekosistemu izmenjujejo energijo in snovi, vse snovi pa se tudi razgradijo in vrnejo nazaj v neživo naravo, • spozna, da človek iz ekosistemov pridobiva hrano, vodo in surovine.	veliko različnih snovi. <u>Fotosinteza in celično dihanje</u> • Spoznavajo, da organizem za svoje delovanje potrebuje energijo za poganjanje življenjskih procesov, za rast in tudi snovi, iz katerih izgradi svoje telo, • spoznavajo celično dihanje, ki je proces, ki v celicah živali in rastlin poteka nenehno, • s pomočjo primerov spoznavajo, da posamezni deli celice – celični organeli (tako rastlinske kot živalske) – opravljajo posebne naloge: mitohondrij – celično dihanje, kloroplast – fotosinteza, • razumejo, da se v rastlinskih celicah, ki vsebujejo kloroplaste, razvija potek fotosinteze, pri kateri se iz vode in ogljikovega dioksida s pomočjo svetlobne energije ustvarja sladkor in sprošča kisik, • razumejo, da sta procesa, kot sta fotosinteza in celično dihanje, dva procesa, ki lahko potekata le v živi celici. <u>Zgradba in delovanje rastlin</u> • Spoznajo, da so v večceličnem	<u>Fotosinteza in celično dihanje</u> • Fotosinteza, • celično dihanje, • naloge celice.	<u>Fotosinteza in celično dihanje</u> • Impresionistična karta B.
---	--	--	---

	organizmu celice specializirane ter opravljajo posebne naloge, • seznanjajo se, da skupine celic sestavljajo tkiva ter da tkiva gradijo večje funkcionalne enote, imenovane organi, • razumejo, da ima vsak tip celic, tkiv in organov posebno zgradbo ter opravlja posebne naloge, le-te pa prispevajo k delovanju organizma kot celote, • spoznavajo, da celice tvorijo tkiva, tkiva gradijo organe (korenina, steblo, list), organi gradijo organizem, organizem deluje kot celota, • opazujejo in spoznavajo osnovno zgradbo rastline: korenine, stebila, lista ter povezujejo zgradbo organa za nalogami, ki jih opravlja, • s pomočjo poskusov razumejo delovanje fotosinteze, celično dihanje, izmenjavo snovi z okoljem, transport snovi ter preprečevanje izgube vode, • spoznavajo, da imajo rastline dva transportna sistema: za prenos vode z mineralnimi snovmi in za prenos sladkorja do celic (ki ne opravljajo fotosinteze), • seznanjajo se z izgubo vode pri	<u>Zgradba in delovanje rastlin</u> • Celice – tkiva – organi, • organizem kot celota, • osnovna zgradba rastline: korenina, steblo, list, • fotosinteza, • celično dihanje, • izmenjava snovi z okoljem, • transport snovi, • izguba vode zaradi sprejetja ogljikovega dioksida, • kopičenje snovi v založnih tkivih.	<u>Zgradba in delovanje rastlin</u> • Impresionistične karte A, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M.
--	---	--	--

	rastlini, zaradi odprtja listnih rež za sprejetje ogljikovega dioksida, • spoznavajo, da rastlina del sladkorjev proizvedenih pri fotosintezi, shrani v založnih tkivih in jih predela v založne snovi (škrob, olja) ter da se v rastlinskih celicah, kjer ne poteka fotosinteza in kloroplast ne vsebuje klorofila, kopičijo založne snovi, ki so pomembne za preživetje rastline. <u>Rast in razvoj rastlin</u> • Razumejo, da organizmi rastejo in se razvijajoč • razumejo, da celice rastejo in se delijo ter s tem proizvajajo nove celice, • s pomočjo poskusov ugotavljajo, da se rastlina razvije iz semena, ki vsebuje zarodek in veliko založnih snovi, saj mlada rastlina ne opravlja fotosinteze, dokler se ne razvijejo zeleni listi, • spoznavajo rast in razvoj rastline, ki sta povezana z nastajanjem novih celic, rastjo in diferenciacijo le-teh, • izvajajo poskuse kalitve različnih semen, opazujejo,	<u>Rast in razvoj rastlin</u> • Rast in razvoj organizmov, • rast in delitev celic, • razvoj in razvoj rastline iz semena, • kalitev semen.	<u>Rast in razvoj rastlin</u> • Impresionistična karta A, • impresionistična karta P, • impresionistična karta Q.
--	---	--	---

	zapisujejo, poročajo svoje ugotovitve ter ugotavljajo, da rastline skozi svoje življenje nenehno spreminjajo svojo obliko. <u>Razmnoževanje rastlin</u> • Razumejo, da je razmnoževanje značilno za vse žive organizme in da je pomembno za nadaljevanje vrste, • razumejo razlike med nespolnim in spolnim razmnoževanjem rastlin ter spoznajo primere, • spoznajo, da s spolnim razmnoževanjem rastlin nastane seme, • vedo, da se nespolno razmnoževanje rastlin uporablja za umetno razmnoževanje rastlin, • spoznajo zgradbo cveta, načine opraševanja, pomen opraitve in oploditve, • spoznajo, da se ženska spolna celica nahaja v plodnici, moška spolna celica pa v pelodnem zrnu ter da ob združitvi obeh nastane nov osebek-zarodek, • opazujejo in razvrščajo semena ter plodove glede na zgradbo in glede na to opredeljujejo načine	<u>Razmnoževanje rastlin</u> • Nespolno in spolno razmnoževanje rastlin, • nastanek semena, • umetno razmnoževanje rastlin, • zgradba cveta, • opraševanje, • oploditev, • plodnica in pelodno zrno, • seme.	<u>Razmnoževanje rastlin</u> • Impresionistična karta Q.
--	--	---	--

	razširjanja semen. <u>Razvrščanje rastlin</u> • Spoznajo, da vrste poimenujemo, te pa združujemo v širše skupine, • opazujejo rastline iz okolja – v bližnjem ekosistemu – ter razvrščajo rastline glede na osnovne in nato še širše kriterije, • opazujejo in določajo razlike ter podobnosti med algami, mahovi, praprotnicami, semenkami (kritosemenke-enokaličnice in dvokaličnice, golosemenke). <u>Prilagoditev rastlin na okolje</u> • Spoznajo, da so organizmi prilagojeni na okolje, v katerem živijo, ter da so med seboj tudi povezani, • opazujejo in primerjajo podobnosti ter raznolikosti rastlin glede na prilagojenost na okolje (okolje, v katerem je veliko vode, vlage, suša), • spoznajo in razumejo, da opraševanje lahko opravljajo tudi živali, ter načine, kako se to odvija, • spoznajo mehanizme, ki so jih	<u>Razvrščanje rastlin</u> • Vrste rastlin, • opazovanje in določanje rastlin, • iskanje podobnosti in razlik: alge, mahovi, praprotnice, semenke. <u>Prilagoditev rastlin na okolje</u> • Prilagoditev rastlin na okolje ter razvoj lastnosti glede na to, • raznašanje semen z živalsko pomočjo, • rastlina se brani pred rastlinojedci, • listavci in iglavci,	<u>Razvrščanje rastlin</u> • Karte z izrazoslovjem in imeni, • knjižice z imeni rastlin, • mape za razvrščanje. <u>Prilagoditev rastlin na okolje</u> • Impresionistična karta J, K in N.
--	---	--	---

	rastline razvile za ubranitev pred rastlinojedci, • spoznajo razlike/podobnosti med listavci in iglavci, zelnatimi in lesnimi rastlinami, • spoznajo razlike med trajnicami in enoletnicami, kako si pomagajo pri neugodnih razmerah, • spoznajo, da so tudi rastline ogrožene (virusi, bakterije, glive). <u>Pomen rastlin v ekosistemu in pomen za človeka</u> • Razumejo, da je glavni vir energije za ekosisteme – sončna energija, • spoznavajo, da so organizmi med seboj soodvisni in se povezujejo v ekosisteme, • razumejo dejavnike žive in nežive narave ter njuno soodvisnost, • ugotavljajo, da ekosistem sestavljajo vse populacije, ki skupaj živijo, vključno z neživimi dejavniki okolja, • spoznavajo, da se energija v ekosistemu pretaka od organizma do organizma po prehranjevalnem spletu, snovi	• zelnate in lesne rastline, • virusi, bakterije, glive-ogroženost rastlin. <u>Pomen rastlin v ekosistemu in pomen za človeka</u> • Sončna energija, • soodvisnost organizmov – ekosistem, • kroženje snovi v ekosistemu, • vloga rastlin, • razkrojevalci, • človek je odvisen od delovanja ekosistemov.	
			<u>Pomen rastlin v ekosistemu in pomen za človeka</u> • Impresionistična karta C, D, B.

	pa krožijo, • ugotavljajo, da so rastline v ekosistemu tiste, ki proizvajajo, saj iz nežive snovi in svetlobe izgrajujejo biomaso, • razumejo, da so rastline tiste, ki proizvajajo hranilne snovi in kisik, ki jih lahko porabljajo tudi drugi organizmi na Zemlji, ter spoznavajo njihov izredni pomen za sestavo ozračja, • spoznavajo, da so posebna oblika potrošnikov tako imenovani razkrojevalci, saj s tem, ko organske snovi pretvarjajo nazaj v mineralne, povzročajo nenehno kroženje snovi v naravi, • spoznavajo, da je človek odvisen od delovanja ekosistemov, saj iz njega pridobiva hrano, surovine in vodo, • spoznavajo, da je populacija sestavljena iz osebkov določene vrste, ki živijo skupaj, in da jih glede na vlogo poimenujemo tudi proizvajalci, potrošniki ali razkrojevalci, • razložijo vlogo rastlin v ekosistemu (primer gozda) ter njihov pomen za nastajanje prsti in preprečevanje erozije,		
--	---	--	--

	• spoznavajo izredno vlogo rastlin za človeka (hrana, surovine, tehnološka energija – goriva).		
VPLIVI ČLOVEKA NA OKOLJE • Spozna škodljiv vpliv človeka na naravo (večja raba energije, prekomerno izkoriščanje naravnih virov vode, surovin in fosilnih goriv, proizvodnje raznovrstnih odpadkov ...) ter razvija pozitiven odnos in skrb do narave, • zaveda se, da človek na vsakem koraku s svojo dejavnostjo onesnažuje zrak, vodo, tla ter s tem povzroča rušenje naravnega ravnovesja.	VPLIVI ČLOVEKA NA OKOLJE <u>Pomen učinkovitega izkoriščanja naravnih virov surovin in energije</u> • Spoznavajo škodljivi vpliv človeka na naravo zaradi prekomerne rabe energije, izkoriščanja naravnih virov, surovin in fosilnih goriv, proizvodnje komunalnih in industrijskih odpadkov, • spoznavajo pomen potrebe po zmanjševanju porabe energije ter ugotavljajo in iščejo najboljše načine varčevanja z energijo, • dojamejo, da na okolje vplivata tudi predelava in pridobivanje energetskih in drugih naravnih virov, • spoznavajo načine, kako lahko sami izboljšajo odnos do narave in z ustreznim ravnanjem vplivajo ter izboljšajo varovanje okolja.	VPLIVI ČLOVEKA NA OKOLJE <u>Pomen učinkovitega izkoriščanja naravnih virov surovin in energije</u> • Vpliv človeka na naravo z izkoriščanjem naravnih virov, • zmanjševanje porabe energije, • onesnaževanje, • uzaveščanje spoštljivega odnosa do narave.	VPLIVI ČLOVEKA NA OKOLJE <u>Pomen učinkovitega izkoriščanja naravnih virov surovin in energije</u> • Impresionistična karta nahajajočih se naravnih virov surovin.

	<u>Gospodarjenje z odpadki</u> • Razlikujejo med komunalnimi in industrijskimi odpadki, spoznavajo način zbiranja, procesiranja ter možnost uporabe le-teh kot sekundarne surovine in goriva, • spoznavajo uporabo mnogih škodljivih snovi v gospodinjstvih ter način ravnanja s takimi odpadki (ločeno zbiranje, procesiranje).	<u>Gospodarjenje z odpadki</u> • Vrste odpadkov, • škodljive snovi v gospodinjstvih.	<u>Gospodarjenje z odpadki</u>
--	---	---	--

3.10.5 MINIMALNI STANDARDI ZNANJA

Ob koncu prvega triletja učenec:

- na konkretnih primerih razlikuje med živim, mrtvim, ostanki živega in tem, kar nikoli ni bilo živo
 - zna primerjati in razvrstiti živa bitja po enem merilu,
 - ve, da vsa živa bitja umrejo in se po smrti razgradijo,
 - ve, da živa bitja iz okolja sprejemajo snovi in v okolje izločajo snovi,
 - na primeru pojasni, kako so živa bitja povezana z okoljem in drugimi bitji ter kako so od njih odvisna,
 - ve, da je človek povezan z drugimi bitji in odvisen od njih,
 - ve, da živali potrebujejo za življenje hrano, vodo in zrak,
 - ve, da rastline potrebujejo za življenje svetlobo, vodo, zrak in snovi, ki so v vodi ali v prsti,
 - zna na primeru pojasniti, kako se živa narava spreminja v letnih časih,
 - zna navesti nekaj primerov spreminjanja v naravi, ki jih je sam opazoval,
 - pozna primer iz bližnje okolice, kako je človek spremenil okolje,
 - pozna bistvene razlike v življenju med vasjo in mestom,
 - prepozna in razlikuje značilna okolja v ožji okolici svojega kraja ter prepozna najpogostejša živa bitja v njem,
 - prepozna in razlikuje značilna okolja v ožji in širši okolici svojega kraja (vrt, njivo, park, sadovnjak, vinograd, travnik, gozd, celinsko vodo, morje) in prepozna najpogostejša živa bitja v njih,
 - prepozna najpogostejše pridelke na vrtu in njivi,
 - ve, da rastline zrastejo iz semen, čebulic, gomoljev, potaknjencev,
 - zna skrbeti za rastline in živali v učilnici,
 - ve, da potrebujejo rastline vodo in svetlobo,
 - imenuje in opredeli glavne zunanje dele "telesa" pri človeku, živalih in rastlinah,
 - ve, da se vsa živa bitja razmnožujejo,
 - pozna nekaj primerov, kako se razmnožujejo najpogostejše oziroma učencem najbolj znane živali,
 - ve, da so potomci podobni staršem in navede nekaj živali, pri katerih so potomci sprva zelo drugačni od "staršev",
 - ve, da imajo živali mladiče, da mladiči rastejo, odrastejo, se postarajo in umrejo,
 - prepozna mladiče domačih živali,
 - ve, da nekatera bitja živijo le v vodi, druga le na travniku ipd.,
 - prepozna domačo žival, človeka ali rastlino v različni starosti ali letnem času,
 - ve, da potrebujejo živali hrano.
-
- Zna opisati telo ali snov z nekaj lastnostmi, razvrstiti telesa in snovi po eni spremenljivki,
 - ve, da se otrok spočne v materi, in si predstavlja, kje in kako raste in se razvija do rojstva, kako se rodi, in razume, da po rojstvu potrebuje skrbno nego,
 - ve, da mu uživanje različne zdrave hrane, telesne vaje in počitek pomagajo ohranjati zdravje ter dobro počutje,
 - ve, da hrana vsebuje sestavine, ki so nujno potrebne za življenje in ohranjanje zdravja,
 - ve, da hrana vsebuje sestavine, ki so nujno potrebne, da se telo giblje, raste in pravilno deluje,
 - ve, da se hrana lahko pokvari,
 - zna pripraviti preprosto jed ali pijačo,
 - zna negovati svoje zobe in telo,
 - skrbi za lastno zdravje in zdravje drugih,
 - ve, kako mu čutila pomagajo živeti, in na konkretnem primeru prepozna vlogo posameznega čutila,
 - ve, da mu/ji lahko škodijo nekatere stvari, ki jih dobijo v telo iz okolja,
 - ve, da obstajajo zelo majhna živa bitja, ki jih ne vidimo s prostim očesom, in da nam nekatera teh bitij lahko škodijo,
 - ve, da z umivanjem rok in zob zmanjšajo količino nevarnih snovi in drobnih bitij, ki lahko pridejo v

telo ali se prenesejo na druge ljudi,

- zna na primeru pojasniti, kako se širi nalezljiva bolezen in kako se lahko varuje pred okužbo,
- ve, da nekatere bolezni lahko preprečujemo s cepljenjem.

- Pozna pomembne telefonske številke in ravnanje v primeru nezgod in nevarnosti,
- zna urediti potrebščine, igrače, orodja in drugo po dogovorjenem merilu,
- zna pripraviti delovno mesto in se za delo pripravi,
- ve, da se je za delo treba pripraviti in po delu pospraviti,
- pozna pomen razporeditve časa za učenje,
- ve, da vsak nekaj dela,
- ve, da se lahko učimo na različne načine,
- pozna pomen znanja,
- razlikuje med poklicem in prostočasno aktivnostjo,
- pozna poklica svojih staršev,
- ve, da je denar treba "zaslužiti",
- prepozna osnovne vrednosti slovenske denarne enote (bankovci, kovanci),
- ve, da imajo druge države druge denarne enote.

- Ve, kaj se proizvaja v njihovem kraju,
- zna ločiti med osnovnimi pridelki, ki jih pridelamo v Sloveniji, in tistimi, ki jih uvozimo,
- ve, da pri izdelavi nastanejo odpadki, za katere moramo poskrbeti, nekatere odpadke lahko ponovno uporabimo,
- razume, zakaj je pomembno ločeno zbiranje odpadkov,
- na primeru, ki ga je spoznal v naravi, pojasni, kako človek spreminja naravo,
- ve, da spremembe v okolju lahko škodijo živim bitjem in človeku,
- navede primer, kako sam prispeva k varovanju in ohranjanju okolja,
- ve, da je naše okolje ponekod onesnaženo,
- ve, da je voda lahko onesnažena, čeprav tega ne vidi,
- ve, da je zrak lahko onesnažen, zna povedati nekaj primerov, kdo zrak onesnažuje in s čim.

- Ve, da se mora gibati, da se gibljejo tudi živali in da predmete lahko poženemo v gibanje,
- zna opisati gibanje, poimenovati gibanje,
- ve, da gibajoča telesa lahko ustavimo,
- zna poimenovati značilna stanja mirovanja (ravnovesja) pri ljudeh, živalih in vozilih,
- zna poimenovati pripomočke za gibanje,
- razume, da po sledi lahko sklepamo, kdo in kako seje gibal,
- zna izdelati vetrnico, mlinček ali podoben izdelek,
- zna napovedati spremembo gibanja glede na zunanji vpliv, določiti spremenljivko, ki vpliva na gibanje,
- zna časovno in krajevno opredeliti gibanje,
- povezuje hitrost gibanja in obliko ter velikost telesa,
- zna po smeri vetrokaza določiti smer vetra,
- zna povezati hitrost vrtenja vetrnice z jakostjo vetra,
- zna proizvesti zvok z različnimi predmeti,
- zna pokazati in povedati, kje v prostoru se isti zvok bolje sliši, narediti zvočno oviro,
- ve, da zvok nastaja takrat, ko se telesa tresejo.

- Zna opisovati in določati lastnosti snovi,
- zna opisati snov pred preoblikovanjem in izdelek,
- ve, da se nekatere snovi na zraku, soncu ali v vodi spremenijo,
- zna opisati lastnosti pred segrevanjem in po njem,
- zna napovedati spremembo za nekatere snovi,
- ve, da sta led in sneg voda v trdni obliki, da iz snega in ledu dobimo tekočo vodo, da voda lahko

zamrzne v led,

- pozna nekatere lastnosti lesa kot gradiva in povezuje lastnosti lesa in orodja za obdelavo,
- pozna nekatere lastnosti kovin kot gradiva.
- Zna prelivati tekočine, naštetih glagole, ki so povezani z dejavnostmi pri tekočinah,
- zna uporabiti nekatera orodja in pripomočke za delo s papirjem, glino ter naravnimi gradivi in jih poimenovati,
- zna narisati skico preproste konstrukcije, označiti sestavne dele,
- zna razstaviti in sestaviti preprosto tehnično igračo, razlikuje sestavne dele od celote,
- zna izvesti preprost poskus.
- Zna uporabiti vsakdanje pripomočke (zgoščenke), poslušati, posneti, predvajati,
- zna brati podatke iz preglednic in jih uporabiti,
- zna iz podatkov oblikovati preglednice in prikaze s stolpci,
- zna oblikovati preproste preglednice za vpisovanje lastnosti snovi in izdelkov,
- zna uporabiti preglednico za sporočanje rezultatov sprememb.

Drugo triletnje

Shranjevanje in transport

Učenec zna:

- razložiti pomen bivalnih prostorov,
- zgraditi model preproste stavbe iz sestavljanek,
- varno in pravilno uporabljati orodje,
- opisati načine shranjevanja snovi,
- naštetih značilnosti zavetja in bivališča,
- ob konkretnih primerih ločiti premikanje teles z nošenjem, vlečenjem, potiskanjem in vožnjo,
- iz delov sestavljanke (gradnikov) graditi preprosta vozila,
- opisati, čemu rabi signalna oprema vozil in pešcev ter prometni znaki,
- utemeljiti pomen varnostne čelade pri vožnji s kolesom in pripenjanja varnostnega pasu v avtu,
- opisati primer, ko tekoča voda lahko kaj poganja,
- razvrščati in urejati preproste predmete, snovi in pojave,
- uporabljati termometer.

Kako deluje človeško telo

Učenec zna:

- poimenovati prebavne organe,
- s pomočjo didaktičnih gradiv opisati, kako potuje hrana v človeškem telesu,
- razložiti pomen zob za normalno delovanje prebavil,
- razložiti vlogo žil v človeškem telesu,
- meriti frekvenco srčnega utripa,
- prepoznati spremembo srčnega utripa ob naporih,
- naštetih najpomembnejša čutila.

Raznolikost v naravi

Učenec zna:

- razvrstiti živa bitja v osnovne skupine: živali, rastline, glive,
- prepoznati zgradbo kopenskih rastlin: steblo, korenine, listi,

cvetovi, plodovi,

- poimenovati drevesa in grme iz domače okolice,
- opisati zunanjo zgradbo kopenskih živali,
- razvrstiti snovi po gnetljivosti, stisljivosti, trdoti, gostoti,
- izbrati snovi z ustreznimi tehniškimi lastnostmi za različne namene,
- sestaviti preprost električni krog z žarnico, ploščato baterijo in stikalom,
- razložiti vlogo električnega stikala v električnem krogu,
- utemeljiti pomen pazljivega ravnanja z električnimi napravami zaradi varovanja zdravja in življenja,
- naštet vzroke nesreč pri ravnanju z električnimi napravami,
- naštet skupne značilnosti ljudi in posebne znake, po katerih se razlikujejo skupine in posamezniki,
- naštet telesne razlike med moškimi in ženskami,
- opisati podobnosti med starši in potomci,
- utemeljiti pomen ločenega zbiranja odpadkov.

Gibanje Zemlje

Učenec zna:

- opisati iz izkušenj, da telesa vidimo, če svetloba prihaja od njih v oči,
- sklepati iz opazovanj, da se senca spreminja, če se svetloba aližin osvetljeni predmet premikata.

Snovi v naravi

Učenec zna:

- naštet agregatna stanja vode,
- opisati vodo kot topilo,
- razlikovati med površinskimi vodami in podtalnico,
- naštet nekaj porabnikov vode,
- opisati nevarnosti pitja onesnažene vode,
- utemeljiti pomen varovanja vode in omejenost vodnih zalog,
- naštet glavne povzročitelje onesnaževanja površinskih voda in podtalnice,
- pojasniti posledice onesnaževanja vode ob slikovnem gradivu,
- naštet glavne povzročitelje onesnaženega zraka, naštet nekaj ukrepov za čistejši zrak,
- naštet glavne onesnaževalce prsti.

Živa bitja izmenjujejo stvari z okolico in jo spreminjajo

Učenec zna:

- sestaviti jedilnik z raznoliko hrano za vse dnevne obroke,
- razvrstiti živila glede na živalski in rastlinski izvor,
- poznati znake za nevarne in strupene snovi,
- naštet nekaj rastlinojedcev, mesojedcev, plenilcev, zajedalcev,
- razložiti pomen kisika za dihanje,
- utemeljiti pomen vode za življenje.

Prehranjevalne verige in spleti

Učenec zna:

- sestaviti nekaj prehranjevalnih verig v gozdu, mlaki in na travniku,
- razložiti, da vrsta s pestrejšo prehrano lažje preživi.

Konstrukcijske zbirke

Učenec zna:

- skicirati preproste predmete,
- uporabljati različne tehnične sestavljanke,
- naštetih možnosti uporabe verižnega gonila,
- upoštevati ukrepe za varno delo,
- naštetih možnosti uporabe jermenskega gonila.

Vplivi sonca na vreme

Učenec zna:

- iz opazovanj neba razlikovati med dvema stopnjama oblačnosti (delno in pretežno),
- iz vremenskih poročil povzeti, da vetrovi lahko prinesejo padavine.

Podatki

Učenec zna:

- pokazati višino in strmino stopnišč in klancev.

Učni načrt:

3.11. Praktikum

3.11.1. OPREDELITEV PREDMETA

Program poučevanja pri predmetu »Praktikum³⁶« temelji na istoimenskem učnem načrtu »Programa devetletne katoliške osnovne šole v Zavodu sv. Stanislava«, ki je pridobil javno veljavnost. Program smo razširili z nekaterimi vsebinami in mu namenili več ur.

Predvideno število tednov	35	35	35	35	35	35	35	35	32	
RAZRED	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Skupaj ure
PREDMET										
Praktikum							4	4	4	408

Metodološko bomo program izvajali v skladu s posebnimi pedagoškimi načeli pedagogike montessori. Izvedba programa je še naprej individualizirana, mladostniki napredujejo glede na lastne sposobnosti in interese. Najbolj pogoste oblike dela so:

- projektno delo (individualno ali skupinsko),
- mrežni pouk, kjer določena vsebina pokriva več ali vse predmete,
- daljši sklopi ur posameznih predmetov (dnevni).³⁷

Učenci med 12. in 15. letom (7., 8. in 9. razred) lahko tvorijo heterogen razred (podobno kot pri prvih dveh triadah) ali imajo kabinetni pouk, podobno, kot ga poznamo v ostalih osnovnih šolah.

Predmet praktikum učencem posreduje praktično znanje, ki je koristno pri vsakodnevnih življenjskih opravilih. Učenci se učijo osnovnih opravil v gospodinjstvu, obravnavajo odnose v okviru družine, in odnos do doma. Seznanijo se z osnovami skrbnega upravljanja z denarjem, energijo in drugimi viri. Učijo se koristno uporabljati različna gradiva (papir, les, kovine, umetne mase), razvijajo motorične spretnosti in domišljijo ter se učijo dela v skupini (strpnost, sodelovanje, ...). Pri tem razvijajo čut za varstvo okolja, varnost pri delu in skrb za sočloveka. Spoznavajo osnove delovanja različnih tehničnih pridobitev, s katerimi se srečujejo v vsakdanjem življenju, ter načinom, kako v skladu s svojimi vrednotami kritično presojsati njihovo uporabnost.

Z učnim načrtom so definirani minimalni standardi znanja in cilji, ki naj bi jih učenci usvojili. Vsebine, metode dela in vrstni red obravnavanih tem so prepuščeni učitelju praktikuma. Zaželeno je, da pouk vključuje čim več praktičnega dela. Cilji predmeta praktikum se povezujejo z naravoslovjem, biologijo, kemijo in fiziko.

Glede na metode dela, ki so predvidene za poučevanje praktikuma, pouk poteka v skupinah z največ 14 učenci. Poučujeta ga učitelj tehnike in učitelj gospodinjstva, ki si ustrezno razdelita vsebine.

Pri predmetu praktikum se ocenjuje znanje učencev, skrb za varnost pri delu in končni izdelki.

3.11.2. OPERATIVNI CILJI PREDMETA

TEME	CILJI	MINIMALNI STANDARDI ZNANJA
EKONOMIKA GOSPODINJSTVA	•razvršča potrebe v gospodinjstvu na nujne in manj pomembne,	•zna naštetih opravila, ki sem jim v gospodinjstvu

³⁶ Praktikum, učni načrt Programa devetletne katoliške osnovne šole v Zavodu sv. Stanislava, Elizabeta Žabkar, Ingrid Keber. Zavod svetega Stanislava. Ljubljana. 2007.

³⁷ Thrush, Ursula (1980), Maria Montessori Farmschool Erdkinder, Half Moon Bay, California.

	•seznani se z načini plačevanja (gotovina in negotovina), •loči in razume izraze: žepnina, pokojnina, štipendija, kredit, •seznani se z najbolj pogostimi načini varčevanja denarja, •interpretira dobro in slabo stran reklame, •izdela evidenco o porabi svojega denarja v določenem času, •izdela si urnik za pomoč in skupne naloge v družini, •razloži organizacijo svojega prostega časa,	- ni moč izogniti, •zna naštetih nujne izdatke v gospodinjstvu,
HRANA IN PREHRANA:	•seznani se z načini prehranjevanja (zdrava prehrana, diete, vegetarijanstvo, makrobiotika, hitra hrana, bio prehrana...), •seznani se s pojmom 'gensko spremenjena hrana' (GSH), •seznani se z motnjami hranjenja (bulimija, anoreksija, prenašanje) in njihove posledice, •spozna lastnosti živil pri pripravi in toplotni obdelavi le teh, •seznani se s pripomočki in aparati v kuhinji, ter jih zna uporabiti, •pozna namizno posodo in pribor, •zna pravilno pripraviti pogrinjek, •uči se pravilnega obnašanja pri mizi, •spozna razne načine toplotne obdelave hrane v praksi (cvrtje, pečenje, kuhanje...), •osvoji ročno pomivanje posode, •razume pomen pravilnega shranjevanja živil, •seznani se z načini konzerviranja in to tudi v praksi preizkusi, •razume informacije, ki jih razbere na deklaraciji različnih živil, •spozna hranilne snovi, ter živila, ki jih vsebujejo, •razume pomen hranilnih snovi za človeško telo, •iz tabele zna razbrati koliko energije dobimo iz posameznega živila, •izdela celodnevni jedilnik in izračuna njegovo energijsko vrednost,	•ve, kaj je zdrava prehrana, •zna pripraviti pet različnih menijev hrane, •zna speči dve vrsti peciva, •zna pravilno pripraviti pogrinjek, •razume informacije, ki jih razbere na deklaracijah različnih živil, •ve, kako se varno zamenja plinska jeklenka,
TEKSTIL IN OBLAČENJE	•spozna osnovne tekstilne surovine in njihove lastnosti, •seznani se z znaki za vzdrževanje tekstilnih izdelkov, •nauči se ročnega in strojnega pranja perila, •zna zlikati osnovne in tudi bolj zahtevne kose tekstila,	•pozna pomen najbolj pogostih znakov za vzdrževanje tekstilnih izdelkov, •zna zlikati majico, hlače in srajco, •zna prišiti gumb in zakrpati luknjo,

	•spozna osnovne šive in jih zna uporabiti v praksi , •seznani se s pomenom zdrave obutve, •utemelji vzdrževanje obutve,	
VZDRŽEVANJE BIVALNIH PROSTOROV	•seznani se z lastnostmi različnih površin v stanovanju, •zna sčistiti različne površine v stanovanju, •spozna različne načine vzdrževanja sten v bivalnih prostorih in najbolj pogoste od njih preizkusi v praksi, •seznani se električno, vodno in komunalno instalacijo v stanovanju in njenimi načini vzdrževanja,	•zna sčistiti steklene površine, •zna odstraniti vodni kamen, •zna pobeliti steno, •ve kako se odmaši zamašen odtok v kuhinji, •zna zamenjati žarnico v stanovanju,
UREDITEV ZUNANJE OKOLICE	•seznani se in sodelujejo pri urejanju zunanje okolice, •seznani se z urejanjem travnatih površin, •seznani se s saditvijo rož, grmovnic	• Ve, kako se pokosi trava • Ve, kako se posadi roža ali grm
KOLO	•ponovi pravila o varni vožnji s kolesom, •zna naštetih obvezno kolesarsko opremo, •zaveda se pomena vzdrževanja kolesa in zna kolo tudi sam v celoti očistiti in podmazati, •zna zakrpati predrto zračnico, •ve kako deluje verižno gonilo na kolesu, •zna razložiti delovanje dinam,	•zna zakrpati predrto zračnico, •zna naštetih opremo za varno vožnjo s kolesom, •zna razložiti gonila
OSNOVE TEHNIŠKEGA RISANJA	•s tehniško pisavo napiše črke in številke, •spozna vrste črt, ki se uporabljajo pri tehniškem risanju in jih zna uporabiti v praksi, •kotira ravne robove, krog, kot in lok (tudi s pomočjo računalnika), •zna narisati predmet v pravokotni projekciji, razloži nastanek pravokotne projekcije in utemelji pomen risanja v pravokotni projekciji, •zna skicirati in natančno narisati predmet v izometrični projekciji ter utemelji pomen risanja v izometrični projekciji, •zna samostojno narisati skice in načrte za izdelke iz papirja, lesa, kovine in umetne mase,	•kotira pravokotnik, krog in kot, •nariše kvader v pravokotni projekciji, •nariše kvader v izometrični projekciji,
PAPIR	•spozna surovine za izdelavo papirja, pomen zbiranja odpadnega papirja, •seznani se s področji uporabe papirja, •ročno izdelava papir, •spozna vrste in lastnosti papirnih gradiv, •spozna formate papirja, •spozna profile in njihovo uporabo, •načrtuje in izdelava uporaben izdelek iz papirnega gradiva,	•našteje področja uporabe papirja, •loči med vrstami papirnih gradiv, •izdelava izdelek po predloženih skici s točno določenimi merami,

LES	• opiše posamezne vrste lesa, • seznani se z načini pridobivanja lesa in vplivi pridobivanja lesa na okolje, • našteje in v praksi preizkusi lastnosti lesa, • spozna polizdelke iz lesa, • načrtuje in izdelava uporaben izdelek iz lesa, • zna varno uporabljati najbolj pogosta ročna in strojna orodja za obdelavo lesa, • pri delovnem postopku, se odloči za ustrezno lesno zvezo, • izdelke iz lesa zna površinsko zaščititi,	• našteje področja uporabe lesa, • loči dobre in slabe lastnosti lesa, • izdelava izdelek po predloženi skici s točno določenimi merami, • varno uporablja orodja,
UMETNE SNOVI	• našteje najpogostejše umetne snovi, njihove surovine in polizdelke, • seznani se s vplivi izdelkov iz umetnih snovi na okolje, • preizkusi lastnosti umetnih snovi, • razvrsti umetne snovi na duroplaste, termoplaste in elaste, • nariše skico in načrt za uporaben izdelek, • izdelava izdelek z varno in pravilno uporabo orodja, strojev in naprav,	• našteje področja uporabe umetnih snovi, • pozna osnovne lastnosti umetnih snovi, • izdelava izdelek po predloženi skici s točno določenimi merami, • zna poskrbeti za varnost pri delu,
KOVINE	• našteje področja uporabe kovin, se seznani s pridobivanjem kovin in njenim vplivom na okolje, • kovine razvrsti v železne in neželezne, • preizkusi lastnosti kovin, • spozna profile in pove, kaj je polizdelek, • nariše skico in načrt za uporaben izdelek iz kovine, • varno in s primernim orodjem, ter stroji izdelava izdelek,	• zna razložiti prednosti in slabosti kovin pred drugimi materiali, • izdelava izdelek iz kovine,
TEHNIČNA SREDSTVA	• vedo kaj je potrebno za premikanje avtomobila, vlaka, letala, ladje, dvigala in vlečnice, • spoznajo, kako se prenaša gibanje • sestavijo modele verižnega, jermenskega, tornega, zobniškega, polžastega, ter ročičnega gonila in vedo, kje v praksi se uporabljajo, • naučijo se opravljati delo s pomočjo orodij (vzvod, klanec, škripec), • vedo, kaj je potrebno, da po električnem krogu teče tok in to znanje uporabijo pri izdelavi praktičnega izdelka, • vedo, kako je mogoče zaščititi električne porabnike v gospodinjstvu pred udarom strele,	• zna pojasniti namen gonil, • ob sliki prepozna gonilo in ve, kje se uporablja, • v praksi zna uporabiti vzvod in škripec, • znajo zvezati električni krog,
PRIDELOVANJE HRANE, SADJARSTVO VRTNARJENJE	• seznani se s saditvijo in vzgojo sadnega drevja in grmovnic ter z njihovo vzgojo, • ve, kako se vzgoja povrtnine: korenček, čebulo, krompir, solato, paradižnik,	• ve, kako se posadi drevo, • zna najti navodila za setev semen in jih uporabiti.

	papriko, bučke, kumare,	•zna pripraviti zemljo za saditev čebulnic,
SKRB ZA DOMAČE ŽIVALI	•seznanijo se z naučijo se očistiti prostor najbolj pogostim domačim živalim v hiši ali na kmetiji (pes, muca, morski prašički, krava, kokoši, zajci, •seznami se s tem, kaj jedo domače živali (zgoraj imenovane): izbor vsebinsko, količinsko primerne hrane ter v primernih intervalih,	•zna izbrati in dati hrano: morskim prašičkom, zajcem, psu, mački, kokošim in kravam,
TRGOVINA: NAKUPI IN PRODAJA	•seznami se z vrednostjo njemu dobro poznanih predmetov na trgu, •pozna verigo od izdelovalca predmeta do predmeta, ki stoji na polici v trgovskem centru, •seznani se s pojmi »davek«, »trgovina na črno«, •pozna prednosti in slabosti prodaje na tržnici, v trgovskem centru in na spletu,	•za prodajo pripravi lasten izdelek, •zna samostojno opraviti nakup predmetov s seznama (za razred, za stare starše, za sosedo),
RAČUNALNIK, FOTOAPARAT IN DRUGI MODERNI PRIPOMOČKI	•je seznanjen s tem, kako fotografiramo ali naredimo videoposnetek ter ga shranimo na elektronski medij (računalnik, zgoščenke), •zna uporabljati osnovne programe računalnika (word, splet), •je seznanjen z nevarnostmi in dobrimi stranmi spleta, •je seznanjen z uporabo optičnega čitalnika, tiskalnika in fotokopirnega stroja, •zna samostojno pripraviti projekcijo seminarja za razred, •zna uporabljati radio in predvajalnik zgoščenk, •je seznanjen z novimi pripomočki na področju računalništva na trgu,	•zna napisati besedilo s pomočjo računalnika in ga natisniti, •zna narediti fotografijo.,
GOSTI	•se seznani s tem, kako poskrbimo za gosta: kako ga lahko povabimo na obisk, poskrbimo za hrano in druge potrebe, •zna organizirati družabno življenje v času obiska in skrbeti za ohranjanje stikov, •zna naštetih turistično zanimive stvari v kraju – glede na starost gosta, •ve, kje je turistični center v domačem kraju, in kje v bližini lahko gost kupi spominke, tipične za Slovenijo, •zna sprejeti gosta na letališču, železniški in avtobusni postaji,	•gosta zna peljati na zanimiv polurni sprehod v domačem kraju,
SPROŠČANJE	•je seznanjen in je poskusil vsaj enkrat sledeče oblike sproščanja: meditacija, sprehod (gibanje), umetniško izražanje (ples, slikanje, petje, pisanje poezije ali	•zna na primeru povedati, kaj mu pomaga k sprostitvi.

	proze...), molitev, joga, avtogeni trening, (lastna) masaža, •se zna umiriti z eno izmed zgoraj naštetih ali drugih oblik (Feldenkrais, R.A.T....).	
--	--	--

Učni načrt:

3.12. Biologija

3.12.1 OPREDELITEV PREDMETA BIOLOGIJA

Predmet Biologija je v zadnjem triletju po 2 uri na teden.

Predvideno število tednov	35	35	35	35	35	35	35	35	32	
RAZRED	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Skupaj ure
PREDMET										
Biologija							2	2	2	204

Osnova za pripravo učnega načrta sta javna učna načrta za naravoslovje ³⁸ in biologijo ³⁹ ter posodobljeni učni načrt, sprejet na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje leta 2008.

Metodološko bomo program izvajali v skladu z posebnimi pedagoškimi načeli pedagogike montessori. Učni proces z uporabo metode montessori predvideva heterogene razrede. Zaradi tega je zapis ciljev skupen za triletnje.

Učenci med 12. in 15. letom (7., 8. in 9. razred) lahko tvorijo heterogen razred (kot pri prvih dveh triadah) ali imajo kabinetni pouk, podobno, kot ga poznamo v ostalih osnovnih šolah.

Izvedba programa je individualizirana, učenci napredujejo glede na lastne sposobnosti in interese. Najbolj pogoste oblike dela so:

- skupinske predstavitve (velike in ključne zgodbe),
- delo z materiali (individualno ali skupinsko),
- projektno delo (individualno ali skupinsko),
- mrežni pouk, kjer določena vsebina pokriva več ali vse predmete,
- daljši sklopi ur posameznih predmetov v zadnji triadi (dnevni). ⁴⁰

Pri poučevanju po metodi montessori je iztočnica za snov, ki jo predstaviš posamezniku ali skupini učencev, učenčevo zanimanje in njegovo predznanje. Ker so otroci na različnih stopnjah znanja in zanimanja, je nemogoče pripraviti učni načrt, ki bi lahko bil splošen za vse učence. Zato smo v našem učnem načrtu izhajali iz ciljev, ki smo jih po sklopih razdelili na smiselne operative cilje, te pa podprli z vsebinami. Posameznih sklopov in vsebin nismo časovno omejevali, saj se čas prilagaja učenčevim potrebam.

Prispevek biologije kot splošnoizobraževalnega predmeta k razumevanju sveta temelji na spoznavanju žive narave, ki je zgrajena iz med seboj povezanih sistemov na različnih hierarhičnih stopnjah, kot so celica, organizem, ekosistem in biosfera. Biologija je naravoslovna veda, ki obravnava soodvisnost zgradbe in delovanja živih sistemov, njihov razvoj, medsebojno soodvisnost in procese v živi naravi od molekularne ravni do biosfere. Segi v vsa področja življenja in družbe ter predstavlja nepogrešljiv del naše kulturne identitete. Je temelj napredka in aplikacij na mnogih pomembnih področjih človekovega udejstvovanja (medicina, farmacija, veterina, agroživilstvo, genski inženiring in

³⁸ Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Naravoslovje 7. [[priprava] Predmetna kurikularna komisija za naravoslovje Milan Brumen... et al.]. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2000.

³⁹ Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Biologija. [[priprava] Predmetna kurikularna komisija za biologijo Tatjana Verčkovnik... et al.]. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2003.

⁴⁰ Thrush, Ursula (1980), Maria Montessori Farmschool Erdkinder, Half Moon Bay, California.

biotehnologija, bioinformatika, nanotehnologija...), katerih hiter razvoj na drugi strani vodi v tveganja in nevarnosti, ki jih je nujno prepoznati, razumeti in sistemsko reševati.

Namen pouka biologije je doseči pri učenkah in učencih celostno razumevanje osnovnih principov delovanja živega, poznavanje zgradbe, delovanja in razvoja živih sistemov na različnih nivojih, vključno s človekom kot sestavnim delom biosfere, ter vpogled v učinek njegovih dejavnosti na žive sisteme in okolje. Zagotoviti mora tudi osnove za razumevanje možnosti oz. potenciala biologije, da prispeva k večanju dobrobiti človeštva in ohranjanju narave oz. pogojem za preživetje in nadaljnji razvoj. Pouk naj razvija pri učenkah in učencih analitični in racionalni način razmišljanja, vzbuja interes za naravoslovje in odgovorno ravnanje v naravi in ohranjanje biodiverzitete.

Razumevanje kompleksnih živih (biotskih) sistemov je potrebno za aktivno sodelovanje v procesih samostojnega opredeljevanja in odločanja o pomembnih problemih v zvezi z razvojem znanosti in tehnologije ter vplivih na družbo in biosfero. Splošna znanja biologije so temelj za razumevanje trajnostne rabe obnovljivih naravnih virov, ohranjanje življenjske pestrosti ter kakovostnega okolja in s tem povezanih možnosti nadaljnjega razvoja. Zavedanje kompleksnosti povezav in sistemskih posledic poseganja v življenje in naravo prispeva k sposobnosti kritične presoje posegov v življenje in naravo ter uporabe v različnih tehnologijah (odgovorno ravnanje in ohranjanje zdravja).

3.12.2 SPLOŠNI CILJI PREDMETA

Pri učenkah/učencih razvijati:

- razumevanje glavnih zakonitosti žive narave, temeljnih bioloških konceptov in povezav med njimi.
- razumevanje pretoka energije in kroženje snovi skozi žive sisteme.
- razumevanje hierarhičnosti oz. organizacijskih ravni in medsebojne povezanosti živih sistemov.
- razumevanje zgradbe in delovanja živih sistemov na različnih organizacijskih ravneh razumevanje osnovnega delovanja človeškega organizma ter pomena dednosti in okolja za ohranjanje zdravja posameznika in človeštva
- razumevanje razvoja živih sistemov in vpogled v razvoj biosfere
- razumevanje vplivov dednosti, okolja in evolucije na prilagoditve organizmov na različne življenjske prostore
- razumevanje dejavnikov, ki vplivajo na stabilnost oz. nestabilnost ekosistemov.
- poznavanje širših skupin organizmov, razumevanje njihove vloge v ekosistemu in zmožnosti za primerjanje in določanje vrst pogostih organizmov
- zavedanje o pomenu biodiverzitete ter sposobnost za njeno prepoznavanje na različnih organizacijskih ravneh živih sistemov ter odgovoren odnos do njenega ohranjanja
- ustrezen in odgovoren odnos do narave na osnovi znanja in razumevanja ter interes za njeno aktivno ohranjanje
- sposobnost za prepoznavanje kompleksnih problemov in njihovo reševanje (tudi z interdisciplinarnim pristopom) ter znanstven način razmišljanja
- učenje na osnovi opazovanj in eksperimentov ter ročne spretnosti (npr. veščine rokovanja z biološkim materialom)
- zmožnost za uporabo sodobne tehnologije, iskanje in obdelavo podatkov in ekstrakcijo informacij; zaporedje meritev (opazovanje) → podatek → rezultat → informacija
- zmožnost za sodelovanje in odgovornost pri delu ter za načrtovanje in izvajanje enostavnih bioloških raziskav (poskusov oz. opazovanj) ter interpretacije rezultatov in sposobnost kompleksnega mišljenja
- zmožnost za uporabo pridobljenega znanja v vsakdanjem in družbenem življenju (osebne in družbene odločitve na osnovi kritične presoje informacij)
- ozaveščenost o nujnosti trajnostnega razvoja in razumevanja družbene in lastne odgovornosti za prihodnost ekosistemov in biosfere

3.12.3 CILJI PREDMETA IN VSEBINE

Učni načrt za biologijo v osnovni šoli nadgrajuje in pogloblja razumevanje bioloških konceptov, usvojenih pri predmetu Naravoslovje in tehnika.

1. Biologija kot veda

Učenke in učenci:

- seznani se z glavnimi mejniki v razvoju biologije, razumejo razvoj sodobne biologije in na primerih ocenijo vpliv biološkega znanja na človekovo vsakdanje življenje in gospodarstvo
- na konkretnih primerih biološko predznanje umestijo v področja biologije (zoologija, botanika, ekologija...)
- spoznajo metode raziskovanja v biologiji

2. Raziskovanje in poskusi

Učenke in učenci:

- znajo samostojno postaviti raziskovalna vprašanja in načrtovati enostavno raziskavo (znajo izbrati in uporabiti ustrezna orodja in tehnologijo za izvajanje poskusov, zbiranje podatkov in prikaz podatkov: npr. kalkulator, računalnik, tehtnica, mikroskop, daljnogled)
- znajo poiskati in uporabljati različne tiskane in elektronske vire za zbiranje informacij in dokazov za raziskovalni projekt ter kritično presoditi njihovo verodostojnost
- znajo predstaviti povezavo med raziskovalnim vprašanjem, naravoslovnimi koncepti, izvedenimi poskusi, zbranimi podatki in zaključki na osnovi znanstvenih dokazov
- znajo izdelati modele v ustreznem merilu in ustrezno označene diagrame in skice, ki posredujejo znanstvena spoznanja (npr. model celice, pljuč, srca)
- znajo poročati o poteku in rezultatih raziskave v pisni in ustni obliki

3. Celica

Učenci in učenke:

- primerjajo podobnosti in razlike med rastlinsko, živalsko, glivno in bakterijsko celico (jedro, celična stena, mitohondrij, kloroplast, celična membrana) in razumejo, da posamezni deli celice (celični organeli) opravljajo različne naloge (delitev nalog znotraj celice)
- spoznajo, da v rastlinskih, živalskih in glivnih celicah poteka celično dihanje (v mitohondrijih); samo v rastlinskih celicah pa poteka fotosinteza (v kloroplastih)
- spoznajo, da so zgornje lastnosti celice povezane z vlogo organizma v ekosistemu kot proizvajalca (rastline) oziroma potrošnika in razkrojevalca (živali, glive)
- spoznajo, da na osnovi razlik v celični zgradbi organizme razvrščamo v širše skupine (bakterije, glive, rastline in živali)
- spoznajo, da virusi niso celice in jih zato ne uvrščamo med organizme

4. Celica in dedovanje

Učenke in učenci:

- spoznajo in uporabijo raziskovalne metode za preučevanje celic (npr. mikroskopiranje)
- prepoznajo in opišejo, skicirajo in označijo pod svetlobnim mikroskopom razvidne dele celice

- primerjajo zgradbo in delovanje celice človeka s celicami drugih živali, rastlin, gliv in bakterij
- razumejo vlogo celičnih organelov (jedro, membrana, kloroplast, mitohondrij) in primerjajo njihovo delovanje v različnih tkivih in v različnih organizmih
- razumejo, da imajo celice vseh organizmov enotno osnovno zgradbo in delovanje
- razumejo, da celice izmenjujejo snovi z okoljem skozi celično membrano
- razumejo, da celice gliv, rastlin in živali v jedru vsebujejo molekule DNA, ki so nosilci dedne informacije (genov)
- razumejo, da je dedna informacija zapisana z zaporedjem osnovnih enot – nukleotidov (model verižice)
- razumejo, da je način zapisa dedne informacije enak pri vseh organizmih
- spoznajo, da so vse telesne celice večceličnega organizma (tudi človeka) praviloma genetsko enake in vsebujejo dedne informacije očeta in matere
- spoznajo, da se razvoj večceličnega organizma začne iz ene oplojene jajčne celice
- spoznajo, da se število celic povečuje s celično delitvijo (mitozo), pri kateri iz ene celice nastaneta dve celici z enakim dednim materialom (kopijama DNA), in da celična delitev prispeva k rasti tkiv in organizma
- razumejo, da celična delitev steče po obdobju rasti celice, v katerem se DNA v jedru podvoji in se podvoji tudi število nekaterih organelov (mitohondrijev in kloroplastov)
- razložijo, da se med mitozo podvojena DNA razdeli med dve hčerinski celici, tako da vsaka hčerinska celica prejme enako kopijo DNA

5. Zgradba in delovanje bakterij in gliv

Učenci in učenke:

- spoznajo glavne značilnosti bakterij (razširjenost, *velikost*, *nimajo jedra*)
- spoznajo, da bakterije opravljajo pomembne naloge v ekosistemu (proizvajalci, potrošniki in razkrojevalci) in da le redke vrste bakterij povzročajo bolezni ali so drugače škodljive za človeka
- spoznajo, da nekatere bakterije in glive za sproščanje energije iz hranilnih snovi ne potrebujejo kisika (npr. kvasovke – alkoholno vrenje, nekatere bakterije – mlečnokislinsko vrenje)
- spoznajo glavne značilnosti gliv in njihov pomen (enocelični in večcelični organizmi, potrošniki in razkrojevalci)
- spoznajo pomen sožitja med nekaterimi rastlinami in glivami

6. Zgradba in delovanje živali

Navodilo: Spodnje cilje o živalih (sklopi Zgradba in delovanje živali, Razmnoževanje, rast in osebni razvoj živali ter Razvrščanje živali) učenci spoznavajo na primeru predstavnikov iz nekaterih širših skupin:

- enoceličarji (npr. evglene, parameciji...)
- nevretenčarji (npr. vrtničarji, ožigalkarji, polži, školjke, glavonožci, deževniki, pijavke, raki, stonoge, pajkovci, žuželke, morski ježki)
- vretenčarji (ribe, dvoživke, plazilci, ptiči, sesalci)

Učenci in učenke:

- razlikujejo med enoceličarji in mnogoceličarji ter spoznajo, da pri enoceličarjih vsi življenjski procesi in nadzor delovanja organizma potekajo na ravni ene celice, pri mnogoceličarjih pa obstaja usklajeno delovanje mnogih specializiranih celic, ki so organizirane v tkiva organe in organske sisteme

- spoznajo, da so živali potrošniki; iz okolja sprejeto hrano porabijo za sproščanje energije za poganjanje življenjskih procesov, kot vir gradnikov za izgradnjo lastnega telesa, del sprejete snovi pa lahko uskladiščijo v založnih tkivih
- razumejo, da živali kot potrošniki privzemajo organsko hrano iz okolja. Enoceličarji privzemajo hrano neposredno iz okolja, v katerem živijo, pri mnogoceličarjih pa pride prebavljena hrana iz prebavil s transportnimi sistemi do posameznih celic
- spoznajo osnovno zgradbo glavnih gradbenih tipov živali: enoceličarje (npr. evglene, paramecije...), nevretenčarje (npr. vrtinčarje, ožigalkarje, polže, školjke, glavonožce, deževnike, pijavke, rake, stonoge, pajkovce, žuželke, morske ježke ali morske zvezde), vretenčarje (ribe, dvoživke, plazilce, ptice, sesalce)
- telesno zgradbo omenjenih živalskih skupin povežejo s prilagoditvami, povezanimi s premikanjem (oblike okončin, telesne oblike); živali se premikajo predvsem zaradi iskanja hrane, umika pred neugodnimi abiotскими razmerami, bega pred plenilci in razmnoževanja
- telesno zgradbo omenjenih živalskih skupin povežejo s prilagoditvami in značilnostmi, povezanimi s prehranjevanjem (npr. prebavila rastlinojedcev in mesojedcev, oblika zobovja pri sesalcih, filtriranje hrane)
- spoznajo, da se človek kot vsejed prehranjuje tudi z živalmi, poleg tega pa uporablja dele živali za različne izdelke
- razumejo, da živali večinoma sproščajo energijo iz hrane s celičnim dihanjem, za kar sta potrebna dostava prebavljene hrane in kisika do vsake celice in odstranjevanje ogljikovega dioksida, odvečnih nerabnih in potencialno strupenih snovi, ki nastajajo pri presnovi
- razumejo, da celice nerabne snovi izločijo v okolje (pri enoceličarjih neposredno v okolje, pri mnogoceličarjih pa preko transportnih sistemov skozi izločala, dihala in prebavila) ter primerjajo izločala organizmov v kopenskih in vodnih okoljih
- razumejo, da pri živalih izmenjava plinov poteka preko dihalnih površin, in to povežejo z zgradbo in delovanjem različnih tipov dihal v različnih osredjih (npr. škrge, pljuča, vzdušnice)
- razumejo, da enoceličarji in zelo majhni mnogoceličarji izmenjujejo snovi z okoljem preko površine telesa, pri večjih večceličarjih pa to nalogo opravljajo transportni sistemi
- spoznajo, da imajo živali dva organska sistema za uravnavanje in usklajevanje delovanja posameznih telesnih delov - hitro delujoči sistem je živčevje, počasi delujoči pa hormonski sistem
- spoznajo, da živali spremembe v okolju zaznavajo s pomočjo različnih čutil in da živčevje usklajuje odziv živali na spremembe
- razumejo, da pri živalih ogrodje sodeluje pri opori, zaščiti in gibanju ter da krčenje mišic premika dele ogrodja in tako omogoča gibanje
- na konkretnih primerih spoznajo krovne strukture in njihov pomen za organizme v različnih okoljih (npr. hitinjača, kožne tvorbe)

7. Razmnoževanje, rast in osebni razvoj živali

Učenci in učenke:

- razumejo osnovne značilnosti nespolnega in spolnega razmnoževanja živali, ter prednosti slednjega
- na konkretnem primeru spoznajo nespolno razmnoževanje pri enoceličarjih
- na širših skupinah mnogoceličarjev spoznajo primere spolnega razmnoževanja s primeri spolnega vedenja
- razumejo, da pri spolnem razmnoževanju živali spolne celice nastajajo v posebnih spolnih organih in da je združitev ženske in moške spolne celice (oploditev) začetek razvoja novega osebk (zarodka)
- na osnovi opazovanj spoznajo, da oplojeno kokošje jajce vsebuje zarodek
- razumejo, da sta rast in razvoj živali povezana z nastajanjem novih celic (celična delitev), njihovo rastjo in diferenciacijo

- na primerih spoznajo osebni razvoj živali (embrionalni in postembrionalni razvoj – neposredni in posredni) in preobrazbo (popolna, nepopolna preobrazba)
- seznanijo se z razvojnim krogom človeških zajedavcev, kot so človeška glista, uš, klop, komar, ter spoznajo pomen teh živali kot zajedavcev in prenašalcev bolezni

8. Razvrščanje živali

Učenci in učenke:

- spoznajo in uporabijo osnovne kriterije za razvrščanje živali
- na konkretnih primerih spoznajo skupne značilnosti organizmov, na osnovi katerih jih uvrščamo v določeno skupino in na preprostih primerih spoznajo, da sorodne vrste združujemo v rodove, sorodne rodove v družine, sorodne družine v redove, te v razrede, razrede pa v debla
- v bližnjem ekosistemu uporabijo preproste določevalne ključke, s pomočjo katerih lahko živali prepoznavajo in uvrstijo v širše sistematske skupine

9. Zgradba in delovanje ekosistemov

Učenci in učenke:

- nadgradijo spoznanja o zgradbi in delovanju gozda kot ekosistema (npr. mešani, listnati, iglasti gozdi)
- spoznajo prilagoditve značilnih predstavnikov živali in rastlin v gozdu na žive in nežive dejavnike okolja (npr. plen – plenilec, obramba rastlin pred rastlinojedci, sezonsko spreminjanje osvetljenosti – spomladanska podrast v listnatem gozdu, prilagoditve na življenje v tleh) in nekatere medvrstne odnose
- spoznajo, da energijo, ki vstopa v ekosistem kot sončna energija, proizvajalci (*rastline in fotosintezni mikroorganizmi kot temelj prehranjevalnega spleta*) med fotosintezo pretvorijo v kemijsko vezano energijo in da se ta energija nato prenaša od organizma do organizma skozi prehranjevalni splet (*potrošniki – prehranjevanje z drugimi organizmi*)
- *spoznajo, da lahko prehranjevalni splet prikažemo kot energetske piramide in da se na vsaki hierarhični ravni energetske piramide del energije izgubi s prenosom v neživo okolje*
- spoznajo, da se snovi prenašajo od organizma do organizma v prehranjevalnem spletu in od organizmov do neživega okolja; snovi ne prenehajo krožiti
- *spoznajo, da se del ogljika vrača v neživo okolje kot ogljikov dioksid, ki nastaja med celičnim dihanjem organizmov*
- spoznajo, da se biomasa, ki nastane v gozdu, v katerega človek ne posega (stabilen ekosistem), v tem gozdu tudi razgradi, in da ta gozd porabi približno toliko kisika, kolikor ga proizvede

10. Primerjava zgradbe in delovanja različnih ekosistemov

Učenci in učenke:

- primerjajo zgradbo in delovanje nekaterih naravnih ekosistemov (npr. gozd, naravni travnik, morje, celinske vode, mokrišče, jamski ekosistem)
- spoznajo, da se število organizmov, ki v ekosistemu živijo, spreminja z letnimi časi, in razumejo razloge za to (npr. primerjava poletja in zime v zmernem podnebju)
- spoznajo, da je biotska raznovrstnost rastlin v ekosistemu odvisna tudi od neživih dejavnikov okolja, kot so količina svetlobe in vode, temperaturno območje in sestava prsti
- razumejo, da biotska raznovrstnost rastlin kot proizvajalcev vpliva na biotsko raznovrstnost in število organizmov, ki lahko živijo v ekosistemu; število rastlinojedcev v ekosistemu je neposredno odvisno od količine užitnih rastlin, število plenilcev je odvisno od števila organizmov, ki so hrana plenilcev

11. Zgradba in delovanje človeka

Učenke in učenci:

- spoznajo, da se med razvojem večceličnega organizma celice specializirajo in diferencirajo ter razumejo, da se celice z enako zgradbo in delovanjem organizirajo v tkiva, tkiva v organe, organi pa v organske sisteme, ki tvorijo organizem kot usklajeno delujočo celoto
- uporabijo metode opazovanja celic in tkiv (opomba: lahko na primeru živalskih preparatov)
- spoznajo metode spremljanja delovanja organskih sistemov in človeškega organizma kot celote

Opomba: Te metode uporabijo pri uresničevanju drugih ciljev tega vsebinskega sklopa.

- a. *Bolezen je motnja v zgradbi ali delovanju organizma. Nekatere bolezni so posledica notranjih okvar ali poškodb, nekatere pa posledica okužbe.*

Učenke in učenci:

- razumejo, da nekatere zajedavske bakterije in živali ter virusi povzročajo bolezni, ker telesu jemljejo snovi ali pa izločajo strupene snovi, ki povzročajo poškodbe
 - razumejo, da so nekatere bolezni tudi posledica različnih vrst poškodb in podedovanih nepravilnosti
 - razumejo, da ima organizem različne mehanizme za boj proti boleznim
 - razvijajo odgovornost za varovanje svojega zdravja in zdravja drugih
- b. *Prebavni sistem pretvori nekatere velike molekule iz hrane v majhne molekule, ki jih posamezne telesne celice lahko uporabijo za pridobivanje energije in kot gradnike za izgradnjo snovi, ki jih potrebujejo, ali pa jih začasno uskladiščijo.*

Učenke in učenci:

- razumejo vlogo posameznih delov prebavne cevi in povežejo sestavo hrane s procesi v prebavni cevi
 - razumejo procese mehanske obdelave hrane in ga povežejo s prebavo
 - spoznajo, da se različne snovi, ki sodelujejo pri prebavi (slina, želodčni sok, sok trebušne slinavke in žolč) izločajo v različnih delih prebavne cevi
 - spoznajo, da so prebavni encimi beljakovine, ki sodelujejo pri razgradnji in spoznajo, da vsi encimi niso le prebavni
 - spoznajo, da jetra sodelujejo pri različnih nalogah (količina glukoze, tvorba žolča...) ter to povežejo z vzroki in preventivo bolezni jeter (aditivi, alkohol, strupi, hepatitis...)
 - razumejo vlogo trebušne slinavke pri prebavi
 - razumejo absorpcijo snovi iz prebavnega sistema in jo povežejo z obtočili, ki celice oskrbujejo s hranilnimi snovmi
 - razumejo, da za delovanje človeškega organizma niso dovolj samo maščobe, beljakovine in ogljikovi hidrati, ampak mora s hrano dobiti tudi druge snovi – vitamine, rudninske snovi in razumejo pomen uravnotežene prehrane
 - spoznajo kompleksnost problemov, povezanih z motnjami hranjenja ter razvijajo kritičen odnos do meril lepote v povezavi s telesno težo in zdravjem
- c. *Delovanje organizma je odvisno od sistemov, ki oskrbujejo celice s kisikom in odnašajo ogljikov dioksid.*

Učenke in učenci:

- razumejo razliko med pljučnim dihanjem in celičnim dihanjem ter njuno povezanost
- razumejo mehanizem vdiha in izdiha (primerjava z enostavnim modelom)
- poznajo zgradbo pljuč in razumejo proces izmenjave plinov ter to povežejo s transportom plinov do celic po krvožilnem sistemu

- poznajo vzroke in posledice najpogostejših bolezni dihal, razumejo negativne vplive drobnih delcev in strupenih snovi (kajenje, azbest, inhalacije drog, alergije...) ter nevarnosti zadušitve in razumejo pomen preventive in prve pomoči
- d. *Delovanje organizma je odvisno od transportnih sistemov, ki oskrbujejo celice s hranilnimi snovmi in kisikom ter od njih odnašajo odpadne snovi.*

Učenke in učenci:

- razumejo, da kri opravlja mnoge naloge
- razumejo vlogo krvne plazme kot transportnega medija (osredja)
- na osnovi opazovanja (npr. mikroskopiranja, primerjava slik) spoznajo različne vrste krvnih celic in spoznajo njihovo vlogo v organizmu
- spoznajo tipe žil ter povežejo njihovo zgradbo z delovanjem
- na osnovi animacije ali modela razumejo delovanje telesnega in pljučnega krvnega obtoka
- na osnovi animacije ali modela povežejo zgradbo in delovanje srca in spoznajo vlogo srčnega utripa in krvnega tlaka
- spoznajo sestavne dele in vlogo limfnega sistema in njegovo povezanost s krvnim obtokom
- spoznajo, da bele krvničke in protitelesa sodelujejo pri obrambi telesa pred okužbami in da ta obrambni mehanizem uporabljamo pri preventivnem cepljenju (imunost)
- poznajo pomen določanja osnovnih krvnih skupin in Rh faktorja pri krvodajalstvu in nosečnosti in povežejo pomen skladnosti krvnih skupin darovalca in prejemnika z zavrnitvenimi reakcijami pri presajanju tkiv in organov (npr. transfuzija)
- poznajo vzroke in posledice bolezni srca in krvožilja, njihovo preventivo in znajo ukrepati ob krvavitvah
- Izločala imajo pomembno vlogo pri vzdrževanju notranjega okolja in izločanju celičnih odpadnih snovi iz krvi.
- razumejo vlogo izločal pri ohranjanju uravnoveženega delovanja telesa
- spoznajo osnovno zgradbo izločal in vlogo posameznih delov
- spoznajo makroskopsko zgradbo ledvic, razumejo osnovno delovanje ledvic
- spoznajo, da na osnovi sestave seča lahko sklepamo o različnih boleznih in ugotavljamo sledi strupov (mamila, doping...) ter opravimo test nosečnosti
- razumejo, da delovanje okvarjenih ledvic lahko nadomestimo z dializnim aparatom
- e. *Komuniciranje med celicami je nujno za usklajeno delovanje telesa. Pri nadzoru sodelujeta živčni (hitra regulacija) in hormonski sistem (počasna regulacija), ki posredujeta signale med različnimi deli organizma.*

Učenke in učenci:

- spoznajo živčni sistem in njegovo vlogo pri zaznavanju dogajanja v okolju in telesu ter odzivanju organizma; spoznajo, da živčni sistem sestavljajo specializirane - živčne celice
- razumejo zgradbo in delovanje živčnega sistema (centralni, periferni, avtonomni) in razumejo njegov pomen za usklajeno delovanje telesa
- spoznajo osnovno zgradbo centralnega živčnega sistema in vloge posameznih delov (hrbtenjača, podaljšana hrbtenjača, mali in veliki možgani)
- spoznajo osnovno zgradbo in lastnosti živčne celice ter razumejo njihovo povezavo s čutnimi celicami
- na osnovi poskusov razumejo osnovni princip delovanja refleksa
- razumejo vpliv zlorabe alkohola in drugih mamil na delovanje živčevja
- spoznajo nekatere bolezni živčnega sistema in se zavedajo pomena vključevanja teh bolnikov v družbo
- spoznajo nekatere žleze z notranjim izločanjem in njihovo vlogo pri uravnavanju delovanja telesa
- razumejo, da hormoni delujejo kot kemični prenašalci (obveščevalci), ki vplivajo na aktivnost celic in organov ter preko njih vplivajo na delovanje celotnega organizma

- razumejo, da so žleze z notranjim izločanjem medsebojno povezane in na ta način uravnavajo svoje delovanje
 - spoznajo povezanost živčnega in hormonskega sistema (vloga hipofize)
 - poznajo pogoste motnje hormonskih žlez in posledice teh motenj (ščitnica, trebušna slinavka...)
- f. *Čutila skupaj z živčnim sistemom skrbijo za obveščanje osrednjega živčnega sistema o spremembah v okolju in v telesu.*

Učenke in učenci:

- poznajo vrste čutil ter razumejo njihovo povezanost z živčevjem, njihovo delovanje in vlogo pri ohranjanju uravnovešenega delovanja organizma
- razumejo povezavo med zgradbo in delovanjem očesa (nastanek slike) in to povežejo z napakami in korekcijami vida, nevarnostmi za poškodbe, preventivo in prvo pomočjo
- razumejo zgradbo in delovanje slušnega organa in to povežejo z nevarnostmi poškodb in preventivo
- razumejo osnovni princip delovanja ravnotežnega organa in njegovo vlogo
- seznani se z vrstami in vlogo kemoreceptorjev
- Mišično-skeletni sistem deluje skupaj z drugimi sistemi pri opori telesa in gibanju.
- razumejo, da so za gibanje telesa potrebni tako skeletni sistem kot mišice
- spoznajo, da imajo kosti različne vloge ter spoznajo pomen in vrste povezav med njimi
- spoznajo da kosti rastejo, se zakostenevajo in se ob poškodbah lahko zarastejo
- razumejo pomen preventive za preprečevanje poškodb kosti glave in drugih delov telesa ter znajo ravnati ob nesrečah
- razumejo zgradbo hrbtenice in pomen ohranjanja ustrezne drže telesa (pri dvigovanju bremen, obremenitvah, dolgotrajnem vztrajanju v določenih položajih za ohranjanje zdrave hrbtenice)
- spoznajo osnovne razlike med različnimi tipi mišičnih celic (prečno progastih, gladkih, srčnih)
- spoznajo načine pritrditve skeletnih mišic na kosti in na lastnem telesu opazujejo antagonizem mišic
- razumejo oskrbo mišičnih celic s hrano in kisikom in jo povežejo s fizično aktivnostjo telesa
- poznajo nevarnosti za poškodbe mišic in vedo, kakšna je preventiva
- razumejo pomen gibanja za usklajen razvoj tako skeletnega, mišičnega in živčnega sistema kot tudi za razvoj in delovanje celotnega organizma

- g. *Koža je meja med zunanjim in notranjim okoljem organizma.*

Učenke in učenci:

- razumejo, da opravlja koža različne naloge, predvsem pa predstavlja mejo med organizmom in okoljem
- spoznajo osnovno zgradbo kože in jo povežejo z njenim delovanjem
- razumejo vlogo kože pri uravnavanju telesne temperature
- razumejo delovanje in pomen čutil v koži
- spoznajo vzroke za bolezni in poškodbe kože ter preventivo
- spoznajo mehanizem za nastanek sončnih »opeklin« ob pretirani izpostavitvi UV sevanju (poškodbe DNA v celicah kože) in posledice pretiranega sončenja

- h. *Razmnoževanje je značilnost vseh organizmov. Ker noben osebek ne živi večno, je razmnoževanje temelj za nadaljevanje vsake vrste.*

Učenke in učenci:

- razumejo, da se človek razmnožuje samo spolno in da ima spolno razmnoževanje dve vlogi: prenos dednih informacij na potomstvo in nastanek novih kombinacij dednih informacij

- razumejo, da so razlike med spoloma povezane z razlikami v spolnih organih, ki omogočajo spolno razmnoževanje
- razumejo povezavo med zgradbo in delovanjem spolnih organov
- vedo, da spolne celice nastajajo v spolnih žlezah, ki so del spolnih organov
- razumejo, zakaj je v proces nastajanja spolnih celic vključena mejoza (to povežejo s količino dedne snovi in nastankom novih kombinacij dedne informacije)
- razumejo razlike pri nastajanju moških in ženskih spolnih celic, poznajo vlogo menstrualnega ciklusa in razumejo, kdaj lahko pride do oploditve
- vedo, da se zarodek ugnezdi v steno maternice in poznajo proces nosečnosti in s tem povezane spremembe v ženskem telesu
- spoznajo načine načrtovanja družine
- poznajo poti za okužbo z virusom HIV in preventivo ter nekatere druge spolno prenosljive bolezni
- spoznajo telesne in osebnostne spremembe v procesu pubertete in spoznajo sosledje pojavljanja sekundarnih spolnih znakov ter spoznajo, da se ti znaki izražajo pri različnih osebah različno močno ter različno hitro (razlikujejo med primarnimi in sekundarnimi spolnimi znaki)
- razumejo, da je predpogoj za odgovorno starševstvo osebna in telesna zrelost ter ustrezni materialni in socialni pogoji za vzgojo in razvoj potomcev
- razumejo različne vidike spolnosti in pomen spolnosti za človeka

12. Biologija in družba

Učenke in učenci:

- spoznajo, da je biološko znanje temelj za medicino, veterino, farmacijo, biotehnologijo, kmetijstvo, gozdarstvo, živilnoredjo, živilsko industrijo itd.
- na osnovi primerov razvijajo razumevanje, kaj je temeljna in uporabna znanost ter kaj je interdisciplinarnost
- spoznajo, da je biološko znanje vse pomembnejše za sprejemanje ustrezne nacionalne in mednarodne zakonodaje

13. Raziskovanje in poskusi

Učenke in učenci:

- znajo samostojno postaviti raziskovalna vprašanja in načrtovati enostavno raziskavo (znajo izbrati in uporabiti ustrezna orodja in tehnologijo za izvajanje poskusov, zbiranje podatkov in prikaz podatkov: npr. kalkulator, računalnik, tehtnica, mikroskop, daljnogled)
- znajo poiskati in uporabljati različne tiskane in elektronske vire za zbiranje informacij in dokazov za raziskovalni projekt ter kritično presoditi njihovo verodostojnost
- znajo predstaviti povezavo med raziskovalnim vprašanjem, naravoslovnimi koncepti, izvedenimi poskusi, zbranimi podatki in zaključki na osnovi znanstvenih dokazov
- znajo izdelati modele v ustreznem merilu in ustrezno označene diagrame in skice, ki posredujejo znanstvena spoznanja (npr. model celice, pljuč, srca)
- znajo izdelati ustrezen graf za prikaz podatkov in razviti kvantitativne trditve o odnosih med spremenljivkami
- razlikujejo med linearnimi in nelinearnimi odnosi med podatki, prikazanimi na grafu
- znajo ovrednotiti natančnost meritev in ponovljivost poskusa
- razlikujejo med spremenljivimi in kontroliranimi parametri pri poskusu
- znajo poročati o poteku in rezultatih raziskave v pisni in ustni obliki

14. Kemija živih sistemov

Učenke in učenci:

- spoznajo, da ima ogljik osrednjo vlogo v živi naravi, ker ima sposobnost za tvorjenje mnogih kombinacij s samim seboj in z drugimi elementi
- spoznajo, da so molekule v živih sistemih zgrajene pretežno iz ogljika, vodika, dušika, kisika, fosforja in žvepla
- spoznajo, da organizmi vsebujejo zelo različne molekule, od majhnih (voda, soli) do zelo velikih (ogljikovi hidrati, maščobe, beljakovine, DNA)
- razumejo, da v organizmih neprestano potekajo kemijske reakcije

15. Dedovanje

Učenke in učenci:

- ponovijo zgradbo celice in razumejo, da je v vsaki celici (celičnem jedru) organizma dedni zapis za njegove lastnosti
- razumejo, da je v kromosomu vsa genetska informacija shranjena v molekuli DNA, beljakovine pa pomagajo podpirati zgradbo in delovanje kromosoma (Opomba: Kromosomi so kompleksi DNA in beljakovin)
- razumejo, da je gen odsek molekule DNA
- na osnovi opazovanja celic z obarvanimi kromosomi spoznajo, da v fazi med delitvami kromosomska DNA ni tesno zvita, zato pri opazovanju z mikroskopom ne vidimo posameznih kromosomov, med celično delitvijo pa se kromosomska DNA tesno zvije (zato pri opazovanju z mikroskopom lahko vidimo posamezne kromosome)
- spoznajo, da je genetska informacije organizirana v ločene enote – kromosome
- razumejo pomen odkritja zgradbe DNA (James Watson, Francis Crick in Rosalind Franklin) za razvoj sodobne biologije (pomemben mejnik v razvoju biologije)
- razumejo pomen natančnega podvojevanja DNA za prenašanje nespremenjenega genetskega zapisa iz celice v celico in iz roda v rod (spoznajo, da se med mitozo podvojena kromosomska DNA razdeli med dve hčerinski celici, tako da vsaka hčerinska celica prejme enako število kromosomov istega tipa, torej enak genski zapis ; pri diploidnem organizmu dva kromosoma istega tipa v vsaki hčerinski celici)
- spoznajo, da pri spolnem razmnoževanju nastajajo potomci, ki podedujejo po pol genov od vsakega od staršev in da se pri tem kombinira genetski material (diploidno število kromosomov) iz dveh različnih celic, od katerih vsaka izvira od enega starša
- spoznajo, da pri oploditvi ženska in moška spolna celica prispevata po en komplet kromosomov, tako da nastane spojek z dvema kompletoma kromosomov
- razumejo pomen mejoze pri nastajanju spolnih celic (prepolovitev števila kromosomov, nove kombinacije genov na kromosomih)
- spoznajo, da dedno lastnost lahko določa en gen ali več genov, in da en gen lahko vpliva na več kot eno lastnost organizma
- vedo, da zbiru vseh osebkovih genov rečemo genotip, zbiru lastnosti, ki jih ti geni določajo (zgradba, podoba in delovanje osebkov), pa fenotip
- spoznajo, da rastlinske in živalske celice vsebujejo več tisoč različnih genov, da imajo običajno po dve kopiji vsakega gena (dva alela) in da sta lahko alela enaka ali različna
- razumejo, da se posamezni geni nahajajo na točno določenem mestu na kromosomu
- spoznajo, da so nekateri aleli dominantni, kar pomeni, da pri določanju fenotipa njihov vpliv prevlada nad vplivom drugih (recesivnih) alelov
- spoznajo, da so dedne lastnosti osebkov odvisne od tega, katere alele osebek podeduje od vsakega starša, in kako ti aleli delujejo skupaj
- razumejo osnovna načela prenašanja lastnosti od staršev na potomce (homozigotnost, heterozigotnost, dominantnost, recesivnost, križanci, vmesni znaki...)
- razumejo, da tudi okolje vpliva na izražanje v genih zapisanih lastnosti organizmov (zato se lahko isti genotip v različnih okoliščinah izrazi kot različen fenotip)

- razumejo prednosti in slabosti spolnega in nespolnega razmnoževanja v povezavi s stabilnimi oz. nestabilnimi okoljskimi razmerami
- spoznajo, da pri človeku nekatere dedne lastnosti določa samo en gen (npr. priraslost ali nepriraslost ušesnih mečic), večino lastnosti pa določa več genov (npr. barva las in oči), zato te lastnosti nimajo preprostih vzorcev dedovanja
- na osnovi primerov iz literature razumejo načine dedovanja pri človeku (npr. barvna slepota, hemofilija) in znajo izdelati rodovnik
- spoznajo primere uporabe kromosomskih analiz v medicini (npr. prenatalna diagnostika, Downov sindrom)

16. Biotehnologija

Učenke in učenci:

- spoznajo, da je človek že zelo zgodaj uporabljal organizme za proizvodnjo različnih dobrin (npr. uporaba kvasovk pri proizvodnji kruha, piva in vina; uporaba mikroorganizmov pri proizvodnji mlečnih izdelkov)
- spoznajo, da gensko spremenjeni organizmi poleg sebi lastnih vsebujejo tudi tuje ali umetno spremenjene gene
- spoznajo nekaj primerov gensko spremenjenih organizmov
- se seznanijo z možnimi pozitivnimi in negativnimi posledicami uporabe gensko spremenjenih organizmov
- razumejo osnovni princip kloniranja (nespolno razmnoževanje)
- razumejo etične dileme poseganja v gensko zasnovo človeka in ostalih organizmov (kloniranje, gensko spremenjeni organizmi...)
- razumejo hiter razvoj genskega inženirstva in njegovo uporabo ter prednosti in omejitve njegove uporabe v biotehnologiji
- spoznajo namen uporabe izvornih (nediferenciranih, nespecializiranih) celic v medicini

17. Evolucija

Učenke in učenci:

- razumejo, da je evolucija ena od temeljnih značilnosti življenja
- spoznajo, da so genetska variabilnost in okoljski dejavniki vzrok za evolucijo in raznovrstnost organizmov
- spoznajo, da naključne mutacije v molekuli DNA različnih osebkov povzročajo variabilnost določene lastnosti v populaciji
- spoznajo, da zaradi mutacij nekateri osebki pridobijo lastnosti (alele), ki njim in njihovim potomcem omogočajo prednost pri preživetju in razmnoževanju v določenem okolju (naravni izbor), ter da na tej osnovi nastanejo populacije, so bolj prilagojene na določeno okolje
- spoznajo, da je evolucija postopen proces, v katerem nove kompleksne lastnosti organizma nastajajo skozi mnoge generacije; mutacije so naključne v smislu, da niso usmerjene v izboljšanje organizma; naravni izbor ni naključen
- spoznajo, da so populacije z majhno genetsko variabilnostjo bolj izpostavljene izumrtju
- razumejo, da fosili predstavljajo izkaze o tem, kako so se skozi evolucijsko zgodovino spreminjale oblike življenja in okoljske razmere
- spoznajo, da dokazi na osnovi plasti sedimentnih kamnin in različne metode datiranja kažejo, da je Zemlja stara okrog 4,6 milijarde let in da obstaja življenje na Zemlji že več kot 3 milijarde let
- spoznajo nekatere hipoteze o nastanku življenja, ki nam omogočajo razlago nastanka živega po povsem naravni poti, in razumejo pomen vode za življenje

- spoznajo, da prvotno Zemljino ozračje ni vsebovalo kisika, da tedaj ni bilo ozonske plasti in da je bilo prvo življenje anaerobno
- spoznajo, da so fotosintetske cianobakterije začele proizvajati kisik kot stranski produkt fotosinteze, kar je povzročilo izumrtje mnogih anaerobnih vrst bakterij in omogočilo razvoj aerobnih organizmov
- spoznajo, da imajo tudi zelo počasi geološki procesi velike učinke skozi dolga časovna obdobja (npr. spremembe v položaju celin, fosilni dokazi za obstoj Pangee) in lahko privedejo do razvoja širših skupin organizmov (npr. vrečarji v Avstraliji)
- spoznajo izkaze za to, da so se vrste v svoji evlucijski zgodovini spreminjale (o tem pričajo fosili, lahko tudi embriologija, zakrneli organi...) in da z evolucijo vrste nastajajo in izumirajo
- spoznajo primer evolucije rezistence bakterij na antibiotike ali žuželk na insekticide
- spoznajo, da so evolucijo življenja na Zemlji v veliki meri usmerjale tudi globalne katastrofe (veliki vulkanski izbruhi, trki asteroidov, globalne spremembe podnebja)
- spoznajo, da ima vsaka vrsta omejeno sposobnost prilagajanja na spremembe okolja in da vrsta izumre, če se okolje nenadno preveč spremeni
- spoznajo pomen geografske izolacije za evolucijo (npr. na primeru Darwinovih ščinkavcev)
- znajo razložiti izvor primatov in človeka ter sorodnost človeka z drugimi primati

18. Razvrščanje organizmov

Učenke in učenci:

- spoznajo, da lahko evlucijske odnose med živimi organizmi in njihovimi predniki predstavimo z razvejanim diagramom
- spoznajo, da sorodne vrste združujemo v rod, te pa v družino, red, razred in deblo
- spoznajo, da razvrščanje organizmov v skladu z njihovimi značilnostmi in sorodnostjo obravnava sistematika
- spoznajo, da znanost vsako vrsto poimenuje z dvodelnim latinskim imenom, ki je bolj stalno in nedvoumno kot so ljudska imena, ter da je ta način poimenovanja vrst uvedel Carl Linne

19. Biotska pestrost

Učenke in učenci:

- razumejo, da se biotska pestrost odraža na različnih ravneh (znotrajvrstna genetska pestrost, pestrost vrst v življenjskih združbah, pestrost ekosistemov)
- spoznajo in uporabijo enostavne metode ugotavljanja biotske pestrosti
- spoznajo, da je biotska pestrost rezultat milijone let dolge evolucije živega sveta in temelj za delovanje ekosistemov in biosfere, s tem pa tudi temelj za človekovo preživetje (npr. hrana, naravni viri)
- razumejo razloge za veliko biotsko pestrost v Sloveniji in, da moramo za ohranjanje biotske pestrosti ohranjati tudi različne habitate

20. Biomi in biosfera

Učenke in učenci:

- na primeru naravnega ekosistema ponovijo zgradbo in delovanje ekosistema ter spoznajo in uporabijo enostavne metode preučevanja ekosistemov
- spoznajo, da se ekosistemi spreminjajo in razvijajo (npr. primer sukcesije)
- razumejo, da se ekosistemi med seboj povezani v biosfero
- spoznajo glavne tipe biomi in spoznajo, da je biotska pestrost večja v tropskem in zmernem (toplem in vlažnem) podnebjju kot v puščavah ali tundri

- spoznajo, da imajo lahko v podobnih biomih različne vrste organizmov podobno ekološko vlogo
- razumejo, da so organizmi (vključno s človekom) imeli in da še vedno imajo pomembno vlogo pri spreminjanju našega planeta (od vpliva na zgradbo ozračja do sodelovanja pri nastajanju nekaterih tipov kamnin ter sodelovanja pri preperevanju kamnin in nastajanju prsti)

21. Vpliv človeka na naravo in okolje

Učenke in učenci:

- spoznajo razliko med ekologijo, varstvom narave in varstvom okolja
- razumejo, da biotsko pestrost ohranjamo z neposrednim varovanjem vse narave in biosfere nasploh, s sonaravno rabo krajine in trajnostnim razvojem, izjemoma še posebej na zavarovanih območjih; spoznajo namen (slovenske in mednarodne) zakonodaje s tega področja
- spoznajo nekatere redke in ogrožene vrste v lastnem okolju
- razumejo vplive človeka na biotske sisteme (organizmi, ekosistemi, biosfera) in te vplive raziščejo v lastnem okolju (urbanizacija, prekomerna raba naravnih virov, degradacija in drobljenje ekosistemov, onesnaževanje okolja...)
- spoznajo vzroke in posledice nastanka ozonske luknje
- spoznajo vzroke in posledice globalnega segrevanja (ojačan učinek tople grede)
- razumejo načela trajnostnega razvoja in z lastnim ravnanjem prispevajo k trajnostnemu razvoju v lastnem okolju in se aktivno vključujejo v ozaveščanje o tej problematiki
- spoznajo, da pomembne osebne in družbene odločitve temeljijo na oceni koristi in tveganja (ekonomske in naravovarstvene) in da posameznik preko koristi skupnosti koristi sebi (okolje kot vrednota)
- spoznajo, da zaradi naravnih vzrokov in človekovih dejavnosti okolje lahko vsebuje snovi, ki so škodljive za človeka in druge organizme
- spoznajo, da trajnostni razvoj zahteva vzpostavitev standardov za spremljanje sprememb v tleh, vodah in ozračju, in ukrepov za preprečevanje škodljivih sprememb
- spoznajo, da tveganje, povezano s človekovo aktivnostjo, predstavlja osebni in družbeni izziv, saj nepravilna ocena posledic določenih aktivnosti vodi bodisi do podcenjevanja tveganja in s tem do škodljivih posledic za človeka in naravo bodisi do preostrogih preventivnih ukrepov, ki predstavljajo nepotrebno finančno breme za posameznika in družbo

3.12.4. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA

Učenci:

- pojasnijo pomen biologije v vsakdanjem življenju;
- prepoznavajo metode in tehnike dela v biologiji;
- pojasnijo pojme iz ekologije: organizem, okolje, dejavniki okolja, ekološka niša in populacija;
- na primeru opišejo značilnosti naravnih in antropogenih ekosistemov;
- naštejejo najznačilnejše naravne in antropogene ekosisteme pri nas in v svetu;
- razlikujejo med značilnostmi mešanih, listnatih in iglastih gozdov;
- vedo, da razlikujemo v gozdu več plasti; razlikujejo med značilnimi vrstami gozdnih listavcev in iglavcev;
- poznajo najpogostejše vrste gozdnih grmov v svoji bližnji okolici;
- razlikujejo med mahovi, praprotni in lišaji;
- prepoznajo nekaj užitnih in strupenih gob ter se zavedajo nevarnosti uživanja strupenih gob;
- prepoznajo značilne živalske predstavnike na gozdnih tleh in gozdni podrasti;

- znajo povezati živalske in rastlinske predstavnike v prehranjevalni splet;
- poznajo nekatere živalske vrste, ki živijo v krošnjah dreves in na deblih;
- poznajo vzroke propadanja gozdov;
- razdelijo vodne ekosisteme na posamezna bivalna območja;
- prepoznajo najznačilnejše planktonske organizme;
- prepoznajo najpogostejše sladkovodne alge v domačem okolju;
- razlikujejo med osnovnimi vodnimi in obvodnimi rastlinami v svoji neposredni okolici;
- prepoznajo živali blatnega dna, podvodne in vodne gladine;
- poznajo najpogostejše obvodne živali;
- znajo povezati živalske in rastlinske predstavnike v prehranjevalni splet;
- znajo opisati kroženje snovi v vodi;
- poznajo najpogostejše onesnaževalce voda in posledice onesnaževanja;
- prepoznajo posamezne življenjske predele v morju; prepoznajo predstavnike rastlinskega in živalskega planktona;
- poznajo nekaj primerov najpogostejših morskih alg;
- poznajo najpogostejše živali, ki jih srečamo v obrežnem pasu in pasu bibavice;
- prepoznajo najznačilnejše ptice, ki živijo ob morju ali na gladini morja;
- prepoznajo nekatere živali odprtih voda in globokega morskega dna;
- znajo povezati živalske in rastlinske predstavnike v prehranjevalni splet;
- poznajo glavne onesnaževalce morja in njihove posledice;
- opišejo povezanost rastlinskih in živalskih predstavnikov v prehranjevalne verige in splet;
- pojasnijo pomen in proces fotosinteze pri rastlinah;
- opišejo dejavnike okolja, ki pogojujejo veliko število in pestrost rastlinskih in živalskih vrst;
- poznajo nekaj najbolj ogroženih rastlinskih in živalskih vrst pri nas;
- imajo časovno predstavo o pojavu prvih rastlin na Zemlji;
- opišejo pomen bakterij v vsakdanjem življenju;
- opišejo značilnosti gliv;
- pojasnijo temeljne značilnosti kraljestva rastlin;
- prepoznajo posamezne rastlinske skupine in opišejo njihove značilnosti;
- ločijo predstavnike golosemenk od kritosemenk;
- ločijo predstavnike enokaličnic od dvokaličnic;
- določijo rod in družino po preprostih slikovnih ključih;
- prepoznajo in opišejo najpogostejše in najbolj tipične rastline v svoji okolici;
- so seznanjeni s pojavom prvih živalskih predstavnikov na Zemlji;
- poznajo nekaj predstavnikov večjih taksonomskih enot živali;
- prepoznajo bistvene živalske skupine praživali, spužev, mehkužcev, nečlenarjev, kolobarnikov, členonožcev, iglokožcev in vretenčarjev;
- na konkretnih primerih ugotovijo pripadnost živali večji taksonomski enoti;
- pojasnijo pomen živali za življenje živih bitij na Zemlji;
- razložijo, zakaj uvrščamo človeka med sesalce in primare, opišejo evolucijski razvoj človeka;
- na temelju opazovanja pod mikroskopom skicirajo mikroskopsko zgradbo celice;
- razlikujejo med rastlinsko in živalsko celico;
- vedo, da se enake ali podobne celice povezujejo v tkiva;
- naštejejo in opišejo različne vrste tkiv;
- naštejejo bistvene človeške organe;
- opišejo lastnosti organizma;
- imenujejo bistvene kosti obraznega in lobanjskega dela glave, kosti okončin (zgornjih in spodnjih) in kosti trupa;
- imenujejo vrste povezav med kostmi (sklep, šiv, povezava s hrustancem);
- poznajo najpogostejše motnje v rasti kosti (rahitis), poškodbe in okvare kosti (ploske noge, zlom, zvin, izpah);
- opišejo vrste mišičnih vlaken;
- vedo, katera so najpogostejša mišična obolenja;
- vedo, da se živčne celice ne obnavljajo;
- naštejejo in opišejo strupe, ki vplivajo na živčne celice (alkohol, cigarete, mamila, številni stres);

- naštejejo naloge živčevja;
- ločijo osrednje živčevje od perifernega;
- opišejo vlogo velikih in malih možganov in podaljšane hrbtenjače;
- vedo, kaj je refleksni gib;
- opišejo pomen vegetativnega živčevja;
- opišejo čutilo za vid;
- na modelu prepoznajo posamezne dele očesa;
- naštejejo napake, poškodbe očesa;
- opišejo uho;
- opišejo delovanje organa za ravnotežje;
- poznajo nekatera obolenja ušesa in morebitne poškodbe;
- opišejo kožo kot čutilo za tip, mraz, toploto in bolečino;
- opredelijo kožo kot organ izločanja znoja in loja;
- vedo, da koža sodeluje pri termoregulaciji;
- opišejo nos kot organ, ki sprejema različne vonjave;
- poznajo čutilno vlogo jezika;
- poznajo preventivo pred poškodbami čutil;
- opišejo temeljno zgradbo dihal;
- opišejo zgradbo in temeljno funkcijo glasilk;
- opišejo zgradbo in temeljno funkcijo pljuč;
- so seznanjeni z nevarnostmi zadušitve in prvo pomočjo;
- naštejejo načine, kako lahko skrbimo za zdrava dihal;
- poznajo prebavne organe;
- naštejejo prebavne žleze;
- opišejo zgradbo ustne votline (zobovje — vrste, zgradba, nega zob);
- poznajo zgradbo želodca in njegov pomen pri prebavi;
- opišejo prebavno cev in pot hrane po njej (od začetka do konca);
- pojasnijo vlogo jeter v organizmu;
- opišejo najpogostejša obolenja prebavil;
- poznajo temeljno vlogo obtočil;
- opišejo sestavo krvi in vlogo posameznih sestavin;
- opišejo zgradbo srca in funkcije njegovih posameznih delov;
- naštejejo vrste žil in njihove naloge;
- naštejejo in opišejo najpogostejša obolenja krvnih obtočil in preventivne ukrepe;
- vedo, da je limfni sistem zaščitni sistem organizma;
- opišejo pomen in pot izločanja snovi iz organizma;
- naštejejo temeljne organe za izločanje;
- opišejo vlogo ledvic;
- naštejejo in opišejo najpogostejša obolenja izločal;
- pojasnijo načine, kako lahko na različne načine varujemo zdravje izločal;
- pojasnijo temeljni pomen hormonov;
- ugotavljajo posledice nepravilnega delovanja hormonskih žlez;
- naštejejo najpogostejša hormonska obolenja;
- opišejo načine razmnoževanja, zlasti spolno razmnoževanje človeka;
- naštejejo primarne in sekundarne spolne znake pri moškem in ženski;
- opišejo zgradbo moških in ženskih spolnih organov;
- opišejo menstrualni cikel kot posledico neoplojenega zrelega jajčeca;
- pojasnijo pot semenčic in jajčeca v spolnih organih od spolne združitve do oploditve;
- poznajo razvoj osebkov od spojka do poroda;
- navedejo najpogostejše spolne bolezni, njihove vzroke, simptome in varovanje pred okužbami;
- poznajo možnosti preprečevanja zanositve in razumejo delovanje kontracepcijskih sredstev.

Učni načrt:

3.13. Kemija

3.13.1 OPREDELITEV PREDMETA KEMIJA

Predmet Kemija je v zadnjem triletju po 1,5 ure na teden.

Predvideno število tednov	35	35	35	35	35	35	35	35	32	
RAZRED	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Skupaj ure
PREDMET										
Kemija							1,5	1,5	1,5	153

Osnova za pripravo učnega načrta sta javna učna načrta za naravoslovje ⁷⁴¹ in kemijo ⁴² ter posodobljeni učni načrt, sprejet na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje leta 2008.

Metodološko bomo program izvajali v skladu z posebnimi pedagoškimi načeli pedagogike montessori. Učni proces z uporabo metode montessori predvideva heterogene razrede. Zaradi tega je zapis ciljev skupen za triletje.

Učenci med 12. in 15. letom (7., 8. in 9. razred) lahko tvorijo heterogen razred (kot pri prvih dveh triadah) ali imajo kabinetni pouk, podobno, kot ga poznamo v ostalih osnovnih šolah.

Izvedba programa je individualizirana, učenci napredujejo glede na lastne sposobnosti in interese. Najbolj pogoste oblike dela so:

- skupinske predstavitve (velike in ključne zgodbe),
- delo z materiali (individualno ali skupinsko),
- projektno delo (individualno ali skupinsko),
- mrežni pouk, kjer določena vsebina pokriva več ali vse predmete,
- daljši sklopi ur posameznih predmetov v zadnji triadi (dnevni). ⁴³

Pri poučevanju po metodi montessori je iztočnica za snov, ki jo predstaviš posamezniku ali skupini učencev, učenčevo zanimanje in njegovo predznanje. Ker so otroci na različnih stopnjah znanja in zanimanja, je nemogoče pripraviti učni načrt, ki bi lahko bil splošen za vse učence. Zato smo v našem učnem načrtu izhajali iz ciljev, ki smo jih po sklopih razdelili na smiselne operativne cilje, te pa podprli z vsebinami. Posameznih sklopov in vsebin nismo časovno omejevali, saj se čas prilagaja učenčevim potrebam.

Osnova za pripravo učnega načrta je posodobljeni učni načrt, sprejet na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje leta 2008. Minimalni standardi znanja, ki naj bi jih učenci dosegali ob koncu triletja pa so povzeti iz javnega učnega načrta za Predmet kemija je nadgradnja naravoslovja in tehnike, kjer so otroci že od prvega razreda naprej spoznavali kemijske pojave. V zadnjih letih osnovne šole pa se pridružijo izoblikovanemu učnemu načrtu za kemijo, kjer so vsebine in cilji enaki kot v javnem programu, pot do pridobitve izkustev in znanj pa je drugačna.

Kemija je kot splošno izobraževalni predmet v osnovni šoli usmerjena v pridobivanje in razvijanje temeljnih kemijskih znanj in spretnosti, ki učenecem omogočajo aktivno in odgovorno življenje oz. delovanje v sodobni družbi (npr. reševanje problemov, argumentirano, kritično presojanje itd.). S

41 Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Naravoslovje 7. [[priprava] Predmetna kurikularna komisija za naravoslovje Milan Brumen... et al.]. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2000.

42 Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Kemija. [[priprava] Predmetna kurikularna komisija za kemijo Margareta Vrtačnik... et al.]. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2000.

⁴³ Thrush, Ursula (1980), Maria Montessori Farmschool Erdkinder, Half Moon Bay, California.

poukom kemije razvijamo kemijsko in s tem naravoslovno pismenost učencev v najširšem pomenu besede. Pouk kemije je zasnovan na izkustvenem, eksperimentalnem, problemskem in raziskovalnem pristopu, kar prispeva k razumevanju delovanja naravoslovnih znanosti in k pozitivnemu odnosu do kemije in naravoslovja.

Kemija oz. kemijska znanja predstavljajo nepogrešljiv segment sodobne družbe in so osnova vsakega aktivnega državljana v skrbi za čim višjo raven vseobsegajoče kemijske varnosti in s tem trajnostnega razvoja družbe.

Kemija je tesno interdisciplinarno povezana z drugimi naravoslovnimi vedami, na njenih spoznanjih pa temelji tudi vrsta industrijskih panog, ki so ključni element rasti kapitala, in zato močno vpliva tako na ekonomske kakor tudi socialne odnose v družbi.

3.13.2 SPLOŠNI CILJI PREDMETA

Skozi kemijo kot splošno izobraževalni predmet učenci prednostno razvijajo:

- razumevanje soodvisnosti zgradbe, lastnosti in uporabe snovi,
- razumevanje naravnih procesov in načinov kemijskega preučevanja narave,
- odgovoren odnos do uporabe snovi, sposobnost in pripravljenost za zavzeto, odgovorno in utemeljeno ravnanje v okolju in za zdravje (kemijska varnost),
- eksperimentalno-raziskovalne spretnosti in veščine,
- spoznavne procese (kompleksno mišljenje), kritično mišljenje in ustvarjalnost,
- prostorske predstave oz. osnove kemijske vizualne pismenosti z uporabo različnih vizualizacijskih sredstev in sodobne informacijske-komunikacijske tehnologije (IKT),
- naravoslovno pismenost in s tem zavedanje o soodvisnosti družbenih, socialno-ekonomskih in naravoslovno-tehniških procesov.

Kemija posebej udejanja razvijanje naravoslovno-matematične kompetence za razvoj kompleksnega in kritičnega mišljenja:

- Iskanje, obdelava in vrednotenje podatkov iz različnih virov:
 - zmožnost presoje, kdaj je informacija potrebna,
 - načrtno spoznavanje načinov iskanja, obdelave in vrednotenja podatkov,
 - načrtno opazovanje, zapisovanje in uporaba opažanj/meritev kot vira podatkov,
 - razvijanje razumevanja in uporabe simbolnih/grafičnih zapisov,
 - uporaba IKT za zbiranje, shranjevanje, iskanje in predstavljanje informacij.
- Uporaba osnovne strokovne terminologije pri opisovanju pojavov, procesov in zakonitosti,
- Razvijanje eksperimentalnih spretnosti in metod raziskovanja:
 - navajanje na izbiro in uporabo primerne in varne opreme
 - opredelitev dejavnikov poskusov (eksperimentov); razlikovanje med konstantami in spremenljivkami ter poznavanje kontrolnih (referenčnih) poskusov,
 - presoja zanesljivosti pridobljenih rezultatov,
 - navajanje na argumentirano zaključevanje pri predstavitvi .
- »Odnosna« in odločitvena zmožnost:
 - zavedanje, kako naravoslovne-matematične znanosti in tehnologija vplivajo na življenje in okolje,
 - prepoznavanje in preprečevanje nevarnosti v skrbi za zdravje,
 - sposobnost za odgovorno in aktivno sodelovanje pri razreševanju problemov in trajnostnem-sonaravnem razvoju.

3.13.3 CILJI PREDMETA IN VSEBINE

Cilji (vsebinski, procesni in odnosni) in vsebine so v učnem načrtu za kemijo urejeni po vsebinskih sklopih. Vrstni red obravnave ciljev oz. vsebinskih sklopov v posameznem razredu je avtonomna odločitev učiteljice/učitelja kemije.

Učni načrt navaja delitev znanj na splošna znanja (pisana pokončno) in posebna znanja (*pisana poševno*).

Splošna znanja so opredeljena kot znanja, potrebna za splošno izobrazbo ob končanju osnovne šole in so namenjena vsem učencem/učenkam, zato jih mora učitelj/učiteljica kemije obvezno obravnavati.

Posebna znanja opredeljujejo dodatna ali poglobljena znanja, ki jih učitelj/učiteljica kemije obravnava po svoji presoji glede na zmožnosti in interese učencev/učenk.

KEMIJA JE SVET SNOVI

Cilji sklopa:

Učenke/učenci:

- razlikujejo med naravnimi in pridobljenimi snovmi (naštejejo in prepoznajo),
- razlikujejo med fizikalnimi spremembami,
- poznajo temeljna pravila za varno eksperimentiranje,
- opredelijo kemijo kot naravoslovno vedo, ki se ukvarja s snovmi in njihovimi lastnostmi in spremembami,
- se seznanjajo s pomenom kemije v življenju:
 - definirajo zrak kot zmes plinov in surovino za kisik, dušik in žlahtne pline,
 - poznajo pogoje in produkte popolnega ter nepopolnega gorenja,
 - definirajo glavne onesnaževalce v zraku,
 - opredelijo vodo kot spojino,
 - definirajo merila za pitno vodo,
- se seznani z nekaterimi kemijskimi poklici,
- poznajo merila za razlikovanje zmesi in čistih snovi,
- razlikujejo med elementi in spojinami,
- definirajo kemijsko reakcijo kot snovno spremembo,
- nadgradijo razumevanje pojma snovi in agregatnih stanj snovi z razporeditvijo in gibanjem gradnikov (delcev),
- elemente/spojine (kot čiste snovi) opredelijo z gradniki - atomi/molekulami in pridobijo predstave o njihovi relativni velikosti,
- spoznajo simbol/formulo kot zapis za atom elementa/molekulo elementa oz. spojine,
- razvijajo sposobnost opazovanja in primerjanja različnih lastnosti elementov in spojin v šolski zbirki ter razvijajo eksperimentalni pristop; laboratorijske spretnosti in tehnike,
- pridobivajo in razvijajo prostorske predstave pri delu z modeli in submikroskopskimi prikazi,
- poglobljajo poznavanje nevarnih lastnosti snovi, njihovo označevanje in ravnanje z nevarnimi snovmi,
- razvijajo spretnosti pri delu z različnimi viri podatkov (PSE; zbirke podatkov; medmrežje; strokovna literatura),
- razvijajo odnos do kemije preko spoznavanja pomena kemije v življenju in preko izbranih kemijskih poklicev.

Predlagane vsebine:

- Kemija – veda o snoveh, njihovih lastnostih in spremembah
- Pomen kemije (zrak, voda) in kemijskih poklicev

- Snovi (čiste snovi, zmesi) in agregatna stanja snovi na submikroskopski ravni
- Čiste snovi: elementi in spojine:
 - Atomi in molekule (gradniki snovi)
 - Simboli in formule (zapisi in poimenovanje)

ATOM IN PERIODNI SISTEM ELEMENTOV

Cilji sklopa:

Učenke/učenci:

- razumejo pomen zgodovine razvoja (raziskovanja) zgradbe atoma v povezavi z razvojem človeške družbe,
- spoznajo zgradbo atoma,
 - *spoznajo pojem izotop in se seznanijo z nekaj primeri uporabe izotopov,*
- razumejo soodvisnost med zgradbo atoma in lego v PSE,
- spoznajo nastanek ionov iz atomov in razlikujejo med anioni in kationi;
- razvijajo prostorske predstave in uporabo različnih »predstavnostnih« modelov (animacije, živi modeli itd.),
- »procesirajo« (uporabljajo) podatke iz različnih virov in operirajo s simbolnimi zapisi pri določanju zgradbe atomskega jedra in elektronske ovojnice oz. uvrščanju lege atomov v PSE,
- zavedajo se pomena razvoja znanosti in tehnologije za življenje in okolje.

Predlagane vsebine:

- Zgodovinski pregled razvoja zgradbe atoma in s tem razvoja znanosti in tehnologije
- Zgradba atoma:
 - Atomsko jedro
 - Elektronska ovojnica
 - razporeditev elektronov po lupinah (energijskih nivojih)
 - zunanji ali valenčni elektroni
 - *Izotopi*
- Vrsto/atomsko in masno število
- Periodni sistem elementov:
 - Vrsto/atomsko in masno število
 - Skupina, perioda
- Ioni:
 - Anioni, kationi

POVEZOVANJE DELCEV/GRADNIKOV

Cilji sklopa:

Učenke/učenci:

- razumejo nastanek ionske vezi,
- razumejo nastanek kovalentne vezi (enojne, dvojne in trojne) in s tem zgradbo preproste molekule,
- na preprostih primerih razlikujejo med polarno in nepolarno kovalentno vezjo,
 - *razlikujejo med (ne)polarnostjo vezi in (ne)polarnostjo molekule,*
- na preprostih primerih razlikujejo med nastankom ionske vezi/ionske spojine (kristala) in kovalentne vezi/molekule,
- na osnovi kemijske zgradbe primerjajo izbrane lastnosti ionskih snovi z lastnostmi kovalentnih spojin,
- razvijajo prostorske predstave z uporabo različnih modelov, animacij in submikroskopskih prikazov,

- razvijajo sposobnost opazovanja in eksperimentalni pristop.
- zavedajo se soodvisnosti zgradbe in lastnosti snovi oz. njihove uporabe.

Predlagane vsebine:

- Ionska vez:
 - Ionske spojine/kristali
- Kovalentna vez
 - skupni/vezni elektronski par
 - enojne, dvojne in trojne vezi
 - polarna in nopolarna kovalentna vez
- Izbrane lastnosti ionskih in kovalentnih spojin (npr. topnost, el. prevodnost...)

KEMIJSKE REAKCIJE

Cilji sklopa:

Učenke/učenci:

- znajo prepoznavati kemijsko spremembo,
- kemijske spremembe opredelijo kot kemijske reakcije oz. kot snovne in energijske spremembe,
- opredelijo reaktante in produkte kemijske reakcije,
- razlikujejo med kemijskimi reakcijami pri katerih se energija sprošča oz. veže (porablja),
- razumejo, da za kemijske reakcije velja zakon o ohranitvi mase snovi,
- spoznajo kemijske enačbe kot zapise kemijskih reakcij in poznajo pravila za urejanje kemijskih enačb,
- razvijajo eksperimentalni pristop oz. laboratorijske spretnosti pri preučevanju kemijskih reakcij in poglobljajo znanja s področja kemijske varnosti oz. zavedanje varnega dela s kemikalijami,
- razvijajo sposobnost razumevanja kemijskih reakcij z uporabo različnih vizualizacijskih sredstev: modelov, animacij in submikroskopskih prikazov kemijskih reakcij in se tako urijo v zapisovanju preprostih kemijskih reakcij z urejenimi kemijskimi enačbami (od makroskopskega (besednega), preko submikroskopskega (modelni prikazi) do simbolnega zapisa),

Predlagane vsebine:

- Kemijska sprememba kot kemijska reakcija
- Kemijska reakcija kot snovna in energijska sprememba
- Reaktanti in produkti
- Eksotermne in endotermne reakcije
- Zakon o ohranitvi mase
- Kemijske enačbe in urejanje kemijskih enačb reakcij nastanka preprostih spojin

ELEMENTI V PERIODNEM SISTEMU

Cilji sklopa:

Učenke/učenci:

- spoznajo naravne vire elementov in spojin (zrak, voda, zemeljska skorja),
- spoznajo pojem relativne atomske mase elementov in znajo izračunati relativno molekulsko maso spojin,
- znajo izračunati masni delež elementov v spojinah,
- razumejo soodvisnost med lego elementa v PSE in njegovimi lastnostmi,
- razlikujejo med kovinskimi in nekovinskimi lastnostmi elementov v povezavi s PSE,
- seznanijo se z osnovnimi značilnimi lastnostmi in uporabo: alkalijskih kovin, zemeljskoalkalijskih kovin, izbranih prehodnih elementov, halogenov in žlahtnih plinov,

- *preučujejo vlogo izbranega elementa v sodobnih tehnologijah,*
- razvijajo eksperimentalni pristop oz. laboratorijske spretnosti,
- uporabljajo ter predstavljajo podatke iz različnih virov oz. zbirk podatkov in s tem razvijajo spretnosti predstavitev lastnih izdelkov (seminarskih nalog, projektnega dela itd.),
- poznajo in upoštevajo okoliščine varnega hranjenja izbranih elementov v šolskem laboratoriju (npr. natrij, brom ...),
- se zavedajo pomena kemijske industrije pri pridobivanju oz. predelavi najrazličnejših snovi (spojin) in vloge kemije v sodobnih tehnologijah.

Predlagane vsebine:

- Naravni viri elementov in spojin
- Relativna atomska in relativna molekulska masa
- Masni delež elementov v spojinah
- Pomen lege elementa v PSE
- Kovinske in nekovinske lastnosti elementov
- Glavne skupine PSE (značilne lastnosti in uporaba):
 - alkalijske kovine
 - zemeljskoalkalijske kovine
 - izbrani prehodni elementi (npr. železo, baker, živo srebro, zlato)
 - halogeni
 - žlahtni plini
- *Izbrani elementi v sodobnih tehnologijah (npr. silicij); agronomiji (dušik in fosfor); nanotehnologiji.*

KISLINE, BAZE IN SOLI

Cilji sklopa:

Učenke/učenci:

- z uporabo indikatorjev razlikujejo med kislimi, bazičnimi in nevtralnimi snovmi iz svojega okolja,
- razumejo, da so v vodnih raztopinah oksonijevi ioni nosilci kislinskih lastnosti in hidroksidni ioni nosilci bazičnih lastnosti,
- razlikujejo med raztopinami kislin in baz glede na vsebnost oksonijevih in hidroksidnih ionov ter znajo zapisati kemijske formule izbranih kislin in baz,
- uporabljajo pH-lestevico kot merilo za oceno kislosti in bazičnosti raztopin,
- spoznajo reakcijo nevtralizacije na enostavnih primerih in poimenujejo produkte,
- definirajo raztopine in topnost snovi,
- znajo izračunati masni delež topjenca v raztopini oz. odstotno koncentracijo,
- razvijajo eksperimentalni pristop oz. laboratorijske spretnosti,
- poglobljajo svoje znanje o varnem delu z jedrkimi snovmi,
- »procesirajo« (uporabljajo) podatke iz različnih virov s poudarkom na uporabi grafičnih prikazov,
- poznajo pomen, uporabo in vpliv kislin, baz in soli v okolju.

Predlagane vsebine:

- kisline in baze v okolju
- indikatorji
- opredelitev kislin, baz: kemijske formule osnovnih kislin in baz
- pH lestevica
- nevtralizacija, soli
- raztopine (koncentrirane, razredčene; nasičene) in topnost
- masni delež topjenca v raztopini in odstotna koncentracija

- uporaba in vpliv kislin, baz in soli na okolje

DRUŽINA OGLJIKOVODIKOV S POLIMERI

Cilji sklopa:

Učenke/učenci:

- spoznajo nafto in zemeljski plin kot ključna vira organskih spojin (zlasti ogljikovodikov) in kot neobnovljiva vira energije,
- ugotavljajo, da sta ogljik in vodik ključna elementa v organskih spojinah - ogljikovodikih in opredelijo vzroke za številčnost in raznolikost organskih spojin,
- z uporabo različnih modelov in zapisov formul spoznava poimenovanje osnovnih ogljikovodikov in kriterije za delitve ogljikovodikov,
 - *razlikujejo med verižno in položajno izomerijo in poznajo osnovno poimenovanje izomer,*
- spoznajo osnovne lastnosti ogljikovodikov, jih povezujejo z njihovo uporabo in varnim ravnanjem,
- razlikujejo med popolnim in nepopolnim gorenjem ogljikovodikov ter vplivi produktov gorenja na okolje,
- razlikujejo med reakcijami substitucije in adicije,
- spoznajo reakcijo polimerizacije in razlikujejo med pojmom monomer in polimer,
- spoznajo nekaj primerov sinteznih polimerov ogljikovodikov ter njihovih lastnosti v povezi z uporabo in vplivi na okolje,
- preučujejo vplive uporabe ogljikovodikov in njihovih derivatov na okolje;
 - razvijajo eksperimentalni pristop oz. laboratorijske spretnosti,
 - razvijajo prostorske predstave z uporabo modelov oz. različnih vizualizacijskih sredstev (animacij kemijskih reakcij ...),
 - »procesirajo« (uporabljajo) podatke iz različnih virov s poudarkom na razvrščanju podatkov, iskanju kriterijev in vzorcev,
 - zavedajo se pomena oz. vpliva ogljikovodikov in njihovih derivatov na življenje oz. okolje,
 - razmišljajo o preprečevanju oz. zmanjševanju vplivov ogljikovodikov in njihovih derivatov na okolje in se zavedajo pomena recikliranja odpadkov.

Predlagane vsebine:

- Nafta in zemeljski plin – vira ogljikovodikov in neobnovljive energije
- Ogljik in vodik – ključna elementa organskih spojin – ogljikovodikov
- Zgradba, delitev in poimenovanje ogljikovodikov
 - vrste kemijskih formul (strukturne, racionalne, molekulske)
 - nasičeni in nenasičeni ogljikovodiki
 - ciklični in aciklični ogljikovodiki
 - *Verižna in položajna izomerija*
- Lastnosti ogljikovodikov (npr. topnost, gostoto, vrelišče, reaktivnost itd.) glede na zgradbo
- Reaktivnost ogljikovodikov
 - Gorenje ogljikovodikov (popolno in nepopolno)
 - Substitucije in adicije
 - Polimerizacija (monomeri, polimeri, sintezni polimeri)
 - Poliadijski polimeri: lastnosti, uporaba
- Ključni okoljski problemi, vezani na uporabo ogljikovodikov in njihovih derivatov

KISIKOVA DRUŽINA ORGANSKIH SPOJIN

Cilji sklopa:

Učenke/učenci:

- preučujejo lastnosti glavnih skupin organskih kisikovih spojin in jih povežejo z uporabo v vsakdanjem življenju in industriji,

- v zapisu spojin ali modelu prepoznajo hidroksilno, karbonilno, karboksilno in estrsko funkcionalno skupino,
- znajo opredeliti maščobe kot estre maščobnih kislin in glicerola, poznajo njihove osnovne lastnosti ter vire,
- spoznajo zgradbo in delovanje mil,
- na osnovi zgradbe prepoznajo ogljikove hidrate kot polifunkcionalne spojine in se seznanijo z njihovim pomenom za življenje in gospodarstvo,
- opredelijo polisaharide kot naravne polimere,
- spoznajo nekaj primerov sinteznih kondenzacijskih polimerov kisikove družine organskih spojin ter njihovih lastnosti v povezi z uporabo in vplivi na okolje
 - razvijajo eksperimentalni pristop oz. laboratorijske spretnosti,
 - sestavljajo modele kisikovih organskih spojin in razvijajo prostorske predstave z uporabo modelov oz. različnih vizualizacijskih sredstev (animacij ...),
 - »procesirajo« podatke iz različnih virov s poudarkom na razvrščanju podatkov, iskanju kriterijev in vzorcev in predstaviti,
 - spoznajo vplive delovanja alkoholov na organizem ter se naučijo nuditi prvo pomoč v primerih zastrupitve,
 - zavedajo se pomena oz. vpliva organskih kisikovih spojin na življenje oz. okolje
- razvijajo zavedanje pomena maščob in ogljikovih hidratov za uravnoteženo prehrano.

Predlagane vsebine:

- Skupine organskih kisikovih spojin:
 - Alkoholi, karboksilne kisline in estri (aldehidi in ketoni le informativno): opredelitev funkcionalnih skupin in glavnih predstavnikov te skupine spojin ter poimenovanje
- Lastnosti in uporaba kisikovih organskih spojin:
 - vpliv funkcionalne skupine na lastnosti (topnost, vrelišče, kislost/bazičnost v primerjavi z vodo in ogljikovodiki; reaktivnost...) in
 - uporaba kisikovih organskih spojin (topila, dodatki hrani, razkužila ...)
- Maščobe: sestava, viri, lastnosti (žarkost), uporaba in pomen za živa bitja
- Mila: sestava in delovanje
- Ogljikovi hidrati kot polifunkcionalne spojine in njihove lastnosti:
 - monosaharidi (glukoza, fruktoza)
 - disaharidi (saharoza)
 - polisaharidi (škrob in celuloza) – naravni polimeri
 - lastnosti (agregatno stanje, topnost, gostota) in dokazne reakcije
 - pomen za življenje in gospodarstvo
- Kondenzacijski polimeri kisikove družine organskih spojin (poliestri): lastnosti, uporaba in vpliv na okolje

DUŠIKOVA DRUŽINA ORGANSKIH SPOJIN

Cilji sklopa:

Učenke/učenci:

- glede na prisotnost dušika v zgradbi spojin opredelijo dušikove organske spojine ter prepoznajo amino skupino,
- spoznajo aminokisline kot spojine z dvema funkcionalnima skupinama,
- spoznajo beljakovine kot naravne polimere, zgrajene iz aminokislin povezanih s peptidno vezjo,
- preučujejo osnovne lastnosti in funkcijo beljakovin v organizmih,
- spoznajo primere poliamidov kot sintezne kondenzacijske polimere:
 - razvijajo eksperimentalni pristop oz. laboratorijske spretnosti
 - razvijajo prostorske predstave z uporabo modelov oz. različnih vizualizacijskih sredstev (animacij ...)

- »procesirajo« podatke iz različnih virov s poudarkom na razvrščanju podatkov, iskanju vzorcev in predstavitvi
- zavedajo se pomena/vpliva dušikovih organskih spojin za/na življenje oz. okolje
- razvijajo zavedanje pomena beljakovin v prehrani in posledice njihovega pomanjkanja

Predlagane vsebine:

- Dušikove organske spojine: značilnosti (vsebnost dušika)
- Amino skupina:
 - zgradba
 - lastnosti
- Aminokisline
- Beljakovine - naravni polimeri:
 - Zgradba, delitev
 - Povezovanje aminokislin - peptidna vez
- Lastnosti beljakovin (koagulacija)
- Funkcija beljakovin v organizmih (encimi...) in pomen beljakovin v prehrani
- Sintezni poliamidni polimeri (najlon, kevlar): lastnosti, uporaba in vpliv na okolje

MNOŽINA SNOVI

Cilji sklopa:

Učenke/učenci:

- spoznajo pojem množine snovi z enoto mol in število delcev v enem molu snovi,
- povežejo molsko maso elementov in spojini z množino snovi,
- znajo iz množine snovi izračunati maso snovi in obratno:
- »procesirajo« podatke iz različnih virov
- razvijajo sposobnost opazovanja in prostorske predstave z uporabo (submikroskopskih) modelov
- razvijajo zavedanje pomena množine snovi za kemijo oz. pomena dogovorjenih fizikalnih veličin in enot

Predlagane vsebine:

- Množina snovi, mol
- Molska masa snovi

TEMELJNI STANDARDI ZNANJ

KEMIJA JE SVET SNOVI

Učenka/učenec:

- opredeli kemijo kot vedo, ki se ukvarja s snovmi, njihovimi lastnostmi in spremembami,
- razlikuje med agregatnimi stanji na osnovi razporeditve in gibanja gradnikov snovi,
- razlikuje med elementi/spojinami oz. atomi/molekulami,
- pozna izbrane zapise simbolov za elemente oz. formule za molekule elementov oz. spojin.

ATOM IN PERIODNI SISTEM ELEMENTOV

Učenka/učenec:

- pozna simbole elementov glavnih skupin prvih treh period PSE in nekaj izbranih elementov prehoda (npr. železo, baker, srebro, živo srebro, zlato),
- na osnovi zgradbe atoma zna uvrstiti element v PSE oz. na osnovi podatkov v PSE opiše zgradbo atoma izbranega elementa glavnih skupin PSE,
- razlikuje med atomom in ionom, kationom in anionom.

POVEZOVANJE DELCEV (GRADNIKOV)

Učenka/učenec:

- razlikuje med ionsko in kovalentno vezjo oz. ionsko spojino/kristalom in molekulo,
- razlikuje med enojno, dvojno in trojno vezjo,
- razlikuje med polarno in nepolarno kovalentno vezjo,
- zna povezati lastnosti izbranih snovi z zgradbo snovi in obratno .

KEMIJSKE REAKCIJE

Učenka/učenec:

- ve, da je vsaka kemijska reakcija snovna in energijska sprememba,
- prepozna reaktante in produkte v izbranih primerih kemijskih reakcij (eksperimenti, zapis kemijske enačbe),
- razlikuje med eksotermnimi in endotermnimi reakcijami,
- ve, da za kemijske reakcije velja zakon o ohranitvi mase,
- zna zapisati, prebrati in urejati preproste kemijske enačbe za nastanek preprostih spojin.

ELEMENTI V PERIODNEM SISTEMU

Učenka/učenec:

- pozna naravne vire nekaterih elementov in spojin,
- zna uporabljati podatke o relativnih atomskih masah elementov za izračun relativnih molekulskih mas spojin,
- zna izračunati masni delež elementov v spojinah,
- na podlagi položaja elementa v PSE zna sklepati na zgradbo atoma tega elementa in na nekatere njegove lastnosti, oziroma zna element na osnovi zgradbe atoma umestiti v PSE oz. ga uvrstiti med kovine ali nekovine.

KISLINE, BAZE IN SOLI

Učenka/učenec:

- pozna nekaj snovi s kislimi in bazičnimi lastnostmi iz svojega okolja (pomen in uporaba),
- z uporabo indikatorjev razlikuje med kislimi, bazičnimi in nevtralnimi raztopinami,
- uporablja pH-lestvico kot merilo za oceno kislosti oz. bazičnosti vodnih raztopin,
- razlikuje med raztopinami kislin in baz glede na vsebnost oksonijevih in hidroksidnih ionov,
- opredeli reakcije med kisljinami in bazami kot reakcije nevtralizacije pri katerih nastanejo soli in voda,
- zna poimenovati in zapisati formule nekaterih osnovnih kislin, baz in soli,
- razlikuje med pojmi raztopina, topilo, topljenec in topnost,
- zna izračunati masni delež topljenca v raztopini oz. odstotno koncentracijo.

DRUŽINA OGLJIKOVODIKOV S POLIMERI

Učenka/učenec:

- pozna ključna vira ogljikovodikov ter zgradbo, poimenovanje in delitev osnovnih ogljikovodikov,
- sestavlja modele osnovnih ogljikovodikov in zapisuje strukturne (racionalne) formule prvih 10 ogljikovodikov,
- pozna lastnosti (topnost, gostota, vrelišče, reaktivnost) osnovnih ogljikovodikov oz. njihovo odvisnost od zgradbe,
- razlikuje med popolnim in nepopolnim gorenjem ter pozna posledice nepopolnega gorenja,
- razlikuje med reakcijami substitucije in adicije,
- razlikuje med pojmi monomer, polimer in polimerizacija ter zna naštet nekaj primerov polimerov (derivatov ogljikovodikov) v povezavi z uporabo,
- pozna škodljive vplive uporabe ogljikovodikov in njihovih derivatov na okolje ter ukrepe za preprečevanje le teh.

KISIKOVA DRUŽINA ORGANSKIH SPOJIN

Učenka/učenec:

- razlikuje med alkoholi, karboksilnimi kislinami in estri na osnovi zgradbe (funkcionalnih skupin) in njihovih lastnosti,
- v zapisu formul/imen prepozna funkcionalne skupine/skupino osnovnih kisikovih spojin,
- glede na zgradbo oz. lastnosti izbranih kisikovih organskih spojin zna naštetih njihovo uporabo v vsakdanjem življenju in industriji,
- pozna osnovne lastnosti ter uporabo maščob in mil,
- pozna pomen glavnih predstavnikov ogljikovih hidratov za življenje in gospodarstvo.

DUŠIKOVA DRUŽINA ORGANSKIH SPOJIN

Učenka/učenec:

- prepozna aminokisline kot dušikove organske spojine z dvema funkcionalnima skupinama,
- prepozna beljakovine kot naravne polimere sestavljene iz aminokislin, ki so povezane s peptidno vezjo,
- pozna izbrane lastnosti beljakovin in njihov pomen v organizmih.

MNOŽINA SNOVI

Učenka/učenec:

- pozna pojem množina snovi in enoto za množino snovi mol,
- zna iz množine snovi izračunati maso snovi in obratno.

3.13.4. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA

Učenec, ki dosega minimalni standard znanja:

- sodeluje v skupini z boljšimi učenci pri izvajanju eksperimentov;
- zna z besedami opisati eksperimentalna opažanja ali podatke iz literature in jih predstaviti v vnaprej pripravljeni razpredelnici;
- pozna definicije pojmov jedrnih vsebin;
- pozna simbole za glavne elemente;
- pozna pomen formul za glavne spojine jedrnega sklopa;
- zna z besedami opisati kemijske spremembe kot spremembe snovi in energije za tiste spremembe, ki so vključene v jedrni vsebinski sklop;
- zna izračunati relativne molekulske mase;
- pozna temeljna načela varnega dela s snovmi;
- ima pozitiven odnos do šolskega dela, učitelja in sošolcev.

Učni načrt:

3.14. Fizika

3.14.1 OPREDELITEV PREDMETA FIZIKA

Predmet Fizika je v zadnjem triletju po 1,5 ure na teden.

Predvideno število tednov	35	35	35	35	35	35	35	35	32	
RAZRED	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Skupaj ure
PREDMET										
Fizika							1,5	1,5	1,5	153

Osnova za pripravo učnega načrta javna učna načrta za naravoslovje ⁷⁴⁴ in fiziko ⁴⁵, ter posodobljeni učni načrt, sprejet na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje leta 2008.

Metodološko bomo program izvajali v skladu z posebnimi pedagoškimi načeli pedagogike montessori. Učni proces z uporabo metode montessori predvideva heterogene razrede. Zaradi tega je zapis ciljev skupen za triletnje.

Učenci med 12. in 15. letom (7., 8. in 9. razred) lahko tvorijo heterogen razred (kot pri prvih dveh triadah) ali imajo kabinetni pouk, podobno, kot ga poznamo v ostalih osnovnih šolah.

Izvedba programa je individualizirana, učenci napredujejo glede na lastne sposobnosti in interese. Najbolj pogoste oblike dela so:

- skupinske predstavitve (velike in ključne zgodbe),
- delo z materiali (individualno ali skupinsko),
- projektno delo (individualno ali skupinsko),
- mrežni pouk, kjer določena vsebina pokriva več ali vse predmete,
- daljši sklopi ur posameznih predmetov v zadnji triadi (dnevni). ⁴⁶

Pri poučevanju po metodi montessori je iztočnica za snov, ki jo predstaviš posamezniku ali skupini učencev, učenčevo zanimanje in njegovo predznanje. Ker so otroci na različnih stopnjah znanja in zanimanja, je nemogoče pripraviti učni načrt, ki bi lahko bil splošen za vse učence. Zato smo v našem učnem načrtu izhajali iz ciljev, ki smo jih po sklopih razdelili na smiselne operativne cilje, te pa podprli z vsebinami. Posameznih sklopov in vsebin nismo časovno omejevali, saj se čas prilagaja učenčevim potrebam.

Učni načrt fizike je nadgradnja naravoslovja in tehnike, kjer so otroci že od prvega razreda naprej spoznavali fizikalne pojave. Izhajajoč iz klasifikacije agregatnih stanj: trdo, tekoče in plinasto, nadaljujejo z analizo in spoznavanjem drugimi lastnostmi, ki jih imajo predmeti v okolju: toplota, temperatura, gibanje.

3.14.2 SPLOŠNI CILJI PREDMETA

Pri pouku fizike učenci:

⁴⁴ Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Naravoslovje 7. [[priprava] Predmetna kurikularna komisija za naravoslovje Milan Brumen... et al.]. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2000.

⁴⁵ Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Fizika. [[priprava] Predmetna kurikularna komisija za fiziko Mitja Kregar... et al.]. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2003.

⁴⁶ Thrush, Ursula (1980), Maria Montessori Farmschool Erdkinder, Half Moon Bay, California.

1. sistematično spoznavajo pomen eksperimenta pri spoznavanju in preverjanju fizikalnih zakonitosti, tako da
 - načrtujejo in izvajajo preproste raziskave in poskuse, analizirajo rezultate poskusov in oblikujejo sintezo;
 - uporabljajo strokovno literaturo in druge vire za pridobivanje eksperimentalnih podatkov;
 - se učijo kvantitativnega dela.
2. spoznavajo nepogrešljivost fizikalnega znanja pri obvladovanju narave in funkcioniranju celokupne človeške aktivnosti, tako da
 - povezujejo fizikalno znanje in razumevanje z vsakdanjimi izkušnjami;
 - spoznavajo pomembne tehnološke aplikacije fizikalnih zakonov;
 - spoznavajo pozitivni in negativni vpliv tega znanja na kakovost življenja in na okolico.
3. spoznavajo naravo fizikalnega mišljenja in njegovo vpetost v razvoj splošne kulture, tako da
 - spoznavajo pomembnost povezovanja eksperimentalnega znanja s teoretičnim, analitičnim in sintetičnim razmišljanjem;
 - spoznavajo zgodovinske in socialne učinke razvoja naravoslovja nasploh in fizike še posebej.
4. si privzgajajo spoštljiv odnos do celokupne narave in zavest o neizogibni soodvisnosti posameznika in družbe z obdajajočim ga svetom ter njihove soodgovornosti za obstoj življenja na Zemlji.

3.14.3 CILJI PREDMETA IN VSEBINE

Operativni cilji predmeta

Ob koncu osnovne šole, bodo učenci:

- pri razlagi fizikalnih pojavov uporabljajo v nižjih razredih pridobljene izkušnje in spretnosti,
- ustrezno uporabljajo fizikalne količine,
- izražajo ene fizikalne količine z drugimi,
- iščejo, zbirajo, opremljajo, predstavljajo informacije s področja fizike,
- z razumevanjem razlagajo pojave v naravi in svoji okolici.

Na podlagi apliciranja fizike:

- ugotavljajo, kako so fizikalna dognanja v zgodovinskih okoliščinah vplivala na spremembe življenjskih razmer,
- z razumevanjem in razmišljanjem uporabljajo temeljne fizikalne zakone v prid boljši kakovosti življenja,
- z razumevanjem uporabljajo fizikalna dognanja za ohranjanje človekovega zdravja in tehnološki razvoj,
- upoštevajo pomembnost dokazov in ustvarjalnih misli v razvoju znanstvenih teorij.

Na področju sporazumevanja:

- uporabljajo simbole in ugotavljajo, zakaj so fizika in matematični simboli uporabni,
- uporabljajo matematične dogovore,
- uporabljajo mednarodni merski sistem,
- predstavljajo ideje in rezultate z uporabo diagramov, grafov in razpredelnic.

Na področju eksperimentiranja:

- uporabljajo temeljne fizikalne merilnike in čutilnike,
- predstavljajo rezultate poskusov in raziskav,

- se navajajo na skupinsko reševanje problemov,
- širijo besedišče in izražanje v strokovnem jeziku.

Vsebine in cilji predmeta

Temeljni standardi znanja so zapisani s krepko pisavo. Izbirne vsebine pa so zapisane s poševno pisavo.

VSEBINE	CILJI Učenec
UVOD V FIZIKO	• Spozna pojem fizike in njeno uporabo v znanosti, tehniki in medicini. • Opazuje preproste fizikalne poskuse. • Seznani se z metodami in oblikami dela pri fiziki.
ZVOK	• Ve, da predmeti, ki oddajajo zvok– zvočila, zatresejo zrak in da take tresljaje imenujemo nihanje. • Ve, da sprejemnik zvoka zazna tresenje zraka tako, da sam zaniha. • Pojasni nastanek zvoka (delovanje zvočila) in zaznavo zvoka (delovanje sprejemnika). • Spozna, da zvok predstavlja širjenje teh tresljajev po snoveh od oddajnika do sprejemnika. • Spozna nekaj oddajnikov zvoka (glasilke, violinska struna, radijski zvočnik ...) in sprejemnik zvoka – uho. • Zna opisati delovanje ušesa. • Spozna pojem frekvenca zvoka in ve, da zvok točno določene frekvence imenujemo ton; seznani se tudi s pojmom šuma. • Opredeli zvok kot valovanje. • Pozna pojem frekvence zvoka in hitrost zvoka v zraku. • Spozna, da je hrup neprijeten zvok, in se seznani s škodljivostjo hrupa in načini preprečevanja le-tega (zvočna izolacija). • Ve, da preglasen zvok (hrup, pok, tudi preglasna glasba) lahko trajno poškodujejo uho. • Razume problem hrupa in potrebo po zmanjševanju hrupa.
SVETLOBA	• Ve, da telo vidimo, če je osvetljeno (odbija svetlobo ali samo oddaja svetlobo — svetilo) in če ta svetloba pade v naše oko. • Opredeli pojma svetilo in osvetljeno telo ter ve, da telo vidimo, če je osvetljeno in če ta svetloba pade v naše oko. • Zna opredeliti pojme svetilo, osvetljeno telo, svetilni snop, svetlobni curek in žarek ter senco in ploskev telesa. • Ve, da se svetloba širi premočrtno in da se svetloba na meji dveh snovi deloma odbije, deloma pa lomi. • Zna svetlobne žarke ponazoriti s premicami in puščicami, ki nakazujejo smer širjenja svetlobe. • Pozna hitrost svetlobe. • Ve, da se svetloba na meji dveh snovi deloma odbije, deloma lomi. • Zna skicirati potek svetlobnega žarka pri odboju na ravni ploskvi in pri prehodu iz ene snovi v drugo. • Seznani se s potekom svetlobnih žarkov skozi zbiralno in razpršilno lečo; ve, kaj sta gorišče in goriščna razdalja leče. • Ve, da svetloba posreduje sliko okolice; predmet vidimo v odbiti svetlobi – slika v ravnem zrcalu, predmet vidimo v prepušeni svetlobi – slika pri preslikavi z lečo. • Zna ločiti med realno in navidezno sliko predmeta. • Spozna, da je slika predmeta pri izbrani oddaljenosti predmeta ostra samo pri točno določeni razdalji od leče.

	• Seznaniti se s preprosto zgradbo človeškega očesa. • Spoznati, da je slika različno oddaljenih predmetov, ki nastane na očesnem ozadju, vedno ostra le, če ima očesna leča prilagodljivo goriščno razdaljo. • Poznati nastanek slike v človeškem očesu in znati pojasniti funkcijo očal. • Poznati nevarnosti okvare vida pri opazovanju močnih svetil.
VALOVANJE	• Poznati pojav valovanja na vodni gladini, vrvi in dolgi vzmeti. • Ve, kaj sta valovna dolžina in frekvenca valovanja. • Ve, da se z valovanjem prenaša energija; pri valovanju na vodni gladini in vrvi je to energija gibanja, pri valovanju po dolgi vzmeti pa energija stisnjene oziroma raztegnjene vzmeti. • Spoznati, da se valovanje na oviri odbije. • Spoznati, da je zvok valovanje (prenašanje tresljajev po snovi). • Spoznati podobnosti med valovanjem na vodni gladini, zvokom in svetlobo: širjenje v vse smeri od mesta nastanka, odboj na oviri, prenos energije, za potovanje ni potrebna gonilna razlika; na temelju podobnosti sklepati, da je tudi svetloba valovanje. • Opredeliti lastnosti svetlobe (širjenje, lom, odboj) kot lastnosti valovanja. • Ve, da se z valovanjem prenaša informacija: zvočni signal, svetlobni signal; hitrost prenosa informacije.
O SILAH OPIS SILE	• Našteti nekaj sil, ki jih prepozna po učinkih. • Našteti nekaj sil, ki spremenijo telesu obliko. • Našteti nekaj sil, ki povzročijo spremembo gibanja, delujejo ob dotiku in izvirajo iz vidnega telesa. • Razlikovati med silami, ki delujejo ob dotiku, in silami, ki delujejo na daljavo. • Znati izbrati ene in druge sile. • Ločiti prožna telesa od neprožnih.
MERJENJE SIL	• Definirati enakost dveh sil, ki delujeta na opazovano telo. • Ve, da enaki sili povzročita enak raztezek danega telesa. • Prepoznati med dvema silama večjo silo. • Na konkretnem zgledu prepoznati med dvema silama večjo silo. • Poišči dani sili nasprotno enako silo. • Ugotovi, ali je telo v ravnovesju ali ne. • Opredeliti enoto za silo. • Poznati dogovor o enoti za silo in znati iz znane mase telesa določiti težo telesa. • Natančno opredeliti težo in njen zapis. • Ve, da je raztezek vzmeti odvisen od sile. Odvisnost raztezka ponazoriti na grafu. • Iz narisane grafa znati odčitati neznane vrednosti. • Iz danih podatkov znati narisati graf. • Predstaviti silo z usmerjeno daljico v izbranem merilu. • Znati silo predstaviti z usmerjeno daljico.
SEŠTEVANJE VZPOREDNIH SIL	• Določiti rezultanto vzporednih sil grafično in računsko, če sta dani sili usmerjeni v isto smer in če sta dani sili usmerjeni v nasprotno smer. • Matematično izraziti pogoj za ravnovesje sil.
NEVZPOREDNE SILE	• Nevzporedni sili nadomesti z eno samo silo-rezultanto, kadar imata dani sili skupno prijemašče. • Ločiti rezultanto sil od komponent ter ločiti med sestavljanjem in razstavljanjem sil. • Razstavi dano silo na komponenti.

ZAKON O VZAJEMNEM UČINKU	• Pove, da je velikost komponent pri razstavljanju dane sile odvisna od njihove smeri. • Imenuje sile, ki delujejo na mirujoče telo na klancu, in opredeli njihovo smer. • Grafično določi velikost sil, ki delujejo na telo na klancu. • Razloži preproste primere razstavljanja in sestavljanja sil po slikah. • Pove, da telesa učinkujejo drugo na drugo vzajemno. • Razloži preproste primere vzajemnega delovanja sil. • Loči zakon o vzajemnem učinku od zakona o ravnotežju.
PORAZDELITEV SIL	• Loči točkovno, ploskovno ter prostorsko porazdeljene sile. • Pove, da trenje in upor vplivata na gibanje. • Pove nekaj primerov, ko na telo vplivata trenje in upor. • Pove, od česa sta odvisna trenje in upor. • Opredeli pojem težišča. • Ve, da iz težišča narišemo rezultanto sil, s katerimi Zemlja privlači posamezne dele telesa.
GOSTOTA IN SPECIFIČNA TEŽA	• Pozna in našteje enote za prostornino. • Pozna predpone in po predponah določi pretvornike in izpelje decimalne merske enote. • Opredeli maso snovi, navede merske enote zanjo in priprave za merjenje. • Opredeli gostoto in mersko enoto zanjo. • Zna razvrstiti homogena telesa enakih prostornin po gostoti. • Zna razvrstiti homogena telesa enakih mas po gostoti. • Pozna enoto za gostoto. • Razločuje homogena in nehomogena telesa. • Izračuna gostoto snovi iz mase in volumna. • Zna uporabiti zapis: $\rho = m/V$. • Navede enoto za specifično težo N/m^3 in specifično težo izračuna iz dane teže in prostornine. • Zna uporabiti zapis: $a = F_g / V$. • Zna iz dane gostote zapisati specifično težo.
TLAK IN VZGON O TLAKU	• Našteje enote za ploščino in navede njihove pretvornike. • Opredeli tlak kot količnik sile in ploskve, na katero je sila pravokotna. • Opíše odnos med tlakom, silo in ploskvijo. • Uporabi enoto $N/m^2 = Pa$, $1 bar = 10^5 Pa$. • Enoto N/m^2 poimenuje kot Pa. • Izračuna tlak iz sile in ploskve in zna uporabiti zapis $p = F/S$. • Izračuna tlak, če so podatki v naravnih številih in osnovnih enotah. • Na preprostih primerih pojasni odvisnost tlaka od sile in ploskve.

TLAK V TEKOČINAH	• Opredele tekočine in loči kapljevine in pline po njihovih lastnostih. • Pove, da so sile zaradi tlaka v mirujoči tekočini pravokotne na vsako ploskev. • Pove, da se tlak, ki ga povzroči sila na mirujočo tekočino, prenese po vsej tekočini. • Pojasni odvisnost sile od velikosti ploskve pri enakem tlaku tekočine. • Pove, da je tlak v tekočini odvisen od globine in specifične teže tekočine, neodvisen pa od oblike posode. • Ve, da se tlak v tekočini spreminja z globino in da je odvisen od vrste tekočine. • Pove, da je tlak v isti globini v vseh smereh enak. • Izračuna tlak v tekočini (na različni globini) z upoštevanjem tlaka ob gladini. Zna uporabiti zapis $p = \rho \cdot h$. • Prepozna manometer in barometer in ve, kje ju uporabiti.
ZRAČNI TLAK	• Pove, da zrak povzroča tlak. • <i>Spozna onesnaževanje zraka in nekatere možne načine zmanjševanja onesnaževanja.</i> • <i>Spozna plasti atmosfere.</i> • <i>Spozna fizikalne lastnosti zraka (temperatura zraka, vlaga v zraku, gibanje zraka, oblaki in padavine).</i> • Pove, kolikšen je normalni zračni tlak.
VZGON	• Razloži silo vzgona kot rezultanto sil tekočine, ki deluje na potopljeno telo. • Ve, da je vzgon sila, s katero deluje tekočina na potopljeno telo. • Ve, da je sila vzgona enaka teži izpodrinjene tekočine, in pozna njeno smer. • Loči, v kakšnih okoliščinah telo plava, lebdi in potone, in zna to opredeliti v primerjavi gostot. • <i>V preprostih primerih izračuna silo vzgona.</i> • Prepozna areometer kot pripravo za merjenje gostote kapljevin.

DELO IN ENERGIJA ENERGIJA IN	• Spozna različne vire energije. • Spozna, da je sonce glavni vir energije.
RAZLIČNI ENERGIJSKI VIRI	• Izračuna delo iz sile in poti, kadar je sila vzporedna s potjo. • Ve, da je delo odvisno od sile in poti. • Spozna, da so nekateri viri obnovljivi in nekateri ne. • Izračuna delo, kadar je sila vzporedna s potjo. • Opiše zvezo med delom, silo in potjo.
POJMA DELO IN ENERGIJA	• Zna uporabiti zapis $A = Fs$. • Opredeli joule kot enoto za delo. • Med silami, ki delujejo na gibajoče telo, izbere tiste sile oziroma komponente sil, ki opravljajo delo. • Navede primere, ko sila ne opravlja dela. Ve, da sila, ki deluje pravokotno na smer gibanja, ne opravlja dela. • Pove, da je za opravljanje dela potrebna energija. • Opredeli delo kot enega od načinov izmenjave energije z okolico. • Uporablja joule kot enoto za delo.
KINETIČNA IN POTENCIALNA ENERGIJA	• Opredeli pojave, pri katerih se telesu spremeni kinetična energija. • Ve, da je kinetična energija povezana z gibanjem. • Pove, da je sprememba kinetične energije povezana s spremembo hitrosti. • Pove, da je kinetična energija odvisna od mase in hitrosti. • Pove izrek o kinetični energiji in uporabi zapis $A = \Delta W_k$ za tega telesa. • Opiše primere, za katere velja izrek o kinetični energiji. • Našteje telesa in pojave, pri katerih se spremeni potencialna energija. • Zna ugotoviti povečanje in zmanjšanje potencialne energije. • Pove, da je sprememba potencialne energije odvisna od višinske razlike med začetno in končno lego telesa.

DELO Z ORODJI	- Razloži uporabo orodja z izrekom o kinetični in potencialni energiji. - Ve, da so klanec, škripec in vzvod enostavna orodja. - Opiše zakonitosti, ki veljajo za opravljanje dela z orodji. - Ugotovi, da z uporabo orodja dela ne zmanjšamo, ampak samo spreminjamo razmerje med silo in potjo. Našteje telesa in pojave, pri katerih se spremeni prožnostna energija. - Pove, da je notranja energija lastnost telesa, kinetična in potencialna energija pa izražata relacije z okolico. Našteje primere, ko z delom povečamo notranjo energijo. Pove, da se energija pretvarja iz ene oblike v drugo in da se celotna energija v zaprtem sistemu ohranja. - Pove, da se notranja energija težko pretvarja v druge oblike energije.
PROŽNOSTNA IN NOTRANJA ENERGIJA	- Opiše primere pretvarjanja energije. Pozna energijski zakon. - Zna uporabiti enačbo $A = \Delta W$
ENERGIJSKI ZAKON	
TEMPERATURA	Opredeli temperaturo kot eno izmed količin, ki opisujejo stanje opazovanega telesa. Spozna Celzijevo skalo in zna pretvarjati iz Kelvinove v Celzijevo skalo in obratno. Opredeli osnovno enoto za temperaturo kelvin. Opiše termometer kot napravo za merjenje temperature. Pove, da se s temperaturo spreminja prostornina telesa. - Pove, da se s temperaturo spreminja dolžina paličastih teles. - Pojasni delovanje bimetalnega traku in opiše njegovo uporabo. - Našteje vrsto termometrov in opiše njihovo uporabnost.
MOLEKULARNA SLIKA SNOVI	<i>Našteje nekaj lastnosti opazovanega telesa.</i> <i>Pove, da so lastnosti snovi posledica različne notranje zgradbe snovi</i> <i>Pove, da so snovi sestavljene iz atomov in molekul.</i> Pove, da se molekule nenehno gibljejo. <i>Pove, da med molekulami v trdnih telesih delujejo privlačne sile.</i> <i>Pojasni tlak plina kot posledico trkov molekul ob stene.</i> <i>Pojasni spremembo tlaka plina, če se pri stalni prostornini poveča temperatura ali masa plina.</i>

DELO, NOTRANJA ENERGIJA IN TOPLOTA	- Pove, da z delom lahko dosežemo enako spremembo notranje energije kot z dovajanjem toplote. - Pove, da toplota prehaja s telesa z višjo temperaturo na telo z nižjo temperaturo. - Našteje primere, ko telo prejema ali oddaja toploto. - Ve, da se notranja energija telesu poveča, če toploto prejme, in da se mu zmanjša, če toploto odda.
SEGREVANJE TELES Z DELOM ALI TOPLOTO	Opredeli joule kot enoto za toploto. - Opredeli specifično toploto in enoto zanjo: J/kg K Izrazi spremembo notranje energije s prejetjo ali z oddano toploto. - Ve, od česa je odvisna množina toplote, ki je potrebna za spremembo notranje energije opazovanega telesa. - Izračuna prejetjo ali oddano toploto po zapisu $Q = mc\Delta T$.
MERJENJE TOPLOTE	

<i>MOČ IN TOPLOTNI TOK</i> <i>TALJENJE IN IZPAREVANJE, ZAMRZIVANJE IN ZGOŠČEVANJE</i> GIBANJE OPISOVANJE GIBANJA ENAKOMERNO GIBANJE NEENAKOMERNO GIBANJE ENAKOMERNO POSPEŠENO GIBANJE SILA IN POSPEŠEK <i>KROŽENJE</i>	• Spozna energijski zakon v razširjeni obliki: $A + Q = AW$ • Zna zapisati enačbi za moč in toplotni tok. • Pove, da je taljenje in izparevanje povezano s spremembo notranje energije pri konstantni temperaturi. • Grafično prikaže spremembo temperature med tališčem in odvisnosti od časa. • Poimenuje temperaturne točke in procese, povezane s spremembo agregatnega stanja. • Izračuna spremembo notranje energije pri taljenju in izparevanju iz podatkov v tabeli. • Pove, da so spremembe temperature, agregatnega stanja in kemijske zgradbe snovi povezane s spremembo notranje energije. • Razlikuje med gibanjem in mirovanjem opazovanega telesa glede na okolico. • Loči premo in krivo gibanje. • Opredeli hitrost kot količnik poti in časa. • Zna izračunati hitrost. • Zna uporabiti zapis $v = s/t$. • Izpelje zvezo med enotama m/s in km/h. • Grafično prikaže odvisnost hitrosti od časa in odvisnost poti od časa in graf razloži. • Loči enakomerno in neenakomerno gibanje. • Izbere med naštetimi primeri enakomerno in neenakomerno gibanje. • Pri enakomerno pospešenem gibanju pozna pojme končna V_k, začetna V_z in povprečna hitrost. • Opredeli pospešek kot količnik spremembe hitrosti in časa, v katerem je ta sprememba nastala, in navede enoto zanj. • Zna izračunati pospešek $a = \Delta v / \Delta t$. • Izračuna pot pri enakomerno pospešenem gibanju. $s = v_z t + at^2/2$. • Zna izračunati pot, če je $v_z = 0$: $s = at^2/2$, $s = v t$. • Pove, da je pospešek pri padanju približno 10 m/s^2. • Razlikuje vrsto gibanj glede na rezultanto zunanjih sil. (Premo in krivo gibanje, kroženje.) • Zna narisati vse zunanje sile, ki delujejo na opazovano telo, in določiti rezultanto. • Pozna zvezo med vsoto zunanjih sil, maso in pospeškom $F_R = ma$. • Pove, da je 1 N sila, ki da masi 1 kg pospešek 1 m/s^2. • Zna izračunati kinetično energijo $W_k = mv^2/2$. • Izračuna delo, ki je potrebno za spremembo potencialne energije, po zapisu $A = mg \Delta h$. • Spozna kroženje kot krivo gibanje in razume pojme frekvenca kroženja, obhodni čas, obodna hitrost in centripetalna sila. • Zna zapisati zvezo med obodno hitrostjo in frekvenco.
---	--

ELEKTRIČNI TOK IN ELEKTRIČNI NABOJ ELEKTRIČNI KROG	• Našteje izvire, prevodnike, izolatorje, porabnike in ve, da z njimi sestavimo električni krog. • Pozna izvire električnega toka in jih našteje. • Loči prevodnike, izolatorje in porabnike. • Uporablja dogovorjena znamenja za risanje posameznih delov električnega kroga.
MERJENJE ELEKTRIČNEGA TOKA	• Našteje učinke električnega toka in pozna preproste primere rabe. • Našteje učinke električnega toka, ki so odvisni od smeri toka. • Pove, da je amper (A) enota za električni tok. • Pove, da je ampermeter (AM) merilnik toka, in ve, da ga vežemo zaporedno s porabnikom.
ELEKTRIČNI NABOJ	• Izračuna pretočeni naboj iz toka in časa in pozna enoto zanj. Zna uporabiti zapis $e = It$. • Pozna izrek o ohranitvi naboja.
NAPETOST IN ELEKTRIČNO DELO ELEKTRIČNA NAPETOST	• Pozna napetost in enoto zanj. • Ve, da je napetost sposobnost generatorja, da lahko poganja električni tok. Ve, da je enota za napetost volt. • Pove, da je merilnik napetosti voltmeter, in ve, da ga v električni krog vežemo vzporedno s porabnikom. • Zna izmeriti napetost na generatorju in na porabniku.
ELEKTRIČNO DELO IN ENERGIJSKI ZAKON	• Pove, da z električnim delom dosežemo energijske spremembe. • Zna izračunati porabo električnega dela. • Ve, da lahko električno delo merimo in računamo s spremembo notranje energije: $A_e = \Delta W_n$. • Pozna energijski zakon v razširjeni obliki: $\Delta W = A_e + A_m + Q$. • Pove, da je električno delo sorazmerno z napetostjo in s pretočenim nabojem. • Računa električno delo in električno moč: $A_e = eU$; $P = UI$; $A_e = UIt$; $A_e = Pt$. • Ve, da je enota za moč vat (W). • Zna zapisati energijski obračun za nekatere izvire.
ELEKTRIČNI UPOR OHMOV ZAKON IN UPOR	• Pozna Ohmov zakon. • Opredeli upor kot količnik med električno napetostjo in električnim tokom $R = U/I$. • Pove, da je električni upor lastnost upornikov. • Pozna enoto za električni upor.
ZAPOREDNA VEZAVA	• Loči vzporedno in zaporedno vezavo elementov v krogu • Pozna vlogo varovalke. • Pove, kaj je kratek stik.

ZAPOREDNA VEZAVA UPOROV	• Pove, da večje število zaporedno vezanih porabnikov zmanjša tok skozi, če je izvir stalen. • Pove, da skozi zaporedno vezane elemente električnega kroga teče enak tok: $I=I_1=I_2=...=I_n$ • Izračuna skupni upor zaporedno vezanih upornikov: $R = R_1 + R_2 + ... + R_n$ • Zna zaporedno vezati več upornikov. • Ve, da je pri zaporedni vezavi na uporniku z večjim uporom večja napetost. • Pozna zakonitosti delitve napetosti pri zaporedno vezanih upornikih: $U_1:U_2=R_1:R_2$
VZPOREDNA VEZAVA	• Pove, da je pri vzporedni vezavi tok pred cepitvijo enak vsoti tokov v posameznih vejah: $I = I_1 + I_2 + ... + I_n$ • Pove, da se z večanjem števila vzporedno vezanih porabnikov skupni tok skozi povečuje.
VZPOREDNA VEZAVA UPOROV	• Izračuna skupni upor dveh ali več enakih vzporedno vezanih upornikov. • Ve, da je skupni upor vzporedno vezanih upornikov manjši od najmanjšega: $1/R=1/R_1+1/R_2$. • Pozna zakonitosti cepitve toka vzporedno vezanih upornikih. • Ve, da skozi manjši upor teče večji tok: $I_1: I_2 = R_2: R_1$.
UPOR ŽIC IN DRSNI UPORNIK	• Pove, od česa je odvisen upor žice.
MIRUJOČI ELEKTRIČNI NABOJ MIRUJOČI ELEKTRIČNI NABOJ	• Zna opredeliti pojem ploščatega kondenzatorja. • Loči med naelektrenim in električno nevtralnimi telesi. • Pove, da obstajata dve vrsti naboja. • Pove, da med naelektrenimi telesi delujejo privlačne ali odbojne sile. • Pove, da je med naelektrenima telesoma napetost, ki lahko požene električni tok. • Pozna elektrometer. • Razloži pojav influence. • Pove, da je v okolici naelektrenega telesa električno polje. • Pove, da na naelektreno telo v električnem polju deluje električna sila v smeri električnih silnic. • Loči homogeno in nehomogeno električno polje.
MAGNETNO POLJE MAGNETNE SILE	• Pove, da magnetna sila deluje na feromagnetne snovi. • Ve, da ima vsak magnet dva pola. • Ve, da je tudi Zemlja magnet. • Pove, da magnetna sila deluje na gibajoče se naelektrene delce.
MAGNETNO POLJE	• Pove, da prostor, v katerem delujejo magnetne sile, imenujemo magnetno polje.
TULJAVA	• Ponazori magnetno polje z magnetnimi gostotnicami. • Pozna tuljavo in pove, da je v njej in okoli nje magnetno polje, kadar teče po tuljavi električni tok.

3.14.4 MINIMALNI STANDARDI ZNANJA⁴⁷

ZVOK

- Opredeli zvok kot valovanje.
- Pojasni nastanek zvoka (delovanje zvočila) in zaznavo zvoka (delovanje sprejemnika).
- Opiše princip delovanja nekaterih instrumentov.
- Razloži, od česa je odvisna višina zvoka pri struni (npr. dolžina, napetost).
- Razume problem hrupa in potrebo po zmanjševanju hrupa.

SVETLOBA

- Opredeli pojma sveto in osvetljeno telo ter vedo, da telo vidimo, če je osvetljeno in če ta svetloba pade v naše oko.
- Pozna hitrost svetlobe.
- Ve, zakaj nastanejo sence.
- Ve, da svetloba posreduje sliko okolice.
- Zna pojasniti funkcijo očal.

VALOVANJE

- Pozna pojav valovanja na vodni gladini, vrvi in dolgi vzmeti.
- Ve, da se z valovanjem prenaša energija.
- Ve, da se z valovanjem prenaša informacija.

O SILAH

- Našteje nekaj sil, ki povzročijo spremembo gibanja ali spremenijo obliko telesu.
- Našteje nekaj sil, ki delujejo ob dotiku in na daljavo.
- Pove, da trenje in upor vplivata na gibanje.
- Na konkretnem zgledu prepozna med dvema silama večjo silo.
- Več, da delovanje več vzporednih sil nadomesti ena sila.
- Pozna dogovor o enoti za silo.
- Zna silo predstaviti z usmerjeno daljico.
- Pozna enostavna orodja škripec, vzvod in klanec.

TLAK IN VZGON

- Pozna pojem tlaka v tekočinah.
- Opiše odnos med silo, tlakom in ploskvijo.
- Ve, za kaj uporabljamo barometer.
- Ve, zakaj nekatere stvari na vodi plavajo.

DELO IN ENERGIJA

- Opredeli joule kot enoto za delo.
- Ve, da je delo odvisno od sile in poti.
- Pozna energijski zakon.
- Zna naštet in opisati pojme: notranja energija, kinetična energija, potencialna energija, prožnostna energija.
- Zna naštet nekaj toplotnih virov.
- Ve, da je sonce vir toplote.
- Ve, da različne stvari različno prevajajo toploto.

⁴⁷ Delno so minimalni standardi znanja povzeti iz učnega načrta za fiziko iz Vzgojno – izobraževalnega programa Waldorfske osnovne šole.

- Pozna delovanje termometra.

GIBANJE

- Razlikuje med gibanjem in mirovanjem opazovanega telesa glede na okolico.
- Razlikuje med različnimi vrstami gibanja.
- Pozna osnovne značilnosti enakomerne gibanja.
- Pozna osnovne značilnosti enakomerno pospešenega gibanja.
- Pove, kolikšen je pospešek pri padanju.

ELEKTRIKA IN MAGNETIZEM

- Opiše poizkus naelektritve telesa s pomočjo trenja.
- Pozna nekatere vire električne energije.
- Pozna nevarnosti povezane z električnim tokom.
- Zna naštet učinke električnega toka.
- Pozna pojme: električna napetost, jakost električnega toka, električna upornost.
- Pove, kaj je kratek stik.
- Pozna funkcijo varovalke.
- Pozna Ohmov zakon.
- Ve, da imajo različni materiali različno prevodnost.
- Loči vzporedno in zaporedno vezavo elementov v električnem krogu.
- Opiše magnet.
- Pozna pojem magnetna pola.

Učni načrt:

3.15. Vera in kultura

3.15.1. OPREDELITEV PREDMETA

Učni načrt predmeta temelji na učnem načrtu predmeta Spoznavanje vere ter vera in kultura. Ta učni načrt je del »Programa devetletne katoliške osnovne šole v Zavodu sv. Stanislava«⁴⁸, ki si je že pridobil javno veljavnost. V sklopu tega predmeta je obravnavanih tudi nekaj vsebin (Družina, Vere in verovanja, krščanstvo, Odnosi med kulturami), ki so v javnem učnem načrtu del predmeta Državljska in domovinska vzgoja ter etika.

Razporeditev ur:

Predvideno število tednov	35	35	35	35	35	35	35	35	32	
RAZRED	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Skupaj ure
PREDMET										
Vera in kultura							0,5	0,5	0,5	51

Metodološko bomo program izvajali v skladu z posebnimi pedagoškimi načeli pedagogike montessori. Učni proces z uporabo metode montessori predvideva heterogene razrede. Zaradi tega je zapis ciljev razdeljen po triletjih.

Učenci med 12. in 15. letom (7., 8. in 9. razred) lahko tvorijo heterogen razred (kot pri prvih dveh triadah) ali imajo kabinetni pouk, podobno, kot ga poznamo v ostalih osnovnih šolah.

Izvedba programa je individualizirana, učenci napredujejo glede na lastne sposobnosti in interese. Najbolj pogoste oblike dela so:

- projektno delo (individualno ali skupinsko),
- mrežni pouk, kjer določena vsebina pokriva več ali vse predmete,
- daljši sklopi ur posameznih predmetov v zadnji triadi (dnevni).⁴⁹

Pri poučevanju po metodi montessori je iztočnica za snov, ki jo predstaviš posamezniku ali skupini učencev, učenčevo zanimanje in njegovo predznanje. Ker so otroci na različnih stopnjah znanja in zanimanja, je nemogoče pripraviti učni načrt, ki bi lahko bil splošen za vse učence. Zato smo v našem učnem načrtu izhajali iz ciljev, ki smo jih po sklopih razdelili na smiselne operativne cilje, te pa podprli z vsebinami. Posameznih sklopov in vsebin nismo časovno omejevali, saj se čas prilagaja učenčevim potrebam.

Z verskim poukom uresničuje katoliška osnovna šola eno izmed svojih poslanstev v obliki organiziranega pouka, ki ga določa Splošni pravilnik za katehezo: »Za katoliško šolo je ta verski pouk, ki ga dopolnjujejo in opredeljujejo druge oblike službe Božje besede (kateheza, liturgična obhajanja, itd.), nepogrešljiv del njihove pedagoške naloge in temelj njihovega obstoja« (SPK 74). Ta razume samega sebe kot služenje učenkam in učencem ter šoli v celoti »kot nujna prвина dialoga med predmeti ... Verski pouk v šoli po tem medpredmetnem dialogu utemeljuje, krepi, razvija in dopolnjuje vzgojno dejavnost šole« (SPK 73).

S tem se približujemo splošno sprejetim evropskim standardom, ki predpostavljajo nujnost izbire na področju religijske, etične in moralne vzgoje in izobraževanja.

Verski pouk je zasnovan konfesionalno in ima vsebinsko izhodišče v svetopisemskem razodetju in tradiciji katoliške Cerkve. Ob tem ostaja odprt v odnosu do izkušnje, ki jo otroci prinašajo, ter preko tega vzgaja k samostojni poglobitvi in odločitvi za lastno obliko verovanja. S tem presega pravno konfesionalno zasnovo in v didaktičnem pristopu izhaja iz antropološko-personalističnega izhodišča, da lahko kot zadnji pedagoški cilj dosega medreligijsko bogatenje.

Predmetu se upošteva izhodiščno religiozno (in cerkveno) socializacijo učenk in učencev, tako da lahko nagovori vse na način, ki jim je blizu.

⁴⁸ Vodičar J., Gerjolj S.: Učni načrt za verski pouk na katoliški osnovni šoli (2007), Zavod sv. Stanislava.

⁴⁹ Thrush, Ursula (1980), Maria Montessori Farmschool Erdkinder, Half Moon Bay, California.

V celotnem izobraževanju ima verski pouk spoznavne, doživljajske in dejavnostne cilje, ki glede na katoliško pojmovanje človeka vodijo k temu, da odkriva svojo naravnost v presežnost. Zato dobijo temeljna človekova vprašanja o prihodnosti in smislu svojo religiozno dimenzijo.

Prispevek katoliškega verskega pouka k različnim področjem izobraževanja

Jezik in komunikacija:

- Razumevanje religioznih, posebej svetopisemskih besedil.
- Razvozlati svetopisemski izvor sedanjega jezikovnega modela.
- Vaja v religioznih oblikah komunikacije, npr. tišina, molitev, pesem, ples.
- Obdelava religioznih tematik v umetnosti in medijih, npr. glasba, slika, književnost, film, reklame, računalniški mediji.
- Srečevanje in razumevanje drugih kultur in verstev.

Človek in družba:

- Vprašanja o Bogu, smislu in cilju življenja.
- Prispevek k obvladovanju vsakdanjih in mejnih dogodkov.
- Odkrivanje vrednot in pravil kot pomoč pri usmerjanju načina življenja.
- Spodbujanje solidarnosti, strpnosti, sožitja in pravičnosti, posebej preko socialnega učenja.
- Zavest o odgovornosti pri ravnanju s svetom na podlagi svetopisemske vere o stvarjenju.
- Prepoznavanje moči krščanstva pri oblikovanju kulture skozi zgodovino.
- Učenje religioznih običajev.
- Srečanje z drugimi veroizpovedmi, religijami in svetovnimi nazori.

Narava in tehnika:

- Razmišljanje o vrednotah in etičnih vprašanjih v razmerju med naravo in tehniko, človekom in okoljem.
- Spoznati priložnosti in meje človekovih možnosti na podlagi svetopisemske vere o stvarjenju: človek kot stvaritev in oblikovalec.

Kreativnost in oblikovanje:

- (So-)oblikovanje slovesnosti in praznikov.
- Zaznati oblike religioznega izražanja v umetnosti.
- Sposobnost oblikovati izražanje lastne religioznosti.

Zdravje in gibanje:

- Na podlagi svetopisemske/krščanske podobe človeka nakazati pozitivne poti pri načinu življenja.
- Razmišljanje o etičnih dimenzijah športa.
- Kritično osvetliti odnos do zdravja in bolezni v naši družbi v luči krščanske etike.

OPREDELITEV PREDMETA – narava in pomen

Predmet verskega pouka je sestavni del izobraževanja na zasebni katoliški osnovni šoli. V okviru predmeta učenci pridobivajo znanje in izkušnje o religioznosti, pojavnosti religije v družbi, reflektirajo svoje izkušnje in razvijajo sposobnosti za razumevanje in reševanje religioznih in etičnih vprašanj. Pedagoški proces pospešuje razvoj veščin, ki učencem omogočajo, da vse bolj avtonomno sodelujejo v življenju skupnosti.

V središču verskega pouka so učenke in učenci, njihovo življenje in vera. Zato vsebinsko zajema verski pouk iz življenja in krščanske vere, kakor se je razvila v zgodovini in je živeta v krščanskih skupnostih. Življenjska, verska in svetna izkušnja učenk in učencev, učiteljic in učiteljev je zato reflektirana in razložena s stališča krščanske vere. Ta vera ima svoje središče v Jezusu Kristusu. Predmet zajema tudi izkušnje drugih verstev, zato je v svojem pedagoško didaktičnem pristopu medreligijsko ekumenski.

Hkrati s tem se otroke spodbuja, da sprejmejo svojo osebno odločitev za vero in temu primerno oblikujejo svoje življenje in vero. Pri tem verski pouk temeljno pomaga k iskanju smisla in oblikovanja vrednostnega sistema. Tako pripomore tudi k oblikovanju vzdušja na šoli.

3.15.2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA

Pedagoška dejavnost pri predmetu verskega pouka zasleduje naslednje specifične cilje:

Antropološko

1. Postati občutljiv za religijsko razsežnost življenja

Odkrivati, razvijati, utrjevati in artikulirati religiozne dimenzije človeka v okolju (slovenskem prostoru, ki je prežet s krščansko tradicijo)č zavedati se podarjenosti.

Kulturno religijsko

2. Postati dojemljiv za prepoznavanje, opazovanje, izražanje povezave med vero in kulturo

Doživeti, spoznati, občutiti notranjo povezanost med vero in kulturo.

3. Vključiti verske in kulturne dimenzije v zavedanje samega sebe v narodni (evropski) resničnosti in tako prispevati k oblikovanju osebne in narodne identitete

4. Vzgajati za zdrav odnos do sebe, do sočloveka (bližnjega), narave (ekologija) in do Boga

5. Uvajati v dejavno izražanje krščanske odgovornosti in solidarnosti na osebнем, družbenem in okoljskem področju

Spoznavanje (kognitivna raven)

6. Odkrivati za razumevanje razodetja in tradicije verstev knjige

Odpri knjigo, razumeti, da vera izvira tudi iz pisane besede.

7. Poznavanje temeljnih pojmov krščanske tradicije (oznanila, sporočila) v odnosu do drugih religij

Poznavanje temeljev svetopisemskega verovanja in biblične antropologije.

Poznavanje vloge krščanstva in krščanskih Cerkva v zgodovini človeštva.

Vedenjska raven

8. Vzgajati za spoštovanje vsakega človeka, za enakopravnost in preprečevanje vsake diskriminacije

Vzgajati za konstruktiven dialog v družbi: oblikovati osebno mnenje in ga izraziti.

9. Vključevati se v lastna verska občestva

Poznavanje utripa (in organizacije) verskega življenja na Slovenskem.

Medverski dialog

10. Poznati ekumenizem in medverski dialog, se zanj usposablja in se vzgajati za spoštljiv odnos do drugače mislečih

OPIS PREDMETA

Verski pouk je umeščen v celoten program devetletke.

V prvem in drugem triletju se predmet imenuje *spoznavanje vere*, v tretjem triletju pa *vera in kultura*. Kakor se otroci spoznavajo v prvih letih šolanja z različnimi stvarmi (npr. spoznavanje narave, družbe ...), tako je tudi vera področje, s katerim se otrok sreča na specifično šolski način. Poudarek je na spoznavanju pojavnosti oblik verovanja in vsebin vere, ki jo otroci prinašajo s seboj ali srečujejo v svojem okolju. Zato nosi predmet v prvih dveh triletjih ime spoznavanje vere. Z vstopom v zadnje triletje učenci zmorejo že veliko več samostojnosti, kritičnosti in objektivnosti, zato se od njih pričakuje, da bodo vero in vse, kar je z njo povezano, vključili v širši kontekst svojega in družbenega življenja. Zato se predmet imenuje vera in kultura. Oba predmeta sta organsko povezana in se dopolnjujeta.

Predmet je obvezen.

Skupno število ur v devetletki je 312, kar pomeni v vseh razredih po eno uro tedensko. Učni načrt za predmet je odprt, kar pomeni, da je za doseg ciljev in obravnavo vsebin predvidenih manj ur, kot jih potem šola dejansko izvede. Nerazporejene ure so namenjene izbiri šole glede na njene poudarke in potrebe naslovlencev.

Pri izbiri tem velja pet temeljnih izhodišč:

1. kulturno okolje
2. antropološki temelji
3. svetopisemski temelji
4. etični temelji
5. medreligijski in ekumenski temelji

Cilji in vsebine so izdelani za vsako triletje posebej. Oblikovani so na podlagi življenjske izkušnje naslovlencev.

3.15.3. CILJI PREDMETA VERA IN KULTURA V TRETJEM TRILETJU

Življenje je prvotno okolje, kjer Bog odrešenijsko deluje. Naslednji cilji usmerjajo pozornost na bistvene prvine življenja:

Različne podobe Boga, ki se razodeva v Jezusu Kristusu

1. Sprejeti resničnost iskanja in različne podobe Boga, soočiti se drug z drugim, z osebnim sprejemanjem Boga in vse to povezati v krščansko sporočilo o Očetu, Sinu in Svetem Duhu.

Odnosi med kulturami: sožitje in sprejemanje vrednot v pestrosti kultur

2. Spoznati različne oblike življenja in verovanja v različnih kulturah in verstvih, jih kritično presojati v Jezusovem Duhu, se vaditi v strpnosti in sprejemanju vrednot.
3. Razvijati etične drže in veščine, ki so pogoj za samostojno, svobodno in odgovorno družbeno delovanje (sposobnost za samoopazovanje in za spoštovanje svoje osebe in drugih oseb ter dostojanstva, sposobnost za vraščanje v družinsko, narodno in državljansko skupnost, sposobnost za strpno razpravljanje in utemeljeno presojanje svojih ter tujih idej in nazorov ter razvijanje demokratične kulture)

Živeti in upati ob srečanju s krivdo, trpljenjem in smrtjo

4. Zavedati se krivde, trpljenja in smrti v osebnem življenju in v družbi, spoznati različne poskuse obvladovanja in dajanja pomena trpljenja in smrti ter razmisliti o Jezusovem rešilnem delu, smrti in vstajenju.

Družina, skupnost: dostojanstvo človeka v svobodi in odgovornosti

5. Ceniti lastno dostojanstvo in dostojanstvo drugih (še posebej obrobni), kritično videti, kaj to zahteva v vsakdanjem življenju v skupnosti, in se učiti razmišljati in se usmerjati v solidarnostnem ravnanju, ki ga daje Jezusov zgled.

Svet in človek – Božja stvaritev

6. Sprejeti sebe v svetu kot sposobne in usmerjene v razvoj, sprejeti ustvarjeno v hvaležnosti in odgovornosti in biti odprt za hrepenenje po dokončni izpolnitvi.
Simboli – obredi – zakramenti
7. Poznati zgodovinsko ozadje simbolov, soočiti se s simboli in obredi v svetu komunikacije, v slikah in v medijih ter jih razumeti, gojiti religiozne oblike izražanja in postati domač z zakramenti.
Kršćanstvo v kulturi in zgodovini – Cerkev, ekumenizem
8. Odkriti pričevanja krščanstva v kulturi, razumeti praznovanje kot prekinitev vsakdanjika, razumeti cerkveno življenje v njegovih različnih oblikah in tradicijah.
Vere in verovanja: medverski dialog
9. Spoznati religiozno sporočilo velikih svetovnih verstev (judovstvo, islam, budizem, hinduizem). Prebuditi spoštovanje do drugih religioznih izkušenj in vzgajati za strpnost.
10. Seznaniti se z različnimi oblikami novih duhovnih gibanj.

3.15.4. VSEBINSKI POUDARKI

1. Različne podobe Boga, ki se razodeva v Jezusu Kristusu

Zaslutiti božjo ljubezen in spoznati Boga kot tistega, ki gre z nami – ob zgodbah o poti iz Stare zaveze (npr. Tobija) in Nove zaveze (Emavs). Simbol poti kot podoba človekovega življenja. Temeljno svetopisemsko znanje: Jezus kot oseba in njegovo okolje, nastanek Nove zaveze.

2. Odnosi med kulturami: strpnost in sprejemanje vrednot v pestrosti kultur

Spoznavanje različnosti kulturnih in religioznih oblik življenja učenk in učencev. Predstaviti osebno izkušnjo z religiozno prakso, prepoznavanje navzočnosti drugih religij v svetu življenja učenk in učencev: šola, prazniki, božje in molitvene stavbe, mediji.

3. Živeti in upati ob srečanju s krivdo, trpljenjem in smrtjo

Pospeševanje sposobnosti čustvene govorice, izraziti boleča doživetja in spoznati možnosti za življenje tudi v trpljenju. Predstaviti kulturo pogovora in nesporazuma, oblike izražanja trpljenja, prepoznati trpljenje otrok pri nas in v svetu ter spoznati ljudi, ki so nam za zgled v prenašanju trpljenja.

4. Družina, skupnost: dostojanstvo človeka v svobodi in odgovornosti

V središču je osnovna skupnost učenk in učencev – šola, razred, družina, župnija. V vseh je priložnost in izziv za rast. Prepoznavati načela za pravično skupno življenje (načela pravičnosti, enakosti, svobode, odgovornosti, humanosti in solidarnosti) ter spoznati etično in Jezusovo zlato pravilo. Razvijati čut za pravičnost in enakopravnost. Naučiti jih prevzeti odgovornost za konkretno pomoč ljudem v stiski (dobrodelna akcija).

5. Svet in človek – Božja stvaritev

Zaznavanje zakladov življenja in izvirov življenja ter prepoznati osebne sposobnosti kot dar in nalogo. Kaj pomenijo pohvala in zahvala, vera in molitev (psalmi) ter kakšno vlogo imajo v življenju darovi, sposobnosti, omejitve. Graditi zavest osebne poklicanosti vsakega. Usposobiti za prevzemanje odgovornosti v vsakdanjem življenju.

Prepoznavanje bogastva življenja v spolni različnosti (moški-ženske). Zaznavanje temeljnih etičnih vprašanj.

Zavest, da smo obdarjeni: razumeti evharistijo kot zahvalo Bogu. Obed ustvarja skupnost, Jezusova skupnost pri obedu – zadnja večerja, praznovanje svete maše (bogoslužje božje besede, zahvala, daritev in obed).

6. Simboli – obredi – zakramenti

Zaznavanje in razumevanje osnovnih simbolov v življenju človeka. Vadenje v kretnjah in obredih medsebojne soodvisnosti in vere. Spoznavanje pomena in načina tišine, oblik meditacije in molitve, znamenje križa in osnovne molitve.

7. Krščanstvo v kulturi in zgodovini – Cerkev, ekumenizem

Sooblikovanje praznovanj in slovesnosti v razredni in šolski skupnosti. Pomen praznika in slovesnosti v življenju ter priložnosti za praznovanje in slovesnost. Poznati in razumeti cerkveno leto kot ritem

krščanskega življenja ter praznike cerkvenega leta – struktura cerkvenega leta, božični in velikonočni krog, Marijini prazniki v cerkvenem letu, možnosti prilagoditi praznovanje učencem.

Kritično presojanje zgodovine Cerkve, soočenje z različnimi ugovori proti Cerkvi. Spoznavanje drugih krščanskih Cerkva.

8. *Vere in verovanja: medverski dialog*

Odkrivanje skupnih elementov monoteističnih religij, spoznavanje zgodovinskega ozadja različnih religioznih izkušenj velikih verstev.

Spoznavanje različnih sekt in gibanj.

Prizadevanje za medverski dialog in povezovanje med religijami.

Odnos države do verstev.

3.15.5. MINIMALNI STANDARDI ZNANJA

1. Različne podobe Boga, ki se razodeva v Jezusu Kristusu

Učenci znajo:

- Na konkretnem primeru povedati, kako danes ali v zgodovini ljudje resnično iščejo Boga in v katerih različnih podobah.
- Ubesediti svetopisemsko znanje: Bog, ki gre z nami (ob zgodbah iz Stare zaveze (npr. Tobija) in Nove zaveze (Emavs)).
- Ubesediti svetopisemsko znanje: Jezus kot oseba in njegovo okolje, nastanek Nove zaveze.

2. Odnosi med kulturami: strpnost in sprejemanje vrednot v pestrosti kultur

Učenci znajo:

- Opisati različne oblike življenja v različnih kulturah in naštejejo vsaj en vidik, ki ga v tisti kulturi cenijo.
- Povedati, katere svoje značilnosti cenijo.
- Strpno razpravljati (pisno ali ustno) na določeno temo (aktualno v razredu ali v medijih).

3. Živeti in upati ob srečanju s krivdo, trpljenjem in smrtjo

Učenci znajo:

- Našteti različna čustva, ki nastanejo ob bolečem doživetju in možnosti, kako ta čustva izrazimo.
- Opisati primer trpljenja v svoji okolici.

4. Družina, skupnost: dostojanstvo človeka v svobodi in odgovornosti

Učenci znajo:

- Opredeliti pojem družine.
- Navedi primere spreminjanja družine v času in različnih kulturah.
- Pojasniti različnost družinskih vlog.
- Navedi temeljne pravice in dolžnosti otrok.
- Na primeru pokazati načine strpnega reševanja sporov.
- Na primeru pojasniti pojem osebne nedotakljivosti.
- Našteti nekatere oblike pomoči otrokom v stiski (npr. po telefonu v svetovalnicah).
- Naštejejo načela za pravično skupno življenje (načela pravičnosti, enakosti, svobode, odgovornosti, humanosti in solidarnosti).
- Poznajo etično in Jezusovo zlato pravilo.

5. Svet in človek – Božja stvaritev

Učenci znajo:

- Povedati svoje močne točke: talente.
- Izraziti pohvalo, zahvalo.
- Pojasniti različnost družinskih vlog, vloge moškega in ženske in v tem videti bogastvo.

6. Simboli – obredi – zakramenti

Učenci znajo:

- Opisati zgodovinsko ozadje simbolov, ki se uporabljajo pri zakramentih
- Prepoznati simbole in obrede v modernem svetu komunikacije, v slikah in v medijih.

7. Kršćanstvo v kulturi in zgodovini – Cerkev, ekumenizem

Učenci znajo:

- Opisati krščanske praznike.
- Navesti ob katoliški Cerkvi še druge krščanske Cerkve.
- Poznajo glaven mejnik v zgodovini Cerkve in jih znajo kritično pojasniti vsaj na enem konkretnem primeru.

8. Vere in verovanja: medverski dialog

Učenci znajo:

- Predstaviti razširjenost svetovnih verstev v svetu in v Sloveniji.
- Navesti kako ustava opredeli odnos med državo in verstvi.
- Opisati kaj je medverski dialog in navesti vsaj en primer.
- Na primeru razložiti človekove pravice glede vere.

Učni načrt:

3.16. Državlјanska in domovinska vzgoja ter etika

3.16.1. OPREDELITEV PREDMETA

Predmet Državljska in domovinska vzgoja in etika je po 0,5 ure v zadnji triadi.

Predvideno število tednov	35	35	35	35	35	35	35	35	32	
RAZRED	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Skupaj ure
PREDMET										
Državljska in domovinska vzgoja in etika							0,5	0,5	0,5	51

Učni načrt predmeta temelji na javno veljavnem učnem načrtu predmeta Državljska in domovinska vzgoja ter etika.⁵⁰ Cilji, vsebine in minimalni standardi znanja ostajajo enaki. Razlika je le v tem, da je del vsebin (Družina, Vere in verovanja, krščanstvo, Odnosi med kulturami) realiziran pri predmetu Vera in kultura.

Metodološko bomo program izvajali v skladu z posebnimi pedagoškimi načeli pedagogike montessori. Učni proces z uporabo metode montessori predvideva heterogene razrede. Zaradi tega je zapis ciljev razdeljen po triletyh.

Učenci med 12. in 15. letom (7., 8. in 9. razred) lahko tvorijo heterogen razred (kot pri prvih dveh triadah) ali imajo kabinetni pouk, podobno, kot ga poznamo v ostalih osnovnih šolah.

Izvedba programa je individualizirana, učenci napredujejo glede na lastne sposobnosti in interese. Najbolj pogoste oblike dela so:

- projektno delo (individualno ali skupinsko),
- mrežni pouk, kjer določena vsebina pokriva več ali vse predmete,
- daljši sklopi ur posameznih predmetov (dnevni).⁵¹

Predmet državljanska vzgoja in etika je sestavni del osnovnošolskega družboslovnega izobraževanja. V okviru predmeta učenci pridobivajo znanje o družbi, reflektirajo svoje izkušnje in razvijajo svoje sposobnosti za razumevanje in reševanje etičnih vprašanj. Pedagoški proces pospešuje razvoj veščin, ki učencem omogočajo, da vse bolj avtonomno sodelujejo v življenju v skupnosti. Ob koncu osnovnega izobraževanja predmet poveže že pridobljeno vednost o družbenih pojavih in zavest o etičnih vprašanjih v zaokrožene, notranje skladne, vendar odprte interpretativne celote. Predmet pospešuje razvoj sposobnosti in zgradbe socialnega ter moralnega mišljenja, veščin, motivacije in interesa za etična ter družbena vprašanja, vrednostne usmeritve in identitete. V tem smislu se tesno navezuje na splošne cilje osnovnošolskega izobraževanja.

Predmet Državljska in domovinska vzgoja ter etika omogoča, da se učenci ob konkretnih svetovnonazorskih, etičnih in verskih izbirah opredeljujejo za odprto, strpno in pluralistično politično, nacionalno in kulturno usmerjenost in razvijejo osebnost, ki je odprta za moralne, socialne in politične probleme.

Predmet se opira na vrednotno podstavo pluralne družbe, zlasti na vrednote, ki omogočajo razvoj demokratične in humane skupnosti. Razen tega je s svojo vrednostno spoznavno in specifično pedagoško zasnovi posebej zavezan:

- slovenski pedagoški tradiciji, ki je sestavina slovenske kulture,
- dosežkom pri razvoju tega oziroma sorodnih predmetov v evropskem šolskem prostoru,
- znanstvenim spoznanjem o razvoju in delovanju posameznika kot moralnega in družbenega bitja,
- človekovim pravicam,
- slovenskemu socialno-političnemu izročilu,

⁵⁰ Učni načrt, Državljska vzgoja in etika (2002), Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

⁵¹ Thrush, Ursula (1980), Maria Montessori Farmschool Erdkinder, Half Moon Bay, California.

- odgovornostim in etičnim načelom, ki poudarjajo integriteto človekove osebnosti in njegovo soodgovornost za druge ter za skupno dobro skupin in narodov.

3.16.2. SPLOŠNI CILJI PREDMETA

- a) usvajanje tolikšnega in takšnega znanja o družbi, ki mladostniku omogoča, da razvija samostojne odgovore na družbena in etična vprašanja (usvojitev ključnih informacij, temeljnih pojmov in pojmovnih mrež, spoznavnih postopkov, tehnik in metod)č
- b) razvijanje etičnih drž in veščin, ki so pogoj za samostojno, svobodno in odgovorno družbeno delovanje:
 - sposobnosti za samoopazovanje in za spoštovanje svoje in drugih oseb ter dostojanstva in opazovanje okolja,
 - sposobnosti za vraščanje v družinske in krajevne skupnosti, narodno in državljansko skupnost,
 - sposobnosti za vzpostavljanje konkretnih medosebnih in družbenih odnosov,
 - socialnih in komunikacijskih spretnosti in veščin,
 - socialne drže in sposobnosti za življenje v druge in izražanje lastnih ter upoštevanje drugih stališč,
 - sposobnosti za strpno razpravljanje in utemeljeno presojanje svojih ter tujih idej in nazorov ter razvijanje demokratične komunikacijske kulture,
 - sposobnosti za izbiranje, preverjanje in razčlenjevanje informacij,
 - sposobnosti za kritičnost do različnih avtoritet, medijev, skupin in organizacij,
 - sposobnosti za prepoznavanje in krepitev odpornosti do osebnih ter družbenih zasvojenosti.
- c) razvijanje sposobnosti za oblikovanje sorazmerno kompleksnih in notranje razčlenjenih državljskih ter moralnih presoj in temeljev za moralno ravnanje:
 - občutka odgovornosti za lastno ravnanje in ravnanje skupnosti,
 - učenceve temeljne vrednotne usmeritve in opredelitev razmerja med to usmeritvijo ter vrednotnim okvirom družbe in kulture, v kateri učenec odrašča,
 - refleksivnega in dejavnega odnosa do svoje individualne, nacionalne, verske, kulturne, civilizacijske identitete,
 - sposobnosti za prepoznavanje krivic, diskriminacije, stereotipov, predsodkov, pristranskih, na ozke interese vezanih stališč, in neupravičenih ravnanj,
 - sposobnosti učencev za razčlenjevanje konkretnih pojavov in dogodkov z gledišča človekovih pravic ter odgovornosti in dolžnosti,
 - sposobnosti za razumno argumentiranje in ustvarjalno socialno komunikacijo,
 - sposobnosti za strpno in razumno razreševanje medosebnih ter družbenih konfliktov, sposobnosti za razumevanje različnih kultur, verovanjskih in vrednotnih sistemov,
 - pozitivnega odnosa do načel demokracije,
 - pozitivnega odnosa do načel pravičnosti, enakosti, svobode, odgovornosti, humanosti in solidarnosti ter razvoj sposobnosti za zavestno rabo teh načel pri urejanju skupnih zadev,
 - temeljev državljske in pravne kulture,
 - sposobnosti in interesa za dialog med skupinami, političnimi strankami, narodi, kulturami, verstvi in državami,
 - temeljne motivacije za odgovorno delovanje v ožji in širši lokalni skupnosti (lokalne, regionalne, nacionalne in mednarodne),
 - temeljne etične in državljske občutljivosti,
 - sposobnosti za kritično razčlenjanje javnega govora, informacij in medijskih sporočil.

3.16.3. OPERATIVNI CILJI, VSEBINE TER MINIMALNI STANDARDI ZNANJA

OBVEZNE TEME:

Vzorniki in avtoritete
Življenje v skupnosti, narod, država
Generacije in kulture
Kako se sporazumevamo in kako odločamo
Množična občila in informacije
Urejanje skupnih zadev: vprašanja demokracije
Poklic in delo
Družba prihodnosti

Opomba: del vsebin (Družina, Vere in verovanja, krščanstvo, Odnosi med kulturami) je realiziran pri predmetu Vera in kultura.

IZBIRNI DEL

Odnosi med spoloma
Oblike odvisnosti, zasvojenosti Izobraževanje — zaposlitev
Medosebni odnosi v šoli
Nasilje (med vrstniki)
Prosti čas
Strategije učenja
Oddaljene kulture, kraji (DELNO PRI GEOGRAFIJI)
Združena Evropa—starajoča se Evropa

IZBIRNI DEL VSEBIN – VKLJUČEN TUDI V PREDMET VERA IN KULTURA

Oblike družabnosti (bonton)
Marginalne (obstranske) skupine
Odnos do težko bolnih in oviranih v razvoju
Ravnanje z omejenimi naravnimi viri
Duševno in telesno zdravje
Nova duhovna gibanja in sekte
Terorizem in mir v svetu
Biti ali imeti

Operativni cilji po temah:

Vzorniki in avtoritete

CILJI

Učenci:

- V pravici do izbiranja vzornikov in lastne podobe prepoznajo izraz človekove svobode v omejitvah te pravice prepoznajo mejo človekove svobode.
- Učenci se usposabljaajo za prepoznavanje vrednotne vsebine vzorov in idealov.
- Spoznavajo pozitivno in negativno vlogo, ki jo imajo vzori in ideali v vsakdanjem življenju ožje skupnosti.

- Spoznavajo, da vzori in ideali delujejo v skupinah in skupnostih kot povezovalna sila, vendar le, če jih člani skupin in skupnosti drug drugemu ne vsiljujejo.
- Spoznavajo, da množična kultura ne povečuje nujno svobode izbiranja spoznavajo razliko med javno podobo in dejanskim življenjem oseb.
- Spoznavajo, da nekaterim posameznikom, skupinam in ustanovam večina ljudi priznava pravico, da kot avtoritete vplivajo na življenje skupnosti.
- Spoznavajo razliko med moralno upravičljivim in neopravičljivim nasprotovanjem pravilom ter avtoritetam.
- Razlikujejo med dogovornimi pravili in pravili, ki izvirajo iz temeljnih vrednot.

STANDARDI ZNANJA (minimalni standardi so zapisani krepko)

Učenci znajo:

- pojasniti, zakaj je svobodna izbira vzornikov pravica vsakega človeka,
- pojasniti, zakaj mladostniki izbirajo vzornike predvsem iz sveta zabave, športa in manj s področja znanosti, umetnosti, politike, religije, človekoljubne dejavnosti,
- imenovati nekaj vrednot, ki jih zastopajo znani vzorniki,
- **navesti nekaj doberdelnih dejavnosti, ki ustrezajo humanitarnim idealom,**
- navesti nekaj osebnosti, ki so na ljudi delovale kot vzorniki na istih primerih pojasniti, zakaj vzorniki na ljudi delujejo povezovalno,
- navesti nekaj primerov negativnega vzornika
- na konkretnem primeru znane osebe pojasniti razliko med njeno javno podobo in dejanskim (zasebnim) življenjem,
- naštetiti nekaj avtoritet, ki jih priznavajo ožje skupnosti in širša (slovenska) skupnost,
- navesti nekaj značilnosti ustanov opredeliti razliko med lokalnimi in nacionalnimi ustanovami,
- **pojasniti vlogo pravil v šoli, razredu,**
- na konkretnem primeru pojasniti razliko med dvema nagiboma za kršitev pravil in upiranje avtoriteti: egoističnim in pravičnim nagibom.

Življenje v skupnosti narod, država

CILJI

Učenci:

- Spoznajo razred kot družbeno skupino in opredelijo, kaj označuje razred kot skupino.
- Opredelijo še druge družbene skupine in spoznavajo njihov pomen ter vlogo posameznika znotraj teh skupin.
- Prepoznavajo, kako se v odnosih z drugimi člani skupnosti razvija človekova individualnost.
- Spoznavajo različno odgovornost, ki je posledica tega, da imajo člani skupine različne položaje in vloge.
- Spoznavajo delovanje skupnosti in naštejejo oblike, načine in področja sodelovanja med ljudmi.
- Spoznavajo in razlikujejo pojem lastnega naroda, države ter državljanstva.
- Spoznavajo različne možnosti in oblike urejanja skupnih zadev v okviru države ter med narodi, kulturami in državami.
- Razumevajo pomen strpnosti (tolerance) med pripadniki različnih narodnosti.
- Spoznavajo položaj in vlogo manjšin.

STANDARDI ZNANJA (minimalni standardi so zapisani krepko)

Učenci znajo:

- **našteti družbene skupine, v katere se vključujejo oni ali njihovi sošolci,**
- navesti, kaj vpliva na kakovost odnosov v skupini,
- **na konkretnem primeru določiti različne vloge posameznikov v skupinah,**
- razlikovati primarne in sekundarne skupine,
- pojasniti odgovornost posameznika v skupini,
- sklepati o medsebojni povezanosti med spoštovanjem pravil in uspešnostjo družbene skupine,
- **na konkretnem primeru analizirati vzroke za nastanek konfliktov,**
- našteti različne skupnosti,
- **na primeru opisati različne načine in področja sodelovanja med ljudmi,**
- **opredeliti lastno odgovornost za ohranjanje nacionalne identitete,**
- navesti, kaj ohranja zavest o narodni pripadnosti,
- povezati pridobljeno znanje in na primeru razložiti urejanje skupnih zadev v eni od skupnosti.

Generacije in kulture

CILJI

Učenci:

- Izhajajoč iz lastne izkušnje spoznavajo pojav in pestrost generacij.
- Spoznavajo generacijo kot biološki in zgodovinsko-kulturni pojav.
- Spoznavajo značilnosti posameznih generacij.
- Spoznavajo pomen odnosov med generacijami.
- Razvijajo sposobnost medgeneracijskega sporazumevanja in sodelovanja.
- Spoznavajo pomen in problematiko lastne generacije in njene kulture.
- Na simbolno obredni ravni prepoznavajo značilnosti in etiko generacij.
- Spoznajo pomen kulture in medkulturnega dialoga.

STANDARDI ZNANJA (minimalni standardi so zapisani krepko)

Učenci znajo:

- našteti temeljne generacije in opisati razliko med njimi,
- predstaviti merila in simbole odraslosti,
- predstaviti vsaj eno tipično družbeno vlogo posamezne generacije,
- opisati temeljne probleme nekaterih generacij,
- **predstaviti potrebnost in konkretne primere medgeneracijskega sodelovanja,**
- **opisati temeljne značilnosti kulture mladih,**
- **v okolju kulture mladih predstaviti najpogostejše pojave odklonskosti in raznih poskusov njenega preprečevanja,**
- našteti poglobitve obrede prehoda in njihovo simbolno ter etično sporočilo,
- na poljubnem primeru obreda prehoda predstaviti njegovo sporočilo o vlogah (nalogah) in odgovornosti v skupnosti,

Kako se sporazumevamo in kako odločamo

CILJI

Učenci:

- Spoznavajo različne vrste sporazumevanja in njihov pomen za obstoj skupnosti (ožje in širše)č zavedajo se potrebe po sporazumevanju kot obliki doživljanja druge osebe, njenih čustev, potreb, interesov.
- Ugotavljajo, kakšno vlogo ima materni (slovenski) jezik v razvoju slovenske nacionalne in državljske skupnosti.
- Razvijajo sposobnost za utemeljevanje (argumentiranje) in spoznavajo vlogo čustev in razuma v sporazumevanju.
- Spoznavajo pomen, ki ga ima sporazumevanje za demokracijo.
- Prepoznavajo manipulacije in zlorabe v sporazumevanju.
- Razvijajo sposobnost za prepoznavanje predsodkov in splošnih sodb.
- Spoznavajo, da je sporazumevanje najpomembnejše sredstvo za razreševanje konfliktov.
- Razvijajo sposobnost razlikovanja med obliko in vsebino sporazumevanja.
- Razvijajo sposobnost za razpravljanje (diskutiranje) in spoznavajo vlogo, ki jo ima razprava v državljski skupnosti.
- Spoznavajo, da sta etični vidik in učinkovitost sporazumevanja tesno povezana.
- Prepoznavajo manipulacijo. Usposablja se za razreševanje etičnih dilem, ki nastajajo v sporazumevanju.

STANDARDI ZNANJA (minimalni standardi so zapisani krepko)

Učenci znajo:

- navesti nekaj vrst sporazumevanja in opredeliti njihove značilnosti,
- **navesti, kaj vpliva na uspešno medosebno sporazumevanje,**
- pojasniti, zakaj je pravica do rabe maternega jezika pogoj za razvoj demokracije in državljske skupnosti,
- **na konkretnem primeru razložiti vlogo razumnega razloga (argumenta) in čustev (odnosov) v sporazumevanju,**
- pojasniti, zakaj je enakopravnost udeležencev sporazumevanja bistveni pogoj za demokratično sporazumevanje,
- **opisati različne načine reševanja konfliktov v raznovrstni skupnosti,**
- na konkretnem primeru opredeliti razliko med načini in vsebino sporazumevanja,
- **navesti nekaj pravil demokratičnega razpravljanja (diskutiranja),**
- **znati sodelovati v diskusiji,**
- **s pomočjo zgleda pojasniti, zakaj je sporazumevanje učinkovitejše, če udeleženci upoštevajo sporazumevalna načela,**
- navesti zgled sporazumevalnega položaja, v katerem so udeleženci postavljeni pred etično dilemo.

Množična občila in informacije

CILJI

Učenci:

- Pridobijo pregled nad zgodovino medijev in spoznavajo razvoj medijev v 20. stoletju.
- Spoznavajo vpliv medijev na oblikovanje javnega mnenja na različnih ravneh, od lokalne skupnosti do mednarodne ravni.
- Prepoznavajo vlogo medijev pri razvoju in ohranjanju demokracije ter pri odpiranju poti do informacij.
- Spoznavajo vpliv, ki ga imajo mediji na posameznikova stališča in prepričanja, navade ter ravnanje.

- Spoznavajo nevarnost medijskih monopolov za demokracijo, spoznavajo, da primerjanje različnih poročil in razlag izboljša naše razumevanje teh dogodkov in situacij.
- V razčlenitvi konkretnega primera spoznavajo način delovanja lokalnega medija in njegovo vlogo v življenju lokalne skupnosti.
- Dobijo vpogled v nastajanje in zgradbo medijskega sporočila.
- Razvijajo sposobnost za kritičen premislek o lastnih navadah v ravnanju z mediji in navadah drugih oseb spoznavajo različne uporabe medijev.
- Spoznavajo sociološke in psihološke učinke, ki jih imajo mediji na zasebno življenje.
- Postavljajo si vprašanje o nasilju v filmih in televiziji.

STANDARDI ZNANJA (minimalni standardi so zapisani krepko)

Učenci znajo:

- naštetih glavna odkritja v zgodovini, ki so prispevala k razvoju medijev,
- navesti nekaj glavnih medijev na Slovenskem in oceniti njihovo popularnost s svojega gledišča,
- naštetih različne medijske prostore in opisati vpliv, ki ga imajo mediji na javno mnenje,
- naštetih nekaj vzrokov, zaradi katerih je vpliv ameriških medijev na naše medije tako velik (npr. gospodarska razvitost, filmska industrija, angleško govorno področje),
- **na konkretnem primeru pojasniti, kako mediji vplivajo na javno mnenje in na mnenje posameznika,**
- **na konkretnem primeru pojasniti razliko med dejstvom in tolmačenjem (interpretacijo) dejstva,**
- opisati delovanje enega lokalnega medija in njegovo ciljno javnost,
- **na primeru ločiti pravico do informiranosti javnosti od pravice do zasebnosti,**
- **opisati nekaj tehnik razumne, koristne in zabavne uporabe medijev v zasebnem življenju,**
- na primeru reklamnega sporočila prepoznati manipuliranje s potrošniki.

Urejanje skupnih zadev: vprašanja demokracije

CILJI

Učenci:

- Spoznavajo demokracijo kot način urejanja skupnih zadev in določanja pogojev življenja.
- Spoznavajo pomembnost udeležbe vseh pripadnikov družbe (obeh spolov in vseh socialnih plasti) pri določanju in doseganju ciljev.
- Uvajajo se v praktično uporabo načel družbenega sožitja: pravičnost, enakost, svoboda, humanost, solidarnost, strpnost.
- Razvijajo občutek soodgovornosti za urejanje skupnih zadev.
- Spoznavajo ključne značilnosti delovanja pravne države, zlasti pomembnosti nadzora nad nosilci oblasti, pomen civilne družbe.
- Spoznavajo posebno odgovornost nosilcev oblasti za urejanje temeljnih pogojev življenja in drugih skupnih zadev.

STANDARDI ZNANJA (minimalni standardi so zapisani krepko)

Učenci znajo:

- **pojasniti posebnosti demokracije (demokratske ureditve odnosov med ljudmi) v primerjavi z nedemokratskim redom (npr. avtoritarni in totalitarni sistemi v preteklosti in sodobnosti, diktature),**
- utemeljiti potrebo, da so v parlamentu zastopani tako moški kot ženske in pripadniki različnih družbenih plasti (ob konkretnem primeru odločanja, npr. o načrtovanju družine, o uvajanju različnih davkov, o financiranju šolstva ipd.),
- **utemeljiti takšno praktično obnašanje in delovanje v razredu, ki prispeva k večji strpnosti, medsebojnemu spoštovanju, upoštevanju enakih meril za vse,**
- **našteti temeljne pravice človeka,**
- **pojasniti vlogo volitev, parlamenta in vlogo strank v parlamentu ter našteti glavne naloge parlamenta in vlade,**
- razložiti vlogo predsednika države,
- pojasniti vlogo sodišč,
- pojasniti mesto in vlogo varuha človekovih pravic,
- pojasniti pojma pravne države in civilne družbe,
- prepoznati in na konkretnem primeru razložiti primere neodgovornega ravnanja nosilcev oblasti ter navesti možne posledice, npr. neustrezno trošenje denarja, prikrivanje pomembnih odločitev, tajno dogovarjanje itd.).

Poklic in delo

CILJI

Učenci:

- Spoznavajo pomen znanja in vseživljenjskega izobraževanja za družbo in posameznika.
- Spoznavajo zaposlitev v sodobni družbi kot dobrino in vrednoto ter temelje odnosov med delodajalcem in delojemalcem ter se seznajajo s pomenom delovanja sindikatov.
- Spoznavajo različne načine plačevanja in razvijajo odgovorno upravljanje s premoženjem.
- Spoznavajo (ne)moč potrošnika v vsakdanjem zagotavljanju potreb življenja.

STANDARDI ZNANJA (minimalni standardi so zapisani krepko)

Učenci znajo:

- pojasniti pomen znanja in vseživljenjskega izobraževanja za družbo in posameznika,
- opredeliti pojem poklica,
- **navesti nekaj tipičnih poklicev,**
- na konkretnem primeru pojasniti povezanost poklica z gospodarskimi gibanji, tehnološkimi spremembami ...,
- na konkretnem primeru razložiti razliko med statusom delodajalca in delojemalca ter pojasniti pojem podjetja,
- pojasniti vlogo sindikata,
- **poznati načine varstva pravic v primeru brezposelnosti,**
- **navesti nekaj plačilnih sredstev,**
- **na primeru pojasniti odgovorno in neodgovorno trošenje premoženja,**
- **navesti nekaj oblik zaščite potrošnikov.**

Družba prihodnosti

CILJI

Učenci:

- Se zavedajo, da živijo v obdobju pospešenega tehnološkega, ekonomskega in družbenega razvoja in se zavedajo, da imajo te spremembe različne (pozitivne, negativne) posledice za življenje.
- Spoznavajo soodvisnost, prepletenost vplivov (družbenih, ekonomskih, političnih ...) pri nastajanju problemov v okolju in družbi.
- Razvijajo občutljivost za okoljske probleme, za stiske soljudi, za socialne probleme.
- Spoznavajo zvezo med lokalnimi, nacionalnimi in globalnimi problemi.
- Razumevajo, da razvoja ne moremo zaustaviti, da pa ne bi smel ogrožati priložnosti in kakovosti življenja prihodnjih generacij, spoznavajo nekatere načine zagotavljanja trajnostnega razvoja v demokratični družbi.
- Razumevajo, da se je pogosto treba odločati v nejasnih situacijah (kjer posledic ali tveganja ne moremo povsem predvideti). Zavedajo se pomena etične ozaveščenosti in moralnega ravnanja ljudi pri urejanju skupnih zadev, zlasti tistih z dolgoročnimi in nepredvidljivimi posledicami.
- Učijo se zamišljati več možnosti (alternativ) za razvoj na določenem področju, tehtati njihove posledice, z njimi povezane vrednote.
- Zavedajo se, da lahko ljudje s sodelovanjem v demokratičnem odločanju vplivajo na smer razvoja. Usvajajo temeljne postopke (predvidevanja posledic utemeljevanja, pogajanja, zavzemanja za rešitve) v zvezi z odločanjem o prihodnjem razvoju – na primeru.

STANDARDI ZNANJA (minimalni standardi so zapisani krepko)

Učenci znajo:

- navesti nekaj značilnih sprememb v življenju njihove družine, starih staršev, staršev, njihovega kraja,
- točke nekaterih sprememb časovno opredeliti (ugotoviti večjo gostoto sprememb),
- ovrednotiti pozitivne negativne strani nekaterih razvojnih sprememb (npr. v načinu potovanja, dela, stanovanja ...), opredeliti, ali so popravljive ali ne,
- na primeru (npr. odpadkov) razložiti prepletenost vzrokov (osebnih, ekonomskih, družbenih) za nastanek in zaostrovanje okoljskih problemov,
- **navesti možnosti reševanja danega problema na raznih ravneh: kaj lahko storim sam ali moja družina (življenjski slog)— kaj tovarna, kaj država (... z zakoni),**
- razložiti prepletenost vzrokov, npr. za pojave zasvojenosti, odtujenosti (zakaj je tega več v večjih mestih), ovrednotiti možne načine pomoči, preprečevanja,
- razložiti, zakaj danes ne moremo govoriti o "lokalnih" problemih,
- zakaj so postali problemi "globalni" (npr. revščina, lakota v nekaterih delih sveta),
- navesti primer uspešne in neuspešne oblike pomoči (npr. hrana za dojenčke),
- **razlikovati (na primerih) med, bolj in manj okolju prijaznimi načini zadovoljevanja potreb (npr. na področjih transporta, turizma, športa),**
- **na primeru razložiti, kaj pomeni iskanje bolj "trajnostnih" rešitev (npr. pri gradnji naselja, uporabi prostora),**
- na primeru pojasniti razloge za in proti uveljavljanju določenega odkritja, ki prinaša s seboj moralne dileme oziroma tveganja,
- navest kako določilo iz etičnega kodeksa (npr. zdravniškega) in razmisliti o pomenu njegovega upoštevanja,
- navesti primere tveganj, ki se jim zde še sprejemljiva ali pa nesprejemljiva, utemeljiti zakaj,
- **na konkretnem področju življenja (ki jih zadeva npr. v ureditvi šole ali okolice ali kraja) predvideti več možnih smeri razvoja – scenarijev, glede na različne vizije, želje,**
- utemeljiti izbore, uskladiti mnenja,
- ovrednotiti različne zamisli (npr. tudi razvojne načrte) z vidika trajnostnega razvoja.

4. ZAKLJUČEK

Kakšni so rezultati otrok, ki zaključijo program šole montessori? V Sloveniji bodo to pokazale prve generacije. V svetu pa je bilo narejenih nekaj raziskav.

Večina raziskav ima pozitivne rezultate, vendar jih moramo vzeti malo z rezervo zaradi metodoloških pomanjkljivosti, ki jih na tak ali drugačen način imajo. Dobre raziskave o tem, kako učinkovita je neka šola, nek program, so težko izvedljive. Naj vseeno kratko predstavimo dve zadnji raziskavi.⁵²

V prvi so preverjali vpliv vzgoje montessori pedagogike na socialnem področju in na področju pridobljenega znanja. Otroci so bili evalvirani ob koncu dveh obdobj, kjer je pedagogika montessori najbolj pogosta: predšolskega (3-6 let) in osnovnošolskega (6-12 let). Spremljali so otroke v javnih vrtcih (tistih z montessori in tistih brez programa montessori). Vse so starši želeli vpisati v vrtec montessori, a ni bilo prostora. Zato so izžrebali tiste, ki so bili sprejeti. Spremljala je torej tiste, ki so iz žreba izpadli in so morali dati otroke v druge javne programe, in otroke montessori programa. Ob koncu vrtca so petletni otroci montessori bolje opravili standardizirane teste za branje in matematiko, bili vključeni v bolj pozitivno igro na igrišču in pokazali boljše socialne sposobnosti. Pokazali so tudi večjo skrb za poštenost in pravičnost. Ob koncu druge triade so 12 letni otroci programa montessori pisali bolj ustvarjalne 'eseje' z bolj kompleksno strukturo stavkov, izbirali so bolj pozitivne odgovore na družbene dileme in imeli večji občutek skupnosti v svoji šoli kot njihovi vrstniki v kontrolni skupni.⁵³

Drugo raziskavo so naredili med maturanti v ZDA. Primerjali so sedanje sošolce, ki so bili med 3-11 letom v šolah montessori, in tiste, ki so bili takrat v drugih programih. Standardni testi so pokazali, da so gimnazijci iz šol z programom montessori mnogo bolje opravili standardne teste (ACT in WKCE) na področju matematike in naravoslovnih ter družboslovnih znanosti, čeprav so sedaj že 5-7 let obiskovali enako šolo kot maturantje v kontrolni skupini. V zaključku raziskave navajajo, da je raziskava pokazala, da ima okolje montessori pozitiven daljno-ročni vpliv v življenju, kakor tudi, da lahko iz rezultatov sklepamo, da so se otroci montessori programov dobro znašli v tradicionalni šoli in bili v njej uspešni.⁵⁴

Diplomiranci šol montessori so ponavadi zelo modri, razumski, imajo sposobnosti vodenja in reševanja težav. Njihovo delo pri projektih in orientacija sega daleč čez meje določenega znanja in problema, na katerega se osredotočajo. Sposobni so celostnega pristopa k reševanju. Prizadevajo si dosegati iskreno razumevanje. Njihov namen ni le pridobivanje ocen, ampak študirajo zato, ker se vedno znova radi učijo. Ne le to, da se odlikujejo po tem, kar vedo in znajo, ampak je v njih prepoznati tudi velike družbene interese, pripravljenost za služenje in vero v odrasle osebnosti. Montessori gradi osebnost! Spodbuja iniciative pri izbiranju »Kaj delati in kdaj storiti«. Diplomiranci šol montessori so sposobni združevanja marljivosti s kreativnostjo. Kvaliteta skupnosti in kozmičnega pogleda na svet navdihuje moralni pogled na življenje in okolje. Ker je okolje montessori izobrazilo celostnega otroka, so njeni diplomiranci tudi celostno zaokrožene osebnosti. Ti diplomiranci čutijo in se zavedajo, da lahko v svojih skupnostih in svetu delajo drugače in različno.

Starši se sprašujejo, kako bo lahko njihov otrok prenesel prehod iz okolja montessori v tradicionalni šolski sistem in okolje. Po vseh opravljenih raziskavah je bilo ugotovljeno, da imajo otroci, ki prihajajo iz okolja montessori, malo ali skoraj nič težav pri prehajanju in vključevanju v tradicionalna vzgojno-izobraževalna okolja, akademsko in socializacijsko pa včasih celo prekašajo ostale. Razlog temu pa je njihova izkušnja, ki so jo imeli v mešanih starostnih skupinah, s katero so pridobili

⁵² K. Demšar, M. (2007): Pedagogika Montessori. Sodobna pedagogika, št. 4.

⁵³ Lillard, A.S. (2005). Montessori: The science behind the genius. New York: Oxford University Press

⁵⁴ Lillard, A.S. (2005). Montessori: The science behind the genius. New York: Oxford University Press

sposobnost opazovanja in uvidevnost do drugih otrok. Zlahka se spoprijateljijo in imajo uravnotežen pogled na svet.

Četudi bodo otroci zaznali razlike med šolami, smo prepričani, da jim bo notranja motiviranost, samodisciplina in ljubezen do učenja, ki jo bodo izkusili tukaj, služila v kateremkoli okolju, kjer se bodo kasneje v življenju znašli. Otrok, ki je nekoč obiskoval osnovno šolo montessori, je povedal: *»Šola montessori me je naučila misliti, zdaj je zame še tako težek test videti lažji.«*

4.1. Sodelujoči pri izdelavi programa montessori osnovne šole

Vzgojno - izobraževalni program osnovne šole montessori je nastal kot plod medsebojnega sodelovanja Zavoda Antona Martina Slomška in Montessori inštituta, zavoda za pomoč staršem pri razvoju otrok.

Koordinacijo priprave Programa osnovne šole montessori je v začetku projekta vodila Romana Bezjak, nato pa je koordinacijo prevzela mag. Melita Kordeš Demšar.

Učne načrte so pripravljali pedagogi montessori:

- ☐ mag. Melita Kordeš Demšar,
- ☐ Igor Blažič,
- ☐ Ksenija Orosel,
- ☐ Breda Bider,
- ☐ Veronika Grdadolnik.

Lektoriranje: Majda Januš.

Veliko oporo smo našli v povezavah s pristojnimi institucijami v Sloveniji in tujini:

- Nemško montessori združenje - Aachen,
- Montessori Education Centers Associated (MECA) – Chicago (ZDA),
- Uršulinski zavod za vzgojo in izobraževanje,
- Zavod svetega Stanislava, Osnovna šola Montessori Barunice Dedee Vranyczany - Zagreb,
- Montessori osnovna šola Korner Schule - Celovec.

Mnogi neimenovani ste delo podpirali in v procesu nastajanja programa dobrovoljno svetovali. Hvala vsem, ki ste v to delo vložili svoj dragoceni čas.

*»Vzgoja in izobraževanje,
ki vodi v boljše življenje,
bi morala biti skrb vsega človeštva.«
Maria Montessori*

5. LITERATURA

- Cuevas, E.(2007). The spiritual preparation of the adult. Communications 2007/2, AMI, str. 36 – 44.
- Kahn, D., What is Montessori elementary.
- Kahn, D. (1999). The whole – school montessori handbook for teachers and administrators. Cleveland, Ohio: NAMTA.
- Kordeš M., (2004). Angelin vrtec. Program vrtca montessori.
- Kordeš D., M. (2007). Pedagogika montessori. Sodobna pedagogika, št. 4.
- Lillard, A., Else-Quest, N. (2006). Evaluating montessori education. Science, vol 313, issue 5795, str. 1893 – 1894.
- Lillard, A.S. (2005). Montessori, The science behind the genius. New York: Oxford University Press.
- Lillard, P.P. (1998). Montessori – a modern approach. New York: Schocken books.
- Montessori, M. (2009). Skrivnost otroštva. Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.
- Montessori, M. (2008). Srkajoči um. Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.
- Montessori, M. (2004). From childhood to adolescence. Oxford, England: Clio press.
- Montessori, M. (2004). To Educate the Human Potential, Oxford, England: Clio press.
- Montessori, M. (2000). Education and Peace. Oxford, Clio Press.
- Montessori, M. (2004). To Educate the Human Potential. Oxford, England: Clio press.
- Montessori, M. (1988). The advanced montessori method: volume one. Madras: Kalakshetra publications.
- Montessori, M. (1988). The Montessori method. New York: Schocken books.
- Montessori, M (1991). Education for a new world. Madras: Kalakshetra publications.
- Montessori, M. (1997). Basic ideas of Montessori's educational theory. Oxford, England: Clio press.
- Montessori, M. (2000). The discovery of the childhood. New York: Ballantine books.
- Montessori, M. (2000). The secret of the childhood. New York: Ballantine books.
- Montessori - Schule Passau (2008). Pädagogisches konzept. <http://www.montessori-passau.de>
- Standing, E.M. (1998). Her life and work. New York. Plum book.
- Thrush, Ursula (1980), Maria Montessori Farmschool Erdkinder, Half Moon Bay, California.

Pri pripravi učnih načrtov:

- Javni program devetletne osnovne šole in učni načrti javno veljavnega programa za osnovno šolo.
- Posodobljeni učni načrti, sprejeti na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje leta 2008.
- Vzgojno izobraževalni program waldorfske osnovne šole.
- Program devetletne katoliške osnovne šole v Zavodu sv. Stanislava.

Več informacij o pedagogiki montessori je na spletnih straneh ustanov montessori pri nas:

<http://www.montessori-institut.si/> - Montessori inštitut, zavod za pomoč staršem pri razvoju otrok,

<http://vrtec.skofijska.si/> - Hiša otrok – montessori vrtec v Mariboru,

<http://ursulinski-zavod.rkc.si/> - Angelin vrtec Ljubljana,

<http://montessori.zupnija-preska.si/> - Rahelin vrtec v Preski,

<http://www.montessori.si/> - Montessori mesto,

<http://www.zdruzenje-montessori.si/> - Združenje montessori Slovenije.